

**Uytleggingh op den Metamorphosis Pub. Ovidii Nasonis :
alles streckende tot voordering des vromen en eerlycken
borgherlycken wandels : seer dienstich den schilders,
dichters en const-beminders**

<https://hdl.handle.net/1874/204493>

Uytleggingh

Op den

METAMORPHOSIS PVB. OVIDII NASONIS.

Alles streckende tot voordering des vromen
en eerlycken Bozgherlycken wandels.

Seer dienstich den Schilders, Dichters, en Const-beminders. Oock
yeghelyck tot leeringh by een ghebracht en geraemt

Door

CAREL VAN MANDER
SCHILDER.

t'AMSTERDAM,

Woo: Jacob Pieterz. Wachter/ Boeckvercooper wonende
op den Dam inde Jonghe Wachter/ 1616.

Aen den achtbaren en edelen Heer, M^r. Gedeon Fallet, jeghenwoordigh
Secretaris der Stadt Amstelredamme, en Notaris Publicus, mijnen
jonstighen Heer en goeden vriendt.

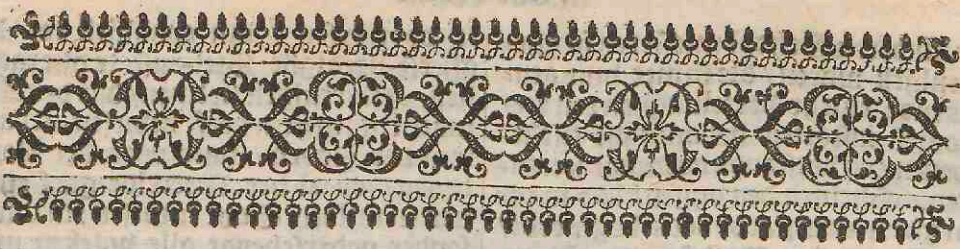

IS t gelooflijck en waerheyt, het ghene den Lemnoschen hoogh-
gheleerden Philostrates seght: soo misdoen tegen de waerheydt
der gheschiedenissen, en Poetsche leeringhen, die de Schilder-
const niet omhelsen, noch in meerden hebben, dewijle dese t sa-
men tot gelycken eyndt streckende, ons voorbeelden en beschrij-
ven de betreckselen en daden der deughtsaem vermaerde Man-
nen. Tot voedsel deser meeninge voeght wel d'over-een-stem-
minghe van Simonides en Plutarchus, dat Schilderye stom ghedicht is, en 'tGhe-
dicht sprekende Schilderye. Want ghelyck met verwighe Penceel-streken den Schil-
der'tvoorleden gelyck teghenwoordich geschiedende te kennen gheeft: alsoo doet den
Dichter met schoon-talige redenen en onderscheydige woorden: waerom sy maer ver-
schillen in de stoffe der voorstellinghen oft uytbeeldingen. So dat den Schrijver, 'tbe-
loop sijner vertellinge in goeder ghestaltenisse uytvoerende, wort bedanckt: min noch
meer als den Schilder, die sijn stuck, met gemoedt bewegende beeldingen aerdigh te
weghe brengende, voor ooghen stelt: waer by blycklyck is, datse nae eenderley teycken
jagen. En al is een deser gesusteren, Natuer dochteren, onbespraeckt geboren, sy wort
daerom niet onbevallijcker gehouden, noch mispresen: want den wijse Griecken was
veel snappens niet aengenaem. Hun behaegden corte rijck-sinnige redenen, desgelijcx
soete aendachtige stilswijgentheyt, welke sy noode hoorden breken, dan met woorden
diese verbeterden, oft den tijdt weerdigher waren. Sy hielden oock goet, sommighen
' antwoorden met hoof-knicken, oft wijnbrouwen te rimpelen: want ghelijck hun
Poet Euripides seyde, Stilswijgen is d'antwoordt der wijzen.
By hun was mede in groot achten, de meeningen met dadige teyckenen aen te wijzen,
gelyckmer verscheyden bewint geschiet, en voorghestelt te wesen: als onder ander,
d'ongelijck opgevoedde honden van Lycurgus, de hant vol beslagen meel van He-
raclitus, den buffel pijlen van Scylurus, den segel-ring van Alexander op Ephe-
stions lippen, de Man-coppen van Tarquini. En insonderheyt was verwonderlijck,
hoe met teyckenen sonder letteren de verborghentheyt der AEgyptische wijsheyt was
uytgebeelt: want verhieven sy een vlam-gelyckende hooge steenen naelde oft spijse, ter
eeren Apollo, daer waren in gehouwen alle eygenschappen en deughden der Sonnen,
te weten, haer hitte met Fackel, snelheydt met Voghel, cracht met Leeuws-hoofst,
vrucht-voedicheyt met vollen vrucht-hoorn, en dergelijcke beduytselen. So dat onse
stomme Schilder-const gelyckt eenige Maeght, die'sgemoedts bode de spraeck vander
geboort aen missende, haer meeninge heel behendich weet te beduyden, en veel tijdts
met so grondich en diep verstandt, datse haer sprekende Suster niet schuldich blijft.
Ick dan de heel soo nae-maeghschap deser twee bedenckende, hebbe dese mijn Wileg-
* ij ginghe

ginge der Ovidische herscheppinge, myn Schilder-Boeck (als woeglyck geselschap) be-
reffent: op dat onder ander oorsaken, den schilder zyn geschilderde Ovidij historien
self verstaen, en anderen wete te beduyden. Nu zyn Ovidius, Virgilius, Horatius,
met noch meer oude en nieuw gelouwerde Poëten, in den Const-wruchtigen Hesperii
hof Italien, als vlammende claer lichten ontstaen en verschenen. D'Italische hebben
my stoffe tot dese myn bouwinge gegeve. Italien begrijpt d'assche der gener, welker na-
me tgerucht eeuwigh uyt te blasen zyn bevolen. Italië begrijpt de Keyserlijke hoof-
stadt der Weerelt; daer voortijts de gedichten hadden gulde wiecken, en welcke noch
de hooge Academie der Schilders is. Italien begrijpt veel de Vliete, Bornen, en poelen
der Nymphen, die de Swaen-stemmighe Dichters al singhende hebben vermaert ghe-
maeckt, door versierde veranderingen. Italien, Heer Gedeon, is oock het land; daer
Lucina uwer E. edel-stammige Voorders 't eerstelicht was ghewendt te vertoonem:
maer door ernstachticheyt u E. Grootvaders Saladini, s.g. wijlen Heer van Murra
en Pocapallia, is V. E. Heer Vader, ter oorsaek van een slyver en wettich wyer, Ita-
lien verlatende, en comende in onse Belgica, verselschapt met de thiende Sang-God-
dinne, van de deuchtfaem Minerva geworden vriendlyck de hant ghegeven, ghewel-
comt, en ontfangen: daer hy als eenen anderen Chiron menigen jonge Achilles den
geest gestaltet, gesedicht, opghewoedet, en in d'uytnemende Schrijf-Const heeft onder-
wesen. In welke edel oeffeninge V. E. oock so heel overtreffich is geworden, dat hy in't
Jaer 1590. tot Rotterdam, in den vermaerden Veder-strijdt oft wedsfel der Pennen,
is geweest eenen twist-sliffigen Tmolus, oft verstandigen Richter. Ick dan geroert, om
alle voorverhaelde oorsaken (oock wetende, dat uwe E. als hem maer Tijdt zynen lust
vrijen toom geeft, als lief voedsterlingh der Muses, in meer als eenderley spraek Ce-
der weerdige gedichten voortbrengt) hebbe my genegen, en verstant gevonden, uwer
E. te comen aanbieden dese myn by een vergaderde en geraemde uytleggingen en ver-
claringen der Poëterien, op de wifhien Boecken des veranderlijcken wesens Publij
Ovidij Nafonis, des Italischen Salmonischen geboren lieflijcken Poets. Hopende u-
wer E. zyn weerdige hooger, en gewichtiger belangen een weynich den rugge toekeer-
rende sal omste, en so wel doen, als dat hy myn goet-meenige willicheyt aenmerckende,
dit selve dancklyck met een blyde voorhoofd sal aennemen, en als een teycken myner
vriendlycker toegenegentheit geern ontfangen. Om nu dan uwer E. met wijder rede-
nen langher niet te verhinderen, oft moeylyck te wesen, en dit tot geen ander eyndt is
reycckende, biade slechts hem believe desen mynen arbeydt in't goede te nemen, en dat
den Almachtighen zyn E. wille nemen in ghenadighe bescherminghe, en verleenen
voorspoedt, en alle welwaert met salicheydt. 't Hemskerck, op't huys van Sevenbergh,
den 14. Maert 1604. Door my

Vwer E. goetwilligh dienaer en vriendt,

Carel van Mander.

Voor-reden.

Als hzemde wan-
 delaers in upt-
 heemsche Lan-
 de comen te vin-
 den op den wegh
 constige metsel-
 rijken / oft schoon
 gebouwen / 't zy
 kercken / oft ge-
 meen speel-toon-elen / hoogh opgestege-
 en dicht toe ghesloten wofende / sy ver-
 langhen om weten watter booz uptne-
 mende heerlijcke wercken en vercie-
 ringen inwendich zijn / sy sien door ger-
 ren en spleten / en vernemen aen de in-
 woonders om beschepdt te crighen:
 want daer is in de herten der Men-
 schen een drijvende begheerte / te heb-
 ben kennis en wetenschap der waer-
 heyt / besonder van behaeghlycke oft
 nutte verbozghen dinghen. Waerom
 d'oude constighe Dichters / en wijsge-
 re Mannen / hun liebe (met veel arbeyt
 vercreghen) wetenschappen / en wijse
 leeringhen / onder uptmuntighe mom-
 cleederen bemantelt / en wech ghescho-
 len hielden / om anderen also oock gree-
 tich en smaeck-lustigh daer toe te ma-
 ken. En dat sulcke costlycke supper
 Cleynoden niet souden van 't ploym /
 rouw / en achtloos volck slijckvoerigh

vertreden / en bebleekt worden: want
 ghemeenlyck is het ghemeen in zyn
 aenghenwende meeninghen soo heel ver-
 hart en weerigh / dat het spottlyck ver-
 werpt de weerdigste en lofprekste din-
 ghen der Weerelt / besonder die by hem
 ghemeen / oft licht te becomen zyn:
 maer schielijck in groot achten en hoogh
 verwonderen heeft / het ghene swaer-
 lijck met veel moeyten vercregen wort:
 doch wie desen ghemeenen dool-stay
 wijslyck vermijdet / is niet van onbe-
 schepden oordeel te berispen. Dit
 was dan de oorsaeck / dat veel hoogh
 verstandt / soo wel natuersehe als De-
 mel-condighe dinghen / en seer noodi-
 ghe onderwijsinghen / onder veel ver-
 sierunghen ghestolpt waren / door wel
 gheleerde en behendighe Poeten, de
 welke (soo men gheloofde) gheestigh
 ghedronghen / en gedreven door heyn-
 lycke cracht / als rasende / buypen hun
 selven / hun versen en ghedichten voort-
 brachten. Het was oock daer booz ge-
 houden / dat gheen Menschen nae hun
 gheboorte ronden rechte Poeten wor-
 den / dan die tot sulcke welspreckende
 soetheydt te boozen gheschickt / en ver-
 cozen waren. Waerom den Arcadi-
 schen Thyrsis songh:

Ghy Herder volck Arcadische nu past,
 Te cieren hem met clijf, die Dichter wast.

Of hy segghen wilde / die Poet gebozen zynde opwast. **E**lber songh Menalcas:

Godlijck Poet, u dicht becomt my soet,
 Ghelijck in't gras oock den vermoeyden doet
 Een slapen sacht.

Want dees oude Poeten waren Offer-
 priesters der Goden / heylige voorseg-
 gers / uytleggghers der verbozghent-

heden / deuchtfaem treffijcke gheleerde
 Mannen / grootlijcx in aensien by den
 grooten Coninghen en Heeren / wels-
 * ij her

ker kinderen School-meesteren sy ghe-
meenlijck waren / die sy met hun aen-
lockende clucht-vertellinghen ten tee-
re oozen instozten behonighde tucht-
redenen / en verstandt voedende leerin-
ghen. Ghelijck den wijfen Plato in zij-
nen ghemeenen staedt oock begheerde/
dat Moeders en Voedsters den kinde-
ren en voedsterlingē uytgelesen spreuk-
kens soudē vertellen / en daer mede
den gheest soecken te ghestaltigen / met
meerder sozghbuldicheyt / als met den
handen hen lichamen. Oock waren der
Poeten schrijftē Godlijcke geheymnisse/
schil-deelige stats Wetten/opzichte ge-
wisse oordeelē/en gewesen bonnissen ge-
acht en gehouden. Doch lichaemlijck
voedsel mocht doe niet noodiger wesen
als hun gedicht: want seer aerdigh lo-
vende de deught / en deughtsaem vooz-
ganghers / maecten vperighe boz-
sten / om naevolghen in den lof-eyndi-
ghen deught-wegh: dwonghen oock
met ernstigh affschycken / te schouwen
den verachten ondeughdigen afwegh/
die tot grouwsaem straffingen in sin-
kende doncker Helle gheleyde. Daer
toe't Ghedicht met de verheughende
Sangh-const ghehouwt en vereentgt/
leerde alle wetenschappen en Consten:
en hebbende meerder vermoghen / als
onghemeten en ongheterde naekte
woorden / was de Poësie Moeder en
Voedster des gheluckighen en vooz-
spoedighen ghemeenen welstandts.
Zae sy is soo veel / dat ick ben ver-
sozfaect te seggen/dat de wijse Poet-
sche versieringhen / diepgrondighe en
vernustighe ghedichten/hebbende uyt-
nemende wercklijcke en nutte crach-
ten / dewijl oozkitteligh sy het herte
streelende / den Mensch soetlyck zyn
beeldt beter verbeelden / zyn ghedacht
matighen / begheert en lust temmen/
sin stadighen / ghemoedt stillen/ gheest
beredenen / zeden gladden / en eynd-
lijck de schadighe Siel-sieckten ghe-
nesen: om ghesoudt en supber in wil-
le/wooydt en werck / met onschuld ge-
wapent / Manlijck / onberoert / en on-
verhindert den ghevaerlijcken drupent
noodtschen roof-bosch / en moozdighe
donckeren wandel-padt deser Werelt /

te doozrepsen / om eyndlijck tot de
gheest-vedighe Siel-rust te gheraec-
ken. Mercklijck sietmen / dat den Al-
machtighen hem heeft bewesen niet al-
leen der Joden / maer oock der Hep-
denen / en al der Weereldt gaef-rij-
ken en milden Godt te wesen: in wien
sonder onderschepdt alle volcken niet
alleen en leven / maer oock wonder-
lijcken in beweeght woorden / dat sul-
ke ghenoeinde onwettighe en vooz-
huydtsche Menschen / des herten Wet-
tafelen met wercken beschreven te zyn
bewesen / dat se hun selven een Wet zyn-
de / het ghetuyghnis huns ghemoedts
en der ghedachten beschulden en ont-
schulden / toeluysterende gehooz gawe/
en hun onderwierpen / so dat se uyt aen-
ghebozen goet aerdicheyt / oft van der
Natuere / met bescheppen en vromen
wandel daedlijc de Godlijcke wet vol-
brachten. Wie sal dan sich verwonde-
ren / dat sulke ernstighe weldoenders
oock wel gesproocken / en in schrijft den
naecomelinghen deughtsaem en goede
leeringhen hebben naeghelaten? De ge-
daenten der versiersche en spreucksche
ghedichten zyn verscheppen gheweest/
en genoemt nae hen binders / oft na ee-
nige plaetsen / als Esopische / Lpbische /
Cilicische / Sybarische / en Cypersche.
Eenen Aphthonius deelt se in dzyen / Re-
delijcke / Strichtelycke / en Vermengh-
de. De redelijcke / daer yet wooydt ver-
siert / zyn gheschiedt tusschen de rede-
lijcke schepselen der Menschen: De lee-
righe oft strichtlijcke / daer onredelijcke
Dieren yet beschicken oft handelen:
De vermenghde / daer Menschen en
beesten onderlinghe spreucken oft han-
delen. Daer waren oock Wetlijcke:
hier onder waren de Clucht en Truer-
spelen begrepe. Aristoteles in zyn dicht-
consten onderscheppt de Esopische ende
de Lpbische Fabulen / seggende / de Lp-
bische van Menschen / en d'Esopische
van beesten te handelen. Nu Ovidius
den soet bloependen Poet / volghen-
de eenige Grieken / Dorotheus , Evan-
thus, Heraclides van Pontē / Silenus van
Chio / en ander (met welker Boeken
Tijdt en Oudthepdt oer langh hun
mael hebben ghedaen) heeft onder meer
ander

ander wercken gheschreven en voort-
 ghebracht vzeemde versieringhen / hoe
 dat de lichamen verandert soude zyn
 gheworden in verschepden ghedaen-
 ten. Welck Boeck / in byschien Ver-
 ken verbatt / is van ober eenighe Ja-
 ren in onse spzaec in ondsicht in Dru-
 uptghetomen; daer veel niet van heb-
 ben weten te maecten / dan bespot-
 ten / en als pbel dinghen te verach-
 ten / segghende / dat het al logheneu
 waren / en niet weerd te lesen; soo qua-
 lijk is hun het bolster-snaghen beco-
 men / niet scherptandigh ghenoech
 wesende tot de voedsaem keerne door
 te moghen bijten. Het luydde hun
 te vzeemt en te nieu in d'oozen / dat
 Menschen in Dieren herschappen sou-
 den zyn gheweest / en uyt Boomen
 stemmen voort ghecomen: ghelpeck uyt
 Cereris boom / Heliades, Dryope, en
 ander / en datse Orphei snarenspeel sou-
 den ghebolght hebben; het scheen al
 t'onghelooftick. Nochtans in de ghe-
 loofsticke schriften leestme / dat Boo-
 men sproken / en ginghen eenen Co-
 ningh soecken te salben / en bonden den
 Dooznboom willigh / doe Volboom /
 Wijghboom / en Wijnstam sich ghe-
 weyghert hadden. Elder soude den
 Dooznstrupck den Libanschen Cedar
 aengesproocken hebben om zyn Doch-
 ter; maer 't wilbt ghebterte in Liba-
 non overlief en vertradt den Dooznen-
 strupck / 't welck een Godlycke voor-
 segginghe was / die op Amasia te be-
 dypden was. Nocht vindtmen / dat de
 Woudt-boomen en de Zee-bloedē sich
 besproocken / om maltrander te bestre-
 den. Maer hoe seldtsaem heerlyck
 en menichbuldigh zyn door hooghen
 gheest gheschiedt / en ons voor beschre-
 ven / Hutte / en Tempel / met alle
 inwendicheydt / reedtschap / Altaer /
 metalen Zee / Priester / met al zyn
 herrieringhen / vzeemt ghestaltighe
 voorbeelden der openbaringhen / ghe-
 sichten / droomen / en ghelijckenissen /
 lichten / vperen / raders met velghen
 hol ooghen / vperighe dieren met han-
 den onder dobbel vleughelen / een Dier
 met Mensch aensicht / voor en ach-
 ter hol ooghen wesende / veel-voor-

nighe Dieren / veel-hoofdighe Dra-
 ken / Spzinckhanen met Mensch aen-
 sichten / Vrouw hant / Leeuw tan-
 den / Schoorpioen steerten / hebbende
 pantsiers / croonen / ratel-vleughelen /
 en gelijcken de Peerden ten stryde be-
 reydt; Dit souden immer wonder-
 lijcke Spzinckhanen zyn te sien. Wie
 sal meenen / datmen opt sulcke ghevon-
 den heeft / Leght men hier by het The-
 bische Sphynx, Strophadische Harpy-
 en / oft de Licische Chimera, sy sullen
 noch soo seldtsaem / noch soo veel-ghe-
 staltigh nouwlijck wesen. Nu heeft-
 men doch te bedencken / datter wat
 anders mede ghemeent / en te kennen
 ghegheben wordt. Ghelpeck ons el-
 der wordt afghebeeldt 't woort Godde
 met een saepgraen / den onderstandi-
 ghen met den wegh / den onvolherdf-
 ghen met steen-grondt / den gierighen
 met dooznen / den Godtzuchtighen
 met goet landt / de Weereldt met den
 Acker / d'Engheleu met de Maepers /
 het Gozdeel met den Ougst / de Velle
 met den Ouen / de Hemel met de schue-
 re / de goede met Carwe / de quade met
 oncrupdt / oock met Schapen en Bot-
 ken; oock worden quade arbejders
 Honden / Herodes eenen Vos / Nero ee-
 nen Leeuw / d'Epheische verstorckte
 wederspreekers wilde Dieren / en de
 verlepders beschaepbliesde Wolven
 gheheeten. Hoe valt het peimandt
 dan soo vzeemt oft nieu / dat de Poē-
 ten van vzeede Menschen / Leeuwen
 oft Wolven / van wellustighe / Ver-
 kens / van oncrupfche / licht drijven-
 de Dlieten / van verharde Menschen /
 steenen / van hooberdighe / berghen /
 van Godts-lasteraers / vleermuy-
 sen / Spinnen / Dorschen en Apen /
 vansnapsters Ersters / en van aenbren-
 gers Wlen maecten: ghelpeck Ovidi-
 us in zyn Verander-Boeck doet; Daer
 cloecklyck met groot opmerck alle ep-
 ghenschappen / en de veelwerwighe
 versieringhen met grooter Const aen
 een gheschaekelt zyn: dinghen die den
 Grieken soo behaeghden / datse dit
 Boeck uyt Latijn in Griecx vertael-
 den. En dewyl het by ons ghemeen /
 en 't Schilders Bybel gheheeten was /

om datter veel Historien upt gheschil-
dert wterden/ hadd' ick wel ouer lang
ghewenscht/ de verclaringhe oft upt-
legginghe daer neffens te sien/ oft dat
die verborghen schoon leeringhen upt
den donckeren Chaos tot den lichten
Phoebum opgheboert hadden moghen
wozden/ wachtende/ en vast omstien-
de nae penant/die geleert/onse spraeck
toeghedaden wesende/ hier toe lustigh
en bequaem mocht wesen: maer heb-
be onse Vlaemschen Casteleyns seg-
ghen al te waer bevonden/ dat sulcker
boesemen te vast ghesloten en toe ghe-
knoopt zijn. Doch ick acht hun ghe-
neghen tot hoogher voornemens/ en
dinghen die ons vzeemt zijn/ aenghe-
locht/ en vervoert wesende/ zijn niet
sozghvuldigh met hun Achaïsche en
Laitsche sleutelen ons/ oft den Druyt-
schen/ der Sang-Godinnen oft Miner-
va Kerck pet t'ontslupten. Dit siende/
hebbe willigher als vermogende/ met
alle reedtschap die ick vinden mocht/
blijt ghedaen/ die verstopte schoon ro-
stelijcke schatten t'ontdecken/ beghee-
rig wesende ons wederduytsche Clerc-
ken/ en Const-lievende edel gheesten
(met ons selven te behelpen) dienstigh
te wesen. Ick hebbe (so ick meen) in
dese Metamorphosis uptlegginge eenich-
sins aen-dachtighe voorzichtigheyt
ghebruycht/ en vermijdt t'ghene my
(van anderen in ander spraeck gedaen
wesende) niet docht te behooren/ te we-
ten/ dese Heydensche Fabulen te trec-
ken op eenen gheestelijken sin/ en op
Christum te duyden: want dese dingen
hebben gheen obereentomste noch ghe-
meenschap: Den Poet kende Chri-
stum doch niet: zijn versterkinghen die-
nen noch niet Christum te vercondigen/
ghelijcker gheschreuen is: Wy hebben
niet ghevolcht den cloerke Fabulen/
doe wy u vercondighden de cracht en
toecomst ons Heeren. Dan sy zijn seer
nut (als gesept is) om de zeden te ver-
beteren/ en den Mensch aen te leyden
tot een oprecht/ deughdigh/ eerlijck/
borgerlick leven/ en om ander natuer-
lijcke dinghen te leeren kennen: verder
zijn sy niet te trecken. Veel hebb' ick
ghevolght dese wopse/ te verhalen eerst

de gheschiedenis/ daer de fabel op is
ghebouwt: daer nae/ watter natuerlick
mede aangewesen is: ten lesten/ de leer-
lijcke en stichtlijcke uptlegginghen. En
waer ick eenighen naem der Goden/
oft ander mercklijcke/ come t'ontmoe-
ten/ vertell' ick t'gheslacht/ het leven/
en watter mede gesept/ verstaen/ en ge-
leert wordt: doch verhael niet veel den
Text des Poeten, die men daer neffens
mach lesen/ en dan siē watter mede ge-
meent is. Den Poet upt boozsichtic-
heyt aenroerende eenighe fabel/ die
van den Grieken ofte andere vzeedt
en lang is beschreuen/ scheidtter cozt
af/ om niet te hersegghen het ghene
van anderen gheseyt/ oft doe by den
volcke ghemeen was. In sulcke plaet-
sen hebb' ick ghedwonghen gheweest
die dinghen nae te soecken/ en vzeeder
te vertellen/ op datmense te beter sou-
de verstaen. Eyndlijck/ ick acht soo
veel openinghe oft ontdekkinghe hier
ghedaen te hebben/ dat den grondt en
meeninghe niet alleen deses Boecks/
maer oot veel ander Boesterijen/ licht-
lijck begrepen en verstaen sullen wo-
den/ niet sonder nut/ oft vzuuchtloos
van veel stichtlijcke en goede onderwop-
singhen. Nu ick dan my/ schier bo-
ven mijn gheringhe vermoghen/ dus
veel tot het ghemeen beste wehmeenigh
bewesen/en soo veel mijnen duyzen/jae
ontwedercooplijken tijt/ hier in dooz-
ghebruycht/ en soo veel blijt en moeyte
ghedaen hebbe/ op dat de smerten mijns
arbejds versoet/ ghewesen/ en verge-
ten mochten wozden/ vind' ick my seer
gierigh/ en begheerich tot het alghe-
meene doel-wit des wercks/ te weten/
loon/ vergheldinghe/ oft danck. Welc-
ke betalinghe ick nu afvoerder/ en ey-
sche/ wenshende datse haest gheschie-
de/en dat het macht wozden een onlos-
lijcke en erflijcke Gente/ die self ver-
betaelbers tot groot wasdom/ over-
ghewin/ en woeker mocht ghedpen
en verstrecken: dat is/ dat een pege-
lijck (mijn/ ick/ daer onder oock be-
grepen) sich so heel verbaest/ als vooz-
t'hoofst gheslaghen mocht vinden/ sien-
de soo Gods Wet/ en gheloof ghehijc-
highe claeer glansenden spieghel der
leeringhen/

Voor-reden.

leeringhen / hem vooz voghen ghestelt
 van een Heydensch Doet / die men
 licht rekent onchzistelijck / dupsterfin-
 nigh / blindt in't verstant / vzeemt van
 Gods kennis / en sonder Godt inde
 werelot te zyn gheweest. Dat peder
 (segghe ick) al en hadde hem vooz he-
 nen noyt hoogher wijs heyt oft goede
 bemaninghe recht comen t' verharde
 herten-hupdt dooztressen / noch bewe-
 ghen tot een alder noodighste bedene-
 ken / en vzychlich opmercken / nu dit
 mocht helpen en dienen tot gheestwe-
 kinghe / oprechte weghwysinghe / ze-
 debozminge / en gantsche siel-gesont-
 heyt / dat hy heel beter ghestaltigh ghe-
 metamorphosijt / oft heerschappen
 wesende / niet in hoogher achtighe
 ter Werelot weder noch liever conde
 hebben / dan een recht / treffelijck / de-
 ghelijck / vzoom-mantijck leven / goe-
 den naem / eere / en lofflijck gherucht / en
 inwendigh d'alder lieflijckste-soetheyt
 en vermaecklijckste beboelen / van on-

gequetst / troostrijck / goet / vzollijck / en
 gherust ghemoedt : want dit is de be-
 gheerde ende stille siel-haven / wijdt af-
 geshepden van de rasende dulle groo-
 te menichte der Scyllische aenblaffen-
 de gulse Honden : dits neffens oft in
 dees Werdtische woelende siel-quellin-
 ghe vbandt-helle t'recht Elyfij veldt der
 Poeten, daer de sielen aller deughtsame
 welvoeders des Vaderlants / en God-
 lycke Poeten, sich vermenyden / spelen /
 en in dupsent weelden zyn. Dits der
 Goden Olymp: dits den Hemel / daer
 de kinderen der Goden opgevoert / en
 blinkende Hemel-teeckenen worden.
 Dits Iuppiters tafel / daer den Ambro-
 sia, en Nectar overbloedich is. Ho-
 pendende van op sulcke belooninghe / als
 vooz verhaelt en bedonghen is / laet
 ick toe mynen arbejdt elcken gemeen-
 te wesen / welcken ick gheern des ver-
 standighen oordeel en verbeteringe on-
 derwerpe / en alle ander berispingheit
 onachtende / my ghetrooste. Vaert wel.

* v

ODE

O D E, ofte Gesangh/ aen den Conſt-rijcken C. V. Mander,
om zijne weldaedt/ die hy onſe Centwe doet/ met zijne verclaringe der
Verander-Boecken van *Publius Ovidius Naſo*.

VAn Mander elck het ſegghe moet/
Ghy toont u ſelven ſraeg en goet/
Ghy zyt ſo lieflyck als de bloemen/
So nut als 't Sout machin' u wel noement.
Wat doet ghy doch niet al vooz Deught
Het gheefſtigh volck/ en wat een vzeught
Gaet ghy doen aen der Conſtes ſoonen/
Die in het rijck der ſunten woonen:
Ik En can u niet gelijcken bet/
Dan by een hogaert ſchoon en bet/
In 't zinnelijcke Landt ghelegghen/
Dol van vzeucht-geeffſch geboont bedegen:
Daer dan alſu men hier afpluict
Een ſchoone kers/ dan daer afruict
In bijn-rop Appels/ oft geel Peeren/
Daer vooz men niet ſoud' hoonigh geeren.
Alſu ghy dooz 't pinceel vernaeckt
't Dogh/ dat nae u verſ-beeldingh haect/
Alſu ghy 't ſeuckrijghooz gaet wzhven
Met *Phabi* pen / dooz dicht te ſchzhven:
En niet ghenuecht ghy ſoo begiet
De zinnen bep'd' die m'immers ſiet
Te zjn de menſchelijckſte zinnen/
En die de Ziel ſraen naeft tot binnen.
Maer boven al ghy nu gheeft upt
Een nieuwe vzeucht/ die upt u ſpruict/
En gheeft een lieflyck ſoet vernaken/
Self vooz de Ziel/ die dat ſal ſmaken:
Als ghy ons nu haect vooz den dagh/
't Gheen dat ſo diep verborzen lagh
In deef ſeer donck're ſab'len gronden/
Die *Naſo* gheeft heeft upt ghebouden:
Als ghy de waer' beduydenis/
Die duyſterlyck bedolven is
Als in den ſwartent poel der Hellen/
Ons claer gaet vooz ons ooghen ſtellen.
Daer vooz dan ghy oock hebben moet
Maet min danck/ dat ſelf *Naſo* doet:
D' ſoud' ſeer veel te cozt gheſchieden/
Sou m' u ghelijcke lof verbieden.
Of pemandt een ſeer ſchoon juweel/
Ghedaent in een cas van ſilweel/
End' in een coffer opghelaten/
End' in een doncker hol verſtooten/
Of pemandt u dat eens liet ſien/
Soud' hem min danckbaerhepts geſchien
Dan u/ dan dien/ die 't eerſtmael vzeuchte/
End' in zjn cierlyck weſen vzeuchte:
't Soud' onrecht zjn: want ſoo 't niet waer
Dan dien getoont/ ghy en ſont voozwaer
Daer van niet meer ghenuechte rapen/
Dan of het dees noyt had gheſchapeit.
Ghy doet / van *Mander*, alſo veel/
Als oft ghy ons ontbonde heel

En gantſch plat upt een dicke rolle/
Oft een by een gedoude volle/
Daer in een ſchoone Schilder-konſt
Hondt wech gedeckt haer ſoete gonſt/
So gaet ghy *Naſonem* ontbouwen/
Dat wy zyn binuonſte beſchouwen.
Ghy haelt ons vooz het dierbaer gout/
Dwelck licht begraven en gheſtout
In 't hoogh gheberghr veel hondert ellen/
Bycans tot aen de deur der Hellen:
Daer 't Patuer wel ghekoochet heeft/
Maer lyckelwel 't niet voozt en geeft:
En wat vooz Deught doen al die ſchatten/
Als ghy daer van geen nut meught vattert:
Ick ſegghet/ end' het is ſae waer/
Dat u comt toe een wicht ſo ſwaer
Dan danck en lof / oft oock noch ſwaerder/
(Op dat ick my verclare naerder)
Dooz dat ghy dees verbozghentheyt
Van dit ſwaer Boeck hebt upt geleyt/
En 't ſwarte ſepl daer af gheſchooben/
Daer onder 't ſchier lagh om verdooben/
Dan *Naſo* vzienden trouw comt toe/
Dooz dat ſy ſozghe vzeoghen doe/
Als *Naſo*, deſer Boecken Dader/
Daer teghen was als een verrader/
Als hy dooz onberduilt beſtaen/
Danner hy moſte ballinck gaen
Wech nae de wyrede *Pontianen* /
Dol ſinerten/en vol herten tranen/
Midts hem hier van d' oozſake was
Sjn geefſtigh ſchypben/ al den tas
Der baſten/ die hy had beſchreven/
Dock deef/ her vyer ginck ober gheben/
En wou/ dat *Venus* creuple ſhan
Sou vooz hem nemen wzaeck daer van/
Als zyne vzienden die noch ſpaerden/
En tot op ons noch dus bewaerden/
Maer danck/ van *Mander*, immer doch/
V toebehoort/ ick ſegh het noch/
Oft immers niet een haz' vzeet minder
Dan dees/ by allen Conſtes kinder.
Want hebben ſy bewaert de noot
Als van verderf en van zyn doot/
Ghy maect dat wy de kern ghentieten
Ons nemend' af 't gekraecks verdzietent:
Den *Tarwe* hebben ſy bewaert/
En vooz ons dit goer koozt gheſpaert/
Maer ghy/ van *Mander*, gaet het malen/
En maect / dat wy daer 't vzeot upt halen.
Deel beter is dan *Tarw* het vzeot/
De kern veel nutter dan de noot:
Maer dan van *Mander* oock niet weſen
In dit werck ſoo veel meer gheppeſen:

Op de *Wtlegginghe des Boecks / Metamorphosis Pub. Ovidij*
Nalonis, by den *Const-rijcken Carel van Mander ghedaen /*

Sonnet.

L'tgheen dat *Naso* cloeck diepsinnich heeft gheschreven,
Wort in u *uytleggingh*, met sulck een schoon verstandt,
Van u van *Mander* goet ghenomen by der handt,
En soo volcomen fraey, en stichtelyck ghedreven:

Waerom ghy weerdigh zyt te zyn eeuwigh verheven.

Waer is doch uws ghelyck ieuwers in eenigh landt?

In't vinden van de *Const* de croon ghy alom spant,

En van het schildren oock u elck een prijs moet gheven.

Door't dichten, stichten oock, zyt ghy alom vermaert,

Dry Cranssen draecht ghy schoon, naer der verwinners aerdt,

En noch meer komt u toe, naer allen recht en reden.

Rust nu, van *Mander* rust, leeft voort heel onbeswaert,

V const, u const is nu ghenoech gheopenbaert,

Ghy meucht met *Croonen* *dry* nae't vrechden veldt vry treden.

Reden verwint.

I. Duym.

Clinck-dicht.

Sienlijck wesen, slaef des verandrings onwesen,
Die nou dijn eerste les in gulde letters kent,
Noch waent der vreden vrucht, met oogen slaprig blent,
Van d' *Ver leytsvrouw* ontbloot, te smakē t' uws genesē.

Ay dees verwaentheyte vliedt, verneert u vry te lesen

t' *Oudt duyfter* nieuw clare *Boeck Ovidi, Mandri*, jent,

Met redens clare bril: dijn oogh 'tghesicht ghewendt,

Wat gheldet, dees met lof noch van dy werdt ghepresen.

Maer *Schilder*, *Red'ner*, ghy behoeft niet sulck vermaen,

t' *Boecx* clareheydt, nut-noot, liefd', ghenoech dy daer toeraen:

Ghy siet doch hoe uytbreeckt, door wolcken dick ghedreven,

Den schoonen *Harper* jongh, met *Pallas, Musa* vry,

Die hem der eeren *Crans* met vreught opstellen bly,

Iac voeren zijne faem om hoogh in't eeuwigh leven.

Reyn liefde croone

I. Targier.

Clinck-Dicht.

Er jongher oudt verstandt Minervigh heeft verclaert
De duyster vindingh oudt, door 't cloeck Natuers vereenen,
Als reden, arbeydt, wil: so dat nu gantsch verdweenen
De wolcke duystrigh is, die meest elcx oogh beswaert.
Sulcx grondigh claerlijck blijkt aen 'trecht ghebruyck en aerdt,
Van 't gheen ons Mander vriendt heeft van sijn kindtsche beenen
Bearbeydt en beploeght, door doornen scherp en steenen,
Voor elck Const-liever vroet: want hy ons schenckt 'tvermaert
En nut Verander-Boeck Ovidi in ons tael,
Tot voordeel van de leught, end' ouden, die den strael
Van Schilder-const en Dicht beschijnt, en sal beschijnen.
Dies eeuwich van dees gift sijn lof als Hemel hoogh
Onsterflijck blijven sal: want die tot vordringh d' oogh
Heeft op 't ghemeeene best, hoe soud' diens naem verdwijnen?

Elck toon betringh.

I. Detringh.

Clinck-Dicht,

Op het Verander-Boeck van Ovidius Naso, uytghelept
Door

omt nu ghy, die tot nu noch noyt en hebt verstaen,
A ls ghy Poëts gheschrift hebt sitten overlesen,
R echt hun beschryvens sin, end' hebt hun dies mispresē,
E n durven hun verhael als beusel-schrift versmaen.
L eeft nu 't Verander-Boeck uyt Nasos schriften saen
V an Mander uytghelept met claer verclaer by desen,
A lfoo men moet verstaen veranderingh en wesen,
N atuer end' eyghenschap van elck al claer ontdaen.
M erckt dat dit uytleggh is tot u verstandts vermeeren,
A ls rechten middel goet, om recht verstaen te leeren
N iet slechts Ovidi's schrift, maer yeders wiens het zy.
D en middel-gever danck wilt danckelijck toekeeren,
E n kent dat hy hier door u leert tot uwer eeren
R echt alle dingh verstaen, eer ghy dat oordeelt vry.

In liefde ghetrouwe.

Op d'Wtlegginghe der Veranderinghen Publij Ovidij Nafonis,

Sonnet.

Er recht dit Boeck ghenamt 't Verander-Boeck mach wesen,
Dewijl *Ovidy* schrijft niet dan veranderingh,
Van Mensch, ghediert, en vrucht: oock hoe meest alle dingh
Ghenomen heeft ghestalt, van d'een in d'ander wesen.

En nu oock veel te meer, nadien dat nu in desen,
Den *Mander* sterck doorvloeyt, met cracht soo sonderlingh,
Dat elck herscheppingh schijnt, als offe weer aenvingh
Een ander nieuw ghedaent, als *Naso* heeft bewesen.
Want in veel Menschen hert, en wast maer beusel-dicht:
Maer door dit soet bedouw, wordt yder een bericht,
End' is in't dwael-verstandt een goed' uytcomst verwerflijck.
Dus elck een die in Const hier mede werdt ghesticht,
Toon dat sy meer en meer toeneem door zynen plicht,
Dat als den *Pelingaen* den *Mander* blijv' onsterflijck.

Dwinght u tonghe.

Sonnet.

Uyt *Carels Manders* stroom men siet versch water stroomen,
Metamorphosin heeft hy leerlijck uytgheleydt:
En brengh in't clare licht, 't gheen doncker was gheseyt
Van som Poëten eel, seer dienstlijck om te vroomen.
Al schijnt Poëtery maer fabels yd'le droomen,
Den rechten sin van dien ghetoott werdt met bescheydt,
Soo dat nu dienstlijck nut voor elck een staet bereydt,
En uyt zijn leerlijck Boeck can worden wel ghenomen.
Dus Const-beminders trouw, zijt danckbaer *Manders* vloedt,
En met de Byekens cleyn wil suyghen 't honich soet:
Schuwt Spinnen boos fenijn, die 't al ten quaetsten leeren.
Onreyn soo is haer hert, oock onreyn haer ghemoedt.
Den reynen ist al reyn, den goeden alles goet.
Wijs is hy, die daer can ten besten alles keeren.

't Ga soo Godt wil.

Op de *Wtlegginghe van den Metamorphosis Pub. Ovidij*

Nafonis, door Carel van Mander, *Schilder.*

Sonnet.

VAN een soet Vlaemsch Poet, vercierder onser talen,
Is hier smaecklijck bereydt der Constnaers vreuchden feest,
Gewrocht, volbrocht nae wensch, den wensch van menigh geest,
Die in duysterheyt blindt onwetend' plagh te dwalen.

'tGhewas *Nafoni* hoogh doet hy ghericlijck dalen:

De harde bitter noot, daer elck voor was bevreesst,

Heeft hy doorbeten nu, en gheeft den soeten keest

Ten besten hier: elck mach 't soet voedtsel daer uyt halen.

Op't leste, tot een fruyt, brenghet hy voort seer lossaem

Van den Figueren schoon d'uytbeeldinghe bequaem.

Poëten in't ghemeen wilt met beleeftheydt loonen.

't Seer dienstelijcke werck, *Manders* vloeyende Pen,

Sijn Const neemt tot u hulp, doorfoeckt die sinnelijck, en

Wilt met Laurieren schoon zijn hoofd eerweerdigh croonen.

Ik wensch om 'beste.

Celosse.

Den M^r. Carel van Mander.

Sonnet.

*A*r gheest, wat groot verstandt, moet in u Mander sweven,

Dat ghy hoe langs hoe meer soo heerlijk 't *Vlaems* verciert!

Ghy toont dat ghy ghelijckt dat wollish eel ghediert,

't Welck niet vergheefs en leeft, maer ons veel nuts can gheven.

Op't *V*rander-boeck hebt ghy d'uytlegging' cloeck beschreven:

De *Musen* hebben selfs (soo't schijnt) u Pen bestiert.

Sulck nuttich werck sal niet (hoe dat den *Schimper* tiert)

In *Lethes* vallen, neemt: maer met u eeuwich leven.

Want dat *Ovidi* doen was in't bedieden niet,

Was 't seggen dics van veel: maer deden g'lijckmen siet

Die doen, die gaend' in't veldt, t'goet meester-cruydt verreden.

Herschapen zijn door u, o Mander, sulcke lien.

Verborghen *Siel-meest'ry* doet ghy hun nu claer sien:

Engheeft soo 't *Nederlandt* u t'eeren dobbel reden.

Verstaect eerst wel.

Charles Wijckhuys.

Damme.

Sonnet.

Erblijdt ghy *Phæbi* leught nu over *Manders* daedt,
Die hy hier heeft ghedaen, tot veler nut voordachtigh:
Want soo den duyft'ren Nacht in Dagh verandert crachtigh,
Soo heeft hy 't duyfter schrift verclaert in elcken graedt.

Siet, dit *Verander-Boeck*, 't welck *Naso* t'uwer baet.

Diep-sinnigh eerst beschreef, door zyn gheleertheyt machtigh,
En merckt, hoe claer ontdeekt 't verborghen is waerachtigh.
Door *Mander*, wiens uytlegh elck beter nu verstaet.

Dus ghy, die *Musas* mint, zijt nu wel dobbel schuldigh,
Voor zynen arbeydt groot, en schrijven menichvuldigh,
Te dancken hem, met lof en eer, alsoo 't betaemt.

Want hy 't *Schijn-leughen-boeck* verandert heeft seer cierigh
In suyver waerheyts glants, door lust en jonste vierigh,
Dies eeuwigh zynen naem moet lofbaer zyn ghenacmt.

Oordeelt recht.

Door *A. Schepens*.

Sonnet.

E N silverighen vloedt, die door *Pegasus* aren,
Wt *Helicon* schen bergh, oyt constigh heeft becracht
Den Redeners vermoeyt, is nu gheleyt, ghebracht
Door der *Peligner* landt, tot aen ons *Haerlems Sparen*,

Door *Manders* streecken stroom. Soo dat nu hier vergaren
De *Musen* in haer choor: En gheven welbedacht
Ons een volcomen Les, van Goden comst, en macht,
Van *Nymphen*, oock *Satyr*s: en *Ovidi*s verclaren.

Daer toe d'uytbeeldingh' oock: en 't cierigh toeghemaeck
Van cleedingh', en van als: en oock om wat oorfaeck,
Van aerdt, sin, en beduydt, dat sy voortijts dus deden.

Soo dat als waer besluyt, Poëten gantschen schat
By een hier is vergaert, door dit claer *Mandri* nat:
Dus danckt, eert, looft, en prijft hem doch in eeuwicheden,

Trouw' moet blijcken.

THien duyft duyfter woorden fiet
 Worden gh'acht soo vele niet,
 Als vijf uytleggh woorden claer:
 Want wie duyfter sprecckt, voorwaer
 Weynigh lieden hy verlicht:
 Maer wie uytlegt yeder sticht.
 Menigh prijst oock 't uytleggh woort,
 Die hem aen het duyfter stoort.

Over sulcx het schryven soet
 Van seer veel Poëten vroet,
 Dat sy hebben cloeck beleydt,
 Midts de diep verstandicheyt,
 Wort van meest elc Mensch' onsfacht
 Maer voor beusel-schrijven gh'acht,
 Sonder nut oft stichtingh'in,
 Daer men niet verstaet den sin.

Maer want nu den *Sulmoen*
 Liet tot *Meulebeker* gaen
 Syn *Verander-Boeck*, dat daer
 Wtghelleydt is openbaer,
 Salmen *Naso* nu verstaen
 Beter dan men heeft ghedaen,
 En niet diens geschrift alleen,
 Maer al ander in't ghemeen.

Zoo men dan *Nasoni* ghceft,
 Voor dat hy't beschreven heeft,
 Veel lof-spraken t'zynder eer,
Mander die verdienter meer:
 Want dit uytleggh meer verstandt
 Dan de Reden in elck plant.
 Dus wilt *Mander* loven vast,
 Dat altyt zyn eer aenwast.

Doorsiet den grondt.

Nen den traegh verbeterenden snellen Berispher/

Sonnet.

WA T 't ser onghewijldt, en Beyr-jongh ongheleckt,
 Comt ons nu hier ter handt, werdt veel misschien het waghén?
 Wat raedt gaet my dan aen? den tydt woudt niet verdraghen.
 Gheldt my dees onschuldt niet, en blyfal vast begheekt?

Hy wouw meer als by mocht, Phaeton is weer verweckt.
 't Is waer, hem faelde const, te mennén wél de waghén:
 Doch had by moedts ghenoech soo stont een daedt te waghén.
 Laet met ghelycken roem ons feyten zyn bedeckt.

Berispers hardt gheneckt, ghy moét oock overlegghen,
 Dat al te grooten bergh licht tusschen doen en segghen,
 Eer ghy een vry ghemoedt verstaeght met snappen coen.

Veel hebben mondis ghenoech, om yemandts werck te laken:
 Maer niet wél handts ghenoech, wat beters selfs te maken.
 Het segghen is maer windt: ick boude veel van doen.

Een is noodigh.

THien duyst duyster woorden siet
Worden gh'acht soo vele niet,
Als vijf uytleggh woorden clær:
Want wie duyster spreeckt, voorwaer
Weynigh lieden hy verlicht:
Maer wie uytleggh yeder sticht.
Menigh prijst oock 't uytleggh woort,
Die hem aen het duyster stoort.

Over sulcx het schryven soet
Van seer veel Poëten vroet,
Dat sy hebben cloeck beleydt,
Midts de diep verstandicheyt,
Wort van meest elc Mensch' onacht
Maer voor beusel-schrijven gh'acht,
Sonder nut oft stichtingh'in,
Daer men niet verstaet den sin.

Maer want nu den *Sulmoaen*
Liet tot *Meulebeker* gaen
Syn *Verander-Boeck*, dat daer
Wtgheleydt is openbaer,
Salmen *Naso* nu verstaen
Beter dan men heeft ghedaen,
En niet diens geschrift alleen,
Maer al ander in't gemeen.

Zoo men dan *Nasoni* gheeft,
Voor dat hy't beschreven heeft,
Veel lof-spraken t'zynder eer,
Mander die verdienter meer:
Want dit uytleggh meer verstandt
Dan de Reden in elck plant.
Dus wilt *Mander* loven vast,
Dat altyt zyn eer aenwast.

Doorsiet den grondt.

Aen den traeggh verbeterenden snellen *Berispher*/

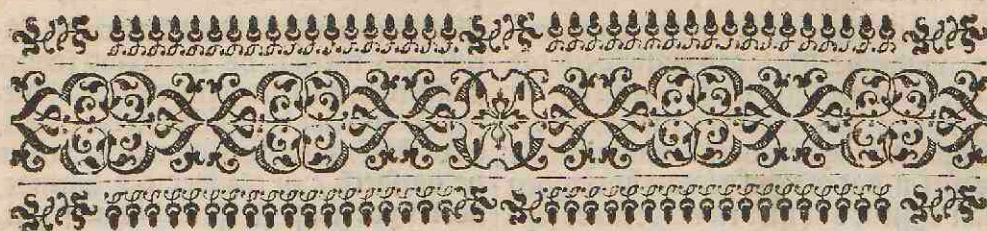
Sonnet.

WA T Iser onghewijlat, en *Bejr-jongh* ongheleckt,
Comt ons nu hier ter handt, werdt veel misschien het wraghen?
Wat raedt gaet my dan aen? den tydt woudt niet verdraghen.
Gheldt my dees onschuldt niet, en blyfal vast begheekt?

Hy wouw meer als hy mocht, *Phaeton* is weer verweckt.
't Is waer, hem faelde const, te menen wel de waghen:
Doch had hy moedts ghenoech soo stont een daedt te waghen.
Laet met ghelycken roem ons feylen zyn bedeckt.
Berisphers hardt gheneckt, ghy moest oock overlegghen,
Dat al te grooten bergh licht tusschen doen en segghen,
Eer ghy een vry ghemoedt vertsaeght met snappen coen.
Veel hebben mondts ghenoech, om yemandts werck te laken:
Maer niet wel handts ghenoech, wat beters selfs te maken.
Het segghen is maer windt: ick houde veel van doen.

Een is noodigh.

**Uytlegginghe/en sin-
ghebende verclaringhe/op den
Metamorphosis Publij Ovidij Nalonis.**

Door
CAREL VAN MANDER.

Het eerste Boeck.

DEN treffelijc-
ken Poet Ovi-
dius, Hesiodus,
Euripides, en an-
der topschepde-
nen/oncondig of
ongeloovig Mo-
sis supder schrif-
ten / hebben van

te/en ander sulck geslacht. Sommige
achte de Helle / oft Erebus en de Nacht
eben oudt: eenige den Nacht te zyn ge-
weest al voor den Goden/ jae voor den
Chaos self. Orpheus noemt de Nacht
de Moeder der Goden en Menschen/
om dat gemeent was/datter alles van
voort quam:maer Hesiodus noemt den
Nacht/Dochter vanden Chaos. Sulc-
ke oneentige meeningen vindtmen noch
beel meer. Thales, een onder d'uptne-
mende seuen Wijzen der Grieken/met
vltych leeren en onder soecken tijdt en
jeucht hebbende versleten / quam met
graew hant en berimpelt voorhoof
upt Egypten in Grieken den volcke
wijs maken / dat alle dinghen hun be-
ginsel hadden upt de hoofst-stoffe des
Waters / t'selvoe met d'z bewijsrede-
nen bevestighende. Erstelijck/het be-
gin van allen Dieren / het zaedt(sepde
hy)was vochtich:daerom hadden alle
dinghen beghin upt de vochtichheidt.
Tweedlijck / alle stammen die hebben
boedtsel/wasdom en vzychtaerheidt
door vochtichheidt / sonder welke sy
verdooren. Derdlijck/des Somen en
der Sterren vper wort door vochte
dampen der wateren onderhouden / en
volghens dit oock de heele Wereldt.
Waerom ooc Homerus den Ocean sou-
de noemen Vader aller dinghen. Anaxi-
mander sepde/het onepndelijck sulck te
wesen. Anaximenes sepde / de Locht/
die was in ons lichaem de Siele / en
g'wee

Vreemde
meenighen
der Poeten,
van de her-
comst der
Weerd.

Demogor-
gon is den
Chaos.
Erebus en
Tartarus is
een,so veel
gheleyt,als
den Aegron
of de Helle.

Wonderlijcke meeninghen der Philosophen, over de beginselen der dinghen, en scheppinghe der Wereldt.

De werelt gheeft d'een en d'ander onderhoudende. Dese d'yn Milesische / of sp schoon eenighe stoffe noemen / en bzenghen den wercker niet te voorschijn. Anaxagoras docht onmogelijck te wesen / dat yet con gemaectt worden van t'ghene dat niet en was: maer seyd / dat de beginselen aller dinghen waren clepne ghelijcke deelen / en dat alle dinghen ongeschickt ober hoop laghen: maer datse t'berstant onderscheyde / en in ozden gebzacht hadde: Dese stelt by de stoffe den werckman. Archelaus, den Atheenschen Apollodori soon segt / t'beghin der Weereldt was d'onepisaem Locht / seldt saem gewzocht / en t' saem gebzongen dooz byer en water. Pythagoras van Samos hiel / dat de beginselen der dinghen waren de ghetalen / en d'overeenkomsten en gematicheden / die sp onderlinge hebben / welke sp noemde Harmonien. Hy stelde onder de beginselen het getal / een / en twee: het een / die oorzongsche sake / en uytneemende wesen / te weten / het verstant / dat is God: het ander / lydelijck en stoffich / was de Werelt. Heraclitus en Hippafus, van der stadt Metaponten / hielden / dat t'yper aller dinghen beginfel was / om dat alles woort gemaect dooz byer / en dooz byer ten eynde comt. Epicurus, den soon van Neocles van Athenen / seyd / de beginselen der dinghen waren onverschepdlijcke lichamen / begrijpelijk alleen met der reden / vast wesen / sonder eenich ijdel / niet gebozen / maer onvergänglich / en eeuwich / hebbende d'yn eyschappen / beeldt / grootheyt / en gewicht. Empedocles van Agrigenten seyd / daer waren byer hooftstoffen / byer / locht / water / en aerde / en twee beginfelen / oft besonder crachten / eendzacht en tweedzacht: waer van de eene heeft macht te versamen / en vereenigen / en d'ander te schepden / en van een te bzenghen. Socrates en Plato Atheners stelden d'yn beginfelen / Godt / stoffe / en inbeeldinge: Godt wesen / t'algemeen verstant: de stoffe teerste punt / ontsaen tot voortteelinghe en verganckelijckheyt: de inbeeldinghe een onlijbige stoffe / wesen: de irt ghedacht en verstant Gods: en

Godt het verstant des Weerelts. Aristoteles meende de Weereldt sonder beghin / en daerom sonder eynde te wesen. Zeno voozt beginselen stelde Godt / en de stoffe / d'een wesen / een wercken / de oorzack / en d'ander een lijden / doock byer hooftstoffen. Plinius segt / daer is groote schijnbaerheyt en reden te achten / dat de Weerelt / die wy heeten den Hemel / die alle dinghen met zynen grooten onloop bevanght / zy den eeuwichen Godt / sonder beghin oft eynde. Hy ist al / in al / en het al self: hy begrijpt in / en bypten hem alle dinghen: wesen / een werck der natueren / is hy self de natuere / die alle dinghen voortbzenghet. Eder wilt hy de Sonne God maken / en de Sterren onvergänglich. Doch al hadden de wise Heydenen veel valsche meeninghen / so waren sp nochtans niet so onverstandigh / dat sp een deel Goden des Weerelts scheppinghe toegheepgent souden hebben. Ovidius, (die ick onsen Doet sal heete / om dat wy zyn Verander-boeck hier voozt hebben te verclaren) segt / dat Godt van goeder natuere / d'ewerden hoop vereenighde / en daer van heeft doē ontsaen dit onderschepdigh / wonderlijck / en alderlustichste wesen des Weereldts. Doch desen swaren Chaos is anders niet / als het Hebzeensche woort Tohu, dat de Latijnen segghen Inanis, dat is / rouw oft ongestaltich / daermen in't beghin der Scheppinghe van leest. Woort verhaelt onsen Doet de bebzedinge der hooftstoffen / en ander schepselen verdeelinghen / als des Hemel en Aerden cloots vijf rimen / twee naest den Topsterren / vol sneeus en bebzosen / den middelsten gloepende / dooz t'gevoelen des meesten Sonne-crachts / en twee ander wederlijcke desen gematicht wesen. Maer bysonder is aemerckens weerdigh / hoe leerlijck hy beschrijft de scheppinghe van den allen gebiedt overtreffen: d'heerlijck Mensch / welches Godt achtich beeldt van Godt gebeeldet is onder den Dieren alleen opsichtich / om ernstich / bequaem / en hertlijck t'aendencken de Hemelsche en Godtlijcke dinghen / als die schuldich is standich

Lib. 1. cap. 1.

Lib. 2. cap. 6. 7. 8.

XAOZ. Wat mer den Chaos ghefeyt wil wesen.

Wtlegh. en leerlijck aenwijs op s' Menschen opsichtich scheppel.

dirch te loben / en dancken zynen boben al liefde weerdighen goeden Scheyper / sozghvuldighen Waker / Herder / jae zynen volhandighen / milden / gaef toe stroependen / genadigen Godt. Dit wijst oock den Mensch aen / zyn sinen en gedachten verre af te schepden van het sondigh aenleven der nederighe / onduerighe / snoode / onwetlijcke en onduerighe dinghen / en te stijghen om hoogh / tot die deuchdigh / loflijck / en eerlijck zyn / om soo heerlijck beeldt / en edel natuere / met sich selven beestlijck te verscheypen in onredelijck wesen / gheen schande noch gheweldt te doen. Want of hy schoon met vergänglichheyt omvanghen als ballingh / oft gevanghen wandelt onder verwandelijcke neder dinghen / eenen seer haestenden bluchtsamen tijdt / zyn hooghste belangh en berlanghen moet wesen / hem te vermaken met t' inwendige lichaem te betreden d' onwanchelbaer dozpels van het eewighe huys des rust rijken soeten Olympi. Op dat hy / gelijc hy de verstandige Siele t' Hemelsche in aerde heeft gebzagen / weder d'aerde in den Hemel opvoerē magh. Onsen Doet in zyn vertieringhen bzenghet woort den Prometheus, die d' Mensch soude hebben ghemaectt van clep oft aerde / vermengt met bliet-water: waerom hier behoest gheweten / wie desen Prometheus is.

Van Prometheus.

Prometheus was een van den Titans (daer noch van te verhalen volght) en den soon van den ouden Iapetus: wie zyn Moeder was is twijffelijck / t'zy de Pnyphie Asia, Alope, oft Themis, oft (nae Hesiodi segghen) Clymene, dochter des Oceans: zyn broeders waren Epimetheus, Atlas, en Menoetus: onder ander kinderen hadde hy Deucalion. In dit bouwen oft beeldinghe der Menschen / seggen eenighe / dat hy heeft genomen van alle hooftstoffen een deel / en onder zyn werck vermenghet / en dat hy den Mensch by voeghde den aerdt van sommighe Dieren / als de bzeese van den Hase / de schalckheyt van den Vos / d'eergiericheyt van den Pauw /

de weerdicheyt van den Tygher / de gramschap en de moedicheyt des Heerws. Propertius in zyn derde Boeck berispt Prometheus, dat hy veel arbeydts hadde te weghe ghebzacht / om den lichamen der Menschen uytwendich schoon gestalt te geben / en niet en hadde ghelet / noch zyn vlijt ghebaen / om t' Mensch geest met loflijcke goede zeden te vertieren. Eenighe seggen / dat Minerva behaghen hadde in zyn werck / en dat hy dooz haer hulpe quam inden Hemel / alwaer hy alles met byerblammen besiet siende / willende oock zyn werck besieten / tradt heymelijck toe / en ontsack een roede aen't radt van den byerighen Sonne-wagen / en quam beneden t' byer op der Aerde bzenghende / ontsack daer mede de Siele zyns Beeldts. Nicander een Griecksch Doet segt / dat de Menschen om Iuppiter te behaghen / hem de byer-diefste Promethei aenbzachten / waer voozt sp te loon begheerden een eewighe jongheyt te hebben / om altyt te leven sonder te verouden: t'welc hun Iuppiter gaf. Daer alsoo sp dese eewighe jongheyt hadden op eenen Esel gheladen om t' huys te voeren / hadde het beest op den wegh uytneemenden grooten dorst / en comende aen een bozne om te bzincken / wasser een Slanghe die hem belette: en of den Esel schoon badt medelijdich te wesen met zynen so grooten dorst / wil dese niet toelaten / of hy en most met haer overcomen. Den Esel beloofde al te gheben dat hy hadde / liever als van dorst te sterben. De Slanghe greep hem by zyn woort / en creegh alsoo d' eewighe jongheyt: dus moesten de Menschen oudt worden / en de Slanghe leght alle Jaer d'oude huyl af / en blijft altyt jongh. Prometheus soude zyn gheweest / die eerst t' byer heeft gebonden / en in't gebzupck ghebzacht: oock veelderley Consten / dooz middel des byers / sonder welck qualijck eenighe Const gheoeffent can worden. Hy bzacht t' volck uyt den bosschen en berghen / daer sp als Dieren woonden / en leerdese huysen bouwen / sterren en tijden onderkennen / spzaeck en letteren ghebzupcken / offereit

Fabel, waerom de menschen oudt wordē, en de slangē jaerlijcks haer huylt affeght, en verjongt.

Prometheus vinder des byers, en alderley Consten.

renen Godsdienssticheit oeffene. Doch segghen eenighe / dat hy Iuppiter be-
doogh / oft bedriegen wilde / met twee
Ossen-huyden / in het een de beenen / en
int ander het vleesch verborzghen leg-
ghende / en Iuppiter te kieser ghebende /
nam Iuppiter de huydt met de beenen /
t'z al willens oft anders. Des hy om
dit / oock om 't vyer-stelen / werdt ghe-
bonden aen den Caucasus bergh / en zijn
lever (die snachts altyt herwies) wert
daeghlijcx gepickt en geten van eenen
Arendt / die de dochter was van Ty-
phon en Echidna. Eyndlinghe / doe hy
dooz Mercurium hadde late waerschou-
schouwen den Iuppiter, hem t'ontflaen
hande liefde van Thetis, om dat voor-
sien was / dat sy hadde te baren eenen
soon / die den Vader in weerdicheydt
soude overtreffen / werdt hy verlost / en
en by ghelaten.

Als men nu op de versieringhen der
Poeten wilde nouwe mercken / en daer
veel waerheyt in soeken / men souder
dichtwils wepnigh vinden: want men
weet wel / dat de Weerelt niet en was
onbevolkt / en sonder Menschen / tot
op den tijt van Iuppiters vrandige Ti-
tans, doe desen Prometheus zijn wesen
hadde / diese dan eerst van cley soude
hebben comen maken. Nu desen Pro-
methus, dat hy den Mensch-maker
wort geheeten / is na 't getuygnis van
Lactantius, om dat hy is geweest de eer-
sten / die beelden oft ghelijckenissen der
Mensch van potcerde heeft gemaect.
Dat Prometheus zijn aerden beelt met
't Hemel-vyer dede leven: Hier is hy te
gelijck den wijzen Prince / die met Mi-
nerva, dat is / metter wijsheydt versel-
schapt / als uyt den Hemel ghedaelt / en
met deuchden begaest / besteldt in zijn
Conincijck volcomen goede ordenen /
recht / en Wetten / dooz zijn redelije-
ken opzichten sijcx staf oft Scepter /
latende oeffenen een supber oeffeninge
des Godlijcken verbonts / 't welc is de
Siele des plompē gemeenen volcx / die
anders niet en zijn als buyl sijck / ley-
dende een rouw / onnut / aerdtich leven:
maer aldus besteldt met Godtliche
Wetten / ondergeven sy sich selven een
gerust / stil / en bozgerlijck eerlijc leven.

Prome-
theus waer-
om mensch-
maker ghe-
heyt.

Aengaende van de Arendt / die hem le-
ber-pickte / en van Hercules geschoten
was / dat is (soo Herodotus segt) ghe-
schiednis: want Prometheus wesende
Coning van Scythia, wert van zijn volc
gevanglijc gestelt / om dat hy hun niet
en con gespijzen: want de vliet / geheetē
den Arendt / was overgelopen / en hielt
't landt bedeckt / tot dat Hercules daer
dooz treckende / de vliet inde Zee dede
lossen / en bedwongse voort in haer boze
oft gote te blijven: waer uyt ghesepd
was / dat hy den Arendt ghedoot / en
Prometheum verlost hadde. Dat hem
hy daghe de lever verflonden wesende /
weder snachts herwies / bewijst eerst-
lijck: dat Godt straffe oeffent over die
geen Godlijck verbont achtende / hem
wederstaen / zijn gheboden overtreden /
end hem meenen bedriegen. Doozder
is daer hy te verstaen / dat Menschen
leden en gheest vanden daeghschen ar-
beydt en becommernissen ghequelt oft
vermoeyt wesende / weder des nachts
dooz den verberschenden slaep worden
versterckt en vermaect. Dat hy aen
de klip ghebonden oft gekettent was /
beteyckent: dat de rust-plaets der wijsh-
heyt de Siele / is ghevesticht aen het
lichaem / het welck van sich selfs / als
sonder kēns / is niet als eenē onbehoes-
lijcken steen. De Lever is te gelijcken
de beweghinghe des redens / 't welck
eenighe achten de woonplaets der
ghedachten en des verstantē. Hier
sal niet mispassen te verhalen van
Pandora.

Sin. gevende
en ghelechte-
dige verclan-
ringhe op
Prometheus

Van Pandora.

DEn Doet Hesiodus int Boet van
van werken en dagen / Hyginus,
en ander vertellē / dat Iuppiter niet ver-
noeght wesende over de vyerstelinghe
Promethei, met hem te lever-picken
dooz den Arendt / wildet noch wreken
aen al het sterckijck Mensch-geslacht /
gheboodt daerom Vulcano, van sachte
potcerde hem te maken een Vrouwe /
tot een wraet over den Menschen / ar-
gher als Donner en Blitzen. Vulcanus
de Iuppiter gehoorzame ginc toe / en
maecte een uytmenende schoon Vrou-
we: want hy daer zijnen uytersten blit-
en const.

en const aen te werc leyde. Dese besiel-
't leven ghegeven / en volbaen wesende /
werden haer vā alle Godē en Goddin-
nen gaben ghegeven: Pallas vercierdese
met haer cleederen / Venus met haren
gorzel Cestus, ander valledense: Mer-
curius gaf haer de quade zedenen ghe-
negentheden. En om datse van peder
soo begaest was / noemde haer Mercuri-
us de gabe van alle Goden / Pandora:
want Pan is al / en Dora, gaef oft ghe-
schenck. Dus gelepde hyse in Bruyts
cleederen gheiert tot Iuppiter, die gaf
haer ee vat oft doose vol deuchden / on-
deuchden / en sonden bestoten / en ghe-
boot haer / die nemmer op te doen: dus
schickte hy haer tot Epimetheus, den
broeder Promethei. Prometheus is ghe-
sept voorzichtig / oft te hozen wijs: en
Epimetheus, achter nae wijs / wesende
daerom den Vader des berouws. Pro-
methus hoewel hy Epimetheum hadde
gewaerschout / gheen gift van Iuppiter
t'ontfangen / sulcx vergetende / heeft de-
se Pandora aengenomen van Mercurio,
diese als Bruyt-leyder aen hem trou-
de. Sy en quam niet soo haest aen d'in-
romst der dozen / of sy en byack terstont
den gorzel / diese van Venus hadde / en
Godlijck was / en in plaetse van desen
quam Incestus, dat is / bloedtshande.
Sy opende oock strax haer doose / met
eenen vlo gen de deuchde al ten Hemel /
han daer sy gecomen waren / uytgeno-
men eene / te weten / de Hope / die tot
't Menschen gheluck noch bleef inde
doose: doch daeghlijcx noch haer best
doet om oock te vlieden. Ter ander sij-
den verbloghen alle d'ondeuchden / die
sich ter Weereldt over al versprede-
den: soo deden de zonden / alle siekten /
pest / en de doot / quellende d'ellendighe
sterckijcke met onepndijcke plagen en
moorderijen / daer sy te voren van geen
swaricheyt en wisten. Of nu de geleer-
de wijse Grieken met dese Fabel heb-
ben willen dupden / dat d'eerste Vrou-
we de oorzackster is geweest van alle
des Menschen ellendicheydt / dat laet
ick blijven by datter van te gheboelen
is: niet begheerende / oft dooz hebben-
de / onder een te mengen d'heplige sup-
ber Schijft met de gemeyne oft Hef-

drusche versieringhen. Eenighe doch
leggheit uyt op Eva. Maer ick segghe /
Vulcanus maecte Pandora, dat is / de
hitte en de ghetempertheyt der locht /
die maken het Jaer vruchtbaer en o-
verbloedich: want ghelijck Theophra-
stus segt / de hitte der Sonnen / en de
gematichde locht / doen meer tot 'tge-
was en planten der aerden / als allen
arbeyt en Const der Menschen int ge-
meen. Dat haer alle Goden gaben ge-
ven / soo doen de uren en daghen / oft de
hoofst-stoffen / dese gheben 't Jaer win-
den / reghen / en hitte / die 't ghesaep zijn
voetsel toelanghen. D'oude Hefdenen
plachten een Fackel oft Coortz-seest
te houden / Minerva, Vulcano, en Prome-
theo ter eeren. Hier waren eenighe loo-
pers met ontfekte Fackels / die sy dan
malcander overgaven. Dit wees aen /
of beteykent / dat den loop deses ellen-
digen levens is vol moeyte en becom-
meringen / die niet en epndigē / voor dat
den loop deses levens volepndigheyt zyn:
Dan laten wy onse nacomelingen over
ons Coortzen / twisten / geschillen / sie-
ten / benautheden / en becommerninghe
des gheests. Cozt af / sy hebben willen
bewijzen / dat dit sterckijck leven is vol
swaer heroerten / dat de dulle gieric-
heyt alles goetz verderft / en dat ee re-
delijck / deuchtfaem / eerlijck Mensch /
stabich heeft te bestrijden eenen legher
oft heyrzacht der tegespoede en swa-
richeden / en dat hy in al 't Weereldts
ongeballen / lijden en verbriet / gheenen
troost en heeft / als alleen de Hope. Van
Prometheo zijn wel meer vertellingen /
en natuerlijcke meeninghen / die langer
als dienstigh souden wesen.

Natuerlijc
uytlegh op
Pandora.

Loopende
Toortseest
water me-
de aenghe-
welen is.

Van de gulden Ceuwe.

DEn Doet romt oock te verhalen /
hoe in den aenbangh der Weerelt
onder de heerschinghe Saturni, was de
soete gulden Ceuwe. Dit ran verstaen
worden / dat dooz oprechte wijse Co-
ninghen en Heeren / in Landen daer sy
heersche / de Menschen een gerust / stil-
le / en vrolijck leven ghemitten / om dat
ter goede Wetten geoeffent worden / en
ongheboegen gherechticheyt / die by de
schaeldrichtighe Altea wort verstaen /
gelijck

Wtlegh op
de gulden
ceuwe.

Ghelijck Virgilius in Pollio het vierde Boer-liedt verhaelt/ segghende:

De maeght hercomt nu vanden Hemel neder,

En 'tfoete rijck Saturni keert oock weder.

Van desen gulden tijt noemde Virgilius Augustum den oorzaker / om dat onder zijn heerschen t'volck vreedlijck/en in grooter gheneuchte onderlinge leede; daerom seght den Poet/datter van melck en honich vlieten vloeyden / en honich op den boomen is ghewassen. Dewyl onsen Poet den Saturnum hier gheuoemt heeft / behoeben wy te sien wie hy is gheweest/en hoe het hem begheben heeft / dat Menschen Goden ghemeent waren te wesen.

Van Saturnus.

Saturnus wort gehouden te wesen de Soon van Coelum, oft Uranus, Coning van Creta, diemen meent te wesen den Hemel/en Vesta zijn Vrouw/d' Aerde; Einige twijffelen doch/wie van Saturni Ouders waren. Plato maect hem soon van Ocean, en Tethys, te weten dat den Hemel en d' Aerde teelden den Ocean en Tethys, en dat van dese quamen Phorcys, en Cronus, oft Saturnus. Men sal weten datter twee zijn / die Vesta hieten / Saturni. Moeder / en zijn Dochter: de Moeder / d' Aerde / en de Dochter / t'oper des Hemels wesenbe; oock word'er onder verstaen de vlam des vyers/soo onsen Poet in t'seste zijner Factorum verhaelt. By Saturnus wort verstaen den tijt/die van den Hemel is gheteelt: want eer den Hemel was/en wasser gheenen tijt/soo Plato in zijn Boec Timaeus beschrijft. Dat de Poeten segghen/dat hy Coelum zijnen Vader de manlijcheyt affaet / beteykent datter maer eenen tijt en is/en na desen gheenen meer en werdt / daerom mochter geenen anderen Saturnus worden gheteelt / ghemerckt datter maer een/en geen veel Weerelden en zijn. Saturnus had eenē Moeder Titan, die seer machtigh en wreedt wesenbe / liedt in zijn plaetse (hoewel hy d'oudste was) heerschen Saturnum, volgende den raet van zijn Moeder Vesta, en zijn suster Ops, en Ceres, die niet begeerden dat so hoosen en snooden Titan soude heerschen. Doch was dit verdragh ghe-

Twee Vesta wat sy zijn.

maect met so wreedt bespreck / dat Saturnus most dooden al zijn Manlijcke kindere / op dat na zijn doot de Croone wederkeerde op Titans kinderen. Dit so verdragen/Saturnus heerschte vreedlijck/en beleest. Het geschiede dat Ops zijn suster / en hupsvrouwe / hem eenen soon baerde; doe bewees hy hem woort en trouw. houdigh Man/maer een onmenschlijck / en wreet Vader. want hy dit onnoosel jong ghebozen kint na zijn beloft doodde. Na desen baerde hem Ops reender dracht een Soon en een Dochter / den Soon wert gheheeten Lindamas, welchen de Poeten noemen Iuppiter, en een der Planeten/de Dochter hietmen Iuno. Ops den soon willen de behouden / toonde Saturno alleen Iuno, en gaf Iuppiter op te worden aen den Dochteren vanden Coningh Milissus, Amalthea, en Milissa, daer hy met Geyte melc/en honich onderhouden wiert / onder den Corybantes, een strijdtbaer volck/op eenighe geberghen aen eenen hoeck des Coningrijck van Creta, nu Candia gheheeten. Ops baerde / en verhozgh noch eenen soon / Neptunus gheheeten / die naemaels was ghewaent Godt der Zee/en behiel sulcken naem/so Cicero schrijft / om dat Neptunus is so veel geseyt/als swemmer. Sy baerde noch twee kinderen t'eender dracht Pluto, en Glauca, welke Glauca strax sterbende / werdt alleen den Vader getoont / en Pluto hemelijc opghevoet. De naem Pluto, so Isidorus seght, wiert hem by geuoeght / doe hem d'Heydenen den Helle-God achteden te wesen. De Latijnen hieten hem Dispater, dat is / Vader des Rijckdoms. Einige hieten hem Orcus, dat is / Swelgher; om dat de Aerde alles in swelgt / en weder voort hzengt het gene sy ontfangen heeft. Titan verstaende/dat Saturnus t' verdragh hadde ghebozen/en datter Manlijcke kinderen van hem te lijve waren gelaten / werdt upter maten toornigh / en verselt met zijn kindere/die men Titans hiet / nam Saturnum en Ops ghebozen / en oock het Rijck wederom. Dit

Iuppiters en Iunonis gheboort.

Neptunus gheboort.

Platonis gheboort.

Waer uyt der Reusen strijdt tegen Iuppiter is verhaert.

Dit verstaende den jonge Prince Iuppiter, quam zijn Vader en Moeder te hulp / met de verhaelde strijthaer Corybantes, oft Curetes, daer hy by opgevoet was. Doen daer nu eenen harden strijdt gheschiede/verwon Iuppiter den Titans, en verloste zijn Vader en Moeder uyt der gevangnis. Wt desen strijt is verhaert den strijdt der Reusen / oft Titans tegen Iuppiter, en het Hemel beclimmen. Saturnus nu verlost / en ghewaerschouwt wesenbe van t'geheimnis vooz Iuppiter, dat hy hem t'Rijck benemen/dooden/oft verjaghen soude/socht hy ondanbaer zijnen verlosser te doen steruen. Iuppiter dit wetende/ quam met groote heyzeracht / en verwon zijnen Vader in den strijdt / den welchen nam de vlucht in Italien: en om dat Creta naerder de Sonne is als Italien/werdt gheseyt/ dat Saturnus van Iuppiter was van den Hemel in de Helle geworpen. In Italien leerde Saturnus den volcke t' Lant misten/ saeyen / planten / en meer goede Consten/waerom hy daer vooz eeren Godt gehouden is gheworden. Iuppiter nam te Wijve zijn suster Iuno, en wan verschepden Landen: doch meer met de deughden zijns gheests/als cracht van wapenen / openbarende seldtsaen verhozghentheden der Natueren / oprechdende gerechtige Wetten / en bequame zeden / seer dienstigh tot eenen gerusten staet des Wozerlijcken levens / en ander veel nuttigheyt / tot der tijtlijcker behoefstighheyt grootlijc dienende. Des wert hy tot danckbaerheyt / vanden ghemeenen volcke Godsdiensstigh gheert/en aengebden. Oock alwaer hy eenige Landen innam / liet hy hem Tempelen oft Kercken bouwen. Siet/en dus ist gecomen/ dat Menschē Goden gheacht zijn geworden / en hy ober al den Godt Iuppiter gheeten: ghelijck naer hem alle Coningen meest zijn Iuppiter gheheeten / Goden geacht / en aengebden gheworden / bysonder die soo pet besonders voortzochten tot het ghemeen welvaren. Nu hadde Iuppiter (als geseyt is) noch twee broeders / die oock hun deel in t'Rijck begheerden / des liet hy toe met lot te deelen. Pluto

Waer door dat Menschē Goden zijn gheacht geworden.

viel het deel nae der Sonnen ondergang / en werdt daerom vanden Poeten verhaert den Helle-Godt te wesen. Neptuno vielen eenighe Eplanden in de Zee/en hiet daerom den Zee-Godt. Iuppiter die verwinigh vercreegh den Thessalischen Olymp, werdt den Hemel-God gheeten; want desen Bergh hieten de Grieken den Hemel. Hier heb ick nu so cort / en beduydlijck als ick mocht / d'afcomst Saturni, zijn gheslacht / en oorzprongh der Heydensche Goden verhaelt / op datmen wete / van wat Volck / en Goden wy vozen hebben te handelen / en waer op / oft van / de versieringhen zijn gheraemt en gebouwt. Dat onsen Poet verhaelt van het versnooden der Ceuwen / welke onder Iuppiter van goudt silber zijn gheworden / daer na koper en yser / wil besonder gheseyt zijn / dat den Mensch volghende zijn Natuer en aerdt / is meer gheneygh / van hoomheyt / alle loflijcke deuchden / en goede zeden af te treden / en te dalen tot alderhande snoodtheden / en boos heden / als hoomgher op te stijghen tot meerder volcomenheyt / en verbeteringe des levens. Als nu (nae ons Poeten dichten) de Menschen waren verballen in d'ongehallighe yser Ceuwe / zijnder opghestaen hosghmoedighe felle Reusen / die bergh op bergh hoopende / sich hebben verscont den Hemel te bekrijgen; maer Iuppiter dooz hum dwase vermetelheyt veronweerdicht / met zijnen bevenden snellen blixem den bergen bellende / gaf hum met eenen doot en graf te samen. Nu dees Poetsche Reusen zijn niet anders te verstaen / als hooberdighe Tyranen / die met hun swacke versterlijcke macht verwaendlijc den onsterlijcken Godt in almachtighheyt meenen / oft schijnen te willen verghelijcken / waerom sy epndtlijck ghebruyent van de Godlijcke rechtveerdige gramshap / t'samē met hummen hoommoedt werden uytgheroept. By dees Hemel-beclimmende Reusen (welc dygen en beenen / nae eenigher Poeten versieren / waren cromme Slangē) zijn oock te gelijcken stoute / Godt verachtende / boose menschen / die nimmer pet

Waerom Pluto Helic-Godt, Neptunus Zee-Godt, en Iuppiter Hemel-Godt, zijn gheheeten.

Wtlegginge op't verhoeden der ceuwen.

Leelijcke wtlegginge op de Hemel-beclimmende Reusen.

rechts doen: maer gaen heel den croumen wegh / tegen God en zijn gebodt / gelijkende de Slang / die haer niet en ran van der aerden opheffen / en recht gaen / maer loopt croum al swierende henē / dese woorden van Minerva de wijsheyt gebodt / om dat se altyt blijven in de dupsterheyt der Menschlijcker onwetensheyt / en nemmer de oogē opheffen tot dit Godlijck licht / het welke d'ander ghelepdet tot een eerlijck en deughdigh leven / en doet verwinnen all' onberstandt en boosheyt. Hierom hadden Bellerophon en Perseus Minervam te hulp / die hun leende t' Heerdt Pegasus, waer van elder verhaeldt sal worden. Lang soudet wesen te vertellen de namen der Keusen / humen oorsprong / en wat Goden en Goddinnen Iuppiter hielpen stryden / en wat Keusen van elck bysonder zijn verwonnen geworden / het welc ons weynigh dienen soude. Nu hebben de Physici, oft Natuercondighe hun wtlegginge op dese Keusen / seggēde / dat het zijn winden bestoten onder der Aerden / welke geenen bypen wtgangh vindende / hreken t'sontijt upt in seer hooge Berge / so geweldich met sulcke berstinge / dat de Bergh-stucken / en steenen op vlieghen ten Hemel / als of sy hem wilden bestryden. Sulcx wort oock verstaen van Typhon: want alsoo Strabo in zijn vijfte Boeck verhaelt / zijn het winden / die in de holle solpherighe gheberghen in Italien en Sicilien hun

Daer onder Iuppiter coudachtigh
Houdt hem den Iagher onghedachtigh.
Zijn alderliefte schoone Bruydt.

En elder:

De plaets is al verstoppt om hanghen,
Met wolcken oock gheheel bevanghen,
Met eenen Iuppiter onsoet.

Oock Theocritus in zijn vierde Boer-liedt seght:
Nu reghent Iuppiter, dan is hy schoon en claer.

Oock Euripides in zijnen Cyclops:
Als Iuppiter den reghen stort van boven,
Ick inde clip, in schaduw ben verschoven.

En Aratus in Phanomenes seght oock:
Wanneer den Schipper slaept, voor't Iupitersche cōude
Heeft hy te sorghen meest.

Enige hieldē de Locht v'ooze van Iuppiter, als onder ander Hesiodus, seggēde:
De

wesen en werck hebben. Dat den Boeet sept / dat upt den bloede deser ber-
slaghen Keusen is onstaen nieuw gheslacht van Volck / wesende Menschen die hun voozgangers geleken / en grote Godt-verachters waren / tot alle wyetheyt gheneghen / bewijst dat den hooghmoet een oorsaeck is van alderley boosheyt. Wy sullen wel behoeven te verhalen wat vzeeder van Iuppiter, om weten wat met hem wordt ghe-meent / en ander omstandigheden.

Van Iuppiter.

Iuppiter (also gesept is in d'afcomst Saturni) was den soon Saturni, en Ops, die oock Rhea genoemt wordt. Datter meer Iupiters zijn gheweest / besonder noch twee / late wy in zijn weerde blijven. Wy hebben van zijn opvoedinghe by den Coribanten verhaelt / meer versierde latende berusten. Wat belangt zijnen naem / by den Latijnen / is hy hulpiogh oft helperde Vader / by den Grieken hiet hy Zeus. welck beduydt oorsaker des levens: den naem behulpiogh viel hem toe / om de veelnoedighe nutte dinghen / die hy vondt en voortbraght / tot onderhoudt en troost van des Menschē ellendigh leven. Dat hy zijn afcomst heeft vanden tijdt / welck Saturnus is / en rijmt soo qualijck niet / dewijl Iuppiter wort gehouden vooz de hooft-stoffe der Locht / gelijk Horatius in't eerste zijner Oden hem verhaelt te wesen / segghende:

De ooge Iupiters, die alle dinghen siet.

Under hielden veel meer Iupiters Suster en Wif Iuno te wesen de Locht / en Iuppiter de Hemel des vpers / en dat sy zijn Vrouw is / om dat de Locht verwarmt door de vperighe cracht Iupiters, oock metter Sonnen hitte ghe-

holpen / veel dinghen gheteelt worden / en wasdom gheerijghen. Ghelijck ons den Boeet Homerus in zijn 14. der Ilyaden aerdigh voorbeeldet / daer Iuno met Venus gheleenden gozdel by Iuppiter comt slapen / segghende:

Hy nam zijn Huysvrouw soet, dus seggend', in zijn armen,
De Moeder Aerde groot begon allencks verwarmen,
En met den Lenten nieuw, te worden nieuw alom,
Wt haren schoot herwies al menigh cruydt en blom.
T'cruyt Loto bloeyde root, t'Saffraen goudgeligh gloeyde,
Den schoonen Hyacinth van purpur verwe bloeyde.
T'cruydt bloeyde dick, en sacht, En sy te saem gheruft
Omhellden in't hoogh bedde elkander daer met lust,
De groote wolcke gaf oock hier en daer den reghen
Soo dat van boven af al blinckend' quam gesteghen
Al menigh druppel claer, en sachten douw, so dat
Den Bergh gheheel in't rondt al was bedropen nat.

Het waren (so wy vooz verhaelt hebben) Philosophen / die t' vper oorsaeck meende aller dingē: doch schijnt wel de hitte Bonwomeesterse der Natueren / oft natuerlijcke dinghen / die op der aerden wassen / oft leven te wesen. Homerus

gehoelde oock / Iuppiter voozbringer aller dinghen te wesen. Veel hebben oock Iuppiter vooz den Aether, oft Hemel ghehouden / hem daerom noemende Vader / en d' Aerde Moeder / daerom seght Lucretius in zijn eerste Boeck:

Den reghen sich verliest in Moeder Aerden schoot,
Nae dat hem heeft ghestoort ons Vader Aether groot.

Virgilius, Cicero, en Euripides, zijn al eens sins / dat den Aether (welck Anaxagoras noemt den vperighen Hemel) soude wesen den oppersten Godt / het welc soude zijn den Iuppiter. Maer Augustinus in het vierde Boeck der Stadt Gods / wou den Heydenē eenen corten wegh voozhouden / soo sy wijs wilden wesen / en aenbidde slechts den eenigen Godt / in plaets van soo groot ghetal Goden / desen mochte sy achten de Iuppiter in den Aether, Iuno in de Locht / Neptunus in de Zee / Pluto in d' Aerde / Velta in de heerden der hupsen / Vulcanus in de schoorsteenen der Smeden / en so voozt / dat Godt schier al is wat sy vooz Goden hielden te wesen. Daerom wanneer sy den eenighen waren Godt aenghebeden hadden / soudē sy alle zijn eygenschappē en deuchden in hem oock danlijck aengenomen hebben. Nu om van Iuppiter te scepden / by dat men by eenige leeft / hy is geweest een wijs

Coning / die onder ander dinghen / die hy loflijck dede / den rouwen volcke met goede leeringhe dede nae laten Menschē vleesch te eten / dat voozmaels / gelijk inde nieuw Weerelt / oock seer in gebuyck was. Hy voerde inden krijg den Arendt in zijn Vaendelen / daerom boeghtmen hem den Arendt by: den bliexem / om dat de Planeet-sterre Iuppiter den bliexem veroorsaeckt. Wy zijn veranderingen in verschepden gedaenten / zijn te verstaen de verschepden gedaenten / en ghedachten / welke de gene die oher spel en oncuys heyt nae trachten / plegē te hebben: waer van elder ter voeghlijcker plaetse ghesproken wert. Iuppiter is als ander Menschen gestorven / en begravē in Creta, so Lucianus, en Epiphanius (die daer zijn graf sagh) getungē. Maer Callimachus in zijn Godlofsangen / belijdt zijn graf van de Creteners bereydt te wesen: doch schijnt zijn doot te versaken / daer hy seght:

A. y. De

De Creter's maecken t'graf dy Coningh groot befonder,
Doch blijft niet door de doot, u Godtlijck wesen t'onder.

Van Lycaon.

No volght den wreedden Lycaon, Tyran van Arcadien/ welken so boos was/ dat hy Iuppiter te gast heb- bende/des nachts meende vermoordē/ des wert zyn huys verbrant / en hy in Wolf verandert. Dese versieringhe schijnt geboots upt een gheschiednis/ van Leontio verhaelt: hoe de Molosse/ volc in Epirus, nu Albania geheete/ met den Arcadische/ gheseyt Pelasi, wiens Coning Lycaon was/ na langen krijch waren gecomen tot vzedich verdrach/ des hadden de Molossen Lycaon gege- ven tot Gyselaer eē schoon edel Jong- lingh. Doe den tijt verloopen was/ en Lycaon den Gyselaer niet weder en schichte/ hebben de Molossen Gesanten gesonden/ hem wederom te epssche/ en te halen. Lycaon achtende dit weder epsschen groote stoutheyt / en verme- tenheyt te wesen / als wzeet Man vol- boosen hooghmoets die hy was/wert

heel verstoort / hy dede den Gyselaer dooden/ en noode de Gesante met hem te noemnale. Onder ander die aen tafel ware/ was vande Arcaders een Jong- ling van grooter cracht/ geheete Lila- mas, en naemaels Iovis, dat is Iuppiter. desen siende voozgericht de leden des dooden Gyselaers tot spijse gekoocht/ wert om deser onmenschelijcke wzeet- heyt heel toornich/ wierp de tafel om/ vergaderde een deel zijner vrienden/ bevocht en verwon den Tyran / den welken met sommige van den zijnen nam de vlucht tot de Wildernisse / als waer hy hem onthiel / en onderhiel met straetscheynden/ en doode so vele hem in handen vielen. Hierom werdt gheseyt / dat Lycaon door Iuppiter in Wolf was verandert: Wāt alle bloet- dorstige Menschen worden geheeten Wolven/ ghelijck Plautus den Poet in zyn clucht- spelen seght:

Quaet mensch is mensch een Wolf beschadicht:
Goet mensch is mensch een Godt weldadich.

Sijnen naem op Griec is so veel als Wolf: wāt Lycos is gesept Wolf. Zyn Vader was Pelagus, soon vā Iuppiter en Niobe, zyn Moeder was Meliboea, dochter des Oceans, (oft so Apollodorus segt) de Pymphē Sylene, zyn doch- ter was Calysto, waer van int ander Boeck volgt. Hy soude (so eenige mee- nen) met eē deel ziner kinderē in Wolf zyn verandert / om dat hy op den Ly- caecksschen Iuppiters Altaer een kindt hadde ghedoodt / en d'eerste was die thloet proefde. Daer zyn noch ander versieringe/ gelijc die vā onsen Poet/ op het moozden der gasten / waer van wy pet leerlijcx sullen soecken voort te brenghen. Het is openbaer/ dat d'oude Dichters vooz sulck versieren hebben den Menschen willen leeren vzedelē/ en matigen de bewegingē des geests/ en hun aenlepdent tot beleestheyt/ goe- dertierenheyt / en vzeese Gods: Jae hebben ghetracht het menschelijck le- ven gantschelijck te goedaerdigē/ en te

verbullen met alle deuchdlijcke goede zede: daerom vachten sy voort eenige oude seltsaem vertellingē vā mensche des voozledē tijts/ en dat de Goden in mensch gedaente de mensche somtijts besochten/ en quamē by hun herbergē/ in schijn van schamel vzeemblingē oft reys volck / om t'onderbinden / of de Menschen humen eben gelijcken oock eenige evenheyt oft gelijckheyt deden/ loonende dan de gene/ daer sy milther- tich onthaelit warē / en hart straffende de vzecke en wzeede / diese huysfesting ontsepden/ oft verongelijcken wilden.

Den Poet beschrijft den Sepndt- vloet / die Iuppiter om de bor sjept der Keusen / oock om hun hooghmoedich wzeet gheslacht/ en om d'overdadighe wzeetheden van Lycaon, liet comen o- ber de Werelt. Derwonderlick is/ hoe onsen Poet verhaelt/ dat het van God voorszicht was/ dat de Weerelt nae- maels met vper most vergaen / schijn- nende of zijnē geest door eenige verbor- ghe

Geschiedi- ghe vercla- ringhe op Lycaon in Wolf veran- dert.

Ander oor- saeck zijner veranderinge in Wolf.

Leerlijck aenwijs op Lycaon.

gen cracht der waerheyt hier is wor- den gedreven. Hy noemt in plaets van Noach, Deucalion, die met zyn huys- vrouw Pyrrha alleen behouden wierd/ welken wy nu oock behooren te ken- nen.

Van Deucalion.

Deucalion is (soo voorszeyt is) den soon van Prometheus en Climene, Pyrrha zyn huysvrouw was de doch- ter van Epimetheus, en Pandora zyn rechte sichte. Dese Deucalion hadde zyn wesen te Athenen/ en stichtede daer een kerck. Men houdt vooz wis/ dat hy is gheweest Coningh van Thessa- lien. Hem wort nae ghegheven / dat hy was een wijs/ oprecht/ eerlijck/ en Godtvuchtigh Mensch / en daerom den soon van Prometheus, dat is/ der wijs hepdt. Hy wiert om zyn deucht- saenheyt verlost van den Sepntvloet/ doe alle de boos wichte van zyn er- wen verginghen. Eenighe seggen/ dat hy Thessalisch Coningh wesende/ daer int Landt een groote waterbloet is ghetomen / en hy seer sterre-wijs we- sende/ volck behieldt / t'welck hy by hem op den Parnasse-bergh vergader- de: waer op de Fabel ghelouwt van

Poetische Seyntvloet waer op ghebouwt.

de Poetische. Sepndt bloedt soude we- sen. Nu met de eenighe behoudinghe van Deucalion en Pyrrha, wort aenghe- wesen de ernstighe Zonde-hatinghe Gods/ int ghemeen straffen der boose- ten anderen/ zyn liefde en vriendelijcke gheneghentheyt tot den vromen: den welken / oft hy schoon toelaet / dat hem growwlijck ombloepen Sepndt- bloedighe stroomen van benaetheiden/ en tegenspoeden deser ellendigher we- relt / soo en ghedooght hy niet / dat hy mistroostich en wanhopich daer in soude verdrencken/ te gronde gaen ofte verderben. Nu alsoo de menschen/ die nae desen ondergangh op den Parnassus behouden waeren / ofte noch leefden/ noch heel rouw / onbesneden / en ver- herdt waeren / onwetende hoe men God- dienst soude oeffenen: En dat sy van Deucalion en Pyrrha geleert/ en on- derwesen zijnde/ menschelijck/redelijc/ ende Gods dienstich werden te leven/ wiert gheseyt/ dat Deucalion en Pyrrha van steenen Menschen hadden ghe- maect. Virgilius int eerste van zyn Lantwerck / schijnt hier mede te wil- len segghen / dat den Menschē heel te verstreent is/ en te hardt op zynen eben: oft selvighen mensch/ seggende:

Leerlijck aenwijs op den Seyndt- vloet en behoudenis van Deuca- lion.

Doe steenen eerst te werpen hier begonde.
Deucalion in s' Weerelts ydel ronde,

Daer Menschen zyn van komen, t' hart gheslacht.

Als of hy seyde / gelijck sy van steenen zyn vooztromen/ houden sy alrijt sul- ken harden en wreedden aerdt.

Van den Draeck Python.

Den growwsamen grootē Draeck Python is na der Sepntvloet upt der aerden ghewassen: Eenighe maken- der/ doch onvoeghlijck/ van den Keuse Typhon, die Iuno door eenen buyst- slagh upt der Aerden soude hebben doen wassen / daer int vijfde Boeck van volgen sal. Nu desen Python heeft Apollo met zyn scherpe jagt- pijlen ge-

doonet. Dese Fabel bevindtmen upt een gheschiedenis te zyn ghenomen/ te weten/ dat Apollo by den vliet Cephi- sus, dicht aen den berch Parnassus, met zyn pijlen ombzacht eenen boosen en grooten Tyran / gheheeten Python, toeghe-naemt wesende Draeck/ en dat de toesienders vast riepen / seyndt pij- len / oft schiet: Waer upt is ontsaen een ghemeen vzeuchdich gheroep der overwinninghe/ Io Pzan, Io Pzan, dat daer nae alrijt int ghebryck was / so onsen Poet in zyn Minne-roust int tweede Boeck verhaelt/ segghende:

Waer upt de Fabel van Python is ghecomen.

Roep Io Pzan nu, jae dobbelt dees ghesanghen:
t'Ghevoghelt dat ick socht, heb ick int net ghevanghen.

Nu om hier eenige uptelegginge van te hebben / is Python op Griec / ver- rottinge / welke van te groote vocht- ticheyt ontsaet/ en wordt van Apollo

de Sonne door haer heete stralen ber- teert/ en te niet ghedaen/ die andersins groote Siekten souden veroorzac- ken.

Natuerlijck uyleggingh op Python.

Eenighe

Van Cupido.

Enighe segghen / dat Apollo van zijn suster Diana in dit Python dooden was geholpe / nemende so wrake over hem / van dat hy hun Moeder Latona bezucht wese / hadde door Lunonis haet verbolcht / waer van volcht int seste Boeck. Nu Latona is vergeetlych / en Python d' overbloedighe quaden / en swaricheden deses ellendigen levens / welke door vergeetlychheit worden wech genomen / te weten / door haer kinderen / Apollo, en Diana. Apollo hier verstaende lieflijckheit der Musijcke oft Maet-sangs / en Diana de lusticheits des Jachts / twee dinghen die s' Menschen ghemoeden seer vermactelijck zijn. Andersins mach met Apollo oft lieflijcke Snaren-const gesept wesen / schoon en welsprakighe vermaninghe / oft vziendlijcke / soete / en wijse troost-redene / die de verderflijcke becrommeringe des herten wech nemen: Met Diana den nacht / die door den slaep de ghemoeden verlicht / en veel droefheit doet vergheten. Den twist des booghschietens tussehen Apollo en Cupido, en is anders niet / als het schil dat ter werelt is / tussehē mit en lust / oft t'behoeflijck en t'behaechlijck. De stralen Phœbi, dat is de hitte der Sonnen / zijn den Menschlijcken leven uytnemende nut en vorderlijck. Daer tegen de stralen der Liefden / hoe wel sy behaechlijck zijn / en zijn ten deele gelijc der Sonnen ter teelinge dienen / tot s' werelts onderhoudt / als sy wetlijck en maetlijck zijn / soo zijn sy nochtans veel soo giftich en hinderlijck / datse reden verberben / t'verstant verdupstere / ghemoet en sinnen verblinden en beraest maken. Soo dat onsen Poet / om de grootheit van de cracht der Liefden topenbaren / secht / dat Cupido met den gulden srael de Sonne heeft overwonnen: bewijfende / dat den mensch veel tijdt meer beherticht / en na tracht zijne lust oft ydel genegentheit / als het gene hem nut / bequaem / en tot zijn welbaren dienstich is. Nu hoefden wy wel te weten / wie desen so crachtighen Schutter is / die Apollo soo overwonnen heeft.

Leerlijck uytleggh op het dooden van Python.

Wteleggh op den twist van her schieten tussehen Apollo en Cupido.

Plato, oock verscheyden Poeten / epigenen Cupido onghelijcke Ouders toe. Onder welke eenige niet al te eenich met hun selben zijn: want denouden Poet Orpheus seghet / zijn Vader te wesen Saturnus. Elder / dat al de liefden zijn voortgheromen van Venus. Paulanias secht / doe Venus uyt der Zee quam / was sy ontfanghen oft ghewelcomt van Cupido. Secht ooc / dat men geloofst Cupido den jonghsten der Godden / en den soon van Venus te wesen. Plato, die in een plaetse secht / dat men de Ouders van Cupido niet en weet / secht elder dat men secht / dat doe eens de Goden met goet chiere maken Veneris gheboorte vierden / Porus, Godt des overvloets oft rijckdoms / te veel Pectars gedroncken hebbende / gingh droncken wese / wandelen inden Hof van Iuppiter, daer hy vout Penia, Goddinne der armoede / welke hy bezuchtende / hem namaels baerde Cupido, den welcken Veneri wert gegeven om haer te dienen / en alles te doen wat sy begerde: En hierom soude hy gemeet wesen Veneris soon te zijn. Sappho de roustige dichtster / maect hem de soon van Hemel en Aerde: Simonides, van Mars en Venus: Acuilas, van de Nacht en de Locht: Alcæus, van de Tweedracht en Zephyrus, oft de weste-wint. Cicero int Boeck van de Natuere der Goden / noemt verscheyden Cupidons, van verscheyde Ouders oft geslachte: Den eersten / van Mercurius en Diana: den tweeden / van Mercurius en Venus: den derden / ghenoemt Anteros, van Mars en Venus. Doch watter van ghesepst wort / de meeste obereenstemminge is / dat het is den eersten soon van de Goddinne Venus: welke doe sy hem hadde gebaert / wert van Iuppiter seer bekeede want hy oordeelde aen t' kindt ghedaente / dat door hem onder den menschen groote beroerten soude ontsaen / so dat beter waer hem t te dooden / dan met hem te late lebē / t'berderf der Menschen voortgangh te laten hebben. Venus bresende dan t'zegen van

Verscheyden meenunge van comst van Cupido.

Porus, Godt des overvloets.

Penia, Goddinne der armoede, ouders van

Verscheyden Cupidons.

Fabel van Cupidons opvoedinge.

van Iuppiter, droeg Cupido verbergen in de wildernis / alwaer hy gheboedt midden den wilde dieren: dese supgende / soop hy met den Melck oock hun strafficheyt / en behiel hun eygenschap pen en wesens. So haest hy Boge conhandelen / maecte hy sich selven eenē boghe van Eschen hout / en pijlen van Cypressen / oeffenende hē eerst den wilden Dieren te schieten / van daer besont hy in den steden der menschē herten te treffen. Epndelinge kreeg in eenē tros van goudt / waer mede hy de gantsche Werelt onder zijn macht gherceegh. Een Ghyer Poet Palladas te deser oorsaeck segt / dat Cupido draegt eē bloem en eenen Dolphijn, bewijfende dat hy d' Aerde / en de Zee in zijn gewelt heeft. Een ander Ghyer Philippus schrijft in eē Epigramme, dat de Cupidons met een verrassinge den Hemel / oft der Godden huys ingenomen hebbē / en wapen-

Cupido met een bloem en Dolphijn, waerom.

den hen rijcklijck met seer heerlijcken roof / nemende Phœbus zijnen gulden koker en boge / Iuppiter zijnen blixem / Hercules zijn knodse / Neptuno zijnen dyp-tant / Mars zijn eē lareest / en Bacchus zijn beeylde Toortse / Thyrlēs, waer hy segt hy / niet is te verwonderen / dat swacke Menschen hun met de pijlen der Liefden laten treffen / dewijl de Goden hem met hun reetschap hebbē toegerust. Plato noemt Cupido den geluckichsten / besten / en schoonsten der Goden: hy beschrijft oock twee Cupidons den eenen Hemelsch / en den anderen den gemeenen. Sommige beschrijben hem niet alle blint te wesen / maer voegen hem hy voor geselschap dzonckenschap / droefhedē / vrantenschappen / tweedrachten / en dergelijcke plaghe. Marullus den Poet beschrijft op deser meynunge een schoon Epigramme / in een t' saemspreeck / seggende:

De Liefden winnen den Hemel.

T' geselschap van Cupido.

Wiens is dit dertel kindt? 't Hoort Venus toe dit wicht. En zijnen koker doch, waerom vol menigh schicht? Al is hy dom, hy can wel schieten sonder falen, Op die hy mickt, en voert daerom die scherpe stralen, En waerom gaet hy naeck? Slecht is hy onbedeckt: Hy toont hem al gheel, en haet die sich bedeckt. Waerom is hy een kindt? Om dat hy sulcx doet blijcken, Oock 'roude volck, dat haest int graf sal moeten strijcken. Van wien ist soo ghevlerckt? van ongestadicheyt. Waerom geen voorhoofd oock? Het laeyt quaerwillicheyt. Wie maect hem d' oogen quijt? De woelte vuyl wellusten. Wie maect hem magher dan? Lust, sorgh, en drux onrusten. Wie gaet voor desen Godt? De dronckschap, overdaet, Oncuytshet, langen slaep, en luyheit Moer van t'quaet. Wie gaet beneven hem? Krijgh, haet, verwijt, en schande: En stadich volgen hem gheschillen veelderhande. Maer wie dorft gheven hem hoogh by den Goden plaets? Die selfs deelachtich zijn, jae werckers des misdaets, De Menschen. Maer waerom? Om dat hun doen mispresen, Dewijlt de Goden doen, te soeter soude wesen.

Alle versieringen der ouder Poeten obergheflaghen / laet ons mercken wat sy in ernst met Cupido hebbē gemeent: So is t' gheboelen van eenige der oude Schrijvers / oft Philosophen / als Thales, en dergelijck / dat t'water t'begin soude wesen van alle dingen. Oock is dit element ongetwijffelt een besonder stoffe / bequaem en noodigh tot der voort-teelinge: doch niet sonder Cupi-

do, die men mach noemen / de Liefde / oft Manlijck toedoen / oft een vperige hitte / oft epndlic eē Godlijcke kracht / die aller schepselen wasdom gheeft / na dat Empedocles seghet: en dat liefde een Godlijcke kracht wese / is een seker begheerte in alle dingen / om hem te vereenighen en versamen / om zijn ghelijck wesen oft gedaente te teelen: oft om anders te seggen / een Godlijck verstand.

Wat Cupido is te verstaen.

verstandt/de Natuere een sulcke gene-
ghentheidt/ oft lust in is druckende.
Hierom ist dat sommighe den Cupido
so veel verscheyden Ouders toeschry-
ven: D'een hem willende van de stoffe
des ongeschickten hoop Chaos voort-
geromen hebben/maer ander/oft mee-
sten deel van Venus: welke Venus ooc
wozdt ghehouden eygentlick te wesen
de begheerte/ die de schepfelen hebben/
boort te brenghen hun gelijcke beelddt
oft schepfel/ welke begheerte ontstaet
upt ee wisse overeencominge der lich-
amen en ghematicheddt der Licht.
Boortder zijn vleughelen/ die hy aen
den schouderen soude hebben/ bewijfen
d'onghestadicheden der Menschen/ in
het herkiesen der vergaenckelijcke We-
relesche dinghen. Alment nu hooger
drijven/ oft verstaen wilt/ beteyckenen
de vleughelen der Liefde/ dat de goet-
heyt Gods is seer veerdigh/ en sozgh-
vuldigh tot bozderingh/ en behulp der
natuerlijcke dinghen. Sommige ma-
ken hem witte vleugelen/ beteyckenen
de een supber/ oft houwelijcke Liefde.
Petrarcha Italisch Doet/ in zijn Tri-
umph der Liefde/ geeft hem vleugels
van d'uncusche Liefde/ willende te
kemen geven/ dat d'uncusche Liefde/
ongebonden wesende/ onversadigh is/
altijts genegen tot veranderinghe/ oft
vermeninghe. Isidorus van Pelusien
seght/ dat hy ghevleughelt is/ om dat
als hy zijn begheerte voldaan heeft in
eenighe saecke/ die selve verlatende/
stracx op een ander vlieghe. Mengaen-
de dat hy ghewapent is met Boghe
en Pijlen/ is ter oorsaken/ dat hy den
dwaesen Minnaer inden gheest doet lij-
den groot verbriet en onrusten. Xeno-
phon seght/ dat de Liefden zijn schut-
ters gheheeten/ om dieswille dat de
schoone Menschen van verre quetsen

Cupido en is gheen Godt: maer een fel rasich woelen,
Dat alle Menchen doet seer grooten nootd bev oelen,

Van Daphne.

De veranderinghe van Daphne in
Lauwerboom is verstaet/ ter oor-
saken dat in't dal Tempe veer Lauwer
wast: sy wort gesept Dochter van Pe-
neus, een bliet/ vloeyende door dat selve

moghen. Servius uytleggghende Virgili
dichten/ seght/ de schichten oft pijlen
van Cupido te wesen/ de nopinghen des
herowes en des drucks/ die altydt de
Liefde nabolghen. Andersins om de-
se Pijlen te trecken tot eenen hoogerem
sin/ beteyckenen sy d'onghelooftijcke/
oft wonderlijcke veerdicheyt/ oft snel-
heyt van den geest Gods/ die sich ver-
spreydt/ en lichtelijck onberhoets ober-
al door is dringhende. Wat zijn blint-
heyt beduydt/ is (nae t' segghen van ee-
nige) ter oorsaken/ dat sommighe Men-
schen door den bzant der liefden onge-
schickt leven leyden/ vergheten/ oft
niet en aemnercken hun weerdicheyt/
en waer toe dat sy van Godt boozien/
oft heroeypen zijn/ niet aensende schade
oft schande/ Godelijcke noch natuer-
lijcke Wetten/ soo dat die sulcke met
recht niet alleen blint/ maer hintsch/
en dwaes ghelijcken te wesen. By de
naecktheyt van Cupido wozdt oock hy
eenighe verstaen/ dat den gheest Gods
de dinghen nootwendich deser Weerelt
beschickt onghewenst/ en by sonder
loon verwachten. Andersins bewijft
de naectheyt oock/ dat de Liefde haer
qualijc veynsen can/ tusschen die Dyp-
agie plegghende zijn. Cupido wozdt ghe-
houden booz den schoonsten/ besten/ en
oudsten Godt/ om dat de Liefde/ oft
goedertierenheyt Gods ewich blijft/
en van aenwang der Weerelt de Men-
schen gheopenbaert is. Hierom werdt
verstaet by den Doeten/ dat Cupido,
den Hemelschen gheheeten/ van eerst
aen is vermengt geweest inden Chaos:
maer den Cupido die zijn woonste
maect in de deelen onses geests/ daer
redelijckheyt booz swichten moet/ is
(na de meeninge van Phocylides) meer
een woedende raserij/ als eenen God/
ghelijck hy seght:

Wat de
blintheyt
van Cupido
beteyckent.

Wat de
naeckheyt
beduydt.

Wat de
vleughelen
van Cupido
beduyden.

Wat zijn
Pijlen be-
teyckenen.

Van Daph-
ne in Lau-
wer, en de
beteycke-
ninge daer
van.

een ghebuerigh goet welriekende ge-
rucht/ gelijk den Lauwer ghestadich
groen/ goeden reuck van hem gheeft:
Want sulc moet de Maeghdlijcke rep-
nicheyt oock wesen onverandert/ om
spoedigh in eeren te bloeyen: En even
alsoo den Lauwer in't vyer gewozpen
wesende groot getier maect/ schijnen-
de al bzandende de vlamme te weder-
strijden/ sulck moet wesen den aerdt
van een eerlijcke Maeght/ de vlamme
der oncrupheyt wederstaende/ ooc met
gheerijt/ als sy met eenighe ghewelt on-
behoorlijck tot onereen wort versocht/
oft gedwonghen. Eenighe willen/ dat
Ovidius dees Fabel heeft verciert/ om
Augusto te behaghen/ meenende met A-
pollo, Augustum, en met Daphne, Livi-
am. Den Lauwerboom is by den Hef-
den van oudts booz Apollons boom
ghehouden geweest: en also Apollo ge-
houden was booz de Godt des waer-
segghens en des gheseynms/ waren
oock daerom de Louwerbladeren tot
waersegghen bequaem gheacht/ en tot
droom beduydinghen/ leyden daerom
onder hun peuluwen des hoofts Lou-
wertackf kens/ om waerheyt te droom-
men/ als sy slapen gingen: te meer heeft
den Doet hier op zijn vercieringe ge-
boudt/ en eenen schijn ghegheven.

Van Io.

Van Io, oft Isis, zijn verscheyde uyt-
leggingen natuerlijc/ en stichtigh/
oock in het thiende Boeck van Natalis
Comes, die ick boozby gae/nemende
booz een ander van Ioseph Horologi
Italiae/ te weten: Io becingelt in dyp-
sternis/ bemint en onteerdt van Iuppi-
ter, en in Koe verandert/ is te ver-
staen de bochte lebendicheydt van des
Menschchen wasdomschen gheest/ oft
saets/ bemint van der Sonne/ de wel-
ke begeerich is/ en geneghen daer in te
wercken/ dat van in Moeders lichaem
bevanghen/ als met eenen dichten Ae-
bel/ om wel te bewaren: desen Rebel
van Iuno, hier booz de Mane verstaen/
wozt wech genome/ welke als Baer-
Goddinne verwacht wozdt/ dat de
Menschlijcke leden vermeerderd/ en
ten lesten irt licht ghebzacht wozden/

Van Io, oft
Isis, in Koe
verandert,
war het be-
duydt.

dan wozdt dese verhaelde bochticheyt
verandert in de Koe: want den Mensch
heeft de ghelijckenis van de Koe/ om
dat het een vuchtbaer/ en arbejdich
Dier is/ dewyl de Mensch willende
met Menschen omgaen/ moet vucht-
baer en arbejdich wesen/ want hy tot
arbejdt is ghebozen/ als den Doghel
om vliegghen. Den Mensch dusdanigh
dier wesende/ wozdt van Godt in be-
waringhe ghegheven onder Argus den
Herder/ dat is te verstaen/ de reden oft
redelijckheyt/ die aendachtich als met
hondert ooghen alles aemnerckt/ en
overleght. Dese reden wozt van Mer-
curio, dat is/ van eyghen begheert/ en
behaghen tot den wellusten/ en quade
booznemens ghelockt/ en in sondighen
slaep ghespeelt en gheleydt/ en wozt
met eenen oock van onthooft/ en ghe-
doot/ dat is/ den Mensch van de rede-
lijckheyt berooft/ in een boos leven ge-
raectt weseude/ de oogen die hem eerst
niet van alle gerechticheyt en dencht-
saemheyt aemnercken/ en aendencken
deden/ wozden ten lesten ghestelt in den
Dauw- steert van der Goddine des
rijckdoms Iuno, twelck anders niet en
is/ dan een overghegeven begeerte tot
rijckdom/ en hooghnoedighe lust tot
ydel eere/ met een toegheneghen aen-
schouwinge der onbolmaeckter aerdt-
scher schoonheyt/ tot een upterlijcke
schjade des gheests.

Ossen en
Koeijen in
sommighe
Landen
ploeghen
trecken, en
dorschen.

Argus met
hondert oog-
gen, war be-
duydt.

Van Mercurius.

De wyl hier den Doet Mercurium
boortbrengh/ sal voegen te hoozen
wie hy is geweest/ en watter mede ge-
meent wozt. Het comen ober een Hesi-
odus in zijn Theogonie/ Orpheus en
Homerus in hun Goden-loffangen/ dat
Mercurius is den Soon van Iuppiter en
der Nymphes Maja, de Dochter van
Atlas. Hy was gehouden den vade van
Iuppiter, en seer behendich dief te we-
sen. Lucianus in zijn Tsaemspreek van
Apollo en Vulcanus, schrijft/ dat hy
van in Moeders lijf scheen te versie-
ren middelen om stelen: stracx ghebo-
ren/ ontfal hy Nepruno zijnen dypant/
Mars zijn swerdt upt der scheyde/ de
Koeijen oft Ossen vande Coningh Ad-
metus,

Van he-
hercomen
Mercurijs.

Van Mer-
curij die-
verijen.

metus, die Apollo bewaerde/welcken hem dreyghende te schieten/ontstal hy Boghe en Dylkoker / zijn Moeder en Susters hemden in de badstove / en Vulcano zijn tangen/ daer hy hy was. So haest was hy niet ghebozen/ hy en woystelde met Cupido, die hy ee beentgen stellende stracy ter aerden wierp. Doe elc om t' verwinnē hem toefdede/ Venus hem cussede/ benam haer sonder datset boelbe hare gozdel. En Iuppiter Venus hierom bespottende / ontstal hy

zijn Conings staf/ en soude hem den blyem ontnomen hebben/ had hy niet ghezeest hem te verbrande. Eens ontstal hy pemaunt een schoon Beerdt/ en gaf daer booz eenen seerigen Esel. Een nieuw ghehouwt Man ontstal hy een schoon Vrouw / en gaf daer booz een oudt tandloos vuyt Wif. Spydlyck hy wert gheheeten oock den Godt der Dieven/ als Homerus in zijn God-los- sanghen seght :

Mercurius Godt der dieven.

Dees eer u fullen doen de menschen, dat nae desen Van alle Dieven ghy sult eeuwich Heere wesen.

Hy was deerste die opbracht/ de waaren en Coopmanschappē met gewicht en maet te vercoopen/ doch niet sonder bedroghe te plegghen : daerom werdt hy ghehoudē voor den Godt der Cooplieden. Hem worden veel Const- vindingē toegecegent. De Aere oft Luyt soude hy van een doode Schiltpadde op den Nylus ghebouwt hebben/ waer booz hy int vrede- maken met Apollo over de Ossen- diefte in mangelingh hadde zijn roede Caduceus, welke de cracht hadde van twee twyfighe te vzedighen/ daer sy tusschen bepde ghelept werde. Om t'welc te onderbindē/

haer Mercurius eerstlijc wierp tusschē twee slanghen die heftich bochten/ de welke stracy vziendē zijn gewozden/ so dat de roede met twee slangē bewōden is geweest/ en wert algtjt ghehoudē tot een teecken des vreedes. Hy was dē vinder der dyp verscheden Musijck- toonen / hoogh / middel / en leeghe oft grof. Was den eerste / die der Sterren loop waergenomē / en het Jaer en dagen het onderschepdich besteck bestelt heeft. Leerde ooc den menschen Gods- dienstich en beleest zijn / waerom Horatius Flaccus seght :

Vinder van verleyden Consten.

Mercurius ghy Atlas kindt schoontalich, Eerstmael hebt ghy de Menschen, woest en dwalich, Met u Musijck, en wijse soete stemmen, Wel connen temmen.

Mercurius wort ooc genoemt Hermes, op Griec so veel gheseyt/ als Sepnt- Godt der Goden / oft Taelman der Goden: en Mercurius is so veel/ als een woort oft reden. Cicero beschrijft/ dat Mercurius den Egypters de letteren en wijse van schryven heeft geleert/ en de Wetten/ en wert daer van dat volc gheheten Thoit, oft Theut, gelijck Plato ghetupghet. Om nu te verstaen wat hier mede gheseyt wort/ eerstlijck dat Mercurius, die tot behoef der ellendiger oft sterlijcker Menschen / so heel veel nutte saken gedaen/ en boort gebracht heeft/ den soon van Iuppiter, beduydt/ dat de ghene/ die hem bebljten humen ebe Menschē weldact en alderley hulpe te doen/ zijn waere kinderen Gods.

Waerom Mercurius den soon van Iuppiter.

En gelijck de slechte Heydenen sulcke uytnemende Const- vinders/ en welda- ders der ghemeenten/ in groot achten hadden/ en Goden/ oft Godlijc meen- den te wesen / hebben sy vele gheacht kinderē van Iuppiter te wesen. Wpson- der hebben sy ooc den Coningen meest al Godlijcke eere gedaen / Tempelen ghehouwt/ en aenghebeden/ waer uyt de Poetsche Goden humen ooz- spronck genomen hebben. Dat hy den woort- boerder/ oft Godē Bode is ge- noft / is/ om dat hy dē Menschē leerde goede en Godlijcke Wetten/ gelijck of hy den wille der Goden hum uyt den Hemel op Aerdē hadde gebracht. Dat hy der Dieven/ en Cooplyden Godt is ghehoudē/ is/ om dat de welsprekent- hept /

Van waer der Heydenen Goden oorspronck.

Waerom den bode der Goden.

hept/ alse misbruyet wort/ alderhan- de hooshept en ongerechtigz ran uyt- richten onder den menschen. De Boe- ten versieren / dat Mercurius met zijn roede ran dooden verwecken / willen- de seggē/ dat de schoon sprake/ oft wel sprekenhept / macht heeft dē blooden verschrikten den moet te verwecken en te doen leven : gelijck men leest van welsprekende Hoofdmannen / die hun krijchsluyden een manlijck cloeck on- vervaecht hert hebben met constighe vermaningen doen hebben. Ooc wort verstaert/ dat hy alle dooden ter Hellen most leyden/ welck ooc mach verstaen worden/ dat men met welsprekenhept den opgeblasen hoochmoedigen men- schen can den moet doen sincken en vernederē. Hoe wel datter noch ander uytlegginge is / van dat hy de Stelen der ghestorben Menschen ghelepdde ter Hellen/ ooc sommige te woonen in nieuw lichamen : dat is ter oorsaeck/ dat hy den mensche hadde geleert/ dat alles wat sterft of wast / heeft zijnen oorsprong van bodē. De vleugelen aen hoedt en hielen bewijzen/ dat den welspreker moet veerdich zijn/ en snel van geest en tonge/ om zijn woordē en ant- woorden bequaemlijck/ en alst behoefte haestlijc en vloeyende boort te hzengē: Oock ghebruykten de Grieken te segghen/ van ghebleughelde woorden.

Wat beduyt, dat hy dooden can verwecken.

Waerom dat hy de dooden ter hellen leydt.

Nu comen wy tot de fabel van Pan en Syringa, welke vertellinghe Mer- curius om Argum bedriegē dede. Erst- lijck wordt verstaen hy Pan, de Pa- tuere/ welke gheseyt wordt te wesen den al: Oock is Pan op Griec te seg- gen/ al. Desen al/ oft gantsche natue- re/ met Pan afgebeeldt/ wort verliest/ oft verwonnen van der Liefde / wan- neerse bemint de selve dinghen diese boort heeft gebracht/ ghelijck sy doet. Dese Syringa nu/ welke van Pan wort bemint/ is het bevallijck wel geschiet lieflijck roeren des Hemel- cloots/ om dat hy met sulcke heerlijcke meester- lijcke Const en orden belept en bestiert wort/ tot den eyndt/ daer hy toe is be- schickt / en desen eyndt is beteykent met de bliet Ladon. Maer dat Syringa veracht de liefde der Weltd- goden oft

De liefde Pans tot Syringa, wat beduyt.

Satzen/ daer by mach verstaē wor- den / dat opt de beste Musijcke hy den plompen Menschen weynich in ach- tinghe oft bemint is gheweest.

T speeltupgh van Pan, met twelck Mercurius d' oogen des redens dede sla- pen / welcks soethept ons ooc veel tijt slaperich maect / en ter doot hzengt/ is te verstaen/ te wesen/ de lustige vol- comē schoonhept der geschapē dingē/ daer wy den Schepper verghetende/ al te seer onse hert en sinnen op stellen/ dat wy dooz de liefde der selviger ons selven verliezen.

Mercurij pijpen wat beteykent.

Nu Iuno siende haren Verder doot/ en de Koe los van Argo, dat is / den Mensch sonder reden wesenē / sy is genegen dooz toozne haer aen de selve Koe/ te weten/ den Mensch / fellijck te wzecken / hem onstetende met quade gheesten / die hem nimmermeer laten rusten : maer hier van gebzeben en be- raest/ loopt de werelt ober/ gepzickelt van onnatige begeerte des rijdoms en de lusten des eergierichepts/ Jaa van alderley onghetepdelde passien/ die hem pijnigē / dat hy ten leste comt in Egypten / welck is de dupsterhept des doots/ daer wort hy Iside, welck beteykent aerde: want hernemende de stoffe des heelts van dē eerste mensch/ worden wy ten lesten aerde. Ic hoefde nu wel boort te hzenghen Iuno, Pan, Satyren, de Hamadryaden, en Naiaden, wat het al boort een volck is : maer sal eerst een weynich verhalen van de woorighe Syringa.

Wat be- teykent. dat Iuno de Koe vervolght.

Dan Syringa.

Syringa is gheweest de Dochter van Ladon, een bliet in Arcadien/ welke nu ter tijt groot is gelijck een Meyz. Wat van Syringa wesen en doen was/ hintmen gewoerch in den Teyt Ovidij: maer dit hoeven wy te weten / dat Sy- rinx op Griec is gesept een fluyt / oft pijs gheluydt. Sy is de dochter van een bliet/ om dat de blieten oft rietpijs- pen aen t' water/ oft in vochte plaetsen wassen. En van den blieten heftmen eerst de fluyten ghemaect / waer van Pan den vinder wordt gheseyt te wesen/

Waerom Syringa dochter des vliets.

wesen/ als onder ander schijft Virgilius in zijn tweede Boerliet/ segghende: t' Was Pan, die eerst beginsel heeft ghegheven, Meer Pijpen t'saem met wasch aen een te cleven.

Oock Plinius in zijn sebenste Boec beschijft/ dat hy voor den Fluyt-vinder gehouden wort. Dus was verliert/ dat hy op Syringa was verliert/ om dat hy t' Fluytspel oeffende/ en dat hy by de vliet Ladon stille wesende/ zijn tijt herdyff hadde te hoorzen de Rietē met den windt teghen maltander slaende/

Alsoo den westen windt blaect soetlijck in de Rieten, En doetsē als binnens monds een sacht gheluydt ghenieten, Heeft hy t'begin gheleert, een vofken op de Fluyt Met vingher inel ghedans te spelen overluyt, Hoogh, middel, op en neer, en droeve clachten maken, In eenich lieflijck Liedt, nae dat de vinghers raken, De Herders dan ghepast op dese pijpen meest, Aldus met moeten daer verheughen hunnen gheest In schaduw, binnen dat in graf-baer groene weyden Hun kudden wit ghewolt al over al gaen weyden.

Dan Iuno.

Dat Iuno treender draght met haer Man en Broeder ghebozen was/ hebbē wy elder verhaelt. Daer is een gheschil by den Poeten/ waer sy ghebozen was. Strabo den Lant beschijver/ in zijn 9^e. Boeck/ segt tot Argos. Homerus, is oock van die meeninge in zijn 4^e. der Illyaden, en elder/ daer hyse de Argosthe noemt. Paulanias seght haer van Samos te wesen: Ooc houden haer den meesten deel van Samos. Dit bewillicht Virgilius in't eerste Boeck der Aeneidos: en Apollonius oock/ in't eerste Boeck der reyse nae t'gulden Wles: dan t'schijnt wel datse daer gebocht was. Hier zijn noch meer ander meeningē van/ niet noodich wesende. Sy soude van Iuppiter bedroggen zijn gheweest/ in ghedaente van eenen half verbrofen Kockupt/ soo Dorotheus int 2^e. Boec zijner veranderinge segt. Sy baerde den Iuppiter Mars, Hebe, en meer kinderen. Sy was de Goddin van het Houwlijck: en alsinen haer te deser oorsaeck offerde/ werdt de galle achter den Altaer wech geworpe/ om dat in den Echt gheen haet oft nijdt most wesen. Sy was (seg Homerus int 1^{se}. der Illyaden) van Iuppiter gehangen in de locht aen eē gulde kette/ met aenbilden aen de voeten/ en geen Gode

Iuno Goddin des Houwlijck.

en eenighe ghespleten zijnde gheluydt gheben/ eenige nemende daer in bles/ en allentrens tot Fluyten maecte. Lucretius in zijn vijfde Boec/ tuggende dit Fluyt begin onder den Herders so toegegaen te wesen/ seght op dese miyninghe aldus:

conden dit beletten. Dese ketten mach verstaen wesen den Echten staet/ daer Iuno de Goddin van was. Ooc wilde Iuppiter de Werelt met de gulden ketten ophouden: de Werelt wort oock dooz t' Godlyc beschick met den Echte staet in geduerich wesen onderhoude. Des bereeninge en versaminge der Creaturen/ is Menschē noch Goden mogelijk te beletten/ dan alleenlijck den Schepper self. Anderstus beteykent dat sy so gehangen was/ dat sy is de Locht/ welke Locht hier beueden is dooz natuerlijke cracht gevesticht/ aen hen boven-lichaem/ ghelijck Plato in Timæens segt. De aenbilde aen haer voeten/ vast aen haer seplsteenen tosfels/ zijn d'Herde en t'water/ die in de Locht schijnen verliesen/ ghemerckt de Locht boven beyde sweeft. Sy is oock gheacht gheweest Goddinne des Rijckdoms/ beloofde daerom Paris grooten Rijckdom/ dat hy haer den Appel soude toewijsen. Sy is Goddinne des Echtes en Rijckdoms ghenoeemt/ om dat sy de Locht is te verstaen/ en dat de goedertierenhepdt der Locht alle dinghen te boozschijn hzengt. Sy heeft veel Camerieren/ bewijfende de veelderley veranderingen der Locht. Den Panu is haer toe

Wat de ketten be- dnydt, daer Iuno mede op was ghehanghen.

Waerom Goddinne der Echt, en des Rijckdoms.

Waerom sy den Panu heeft.

toegepgent/ om dat het is een hoochmoedich Dier/ schoonberwich geriert wesende: doch niet al volmaect/ niet schoon van voeten noch stemme. Soo en hebben de rijcke deser Werelt nemmer al hun benoegghen volcomelijck/ oft hun gemoeden en worden oot mēnigerley aengevochten en gepijnicht.

Dan Pan.

Verscheyden meyningen van Pans afkomst.

Van Pans afkomst schillen de schijvers verscheydentlijck. Eenighe segghen/ hy was geteelt by Penelope en Mercurius, in Boec ghedaente. Homerus in zijn God-losfanghen segt/ hem te zijn geweest den soon van Mercurius, en de Pimphe Dryops: noemt hem oock ghehoort/ Gepte-voet/ en sangh-liefdigh. Maer Duris van Samos in een Boeck van Agathocle, segt/ dat hy is gheromen van den Wpers van Penelope, en dat hy daerom Pan hiet/ dat is/ al. Epimenides segt/ Pan en Arcas waren afkomstich van Iuppiter en Callisto. Onder meer ander meeningē/ Herodotus in zijn Boeck Euterpe seght/ dat Mercurius en Penelope zyn Gaders waren/ en Mercurius soude hebben bedroggen/ daer sy Icaris haers Waders vee hoedde/ en dat in gedaente van eenen Bock/ die haer wel beviel. Waerom Pan van sulckē gestalt was/ te weten/ bobē als een Mensch/ en onder als een Gepte/ met hoorzen in't boozhoofst/ met een root aensicht/ lang hape/ en dickē langen baert: op t'hoofst droech hy eenen Crans van Pijn-terkerkens/ in de rechte handt een Fluyt met seben pijpen/ in de stinck eenen gecromden stock. Hy was den Godt der Herderen/ en een waernemer des vees. De versieringen overgeslagen/ leestmē dat hy was een seer strijthaer Hoofstman/ onder Bacchus, die hem t'bysonderste last zijns heps gaf/ doe hy Indien ging winnen. Wat nu Pan beteykent/ Plato wil dat Pan soude wesen het beleydt van een reden oft vertellinge/ romende van Mercurius, oft uyt de gedachten oft overleggingen des geests. En dat Pan boven schoor Mersche gestalt hadde/ en onder mismaect en leelijck/ wil beteykenen/ dat boven by

Pans ghe-nalnis.

Wat Pan is.

den Goden/ oft in de Hemel/ waerhept en volmaecthept is/ maer valshept en bedroggh hier beneden meest by alle Menschē. Zijn root aensicht/ beteykent den Hemel des vpers: zyn hoorzen/ de Maene: zyn hape/ en baert/ zyn de stralen der Sonne/ ter Weerelt verhept. Zijn sebenpijpe speeltuygh/ de seben Planeten: gheluydt/ het goet vereenigen onderlinghe: den crommen stock/ het Jaer/ dat geepridicht van wederom keert: zyn vlechte huyt/ dat hy ondraeght/ is den Hemel met sterren beset/ oft de gestaltnis der Werde/ met dieren/ boomen/ blieten/ berghen/ Zee/ verscheydentlijck gheschakeert/ met meer ander beteykeninge. Eydlijck/ Pan is het/ al. Die hem Herder en God van Arcadien oft der Bergen/ bequaem om vee voeden/ schijven/ en meenen hem (schijnt) niet anders/ als booz de Sonne. Hy is woestelende met Cupido, verwomen geweest: Liefde verwint Natuer: Oock is Liefde/ die de teelingē aller gedaenten der Natueren verweckt. Ooc seggen de Philosophen/ dat Liefde en Twist zyn de eerste beginselen der Natuerē geweest. Hy soude om zyn Fluyt-vindinge zyn in't ghetal der Goden ghestelt/ oft om dat hy den Goden in ander gestalt nae Egypten riedt te vluchten/ doe den Reuse Typhon den Goden quam bestrijden/ en hy was in dese vlucht in eenen Geptebock verandert: en hebben de in desen Reusen krijgh hem wel gedraghen/ werdt by den Goden aen de tweede Tafel gheschickt/ en werdt ghegheben in den Hemel plaetse/ en ghenaemt Gept-hoorn.

Wat zijn gedaent en reedtschap beduyden.

Pan werdt den Capricornus.

Dan den Satyren.

On dat in de fabel van Syringa van Satyren en Welt-goden wort verhaelt/ behoefde daer vā verclaringhe te geschieden. Hun afkomst is niet seker. Het schijnt datse sonen zyn van Faunus, oft Saturnus: En als men eeniger versieringe soude gelooven/ souden sy ghewassen zyn/ en oorsprong hebben genomē van de bloede van Martias, doe hy van Apollo gebilt was. Plinius in't sevende Boeck/ in't tweede Capittel/ seght

seggt dat in't Rijck van den Cartabu-
len / in de gheberghten van Oost-
Indien / onder den gelijcke nacht / gebon-
den wordē Satyrē / dieren met Mens-
schen aensichten / licht en snel te voet.
Pausanias schrijft van eenighe bosschi-
ghe Eplanden / daerse oock ghebonden
wierden / hebbende steerten als Beer-
den. Sp worden geseyt / seer onrupsch
te zijn gheweest. Sp zijn (meenen eeni-
ghe) genoemt Satyrē / na een Griecx
woort Sathe / beteykenende de pilt-
kelinghe van Venus. Sp waren mede-
ghesellen van Bacchus, en trocken niet
Ran, verselt met den Wintre Bacchus,

**Vanden Nymphen Dryaden, Hamadryaden,
Oreaden, Naiaden, en dergelijcke.**

De Nymphen (na d'oude Dichters
meeninge) zijn Dochters van den
Ocean en Tethys. Dit tuyghet oock
Orpheus in den Godt-loffangh der
Nymphen / en hy bedeeftse in verschep-
den votten oft deelen: Eenighe souden
Demelsche zijn / en ander Aerdtsche:
Sommige gebiedt hebben over Boz-
nen en Vlieten: sommige over de Zee:
ander over Hoelen / Marassen / Wep-
den / en dergelijcke dingen. Sommighe
willen dat d'Aerttsche Nymphen heb-
ben geuoedt Ceres en Bacchus. De De-
melsche seydemen te wesen Sielen des
Hemel-cloots / oock gheheten Muses, en

Als over d'Eycken vloeyt een reghen lochtken soet,
De Dryades aldan zijn vrolijck van ghemoedt:
Maer haest sy worden bleeck, met grooten druck beladen,
Alst coude hen aengrijpt, in't vallen vanden bladen.

Dese Dryades worden met namen ghe-
noemt van Pausanias, als Tithorea, E-
rato, en Phigalia. Claudianus noemter
seben. Charon Lampfacus vertelt / dat
eenen Rhoeus sagh in Assyrien eenen
schoonen Eyck hanghende over een
Vliet om te vallen / die hy onder sette-
de / datse langhe levende is ghebleven /
en doe openbaerde hem een Nymphe /
wiens leven en doot was hooysten en
besteldt in desen Eyck / datse niet lan-
gher leven en mocht / als den Boom
zijn was baer wesen hadde: sy danckte
hem seer / en wilde hem geven wat hy
wenschen soude / vooz zijn welbaedt:
hy begeerende eens met haer vernach-

Indien helpen innemen. Eenige hou-
dense vooz Demons, oft quade geesten:
eenige vooz sterckijcke schepfelen: doch
hebben (soo't schijnt) vooz Goden oft
half Goden gehouden geweest / en men
offerde hun de eerste nieuw vruchten /
van appelen / dryvden / en dergelijcke.
Daer waer wel veel meer van te seg-
gē: maer dewijl niet besunders tot lee-
ringhe hy te vringhen is / laet ick dese
Satyrē baren / dewijle datter in onse
spraeck wel vzeeder van is te lesen / en
keere my tot den Nymphen / Napa-
den / en sulck gheselschap.

de crachten die van daer toegang heb-
ben tot ons. D'Aerttsche hadden ver-
schepden Ampten / bedieninghen / oft
Godtheden. Over de Bosschen / oft
self Bossch-goddinnen: waren de Drya-
des, die ghenocmt zijn nae d' Eycken:
want Drys is op Griecx eē Eyck. De-
se waren gemeent / datse metten Ey-
ckenboom wiesse / en verginghen / en
daerom oock ghenocmt Hamadryades,
want Hama is gheseyt / niet / oft t'sa-
men. Callimachus ghetuyghende dees
meeninghe / seggt in een Nymne / oft
Loffangh van Delos, aldus:

ten / was sy te vreden / en soude hem
ontbieden tijdt en plaetse met een Ho-
nichbpe. Apollonius in't 2°. Boeck
van de gulde Vliesche repse / seggt / dat
den Wader van Parabijs, willende bel-
len een seer schoon Eyck / werdt te sien
een Nymphe / welke hadt seer de-
mordigh om vergifnis / dewijl haer
levens langde aen den ouderdom deser
Eycke was bepaelt oft besteldt. Den
snooden Boer op dit ghebedt niet ach-
tende / de Godtlijcke macht in den
Boom beslotē / nam wrake over hem /
en oock mede over zijn kinderen. Den
verhaelden Charon Lampfacus seggt /
Arcas, soot van Iuppiter en Calisto,
oft

Verfchey-
denheyt der
Nymphen.

he
Fabels van
Dryades, en
Hamadrya-
des.

Van Drya-
des, en Ha-
madryades.

Van de
Oreades,
Bergh-god-
dinnen.

Van de
Napa.

oft van Apollo (so eenige meenē) heeft
jaghende in een Bossch ontwaet een
Hamadryade Nymphe / die hem liet
weten datse in sterbens noot was / om
dat d' Eycke / daer sy haer wasdom
mede hadde / was ghestelt oft in staet /
om dooz de cracht des vliets wech te
wesen geuoert / bad daerom hertlijck /
haer te wille verlossen: des hy na haer
begerete de Vliet van de Eycke afwē-
de / en bevestigde se rontom met aerde:
en in vergeldinge der welbaedt / genie-
te hy haer gheselschap / en baerde hem
twee kinderen. Siet wat de Nymphen
vooz vzeemde droomen inde herffenen
gedrucht / vooz waerheyt gheuoelven /
en met beuselige Godtlijcke vzeese be-
vangen gingen: Want sy meenden / dat
in alle dingen Godhedē schier waren.
Mer veel dergelijcke becommeningen
waren oock de Mexicanen in hun ge-
moeden behangē / meenende over al / in
Bergen / Boomen / Vlieten en Bozen /
Godtheden verborzgen te wesen.

Hy hebben wy te segghen van den
Bergh-goddinnen / de Oreades, oft an-
dersins Orestiades, dese waren gebozen
op de Bergen / oft onthiele hen altijts
daer op: want sy nae de Berghen ghe-
noemt zijn / naedemael Oros op Griecx
is te seggen geberghte. Strabo in't 1°.
Boeck / noemtse dochters van Hecat-
us, en van de dochter van Phoroneus.
Maer Homerus in't seste der Illiaden,
maectse de dochteren van Iuppiter, en
noemtse Orestiades. Strabo noeter vijf.
Virgilius int eerste der Aeneidos, noemt-
se gesellimen van Diane, en seggt / datse
dusent waren: Mer welck ghetal wil
hier gheseyt zijn / onepndlijck / oft veel.
Sy soude d' eerste zijn geweest / die den
Menschen afwendden malcander te
eten / dewijle sy op de Bergen wonen-
de / niet aten als Eyckelen en Castag-
nen: en een onder hen vondt d' Honich-
raten / dese hiet Melissa, en van haer ge-
cregen de Honichbpen den naem / oock
is Meli op Griecx Honich gesept. Eyn-
delijck dese Nymphen hadden d' heer-
schappije over alle gheberchten / alle
wilde Dieren en Voghelen / diese met
Diana verbolghden / en te vangen soch-
ten. Daer waeren oock Nymphen der

Weyden / groen hoben / en Lust-hoben /
als Napa: want Napos, is Crupthof /
oft weyde gesept. Doch Thomas Por-
cacchi, die d' Arcadia vā Sannazaro upt-
leggt / seggt / de Napa Boze Nym-
phen te wesen. De Nymphen der vlie-
ten waren genoemt Naiades: Dese Na-
iades waren gheseyt te wesen wtlegh-
sters van het ghepymis der Goddin-
ne Themis, op de berg Parnassus: want
haer ghepymis / oft Godtlijcke art-
woorden / waren soo onbesuyt en dob-
bel / datmen se soude de Naiades upt-
leggen niet conde verstaen. Dat sy Na-
iades heeten / is van t' Griecx woort
Naiain, welck betreckent vloepen. Mer
zijn eenige diese dochteren der Bergen
heeten / om dat de Vlietē daer van ooz-
sprong hebben: en alsoo wy int begin
seiden / zijn sy dochterē van den Ocean
en Tethys. Thales Melesian noemt
t' Water begin aller dingen: Soo dat
(na der Poeten seggē) Ocean en Tethys
hebben voortgebracht een groot getal
Zee-goden / Vlietē / Bozen / en Nym-
phen. Hoe dese Vliet-goddinnen in de
hooft-aderen der Vlieten woonden / in
glazen stoelen saten / waterverwighe
wolke spinnen / en dergelijcke / verhaelt
Virgilius, int vierde Boec zijns Aant-
wercks / in de clucht van Aristeus.
Daer waren oock Nereides, oft Nerei-
nes, die hadden hun heerschappije in
de Zee: dan my dunckt / dat wy te lan-
ge met de Nymphen onledich zijn / het
waer tijdt dat wy yet hier van upt te
legghen hadden / ist niet stichtigh / ten
minsten natuerlijck. Soo ist te weten /
dat de Nymphen dochters des Oceans
oft der Zee / en Moeders der Vlieten
zijn: By hen is te verstaen de cracht en
deucht der vochticheydt / die d' Aerde
verfelschapt / tot voortelinghe van die-
ren / boomen / stammen en vruchten /
en voesteren also als verhaelt is) Bac-
chus en Ceres: dochter des Oceans, om
dat den regen oft wolcken upt der Zee
rijfen / die der Vlieten oozsprong zijn:
zijn daerom van den Poeten genoemt
vruchtbarighe bloembzenghsters / en
desghelijck. Hier mocht ick Sales wel
hy boeghen / die een Goddinne der
Herbers was / doch hy den Grieken
B ij onbe-

Van de
Naiades.

Van den
Nereides.

Van Paes.

onbekent. Dese/na dat eenige Latijn-
sche segghen is so ghenoemt na Palea,
dat is/kaf/ oft stroo/ t'welck de Her-
ders te hoop brachtē in haer Feest/ en
ontstakent/ springhende dan d'een mae
d'ander ober t'vper. Dit geschiede al-
tijt den eersten Mey/ byten in't velt.
Somnighe hieten dese Pales, Groot-
moeder/ en Vesta. Sp stelden oock
sontijts in gheselschap van Apollo,
ick acht/ om dat Apollo oock een Her-
der was geweest. Doch vinde in alle
dees fabulē der Jymphen geen leerin-
ge: dan men conde wel ver rānē op de
Dryaden oft Hamadryadē, die in de boo-
men hen leben hadden/ hoe de ziele ge-
meen is met den lichaem/ oft dat de
menschen by boomen zijn gheleken/ en
dat de vrychtbarige meest gepresen/ in
weerden zijn/ en in den hoven bewaert
daer d'ander d'ickwils ten vperē ghe-
schickt/ en verbrandt worden: dat het
oock soo met den menschen toegact/ de
deucht same wordē bewaert in een eer-
lijc gerucht/ en d'ander schandich we-
sende worden vergeten/ en hun namen
van onder de deucht same uytgeroeyt.

Den twist om ver edelheyt tusschen
Phaëton, welck wooydt is te segghen/
ontstekinghe/en Epapho, den soon van
Ios, oft Ihs, welcke d' Aerde is/ is an-
ders niet als d'eenicheyt tusschē de
twee Elementen/ Vper/ en Aerde/ de
welcke onderhoude worden in de mee-

ste ghelijckheyt als mogelijck is/ dooz
de goedertierenheyt van de natuerē
der Locht en des waters: want t'elcke
reps dat t'water (by manier van seg-
gen) siet/ dat de crachtē van de stralen
der Sonne/ meerder willē wordē dooz
zijnen keer (als wesende Wader des
vperē) hier beneden/ de Locht ontste-
kē en verhit wesende/ bevlitiget dooz
seyde Water met den Lentchen en
Herftschē regē so veel te wege te byen-
gen/ dat d' Aerde so weynich schade be-
voelt van den brandt der Sonnen alst
moghelijck is: Te weten/ wanneer de
Sonne haer verheft nae ons toe/ als
d' aerde het swaerste gewelt des Hont-
reychens ghevoelt heeft/ begint se we-
der verlost te worden/ als de Son t'ge-
wicht-teecken voozby treckt tot het
Schorpioen. Inghelijc als d' Aerde
dooz te veel water mits oberbloedige
vochticheyt onvrychtbaer soude we-
sen/ so comt de Locht met den winden/
en herdyft de wolcken en nevelen/ en
maect dat der Sonnen stralen dooz-
dzingen tot in der aerde/ d'zoogende en
benemede de al te groote vochticheyt/
en maect also d' aerde weder mit en be-
quaem vrycht te byngē. Dat Phaëton
zijnen Wader Apollo ging soecken/ be-
duydt/ dat de hitte verstroyt/ en ver-
deelt in veel deelen/ wederom keert tot
zijnen Wader/ dat is/ tot de Son.

Eynde des eersten Boecks.

Phaëton
en Epaphons
twists beduy-
dinge.

Wtlegginge/en sin-ghebende verclaringe
op den Metamorphosis Publij Ovidij Nafonis,

Dooz C. V. M.

Het tweede Boeck.

Phaëtons
fabels oor-
sprongh op
een wijse.

Die niet dooz mer schē doen/ maer van
den Hemel af ghesonden was/ en was
geheeten d'ontstekinghe van Phaëton:
Dese verbrande den velden/ maken-
de de vrychtē tot aschen/ verbrooch-
de den Vlieten/ verbrande den Stedē/
en verderfde huyzen/ soo dat t'volck
vluchte waer het best mocht oft
meende behoude te wesen: Dees hitte
duerde eenige maedē/ dat se niet mocht
gelescht worden/ tot dat den Herftschē
regen

die niet dooz mer schē doen/ maer van
den Hemel af ghesonden was/ en was
geheeten d'ontstekinghe van Phaëton:
Dese verbrande den velden/ maken-
de de vrychtē tot aschen/ verbrooch-
de den Vlieten/ verbrande den Stedē/
en verderfde huyzen/ soo dat t'volck
vluchte waer het best mocht oft
meende behoude te wesen: Dees hitte
duerde eenige maedē/ dat se niet mocht
gelescht worden/ tot dat den Herftschē
regen

Wat Phaë-
ton gheleyt
is.

regen die gantschlic ten eynde bracht.
Nu Phaëton is gheseydt ontstekinghe/
als gheseydt is/ oft branden/ want het
wooyt Phaëto beteeckent branden/ we-
sende/ aldus den soon vander Son/
welcke oozspronck en bozne des vperē
is: oock den soon van Clymene, welck
beduydt water of vochticheyt/ want
dit wooyt comt van Clio, in't Griec
so veel gesept/ als golvinge/ oft vloey-
en: dewyl het vper niet en mach ghe-
duerich zijn/ ten zy dat het dooz vocht-
icheyt/ die hem is toegheeygent/ ghe-
holpen oft onderhouden is. Dit comt
over een met t'gheboelen van Anaxa-
goras, en Heraclites, de welcke hebben
ghehouden/ dat de Sterren vperich
zijn/ en gehoet van den vochten damp/
die de Son dooz cracht van haer stra-
len optrecht van der Aerden/ en wan-
neer dese dampen comen te ontsteken/
als dan is de hitte uytneemende/ ghe-
lijck men dat in den Somer bevin-
den mach: te weten/ als de aerdsche
dampen verdicken/ ende het weder
hem tot reghen schickt/ de Sonne dan
dese verwarmende/ is de hitte schier
onverdraeghlijck. Den eyfch van
Phaëton, den Son-wagen te menren/
is t' mensche aengebore lust tot groot
worden/ die meest in elcken wooyt ge-
speurt. In dese meninghe werdt
gheraden/ den middelmatighen wegh
te houden/ niet al te hoogh/ noch te lee-
ghe varende. Dat Phaëton de too-
men liet vallen/ doe hy quam in den
brandenden wegh/ op den twintich-
sten graet des ghewichts/ en thien-
den des Schorpioens/ is te segghen/
dat het dan groote vrychte is/ t'ruyt
wordt verbrant/ en d' Aerde tot vrycht-
ten onbequaem. En dat Phaëton
gheblixemt wordt in't midden van
den Herft van Iuppiter. is te verstaen/
dat te sulcker tijdt de hitte wordt
ghelescht/ en d' aerde dooz t'ontfangen
des reghens t'brandighe aensicht ver-
laet/ vrylijck en lustigh wordende/
om voort te teelen. Dese fabel leert
oor/ hoe schadich het is/ dat kinders/
oft kindtsche Coninghen oft Overhe-
de heersche ober de Landē/ wat groo-
ter verderf/ neffens hun eyghen daer

Phaëtons
eyfch wat
beduydt.

Phaëtons
wagen men-
nen wat be-
duyt natuer-
lijck.

Phaëton
gheblixemt
wat beduydt
naetuerlijck.

Leerlijck
uytleggh van
Phaëton.

van int ghemeen ontstaende is: sulcke
onwetende oft onverstandighe heer-
schers worden hier van den Doet af-
ghebeeldt/ en berispt. Dese fabel is
noch ghehouwt op een gheschiedenis
van Phaëton den Coningh van Aethi-
en: den welcken hoochmoedich wesen-
de/ groot geboelen van zijn eygen we-
tenschap hebbende/ al was hy dwaes/
sonder oordeel of verstandt/ een ontal-
lijck volck verdoof met zijn wetten/
valsche en boose instellinghen/ als we-
sende te recht t'vper der doolinghe/
waer mede hy al zijn Landt verbran-
de. De Dichters hebben hun versie-
ringhe gebout op dese Phaëtons doot/
welcke gheschiede op de vaert die hy
dede op den Houw met groote heyt/
kracht/ die hy te water gheleypde/ om
d' uytneemende hitte wille: Want hy
was ghedoot met eenen strael of bly-
em die uyt den Hemel viel. Niet geern
soud ick naelaeten de Deerden van den
Son-wagen te beschrijven/ tot gerief
der schilders/ op dat se niet en doolden
elck zijn verwe te gheben: Want daer
d'ickwils niet op gemerckt en wordt.
Dese Deerden (na Ovidij schrybē) zijn
vier/ al seght Martialis maer van twee.
Nu dees vier heetē Pirois, Eous, Ethon,
en Phlegon. T'eerste Pirois, is gesept/
oft beteeckent rootheyt/ soo gheheeten/
om uyt te beelde de rootheyt der Son-
nen in den morgenstondt. Het tweede
Eous, is te seggen blinkende/ om dat
als de Sonne ee weynich is verhoogt
aen den halven Hemel- cloot/ wy de sel-
ve sien claer blinkende. Het derde
Ethon, dat is te seggen brandende/ om
dat op den middach de strale der Son-
nen schijnen te branden/ dat sy soo ste-
ken. Het vierde Phlegon, is van verwe
tusschen gheel en swart/ en is soo veel
ghesept als beminder der Aerden/ om
dat de Son in den ondergangh des
avonts schijnt van sulcken verwe te
wesen/ en schijnt te haesten na der Aer-
den/ als om daer te willen rusten: Soo
mocht t'eerst zijn wit met roode vlec-
kē/ gelijc de Locht met roode bestroopt
is in den dagheraet: het tweede/ uyt
den gelen: t' derde/ al roodt: het vierde/
donckerachtich geel/ oft castagnach-
tich

Phaëtons
fabels oor-
sprongh op
een ander
wijse.

Deerden des
Son-wagens
van wat ver-
we, en hoe
geheeten, na
de vier tijde
van de dag.

rich van berwe. Van Apollo en Diana moghen wy vertellen in t sefte Boeck/ daer van Latona ghesproken sal worden / daer het beter te pas sal comen. Ovidius schakelende als een kette zijn Fabulen aen den anderen / verhaelot voort de veranderinghe van Phaëtons susters / de Heliades, dochters der Sonnen / Phaëtusa, is blinckenthepdt / en Lampetia, doozlichtich / en van des Ambers oorsprongh. Doozder volghet de veranderingh van Cynus, Phaëtons maeghschap / in een Swaen / die Phaëtons ongeval gedachtich / hem altydt in t water des Panws onderhiel / om niet hoogh te vliegen: Waer mede geleert wort / dat d'een hem aen d'anders aboutuer behoort te spieghelen / en te leeren ongeluck vermijden. Dat Phoebus, hoewel bedroeft om zijns soons doot / Iuppiters ghebodt is nageromen / herboerende den wagē / leert dat pege-lyck hoe groot hy is / zijn Overhoofst moet ghehoorzamen. In dees Fabel van Phaëton wordt verhaelt van Mulciber, hoe hy de silberen deuren in het huys der Sonnen met verscheyden beeldinghen hadde gheciert / daer hy oock Triton den wellupderden / en den onstadigen Protheus, met den blauw Zee-godekens in hadde ghemaect. Dus sullen wy nu van dit volck wat verhalen / eerst van Vulcanus, die den Mulciber oock is.

Van Vulcanus.

Vulcanus was den soon van Iuppiter en Iuno, doch was gefabuleert / oft versiert / dat Iuno sonder Mans gheselschap van hem bezucht geworpen was. By Vulcanus wort (nae overeenstemminge van veel oude Doëten) verstaen het vper / te weten / het aerdtiche Element des vpers / oft het materiale vper. Dat hy oock wort genoemt Mulciber, dat is / ijser sachtmaker / om dat het vper het harde ijser can sachten / en alles overwinnen. Hy smeedde (seggen de Doëten) dooz zijn Vader de vltrem / daer mede de Reusen gedoodt zijn ghe worden / waer hoor hy van Iuppiter te loon hadde de schoone Venus tot zijn huysvrouw / welcke tot haren berooc-

Vulcanus waerom Mulciber genoēt.

ten sinit niet seer groote liefde en hadde. Hem was toegheepghent het Eylant Lemnos, ghelegghen inde Zee van Egeo, om dat albaer eerst het vper / en het smeden der Barnassen / en wapenen soude zijn gebonden gheweest. Onder ander Porten en Schijvers / segt Homerus in t 1°. Boec der Illiade, dat Iuppiter zijn soon Vulcanum, om zijn mismaecthepdt en leelijckhepdt / wpt den Hemel schopte / dat hy eenen heelen dagh van smozghens tot s'abonts vallende / zijnen smack eyndlijck gaf in t voozsepe Eylant Lemnos, daer hy al de leden gebroken van den Eylanters werdt ghesolpen en ghenssen. Lucianus, die gheen groot werck en maect met de Doetsche Goden te schimpen / die seght in zijn t'saemspreeck van den Offerhanden / dat Vulcanus doe ter tyt noch op den aerme gedrezen was / als hy wpt den Hemel was geworpen / dat hy creupel was gebleven van den val / en dat wy nu gheenen Vulcanum meer en souden hebben / indien de inwoonders van Lemnos niet hem het goede beste niet ghedaen en hadden. Homerus in zijn Lofgesangh van Apollo, schijft anders als in zijn Illiaden: want hy seght niet / dat Iuppiter, maer Iuno Vulcanum dede tuppelen van boven / en dat hy viel in de Zee, daer hy / niet van die van Lemnos, maer van Tethys en haer dochteren opgheboedt soude zijn gheweest. Ander segghen / dat hy erghens van Apen en sulck ghespoock was opgehoedt. Paulanias in den staet van Attica seght / dat Vulcanus gedentkende t'onghelijck hem van zijn Moeder ghebaen / om hem te wreken / haer schanck eenen fetel van goudt / listigh ghemaect met heymelijcke kettenen / alwaer sy ingheseten wesende / ghevanghen most blijven / en ghekettent / sonder dat Vulcanus dooz bede van eenighen Godt haer wpt laten wilde / tot dat hem zijnen trouwosten vriendt Bacchus dzoncken ghemaect hebbende / weder bracht in den Hemel / daer hem zijn Moeder wpt hadde gheworpen / en daer maecte Bacchus onderlinghe weder den vrede. Dit treckt oock Plato aen in t tweede van zijn gemeen-

Vulcanus uyt den Hemel gheworpen.

Vulcanus bedriegt zijn Moeder.

ne staet / seggende: Men moet de Doëte bedwingen / niet te doen ondoeghlijcke oft leelijcke vertellingen / gelyck men seggen soude / Iuno is ghekettent gheweest van haren soon / en Vulcanus van boven neder geworpen van zijnen Vader. Doozder heeft hy noch een ander wreake tegē zijn Moeder geoeffent / doe hy haer een paer toffels maecte van seplsteen / waer van in t verhael van Iuno is geseyt: en dit was / doe hy zijn smisse tot Lemnos hadde opgesteld met zijn Syclopes. Dooz dees toffels bleef hy hangen in de Locht / sonder haer te mogen verroeren / oft hulpe te hebben van Goden oft Goddinnē / welke dit schouwspel niet behaeghde: doch dooz hui ootmoedich bidde / heeft hyse weder verlost. Vulcanus wort van eenighe gehouden te wesen vinder des vpers /

Vulcanus bedriecht andermael zijn moeder.

Vulcanus, Godt des vyers, en vyer self.

Natuerlijcker uytlegginghe van Vulcanus.

Vulcanus cloeck en sterck, ghy vlam die leeft eenpaer, Heerlijckheyt goedertier, in vier schoon blinckich clær, Vulcanus vinder van den Consten / die men handelt met het vper / wesende / en Godt des vpers gheimeent / geloofden d'oude Heydenen / dat hy zijnen winkel oft smisse hadde in de holē van den bergh Ethna; oft Mont gibellus, om datter veel vpers wort gesien / en hier soude hy der Goden wapenē en ander tuygh hebben ghesmeet. Hy heeft constige wercken ghemaect in verscheyden metalen / veeltwerē / en de Vrouw Pandora, als gheseyt is. Nu om natuerlijck wpt te leggen: Vulcanus t'vper wesende / wort ghebaert van Iuno, die de Locht is: want nae der Philosophen gevoelen / is de aert der Elementen soodanich / datse malcander voortbrenghen: en t'vper mach niet voortteelen van de Locht / dan dooz de hitte / en beweginge der Hemelsche lichamē. Des Iuno, sonder verwarmt worden dooz eenighe wptwendige cracht / soude geenē Vulcanus, Mars, noch Hebe roemen ontfangen / gernerit de hitte in de teelinghe der natuerlijcke dingen / is in plaetse des Mans / en de oorsaeckster der selver. Als nu Vulcanus wort verstaē te wesen talder supberste lichaem des vpers / t' supberste der Elementen wesende / wort hy den soon van Iuno en Iuppiter geacht / oft des Lochts /

en van de dinghen die dooz t'vper ghehouwt oft gemaect worde. Dit tuygt Zezes in zijn 33°. gheschiednis van zijn 10°. Chiliade, den welken hem acht te zijn gheweest een Egypter / een Man van grootē geest / en seer Constevindich / en een tijtghenoet van Noe: welken Noe van den Grieken wort genoēt Denijs, Ofis, Bacchus, en Ianus, hy den Latijnen. Nu wort van anderē den vper vinder ghehouden te wesen Prometheus, en Vulcanus den eersten te zijn / die dooz middel des vpers alle harde metalen sulcke gebaente congeven als hy wilde / en daerom was geacht te hebbē t'gebiedt over het vper / te wesen den Godt des vpers / en oock het vper selve / soo Orpheus getuygt in zijn Goden-lofsangh / segghende:

Vulcanus vinder van t'vper.

Wat sijne val uyt den Hemel beduydt.

Waerom Vulcanus vroemoer zijns Vaders int barē van Minerva. Waerom creupel,

Waerom ic Lemnos gevallen.

Waerom by Therhys en haer dochters gevoed.

Waerom der Goden wapenliut.

Sijn Smick knechten namen, wat sy beseyckenē.

als zijn crucken en steunfelen. Dat hy in Lemnos viel/ oft dat hem dat toege-
 boght was/ is om d'ontzuchtbaerheyt
 des Landts dooz de groote hitte / oft
 om dat dit Landt den donder seer is
 onderworpen. En ghelijck Lucretius
 seght/ quam eerstmael het vper op der
 Aerden / vpt den wolcken en den blic-
 em/ het hout ontfekende/ en so in't ge-
 byzup by den Menschen genomen. Te-
 thys en haer dochters de Zee-Pyn-
 phen ontfinghen/ en boedden hem/ om
 dat alle de stoffe deses vpers hē voedt/
 en weder verliest in de vochticheyt: en
 also d'Aerde Mosder en Woester aller
 rijckdommen is / soo bouwt hy eenen
 gulden stoel/ daer Iuno in gebangen en
 verstrickt wort/ dat is de Locht naest
 der Aerden / onsupberst wesende / en
 wort niet beweert dooz de Hemelsche
 lichamen: ghemerckt sy bekoten blijft
 in de dalen / oft tusschen den gebergh-
 ten / en als gevestight aen der Aerden.
 Venus en Aglaie waren zijn Vrouwen/
 om dat alle dinghen gheteelt worden
 dooz hitte en vochticheyt/ wel t'samen
 gematight wesende: want Aglaie is de
 vvolijckheyt / die vpt der hitten ont-
 staende is. Dat hy d'ander Godē wa-
 penen smeedde/ is te seggen/ dat de hit-
 te werckster is van alles wat in der
 Natuere gheschiedt: gelijk oock gheen
 dingh en is / dat dooz zijn overdadig-
 heyt meer den Dieren doet sterben/ al-
 so isser niet datse ghematight wesende
 so wel onderhoudt/ en sieck zijnde ghe-
 neest. Indien ooc de natuerlijke hitte
 niet genoegsaem is in't lichaem / om
 met siekinghe de spijsen te verdouwen
 oft verteere/ so is alle hope des levens
 oft behoudinghe des selfs verlozen:
 waerom hy gesept is te wesen den ge-
 nen / die den Goden wapenen tot hun
 bescherminghe smeedde en besorghde.
 Hy heeft vooz medegesellen oft wer-
 lieden/ Brontes, Steropes, en Pyracmon:
 welcken eersten op Glycer / is de don-
 der: den tweeden/ weerlicht: den der-
 den een gheweldigh vper: want alser
 gheen grove en dicke menighte des
 vpers en is / gheschiedter maer weer-
 lichtinghe / en donder / doch gheenen
 blyem. Dit onsupber vper/ noch ghe-

lijck in zijn stoffe begrepen wesende/
 Iuppiter dzinget nae beneden met vpt-
 nemende gheweldt en cracht / nae dat
 den aerdt der blyemen is. Niet dat
 den blyem doch zy iser/ steen/ oft eeni-
 ghe ander dicke stoffe / die wy sien
 draepen en wenden met soo groot en
 snel geweldt: maer wort veroorzaecht
 vpt de cracht van t' grove stoffighe
 vper/ ghebraken en van een ghespleten
 dooz de groote roude in de Locht/ dat
 hem van alle sijden bedwingt / en met
 groot gherrack hardlijck doet neder
 smacken. Het versteren ooc de Doeten/
 dat Vulcanus met verlos van Iuppiter,
 heeft getracht de maegdelijcke Miner-
 vam te verkrachte oft onteeren/ seer op
 haer verliest wesende: maer sy sproot te
 hem werch: en hy zaet stotende op der
 aerden/ isser van gecomen een kindt als
 een Dyaerck / oft met Dziale voeten/
 geherte Erichthonius. Hier van schrijft
 Servius op de Georgica Virgilij het der-
 de Boeck. Hy hadde oock een soon/ ge-
 heeten Brontheus, onghestaltigh / met
 een onhebbijcke mondt/ van elcken be-
 lacht wesende/ wierp sich selven in het
 vper/ en verbrande hē selven. Dat dan
 Minerva t'Houtlijck met Vulcano niet
 wou aengaen/ maer eeuwigh vbaecht
 wesen/ is te verstaen/ dat sy is talber-
 supberste deel der Locht / en niets yet
 en teeldt dat eenich leuen heeft. En dat
 van den zaden Vulcani soo wanschapen
 vrucht comt/ is te verstaen/ dat de na-
 tuere des bovensten sijer/ oft van den
 vperighen supberen Hemel / niet soo
 volcomen supber en daelt in de licha-
 men van hier beneden: maer de hitte/
 die tot der voozt-teelinghe vorderlijck
 is / die is van een grove vermenghde
 stoffe: want Vulcanus moet ghehouden
 wesen vooz eē vper/ dat die vermengt/
 en tot voozt-teelen bequaem is. Hy
 bouwde Pandora, de gave aller Godē/
 dat is/ dese vpers hitte gaet boven alle
 vindinghen van Ceres, Bacchus, Pallas,
 en ander / die vooz Goden zijn ghe-
 houden / dewijle sy doch alle Consten
 en handwercken oorzackster en vint-
 ster is: en dat om dies wille dat de
 ghene/ die in sich hebben een vperighe
 cracht / supber van bloedt / ende oock
 ranck

Den Blixem wathy is.

Wat beduyt dar Minerva hem weggers

Hyer ooc faeck der Consten.

Mars en Venus ghevan- gen, wat her seer.

Van de Chymie, wat het is.

ranck van lichaem zijn / hebben ghe-
 meelijck tot alle Const-vindinghe en
 oeffeningen eenen levenden snelle geest/
 en bequame goede herffenen. Dat Vul-
 canus Mars en Venus hemelijck bo-
 rende in't net gebangen nam/ en maer-
 tese by den anderen Goden tot een be-
 lachich ghespot/ daer zyn verscheyden
 vptlegginghen op: Maer de meerin-
 Schouwt alle boose daedt: want wraecklaem toorns selheyt,
 Hoe traegh, nochtans betraept de vluchtiche meeste snelheyt.
 Vulcaen den traechsten Godt vingh dus in stricken sijn
 Mars alderbest te voet van die in Hemel zijn.
 Vernufticheyt met vlijt gaet groote kracht te boven.
 Want wat boos Mensch ongherech-
 tich wesende isser / die langh tijdt in
 voozpoet is blyvede? Gee ding op der
 aerde mach eē quaet Godloos mensch
 beschermen van de wrekende handt
 Gods/ dat hy niet ten lesten/ hoe lange
 het vertoest/ loon sijnder misdaet en sal
 ontfangen. 't is oock een gewis ding-
 ghen/ dat men den Menschen zijn qua-
 de wercken can verbergen / maer Go-
 de niet/ die de diepte onser herte claer-
 lijck doorsziet / en kent ons verborren-
 ste gedachten en genegentheden. Dus
 isser niet als een goet gemoet/ dooz een
 onschulckich oprecht leuen / dat vooz
 Godlijcke en Menschlijcke wreake on-
 verschijckt/ in sachte gherustheyt vol-
 comelijck doet verblijden. Dese ver-
 sietinge dan van desen Mars, die Iuppi-
 ters dienst/ en aller Goden gheselschap
 verliedt / om hy Venus te wesen/ veeldt
 ons af / hoe sy tot schande comen die
 Godt verlaten / om den wellusten te
 volghen: doch zijnder die dese dinghen
 tot den Smilt-croesen der metalen
 trecken / als willende der selviger na-
 tuer veranderen / op Vulcanns Hemel-
 val/ en liefde tot Minerva, veel raunen-
 de/ hier te lang. Dese goeste gout- lief-
 digh wesende/ bouwē misschien te veel
 op een reden die Suidas beschrijft / seg-
 gende: De Alchymie is een bereydinghe
 des goudts en silvers: waer van eens
 Diocletianus de Boecken soekende/
 verbrandese / ter oorzaken der beroer-
 ten/ die d'Egyptische hem hadden ver-
 weckt/ want hy dedese wredeleijst ster-
 ven / en de Boecken versamelende / die
 de Oude van de Chymie des gouts en

gedieder Homerus in schijnt te hebbe/
 behaeght ny alderbest die dooz dese
 fabel den Menschen wilt vermanen/
 en aenleiden tot oprechticheyt / on-
 schuldicheyt / en volcomenheyt des le-
 vens / ghemerckt dat Godt wel weet
 middelen t'achterhalen / en te straffen
 den sondaren/ hoe listigh oft sterck dat
 sy oock zijn/ daer hy aldus seght:
 Silbers hadden geschreven/ hy wterpfe
 in't vper: vpt vrees / om dat dooz sulc-
 ken middel de Egyptische niet so rijcke
 souden worde / datse toetsmender tijt
 meer soude durve hun van der Room-
 scher ghehoosamenheyt ontrecken/ en
 hun krijgh doen: want t'ghene Suidas
 segt is geen Euangelie: ooc wort veel
 versierigh dings van den Egyptischer
 wijfheyt vertelt. Doch behoefde niet
 verswijgen/ dat Vulcanus was den eer-
 sten Coningh van Egypten/ en eersten
 vper-vinder/ om dat op eenē winter dē
 blyem op eenen boom gevallen zijnde/
 hem ontfekende hadde/ en Vulcanus daer
 by comende/ en voelende de deucht des
 vpers / wierper noch meer houts toe/
 om t' vper t'onderhouden / dooz dese
 middel onderbondē hebbende den aert-
 des vpers/ leerde dat zijn onderfaten.
 Van Triton.
 Veel meer als mijn meeninge was/
 heeft den hincenden Smilt met
 veel snaps ons den tijdt benomen: dus
 op dat ons Triton met zijnen kinck-
 hoozn oock niet verdooft / sullen wy
 zijn geselschap ons haestiger ontslaen.
 De Schrijvers zijn niet wel eenigh/
 aangaende zijn afkomst. Hesiodus maect
 hem soon van Neptunus en Amphitrite:
 daer laet ick't hy blyven. Zijn ghe-
 daente is in't eerste Boeck van Meta-
 morphosis aerdich vptghebeeldt / daer
 hem van Neptuno gebode is/ den Wlie-
 ten weder in te trompette. Het opper-
 deel zijns lijfs tot den navel was van
 Mensch gestaltis / en onder eyndigh
 de hy in eenen Dolphijns steert: zijn
 voozste.

Vulcanns sonde zijn gewest eer- sten Coning van Egypten en den vper-vinder.

Tritons gestalt vtranc der Poeten.

voortste doeten waren als Peerde boe-
ten / en eenen grooten dobbelen steert /
ghelijck een nieu oft half Maen / nae

Sijn hooft, lijf, schouwers beyde, en beyde sijden waren,
Als op den Aerdschen klood die van der menschen scharen:
Maer van een Zee-gedrocht hem eenen steert ahsingh,
Die sprietwijs was gesplit, en in twee deelen gingh,
Ghelijck de hoornen crom der nieuwe Mane opclimmen:
Dan had hy stekich noch weersijden scherpe vlimmen,
Om clieven van Neptuyn de woeste golven stuyr.

Hy is den Trompetter van Neptu-
nus: maer Virgilius in zijn thende

Hem draecht den Triton groot, die met kinckhoren gatigh
De peersche Zeen verschrickt, en tot zijn lancken matigh
Sijn leden hayrigh rouw vertoont alsoo hy swemt,
Die gantsch der Menschen niet zijn ongelijck oft vrent:
Dan dat in Walvisch eyndt den buyck daer schuymich onder,
Den woesten boesem maeckt 'tvocht velt een fel gedonder.

Eventwel Ovidius in d' Epistel van Di-
do beschrijft hem / als of hy op eenen

Sich sullen wint en golf tot stilheyt haect bereyden,
In d'Zee sijn Peerden blauw sal

Den Triton hadde 'thayr groen / en ge-
lijck Joffroumarcke cruyt / voort be-
deet met schulpen: sijn schouwers wa-
ren purperigh blaau / nae der Doeten
verhieren. En gelijc oftet pet af waer /
seght Paulanias in zijn Arcadische ghe-
shiedenis / datmen de Triton somtijde
heeft hoozen uptwerpen een Mensch-
lijke stem / en dat hy door groote dooz
boorde kinckhoornen gheblasen heeft.
Higinus seght oock / dat hy met zijnen
kinckhoorn quam inden sijt der Go-
den tegen de Keusen / den welcken ghe-
blasen / en een eplijc ongewoon geluyt
gemaect hebende / de Keusen meenan-
de dat het was een leelijck groufaem
Dier / datmen teghen hem hadde ver-
wert / wierden so seer verschrickt / dat
sp hum tot de vlucht begaven: en dooz
desen middel hadden de Goden geenen
grooten arbept te doen hum t'overwin-
nen. Daer sijn noch veel vertellinghen
verhaeldt van den ouden Schrijvers /
als Pausanias, Plinius, en ander / om te
getupgen datter Tritons sijn geweest:
doch hoemen dese vooz Goden hiel /
zijne eventwel sterlijck / en somtijds
gedoot geweest. Somtijt woxt Triton
de Zee gheheten / en den Walvisch zj-
nen hont. Met sijn tweederley gedaen-
te oft natuere / van boven Mensch / en

Wat Tri-
tons dobbel
ghestalt is
gheseydt.

de ghetupghuis Apollonij, in t vierde
Boeck der gulden Vlies reys / seg-
gende aldus:

Boeck der Aeneidos, beschrijft hem
aldus:

Hem draecht den Triton groot, die met kinckhoren gatigh
De peersche Zeen verschrickt, en tot zijn lancken matigh
Sijn leden hayrigh rouw vertoont alsoo hy swemt,
Die gantsch der Menschen niet zijn ongelijck oft vrent:
Dan dat in Walvisch eyndt den buyck daer schuymich onder,
Den woesten boesem maeckt 'tvocht velt een fel gedonder.

waghen met blauwe Peerden waer
doortghetrocken / daer hy seght:

Sich sullen wint en golf tot stilheyt haect bereyden,
In d'Zee sijn Peerden blauw sal Triton gaen vermayden.

onder Visc te wesen / Phurnutus ver-
ghelijck dat hy de twee crachten des
waters / te wesen / van het soutich / en
soet: het soet vergeleke by t Mensch-
lijck ghestalt / goet en bequaem tot on-
derhoudinge de geboomten / crupden /
en gebierten: het visschich ghestalt by
het Zee-water / t welc vooz den Die-
ren der Aerde en des Lochts / en vooz
den planten schadigh is / en doet sterbe
en verdoorten / alsoo men oock leest in
Plutarcho, van de Natuere der dingen.
Aengaende dat hy woort ghesep soen
van Neptunus en Amphitrite, oft van
Ocean en Tethys, oft van Nereus, wil
ghesepdt sijn / dat de Zee Moeder oft
hoortzengster is van veelderley selt-
saem schepselen / gelijck haer Element
daer toe het ghenegenste is. En d'oude
Hepdenen dus pet wonderlijc siende /
epghenden hem eenighe Godthepdt
toe / ghelijck alsoe desen Triton deden /
diese sp ter Zee in noodt om hulp aen-
riepen.

Naemlijck
nytlegh van
Triton.

Van Proteus.

Proteus was mede een Zee-Godt
geacht / en den soen van Neptunus,
en de Pimphe Phoenica, gelijck Zezes
beschrijft in de 44^e geschiedenis van
sijn Chiliade: hy soude ghelwoorde
hebben

hebben int Eylant Pharos, by Alexan-
drien. Xanthippus schrijft in de geschie-
denis van Lydien / dat Proteus was ge-
houden te wesen den soen van Ocean,
en Tethis. Euripides seght / dat hy trou-
de Psamathe, waer by hy hadde ee soen
en een dochter Theonoé en Theolymen,
daer nae noch drie Dochters: onder
welcke eene Idothea Menelaum in E-
gypten wesende leerde haer Vader be-
driegé / op dat hy sijn reys mocht spoe-
digé / en dede hem met sijn geselle gaen
liggen / berleet in versche hupden van
Zee-ralveren / hun gelatende te slapé /
daer op den middach hem Proteus

Proteus van
sijn dochter
bedroghen.

was gewent upt der hitten te onthou-
den midden sijn Zee-ralvers / daer sp
hem vingé en vast hieldé / of hy schoon
hem in veel ghedaenten verschiep / op
datse mochten wesen / wat avontuer
sp op hun reyse soude hebben: want hy
een groot voozsegger was van Neptu-
nus: ghelijck dees fabel te lesen is 4.
Boec Odyssee Homeri. Orpheus noemt
hem t'beginfel aller dinghen / en den
oudsten aller Goden / en seght / dat hy
de sleutels der Zee heeft / den oversten
aller dinghen wesende / en t'beginfel van
der gantscher Natuere / alst blyckt in
sijn Goden-lofsangh / segghende:

Ick roep Proteum aen; des Zee-
veldts sleutels Heer,
T'begins oorlaker hier van al, en die wanneer
Hy wil, d'heyliche stoffe in veelderhande dinghen
Doet wisselen ghestalt, en gheeft veranderinghen.
Eerlijck, voorsichtich, wijs, vol wijsheyt heel en al,
Die alles weet wat is, wat was, oft werden sal.

Sp beschrijven hem oock ghedraghen
te wesen op eenen waghen / voortghe-
trocken van Zee-ralveré / die Virgilius

in t 4. Georgicorum noemt twee-
vorighe Peerden.

Daer in de Kolck, by den Carparische duynen,
Proteus blaew, voorseggher van Neptunen,
Woonachtich is, den welcken overmeett
De groote Zee, soo hy op Visschen sitt,
Op waghen oock, waer aen twee-voetsche peerden
Ghespannen sijn.

De Latijne hebben hem gheeten Ver-
rinnus, nae een woort / betepkenende
keeren / oft veranderé / om dat hy in so
veel gedaenten hem veranderde: waer
van int 14e. Boeck Ovidij te lesen is.
Proteus dan woort Neptuni oft Oceans
soon gheheten / en ghehouden vooz de
deucht der locht (die na der Stoischen
ghevoeler men noemt Iuppiter, en die
dooz alle dingé dzingende is) want de

naerste locht woxt van het water / dat
dun wordede / hem daer in loft / en ver-
andert. Dat Proteus is de natuere der
Locht / dooz welcks gematichheit alle
schepselen wasdom hebbe / so boomen /
crupden / als Dieren / en trecken daer
upt t'beginfel huns wesen / ghelijck
Homerus in sijn vierde Odyssee wel
schijnt te bewijzen / segghende:

Ten eersten neemt hy aen t'ghestalt eens Leeuws hayrachtich,
Dan van een Luypaert fel, oft van wildt Vercken machtich,
Oft slingerige Slanghe, oft boom met tacken groot,
Oft wort een water blaew, oft glinfert vyerich root.

Want nae sulcke mate de Locht ver-
warmt oft ghestelt is / soo comen upt
eenderley stoffe voort Boomen oft
Dieren / oft de stoffe woxt in den Ele-
menten berandert: en dit hebbe d'ou-
de verstaen met dese soo veel wisselin-
ghen der gestalten / ghemerckt Proteus
anders niet betepkent / als eerste dooz-
sprongh: want alle stoffe des voorné-

mens neemt te voogen doozsprongh in t
ghedacht / eer sp haer gedaente heeft /
en begheert niet anders als te werck
ghelept te wesen / om dooz werck der
Natuere eenich gestalt t'ontfangen:
waerom Proteus woort ghesep in soo
veel dingé te veranderé. Doch schijnt
dat Lucianus in de T samen-spraek
van het Schip houdt / dat Proteus is
ghe-

Waerom
dat men
seght, dat hy
soo veel ver-
andert.

Verfcheyden
ghevoelen
van't voer-
gaende.

gheweest wel ervaren ter Zee/daer hy
leght: hy was soo wonderbaerlyck in
zyn konst/gelyck als de ghene sepden/
die met hem ghebaren hadden/en soo
gheoeffent ter Zee/ dat hy self (soo het
scheen) Proteum soude overtreffen. Dio-
dorus in syn 2^e. Boec/eygent al de ver-
anderingen Protei de ghewoonten der
Egyptische Coningen toe/die tot ver-
meerderinge hunner heerlycheyt/ met
verscheyden masschers van Leeuwen/
Lupaerden/Beeren/Stieren/Drake/
Boomen/ en yper met reuckwerck in
eenigh vat/hun den volcke vertoont/
tot verwonderen/en om Godlyck te
gelycken. Dit gaf oorsaeck te seggen/
dat Proteus, Egyptische Coningh ten
tyde van den Troyschen krijgh/hem
veranderende in alle de gedaenten/die
hy op zyn hooft droeg. Men segt hem
te wesen Herder en wachter der Zee-
calvers/ om dat hy heerschte over ee-
nige kusten der Zee/en om dat de oude
huy Koninghen en Vorsten noemden
Herderen des volcx: Want den Prin-
ce behoort niet minder sozghbuldich
te wesen voor zyn ondersaten nut/ als
voor syn eyghen salicheyt. En den ge-
nen die niet hercommert en is/ dan om
te scheeren/en te keelen syn kudde/ver-
dient gheen Herders naem/ maer des
Wolfs en des Roovers. Ten anderen/
is Proteus ghenoemt Herder van den
Zee-calveren/ om dat zyn ondersaten
op den Zeeant woonende/goede swē-
mers waren. Doozts Lucianus, in de
t'samenpraec van het gedans/ meynt
dat Proteus was een Cluchtspeeler/die
so heel aerdigh was/en alle persona-
gien so uptnemende wel con naeboot-
sen/in aller voeghen hem verstellende/
dat hy al dede wat hy begeerde/so dat
hy dooz syn heerdicheyt/enlichte ver-
anderinge/uptbeelden con de vochtic-
heyt en berwe des waters/ de dooz-
luchticheyt der yperblānen/de wzeet
heyt des Leeuws/den toorn des Lu-
pards/en 'tsoet gekuyt oft gerucht der
Boomen/daer de winden in blasen/en
alle dinghen. Antigonus van Carysus
onder meer ander seght/ dat Proteus
was een seer wijs Man/die veel Phi-
losophische stucken hadde beschreven/

Waarom
Herder der
Zee-calvers.

Proteus,
een clucht-
speler.

Proteus een
voorsegghs
Philosooph.

van Boomen/ Crupden/ ghesteenten/
aerdt der Dieren/ van de onderlinghe
veranderingen der Elementen/en hoe
alle schepselen daer van hun beghinsel
erlanghen/ dewelcke alsoo wassende/
worden Boomen/ Crupden/ of dieren:
Hierom van was van hem versiert/en
gerucht/ dat hy in so veel dinghen hem
con veranderen. Hy was oock geacht
een voorsegger/om dat hy dooz waer-
neminge der Son/Maen/en Sterren/
en dooz lange ervarēcheyt der werelt-
sche handeligen/veel dinghen wijslyck
voorzepde. Daer sijnder die sotlyck
wanen/dat hy hem dooz Cover-konst
in so veel gedaenten verscheypen kon-
de. Ander meenen/ 'twas om dat hy
wel ter tonge wesende/het volck ghe-
neghen maecte allesins so hy wilde.
Het schijnt wel/Proteus is gheweest een
voorbeelt van een wijs Man/ die zyn
verstandt heeft ghebruyckt/den Men-
schen te houden in liefde en eendracht/
hun leerende wijslyck alle opstaende
gheschillen slechten/en hun zeden voe-
gen tot alle Menschelijc toeval/en dat
peghelijck hem soude schickten nae be-
hooren en gelegentheyt van tijd/en na
de genegentheden der gener daermen
mede omgaet: Oock die in staet van
heerschen zyn/hoe sy den eenen ghenā-
dich/en den anderen straflyck/te han-
delen hebben. Slijpelyck/ datmen in
alles moet/en behoort geschiet wesen/
volgēde 't woort des geheymnis/Geen
ding te veel/dewijl alles bestaet in ma-
ticheyt. Van ander Zee-volck/Inon/en
Palemon,comt te pas in't vierde boec/
en van Glaucus,Nereus en Galathea, int
berthijende.

De fabel van Calysto en Arcas, ver-
andert in den grooten en kleynen Bop/
het welck zyn ghesterten/ niet wijdt
van den Noordtschen Polus, is ghenō-
men vnt de gheschiedenis van Lycaon
hooz verhaelt/welcken doe hy van Ar-
cadie verjaegt was/ Calysto zyn doch-
ter dede ghelofte te blijven maeght: en
levende in gheselschap van veel ander
Maegde/en seer schoon wesende/wert
van Iuppiter bedroghen/en werdt met
den soon/ die sy by Iuppiter hadde upt
de heplige plaets verjaegt/welke heplige

Fabel van
Calysto
waer op ghēt
bouwt.

lige plaets de Doet het bad van Diana
versiert te wesen: Doe heeft sy haer
hooz eenigen tijt onthouden heymelijc
in den wildernissen. Den soon groot
geworden en sterck/ woude zyn Doer-
der dooden/ om met haer niet langher
in den Boffchen te moeten zyn leven
leyden: De Moeder bluchte tot Iuppi-
ter, die den soon en haer versoende/en
keerden te samen in het Rijck. Doe
bracht Arcas onder zyn ghehoorzaem-
heyt den Pelagos, en lietse Arcaders
noemen. Het volck aldaer/dat Calysto
so lang gemist hadde/ meende sy doot
was geweest: en haer weder siende/ge-
loofden ydelijck/datse soo lange in den
Boffchen in eenich marasch hadde ge-
clapen/waer om sy haer Bepzinnē/en
Arcas Bepz hebben gheheeten. Het welt
naemaels te gheloooven veroorzaecte
datse in den Hemel opgevoert waren/
ter plaetsen daerse d'Egyptische eers-
kende/en bebonden niet te wesen in de
Zee ghedrenck van Thetis, nae de be-
geerte van Iuno. En dat dese Sterren
so by de Tobsterre verheven wesende/
en doen so grooten keer niet/datse als
de ander schijnen soudē in de Zee gol-
ben te verdrencken.

Dat den Doet segt/dat de Rabe in
voortijden witter was gheweest als
eenige Swaen oft Duff/en met dese
witheyt wel so geciert/als de Baeuwē
met de ooghen van Argus, en dat dese
witte bedere in swarte verandert wa-
ren/wil te kernen geben en beduyden/
dat de quade clappers/aenbengers/
en twisfaepers/haest omwonden/en
van meeninge veranderē/vā het goede
int quade/dooz hun van peder ghaet-
te misdaden/soo dat hun supber ghe-
moet wort onreyn en duyster. De ver-
anderinge van Coronis in een Craepe/
leert oock voorzichtig te wesen/niet
alles aen te brenge oft clappen datnē
weet/dat de clappende tonghen in den
dienst der wijsheyt niet conne volher-
den/maer worden daer van verjaegt/
ghelijck de Craepen van Minerva, om
haer clappernijc. Nyctimene om haer
leelijcke oncuysheyt in eenen nacht-
upl verandert/en daer naer haer bege-
hende in den dienst van Minerva, is te

Teghen
clappaerts
en aenbren-
ghers.

Wileggin-
ghe van
Coronis.

De fabel
van Nycti-
mene wat sy
leert.

vergelijcken de gene/die dooz beterin-
ge des levens wijsse woordē/ ende vooz
leden onwijshēyt also bedeckē/en scha-
men hun der dinghen/diese vooz henen
qualijck en onberstandich hadden ge-
daen/gelijck den nacht-upl dagelijc
verwijdt hem t'openbare. Den jeloer-
schen oft pberigen Phoebus,die welcke
mit zyn pijlen doot de Vrouw die hy
bemint/beclapt wesende dooz de Rabe
van onghetrouw te zyn gheweest/ en
Esculapius upt het doode lichaem van
Coronis geboren met Const/ is te seg-
ghen/dat de cracht der Artsny upt de
wortelen der Crupde wort getrocken
tot in den Crupden/ als in den Somer
d'aerde met der heete Sonne-stralen
wort getrest/en dat dan dese crachten
den Mederijn-meester in handen comē/
welcken wort uptghebeelt met Chi-
ron, half Man/half Beert/ om dat hy
soo wel Menschen als Dieren behul-
pigh is: oft om dat de Artsny/gelijck
als van de doot brenge tot den leven.
Gelijck van Esculapio wort vertelt/
dat hy Glaucus, Minos des Cretischen
Conings soon/ soude hebben verweert/
dooz een Crupdt/dat een Slanghe ge-
bruyckt hadde/ een doode Slanghe ge-
nesende/en dit van de Slanghe gheleert
hebbende/dzoegh daerom een aen zyn-
nen stock bewonden. Doch desen stock
met de Slanghe omwonden/die be-
schreven wort gelijc dobbel te wesen/
nochtans niet wesende van een Slanghe
met haer oudt afgesloofde huydt: be-
wijfende/dat die van siecken genesen
zyn/gelijcken de Slanghe/die van huyt
is verniet. De Rabe was Esculapio
oock toegheepgent/om dat in oude tij-
den desen Vogel diende die toecomen-
de dinghen raende/ oft voorzepden/om
dat den Mederijn des siecken gebreck
moet comen geraden/en zyn natuere.
Sijnē stoc beteyckent ooc/dat de Art-
ny is een steunsel en onderhoudt des
menschelijcken levens. Hem wort den
Name bygevoegt/om dat den Arts be-
hoort wakende en bljctich te wese/om
de Cranckē te wesen behulpich. Daer
zyn wonder veel vertellingē mer van
Esculapio, doch brenge niet bysonders
mede/hier tot leeringhe dienende.

De fabel
AEsculapi-
us, den Me-
decijn Gods.

Wilegh op
AEsculapi-
um.

Wat

Dan Chiron.

Chiron, den Meester oft onderwijser van Esculapius, Hercules, Iason, Castor en Pollux, en meer ander Heeren/ verschepten Schrijvers hem verschepten Ouders toeschrijven. Ovidius in't 6^e. Boeck Metamorphoseos, maect hem Saturni soon. Apollonius in't eerste Boeck der gulden Vliessehe reys / geeft hem Philyra tot zijn Doe-

Van de ouders van Chiron.

Aldus gheseylt voor windt door 't vochte veldt eenpaer, Sy quamen nemen landt in't Philyrsch Eylandt: waer Saturnus voortijds heeft (doe hy den Scepter boven Noch inden Hemel hiel, en Iuppiter verschoven Noch onder Ida soogh, door der Cureters sorgh) De schoon Philyra omhelst, uyt liefden: maer verborgh T'bedrogh soo heymlijck niet, zijn Wijf en quam ontdecken Dees twee ghelieven daer, des mosten sy vertrecken, Alst noch gheen pas en gaf: d'een smijdt de Peerdtische maen Ten hals af, en hy doet den Echo wederslaen Met brieffchen over al: en d'ander seer beduchtigh, Ontsteken root beschaemt, die loopt ten land' uyt vluchtich. Tot in Pelasgia vertreckt sy in een hoeck, Beschaduw't lustich groen van menigh Eyck en Bueck, En baerde Chiron hier, vremt van ghestalt en leden, Van boven Godt ghelijck, en als een Peerdt beneden.

Dees Pimphe Philyra, om soo wanschapē kint bedroeft/en haer bindende in de haet van Rhea, en gedwongē uytlandich in eeuwige ellent te levē/ badt den Goden te zijn verandert in ander gedaente als eens menschen/ des wert sy in eenen Lindeboom verandert. Nu Suidas heeft een ander geboelen van de hercomst van Chiron, en seght hem/en dē anderē Centaurē/ te wesen kinderen van Ixion. Staphylus in zijn Boeck van Thessalien segt/ Chiron te zijn geweest een seer verstandich wijse Man/ en een seer ervaren Sterrekijcker. Hy soude hebbē te wijve gehad Chariclo, dochter van Apollo, oft van den Ocean, oft Perseus, na eeniger meeninge. Dese Chariclo, doe de gulde Vlies Helden aen de Zee oever aen leyden / daer Chiron woonde / nam op haren arm den jonghen Achilles, die hy hun te hoesteren en opboeden was/en liep na de haven/ en liet hem zinnen Vader Peleus, die van 't geselschap was/ siē. Chiron oudt gheworden wesende/ troeck woonen in

der: want Saturnus in't Epland t Philyra, soude hem ghewonnen hebben aen een dochter van den Ocean, gheheeten Philyra: en hy vreesende zijn huysvrouwe Rhea hem in overspel bevinden mocht / hadt hem verandert in een Peerdts ghedaente / en daerom soude Chiron half Mensch half Peerdt ghebozen zijn geweest / ghelijck dan Apollonij ghedichten mede brenghen in zijn gulden Vlies-reyse/ segghende:

een eenfaem Wildernisse/ op den bergh Pelion, daer hy hem besich hiel crupden te soeckē/ en hun cracht te beproevē/ en soud d'eerste zijn geweest/ die der crupden cracht en weerdicheyt onderkeede: en wert hier in so verstandig/ dat hy groote eere daer van hadde: en dewyl hy oock de wonden met een lichte hant conde genesen / wert hy genoemt Chiron, want Cheir is te seggen hant. Hem wort oock t'zinnen lof na gesept/ dat hy eerst den Menschen leerde hun schickē tot gerechticheyt / en gewesende de wijse des gericht's/ en de ghedaente des Gedtsweerens / Offerhanden en Feest-dagen/ jae al wat den Godlijckē verbonde belanght oft aengaende is. Diana, doe hy in de Wildernis woonde/ leerde hē ooc de Nacht const. Oorton hy soo met de Herpselen / dat hy daer dooz eenige siecken soude hebben ghenesen/ also Staphylus verhaelt. Hy hadde oock by de Pimphe Chariclo een dochter/ ghewonnen hadde die hy op den cant van de vliet Caicus, gheheeten

Wat Chiron beduyt.

Van Ocyrhoē, dochter van Chiron.

ten na de snelheyt des vliets Ocyrhoē. Dan dese hebben wy in onsen boozhandigen Text / dat sy voorseggen con oft waerseggen: en siende by haer Vader den Godt Esculapius te hoester/ voorsepde/ dat hy dooz Art'sp dooden soude verwecken: maer dat hy om een verresen lichaem van zinnen Grootvader geblyent/ de macht soude verliesen sulcx meer te doen. Nu hadde hy (als gheseyt is) Minos soon verweckt: ooc also in onsen Text in't 15^e. Boeck te lesen is / verweckte hy Hippolytes: waerom (gelijck Virgilius seght in het 7^e. der Aneidos) Iuppiter verstoot/ dat penant in zijn Ampt soude treden/ en sulcke macht soude hebben / heeft hem met den blixem omgebracht. Enighe doch seggen / dat dit dooden genesen/ was alleen gesept/ dat hy genas Menschen/ daer men meer gheen hope van leven toe en hadde: waerom Pluto by Iuppiter quam rlaghen/ dat hy zijn neeringe verloos/ en zijn Rijk te nieten gingh/ waerom dan Esculapius werdt gheblirent: en dit geschiede een wepnich vooz de krijg van Troten. Apollo om zijn soons doot bedroeft/ vergoot beel tranen/ die al in Amber veranderden/ nae dat Apollonius in't 4^e. Boeck der gulde Vlies-reys verhaelt. Doozt voorsepde Ocyrhoē haer Vader Chirons doot / en dat hy die onsterlijck was / soude wenschē sterlijck te wesen: niet eenen verblochte sy de waerseggerijē/ daer sy den Goden so seer mede vertooynt hadde/ en wert geheel in een Meerie verandert/ dooz de gramschap van Iuppiter, waer tegen t'gebedt van Chiron tot Apollo niet mocht helpen. Hier leert den Boect / dat het Gode mishaecht / met waer seggherijē / oft sulcke tooverighe by gheloowicherijē/ om te gaen. Nu om dese Fabel te vervolghen/ soo soude dese voorsegginghe over Chiron zijn verbult gheweest. Men seght / Hercules by hem hadde gheleert de Hemel const / oft Sterrekijcken / en doe hy eenighen tijdt daer nae dooz het Landt treckende / by hem quam herberghen/ heeft Chiron ghehandelt en bestien de pijlen van zinnen gast / de welke waren bestreken

Esculapij door, hoe en waerom.

Tooverighe waerseggen mishaecht Gode.

met het vergift en bloedt van Hydra en Lerna, en liet van dese pijl een balen onversiens in zinnen voet / welck hem een uytnemende pijnē verweckte: doch mocht niet sterben / om dat hy was van een onsterlijcken Vader: des hy den Goden badt/ datse hem wilden ghenade doen/ dat hy zijn leven mocht eyndigen. Het welck van Iuppiter vercreghen hebbende/ was ghestelt in den Hemel onder den sterren/ ghelijck Hyginus in zijn Boeck van de Sterren beschrijft: en soude soo verandert zijn geweest in een der twaelf Hemel-tepkenen / en behoudt noch den naem van desen pijl: en men beelbt hem / toonen de den pijl uyt de wonde getogen hebbende. Van zijn doot zijn wel ander vertellingen/ dat hy de wonde ghenas met crupdt en badinge: dan dit overgellagen/ laet ons sien wat met Chiron ons voorgehouden wort. Eerstlijck is Chiron den soon van Saturnus en Philyra, en wort gehoude vinder der Art'sp en wond' heelingē: welke kennis is ghebaert van den tijdt en van de erbarentheyt: want Saturnus niet anders is / als den tijdt: des Moeders naem rammen uyt twee Griekische woorden trecken/ t'eerste Phalē, betepkenende vriedinne / t'ander Peira, erbarentheyt: Dus des wonden-heelinghs consten Moeder is Philyra, oft Phileira, nemende een letter wech/ van twee enckel een makende / heeft men Pheleira. Ocyrhoē was zijn Dochter/ om dat dese geneesconst gemeenlijck de verdozben vochticheyt den wegh opent/ waer dooz dese dracht te lichter en rasscher uytbloeydt en lost: want dit woort Ocyrhoē beteekent rassch vloeyen/ welck tot der ghenesinge der wonden seer behoeflijck is: want het besonderse deel der wond' heelingē oft ghenesinge is/ de quade vochte stoffen wel te doen lossen / en wech te nemen. Doch is noodich/ om des gesontheitsbestandicheyt/ dat dooz maticheyt/ en een goet wel geschickt levē/ onse lichaemen van alle vuple overbloedige vochticheyt vry en los zijn/ soo sal den loop onses levens te lichter vallē: en is het anders/ dat de lichaemē inwendich daer

Van Chirons doot oft veranderinge.

Natuurlijcke uytlegginghe van Chiron en Philyra.

Oorsprong oft beghin der Imedecijnen.

van overlade zijn / moet men se openin-
ge tot den uytgang gheben. Dat Chi-
ron half Mensch half Peert was / dat
was / om dat hy / daer hy zijn verkeer-
ringhe hadde / t volck het berijden der
Peerden eerst leerde / en om de oorsake
voorz verhaelt / dat hy Menschen en
Peerden / en ander Dee genas / oft dat
de ghenees-const beyde behoeflijck is.
Men seght / zijn Vader en Moeder on-
sterflijc waren / om dat de kennisse de-
ser Consten onepndelijck is / en datse
Menschen gheest tot der volle volco-
menheyt noyt heeft comen hzenghen.
Dat hy epndijck na groot ghetal Ja-
ren begeerde sterben / is te verstaen / dat
alle wetenschappen en Consten in der
Weerelt door verloop des tijts dick-
wils verballen / verminderen / oft ver-
anderen. Hy was by den sterren ghe-
boegt / om dat d'oude Heydenen waren
gewoon den genen Altaren op te rech-
ten / die hun leven en middelen tot t'ge-
meen best ghewaeght en ghebruyckt

Van Pheres quam Admeēt, Apoll' hem eertijds diende,
En hy onthiel hem daer, als Herder, hem ontsiende
Voor Iuppiter verstoort, op hem: want hadde fel
Met schieten den Cyclops ghebracht in doots ghequel,
Om dat van hun gelmeedt den blixem was, waer mede
Iuppiter Esculap lijn weerde kindt verdede.

Dan deser meeninghe is oock Suidas.
Prochtans seggē ander / dat dit Cyclo-
per doodden niet en geschiede om Escu-
lapij doot / dan om de doot vā Phaeton:
en Apollo daerom uyt t' Hemelsche ge-
selschap gebannen / most in de Weerelt
gaen swerben / onderworpen d'ellendic-
heden der Menschen / als Lucianus
Apollo's Werelts fackel licht,
Wiens blincken schoon den moedt verlicht
Sijns vrienden goet, en doet verblijden.
Zijn sorgh en vlijt was in voortijden,
Te weyden, met een goet opstel,
Zijn wit ghewolde vliessen wel.

Admetus den Coningh wert hem in
grooter vrientschap toegebaen / doe hy
bevondt zijn natuerlijcke ghedienslic-
heyt en vermist. Onder ander namen
wert hy na de Vliet / daer hy zijn Dee
wepde / gheheeten Amphrylus, als te
sien is in het derde der Georgica Virgi-
lij. Van dit weyden der beesten / en
dat de Poeten niet ober een comen /

hadden: Dese gaven sy plaetse by den
Goden / met lof en roem / en dochten
dooz sulcx de Godsdiensticheyt niet te
coyt te doen / dewyl sy anderen daer
dooz verwekten / sulcke Helden oft
weldadighe nae te volgen.

Hy volcht de fabel van Apollo, oft
Phoebus, daer hy Herder is. De Poē-
ten versieren / dat hy uyt den Hemel
berjaeght / en gebannen was van Iup-
piter. Eenighe meenen d'oorfaeck te
wesen: onder alle de kinderen van A-
pollo, was den vermaertsten den E-
sculapius, welcken (als gheseyt is) Iup-
piter met den blixem vernielde. Apollo
niet moghende het ongelijck aen Iup-
piter waken / keerde al zijnen toorn te-
ghen den Cycloper / om datse Iuppiter
den blixem hadden gesmeedt / en heeft
se met zijn pijlen ghesthoten en ghe-
doodt: Hierom soude hy uyt de Hemel
zijn ghejaeght. Van dit gheboelen is
den Poet Orpheus, in de gulde Vlieg-
baert / segghende:

Fabel van
Apollo,
herder.

Cycloper
van Apollo
ghedoodt,
waerom

Apollo ge-
bannen uyt
den Hemel,
waerom.

tuyght in de Tsaemspzaeck der doo-
den. En doe hy hem dus in noot vout /
begaf hem in den dienst van Admetus,
den Coninc van Thessalien / te weyden
zijn Meerrien en kudden / daer soude hy
hem neghen Jaer lang gehouden heb-
ben. Eenighe meenen / dat hy de Scha-
pen hoedde / ghelijck Pindarus seght:

wat beesten / daer is niet aen ghelegen:
want hy dat Lilius Gyraldus in zijn se-
berste Syntagma beschrijft / aentrec-
kende Phurnurum en Macrobius, is te
verstaen / dat Phoebus, te weten / de Son-
ne / weydet oft voedt niet alleē Scha-
pen / maer alderley ghedierten / en al-
les wat de Aerde voortbringt: en daer-
om is hy van den Poeten een Herder
versiert

Wat gelyc
is, dat Apol-
lo herder is.

Waer uyt
de fabel van
Apollons
dan is ghe-
comen.

versterdt te wesen. Dese fabel heeft
evenwel eenen voet oft beginsel / waer
van sy voort comt / dat is / uyt een ge-
schiedenis van Theodontio verhaelt /
te weten / dat Apollo, wesende Coningh
van die van Arcadien / dede zijn onder-
saten zijn gegheben Wetten onderhou-
den met so groote strafheyt / dat se op
hem vertoont / hem verjoegen uyt zijn
Rijck / so dat hy zijn toevlucht most ne-
mē tot Admetus, den Coning van Thes-
salien / den welken hem gaf te heerschen
eenigh volck by de Vliet Amphrylus.

Waer uyt
de fabel van
Battus.

De fabel / van dat Mercurius hem
de Offen stal / en Battus in den toetsteen
oft proeffsteen veranderde / is genomen
uyt een geschiedenis / van Leontio ver-
haelt: hoe dat Scilbones, welck snel is
geseyt / en woort Mercurio eygen we-
sende / heeft ghestolen de hoozbeesten
van Foronides, de Priester van Apollo
in Delphos, en hebbende dese verborge
achter een holle roodts / gheheeten Ba-
thus, gheschiedet / dat eenen Stier uyt-
ghegaen wesende / viel in het hol / niet
doende als loepen oft byullen / waer op
d'ander beesten met tegenbyullen ant-
woordende / wert Foronides zijn beeste
te hoozen / en comende achter dat hol /
vondt zijn kudde dat hem ontdreben
was / so dat daer na dat hol altijt wert
geheeten aenwysinge / gelijc den proef-
steen oock soo eenen naem nae het gout
proeben heeft. Aen de fabel van Bat-
tus is te leeren / hoe de loonlicfdige on-
ghetrouwicheyt dickwils haer Mees-
ter oft wercker loont / ghelijck den
tweetongighen clapper / met dootlijc-
ke straffe te lijden aenwijst.

Battus wat
hy ons aen-
wijst.

Fabel van
Aglauros.

De fabel van Aglauros, die dooz
Mercurium wierdt verandert in steen /
daer van bind' ick wel eenige natuer-
lijcke uytlegginghe / dat Aglauros, de
neersticheyt / altijt sorghbuidigh over
den Acker oft velt / heeft ee suster Her-
te, verstaen wesende den douw / die sy

De Nijdicheyt, mijn soon, haer selven magher maeckt.
Welck heers met veel wijs- liefdighe
Schrijvers ober een comt: oock met
veel Poeten. Ghelijck onder ander
De nijdicheyt een gift om schaden,
Seer sterck, verblindt het merch des quaden,
Doch sonder beenen raken licht:

hoorz haer begheert tot den Acker / en
bengdt / dat de Planeet Mercurius yet
daer van soude genieten / ten waer tot
haer eyghen hoordeel: doch gheniet de
Planeet den douw / en d'aerde woort
dooch en onbzuchtbaer als eenē steen.
Van dit obergeslaghen / is t'aemmer-
ken / watter stichtigh mede gheleert
woort. Mercurius bode van Iuppiter zy
hier verstaen / deuchtfaem onderwijs /
oft leeringhe / en Herse, voor de Siele /
daer hy hem mede soecht te vereenige /
waer tegen is Aglauros, het vleesch / oft
de quade gheneghentheyt / wesende vol
giericheyt en nijds: doch de Siele
deuchdigh onderwijs aemmenende / en
haer onderwerpende / moet de quade
ghenegertheyt sterben / en bzuchtloog
blijven als eenen steen. In dese fabel
is te mercken oock / hoe de wijsheyt
niet mach lijden de boose snoodtheyt
der giericheyt / aen de felle straffe / die
sy daer ober dede.

Aglauros
in steen, wat
beduyt.

Van de Nijdicheyt.

De Nijdicheyt / oft haet en Nijdt /
dochter van de swartē Erabus, die
oock Tartarus heet / en van der jaecht /
woort van onsen hoorhandigen Poet
seer wel beschreven en uytghebeeldt / so
wel ghedaente / spijse / als wooninghe:
welcke wooninghe hy seght te wesen /
eenen diepen leelijcke donckeren kuyt /
daer geen Son in en scheen: Dat is te
verstaen / dat Nijdicheyt woont in een
quaedt en dobbel kuyt herte / etende
giftsiche slanghen / dat is / dat sy haer
selven schadicht en verderft / oft den
genen diens herte sy bewoont. Waer-
om Agides, den soon van Archidamus,
wel antwoorde / doe hy verstondt dat
eenighe hem benijdden / segghende: Sy
sullen dan dobbel dzoefheyt hebben / en
dat om mijn hoorspoet die sy sie / en om
de tegenspoet die sy lijden. Waerom
Sannazaro in zijn sefte Boer- liedt segt:

Vytleggin-
ghe op haet
en nijdt.

En fuypt hem 't bloedt uyt aders dicht:
Hy werckt te recht zijn selfs bewaren,
Die ander misgunt zijn welvaren:
Hy toont met clachten swaer verdriet,
Aenfiende dat hy noode fiet:
Hy fucht, en knerfetandt t'onvreden,
Een coudt sweet breeckt hem uyt de leden:
Sijn tonghe boos stort swart fenijn,
En bleekheyt doet hem grouwsaem zijn,
Om aen te sien: en seer onfaligh,
Bloott magerheyt zijn beenen schraligh:
Noch licht, noch spijs en is hem soet,
Lyxi smaek geen goet hem doet.
Al waer van Iuppiter gheboden
Den beker hem, oft Hebe Goden
Voorschenckter hem voordiende fraey,
Oft Ganimedes Nectar baey
Hem schoncke Nemmermeer gheslappen
Can hy, noch gheen tijdt rust betrapen.
Een Beul seer wreedt inwendigh quelt:
Sijn ingewandt, en maeckt ontfelt.
Met raserije, en vyeren schendigh,
Eryna fel hem stockt inwendigh:
Titions Gier zijn stervigh hert
Eenpaer doorwondt, hem doende smert:
In droeve borst, die niet ghenesen
En soude Chirons handt ghepresen:
Soo niet en soude Phoebus claer,
Noch zijn vermaert gheslacht eerbaer.

Horatius Flaccus over een comende met
het boozgaende/ seght in den eersten
Boeck der Sendtbriefen/ in de twee-
de brief/ aldus:

Hy maghert, die benijdt een ander zijn welvaren,
S'ghelijcx Tyrannen fel, die in Cicily waren,
Noyt leden meerder pijn, dan nijdicheys verdriet.
Vergeefs wenscht yemant, dit oft dat waer niet gheschiet,
Die niet in zijn ghemoedt en matight zijnen tooren,
Dewijl hy was verweckt door spijt en lust te voeren:
Want ondertusschen haet hem haest om wreken fel,
Hy voordert door zijn macht met eenen oock 'tgequel.

Dan Europa.

A Engaende de fabel van Europa,
die is (soo Eusebius schrijft) half
gheschiedenis/ segghende/ dat Asterius
Coningh van Creta, wesende verliest
op Europa, de Dochter van Agenor,
Coningh van Phenicien/ schickte eenen
zijnen ghetrouwen Dienaer met een
seer schoon Schip/ gheeten de Stier/
om datter den Stier op gheschildert
was. Desen daer ghecomen/ bracht
behendigh soo veel te weghe/ dat dese
schoon Dochter quam op den Stier/

te weten/ het Schip/ om dat te besien.
Soo haest sy op het Schip was/ de
Schiplieden/ soo hun te boozen gebo-
den was/ gaven riemen den water/ en
seplen den winde/ en brachtense ondt-
schaecht wesende in Creta tot hunnen
Coninc/ welchen aen haer wan Minos,
en zijn broeders. Dese Europa was seer
gheluckigh/ dat door haer Naems ge-
rucht het derde deel der Weereldts
naem werdt ghegeven. Herodotus in't
eerste Boeck zijner gheschiedenissen/

Lyxusis
Bacchus, dat
is, wijn.

seght oock op de boozgaende wijze/ en
dat soo een Schip quam tot Tyro in
Phenicien/ met datter volghet. Boort
seght Natalis Comes, dat Europa van
Iuppiter vertreegh als boven/ dat nae
haer derde deel der Wereldt soude zijn
gheeten: doch en seght hier van niet
bysonders tot sichtiging oft leeringe/
dan hy veel van de cracht en onghe-
ballen/ oft schade der liefde verhaelt.
Maer Caius Aug. Curio in zijn eerste
Boeck/ vervolgende de Hieroglyphic-
ken/ seght/ dat Europa gheseten op den
Stier/ wesende ghevoert op de Zee/
hebbende t'aensicht omghekeert nae
den oever oft t'lant/ beteeckent de ziele
des Menschen/ dewelcke van het lic-
haem wort geboert door de sorglycke

Vydegh
op Europa.

Zee deser Werelt: en sy siet eventwel
van verre met grooter ernst na den oer-
ver daer sy van gecomen is/ dat is nae
haren Schepper Godt. Dese Zee is
van den circkel der Sielen/ en bewes-
ginghe des v. d. r. s. / wanneer de Siele
haer vertreckt van de Godtlycke din-
ghen/ om te aemmercken de dingen oft
handelinghen der Menschen/ en keert
dan weder ten lesten in haren eersten
staet/ om God aendachtich taenschou-
wen/ ghelijck Plato ghetuyghet. Daer-
om versierden de Poeten/ dat Iuppiter
onder de Stiers gedaente ontschaecte
Europam, Dochter van Agenor, Co-
ningh van Phenicien/ en voerde dese door
de Zee in Creten.

Eyndt des tweeden Boecks.

Uytlegginge/ en sin-ghebende verclaringe

op den Metamorphosis Publij Ovidij Nafonis,

Door C. V. M.

Het derde Boeck.

Dan Cadmus.

Admus was soon
des Conings van
Phenicien Agenor,
en Telephasla:
Hy was Coningh
van Thebes, en een
seer vermaert krijgs-
heldt: Doch seg-
ghen Vlpianus en Euche-
merus, dat hy was
de Lock des Conings
van Sydon, by wel-
cken hy ontschaecte
een seer constighe
Snaerspeelster/
ghenoemt Harmonia,
by welke hy hadde
Bacchi moeder Cemele.
Dus twijffelijch zijn
sontijden de hercom-
sten der machtigher
grote Heeren/ die
door gongstigher
Dichters versierighe
pennen zijn rierlijck
en verwonderlijck
gemaect. Cadmus
gesonden te soecken
zijn suster Europa,
welcke zijn Vader
hadde by de Pynp-
he Melia, niet moge-
de weder keere/ of
hy en bracht d'ont-
schaecte suster mede/
trock nae t'ghehe-
pennis van Apollo,
daer hem verhoeden
was de suster te
soecken/ en gebo-

den een Stadt te
boutwen/ ghelijck
onsen Doet hoozts
verhaelt. Cadmus
eyndlinge by de
bozme Dirce doode
dat groulijck
Serpent/ dat den
soon was van
Mars: des hem
Mars heeft ge-
dwongen/ hem
onderwozpe en
dienstaer te
wesen een Jaer/
t'welck doe wel
so langh als nu
act. t. Jaren was.
Dier na heeft
Minerva, het
Coninglycke Hof
Cadmi seer ge-
ciert/ en Iuppiter
dede hem trou-
wen Harmonia:
welcke Diodorus
in zijn sefte
Boeck segt/
dochter van
Iuppiter en
Electra: maer
Hesiodus, van
Mars en Venus.
Dees Bruyloft
was verciert
met t'bywesen
der Goden/ die
de Bruyt vereerde
met hun geschen-
cken/ Ceres met
koozn/ een
brucht haers
bondts/ Mercurius
met een Luyp/
Pallas met
Zuweelen en
Fluyten/ Electra
met Cindels en
bomme. Apollo
speelde de
Bruyloft met
een Cithre/ en
de Mules met
Fijfers oft
Fluyten: Dan-
der Goden
hebbense heer-
lycke gaben
toege langht.
Wt dit Houw-
lijck quam
Polydorus,
van Polydoro
quam Labdacus,
van welcken
quam Lains,
den C ij vader

T'houwelic
en heerlicke
bruyloft
Cadmi.

Cadmi na
comelingen.

Twijffeli-
ghe afcomt
van Cadmus

Dader van OEdipus, waer van volghet in't 9°. Boeck, Cadmus hadde ooc vier dochters/Ino, Semele, Agave, en Autonoe. Doe hy nu hadde gheleden een groote menichte van teghenspoeden en ongeballen/om de wille van zijn dochters/en de nacomelinghen/stelde hy in zynen Coninglycken Thebeschen stoel Pencheus, den soon van Echion, en van zijn dochter Agave, en troock met zijn Harmonia tot Encheles in Dalmatien: want dat volck van zijn buer-landen benout wesende/hadde door raedt des geheymnis hem ontbode / om dat hun verlossinghe door Cadmus te geschieden voorszeyt was. Hy dan deses volcx vercozē kēijchs-overste wesende/ heeft de verwinnighe op den vanden behoude / en wert also Coninc van Dalmatien/ welck hy met goeden vrede en voorszpoet heeft beseten/daer hy en zijn Vrouw in slangen veranderen/als in't 4°. Boeck volgende is/ in welck Boeck oock noch van dese Harmonia, dochter van Mars en Venus, sal gesproken worden. Aengaende nu dat Cadmus, om zijn suster te soecken ghesonden wesende/ eenen fellen Draec in de bozne Dirce ghedoodt soude hebben/ dat is versterkinge:maer de waerheyt is / dat hy heeft omghebracht eenen vreeslijcken Roover/die Draeck was geheeten/en deel wzeet hepts en ghewelts dede den vzeembeligen / die daer voorszp reysden/en hadde alree den hals afgesnede eenige van zynē hoop. De segt/dat hy de tanden des Draec saepde / om dat den aenhangh oft mede-pleghers van desen roover siende hun hooft verclagen/hebben de vlucht genomen en zyn gesaep oft verstroyt geworden / d'een hier en d'ander daer. Eenige schryben/dat Cadmus door Minerva raet wierp eenen steen midden den gebroeders/die uyt den Draec-tanden voortgetomen waren / en eenen gheraecht wesende/meenende het hem van een zyn mede-broeder ghedaen was / heeft het met dootslach gewozoken / t'welc een ander aen desen dootslager heeft ghewozoken/en so voorsz/ tot datter maer vijf over en bleben. Dit willen eenighe / was een voorszbeduydighe aenwysinghe van de gheschillen en crackeelen / die den

Geschiedinghe verclaringhe op Cadmi Draec-dooden.

Voorteyken op die van Thebes, door den kēijch der Draec-tants kinderen.

Thebaners in toekomenden tijdt souden beswaren en quellen : Want daer gevielē namaels seer schadelijcke bozgerlijcke oft broederlijcke kringen / en bloedstoztinghen: Ghelijck dickwils door onberstandt / uyt cleen schade/misdaedt / oft andere gheringhe doosaeck/ groote beroerten en onbetelijcke verderfnissen voorszballen/ niet allez onder Bozghers oft vrienden / maer wel onder Broeders: ghelijck het wel somtijts gheschiedt / dat ter onderlinghe eenigh schil ghevalt. Van gelijck Plutarchus in de Broederlijcke vrient-schap verhaelt/ behooven sy van inden aenbangh de tusschen glijdende vberinghen en hertneckicheden te wederstaen/ ghewennende sich onderlinghe toe te gheben/ en beleefdelijck te laten overwinnen / en sich te verheughen in een ander te behaghen / meer als t'onderdrucken oft verwinnen : want dit was de meeninge/ daer men van outs onder verstant/ de Cadmusse overwinninghe. Nu dit voorszp ghegaen / sullen de gantsche Fabel vanden aenbangh voort te halen behoeben / om de leeringhen daer onder verborghen te verclaren. Eerst/ Cadmo, was van t'geheymnis verboden / zyn suster nae te speuren oft soeken:maer most den voorszschickē Os na volgen/en de stadt Boeotia houwen/ daer den Os soude rusten. Cadmus is hier een voorszbeelt der Zeucht/oft des Jonghelings / die den Godtlijcken en deuchdelijcken raedt oft drijvinge ghoozsaemt / verlaten een laf / traegh/aengebozen/vzoulijc/wellustigh leven/aerdt en wesen/aengrijpende een manlijck ernstigh ghemoedt / nabolghende den Os / die den arbeydt betepkent / om door desen deuchtsamen wegh des arbeyts te geraken tot eere en rust. Hy bouwde eē Stadt/die hy roemde naer God/ die hem den wech gheleert hadde/en den Os / die hem geholpen hadde daer toe te comen/te weten/Thebes, t'welck een machtighe Stadt is gheworden:want sonder Godt en ran des Menschen arbeyt niet ghedijen : maer als Godt den arbeyt/t'ghewouw / oft timmeringe toegedaen is / dan sal het goeden voortgang hebbe/wel tieren/en

Leerlijck uytlegghen en acnwysinghe op Cadm.

berlijven/

berlijven / het zy wat onspoedige swaricheden daer tegen opstijgen en voorszballen/te verwinnen/behoudens dat men volstaet met sterckmoedighe geduldicheydt. De knechten oft Cadmi gesellen/ die van den Draeck oft Serpent ghedoodt waren/ betepkenen de ydel voornemens der Zeucht/die met ter tijt van de wijsheyt (by t' Serpent verstaen) te nieten gedaē worden:want de rechte volcomē wijsheyt dooet en vernieticht veel ydel sette gedachten en begeerte/daer wy in onse onbedachte blinde jonckheyt mede vereenicht zyn/ oft grooten lust oft behaghen toe hebben : Maer al te veel gheschiedt/dat door de woeste moetwillige zeucht/oft door de lusten der jonckheyt / de wijsheyt wort wederbochten/ uyt der herten verdruben/ verniet / en wech ghenomen/gelijck als Cadmus t' Serpent dede. Van hier salmen verstaen/ dat Cadmus heeft gedoot het Mensch verbervende onberstant/ daer de Zeucht/ghewapendt met het Leeuw huydt der deucht / en de pijcke des scherpen voorszichtighejts / teghen te strjden heeft / en overwinnende / dooden de overgebleve / oft nieu aenwassende gedachten / oft ydel meeningen der jonckheyt/allenx hen selven: als men maer en volghet den raedt der wijsheyt / dan worden onse vijf sinen en ghedachten verstandigh/en der wijsheyt raedt ghoozsaem/en helpen ons te wege brengen alle deuchtsaem werckē/oft Godlijcken arbeyt/ welck het Thebes houwen aenwysst/en ons te kennen gheeft. Dit Draeck-tandigh volcx fel ghebecht/door Pallas ghestift / wijst oock/dat uyt onberstandt oozloghen ontstaen/maer door wijsheyt vrede : gelijck t' inwendigh ghemoedt (als verhaelt is) wordt gebrēdicht door wijsheyt/oft der wijshejts goede leeringe. Van welke leeringhe Cadmus oock te deele een oozfaker oft hulper is gheweest / dewijl hy (nae Plinij en ander getuyghnis) d'eerste was die uyt Thebetien in Griecken heeft ghebracht de kennisse van seshien letterē des Griecschē A/b/c/ en de eerste was / die maet-by de geschiedenissen beschreef:

Leerlijcke uytlegginghe op het dooden des Serpents, en den strijden der gebroeders, die uyt t'Serpentstonden gewassen zyn.

doch willent eenige niet den Phenicischen / maer den Milesischen Cadmo toeypghenen. Dus mach door het voorszbeughen der edel nutte Schryfconst (daer goede Wetten door voorszgeschreven / en alle vrome daden in ewige gedacht door behouden worden) Cadmus wel een Mensch-saper geheeten wesen:die eerst zyn vader in t'Suster-soecken/ daer nae Apollo en Pallas ghewoozsaemde / door veel arbeydt en ghedult / t'eynden veel verdrzet vcreegh de schoon Harmonia, de soete Siel-rust/en veel ghelucks. Nu onsen Boet toonende (als gheseyt is) dat dees Fabel is tot leeringhe der jeugt/ seght sluytlijc: Daerom sal een Jongman altijt op hoope leven / verwachende het eynde : want voorsz den lesten dagh des lebens / behoortmen niemant salich te heeten. Dit is een seer schoon Spzeuck / die Solon oock leerde den Coninck Croesum, den welcken het namaels zyn leven baettede.

Van Actæon.

Actæon was den soon van Aristaus en Autonoe, de dochter van Cadmus, beminnende seer de jacht/ als die in de Schole van Chiron was opghewoedt/en wert van Diana (na der Houten versterkinghe) veranderdt in een Hert / om dat hy haer naecht hadde gesien. Hy eenige worden wel tot vijftich jacht-honden met Grietrsche namen genoemt/ die Actæon souden hebben verbeten : doch geen woedtsel ghebede tot eenige stichtige uytlegginge/ dan na de gedaente ende aerb der hondē/als swart-boet/volge-speur/stockal/goet-gesicht/berghe-swerf/ doodejong/onweder/fel/snel/en dergelijcke. Paulanias in de geschiedenis van Beotien/ seght / dat Diana de Honden van Actæon dul maecte/die hem niet kennende doodden. Ander segghen / Diana dect hem met een Herts huyt/op dat hy vanden honden verscheurt worden de/niet en troude Semele. Acufilas segt/dat het was/ om dat sy van hem was verkracht. Daer zyn noch meer meeningen/hier te langh. Plutarchus segt/dat Actæon een schoon Jongheligh was

Actæon, wie hy is gheweest.

Actæon hadde wel 50. Iachthonden.

was van Cozinthen/daer Archias, van 't geslacht der Heracliden / op sotlijck verliest wesende / hem wilde ontschakē/wien zijn Vader en vriendē willen de beschermen/wert so van weersijden ghetrocken/ dat hy verscheurt is gheswozden. Dese Fabel van van Actæon heeft haer begin upt dit/ oft pet anders/ te weten/ t gheue Fulgentius verhaelt/ segghende: Actæon in zijn jeucht beminde de Jaght/maer tot rijpē ouderdom gecomen/de schaden en 't ghebaer der Jaght nu beter kennende/ gebuyckte niet als vooz henen: doch behiel den bozighen lust tot den Honden/waer hy der veel altijt voebde/en verteerde daer mede al wat hy ter Weerelt hadde/waer upt was gesept/dat hy van den Honden g'eten was. Hier zijn nu op dese Fabel verscheppē

Oorsprongh van de Fabel van Actæon.

Vylegh van Actæon.

Voedt Honden op, op dat sy dy

Daer zijn noch wel meer meeninghen van uytlegginghen / maer het can wel uytghelepd wesen/dat menigen onbedachten Actæon van zijn eyghen quade lusten wort ghehangen/en verflonden/ dooz dat zijn ongheregelt en ongetemt gemoedt/ zijn oncuysche oogen onderdanigh wesende/volgen tot zijn uytterste verderf. Semele bezogen van Iuno, die verandert was in Beroē haer voester/bedruyt/dat de Menschē van God dickwils bidden en begheeren schade-lijcke dingen tot hun eygē verderfuis/ dooz dat sy bezogen zijn van hun eyghen quade ghenegentheyt/oft sotte begheerte/de welke hun voester is.

Semele van Iuno bedrogen wat het senwijft.

Vyleghinghe van de geboorte Bacchi.

Dat Semele bezucht was van Iuppiter, dragende Bacchum, is te seggen/dat den Wijnstock oft ranck/afgebeelt met Semele, in den tijt van den Lenten

Tot mijnen Manschen buyck comt in, Tweeboortigh kindt, dat ick bemin.

Iuppiter dit kindt Bacchum ghedragen hebbende / gaf het Bacchi woepē Ino, verborghen voozds op te voeden/dat is / de bladeren der Wijnrancken verborghen de druyf / op datse bequaemlijck mach tot rijpheit comen / en niet te seer ter ontijdt ghestraelt zijn van de hitte der Sonnen. Voozts wordt den Druyf t eenemael opgeboedt dooz

Vyleghinghe van de geboorte Bacchi.

uyllegginghen: Een is/datter zijn van dese Actæons, die soo groote bzeucht en behaghen hebben/ te aenmercken den loop des hemels/en veranderingen der Maene/welt Diana te verstaen is/datse als in Hertē verandert/ staen buyten in bosschen en eenfaem plaetsen / ghetrocken dooz de bebljtinge deser Consten/datse worden verflonden van hun eyghen huylijcke noodtsaken: want dit zijn de Honden / die niet en willen dat wy ons selven leven sullen. Ander zijn van meeninghe / dat hier mede worden berispt de ondanckbarighe/ onredelijcke Menschen/ die de bewesen weldaden niet alleen vergheten/ maer met quade wercken verghelden/ ghelijck den Poet Theocrites met dit veers schijnt willen te kernen gheben/ daer hy seght:

verflinden.

wozt te swelle dooz de hitte der Sonnen/ en wozt swangher oft bezucht met Bacchus, dat is / den Wijn/oft de bochticheyt des Wjns/die in de stam is. En desen Wijnstock oft ranck Semele, wozt des Somers dooz de meeste hitte der Sommen so gebliremt en ghevaecht / datse begint upt te geben haer bzeucht: So wozt het ontfangē en aengenomen van Iuppiter, dat is / de wijn druyf wozt te voozschijn gebzacht / en aenghenomen inden buyck der locht/waer vooz hier Iuppiter wozt verstaē. Dat ick segge den buyck/ en geen dgye/ dat is eben veel: want self na der Poeten dichten / was het kindt in dgye en buyck verborghen/also den aerdighen Poet Euripides seght in zijn Bacchen, verhalende dat Iuppiter sprack/doe hy hem in zijn dgye naepde:

de Niseides Nymphen/dat is/hy wozt ghelaest van de bochticheyt des nachts/oft vermaecht en ghematight met den vercoelenden dauwe. Te deser plaetse en mogen wy niet naelaten/ Bacchum wat breeder upt te recken/of te te verclaren / wat hy vooz een is geweest/of waer vooz hy te houden is.

Van

Van Bacchus, oft Dionysius.

Afcomt vā Bacchus.

Van wat Ouders Bacchus, die men vooch noemt Dionysius, is geweest/ hebben d' Oude Poeten verscheyden meeninghen/ghelijck sy oock doen van sijn opboedinge en voesters: noch comt Cicero vooz met vijf Dionysen, in 't 3^e. Boec van de natuere der Goden. Den eersten was (seght hy) den soon van Iuppiter en Proserpina: den tweedē/ van den Nijl, en alsoo vooz tot vijf: Waer upt men verstaet/datter wel verscheyden van desen naem moghen zijn gheweest. Orpheus noemt hem doch den soon van Semele, en dat hy op de oever der Zee was gebozē. Noch elder in der Goden Loffangh/ noemt hy hem soon van Iuppiter, en der voozsepde Semele, en heeftse becrant met lijf oft vepl. Dese Semele was dochter van Cadmus, broeder van Europa, den welchen zijn dochter (na 't seggē van eenige) om straffe haer hoererge/ met het nieu gebozen kindt besloot in eenē houten bac/en gaffe de golven der Zee ober / die haer met den jonghen Bacchus aen den strandt wierpen / in de contrepen oft Lantschappen der Ozeaten / onder de heerlijcheyt van Lacedemonien: en dat de luyden des lants den bac geopent/ bonden Semele doot / die eerlijck begroeven/en lieten 't kindt opboesteren. Van doe wierden de Ozeaten / Brasianē/na 't woort Bras, dat is / aenspoelen/ gheheeten / ghelijck Nicander verhaelt. Semele plagh men te schilderen met langher hayz / als eenighe ander Goddinne. Noch bevesticht Orpheus in een Loffang Bacchi 't gene verhaelt is upt Cicero, dat Bacchus soon is van Iuppiter en Proserpina: doch elder heet hy hem de soon van de Egyptische Isis en voesterkindt der Nymphen. Dat hy Dionysius hiet / hier van zijn verscheyden meeninghen: Eerst/om dat hy met hooznkens gebozen wesende/ Iuppiters dgye seer dede oft stach/soo Stesimbrotus segt. Ten anderen/ Aristodemus wil dat het was / om dat Iuppiter dede regenen/doe hy gebozen wert. Nonnus in de Dionysiake/om dat Iuppiter mank gingh/ te wijl hy hem droegh genaept

Doot van Semele op een ander wijte.

Waerom Bacchus, Dionysius is gheeten.

in zijn dgye: want Dio wozt Iuppiters naem toegeeygent / en Nylos, in Sicilien was gesept manck. Lucianus in de Tsaensprack der Goden seght: Bacchus gebozen zijnde/ Mercurius, upt last van Iuppiter hem te bewaren hebben de/droech hem te Nysa, Stadt in Arabien by Egypten/ op te voeden by den Nymphē/waer van hy Dionysius soude heeten/ Jae soude daervan de Muses zijn geboedt/so eenighe schryben. Veel ander namen worden Baccho gegeven. Lilius Gyraldus noemter achtenseventich oft meer/die hem al toegheeygent worden/ waer van vele zijn de eyghenschappen oft de crachten des Wjns: want den eygen naem Bacchus is ghesepd toozn/oft raserge/Jae Manoles, dat is / gantsch rasende / om dat den Wijn sulcr veroorzaert. Hy wozt oock gheetē Biformis, oft twee-gedaentich/ om dat hy is van tweederley crachte/ dewijl hy sommighe Menschen tooznigh en rasende maecht/ en sommighe blijde oft vrolijck. Hy heet ooc Narthecophorus, cluppel oft stafdrager / om dat den staf bequaē is den waggeligen gangher t'onderstutten/ oft om dat de dronckkerdts rasende malcander met stocken slaen. Om de verhaelde tweegedaenticheyt/oft dobbel-stalticheyt/ seght Diodorus, dat Bacchus was ghemaeckt oft ghebeeldt in tweederley wijzen/te weten/ met eē vzeet gesicht/ en met eenen langhen baerd: en andersins/ met een schoon jeuchdich/ liefstijc/ en vrolijck aenschijn: het eerste gestalt (als ghesepd is) om dat hy den Menschen/oberdadich wesende gedronckē/ met toozn ontsteeckt/ en onbescheyden maecht: maer als hy matigh gebuyck is/ maecht vrolijck/ ghenuechlijck en gesont / en daerom was hy jongh upt ghebeeldt. Om dit vrolijck maken wozt hy Liber, Liber Pater gheheten/ ghelijck Seneca van meeninghe is / dewijle hy f' Menschen hert en gemoedt verlost/oft bezijt van sozge/ en maecte moedigh en vrolijck. Waer op hier seer wel sal passen vooz te halen eenighe heerskens van Ovidius, upt zijt Const der Minnen / daer hy in deser voeghen seer aerdich seght:

syntag. 3.

Waerom twee gestaltighē

Waerom stafdrager.

Waerom Liber.

C v

Den

Den commer vluchtich wijckt, door veel Wijn afgheespoelt,
Dan comt het lacchen voort, den armen vreucht ghevoelt,
En neemt dan hoornen aen: dan forge en droefheyt wijcken,
De rimpels moeten wech uyt t'voorhoofd henen strijcken.

Hoornen, is hier flout-heydt en hooghmoedicheyt.

Wacrom Lyfius, oft Lyæus.

Wacrom Sabazios, Phila, Bromius, en Iacchus.

Bacchus was coningh van Arabien en Egypten, &c.

Hy wan Indien.

Hy wort op de selve meeninge gheheete Lyfius, oft Lyæus, soo veel gesept/als/ ick ontbinde/ oft ontbindinge/ om dat hy de herten der Menschen ontbint/ en verlost van forge/ oft om dat hy de leden ontbint en swack maect. Hy wort oock gheheeten Hygiates, oft Salutaris, vereert met dese naem, om datter niet gesonder is dan de wijn/ als hy maect-licke is gedroncken. Oec heet men hem Sabazios Bacchua, van oft nae het dansen en spynge/het welc in zijn Offerfeest ghebruyck was. Men hiet hem oock Phila, en Pausanias segt/ dat hem by den Dorens zijn de pemmen der wietken oft vleugelen/ om dat de menschen dooz den Wijn schijnen opgenomen en verheben/ gelijck de Vogelen met den vleugelen. Bromius, oock Iacchus, wort hy ghenoemt/ nae het gherucht en gestier dat de dronckhaerts maken/ dooz den wijn/ twelck Bacchus is/ en oock den binder des selfs. Hier hebben wy nu verhaelt eenige toenamen van Bacchus, den aerdt en cracht des Wijn mede bzingende. Om nu te weten wat Bacchus hoor een geweest is. Daer zijn Historij-schryvers die seggen/ dat hy was een Coning int geluckich Arabien/ zijn Hofhoudende in de stad Nyfa, seer strijckbaer en overwinnich/ ooc een binder van veel nutte en behoefliche dinghen tot desen leven/ die hy zijn onderdanen en veel volckē gemeen maecte en leerde. Hy trock om Indien in te nemen/ en maecte Hercules zijn opper Stadthouder over het lant Egypten dat hem toequam/ en maecte onder Stadthouder Prometheus. Busyris stelde hy over Phenicien/ en Antæus over Lybten. Hy hadde een heyreracht van Mannen/ en oock Vrouwen/ daer hy mede innam de Indien en binnenste Lande na Asien. Dus de oostsche lantden gewonnen hebbende/ liet twee rommen oprichten op d'Indische geberghten/ by de Wiet Gangas, Onder ander zijn reysen quam oock in Iberia, welck ingenome hebbende/ stelde daer

over zijnen Opper-veldtheer Pan, den welcken dat Landt nae zijnen naem noemde Pania, en is naderhandt ghe-noemt gewozden/ ghelijck oock noch/ Hispania. Diodorus schryft/ dat Bacchus somtijden in den krijg gewapent gaende/ droegh om t'lijf een Pantherdiers hupt: want hy was niet altyts dronck-ke: maer heeft veel strijden gedaen/ en verscheyden Coninghen verwonnen/ als Lycurgum, Pentheon, en meer ader. En wederkerende verwinnich/ hiel Segeseest/ inrijdende op eenē Elephant/ oft op eenen waghē met Elephanten ghetrocken. Men bindt oock niet/ dat penat voor hem Segeseest opt pleegde. Thuyt ghekeert wesende van Indien/ heeft gestraft de misheerschinge die by zijn stadhouders geschiet was/ stellende in al zijn Rijk seer goede wetten/ waerom hem Orpheus noemt een Wetgever. Doozts vind ick in zijn geschiednis weder vermengt met versieringen: want in den krijg der Goden tegē den Titans, mocht hy niet ontcomē hū wzeetheyt: dewyle sy hē vingē/ in stucken verscheurde/ siedende een deel in eenē ketel/ en t'verblijf staken sy aen het spit om te bzaeden. Daer quam Minerva te hulpe/ maer sy kreegh niet als chart/ twelck sy noch bevende droeg tot Iuppiter, die de Titans bliyende/ en liet dooz Apollo zijn soons ledē begrabe op de Parnassus. De Cozpbanten bzachten de manlijckheyt in Tustranen/ en leerden t'volc daer Offerhandē dooz doen. Hier nae vergaderde Rhea noch alle de lidmaten van Bacchus, den welcken weder besiet/ en levend' wesende/ dede Bacchus noch den Menschē int gemeen groote weldaden/ naemlijck/ dooz de bindinge des Wjngaerts/ daer hy de Werelt mede uytneemende goet gedaē heeft: want soo Euripides gheboelt/ de schoonste en nutsaemste bindinghe die opt ter Werelt was/ is in den Wijn/ seggende/ dat Bacchus hadde gebonden den middel/ om den Mensch te doen vergeten al zijn hoorledē ongeballē oft tegen-

Bacchus een groot Krijchmaet.

Bacchus ee wtghevoert.

Bacchi dooz versierigh.

Bacchus verweckt.

Bacchus van zijn wijn-vinghe seer ghepse.

tegenspoeden/ hem sachtlijck te doen slapen/ hem te verlichten en vertroostē in alle benoutheden. Dit selve hebben de West-Indianen oock bestemt/ ghelijck Benzo verhaelt: en seiden te dier doozsaer/ dat uyt dese Lande geen beter dinghen daer gebzacht en waren/ als de Wijn en het Pser/ noch niet supverder als t'glas/ dinghen die sy in de West-Indiē noyt hadde gehad. Dese Bacchus sozgh-verbziff/ en ghebe-bzeucht/ is dan over al welcomen en liefgetal. Daer waer qualijc erndt te verhalen/ al wat van hem te segghen waer/ als men alle omstandige versieringhen en vertellingen soude dooztbingen/ en al zijn ander namen hier ondienstich soude willen verklaren: dan mē sal weten/ dat hy oock is gheweest den Orisis in Egypten/ daer men in Plutarchus en elder veel af leest. Oock soude veel tijdt nemen/ doozt te halen alle ghebaenten der Offerhanden en Feesten/ die men hem ter eeren dede/ daer in sommighe alderley oncuysheyt/ en growwelen heymelijck gheschieden/ datse verboeden wierden/ en de misdadige lijck van der Overhepdt ghestraft. Wie hier van op het bzeeste lustich is te lesen/ die wijs ick tot het 5. Boeck van Natalis Comes, in zijn Mathologie het 13. Capittel. Plinius in zijnen sevensten Boeck/ in het 56. Capittel segt/ dat Bacchus d'eerste was die leerde de wijse van coopen en vercoopen/ en vondt de Croonen der Coningen/ en Seghe-feesten. In't 16. Boeck/ in't vierde Capittel segt hy: Den Coningh Bacchus was d'eerste/ die hem selven croonde met vepl oft rlijf. Dat Bacchus op dit vepl so seer gesint was/ daer van hebben de Poeten veel te seggen. Gemighe meenen/ om dat Bacchus eerst gebozen wesende/ in vepl oft rlijf was verborzen/ uyt bzeese hy Iuno in

Wyle Bacchi seften verboden an gestraft.

Bacchus leerde de coopen schap.

Wacrom Bacchus met veyl becroont.

Wtlegginge van Bacchus en Semele natuerlijc.

handen mocht vallen. Ander/ om dat de vrucht des bepls is den Drupben eentchins gelijck/ oft om dat dit loof altijt groen is/ gelijck desen Godt/ gelijck hy gheschildert wort/ altijt groen oft jeuchdich soude wesen. Van deser meeninghe is Festus, oft om dat den rlijf oft vepl hem windende bindt al t'ghene daer hy aen comt/ en dat alsoo den Wijn t' menschen gedachten soude binden: Oft om dat desen Godt/ oft zijn gebladerde telgers/ op t' hooft gevoeght wesende (dewyl hy van aerdt oft wesen cout is) stuptt en verbziff d'opstijghende cracht oft damp des Wjns/ en belet de dronckenschap. Ander segghen/ dat den rlijf hem toeghewijdt was/ om die swille dat een Jongelingh Cissus, oft Kissus, dat in Griecelijc oft vepl is/ eens om strjdt tegen een van den Satyzen danste/ en dansszongen dede/ dat hy so hardē smacks in't vallen dede/ dat hy ter plaetsen doodt bleef. Dus Bacchus, die int ghesdans groote bzeucht hadde/ en den Jongeling seer beminde/ veranderde hem in rlijf/ die noch den naem behiel. Plutarchus seght/ dat den rlijf in sich heeft een seker deucht/ oft verborghen cracht/ de welke den gheest oft sinnen beroert/ en verbult met eē raserije/ dat ter de Menschen (sonder Wijn drincken) van droncke schijnen te wesen. Den rlijf/ so hy by den Grieken ghe-noemt wort/ beduyt oock so veel/ als/ hem ter oncuysheyt begheben. Daerom schryft Eulthatus, dat den rlijf Baccho, tot een teckē der oncuysheyt/ tot welcker den Wijn den Menschen seer genegen maect/ was toegeeygent. En daerom wort hoor gemeen spzeekwoozdt gesept/ dat Venus sonder Wijn niet vermach. Gelijck oock t'gedicht Euripidis mede bzingt/ segghende dat Baccho, aldus:

Lilius Gyraldus in zyn 8e. Syn-tagma.

Kissus in veyl ver-anderet.

Kissus Xiffacim.

Den Wijn oorlaeckt oncuysheyt.

Hy heeft gheplant dit hout ghepresen,
Waer door verdriet en swaerheyt daelt:
En waer den Wijn vol vreuchden faelt,
Coudt Venus lusten moeten wesen:
En voor het Mensch gheslacht en blijft
Niet, dat hem zijnen lust verlijft.

Om nu te comen tot uplegginghe van Bacchus. Woven/ oft tot het ghene wy

dooz henen hebben verhaelt van zijn geboozte/ so is te wete/ dat Semele, die

zijn Moeder is comt van de woorden Seicita mele, soo veel gheseyt als / de leden roeren. In den Wijnstoc / Moeder des Wijns / heeft meer als ander Boomen zijn leden oft rancken swack en sacht / die van de wint can licht beweeght worden / oft om dat den Wijnstock door den Wijn beweeght en verheert der Menschhen leden. Oec soude Bacchus de Thyrsus, dat is / de beclijfde Coortse draghen / om dat de dronckestronckelvoetich / wel eenē stoc behoeven om mede te gaen / gelijk wy elber vanden staf verhaelden. Iuppiters soon is hy / om dat den Wijn van natueren in hem een vperich wesen heeft / en dat hy niet rijpen mach dan in plaetsen daer de Sonne black schijnt / oft ten minsten maetlic verwarmt wort. Hy wies van de asschen der verbrande Semele, (so eenige seggē) om dat in d'asschen eenige hitte is verborgē / en heeft in haer een vetticheyt / waerom datse goet is in de Wjngaerde by de Wijnstocken. Sonnuge maken zijn Moeder Proserpinam, om dat den Wijnstoc oorspronckelijck van der aerden is / gelijk als alle ander dinghen / en dat de hitte den wercker wesende / hem zijn gestalt doet hebbē. Dat hy in de dgye zijns Vaders was verborgen / meenen eenige was / om dat hy in een hol van eenen bergh by Nysa, Neros genoemt / was verborgen / welken bergh was toeghevoigt Iuppiter, en meenen desen bergh soude na de sprake van dat lant gesept wesen dgye. Eenige meenē ooc / dat dit nypen in de dgye beduydt / dat den Wjngaert seer bemint warme plaetsē / niet connde wassē oft vrucht brengen daer sonder / want veel Wijnstammen door de vorst vergaen. Daer Diodorus in't tweede Boeck zijnder Oudheden verhaelt gheschiednischer wijze dit stuck / segghende : Bacchus in de Westersche deelen van Indien comende met een groote heyracht / sonder heel wederstant te binden / en zijn volck hem most in't veldt onthouden / geen groote Steden bindende om in te herbergen / heeft de groote uptnemen / de onghewoon hitte in zijnen Legher groote West veroorzaect / soo dat hy

Nytleginghe van de dgye te zijn verborghen.

groot deel van zijn volc verloos: waer om hy als wijs hooftman / voerde zijn volck upt den dalen op een geberchte / daer sp met lieflijke Wi den verbercht / en met schoon waterē upt veel bozē ontspringēde gelaest en beholpē wesende / we den van dese besmettinge verlost. Desen bergh noemde hy dgye: waer van de Grieken oorsaeck geynomen hebben te segghen / dat hy was ghevoedt in de dgye van Iuppiter. De Pnyphen voesterde hem / om dat den Wijnstock is den vochtichsten boom die men vint / en wanneer hy maetlic met water bevochticht wort / wast hy beter / en wort te vruchtbaerder: voort behoefden Wijn te veel deelen water / om te temmen zijn gheweldige heete strengicheydt. Men seght / dat Bacchus gemeenlijck in zijn geselschap hadde de Muses, dat is / om dat de hitte des Wijns des Menschē geest wacker maect. Men plach zijn beeldt te maken naect / om dat hy verborgen dinggen doet openbaren / volgende een oudt Griec spreckwoort / dat seyde / De waerheyt licht in den Wijn: oft so wy seggen / Den droncken mondt spreckt s' herten gront. Den waghē van Bacchus was getrockē van Pantherdierē / om dat de Menschen door veel Wijn te drincken worden sel en grouwelijc / gelijk den aert deser dieren is. Philostrates segt dat dese dieren by Bacchus zijn / ter oorsaeck datse hittich zijn / licht springende / ghelijck de ghene die Baccho dienē / oft de Barchantē / en dat de Menschen door den Wijn meer als van natueren verwarmt worden. Hy was verselschapt van ee deel Demons, quaet doende en bedriegelijcke ghevochten oft ghespooch / om dat ghemeenlijc de dronckenschap volgen geclay / onbedachttheyt / quistinge / overdadicheyt / oncuysheyt / en vyantschap met meer ongeschicktheyt van roepē en tieren. Dat hy van den Titans verscheurt / en ontleet was / is gesept / dat de Druyphen van den Lantbouwē / kinderen van Rhea, die d'aerde is verslaen / vergadert / en ghetreden worden onder malcanderen / upt welke leden voort comt dat rostlic nat oft vorcht des

Wat beduyt hy by den Nymphen gevoect was.

Waerom by den Muses.

Waerom verselt met w. lde Dieren en gespoock.

Waerom van Titans verscheurt.

Van Narcissus, en Echo.

des Wijns / vereenigt tot een lichaem / dat te voren in veel deelen verdeelt was: Oock wort den Wijn in eenighe Landen / om lang bewaren / gekoocht oft gesoden. Men leeft oock in Natalis Comes, dat Bacchus oft Dionysius niet alleen den Wijn te voozschijn vracht: maer den volcken / woonende in onbekwame plaetsen oft Landen om Wijn teelē / heeft geleert Bier brouwen. Daer zijn wel meer vertellinghen van zijnen krijgh teghen Saturnum, hoe hy vooz Apollo oft de Sonne wort gheacht / en dergelijcke dinggen meer / hier niet noodigh. Dus langhe met desen Bacchus omgaende / mochtmen het hooft door zijn kracht verwarmt krijgen: En dewijl wy niet bysonders en hebben / oft wy en comen tot den schoonen Narcissus: so en sal niet onvoeglijck zijn / eerst te verhaelen wie hy was / die namaels so in een bloem verandert is.

Bacchus eersten Bierbrouwer.

Echo, ghy dochter van Bosschen en Dalen, Iae blooten gheest, stemme vluchtigh in dwalen, Eeuwigh voorbeelde van het dwale vrijden, Die't voorgehoorde altijt gaet verhalen, Hergheeft u liefde, dat' u in voortijden Eens heeft benomen 't ghestalt en verblijden. En dat ghy los comt uyt die eenfaem bossen, Wilt enkelwoordigh dan mijn vragen lossen. Echo wat is 't Minnaers bederven? derven. En wat doetse troolt haestigh erven? erven. Wat loon volgt die stadigh beminnen? minnen. En wat doet sulck minnen versterven? sterven. Wat cost Liefds te seer versinnen? sinnen. Maer canmen door bedroch verwinnen? winnen. Wat boett de Liefd' in sulck beluften? lusten. Maer wat is 'teynde der onrusten? rusten.

Echo van Pan bemint wat beduyt.

Macrobius hout Echo te wesen de seben Hemelen / de welke seer bemint waren van den Godt Pan, gelijk sulcken Hemel loop oft Planeten ooc met zijn Herders seben pyn wort beduydt. Pan bemint Echo, een Pnyphe / onzichtbaer vooz aller Menschen oogen / dat is / de Harmonie oft ordeninge des Demels wort bemint van de Sonne / als oberste aller Demelscher lichaemē. Daer Alexander Aphrodyseus segt / dat t'gemeen volck grootlijck dwaelt / eerende en aenbiddende Echo, als eenighe Godtliche deucht / oft kracht: En datmen soude meenen dat Pan op haer

Narcissus is gheweest den soon van der vliet Cephilus, die haer oorsprongh heeft by Lilea, en loopt by den Parnallus, door Delphos, epndicht in de Zee Aegem oft Arcipelagum. Zijn Moeder was een Zee-Goddin / gheuoemt Liriope, dochter van de Oceaen en Terhys: Want dese haer vernemende in de bloeden van Cephilus, wert van hē bezuct / en haerde Narcissum. Narcissus is in Griec so veel gesept / als verlijft / en sonder bevoelen. Hy was een Jager / doe hy een Jongelinc was / en van den Pnyphen bemint / bysonder van de Pnyphe Echo, dochter van der Locht / en van der Tonge. Oft gelijk eenen Doet van desen tijt Barbarus, een Italiae haer beschrijft in twee octaven / oft acht-regelsche gedichten / ghenoech op desen sin:

Afcomt van Narcissus.

verscheyden Weerklanken.

thenen/daer men de woordē tot seven-
mael hoorde naerlincken. S'gelijc in
Olympia, in een portael soude sulcx ge-
meen geweest zijn. Ausonius den Poet/
in een Opschrift van hem gemaect/

Echo is niet
se Schilderen,

Ay Schilder onbedacht, wat tracht ghy al u macht,
Om my te beelden uyt: daer niemant van t'gheslacht
Der menschen my oyt sach. Ghestalte, beeldt, noch wesen,
Noch verwe en heb ick niet. Ick wasse dach en nacht,
Als dochter van der Locht en van der Tonghe sacht.
Van selfs niet: noch alom comt spraeck uyt my gheresen.
Maer wacht een anders voys, om booten yet nae desen
Van dat ghesproken is t'lest woort, dat al gheheel
Snel in de locht vervlieghe. Maer wildy zijn ghepresen,
Met maken mijns ghelijck, in eenich Tafereel:
Soo schildert dan een boots met u vernuft pinceel,
Den voys oft stem, die clinckt in d'ooeren: dese saken,
Doet ghyse, sullen dy den opper Schilder maken.

Leerfaem
uytlegh op
Narcissus.

Tot dit te schilderen wist ick qualijck
raet. Maer nu wy gehoort hebbe wat
Narcissus en Echo zijn / behoeven hier
eenige leeringe uyt te trecken: Soo is
voort eerst Narcissus een voorbeeldt oft
bake / datmen niet en behoort eenighe
Menschen te verachte door eygen be-
hagen/en hoochmoedich groot achten

begrijpt den genen / die de Echo soude
meenen te schijderen / en in een Cafe-
reel uyt te Beelden / om dat het maer
een gheluydt oft galin en is / en seghe
als of sy self sprake:

zijns selfs / dewijle dat de hoochmoet/
altijts ten lesten woort vernedert. Dat
ooc niemant op zijn jeucht oft schoon-
heyt hem te verlaten en heeft / nadien
den Mensch / oft de heerlijkheyt der
Menschen / niet is als de Bloem des
veldts / ghelijck Virgilius seght in zijn
tweede Egloga:

O ghy jongh kindt, schoon, lustich om aenschouwen,
V verwe moy Wilt niet te veel betrouwen:
De winde-blom die wit is vallend' wert,
Men leest te saem die kraecke-beyer swert.

Van de bloem daer Narcissus in veran-
dert was / schrijft Dioscorides int vier-
de Boeck / Cap. 160. Sommige hee-
tense Spaensche Jamette: doch is sy
hy den bloem- liefhebbers wel bekent.
Dese bloemē warē voortijts toegewijt
den Eumenides, oock Baccho seer aen-
genaem. Phanodemes int vijfde Boec-
der gheschiednis van Attico, schrijft/
dat de kraenssen van de Narcissen warē
toegewijdt Proserpina, om datse doen-
de was dese bloemē te lesen, doe sy van
Pluto ontschaect was. Nu om te kee-
ren tot Narcissum: Pausanias seght / dat
op de grensen van Thespien was een
gesucht / Danaces geheete / en een bozne
genoemt Narcissus, daer men sepde dat
desen Jongeling hem selven in besach.
Evanthes in zijn Fabelsche vertellinge
schrijft dat Narcissus hadde een boort-
genootē suster / hem gantsch ghelijck
van aenschijn / wesen / hanz / cleeren / en
gestalt: En also sy altijt t' sae ter jacht

Verfchey-
gen meynin-
ghen van
Narcissi
doet.

gingen / was op haer verliest: maer sy
is ondertusschen gestorvē: En hy mis-
troostich om t' verlies van haer / gincht
hem dickwils spiegelen in een bozne /
om dat hy hem self siende / so veel sach
als het wesen vā zijn lieve suster: maer
dese vzeucht con zynen d'zuc niet wech
nemen / hy en is daer van ghestorven.
Oft (gelijck ander seggen) hy verdroont
hem in een bozne / daer sy hem t' samen
dickwils plachten verneyden: Doch
Pausanias gehoelt anders. Eyndlinghe
is hy de Fabel van Narcissus dese mee-
ninge geraemt / dat hy Echo woort ver-
staen d' onsterlijcheyt van een deucht-
saem en eerlijck goet gherucht / die ee-
nen stadigen naelanch in den monden
der Menschen behoudende is. Maer
de Narcissen / menschen die hun selven
den wellusten overgeben / ellendlijcken
op hun selven verliest wesende / wordē
ten lesten verandert in Bloemen / die
smozgens lustich en eerlijc schijnen / en
t' sabontg

Leersijcke
uytlekkinge
op Narcissus
en Echo.

t' sabontg vergaen / en haest tot niet co-
men: Desghelijc dese eygen liefdige/
warneer sy sterben / blijven oock hun
namen in de graben niet den lichamen
eendwich herborgen / geen geniet meer
hebbende van den wellusten / daer sy
hun leven mede hebben overgebzacht.
Sulcke eygen liefdige waren niet ee-
nige vermaerde Goonsche hooftman-
nē / die t' gemeen beste boben rijckdom
en leven hebbe bemint / waerom sy ooc
onsterlijcken naem behouden hebden.

Wteleg
van Pen-
theus.

De fabel van Pentheus, die van zijn
Moeder Agave, en van zijn twee
Moeyen / Antonoē en Ino, ghedoot is
gewordē / bzingt mede / en bewijst / dat
de verachters van den Godsdienst / oft
Godlijcken verbonde / altijts oft ghe-
meerlijck qualijck baren / oft in onge-
bal comē: dergelijcke waer schouwige
voorbeelden worden veel in de Poete-
rije ghevonden en gespeurt. Nu is dese

versteringe van Pentheus genomē uyt
gheschiednis / om dieswille dat hy een
was die geenē Wijn en dranc / waer-
om hy wert ghenoemt / en beschreven
te wesen byant van Bacchus, en dat hy
hem quaetwillich wesēde / altijt socht
te dooden / alhoewel dat hem de crach-
ten en deuchden van desen God vertelt
en openbaer waren / te weten / hoe Bac-
chus de snoode gesellen van Acetes had-
de berandert in Dolphijnen / te weten
bisschen / die den Menschen wordē ge-
sept toegenege en vziendelijck te we-
sen / Musjick- liefdich / en de snelste der
Wisschen. Hier mach verstaen zijn de
cracht des Wjns / welcken matigh
ghebzyckt / den Menschen mit is / en
verbetert hem ghesontheyt des lich-
haens en des gheests / snel en wacker
van leben makende / ghelijck noch wel
meer ghesep is.

Eyndt des derden Boecks.

Wtlegginge / en sin- ghebende verclaringe

op den Metamorphosis Publij Ovidij Nafonis,

Door C. V. M.

Het vierde Boeck.

De fabel vā Al-
cithoē, die met
haer Susteren/
verachtēde d' of-
fer- feestē en spe-
len van Bacchus,
haer begaf tot
de oeffeninghe
der wijse Miner-

Leersijcke
uytlekkinge
vā Alcithoē

va. van het spinnen / weben / en naeyen /
en daerenboven de sinnen en gedachte
veronledigēde / met leersaem vertellin-
gē onderlinge te doe / die mach beduyt
en uytgelept wesen / dat Alcithoē is te
verstaen de Cupshert / de welcke heb-
bende tot wyede byanden de Wijn en
ledicheyt / is voorzichtig te schouwen
het overvloedich drincken / en de ijdel
gheneuchten / als die door arbeydt en
neersticheyt haer selven onderhout in
de cracht van haer eyghen deuchden.
De gheschiednis oft vertellinge van
Pyramus en Thyf be, geeft verscheyden
leersaē aenwijssingē. Erst / dat de jeugt

Leersaem
aenwijssingē
van Pyra-
mus en
Thyf be.

te mijde heeft de onnatige cracht der
vleschlijcker liefde. Ten anderen / een
houwlicke te willen aengaen tegen dan-
en verbodt van hun Ouders / dewijle
dat sulcx ongeluchigen eyndt oft uyt-
gang mach hebben. Ten derde / dat de
Ouders niet en behoort so hertneckig
en geweldich den jonge liede te dwin-
gē / om te verlaten den genen oft de ge-
ne / daer sy door so groote natuerlijcke
liefde toe zijn geneghen / oft te willen
belette dat dickwils niet te beletten is /
dewijle dat ter oock al te veel verdriet
en swaricheyt uyt ontstaet / en ontstaē
is / en eē al te spade vzychtoos berou.

De fabel van Mars en Venus hebbe
wy ten deele in de beschrijvinghe van
Vulcanus verclaert: maer dewijle wy
nu ter plaetsen zijn / daer der van moet
zijn ghesproken / sullen wy noch ver-
scheiden ramingen voorthalen. Maer
eerst salmen wete / dat dese boeleringe
van Mars en Venus is op het breedt-
ste beschreven door Homerum int 8.
Boeck

Boet der Odyfleen, dat hy Wlyfsem by de Pheaters beschrjft te wesen/ en daer den Harpestager Demodocus dese geschiedenis singende speelde. Ten anderen verhaelter Lucianus van / in de S'faemspzaer van den Schoenlapper Mecillus, en den Haen: desen voeghter hy dat Mars hadde een Camerling/ die hem seer lief was/ gheseten Alectryon, oft nae de Latijnsche spzaer Gallus, welcken hy mede nae doe hy met Venus quam overspel doen: want om dat hy seer besochde dat de sonne zijn bedryf mocht comē te sien/ en Vulcano te kiennen gheben/ liet hy Alectryon den jonghen de beur waernemen/ en de wacht houden/ op dat hy hem liet wete wanneer de Sonne soude opstaen: maer eens ist ghebeurt / dat ten onghelucke den jonghen in slaep was gevallen/ en dat hy de wacht niet en hiel alst behoorde/ so dat de Sonne Mars en Venus over

Alectryon, Mars knecht, in eenen Haen verandert.

Natuurlijcke uytlegginghe van Mars en Venus.

Den Mensche moorder Mars, die En Venus, de welcke teelt en voortbringt alle geslacht van Dierē / en ander groen gewas. Dat dese sich by een boege/ die so tweedzachtigh zijn: want Mars en Venus zijn te verstaen/ oneenicheyt/ en vrientdtschap. Wanneer hier toe comt als over hals Vulcanus, can der niet van comē: want Vulcanus wesevende d'uytnemende hitte/ verdelghtse hepde/ overtreft hui beginselen/ en belsetse te grontvesten. So dat de Poeten dese versieringe hebbe voortgebracht/ om dat de handelinghen en d'ingen deser Weereldt bereyffchen oft van doen hebben een seker gematichheit en geregeltheit/ om te blijven bequamlijck in hui ghestalt en wesen onderhouden en bewaert: waerom dese Ouders de teeltinge van Harmonia, oherceeringe/ niet onboechlijck wort toegescheben. Sy hebben (seght Cartari) verselschapt Venus met Vulcano, en t'samen ghemaeckt te wesen Man en Wif/ om dies wille dat de voortteelinge der natuerlijcke d'ingen / afgebeelt by Venus, niet toe en gaet sonder hitte/ waer hy Vulcanus wort bergeleken: En hierom voeghtense ooc Mars by Venus, willen de met hem beteykenen en te kennen geven de hitte der Sonnen. Boven dit

hals quam/ daer sy t' saine te bedde lagen/ sonder eenich nadencken/ meenen de dat Gallus hui soude hebben ghe waerschout/ als penant in soude ghecomen hebben. Dus Vulcano dit stuck van de Sonne kenlijck gemaect/ vingse bepde in zijn net: en Mars eyndlijck los gelaten wesevende/ wert toornich op den jongen/ en veranderde hem in den voghel die wy Haen noemen/ welcken ooc noch op t' hooft heeft de helmkan zjins Meesters/ en daerom ist dat den Haen noch sorgvuldich is zijn misdaet te beteren / vooz zijn Meester Mars, en roept al vooz den dach/ voorzeggende althits de toecomst der Sonnen. Wat nu dese overspelighe versaminghe te beduyden heeft / is vooz eerst t' aenmercken de groote verscheydenheyt van dese twee geliebers/ te wete/ Mars, wiens aert niet en is als vernielen/ en ombzengen/ ghelijck Homerus seght: Landen s'cheyndt en Steden.

Leerlijck uytlegginghe van Mars en Venus.

verhaelde seght Aristoteles, dat de versaminge deser twee niet onboeglijck is herfiert/ om dat het krijchsvolt gemeenlijc tot de geplicheyt oft oncuysheyt is ghenegen. Dickwils worden oock ontbert de vperige ontamelijcke wercken der vleeschlijcker liefden hoe hepinelijck gheschiet/ en in't licht ghebracht/ oft vooz de dagh/ met de Sonne uptgebeelt / so datse een schandighe bespotinghe en belachinghe worden vooz al de Weerelt: Oft vooz de Sonne wort verstaen de Wijsheyt / die vbandt is des dwasen Overspels en sonden: en weder is de wellust by Venus afgebeelt/ vbandt van der wijsheyt. Nu faelt hier te weten d'afcomst van Mars, en wat hy vooz een is / en dan oock van Venus, die wy hier niet en moghen voozby gaen.

Van Mars.

Mars de Krijgh-God/ oft de krijch self / is den soon van Iuno. Eenighe meenen / Iuno hem sonder Mars taedoen heeft ghebaert / gheroert in haren gheest / om dat Iuppiter sonder Vrouw / met alleen zijn hooft aen te raken/ hadde gheteelt Minervam. Dus is Iuno ghegaen nae den Ocean, om t' onder-

Van de hercomst van Mars.

Van de hercomst van Mars.

t' onderstaen hoe sy mocht ontfanghen sonder man. Doe sy nu vermoept was van repfen/ ging sy ruste vooz de wooringhe van Flora, Goddine der bloemen/ en Hupsrou van Zephyrus. Dese vzaeghde/ waerom sy dese repse aenghenomen hadde. Doe het Iuno haer gesept hadde/ antwoorde Flora: Indie sy de saecke vooz Iuppiter wou verbergen/ sy soude haer doen hebbe haer begerde. Iuno dit belovende / heeft haer Flora te kennen gegeven/ dat in de velden van Olona was een bloem/ te weten/ van eenē dauwdistel. Iuno dese geraekt oft ghesmaekt hebbe/ was hier dooz bezucht. Eenighe meenen/ datse alleenlijck haer eyghenis sloegh metter handt / en so swangher werdt.

Van Mars kinderen.

Misbruyckt den heyl' gen naem Want Cretona is een stadt in Thracien: En ghelijck als Mars daer ghevoed was van Thero, was hy den Godt of Patroon van Thracien. Het schijnt hy geen Echte Vrouw noyt en hadde/ ten waer Nerienna, oft Neria: hoewel hy by verscheyden een deel kinderen hadde: onder ander eenen soon Bythis, daer t' Landtschap Bythynien de naem af heeft: En eenen Thrax, daer Thracien den naem van heeft. Mars worden wel verscheyden namen ghegheben/ nae de

t' kindt ghebozen zijnde/ wert gheheete Mars, om dat hy soude d' oberste zjude der Mannen in den krijgh / dewijl zjinen naem comt van Mas, dat manlijck is gesept. Hesiodus segt van dese seldtsaem geboorte niet/ dan dat Iuppiter in zjner eerste Wyvloft troude Metis, daer nae Themis, en ten lesten Iuno, en van dese leste hupsvrouw hadde hy Mars, en Hebe. Doch volgende t' verhaelde wonderlijck bezucht worden / soude Iuno hem ghebaert hebben in Thracien/ daer het volc is upter mate wzeet/ en licht genegen hem tot krijgh te begeben. Hy was oock in Thracien ge-eert/ en Godtsdienstich in achtinge erweerden geweest/ gelijk den Poet Lycophron met dit beers wel betuycht.

niet des Crestonschen God: plaetsen daer hem Tempels gebouwt waren/ en d' ghelijcke/ ons niet dienstigh wesevende. Maer Heraclides van Ponten houdt hem niet anders te wesen als den krijg self/ en dat Mars comt van t' Griet woort Ares, beteykenende verbloekinghe en schade. Orpheus in den Loffangh van Mars, neemt hem vooz een raserije / en dulheyt des krijghs / daer de ghemoeden der Menschen van swanger worden/ daer hy seght:

Wat Mars is te verstaen.

Eyghensschappen van Mars oft den krijgh.

Dul Coningh Mars, die wreedt plast in't vergoten bloedt, Die grouwlijck met de doon moedwille vuylijck doet, Verhongert Godt des moorts, Godt bloedigh der krackeelen: Godt die snel henen vlieght, daer slagen zijn te deelen. Om sat te zijn van bloedt, aenvalligh ghy indringt, Grammoedigh steeckt en slaer, dat schildt en harnasch klinckt.

In't Eplandt Lemnos plagmen hem Menschen t' offeren/ t' welck naemaels om de grouwsaemheyt werde nagelaten. De Poeten hebben hem vooz gheselschap by gheboeght / verschriken/ toorn/ en geroey/ die hem volghen/ en dienen als Schiltknepen: Want den Poeten was toegelaten/ in hui herseuen te drucken/ al wat hui aengaende hui Godē docht goet te wesen. En om dat den krijg dooz de verlagen lichaemen ombegrave liggende veroorzaect West / gaven sy Mars tot een Doerman Bellono: zjine twee Deerde zjine/ vzeese/ en verschriken: zjine hoozloopster is t' Gerucht/ die haer wiecken coert/ en

saeyt vast valsche en waere tijdingen van den krijgh / verbullende Landen en Steden. Van zjine uytbeeldinghen en wapenen leestme in Vincent Cartari, in de beschrijvinge van de beelde der Goden. Wat nu beduyt oft te seggen is/ dat Mars, die den krijch is/ gebozen wort/ oft zjine oorsprong heeft alleenlijck van Iuno, die den Kijckdom/ oft de Goddine des Kijckdoms is / dat is/ om dat de Kijckdom verhoovaerdicht/ en dat dooz hooghmoet nijdt en tweedracht ontsaen/ waer dooz den krijgh zjinen oorsprong heeft. Oock is ghemeenlijck de begheerte tot Kijckdom/ Coningrycken en heerschappien / oozsake

Wtlegginge van Mars geboorte.

fake der Oozloghen: en altydts is den krijgh geern daer sijcdom is / als die daer beter gheboedt wordt / dewijle daer wat te krijghen is / waer toe licht oozsaech ghebonden wordt: want den Krijgh is om te krijgen. Dat Mars is gehouden gewordē voor den God der Oozloge / is / om dat hy d'eerste is geweest / die ghebonden heeft den middel en 't gebzuyt der wapenen / hem te wapenen / en een heyrzucht toe te stellen / en alles wat tot den Krijgh oozboozlijck was. Dat hy geboedt is gewordē van Thero, is / om dat dese Woesters naem beteekent wildicheyt: want nae het segghen van Timotheus, soo Plutarchus verhaelt / was Mars een Cyran / verderbende Steden en Landen / in plaetse dat de Wet de Coninginne der Steden is / soo Pindarus seght. En Homerus seght niet / dat Iuppiter Coningh / en Vader van al de Weereldt / den Coningen heeft ghegeven gereetschappen en gebouwen om mueren te bzeken / Galepen noch Schip-bloten om hun Coningrijcken bevestighen en onderhouden / maer wel de Wetten en gherichte / die meerder van machten zijn als alle ander dinghen: en hierom woort Mars oock geen seker woonstadt noch rust-plaets toegheepghent.

Van Venus.

Mars, als verhaelt is / soude geboren wesen sonder Vader: en Venus, na d'oude gedichten / en soude geen Moeder hebben gehad / maer vanden schuyne der Zee voortghetomen zijn /

Cythera de schoone ick op de Luyt ben singend,
Die met vergulden vlecht haer hooft is moy omringend,
Wien 't Cypersche Eylandt oock haer; als zijn Vrouw vermaert,
De schuldigh' eere geeft, jae Cypers daer ter vaert.
Sy met een soet geblas des Zephyrs quam gedreven
Licht over 't golvigh veldt, met sachte schuyne verheven,
Daer d'Uren jonstigh haer ontfangen met ootmoedt,
En met een goet onthael wel conden in gemoedt,
Godlijcke cleeren reyn, aen 't lijf haer gaende trecken,
En haer schoon blonde hayr met gulden spanfels decken.

Hier en seght hy niet / datse in Cypers quam in ee schulp: maer dat Zephyrus haer daer bracht met het schuyne der Zee. L. Gyrardus verhaelt / dat Festus beschrijft / dat Venus eerstmael aengquam

en van den bloede des Hemels / te weten / van Coelius: want doe Saturnus met de sepffen oft sickel zijnen Vader Coelio de epgenis oft manlijcheyt af hadde ghesneden / wierp hyse in de Zee / en van het schuyne / dat van dit werpen op de Zee quam drijven / is hier van voortghetomen Venus. Hierom werdt sy gheheeten Aphrogenia, als ghebozen van het schuyne / dat op Grietx gheeten wordt Aphros. Eenighe noemen haer Aphrodite, op Grietx so veel / als schuyne / oft schuynester: Doch segt Aristoteles, dat het zaet schuyne is. Doch en is sy niet alleen gheheeten Aphrodite, nae het schuyne: maer haren naem heeft ooc oozsprong van twoozt Aphrosyne, twelck gheseyt is sotheyt / en beroeringhe des geests. Venus dan in de Zee ghebozen wesende / soude zijn ontfanghen gheweest in een schulp / oft Deerel-moeder / en soude daer mede in het Eplandt Cypers zijn aengeswommen / en daer ten eersten ghewelcomt van Cupido: want so was sy uptgebeeldt in eenen Tempel in Grieklandt / gelijck Paulanias verhaelt. Doe sy te lande gecomen was / drooghde sy vast met beyde handen haer aensicht en hayr van het Zee-water / en openbaerde haer eerst te Paphos. Homerus seght: Doe Zephyrus haer over de Zee hadde gheboert in Cypers / hebben de Dzen het last aenghenomen haer te woesteren oft te boeden / en hebben se ghecleedt en herciert / ghelijck in der Goden Loffangh des verhaelden Homeri te sien is / daer aldus staet:

in de schulp / in het Eplandt Cythera, waerom datse soude zijn genoemt Cythera, Cythereia, en Cytheris, oft om dat in 't woornoemde Eplandt geweest is eenen ouden Tempel van Venus.

Venus heet Aphrogenia, om datse van 't Zee-schuyne voort quam.

Venus soude aengecomē zijn in Cypers.

verscheyden namen van Venus.

Ru.

Du wy van haren naem oft namen te verhalen hoor hebben / is te weten / dat den epgen naem Venus by den Latjné zijnen oozsprong oft epgenschap heeft van het comen / dat sy tot alle dinghen comt / oft om dat alle dinghen door haer voortcomen. Sy woort oock gheheten

O Cypria, in u schulp ghevoert goetgunstigh zijt.

Sy was noch gheheeten Philomecia, oft Philomeides Aphrodite, dat is / de lachliebende Venus, lachsaem / oft lachbaer / als die niet en begeert als lach en bzolijckheyt. Sy hiet Erycina, na eenen bergh in Cyprien / daer Aneas haer ter eere eenen uptnemende Tempel hadde ghebout. Verticordia hietse / dat is / herte-beweeghster / Hetaira Aphrodite, dat is / de liefliche of vriendlike Venus: en was vā d' Atheners ge-eert / also Apolodorus schrijft / om datse vijers en vijsters vereenigt, Micheena hietse / Scotia Venus, na de dupsternis / na ee eenfaem doncker plaetse / daer sy een heerlijcke Feest hadde / oft om dat haer werckē in dupster geschieden. Sy had noch veel name / hier te lag te verhalen. Sy was ooc gheete Somer oft April-Goddinne / en Goddine der hōhē oft Tynen / daer sy in was gestelt om het teele en wasdom: want sy was Goddine der teelinghe / oncuysheyt /

S'onbandt den bandt bewrocht, al metter naeldt bestickt,
Beschildert duycentfout: want hier in zijn geschickt
De koesteringen al, en al de lieflijckheden,
De trecken loos, 'taenlock, 'tgebaer, geveysde zeden,
T'bhagen oock daer by, de vriendlijckheyt seer soet,
En lust om met zijn paer te paren tot gebroedt;
Hier oock Vryage praet, verleyder der gemoeden,
Die selfs oock 'therte steelt des alderwijten vroeden.

Boben al dese epgenschappē was dese soete Goddin soo beleest en genadich / datse niet dede als lachten met de bal- By Venus moghen Vrij wel Eeden zijn ghesworen, Sy vlieghen in de Locht en in de Zee verloren.

Dus isser van dese Vrouw Venus heel gheraes: Maer is t'aemercken / om goede uptromst van dese Hepdensche versteringen te hebben / hoe dat eenige oude Dichters hebbe gesocht hun epgen ongeschick buyl leben te verschoonen / met van hun Goden veel snootheden te versteren: Een maerchte Bac-

Cypris, en Cypria, om datse te Cypers was geeert: allwaer sy (gelijck Lactancius segt) de Hoeren comt geoeffent / en den Vrouwen aldaer eerst gheleerd heeft met sulck ghewin hen te ghenereen. Onder ander Tibullus noemtse met den naem Cypria, daer hy segt:

wellusticheyt / aerdicheyt / troetelinge / en dergelijcke: gelijc veel sulcke dinghen in hare gozdel Cektus warē uptgebeelt: want hy was vol soetcheyt / vriendelijcke woordkens / goetgunsticheyt / lieflicheyt / wijsmakinge / en cleē minne-bedroch geweven oft ghevlochten / met alderley strjddige tegenstandiche-den / epgē oft bequaē de leffchende liefde t'ontsteken / gelijc met vyer slagh en haenst / aenlockinge der liefden / en liefdige veronweerdicheyt / en goetgunstige onthalinge / weygeringe / soete grijnekens oft lachskens / minnebezeuck / en versoeninghe / spijticheyt / vriendelijck toelaet / hart antwoort / hope / wanhope / lachse / schrepen / vzeucht / verbziet / en ander dergelijcke vernieuwinge der pzikelingē / die de slaperige wakert / en seerder doen gaen als sy willen / gelijck dese wercken op den halsbant oft gozdel Veneris van Homero in het 14^e. Boet der Illiaden, aldus zijn beschrebe.

sche Eeden / die de Minnaers by haren naem deden / soo Tibullus in 't eerste zijner Claech dic ten oft Elegien seght:

By Venus moghen Vrij wel Eeden zijn ghesworen, Sy vlieghen in de Locht en in de Zee verloren.

chum een bronckaert / d'ander Mars een wreedt Cyran / en Venus een overspelighe Hoere: upt welcke gedichten veel quaets is ontsaen / alsoo dat noch ter tijdt den nasmaeck van dit snoode onredelijck gebrouw oft giftigen brancken Menschen ontsinnicht / betoovert / en verblindt: Alsoo dat onder ander / de

D ij

Van Venus gordel, waer daer in was uptgebeelde.

Mars vinder des krijghs.

Van Venus gheboorte vut der Zee.

buyl zonde der oncuys heyd / oft des
overspels / woer Venus wiert / oft tuert
van een Hemelsche Goddinne geheet /
en de overspelers / hoeren en boeven /
Venus hinderen / Venus dieren en wick-
ten : Roovers en moorders / oft twist-
liefdighe dulcoppighe verhters / Mars
hinderen / en cloecke Helde : Grote sup-
pers en donckaerts / hinderen van den
Godt Bacchus , en soo voort . Dus

Want Venus is coudt , wanneer sy
Noch Liber noch Ceres heeft by .

Dese Venus soude dooz den dienst der
Horæ , dat zijn d' D're / gebzacht oft ge-
hoert zijn in den Hemel / seer heerlyck
ghetert in der geledt / en aldaer van al
Hemelsche geselschap gewelcont / en
de handt ghekust / en alle Goden bou-
dende soo schoon en behaeghlyck / dat
elck op haer verliest / haer wel te Wif
hadde willen hebben . Nu comt Cicero
int 3^e Boeck der Natuere der Goden
hoort niet meer Venus , verscheyden
Ouders hebbende : d' eerste was doch-
ter van de Hemel / en van den dach : de
tweede / geteelt van t' schuyt der Zee /
welcke by Mercurio hadde Cupido ,
tweeden des naems : de derde / dochter
van Iuppiter en Dione , dese trouwde
Vulcanus , en hadde by Mars de Anteros ;
de vierde was gheteelt van Syrus en
Syria , dese was oock gheeten Astarte ,
en trouwde den schoonen Adonis . Pau-
sanias verhaelt oock drie / welcker
beelde Harmonia dede makke van t' hout
van Cadmus haer Mars schip / en sy
offerde hem dese / en gaf elcke hare ey-
gen naem : d' eerste noemde sy Urania ,
oft Hemelsche Venus , ter oozsaek van
haer kuyssche suver liefde / vergrou-
wende hoor alle vleeschelijcke ver-
sellinge : de tweede Pandemus , volck-
ge / oft des gemeenen volck / de welke
tracht tot het volbzengen der vleesch-
lijcke werken : de derde / Apostraphia ,
ghelijck af heerende oft belettende
t' Mensch gheslacht van de buyle wel-
lusten / en de werken der selver / die te-
gen natuersche Wetten stryden . Naer
Plato int Bancket seght / datter zijn
twee Venus , en twee Cupidons : want
Venus is niet sonder Cupido . D' een
Venus , seght hy / is ouder als d' ander /

verschey-
den Venus.

Twee Ve-
nus en Cupi-
dons.

hebben goulvlijcke sonden / en buyle
schanden / tot een schaedlijc ontlichte /
ter Werelt een schijnbare en fraepen /
glimp / oft aensienlijcken glans / be-
houden . Bacchus seggde de Poeten was
oock den Wapen oft Schilt-dragher
van Venus : want sy sonder malcander
qualijck connen verblijden . Waer op
Terentius in zijn Cluchtspel van den
Besneden oft Ghelubden seght .

Bacchus
den Schilt-
knecht van
Venus .

en is sonder Moeder / dochter des He-
mels / die wy noemē Hemelsche / reyne
en kuyssche / niet anders soeckende als
een lichtende blinckentheyt in der
Godtheyt : oft dooz een seer vperighe
liefde die sy in ons baert / onse Zielen
te vereenigen met t' Godlijcke wesen /
als die t' beelt en tecke des selven is .
D' ander is de jongste dochter van Iup-
piter en Dione , dese woerdt ghenoemt
volckliche / vleeschelijcke / wellustige / ge-
meenlyc haer onthoudende in eenfaem
holē / en doncker plaetsen / om dat haer
werken verbozgen willen wesen / dese
noemt Pausanias te deser oozsake Mel-
na , dat is / de swarte . Dese ver scheyde-
heyt verhaelt hebbende / is nocht als het
gemeenste gevoele / dat Venus was uyt
t' Zeeschuyt gebozen / en eerst van den
Pymphe ontfangē / haer eerst vertret-
nemende tot den berg Cythera , en van
daer te Cppers / en dat onder haer voe-
te bloemen zijn gewassen . Sy woerdt ge-
maect met t' deereel moeder oft schulp
in de hat : haer koetsē peerde zijn twee
Duyve / en twee Swanē : de Duyven
sonde sy bemint hebbē om den goeden
diest die haer tēs dede de Pymphe Pe-
ristera : waer vā dus verstert is . Cupi-
do , de Liefde / eens wesende met zijn
moeder in een geneuchlijcke plaetsē / al
geberwet oft overdeckt niet alderlep
bloemē / weddede tegē haer / dat hy tēs
so veel oft meer bloemen als sy soude
ploekē en vergaderen : Venus weddede
neen . Dus also elck zijn vlyt dede om
meest te lesen / de Liefde dooz de beer-
dicheyt zijner wieckē vliegēde suel vā
bloē tot bloē / soude overtroffen hebbē /
dā daer is op t' slach gecome de Pymp-
phe Peristera , die haer schickte op de
sijde

Peristera,
wert in een
Duyf veran-
dert van
van Cupido,
waerom de
Duyven Ve-
nus treck-
peerden sijn.

sijde der Goddinne / en lasen t' samen so
veel bloemen / dat den cleenen Liefde-
Godt de weddinge verloos / waerom
hyse uyt onverduldicheyt veranderde
in den voghel van haren naem / te we-
ten / in de Duyve / die de Grieken Pe-
ristera hieten . Doch Sappho verstert /
dat Veneris wagen was getrockē van
Mussche / als wesende onkuyssche vo-
gelen . Ander meenen / t' was om dat de
Grieken niet sulcken naem oock der
Mannen liet meenden . Sy droech op

O Cypris , laet te gheenen wijlen
Wt uwen suyckerighen Tros ,
Met soet aenlock behonight los ,
Te mywaert niet een van u pijlen :
Noch met verstaelden schicht der minnen .
Wt uwen koker guldigh claer ,
Mijn suyver borst comt niet te naer ,
Te quetsen wilt haer niet beginnen .

Iuliaen Egypter tuoght oock desge-
lijc / datse bogē en pijlen woert : so doet
Virgilius int eerste der Aeneidos . Eer
wy noch van Venus scheyden / moeten
wy van haer kinderen verhalen : By
Anchises hadde sy Aneas : by Mars ,
Harmonia , so Hesiodus tuoght : by Mer-
curium , de Hermaphrodijt . Onder an-
der / dooz t' aentasten van Iunos betoo-
verde handt / baerde sy Priapum . Men
seght oock / dat de wijnsakinghe / in
Griecy Pitho , haer dochter is / om dat
de welsprekentheyt in de liefde boeg-
lijck is : daerom woerdt Mercurius haer
geselle onder de Gratiē gheheeten / en
Cupido Mercurij soon . Hesiodus seght /
dat sy by Mars hadde de Dzeese / en de
Bleechte . Veel meer kinderen hadde
sy : Oock den voozverhaelden Anteros
by Mars . Lilius Gyraldus seght / Anteros
eenē naem te wesen van Cupido , die de
liefde doet over en weder comen . Oft
gelijck sommige meene / soude Anteros
wesen Tegen-liefde : want daer waren
in de Schole der Eleen de uytbeeldin-
gen van Liefde en Tegen-liefde . Cu-
pido hadde eenen Palmack / die Te-
ghen-liefde oft Anteros hem pooghde
uyt de handen te nemen . Cartarius segt /
dat Anteros was eenen God / den welt-
ken straffinghe offende over een pder /
die niet en beminde oft lief en hadde
pemandt anders / die hem liefde toe-

Wat kinde-
ren Venus
hadde .

Anteros
wat hy is .

het hoost eenen krans van Drobente
Roosen / die van het bloedt van Adonis
zijn voozgecomen / waer van t' zijnder
plaetsē volgt . Den Dyzteboom woer
haer toegeepghent / om dat hy cracht
soude hebben tusschen twee liefde te
ontsteken en te onderhouden / en is een
ghewas dat geern by der Zee is / daer
Venus uyt quam . Venus was oock met
boge en pijlen beschreyen / als men sien
mach in de Medea van Euripides , daer
hy haer doet segghen :

droegh oft beminde / te weten / die de
liefde van ander niet met gelijcke lief-
de en betaelde : maer en was gheenen
Godt die onliefde verwerkte / gelijck
sommige meenen : want mē mach hem
houdē te wesen / vergelt van liefde / oft
weder-liefde / oft liefde vooz liefde .
Porphyrius den Philosopho tot bebe-
stighen schrijft van hem aldus : Venus
hadde gebaert Cupido , en doe veel tijt
verloopen was / werdt sy te mercken
dat hy wepnich oft niet ghewasschen
was / maer bleef schier so cleen als doe
hy ghebozen was : heeft daerom raedt
ghebraght aen het geheymnis van de
Goddinne Themis , hoe sy daer in
mocht vooz sien . Haer wierdt gheant-
woerdt / Dat so langhe Cupido alleen
bleve nemmermeer en soude wassen /
maer moeste hem baren een broeder /
op datse onderlinghe liefde hadden / en
dan soude Cupido wassen also veel als
behoeven soude . Venus t' gheheymnis
geloovende / baerde Anteros : so haest en
was desen niet gebozen / Cupido en be-
gon te wassen / zijn wieckē te verbrap-
den en uyt te strecken / en cloetmoedig
vooz te stappen . En 'tis soo met dese
twee gestelt / dat geen tijt oft selden de
eeren pet is sonder d' ander : en wan-
neer Cupido siet / dat Anteros wasset en
groot woer / so wilt hy hem noch meer
der toonen : siet hy hem cleen / hy woer
D iij van

Cupido con-
sonder den
Anteros niet
wassen .

van gelijcken cleen/hoewel het Anteros hem dicwils ten spyte doet. Dus wast de liefde in den persoon / die ghelijcke liefde gebregeen wort: want den geliefden moet den liegenden lieben. Dat dese twee verhaelde om de Palm strijdende in der Grieken Scholen ware gestelt / soude wesen om de zeucht tot onderlinge liefde te verwecken/als eenighe meenen: maer ick acht dat het was / dat peder soude hebben lust om in leeringe t'obvertreffen zijnen geselle: gelijck sulcx aen den constigen Schilders wort gespeurt / die hebbende pe- mant die beter te doen soecht / te meer van den lust geprickelt zijn om consti- gher te worden: soo gaet het oock met den Tegen-vypers/ die een Dochter t'samen vyzien/want dan wort de lief- de te hyperigher. Noch souden de dyp Gratiën wesen de dochterē van Venus en Bacchus, nae dat sommighe schrij- ven. Ander seggen/sp ware haer toege- wijdt oft ghepghent/ om datse niet en doet sonder wetenschap der Gratiën: want gelijck als Paulanias segt / Venus doe sy den twist-appel van Paris ont- fanghen soude/ dede sy by haer comen Hymeneum, Cupido, de Charites, oft de Liefdehens/en de Gratiën. Eyndlijck mi/Venus en is niet anders als de ver- borghen begeerlijckheyt en lust/die de Natuere bestelt en gebodegt heeft in al- lerley dieren/tot voort-teelingē: waer van wy claer bewijs hebben / als de Lentische laemwicheyt der locht alle dingen ghenegen maect/en verweckt te teelen zijns gelijck. Waerom Lucre- tius t'hoel windelen Aura, en t'geblaes des Westen wints oft Zephyri, segt te wesen boden oft voorloopers van Ve- nus. Sy wort geseyt wyl t'schuyt der Zee ghebozen te wesen/om dat het tee- lighe zaedt der Dieren niet anders is als t'schuyt des bloets / het welc sie- dende boden drijft oft sweert: oock de pekēl/oft soutte bochticheyt/geeft tot der voort-teelinghe niet weynich be- hulps/ met verweckinghe tot oncup- heyt door haer hitte en scherpicheyt. Dat Venus wagen onder ander dierē wort ooc voortgetrockē van Swane/ is/om dat de gene die yuntich / claer/

gheestich en fraep zijn/ zijn bequaemst ter vspagie/en worden meest bemint: gelijck de Swane een van de wistē en schoonste vogelen is. De Gratiën wa- ren dochters der Hemelsche Venus, om der mildtheyt wille/die men aen allen lipden niet ceren moet oeffenen: eene van dypen toonde haer den rugghe / en twee t'aensicht / bewijsende dat t'eer- lijck Mensch voor een / twee vziend- schappen oft mildheden doende is. De fabel van Leucothoē mach ver- staen zijn / dat onder den volcken van Achemenia, is een plaetse overvlo- dich van Wierrooc/die Leucothoē was geheetē/daer de Somie seer heet schij- nende/schijnt op verliest/en comt daer in gelijckenisse van de Moeder/ te we- ten/sp bewijst de Wierrooc-geerdekens een woedighe hulpe / soo datse van der aerden bochticheyt hebbende/ in was- dom toenemen/en beclijven. De fabel vā Clytiē is anders niet/ als d'ongeluckicheyt der verliefde/die seer ontfleken met pber oft jaloersje/ keeren en draepen menichmael om end om t'geliefde / bresende dat te verlie- sen/wesende geleken de bloē Elitropio, een groote roode bloē / die alrijt heert na de Sonne/ Torn al Sole by d'Itali- anen geheeten/ en by ons Sonne-bloē. De fabel van de Jongeling Daph- nis, die door pberighe Liefde tot de Pimphe Thalia in steen veranderde/ vintmen by geen schrijvers / al ist dat Theocritus en Virgilius in hun Herder- liedekens zijn groot ongeval beschre- ven. Diodorus schrijft doch vā Daphnis, den soon Mercurij, de welcken was be- rooft van t'licht zijner ooghen / door pber der liefden tot eender Pimphe/ t'welck so veel geseyt is/als in steen te wesen verandert/dewyl een blint man is te ghelijcken by eenen steenen Man. Noch mi/der vintmen de fabel van Scython, dan wel van eenen / die een Heere was in Thracien/hier niet heb- bende eenige overeenkomst. Van Cel- mus in Diamant/en de Curetes wyl de Kegen/vintmen geen beschrijvinge/al hoewel eer ige hebben gewilt/ dat dit volck om t'berachten des Godsdienst/ was door den Regē vernielt/en weder- ghe-

Van Leu- cothoē.

Van Cly- tiē in de Sonne- bloem.

Van den jongheling Daphnis.

Namer- lijk nyt- legginghe wā Venus is.

Aura en Zephyrus voorloo- pers van Venus.

Swanen in Venus wagen. waerom.

gewassen met den Campernoelē. Van Crocos vintmen oock niet vpsonders. De fabel van Hermophroditus, en Salmacis, hier van vind' ick by eenige uytlegginghe / die om eerbaerhepds wille verdient verswegen. Het willen ooc eenige dypde/dat Mercurius is een Planeet/die Man by Man/en Vrouw by Vrouw is / te weten / comende by ander Planeten/ soo dat die onder zijn gesterte gebozen worden/zijn genepcht tot beyde kindē oft sexien: dan it acht/ dese Fonteyn oft Borne Salmacis can bequamelijck gheburt worden op den Echten staet/ dat welck een claer sup- der water is/daer twee een worden. Dat dese fabel vertelsters / ghe- susters van Cheben / verachtende de Bacchi feest/ veranderden in Vleder-

Van Her- mophrodi- tus, en Sal- macis.

De Helle verloohent van eenighe Poeten.

Van den velden Elysi.

Wdegh op de vel- den Elysi.

muyfen: hier by worden gheleken die nemmermeer smaken de soetheyt des Wjns/ de welcke niet wesende vzojic noch levende van gheest/ daerom do- len hun gheesten in ghedaenten van Vledermuyfen / in donckerhepdt van snoode nederighe dinghen.

Van de Helle.

Er wy nu comen tot de fabel van Inoon Athamas, vintmen wy de Hel- le/daer Iuno hene is comen repsen/om de dyp raserjen in t'werck te stellen. Van de Helle hadden de Poeten ver- scheyden gevoelē. Eenige Schrijvers der Heydenē en Poeten verloochenden de Helle/als Paulanias in de Laconikē/ Cicero in t'gedinge voor Cluences. Ju- venalis volgt ooc hun meningē/ en segt

Dat onder d'aerde zijn Siel-geesten, Coninghrijcken, In Stygis afgrondt, oock vuyl vorfchen van ghelijcken, Een Schipper met een schip, die Sielen voert ghelaen, Dit cannen qualijck selfs den kinders doen verstaen.

En Lucretius in zijn vierde Boeck:

Den dryhoof Cerber fel, drie susters raefrich wreet, Des Tartars rouwen kuyl, die bortelinghe heet Des vyers, met grousaem keel uytspouwt fiet al dit wesen, Is ydel, daer en is gheen waerheyt oock in desen.

Desgelijck Lucianus in de Tsaem- sprac der waerheyt/hout alle de Hel- sche dinghen voor versieringhen: Doch Homerus, Virgilius, Tibullus, en Ovidi- us, verhalen van de velden Elysi, daer een pegelijcke Siele der vromen soude gherustlijck leven/ en oeffenen de selve dingē/daer sy ter Werelt mede plach- ten om te gaen. Dese plaetse schreben sy te wesen in de Helle: Doch zijn ver- scheyden meeningen der Schrijvers/ waer dese velden waren. Eenige mee- nen/sp ware in de geluckige Eplandē/ oft Canarien ander/boven Engellant/ ontrent Plant/oft ander plaetsen: ge- lijck sy de Helle en den ingangh oock in verscheyden plaetsen beschrijven. Wat nu geseyt wil wese met dese vel- den Elysi, is licht te verstaē:want wā- neer wy ernstlick hebben overlept ons boozleden leven / en dat wy bevinden eerlijc en deuchdelijc te hebbē geleef/ soo behoelen wy ten lesten in den epit onses levens een uptnemende ghenoe-

ghen/en een gerust ghemoedt. Dewyl wy nu van de Helle beginnen verha- len / behoeven wy van den Godt / oft Coningh der selver te beschrijven.

Van Pluto.

D'afkomst van Pluto hebben wy voor hem verhaelt / en wat den naem Pluto beduydt / is te weten / dat Plutos op Grietē is geseyt Rijckdom- mē: want hy wort gehouden voor den Godt der Rijckdommē: doch hy een- ge gemeent / dat het is van wegghen de veelheyt der doode/dat hy daer vā rijc is. De Latijnen heeten hem Dis, oft Dispater, oock om de voozgaende mee- ninghe. Quintilianus meent / dat hy God des Rijckdoms is geheetē/om dat hy het tegendeel soude wesen/ te wete/ als geenē Rijckdom hebbende/om dat het de doode al nagelaten hebbē: want men hiel hem te wesen oock den Godt der doode. Men schreef hem te hebben sleutelen/om dat de dooden niet weder- mochten

Van Pluto wat hy is.

Pluto met sleutelen, waerom.

mochten comen. Hy wort ghehouden voor de hoofstoffs of Clemet der aerden/ daer alle rijkdomme upt comen. Coningh oft Godt soude hy zijn gheheeten/ om dat hy d'eerste was/ die de lichamen der dooden eerlijc en met begangnis begon te begraven. Paulanias schryft/ dat hy was uptghebeeldt/ dat hy ghedraghen was van Vrede zijn voester: het welck te kennen gheeft/ dat Vrede een oorzackster oft voester is des rijckdoms/ te weten/ dooz neeringhe/ die in tijt des vreedts spoedigh en bloepende is. Orpheus noemt Pluto te wesen de deucht en cracht der aerden/ en somtijts d'aerde self. Cicero int 2e. Boeck van de Natuere der Goden seght oock: Alle de cracht en natuere der aerden is toeghepgent den Vader Dis, die de Grieken noemen Pluto. om dat alle dingen comen van der aerden/ en weder in aerde verkeerren. Nu aengaende de Poetsche Helle/ die en is niet anders/ als allerley sonden/ en de onghewalligheden en rampen/ die den roeckelooften ondeughende Menschen dooz quade wercken overcomen en treffen/ en de knaghende woeghende Conscientie diese pijnicht en veroordeelt: ooc d'onrust en moeyte/ die d'onversadige gierige Menschen en dergelijcke hebben/ en hun selven aendoen/ ghelijck de namen der Heerden Plutonis mede byenghen/ waer van elder/ te weten/ in d'ontschakinge van Proserpina, sal voegen gesproken te worden.

Van den Hel-hondt Cerberus.

DEn Poet Hesiodus segt/ dat Cerberus was gheteelt van Typhon, grouwlijck groot ghedracht/ waer van volghet int 5e. Boeck van de Pymphe Echidna, die half maeght half slanghe was. Zijn gestalt was/ als eenen hont met dyp hoofden. Oock schryben hem den meestendeel dyp hoofden toe/ en sommighe gheben hem vijftich/ en sommighe hondert hoofden/ en maken t'haer zijns hals en oock zijns lijfs al slanghen/ oock zijnen steert een slanghe. Hy soude wesen den Doortier der Hellen/ alle Sielen ter Hellen incomende groote toebeginghe doende met wel-

comen: maer de vluchtighe/ die ter Hellen niet in en willen/ verblindende. Sommighe verhalen gheschiedenissen/ om de vertellinghe van Cerberus te maken waerachtigh/ segghende/ dat Theseus en Perithous, doe sy Helenam hadden ontschaect/ en datse Theseo met Lot te deel was gheballen/ hy Pirithoum upt dwangh most sweeren/hulp en gheselschap te geben/ om hem ooc een schoon Vrouw t'ontschaken/ en verhoozende dat Aidoneus Coning der Molossen/ een seer schoon dochter hadde/ trocken sy daer henen. Nu Pluto, Aidoneus, Aides en Orcus, is al eenen Man: de Dochter hiet Proserpina, en de Moeder Ceres. Desen Coningh hadde een vreeslijcke Dogghe/ gheheeten Cerberus, en wie zijn Dochter begeerde te byzien/ moste teghen Cerberum eerst stryden/ en de gene die hy verwon/ die scheurde hy aen stucken. Dees twee ter plaetsen ghecomen/ meenden de Dochter listlijck t'ontboeren. Het welck den Coningh verstaerde/ steldese ghevangen: Perithoum liet hy vanden hont verscheyren: Theseus, om dat hy upt dwangh was mede comen/ bleef ghevanghen/ ghelijck Zezes en Plutarchus int leven Thesei schryben. Hier upt souden de Poeten verstaert hebben/ dat dese twee t'samen in de Helle gingen. Meer vertellinghe isser van Cerberus, te langh/ en onnodich. Oock vind' ick wel by Natalis eenige natuerlijcke uytlegginghen/ die my duncken weynich aert te hebben: Maer Cartarius seght/ dat Cerberus is te segghen op Griecy soo veel als vleesch verblindder: waerom hy by eenighe wordt ghehouden dooz d'aerde/ die der dooden lichamen verteert. Ander hebben verstaen by Cerberum, des Menschen vleeschlijcke lichaem/ het welck hem seer geneuchlijck aenstelt als yemandt daelt in de Helle/ dat is/ als yemandt hem begeeft tot d'e sonde en vleeschlijcke wellust: maer als yemandt daer weder upt wil oft van scepden/ en hem tot een deuchtsaem leven begeben/ dan is het onwillich/ en stelter hem teghen: want swaer en moepelijc ist/ weder van daer

Geschiedi- sche uyt- legginghe

Wat Cerberus te seggen is

Leerlijcke uytlegginghe van Cerberus

op te

op te sijgen na den Hemel des deuchdighen/ eerlijcken wandels/ ghelijck Ghemacklijck is den wegh ter Hellen- waert te gaen, De deur is nacht en dach voor yeder wijdt ontdaen: Maer 't valt van daer seer swaer den Hemel-wegh besporen, T'gheschieft maer somtijds een,

Virgilius in zijn 6e. Boeck Ancidos verhaelt/ segghende: Hellen- waert te gaen, De deur is nacht en dach voor yeder wijdt ontdaen: Maer 't valt van daer seer swaer den Hemel-wegh besporen, die uyt Godt is ghebooren.

Dus en is dit Helle-dalé niet/ als hem te begheben te woelen in eenen hoop ghebreken en sondige vzeuchden/ daer t'bleesch wel in te vreden is: maer in't verlaten maect de sinlijcke genegenthept groot ghetier en wederspannichhept/ om niet moeten der rebelijchept ghehoorzamen. Hierom hebben de Poeten oock verstaert/ dat Hercules den Hel-hondt Cerberum verwonnen leyde in een ketten: want Hercules is gheleken een deuchtsamich wijs Man/ die zijn dyphoofdige quade lusten/ als Hooneerdichept/ Gierichept/ en Onruyfhept verwonnen hebbende/ hem onderdaen maect. Daer teghen Perithous wordt gheleken den dwaesen ondeuchdighen Mensch/ die verwonnen van d'ondeuchden/ blijft in de Helle van alle booshept/ dewyl hy quam om Proserpinam t'ontschaken: want alle die soo gantsch zijn verdzoncken in de vuple wellusten der sonden/ connen qualijc dooz hun doot tot een deuchtsamich leue wederkeeringe doen. Dat desen Dyp-hoofst veel hoofde en slangé worden toegeschreven/ is te verstaen/ dat upt dese dyp-hoofdige quade luste en sonden/ veel meer sonden ontsaen.

Van de dyp Raserijen/ Eumenides, oft Erinnyes.

Dese dyp Susters zijn gheheeten Tisiphone, Alecto, en Megara, sy worden gheseyt Dochteren van der Nacht en van Acheron. Orpheus noemtse dochteren des Aertschen oft Hellsche Iuppiters, te weten/ Pluto, en van Proserpina. Hesiodus maectse dochteren van Saturnus en van der Aerden/ seggende: Als Iuppiter de schamel leden zijns Vaders affneedt/ vielen druppen bloets benede/ welke d'Aerde weerdlijck ontfingh/ en haer daer mede lade/ zyn nae eenige Jaren daer van voortgecomen de dyp Raserijen. En de hooghmoedige Aeusen, Epimenides,

Cretisch Poet/ wil datse dochtere zijn van Saturnus en Euonyme, en gheeftse voor susters Venus en de Parca, Sophocles hreetsse Goddinnen/ dochters der aerde/ en der dypsterijse. Hesiodus int Boec van wercken en dagen segt/ datse dochteren zijn van de Rijvagie/ en zijn wzecksters der meyneedichept/ waer over sy dooz Plutonis bevel toeficht hebbé/ en sy ware gebozen op den vijfden dagh der nieuwer Manen. Dit bevestigt ooc Virgilius int eerste Boec van zijn Landtwerck. Dees dyp Raserijen heetmen met eenen naem Eumenides, oft Erianyes. Eumenides wil gesepdt zijn/ geen goet ghebacht oft gunstichept: Erinnyes, sin verbervende/ oft dul worden/ op zijn Arcadisch. D'eerste is gheheeten Tisiphone: Tisis is op Griecy wzake/ en Phonos is mooyt/ dus so vele/ als wzake-mooyt. De tweede Alecto, dat is/ ouruste: Alectos is int Griecy so veel/ als een die geen stadichept oft rust en heeft. De derde Megara, is benijden: want op Griecy Megarein, is so veel als nijdig zyn. Dese dyp hadden/ na der Heydenen meeninge/ over den menschen verschepde straffinghen t'offenen/ en waren daerom seer gezeest. En elc strafte/ so sy meenden/ de gene die verbielen in misdaden van haren aert: d'eerste/ de mooyt oft wzake: de tweede/ d'ongeruste/ die dooz onstadige sinnen hun ter onruyfhept oft wellust begabé; de derde/ die nijt droeghen. Sommighe meenen/ dat sy den Menschen verwercken te doen die dinghen/ daer sy den naem van hadden. Lactantius volghende dese meeninghe segt: De Poeten verstaerden/ dat de Raserijen waren dyp/ de welke de sinnen oft ghebachten der menschen quamen beroeren: want dyp zijn de genegentheden der Menschen/ die hun locken en trecken alderlep quaet te doen/ sonder datse op het minste acht hebben op eygen goeden naem en gerucht/ noch op huyfgestu

Namen der dry Raserijen warle beteyckené.

Vytlegginghe der Raserijen.

Pluto ghevoestert van Vrede, wat beduydt.

Wat de Poetsche Helle is.

Van wat Ouders dat Cerberus is. Gestalt van Cerberus.

D v

huyfgesin oft gheslacht daer men van is ghecomen/noch op het eppen leven; eerst de gramschap soeckt wazake / de begeerlijckheyt begheert rijckdom / en d'oncupf heyt gheeft haer over en ghehangen onder d'oncerlijcke wellusten / en hierom schijnt wel dat sy beschrebe worden / gebozen van t bloet der schamelheyt Saturni, en van der Aerde; want Saturnus is den tijdt / en zijn schamelijcke leden / de snootheden die men metter tijt bedrijft / en d'overbloedicheyt die d'aerde geest / veroorzaeckt de becominginghen / die door veel midtels te hebben veroorzaeckt worden nae ghelegentheyt des tijts. Die dese dyp kaserije-susters maken dochteren des Nachts oft der Dypsternis / en zijn tegen de vorzige meeninge niet; maer na dat Virgilius in het 12. Boeck schrijft / soudense wesen de dyp straffen / Deste / Artygh / en Dierde: en in t seste Boeck herbercht hysse in t portael der Hellen / om dieswille dat de geesten oft gemoeden der Menschen / bpsouder der gener die op t leste berept zijn den geest te geven / zijn in groote sozge / en swaerlijck gequelt / als sy hun voozbeelden en toonen hun voozleden misdaden. Tselve hebben gemeent / diese gehuyft hebben in eenen kuyt oft hol by t water Styx, welcké kuyt niet anders aenwijft / als een achtercamer des herte / oft des gemoets / waer in verborzge zijn alle dese sozchuldicheit / en quade gedachten / wyede beulen des gemoets wesen. Dat gedaente dese Kaserijen hadde / is upt de Doet genoech te verstaen; sommige eppen en hen oock vleugelen toe.

Van Tityus.

Onder ander Helle-volck vout Iuno daer oock Tityus, die so groot was / dat hy negen mergen landts met zijn lichaem bedeckte. Dese Tityus, gelijck Apollonius inden eersten Boeck / en Apollodorus in den eersten Boeck zijns Boeckwischels getuygen / was den soon van Iuppiter, en der Pymphie Elara, Orchomeni dochter, Iuppiter dese bebrucht hebbende / wesen de gramschap en gver Junonis, verbergh hysse

in t ingewant der Aerde / tot dat des barens tijdt teghenwoordich was: en doe baerde sy eenen soon van wonderlijcke grootheyt / en sy is in den arbept ghestorven / en Tityus werdt der Aerde ghegeven te boesteren / waerom hy genoent wort Aerdt-bozen / oft boesterlingh der Aerden. Hy wert metter tijt soo stouwt / en oncupfch (doch door aenstouwen van Iuno, die niet als zijn verderf socht / om dat hy van ee van haer Mans bpsidts was ghebozen) dat hy heeft wille vercrachten Latona, waerom hy van Apollo en Diana haer kinderen is gheworpen met goede pijlen / getroffen / en verlagen / gelijck Apollodorus Rhodiaen ghetuygh: maer de meeninge van Euphorion is / dat Tityus sulck overlact oft ghewelt wilde ghebruycken aen Diana, en niet aen Latona. En Pausanias in zijn Laconijcke schrijft / datter was in eenigh Tempel in beelvinghe gemaeckt / dat Apollo en Diana beyde hun pijlen losteden op Tityum. Dit soude gheweest zijn in een stad van Beotie / daer Pausanias segt / dat desen Tityus was begraven by een Beke / wiens graf begreep ontrent het derde van eender stadie / t welt mocht wesen veertich voete en vier duymen. Dit comt al een weynich by t ghene de Poeten / Homerus, Virgilius, Ovidius, en Tibullus seggen / dat zijn lichaem negen bunder landts bedeckte. Na dat hy van Apollo en Diana so mishandelt was / wert hy inde Helle verdroncken / en daer soo vast uptgestreckt ghebonden / dat hy hem niet en mocht roeren / daer twee Gieren / oft (soo Hyginus seght) twee Slangen hem stadich verscheuren / en zijn lever eten / de welke altydt weder met de Manen wast / op dat zijn straffinge / die hem toegewesen is / eeuwich gebuere / ghelijck Homerus in zijn Odysee, in den elfsten Boeck verhaeldt. Doch Virgilius in t seste Aeneidos, gheeft hem maer eenen Gier / daer hem Homerus aen weerhyden eenen bpsouecht. Strabo in zijn neghenste Boeck verteldt als ware gheschiedenis / na t gemeen gheboelen / dat Apollo van de Hemel quam op der Aerden / temnende den Menschen / die eerst

Geschiednisse uytlegginghe van Tityus

Leerlijcke uytlegginge.

Nauerlijcke uytlegginge.

eerst niet aten als bruchten der wilde boomen. Tityus Coningh van Panoopen / en wzeet Cyran wesen / wiert van Apollo bebrachten / en niet pijlen omgebracht / gelic hy daer na ooc doode Python, en op dat sulcke denquieren tot waershou in gedacht bleven / dede men tgerucht loopen / dat Tityus wzedelijck in de Helle was gepijnicht / als verhaelt is. Lucretius in zijn 3. Boeck leght dese versieringe upt op de lusten en begheerten des vleeschs / en sozghuldicheden oft becomingingen des gheests / die des Menschen lever pikende Gieren zijn; En hy / als een Epicureer / wilt niet dat de Menschen hun herfenen met eenighe sozge beswaren. Ander willen met desen grooten Tityus te kennen gheben / dat gheen mensche lijcke macht / hoe groot / niet en vermogen teghen t Godtlijcke gherichte / oft de misdaet en wort aen den misdader ghestraft. Ander maken van Tityons Gieren / de gedencinge der voozhener bezeben sondige misdaden / die de Siele inwendigh pijnighen. Nu is te weten / dat de bpsouderste fabulen / en puzlijckste zijn / die verscheyden bebrachten hebben / om te straffen / en te beteren de Menschelijcke gebreken. Dese fabel heeft oock een naetuerlijcke uytlegginghe / te weten / dat Tityus is te verstaen den koozen halm; want op Gricke / Tityros is een halm geseyt. Nu Tityus was de soe van Elara des vliets / Orchomeni dochter / en Iuppiter was sijn vader. Nu is by de bochticheyt des vliets te verstaen / de melckighe vochticheydt te wesen / die in t graen is verborzgen / om dat den halm sonder de vliet Pymphie / dat is / sonder hocticheydt / die t eerste begin der teelingen is / niet soude comen wassen: en Iuppiter, ghelijck elder verhaelt is / de locht wesen / bebrucht dese Pymphie / dewijl de Locht in seker sapsou den zaden upt der aerden verwert / dan romt voozt niet t verstorven moederlijck graen / maer den halm / t welck is Tityus, d'Aerde voedet / en is daerom Aerdt-bozen / en boesterlingh der Aerden; het verheft hem te Hemel / als om Latona gewelt te doen / van comen A-

pollo en Diana, die hem te neder velle / te weten / als den halm zijnen vollen was heeft / de Sonne en Mane geber der opze de rijpheit / dat den halm der sikel oft seffen wert bevolen. Dese / te weten / Sonne en Mane / zijn de lever-pickers / dat is / die door hun crachte tgraen rijpheit gebé / bequaes om broot van te becomen. Nu bedeckt desen Tityus niet alleen neghen / maer veel duysenden bunderen / oft mergen Lants / die al met grae oft des graens gewas ter bequammer tijt zijn bedeckt / en tgraen / als wesen de lever van Tityus, wort door der Bouweré vlijt / midts het iaerlijcx hersaepen / onsterflijck / en altyts vernieuwt.

Van Tantalus.

Tantalus was Coningh van Phrygien / en den soon van Iuppiter, en de Pymphie Plora, oft Pluto. Zeses segt dat sijn Vader was Imolus, Coningh van Lydien. Tantalus was oock den Grootvader van Agamemnon, en Menelaus: hoe hy den Goden zijnen soon Pelops ghehoort voozdiende ter Tafel / volghet in t seste Boeck. Hier mogen wy verhalen / hoe hy daerom was veroorzdeelt / in de Helle te zijn gequelt / met geduerich hongere en dorst te hebben / siende vooz hem uptnemende leerker spysen op de Tafel: maer een van de Kaserijen beletse hem aen te tasten / gelijck Virgilius in t seste der Aeneidos verhaelt; maer Homerus in t elfste der Odyseen, seght niet / dat hem de Kaserijen beletten / maer dat hy met eeuwigen dorst gequelt / in t water staet tot den kin / en als hy huyghet om dzincken / soo wijcket van hem / gelijck oock doen appelen / die hy meent te grijpen. Oock soude / na eeniger segghen / hem Iuppiter verdrucken / en den rugge belasten met de rotze oft tgeberghte Sipyllus. Ander segge / dat hy in de Locht is gehanghen met een Rotze / die hem over t hooft hanght / en teleken als hy meent te dzincken / gheestse hem eenen grooten slag op zijnen kop. Van sulck geboelen is oock Cicero. En Euripides in zijnen Orestes seght / dat Tantalus niet staende can blijven in eenige plaetse

Waerom Tantalus moit in de Helle ghequelt zijn.

plaetse/door hzeese van desen verhael- den steen; en dat hy dit moet lijden/om d'omnatighe dertelheyt zijner tongen en ongebezeldē clay/derwyl hy sterf- lijc wese/ hem de eere was gegont/ te eten aen de tafel der Goden/en in de selve schotel te taste / hadde hy al t'on- boozsichtigh met snappen uytgheba- ren. Onsen Boect seght oock/ dat het was om zijn quade schadighe tonghe/ om dat hy der Goden verborghthede den Menschen hadde gheopenbaert. Enighe meenen/ dat hy alsoo te lijden hadde / om dat (doe hem was toegela- ten aen der Goden tafel t'eten) hy ghe- stolen hadde Nectar, en Ambrosiam, om zijn sterflijcke medegesellen te geven/ wien het niet en was geoorloft t'eten. Ander/ gelijk een der Wtleggers des Boets Pindari seght/ dat het was/ om dat hy hadde ghestolen/ oft laten stelen eenen Hondt/ die hem te bewaren was gegeven / en was eenen Wachtthondt van Iuppiters Tempel in Candien, en alser Iuppiter door Mercurium ont font/ seyde / dat hy hem niet en hadde. Nu dit overgheslagen/en watter meer van te verhalen is/ so is hy Tantalus te verstaen een wijs Man / oft Tantalus was een soon Iuppiters gheheet/ om dat hy veel wetenschap en kennisse hadde van Godlijcke en natuerlijcke dingē. Men seght/ dat hy eenmael de Goden in zijn huys te gast hadde / en gaf hun zijne soon Pelops te eten/ waer van Ce- res adt de slincke schouwwer / dat welc- ke beteykent de teghenspoeden en be- noutheden/ die den lypde met eeren / en

Wlegh op Tantalus.

Den Tantalus, verbrandt van dorst, hem nae de vliet Om drincken haest met vlijt, doch sy te rugghe vliedt, En van zijn lippen wijckt: wat lacht ghy gheck? t verhalen Raeckt u, hoewel ghy hoort een anders naem verhalen.

Van Sisyphus.

Het is ongewis / wiens soon Sisy- phus zy gheweest: doch achtmen hem afcomstich te wesen van Aolus, derwyl hem Homerus, Horatius, en Ovi- dius, Colider heeten/ niet doch om dat hy Aoli soon is/ dan uyt zijn afcomst ghesproten oft voortgeromen. Desen Sisyphus heerichte tot e phryen / dat namaels Cozynthē hiet / en was den

Dit was doch den A Bolus Godt der Winden niet.

wijse te lijden hebben / terwylē sy heylige en Godlijcke dingen na trachten/ om welke men alle aerdtische dingen overgeeft/ t zy kindt / oft wat natuer- lijc is. Desen Tantalus was wtneemende rijck/en nochtans so vlijtich te kernen de Godlijcke dingen/ dat hy alle sorge der tijdlijcke en vleeschelijcke lusten besijden stelde: waerom eenige seiden/ dat hy verdroncken midden d'over- vloedicheyt des Rijckdoms/ sach boven zijn hoofd een steenclip / die hem belet- tede de selve te ghemitten. Hy dede zijn medegesellen eten en drincken de spijse en drinck der Goden/ Ambrosia en Ne- ctar, dat is/ hy maecte den Menschen deelachtich de Hemelsche wijs heyt/ die hy vercregen hadde. De steenclip- pe/ die hem over t'hoofd hingh / was den stadighen arbeydt en vlijt / die hy tot sulcke wijsheyt te leeren dede/ als dingen die hem van alle wellusten de- de onthouden. Daer isser/ die dese Fa- bel trecken tegen de gierighe / seggen- de: men heet de rijcke Menschen Iuppi- ters kinderen / om hun vermoghen/ en datse zijn veroordeelt tot den ewigen doot/ om datse / wat rijckdom sy heb- ben/ nimmermeer en zijn verstaet/ de- wijle veel altyds meer begeeren. En bysonder is by desen Tantalus te gelijc- ken den genen / die overvloedigh heb- bende/ niet en darf genieten nae zijnen nootduyft. De meeste raserijē van al/ die hem alsulck is belettende / is zijn sozghuldighe vreckheyt/ oft dwase sparsicheydt / waerom Horatius seght tot eenen gierighen op desen sin:

Nectar en Ambrosia, watter mede is ghemeeent.

Ander uyt- legh op Tantalus.

schalckstē Man van zijnen tijt geacht: want hy con hem hoeden booz den list en t'bedzogh van Autolycus, den be- hendighsten dief die doe was/ om den Menschen te bedriegen/ niet alleē door meynedicheyt/ maer ooc door gupch- elrije en tooverrijē. Desen hebbende ge- stolen de schapen Sisyphi, doe hysē sou- de weder gheben/ heeft hysē gewisselt/ meenen

meenenbe ander in de plaetse te geben/ was het hem onmogelijck/ om dat Si- slyphus onder in den plantē der beesten voeten hadde eenighe rijffer- letteren gedrukt / die zijnen naem beduydden. Autolycus dit stende / wert zijn vrient/ en gaf Anticlea zijn dochter hē te hou- welijck. Dit houwelijck quam een dochter/ oock Anticlea gheheeten/ welc- ke trouwde Laertes, den Vader van Ulysses. Het gheschiede dat Iuppiter op heeft genomen Aegina, de dochter van de vliet Alopus, en doerchse in eē plaet- se genoemt Phlius, om haer geselschap hequaemlijck te genieten. Doe nu A- lopus socht/ en heeft Sisyphus haer niet alleen den Vader ghewesen: maer sey- de noch / dat Iuppiter hem met haer hadde verstaemt. Alopus, om dit te weten / liep nae zijn dochter toe. Iup- piter dit merckende / veranderde haer in een Eplandt van haren name / en stelde Sisyphum in de Helle de straffe van het steen-rollen te lijden: welken steē/ als hy op het opperste des berghs is/ valdt weder tot beneden in het dal/ alsoo Pausanias en Homerus schrijven. Enighe segghen / dat Sisyphus in het Landtschap van Athenen oeffenende groote rooverijen / werdt van Theleo heborchten/ en ghedoodt. En dit schijnt te onderscheyden den Sisyphum van het gheslacht Aoli, en den ghenen die Coningh was te Co- rinthen: Doch de Schrijvers comen al oer een/ dat den Colider in de Hel- le was gheprijnght. Enighe verha- len waerschijngher oorsaecken zijner straffinghe. Sommighe segghen/ om dat hem der Goden heymelijcken raet te weten was toegelate en betrouwt/ en dat hy den selven heeft openbaer ghemaeckt. Ander seggen/ dat hy met ontallijcke pijnen quelde / die by hem ter goeder trouw quamen herbergen/ doende onghelēsch halck in het voet- water: En noch ander oorsaken wor- den verhaelt van Demetrio, schrijven- de op de Olympien van Pindarus, hier te langh. Nu is booz eerst te merck- ken aen desen Sisyphum, hoe dat de Godtlijcke rechtbeerdicheydt gheen boosheyt mach lijden/ noch onghē-

Waerom Si- siphus in de Helle ghe- quelt.

Ieerlijcken uytlegh op Sisyphus.

straff en laet/ derwyl hy in de Helle ge- quelt soude wesen om zijn ontrouwige meynedicheyt en wzeetheyt: van niet te houden verborghen/ ghelijck hy ghe- sworen hadde/ den raedt der Goden: en te hebben ghedoodt zijn gasten / die hy met vrientelijcken schijn ontfaughen hadde in zijn huys te herbergen. Het welke leert grouwelen oft schroomen booz ondanckbaerheyt/ wzeedtheyt en giericheyt / en lockt aen tot bekenin- ghe der ontfaughen weldaedt/ en Go- de ghetrouw te wesen in opperhte be- loften. Ten anderen / Lucretius in den derden Boeck / vergelijckt by Sisy- phum de ghene/ die met groote beger- te en vierigher herten onder den volc- ke nae-jaghen groote staten en eere/ en nochtans niet en connen verwer- ven / om datse des onbeguam zijn/ oft andersins / en dat hun meyninghe te rugghe loopt: t'welck niet anders en is / als eenen steen ten bergh op te draghen/ die dan schielijck van boven neder ontvalt / en te dal afrolt. Dus dan worden met dese Fabel te rugghe ghewenckt/ die eergierich nae hooch- heyt trachten/ als wese/ t' sozghijc- ste dinghen deser Weerelt. Ander ver- staen by desen steen Sisyphi, de blijtge trachtinghe / oft het voornemen der Menschen/ en by den opgaenden berg/ den gemeenen loop deses levens. Den top des Berghs / daer Sisyphus zijnen steen op woude brengen / dat is stil- heyt en geluckighe ruste / daer des Menschen gheest socht toe te comen/ uyt alle Aertsche woelinge en moeyte. Oock wordt desen top verstaen booz den eyndt / daer verscheyden ghesten oft ghemoeden der Menschen nae poe- gen/ te wete/ tot groote wijs heyt/ vol- comen kennis / Consten/ oft anders/ te gheraken/ daer sy d'ichwils verloozen ahebdt om doen / en moeten den steen huns voornemens laten vallen: en grij- pē sy pet anders oft pet nieuws weder/ en connen doch tot geen volcomen stil- heyt oft gherustheyt comen. De ver- steringe van Sisyphus (nae sommigher meeninge) is uyt eē gheschiedenis geno- men/ en segghen dat Sisyphus was den heymelijcke Raet oft Secretaris van Teucer.

Ander uyt- leghinghe.

Waer op de fabel vā Sy- siphus is ge- bouwt.

Teucer, broeder van Ajax, en dat hy den krijg voor Trojen hadde beschreven / voor oft eer als Homerus, die hier uyt zijn ghedichten heeft ghehouwt. Maer desen Sisyphus, hebbende den Trojanen eenighe groot belanghende verborghentheyt gheopenbaert / wert dat rom seer swaerlijcken ghestraft.

Van Ixion.

Ixion, ghelijck Hyginus seght / was soon van Leontius, oft alsoo Euripides seght / van Phlegias, oft soo Aeschylus seght / van Antion, en nae Pherecydes segghen / van Aethon en Pisona; Doch na sommigher meeninghe / van Mars en Pifidice, en nae ander / van Iuppiter: Doch was hy veel argher als de boozghenoende. Hy nam te Wijbe Dia, dochter van Eioneus, oft Deioneus, en beloofde zijnen Schoonvader veel goets te doen / ghelijck de wijse doe was / dat men den Schoonvader geschenck dede. Deioneus eyndelijck begheerende / dat hy zijn belofte voldede / en hier op aenhoudende / noodde Ixion hem te gast / segghende / dat de redelijckheyt hem beweeghde zijn schult te quijten: maer hy liet grabben eenen diepen kuyl / ghelijck eenen backsteen-ove / in de ingang der plaetsen / daer het weerdtchap soude gheschieden / en liet desen vullen met vyerige gloepende kolen / en bedektet van boven met een swacke solderinghe / soo dat den armen Deioneus onherstien daer in afgheschampst is / en aldaer growwlijck gestorven. Dit stuck was soo mis haeghlijck den Menschen / ooc den Goden / dat sy hem wrake over hem oeffenden / so dat hy uytsumigh is geworden / en liep soo dwalende achter landt eenen langen tijt / sonder dat hy Godt oft Mensch vandt / die hem zynner aennam / oft zijn misdaedt vergeven wilde / om dat hy d'eerst was gheweest die zijnen Schoonvader had ontghebrocht. Eyndelijck Iuppiter zijns onghewals ontfermende / nam hem in ghenaden / naedien hy groot leedt wesen hadde / en nam hem daer toe boven in den Hemel / doende hem daer

goet onthael / gevende hem het ampt van zijnen heymelijcken slaedt te bewaren / en liet hem eten en drincken aen zijn eyghen Tafel. En Ixion, in plaetse van danckbaer te wesen / wert soo opgheblasen van soo groote eere die hem gheschiede / dat hy met zijns Heeren Vrouw Iuno bestondt redenen te ghebruycken / van bypagie te plegen / hem en met haer te vermengē / dzonck en sat wesende van Nectar en Ambrosia. Iuno dit haer Man seggende wildet qualijck gheloooven / denckende dat het was uyt haet / om dat desen Ixion zijnen bastaert was: oock ghedacht hy 't boozbeelt van Bellerophon, en Hippolytes, des wild' hy zijn selfs ooghen / als waere ghetuyghen / gheloooven: en nam een wolcke / daer hy van maecte de ghedaente van zijn Hupsvrouw Iuno, en besteldese in de Camer van Ixion: den welcken incommende / en meenende het de waere Iuno was / volbrachter mede zijnen ontamelijcken lust / waer van de Centauren quamen / Nubigenes, oft wolckhinderen geheeten. Desen gheselle con zijn quact niet heelen / maer roemde hem / dat hy de Coninginne der Godden beslapen hadde: om welcken snay hy van den Hemel afgheworpen wert in de Helle: maer dewyl hy onsterlijc was / ghelijck al ander / die Ambrosiam ghegeten hadden. Daer wert den dwasen Ixion ghebonden met handen en voeten aen een pferen radt / alwaer rontom hinghen en crolde een groote menichte van slanghen: hier wiert hy sonder astaten van op van neder rontom ghedraept: hier hanght hy ooc stadich en roept / dat de Menschen zijn boozbeeldt ghedenckende / soudē leeren gheen quact voor goet pemaendt te doen / maer weldaedt met weldaedt te verghelijcken. Dese versieringhe is ghehouwt op de gheschiedenis / dat Ixion zijnen Schoonvader growwlijck bedroogh / en daer na door groot leedt wesen crancksumich werdt / en om dat het in dat Landt den eersten moort onder vermengde van geslacht was / en wilde niemandt zijn gemeenschap noch vriendtschap / des most hy vluch-

Hercomt der Centauren.

De gheschiedenis waer op de Fabel is ghebouwt.

vluchten uyt zijn landt / nemende zijn vertret tot eenigen Coning / en in dien tijdt hieten alle Coningen Iuppiter, ter oorzaken dat hy noch jongh in het ge-dacht was. Hier werdt Ixion zijn misdact vergheven / en haedts heere ghemacht: hier vrydde hy de Coninginne / die dat haer Man openbaerde: en hy woillende dit dadelijck bevindē / liet met des Coningins cleederen cleeden een Slavinne / geheeten Nephelē, dat te seggen is Wolcke / en liet de Coninginne Ixioni dach stellē / snachts op een seker plaets te comen: Dus quam hy: en hadde met de Slavinne te doen: en hier van soude ghecomen zijn Imbrus, den eersten der Centauren. Doe werdt hy uyt het Hof des Conings verjaegt / levende daer nae in seer groot armoede: doch stadich gequelt met begeerte van eere en hoocheyt. Dus raecht dese versieringhe de eergierighe Menschen / die de wolcke des valschen schijns der Wijsheyt omhelsen / in plaetse der ooyrechtter: en alle die door mis handelinghe oft valsche listen gerakē tot hooogen staet der eeren / en blijven daer in niet lange. Eyndelijck is dees Fabel boozgestelt tot leeringhe / om te bewijzen / dat onder alle misdaden / d'ondanckbaerheyt / en welbaets vergetentheyt / de strickenste en meeste is / en datter menighe straffe den Menschen om is overghecomē.

Van den Belides, oft Danaides.

De Belides, oft Danaides waren de Dochteren van den Coning Danaus, welcken Danaus was den Soon van Belus, oft Bel, de soon van Epaphus, (oft van Neptunus, soo eenige meenen) en van Lybia, en hy trouwde Isis, weduwe van Apis, Coning van Argos, op den tijt dat Cecrops heerschte t' Athenen. Desen dan comende uyt Egyptē / verdzeeft uyt zijn rijcke Sthenel, Coning van Argos, end' hem daer Heere makende / hadde vijftich dochtere van verscheden hupsvrouwen / die na hun Grootvader hieten Belides, en na hun Waders naem Danaides. Men seght / dat Danaus sich vertrack in Griekenlant / ter oorzack van eenen twist /

Leerlijcke uytlegginge van Ixion.

die hy met Egypten zijn Broeder hadde: want Princen niet geern sien hun gheslacht / de ghene die nae de Croon staen. Ter ander syden hadde Egyptus vijftich Sonen / en socht hem te verdzaghen en vriendtschap te maeken met zijnen Broeder: daerom wilde hy zijn Sonen houwē met dese zijn Richten. Alsoo hy dan met zijnen Broeder dese eentheyt maecte / en werdt niet ghewepgert / dan de Bruyloften werden seer prachtich ghehouden: Doch tans 't zp dat hy zijn Broeder niet trouwde / oft 't onghelijck hem gedaen noch ghedacht / oft om dat 't geheymnis hem boozsepede / dat hy soude sterben door de handt van een van zijn Schoonsonen / gaf hy een peder van zijne Dochteren eenen Poignaert oft Dagghē / en dedese beloven / snachts elck haren Man te vermoorden en te kelen terwijlen datse slapen soude / vol Wijn en oncuysheyt wesende: t'welck sy alle deden / uytgenomen Hypermnestra, oudste Dochter van Danaus, die te leven behiel hare Man Lynceus, oft Linus. Dese Moorderessen werden om soo groote wreetheyt veroordeelt / datse mosten in de Helle waterputten in een boomloos vat oft sete / uyt eenen put / tot datse 't vat vol water boven brachten / dan soudense van hunnen arbeydt verlost zijn. Wat nu hier mede gheseyt wil wesen / den Poet Lucretius int 3^e. Boeck / die meent dat dese Danaides zijn de jaren / die ongeschijnen te willen verrijcken / en te versaden met de vruchten / die sy ghestadich voortbraghen in hen sapsouen: en doch brengen wy so veel door / alse ons hy hzenghen comen. Ander zijnder die achten / dat in dese fabel is begrepen het gantsche Menschelijcke leven / aenghesien dat allen arbeydt / moept en commer / die wy hebben hier in dese Weereldt / oft Aerdtische Helle / ten lesten eyndicht in niet met allen / end' en hebbender dan gheen gheniet meer van: maer moett alles verlaten / eben ghelijck die hun boomloos vat uyt 't water ophalē / en niet daer in behouden. Bysonder (acht ick) mach ooc dit vergeefs putten te seggen zijn /

Wlegginge ge natuurlijke en Leerlijck van 't waterputten der Belides.

Het ydel wesen der Menschen/te wete/
d'onnatighe vleeschelijcke lusten/ die
vol moeyten en onruste zijn/ daer men
ten lesten niet van heeft als herten-leet
en verdriet/ en een ydel vat van verlo-
ren arbeidt. Genige verstaen hier by/
den dienst en vrientschap/ diemen den
onbekenden oft ondankbarigen doet/
om dat het vruchtloos is. Spndlijck
wozt met dese Danaides aenghewesen/
datmen om niemants ghebodt en be-
hoort te doen dingen/ die ongodlijck
zijn/ en teghen Natuere en alle rede-
lijckheyt/ ghelijck dese deden/ die hun
ommoesel Wypdegommen soo wreede-
lijck vermoorden: want geen so grooten
quaet ongestraft en blijft. Wy bin-
den na al dit Helle-volck Iris, die Iuno
in den Hemel ontfangt/ en verbarscht:
maer wy sullense sparen tot in't elfste
Boeck/ en Hydra tot in't neghenste.
Nu wy upt de Belle scheyden/ hebben
wy vooz ons Athamas, Coningh van
Theben/ en zijn Vrouw Ino, die de
Moep was van Bacchus, daer Iuno
soo seer op verstoort was/ om datse so
veel van haren Neef Baccho roemde/
want Iuno Baccho vbandich was/ om
dat hy Iuppiter haers Mans bastaert
was: oock was sy r'onzeden op A-
thamas, om dat hy met zijn Dochter
gheboestert en opgebracht hadde Bac-
chum, die van Mercurio hem gebracht
was. Athamas hadde vooz zijn eerste
Vrouw Nephelē, by wien hy hadde
Phrixus en Helles: Phrixus was/ die
'tgulde Vlies bracht in Colchos. De-
sen Phrixus was benijt van zijn Stief-
moeder Ino: want zijn Moeder Ne-
phele was van zynen Vader verstoort.
Dese tweede Vrouw verliefde op
haer Mans soon/ en om dat hy haer
niet te wille zijn en wilde/ socht sy hē
te dooden/ en brachtet soo verre/ dat
men hem offeren soude. Athamas liet
zinen Phrixus toemaken/ met een hup-
pe/handen/ en hayschoeren/ so de wyse
was/ datmense vercierde/ die ten Of-
fer gheshicht waren/ en doe men hem
op den Altaer soude leggen/ doe quam
Nephelē, en nam haer twee kinderen
werk/ te weten/ Phrixus en Helles, en
gaf hem eenen gulden Ram/ die haer

Mercurius hadde gegeve/ en desen Ram
droeg dees twee door de locht/ en over
de Zee/ daer Helles, Phixi suster/ in
viel/ waer van daer de Zee hiet Helles-
pontus: en Phrixus quam epndlijck te
Colchos, daer hy den Ram Iuppiter of-
ferde/ en hingh 't Vlies op een gelsacht
van Eyckboomen/ int 't Lust-woudt
van Mars, en dit Vlies was daer nae
gegeven in bewaringe van een Draec
oft Slangē: hier van volcht in't seven-
ste Boeck. Spndlijck vint de verstoorten
Nephelē middel haer te wyken aen A-
thamas, en liet hem slepen vooz Iup-
piter's Altaer/ om ten Offer te kelen:
maer Hercules op 't slach komende/
verloste hem. De ghene die dit vooz-
gaende verhalen als een waere ghe-
schiedenis/ segghen/ dat Athamas was
een van d'oberste Krijghshoofden int
Leger vooz Tropen/ en hadde by hem
eenen zynen trouwen dienaar/ en seer
wijs Man/ gheheeten Krios, dat op
Griex is gheseyt Ram. En den Co-
ning Athamas, ter verhaelder oofaerck
verstoort op zyne Soon Phrixum, nam
vooren hem te doode Krios, wien hy dit
kenlijck maecte/ ontriedt hem dit
voornemen ernstlijck/ en niet zijnde
verhoort/ nam hy de vlucht met Phri-
xo te scheype/ van alles wel en rijckelijck
versten: op de Zee wesende/ starf Hel-
les van sierte/ en 't lichaem most in de
Zee zijn gheworpen/ en Phrixus quam
landē te Pharon, een Eplant van 't Co-
ningrijck Colchos, daer Etus den Co-
ningh/ siende zijn cloeckheyt/ hem zijn
Dochter te Houwlijck gaf: en Phrixus
gaf haer een seer wel gemaect Beelt
van Aurora, en niet (so de Poeten seg-
gen) 't gulden Vlies. Dat desen Ram
oock gesept wort te zijn geworden een
Hemel-teercken/ en dat den Ram Phri-
xum in den Hemel hoerde/ is te mer-
ken/ dat Lucianus in de Tsaenspraeck
van de Hemel-const oft 't Sterre-lijck-
ken/ seght/ dat desen Phrixus soo groot
behagen hadde in het Sterre-lijcken/
dat het den Poeten stoffe gaf also van
hem te schryben. Maer dit mach be-
quaemlijck verstaen worden/ dat den
genen die wijslijck de tegenwoordighe
dingē can gebrypcken/ die comt de He-
mel/

Vant gulde
Vlies.

Van Atha-
mas.

Van Phri-
xus en Hel-
les, en den
gulden
Vliesram.

Wtelegginge
ginge van
Phrixus en
Athamas,
natuerlijck
en leerlijck

mel/ dat is/ den Godlijcken aerdt ghe-
heel naby: en daer tegē diese onwylige
misbruyck/ die valt dicwils in onee-
ren/ oft in leegen staet/ ghelijck Helles,
die in de Zee viel: want sulc vallen is/
als vielmen van den wolcken/ waer
van men dan wel soo seer verbaest is/
ghelijck den naem mede brenge. Want
Athamas is gheseyt/ niet wonderbaer/
nademael dat Thaumaeſthai is soo veel
als hem verwonderen/ waer van den
naem rompt van Athamas, als men de
A daer by voegt/ makende een beteyc-
keninge als bobē: en Nephelē, als elder
is verhaelt/ is wolcke. Nu indien wy
in geen Aertsche toeballen ons en ver-
wonderen/ maer opstichtigh ten Hemel
zijn/ wy sullen alle Aertsche dingen in
onacht hebben. Oock behoest een
wijs Man hem gheens dinghs te ver-
wonderen/ wetende dat s' Menschen le-
ven veel ellenden is onderworpen/ en
dat met verduldicheyt en voorsichti-
heyt verwinnige oft verlossinge can
zijn vercregen/ gelijc het Phixio is ge-
schiedt/ die zijn Stiefmoeders woof-
heyt ontcomen/ leefde te Colchos in ee-
nen eerlijcken en gherusten staet. Dat
Phrixus zijn gulden Vlies Mars heeft
opgeoffert/ is te segghen/ dat een wijs
Coningh in tijden van vreden gelt oft
schadt vergadert/ en toe-epghent den
krijck/ op zijn hoede wesende tegē dat
het noot mocht wesen. Van Ino, en Pa-
lemon, die ooc Melicertes heet/ veel ver-
tellingen overgeslagen/ segt Polyzeles
in de geschiedenis van Rhodes, dat A-
thamas hem sotlijck gheworpen heeft
aen den kinderē van Ino, om dat hy be-
bonden hadde haer valscheyt in't ma-
ken der dierte/ en datse r'onrecht doo-
den wilde de kinders van zijn eerste
Wijf Nephelē. Dees hoost Ino nam
doe de vlucht op den berch van Geran,
tusschē Megaren en Corinthen. Spnd-
lijck geclonnen op de steenclij Molu-
us, woerp sy haer met haer kindt Meli-
certa in de Zee/ also Paulanias tuyghet/
nae 't ghemeen gevoelen. Eenē Dol-
phijn soude deser lichamen hebben ge-
voert aen den strant van Schemuncen/
en werden van daer ghebracht te Co-
rinthē/ by dē Coningh Sisyphum hun

Com/ daer souden sy Goden zijn ghe-
worden/ Ino ghenaemt Leucothea, dat
is/ witte Goddijne/ en den soon die
Melicerta hiet/ werdt gheheeten Pale-
mon, en de Nereiden dansten ter eeren
van Melicerta, om te behagen Sisypho,
den soon van Eolus: dese twee waren
van den Zee-varenden luyden aenghe-
beden. De Latijnen hieten Ino, Matu-
ta, om datse een Sterre is die bzoegh
op staet/ en de dagerade voortbrenge.
Sommige houden dat sy self de Mo-
ghenroode oft dagherade is. Nu Ino
was dochter vā Cadmus en Harmonia,
en is geschiedenis/ dat Athamas Lear-
chus haer een kint tegen de steenē doo-
de/ en datse met 't ander in de Zee ver-
dronck: maer van Goden te werden/
weet men wel onwaerheyt is: dan dat
de Coninghen der oude Sepdenen eer-
gierigh hun Ouders/ oft die van hun
ghelacht/ deden offeren en aanbieden.
Dus bracht Sisyphus te weghe/ dat de
eere Neptuni, Melicerta werde gedaen/
in te houden de sien-spielen oft Cour-
nopen/ s'kmij gheheeten/ die alleen Nep-
tuno toequamē: waerom gesept en ge-
meent was/ dat Neptunus zijn Zeesch-
lijck dese twee deelachtigh hadde ge-
maect. In dusdanighe Goden-ma-
kinghe volghden de Romeynen oock
den Grieken met hun Keyfers/ hou-
dende hooghe feestdagen der begra-
vinghen en behanghissen. Nu dese
Leucothea, oft Matuta, is de dagerade/
en Palemon, oft Portunus, is de tracht
des onweders/ want Pallein is op
Griex/ beweghen/ oft beroeren/ waer
upt den naem van Palemon ontstaedt.
Hy is soon van Aurora, om dat de win-
den in de Daghe-rade aenhanghen
te waepen/ en op de Zee te vallen/
waerom gheseydt werdt dat dese r'sa-
mē in de Zee vielen. Dees Fabel leert
oock/ dat de ghene die om weldoen lij-
den/ noch loon en vzeucht te verwach-
ten hebben/ ghelijck Ino, die van Iuno
vervolgt om 't hoeden Bacchi, noch tot
eeren quam. En leert oock/ datmen
zijn tonghe en mond moet bewaren/
niet qualijck te spreken van der Obe-
richeyt oft groote Heeren: want daer-
om zijn van den Poet de ghesellin-
nen

Natuerlijck
uytlegging
van Ino en
Melicerta.

Leerlijck uytleggh op Cadmus en Harmonia, in Slangen verandert.

nen van Ino in steenen verandert voor- ghefelt/ datse van Ino so stout en on- voorzichtig hadden ghesproken. Nu volge de veranderinge van Cadmus, en Harmonia, zijn huysvrouw, in Slangē. Dat Cadmus met zijn Vrouw in den lesten ouderdom aldus in Slanghe is verandert, nae dat hy veel avontueren en onghewallen ghehadt en gheleden

hadde/ onder ander ooc t' Serpent ge- doodt in zijner Jonckheyt / bewijst en gheeft te kennen/ dat d'onvoorzichtige Feught de Wijs heyt wederstrijdt/ en dat door veel erbarens den Mensch metter tijt wijs en voorzichtig wort: want de Slanghe wort voor de Wijs- heyt hier verstaen.

Van Danaë, en Perseus.

A Crisus, Coningh van Argos, hadde hy Eurydice, Dochter van Euro- teus, oft Lacedamon, stichter van La- cedemonie, een Dochter/ Danaë gehee- ten/ dewelcke geboren wesende/ vzaeg- de hy het Gheheymnis / of hy gheen sonen soude hebben: Hem wert geant- woordt/ Meen: maer dat zijn Dochter soude eenen soon hebben / die hem doo- de soude. Om dit te verhoede/ heeft hy laten make van koper een heymelijcke Camer onder zijn Dale onder d'aerde/ waer in hy zijn Dochter met de Doe- ster liet besluyten / en bestelder wacht hy / op datse niet soude van yemandt worden bezucht / alsoo Pausanias be- schrijft in d' Historie van Corinthen: doch hoe dese maegt met straffe wacht van Honden/ in koperen Camer/ oft in eenen sterckē Thozen met groote yse- ren tralien (so eenige seggen) nauw be- waert was/ Iuppiter, die van de liefde tot dese schoon Jongvrouwe hem lan- ge geprickelt en gewot hadde bevoelt / en siende soo uytneemende schoonheyt aldus verholde ghewordē / en geenen an- deren middel tot zijn voornemen te ro- men/ veranderde hem (nae der Doeten dichten) in gulden reghen oft goudt- dzuppels/ ghjddē door de dac- tegelē / liet hem vallen in den schoot van zijn vriendinne/ de welcke dese gulde dzup- pels stact in haren boesem. Doe her- nam hy zijn recht ghestalt/ genuttende de begheerde brucht / daer alle Min- naers nae vlamende zijn. Eenighe meenen/ dat Acrisius haest merckte dat zijn Dochter swangher was: maer berghde stilswiggend zijn gramschap tot sy verlost was. Ander willen / dat t' kindt alree d'p Jaer oudt was / aler- hypet geweten heeft; en t' Godlyc ant-

woort niet willende gelooven/ dat het Iuppiters kindt was/ dede hy alwozen sterben de Doester / daer nae besloot hy de Moeder met het kindt (t'welck Perseus hiet) in een houten kist / dicht en wel besloten / en wierpse in de Zee/ latende haer beholen den wilde golde/ diese aenspoelden in het Eplandt Sery- phus, een der Cycladen / daer Poly- dectes, den Soon van Androtheus, en Peristenes, en van Neptuni gheslacht/ zijn heerschappije hadde. Doe nu dan de kist daer aentomen is / hadde te ge- lücke des Coninghs Broeder / Dictys ghenoeemt / daer op de Zee zijn tijdt verdrjft met te visschen / die met zijn net dese kist tot hem dede comē. Danaë hadt hē dat hysse opdoē wilde. Twelc ghedaen wesende / en verstaen wie sy waren / leyde hysse in zijn huys / hen toebende met aller bekeestheydt / als zijn eyghen Vrienden oft Magen/ ge- lye Strabo verhaelt in zijn 10. Boeck. Polydectes vperich verliest wesende op Danaë, smeekte haer stadich hem te wille te wesen / sonder dat hy haer yet con bewegen: en willende oft vooz- nemende yet aen haer met geweldt te weghe te bzenghen/ en dorste so seker- lye niet/ om Perseus haren soon / die al- ree wat groot gewordē was/ des socht hy listich Perseum te verseyden wjdt van zijn Moeder / versierde daerom/ dat hy eenich bysonder geschene wout seynden tot Hippodamia, dochter van Onomas, die hy tot Houwlijck ver- volchde: daerom schickte hy Perseum tot den Gorgonen, op dat hy hē brocht t'hoofst van Medusa, om dat zijn vrien- dinne te geven/ denckende dat Perseus den Gorgonen niet ontcomen soude/ en soude dan met de Moeder doen soo hy wilde/

Pherecydes in't eerste en twaelfde Boeck zijner Historien.

Iuppiter beslaept Danaë, en be- driegelē met den gulden reggen.

Danaë en Perseus drije ven in de Zee.

Polydectes wil Danaë ter onere hebben.

Perseus tot den Gorgonen ghesoekten.

Gorgonen en Medusa.

Andromeda verlost.

Polydectes in steen verandert.

wilde / dat welck anders omquam: want Perseus onbersiens den Susters vā Medusa ober hals comende/ benam hun de eenighe ooghe en tandt / die sy onder hen gemeen hadden/ welcke Per- seus hen niet weder gaf / voor alder stont dat sy hem gelept hadden tot de Nymphen / van welcke hy vercreegh de hiel-wiecken der Muses, t'rom Diamanten sweerdt Mercurij, Harpe ghenoeemt/ den helm van Pluto, en den grooten spiegel- schildt van Minerva, hier mede door de Locht vliegghende/ quam in Spangie ter Stadt Tertessa, daer woonden de Gorgonen, hebbende t'hoofst behayvlecht van Schubbige Slanghen/ ghegozt met gheblochten aderen/ en de mont vol felle tandē / als groote wilde Derckens slach-tanden/ koperen handen / stalen cromme clau- wen oft naghels / en gulden vleughels om vliegen. Dese vout hy t'zigen ghe- lücke in slaep/ en sloech terwyle Medu- se hen Suster t'hoofst af: upt t' bloedt van dit hoofst is voortcomen t' Beerdt Pegasus, en een deel Slangen. De Gor- gonen ontwert vlogen tegen hem aen/ als om hem te verflinden: sy deden ooc in steen veranderen alle diese int aen- sichtig fagen: maer om dat Perseus met Plutons helm bedecht was/ vermoch- ten sy niet tegen hem. Na dat Perseus, met dit hoofst ober al vliegghende / de seer schoon Andromeda ghesien / ver- lost / en te Wijve ghenomen hadde/ bracht hy eyndlijck t'hoofst tot den Coningh Polydectes, den welcken Per- seo de vercreghen eere vergunnende/ van so cloeck stuck uptgericht te heb- ben/ en altijt noch quaet herte toedza- gende/ en lasterende/ nam Perseus hem t'hoofst wederom/ en nae veel gedults/ veranderde hem in een Steenroots/ met hem te laten sien dit hoofst/ welcs rcracht Polydecti, onbekent was. Hier na gaf Perseus dit hoofst Minerva, die dat altijt op oft in hare schilt droegh. Daer zijn ander die vertellen / dat Perseus wederkeerende in't Eplandt Seryphus, ontmoetende zijn Moeder Danaë, en Dictys, den Broeder van Polydectes, vluchtēde om hun bescherme in eenen Tempel / voor t' geweldt oft

oberdaedt van Polydectes, die alree al zijn Vriendē en Magen te gast hadde genoodt/ meenende Danaë te trouwen/ des soude Perseus hē/ met alle die daer ter weerdtichay waren/ t'ziner toe- comst in steen hebbē verandert/ latende Dictys de heerschappije van dat Ep- landt / vertreckende / en comende met zijn Moeder/ en zijn vercregen Andro- meda, verselt wesende met eenen groo- ten hoop Cyclopen/ tot Argos, maer en vout aldaer zijn Beste-vaer Acrisium niet: want hy vreesende de vzaeck van Perseus, was gevlucht tot Larissa. Per- seus, latende zijn Moeder Danaë te Ar- gos, hy haer Moeder Eurydice, trock met Andromeda en dē Cyclopen recht toe nae Larissa, daer hy zijn Beste-vaer Acrisium vonden heeft/ en hem geraden wederom met hem t'Argos te keeren: maer aler hy vertrack/ licc hy daer in die Stadt uytroepē/ te oeffenē vzeuch- dighe spelen / remien / steck- spelen/ en dergelycke: In dese was Perseus mede een van den Campbechters / oft strj- ders. En alsoo d'Olympische spelen noch niet in ghebruyck waren/ oeffen- den sy de Spelen al d'een onder d'an- der. Perseus nam de schijve/ oft worp- steen / waer mede zijn const en macht toonende/ quam den steen int nederbal- len hy ongeluck slach geven op Acrisj- boet/ welcken daer af sterbende/ werdt van den Bozgheren van Larissa heer- lijck begraven voor de Doozte van hun Stadt: dit seght Pausanias, in de Corinthse gheschichte / elder/ te we- ten/ by den vliedt Peneum te zijn ghe- schiedt. Ander willen/ dat Teutamus, Larische Coning / in Persei aentromst hiel d'Wtvaert- spelen van zijnen o- verleden Vader / en dat Perseus wer- pende den ijeren handtboom ombe- wist zijn Vaders been trefte/ daer hy rozts na gestorven is. Men leest oock/ dat Perseus tot Argos gekeert/ achten- de dese Vader- slacht hē groote schan- de/ begheerde aen zijn Com Proetus, elder te heerschen / gingh en bouwde Mytenē/ hy hadde by Andromeda ver- schepden kinderen / onder ander een dochter Erithrea, daer de Zee Erithrae na genaemt is. Dit is nu de rode Zee/

E ij die

De roode Zee genaemt de dochter van Perseus.

Geschiedige verclaringe op Perseus, Medusa, en Gorgonen.

die na haer noch wort geheeten: want Erythre op Griex is ghesepdt / root. Perseus soude oock hebben ghebouwt de Stadt Tharsis in Cilicien / en te Helicon een Schole / tot oeffeninghe der Letterkonst: waerom d' Hemel condige / en Poeten / hem onder den Sterren plaetse bestelden. Dese Fabel van Perseus is overbloedigh van sin-rijke beduydenissen: da sal eerst wel voegen te verstaen / op wat geschiedenissen dees versieringhen ghebouwt zijn. Daer is gheweest eenen Phorcys, Coningh van Cyrene, een Landtschap met een Stadt alsoo gheheeten / doch nu Corene ghe-noemt / ghelegen in Barbarien: Dese liet ter eeren van Minerva, haer Beeldt maken van sijn Goudt / meenende dat haren Tempel toe te wijden / en op t' offeren / maer is gestorven doe tbeelt ghemaect was / sonder zijn voornemen te volbrengen / latende dit Minerva beeld en sijn Coninghrijck by sijn eenighe erfghenaem dochters. Dese deelden onderlinge t'Rijck / en Cplanden / by Herculis Pijlers liggende: en in't deelen der goederen verbragen s' onderlinghe / t'Beeldt by beurten elck eenen sekeren tijt te bewaren. De Cyrenesen noemden Minervam Gorgone, ghelijck die van Candia haer hieten Dictine, en de Lacedemonische Upis. Dese d' edel Jongvrouwen hadden gelofte ghedaen maeghden te blijen: En verkozen / om over alle belanghende saken hants Rijck toetsicht te nemē / een treffelijck deuchtfaem wijs Heere daer in't Land / die hun Vaders trou ghemeensaem vrient te wesen plagh: Dese wijsen Raedtsman noemden s' hen oogh / om dat hy over al toetsiender was. In desen tijt ghebeurdet / dat Perseus van Polidektes uyt sijn Hof bedrighelijck versonden wesende / met sijn vloot quam ankeren aen't Landt deser ghesusters / aen welke hy eerst met alder vrientelijckhepdt versocht dit kostelijck Beeldt Gorgona te verome / doch vergeefs: Maer bevindende / dat desen wijsen Raetsheer / hun oogge / sijn voornemen bestriderde / nam (sonder hun weten) hem ghebanghen. Sp d'p nu hun oogge gemissende / meenen

de elck dat hy by pemant van hen verborghen was / maer peder haer heb-bende ernstigh verontschuldigh / is Perseus by hen ghekomen / die hen om't gemissen van hun oogge / seer bedroeft en beweent heeft gebonden / en beleedt dat hyse in sijn handen oft gheweldt hadde / en niet los soude laten / vooz s' hem t' Gorgone Beeldt souden gheven / menghende onder dees woorden groufaem ghedregh van rouw doot-stagen / indien s' langer wepgherden. Medusa de stoutste hier van weynigh vertsaght / ontsepe stoutlijck de verborghen plaets te wijsen daer het beelt was / des hy om d' ander verschrieken haer doodde: Waer door s' verbaest / hem obergaven / dit uptnemende costlijc Juweel / end' hy hen de genomen oogge latende hen doort in vreden. Perseus nam t' hooft van dees Gorgone, stellende dat tot een tepcken op sijn schip / dat daerom Gorgone wort gheheeten / heeft voort t' verblif van t' Beelt gebroken / en t' gout bewaert: Maer van gout noch niet verfaedt / schattede in den wedertocht sommighe Steden op te brenghen seker menichte goudts / en de wepgherende brycht hy om met de scherpte des sweerts / onder ander een Stadt Seripha, in een Cplandt oock soogheeten / daer de Worgeren tegen hien: dan doe s' naederhant sijn groote macht vernamen / verlieten hemelich de Stadt / daer Perseus inballende con sijnen moedt niet koelen / dan aen den steenen der ghebouwen / werpende die over hoop dreghende met hoog beroemen / in ander plaetsen de wepgherende alsoo oock tot steenen te maken / waer hy sijn Gorgone soude laten sien: Hier uyt soude versiert sijn / dat de Gorgone menschen in steenen souden verandert hebbe / en van de d'p Susters met een oogge. Doch Pausanias vertelt Medusa doot aldus / segghende / datse was de Dochter van Phorbis, en nae haers Vaders doot Coninginne over de volcken der Mozassen van de Wiet Triton in Africken / en datse self met haer volck ghewend was op de Jaght en in den krijg te trecken: En also Perseus haer quam bekrijghen met uytgelefen volck

Ander vertellinge van Medusa.

volck uyt Peloponessus, heeft haer in den nacht overvallende / haer en haer volck verlagen. S' anderdaeghs haer kennende / en siende d' uptnemende schoonhep deser Coninginne / werd als heel van hem selven: en om so selesfaem schoonhep al de Weerelt bekent maken / brycht haer hooft mede in Grieken / daer peder wie t' s'ach / wert verbaest / en bleef staen als onbevolijck Steencoots / waer uyt dit steen veranderen soude vertelt sijn gheworden. Van Medusa sijn wel meer / doch hier ondienstigh vertellinghen. Tsal tijdt sijn en wel voeghen te sien / wat met dees versieringhen ghenient oft geleert wort. Erstlijck / dat de so heel nauw besloten schoon Danae, van den in Goudt veranderden Iuppiter noch beslaen / en bezucht is gheworden / wijst ons niet anders aen / dan datmen door rijckdommen en gheschencken / overmidts de cracht der alder onbersadichste gerichep alles uptrichten en te weghe brenghen can: want ongetwijffelt Iuppiter dees sijn vrientinne / en haer Voedster / met groote gaben van goudt heeft becoort / en bezogen: datne wel seggen mach / dat het over al lief en begeerde goudt alles dempt / en overwindt / doorbryngende tot in diepste verborghen kuylen der Rerden / overclimnende d' alderhooghste mueren / mozelende / vernielende / en doorbrykende de sterckste banden / ijseren boomen / stoten / grendelen / poozten / en deuren / Jae de supber en standighste herten oft borsten bebleckende / en de ernstachtichste opgheschorte wijnvrouwen sachtlijck doen sinckende / t' onderbryngende schaemte / deugt / trouw / eer / en goede Wetten / en alles wat den Mensch noch weerdiger als het eyghen leven behoerde te wesen. Danae met haren Perseus in d' houten kist den Zee-golven en Winden bevolen / wijst niet anders aen / dan dat d' elendiger menschen avonturen en ongevallen velderey en seldtsaem sijn in deser Weerelt. De versiersche vertellinge van Perseus en Medusa wijst aen / en is te verstaen / dat Perseus is te ghelijcken / oft beduydt de redelijckhep /

Singevend uytleggh op Danae.

Schadelijcke crachten der Gerichep en des gouts.

oft het verstandt onser Sielen / en Medusa de vleeschelijcke quade geneegthep / oft natuerlijcke wellustich / die den Menschen allent benemende alle redelijckhep / boozsichtichhep / en wijshep doet veranderen / en worden ghelijck onbevolijcke steenen / in quade ghewoonten verhardt / onbeghent / end' onnut tot eenich eerlijc oft loflijc goet werck. Noch worden met dees Medusa bestracht / die op geen Godlijck Verbodt achtende / hun dertel ter oncruphep begheben / ghelijck s' die met Neptunus Minerva Tempel onthepligde / en onsupverde: D' oerit wort by haer gheleert / datmen de Godlijcke gabe niet behoort te misbruycke / noch door dertel hooghmoet Godt oft sijn gheboden te verachten / ghelijck s' op haer schoonhepdt en schoon hary verhooverdigt dede / tergede de Goddinne Minervam, die haer hary in Slangē veranderde: soo hebben wy toe te sien / dat t' ontfangē goet ons tot geen quaet oft schade en wort: want s' die door haer uptnemende schoonhep peters oogen nae haer track / wert so afgrijlijck / dat elck vergrouwende / t' gesicht van haer keerde. Soo gaet het met de Mensch / als hy claer beschenē wort van de Son des tijdlijcken ghelucks / volgt hē een dichte schaduwē vā schijnende vrienten: maer so haest dese sijn Son met den nevel oft wolcke des ongelucks is bedert / is oer die schaduwē der vrienten met eenen vergaen oft te nieten. Dat Perseus Polydektē socht te beletten sijn oncruphep / end' hem seer moeylijck was / wijst ons aen / dat de reden oft de redelijckhep haer niet alleen en verheft tegē de Siel-vyandighe wellusten: maer gheeft oock de deuchden cracht en wstant: want een vroom deuchdich Mensch niet alleen self geen booshep doet / maer verhindert waer hy voechlijck mach / datse oer door ander niet en worde gedaen. Dat Perseus door hulpe der Godde / oft met hun wapeninghen / der Gorgonen geweldt ontquam / en Medusa (die niemant t'aenschouwen was gedooght) ombrycht / wijst ons aen / dat sonder Godlijcke hulp s' mensche wijshep en vermo-

vermogen te wepnig zijn en te swack / om de prikkelinghen der quade lusten te verwinnen. Daerom heeft Perleus nae zijn overwinninge 't afgheslaghen Medusa' hooft ghebracht en opgheoefert de Hemelsche Goddijne der wijsheden Pallas, in danckbarigh teeken / dat hy met haren schildt / en dooz haer stadighe hulp (want sy in den strijdt tegen Phineum, waer van noch volgt / by hem was gheweest) soo veel te weghe ghebracht / en uytgericht hadde: ghelijck alle lofsijcke en deuchtlijcke wercken met wijsheyt aengelept / belepdet / en uytgevoert moeten worden. Daerom schicken de Poeten over al oock Minervam by den kiloecken Hellden / Ulysses, Bellerophon, en meer ander: Want alle die nae eere / deught / oft goet lofsijck gerucht trachten / behoeven stadigh den schildt van Pallas, te weten / wijsheyt. Hier dooz kentmen d'aenflaghen zijner vanden: Welcke verschycken / siende hun wederpartij / en voorzichtigheyt en ghestadicheyt. Neffens desen schilt / behoeftmen oock Mercurij hiel-wiecken / dat is / snelheyt en wackerheyt / oft wakende te wesen: Oock het Diamanten swerdt goede toeficht: Want dit sweert Harpe wort geleken de klaerheyt der sonnen. Hier mede was Argus onthooft met veel oogen / dat is / licht oft schijn der sterren / wordt benomen dooz de klaerheyt der Sonnen. Men behoeft oock Plurons helm / dat is / gelwis en vast te wesen in zijn voornemens / wijslijck in het raedthuyse des lichaems het hooft / heymelijck bestuyten / en overleggen alles watmen vooz heeft te doen / zijn eppen gedachte oft meeninge verbergen / en een peder niet openbaren / maer lieber hoozen wat een ander in 't sin heeft: Want Plurons helm maekte onsenlijck die hem op hadde / en hy con ander wel sien / te weten / die hem dooz: daerom was desen helm Perseo, om by der Gorgonen onsenlijck te wesen / van Minerva gegeven. Minerva hadde oock desen helm / om van Mars niet te worden gestien / doe sy tegen de Tropanen hielp strijden / so men leest in 't vijfde Boeck der Iliaden Homeri, soo datmen desen

helm oock wel behoeft / te weten / te heilen oft swijgen 't ghene nootlijck verhozen moet wesen: want veel hoozen / en wepnich spreken / en is niet ongeraden / maer van veel gheleerde wijsgeere vooz seer nut / en goet gepresen.

Van Atlas.

Atlas, welken nae 't versieren des Poets / dooz Perleum met het toonen des hoofts Medusa, in eenen berghe werdt verandert / om 't wepgeren der herbergh / was den Soon van Iapetus, en broeder Promethei, zijn moeder was Lybia, doch sijnder meer Atlas geweest / die in de fabelen onder malcander gemengt worden. Hy wort oock geseyt de soon van Aether, en der aerde te zijn. Sijn huysvrou was Pleione, dochter van Oceaan, en desen Atlas was wonder ervaren in Hemel-hoof / loop / cracht en werckinghe / van Sonne / Maene / en Sterren hem wel verstaende: en om dat hy soo swaer leeringe / en arbejdt hadde bestaen / wert geseyt / dat hy den hemel op zijn schouderen geladen hadde / en om dat hy Herculi dees zijn hoef hadde medegegeelt / den Hemel-loop / en beweginghe der sterren geleerd / werd geseyt / dat hy Herculi den Hemel overgaf / of dat hy hem hielp draeghen. Pleiades, en Hyades worden zijn dochters gheheeten / om dat hy hen crachten verstant: oock noemde hy de Sterren nae zijn kinderen. Hy hadde eenen Broeder / Hesper, waer nae Italian eerst Hesperia gheheeten was: desen soude in de daghe sterre zijn verandert / by den Grieken so gheheete: Maer by den Latijnen Vesper. Van desen Hesper quam de dochteren Hesperides gheheeten / welke van eenighe dochters van Atlas gemeent worden: Sy hieten Egle, Erethusa, en Hesperula, oft so ander seggen / Egle, Erethusa, Vesta, en Erythia: dese te Lissa, een stad in Africa, nu gheheeten Larah, in 't Coninghrijck van Fez, hadden den vermaerden Boomgaerdt / oft Hof / Hesperides gheheeten / daer gulden Appelen wiesden / en was van eenen Dzaeck bewaert: Desen soude Atlas, (nae onsen Poets schryven met eenen stercken muer

muur omtingelt hebben / dat geen van Iuppiters kindere / nae Themis vooz seg / de gulden Appelen souden rooven. Den wacht-houdenden Dzaeck was gekomen van Typhon, en Echidna: Enighe seggen van der Aerden / en was gheheeten Ladon, hebbende hondert hoofden / en elck hooft zijn eppen stemme: Desen Dzaeck was van dese Hesperides wel bezocht / en ghekooft. Hercules dooz 't Godtlijck beschick / en nijdicheyt van Iuno, most zijn ghehoosae eenen Euristheo, om dat dese vooz hem / oft eerst ghebozen was: Dese schickte hem in sozghijcke aenflaghen / onder anden te halen / in den Boom-hof der Hesperiden, de gulden Appelen. Hier hadde Hercules veel moept / en ghevaerlijcke strijden / al eer hy dit te weghe con brenghen / en den Hof ghebinden. Eynelijck dooz het onderwijs van Prometheus, doodde hy den Dzaeck / en nam de gulden Appelen / en brachtse tot Euristheum. Andersins wort vertelt / dat Hercules Atlas dit liet beschicken / en dat hy om hem te verlichten so langhe den Hemel gheladen hadde. Om nu dese dinghen beter te verstaen / behoeven te sien op de gheschiedenisse / die dese is. Hesper en Atlas, als gheseyt is / waren ghebroeders / oock in humen tijdt seer vermaert: En alsoo oudts tijds 't volck rijckdom veel gheleghen was in Dee / hadden sy seer uytneemende schoon Schapen / de welke goutverwich root waren / daer sy seer sozgbuldig over waren / om wel te bewaren. Hesper had een dochter Hesperide, die gaf hy zijn broeder Atlas te houwelijck: By dese hadde hy seven dochters die nae den vader hieten Atlantides, en nae de Broeder Hesperides. Busiris Egyptische Coningh / hoozende seer veel lof van hie schooneheyt / en aerdicheyt / sondt roovers uyt / dese condschakie / en hem te brenghen / 't welck gheschiede: Maer Hercules verholghde de roovers / die hy noemmalende op den Zee-strand overviel en dootfloegh / de dochteren tot Atlas wederbrenghende: waerom hem Atlas schonc eenige schapen / en ander giften / leerende hem (als

geseyt is) de Const van den loop des Hemels / welke Const in Grieken brenghende / werdt geseyt en verfiert / vant Hemel-draghe / en ontlasten. Dus zijn d'Hesperides dochteren van Hesper oft Atlas, na de verscheyden meeninghen der schrybers / 't welck anders niet geseyt en is / van het zijn Sterren / kinderen vanden Hemel oft van den Avont. Men seght / datse nae den Sonnen ondergang hadden Boomen met gulden Appelen / dat is / om dat de Sterren een blinkentheyt hebben als gout / en datmen savonts nae 't ondergaen der Sonnen hun claerheyt siet: Dus is den Hemel den Hof met den gulden Appelen. Maer dat den Dzaeck hem bewaert / daer by is te verstaen den dwers-rie des Hemels / met de twaelf Hemel-teycken / om de dieren daer in begrepen / na 't Griecsche woort Zoon, welck Dier geseyt is. Sommige meenen / dees gulden Appelen waren goutverwige Schapen / daer bobé van verhaelt is / want 't Griec woort Melon, en 't Latijns Malum, en schilt niet veel / en 't teen is gheseyt Schape / en 't ander Appel: Een dees Schapen waren geweydt in een eplandt / dat met een loopende vliedt omcingelt was / welke vliet veel kringke en omdraepen dede ghelijck een Slanghe / en was soo diep datmer niet dooz en mocht / waer uyt soude geseyt zijn / datse van een dzaeck ware bewaert / en dat Hercules den tijt waer nam / dat sy bynae uytgedroogt was / roofde en bracht also dees Schapen in Grieken. Om nu van Atlas een eyndt te maken / is te weten / dat Atlas is een seer hoogh geberghte by de Zee in Ubbien / die al 't Jaer dooz ligt wit van sneeuw / van den Portugysen ghe-noemt Montes claros: desen geeft daer den heelen Ocean den naem / de Zee Atlantica. Herodorus tynghende van zijn groote hooghte / seght / dat hy van alle sijden rondt op loopt / en soo hoogh is / dat gheen Mensch 't opperste ghestien kan / want zijnen top is Winter noch Sommer sonder wolcken. Daer zijn eenighe die meenen / dat het beranderen van Atlas in eenen Berghe / is ghenomen uyt een gheschiedenisse

Natuurlijke uytlegginge van Atlas en zyn Dochters.

Sin-gevende oft leerlijcke uytlegginge, op de wapeninghe van Perleus.

Gheschiedenisse verelatinghe van Atlas.

nisse van den Helde Perseus, den welken hebbende verwonnen de seer rijke Coninginne Medusa, heeft machtigh wesen met haren grooten rijkdom/ oock overballeu 't Coninckrijk van den Coning Atlas, en hem so gedwongen dat hy zyn rijk en Landt most verlaten / en hem onthouden op 't ghebergh: waerom soude zyn versterkt dat hy eenen bergh waer gheworden. Naer als dees versieringen/ vertellingen/ en natuerlijcke verclaringen / sulden wy sie wat hier leerlijck uyt te nemen is. Soo segg ick / zyn by Atlas te ghelijcken/ sulcke onvrentlijcke/ stuerre/ en onbeleeftde rouwe Menschen/ die heel onverblijck/ en onbeweeghlijck zyn/ gelijk harde steenrooten/ en niemant den minsten dienst / oft vrentschap en willen doen/ al hebben sy niet gulden Appelen/ maer de listen vol gouden schijven/ des sy in onbarmserticheydt verstant bliuende/ onverschietlike straffe te verwachten hebben. Deser gierige vrecke Menschen herte oft gheest is oock te gelijcken by dees hondert hoofdighe Draeck / die den Hof met de goude appelen bewaerde: want sy noch dagh noch nacht gerust en zyn/ maer hebben wel hondert gheachten en sorgbuldicheden / en zyn altydt berommert/ om den rijkdom niet alleen te bewaren/ maer te vermeerderen / door een overmatige en onverschietlike begeerte van meer hebben / die hem onghewillig / verdrietigh / en onsalichlijck altydt inwendigh sonder ophouden quelt.

Van Andromeda.

Andromeda was Dochter des Ethiopischen Conings Cepheus, en Cassiope, welke Cassiope was in hare tijt de alderschoonste en hooberdichste Vrouw die te binden was / roemde haer schoonheyt bobē die van Iuno, en wou daer teghen wedden. Iuno sulcken onverschietlike niet langer lijdende/ dede so veel dat Neptunus daer wraeck over vossende. Ander Poeten seggen/ dat Cassiope alleen de Zee-Goddinnen met haer beroemen terghde. Neptunus schickte daer in 't landt een grovelijck

Leerlijck uytleggh van Atlas, en den gont Waken- en Draeck.

groot Zee-ghedrocht / oft Walvisch/ die alles verdoof/ gewas/ boomē/ hupsen/ en alle ghebouwen vlack te neder werpende / dat nauw de Steden ghenoechsaem waren/ om 't volc voor zyn wreethet beschermt te wesen. Cepheus droef en verschyckte / nam zyn toelucht tot 't Geheymnis/ om raedt en troost. Sijn Offerhanden ghedaen/ en ghezaeght hebbende / werdt gheantwoort: dat om den hooghmoedt van Cassiope, zyn lant dus verdoofē wiert/ welke straffe niet aflaten soude/ tot hy zyn eenighe dochter dit ghedrocht overgave te verclinde: waerom Cepheus de schoon Andromeda zyn dochter vrecht aen de Zee / en vestighde haer met yseren kettenen aen een steenclijp by Iaffe in Africa, oft in Palestina, daer sy van Perseo wiert verlost. Dit wort van eenige gemeent eensdeels geschiedenis te wesen/ om dat Marcus Scaurus Roomsch Schoude/ van Iaffe, 't groot geraemt/ graten oft gebeenten van dit Zee-ghedrocht te Room liet vzengeu en sien/ also Plinius en ander ghetuyghen. Dees versieringhe wijst aen dat (ghelijck men noch wel bevindt geschiet te zyn) somtijds een landt oft volck/ onder Coninghen oft heerschers misdaden oft boosheyt/ ghestraft is / daer nochtans den almoghenden God niet ongherechlijck in handelt / betalende met eenen 't ghemeen volck zyn eygen schult en sonden. Onschuldigh Andromeda van Perseo verlost/ toont ons/ dat de vrome door de goedertieren beschickinghe Gods/ dichwils in d'uytsterste benouthet wesen/ onverschiet verlost worden. Dat Perseus nae zyn overwinninghe den Goden Altaren maecte/ en offerde/ wijst aen / dat de vrome hun selven gheen eere der verwinninghe oft verlossinghe toe-eygenen/ maer Gode met aller danckbaerheyt den prijs gheben.

Van vliegende Peert Pegasus.

Tvliegende Peert Pegasus soude uyt de versaminge van Neptunus, in Peertds gestalt / met Medusa voort zyn gheromen / oft uyt den bloede Medusa, doe sy van Perseo onthooft was. Dit

Leerlijcke uytlegginge van Andromeda en het Zee-ghedrocht.

Dit Peert was van Minerva geleert den toorn verdraghen/ en 't gebid van eenen gulden byspel te hieten / en gaff oock uyt medelijden den onschuldighen en onnooselen / vromen Helde Bellerophon, daer Homerus van verhaelt: maer hy/ naer al zyn teghespoedt/ wesen in uytterste voozspoedt / uyt der telheyt en hooghmoedt/ nemende waeren tot in den Hemel te vliegghen/ wert Iuppiter verontweerdicht / en maecte dit Peert rasende / dat het zyn berijder te neder wiert in Cilicien / en benā hem 't gesicht/ hy dat eyndlijck van honger en armoede starf. Dit vliegende Peert/ boven den dienst die het Per-

Aurora was alree op Phage bergh gheslegghen,
Door Pegasus het Peert: inel-wieckigh daer ghedregghen,
En diep in 't Cerne dal liet sy ghekoetst Titon,
Die noch van grooten vaeck gheen oogh ontluyten con.

Op dit vliegende Peert vind' ick noch weet ick geē sonderlinge leerige uytlegginge/ van eenige natuerlijcke/ die niet besonders mede vrent. Maer dit bevindt men/ dat met dit vliegende Peert wort gemeent/ een Schip dat wel sepldt / en licht door het water vaert / gelijc ee Jacht oft dergelijcke/ en dat de seplen en rieme zyn de vleugelen oft wiecken. Daer wort oock gesepd/ dat Bellerophon d'eerste was / die leerde 't Schip te water stieren en toe-

leo gedaen heeft/ op den bergh Helicon staende met zynen voert tegē een rootse/ dede daer oorsprongh hebben en springen een schoon claer boone/ den Sang-Goddinnen toegewijdt/ welcks wateren een soet gelupdt gaven/ en wierden oock dees uyt springende wateren gheeten/ slappighe wateren. Dees boone werdt genoemt Hippocrene, gelijk of men sepe Hengste-boone/ 't welc de Latynen seggen Caballinus. En Poet onder den Grieken/ ghesheeten Lycophron, segt/ dat 't Peert Pegasus is ghewendē te vraghen/ en om hoogh te voeren Auroram de morgenroode/ daer hy op dese moeninghe seght:

rustē/ en dat zyn Schip was genoemt 't gebleugelt Peert. Een gelijck dichwils de Poeten/ van de Schepen/ die Dieren voor teekenen voerden / de Dieren self maecten/ soude dit oock so toegegaen wesen. Oock op Griecy vengnithai is so veel gesepd/ als in ee sluyten / oft 't samen binden / ghelijck de Schepen dicht ghebonden/ en 't samen ghevoeght moeten wesen.

Eyndt des vierden Boecks.

Uyt Peert Pegasus, een Schip te verstaen

Wtlegginge/ en sin-ghebende verclaringe

op den Metamorphosis Publij Ovidij Nafonis,

Door C. V. M.

Het vijfde Boeck.

NIk hebbe in het ander Boek/ om 't leven van Perseus verholgens te vertellē / alree verhaelt/ dat hy Andromeda verlost/ en te Wijbe/ oock Polydeeten in steē verandert hadde: Doch en verhaelt onsen Poet in 't begin van zyn vijfste Boeck maer eerst de Wyflost/ daer de begonnen vrolijckheyt haest verstoort wiert / en in ee grousaem gebercht verandert / door des Conings

vromer Phineus, die den Wyfdegout was met zyn richte Andromeda, welke hē te Wijbe beloofst was gheweest/ maer Perseo gegebē tot loon van haer verlossinghe. En hoe redelijck hem Cepheus den Coninc aensprac/ zyn ongelijc toonde/ sepe/ datse niet hem/ maer den doot ontnomē was/ en dat hyse ter rechter tijt niet had durben bestaen te verlesse: so liet hy niet af in zyn onverschietlike raserie te volherden/ dat hy eyndlyc met groote menichte van zyn volc door Pericium met 't hooft Medusa te toonen/ in steen is geworpen verandert. Dit wijst ten eerste aen/ dat de

E v

uytucht

Leerlijck
uytlegh op
de Bruyloft
Persei, en die
in Reen ver-
anderen.

breucht deser Weerelt ongestadich en
ongedurich is; en dat den Mensch/als
hy meent door allen strijdt/en van alle
tegespoet te zyn verlost / dicwils noch
hem daer midden in vint stekende/so
dat s' Menschen gantsche leven eenen
gheduyzighen krigg oft strijdt is ghe-
leken. De verwinnighe Persei wijst
aen de cracht des rechtveerdighen ge-
ghelijcks/ die van den Hemel/oft door
de Godlijcke wijsheyt wort voorge-
staen en beschermt/ daer de quaetwil-
lighe niet teghen en vermogen / maer
volherdende in hun boosheyt / werden
so versteent/ datse gantsch rouw en on-
nut worden / om tot een beter dencht-
samer leven te bekeeren. Minerva in
desen strijt haren Broeder Perseo (die
oock een van Iuppiters kinderen was)
hebbende byghestaen / is upt dat Cy-
landt Seriphon, daer Polydectes in een
steenrotse latende/ ghevlogen na The-
ben/ en van daer nae den Bergh Heli-
con, die den Sangh-Goddinnen was
toeghewijdt. Hier sal nu wel voeghen
te verhalen/ wie Minerva oft Pallas is/
en wat de Muses oft Sang-Goddinnen
zijn geweest/ oock watter me gemeent
is/ beginnende eerst aen Minerva.

Van Pallas, oft Minerva.

Pallas, die men ooc Minerva noemt/
nae der Doeten versieringhe / is
ghebozen gheweest sonder Moeder:
want Iuppiter siende Iuno zijn Hups-
hrou onbzuchtbaer te wesen/en dat hy
van haer geen kindt en mocht gekrij-
ghen/werdt daer soo moeplijck in/dat
hy sich selven met een gekloten vuyf-
op zijn hersebecken sloegh / waer van
hy bezucht is geworden in zijn hers-
senen: en doe den tijt van baren quam/
nam hy tot Broed-moer Vulcanum,
die met een wel snijdende scherpe byle
van Diamant-steen/ met beyde hande
slaende/ hem het hooft open cloof / soo
dat upt zijn herssenen voortquam Mi-
nerva oft Pallas, soomerse heeten wil/
de welke ter weerelt quam al gewa-
pent/met lance/ Schilt/ en eenen gou-
den helm: Dus was Minerva sonder
Hrouw oft Hrouwven hulpe geboren.
Ick laet de vertellinghen van meer

Minerven, en ander gheboozten baren/
nemende het ghemeeenste gevoelen/ als
best dienstigh/ vooz. Mengaende haer
namen/ het gelijck oft eerstmael Mi-
nerva soude geheeten hebben / en datse
Pallas wert genoemt/ doe sy haer Va-
der Iuppiter hielp strijden tegen d'He-
mel beclimmede felle Reusen/om datse
eenen Reuse/ Pallas geheeten/met pijle
doode. Enige meenen/ sy was soo ge-
heeten na een Griecx woort so luyden-
de/dat gheseyt is waggelen oft schud-
den: want daer was een Minerva beelt
gemaect/na gelijckents van het Pal-
ladium der Tropane/dat welke scheen
zijn pijcke te schudden. Sy was oock
geheeten Tritonia,nae t'getal d'yz: hier
zijn verscheyden oorzaken toe. Som-
mige segghen / om dat de Siele heeft
d'yz wercklijcke crachten/overleggen/
begeeren/en bergrammen: Ander/ om
dat de wijsheyt bestaet in d'yz deelen/
te verstaen de tegenwoozdige dingen/de
toecomende te voorszien/en de voozledē
te gedencken: oft om dat den Mensch
d'yz verley behoeft om wijs te wesen/
dat is/wel raden/ recht oordeelen/en
oprecht handelen. Dat sy wt den hers-
senen van Iuppiter ghebozen is / wijst
aen/ dat t' verstant ligt inde herssenen/
en dat de rechte wijsheyt comt van God/
en niet benede van den aertsche dingē/
waer by Iuno verstaen wort. Martianus
volgende Aristotelem, secht/dat sy son-
der toedoen van Hrouwven was gebo-
ren/ om dat de Hrouwven niet verstan-
digh oft goet van raede souden wesen/
dat ick niet begeer nae te seggen: want
men ghenoech wijse Hrouwven vint/en
ghevonden heeft/die schoon en nutlic-
ke Consten hebben vonden: gelijc oock
Pallas, die nae de ghetuyghenissen van
Ovidius, Ausonius, Virgilius, Cicero,
Homerus, Papinius, Lucianus, en Polydo-
rus Virgilius, heeft gebonden het naep-
en/ spinnen/sijde/ linnen/ en wolle we-
ven/ wagens maken/ hupsen en steden
bouwen/t' ghebruyck van d' Olyf-olij/
maet-sangh en kluyten/ Oorlooghscche
strijden te voeren: want sy ooc Bellona
ghenoemt/en gemeent wort te wesen/
ende Goddinne des strijts. Daer was
oock te deser oorzaken woortjids op
den

Minerva
Pallas ghe-
heeten,
waerom.

Waerom
Tritonia
gheeten.

Waerom sy
uyt de hers-
senen Iuppi-
ters is gebo-
ren.

Pallas den
Haen op den
helm, waerom.

Waerom
eene olyf-
krans.

Waerom
gulde helm.

Wat haer
clare groen
ooghen, en
ander wape-
nen.

Wat beduyt,
dat Meduse
hooft voert
inden schilt,
of op de
boest.

Waerom
sy den Vyl
by haer
hadde, en
de lange.

den Helm ghestelt eenen Haen / ofte
Haens hooft/ twelck Pausanias meent
dat het was/ om dat den Haen strijdt
lyflich/ stout en moedich is: dan daer
was ooc mede betepkent wakentheyt
oft wackerheyt/ die den wijsen/cloekē
Hooftmannen dienstich is. Sy droech
oock een Olyfcransken op haren
helm/doch dat was om d' Olyf-vindin-
ge/om dat men de wijsheyt oft weten-
schappen met arbeyt en veel wakens
vercrigt/ tot welck waken men d' O-
lyf-olij in Grieken en elder gebruyct/
om licht te hebben. Sy hadde eenen
blinckenden gulden Helm: want de
Godlijcke wijsheyt heeft eenen claren
glans/waer mede t' Menschelijc ver-
stant wort verlicht. Sy hadde groen
clare oogen als der Cattē oft Leeuwē/
eenen Crystalen schilt aen den arm/en
in de hant eē seer scherp puntige pijcke.
Welcke eyghenschappen den aerdt en
t' wesen van een verstandich Man aen-
wijsen: de clareheit der oogen/de vooz-
sichticheit: den doorszijnenden schilt/
oprechticheydt en wijsen raedt: en de
scherpe Pijcke/ scherpsinnicheyt des
geests: Hier mede can hy hem verhoed-
den van alle quaet/ en onbeschadicht
blijven / en wordt gheheel blinckende
door zijn schoon en eerlijcke werken.
t' Gorgonen of Meduse geslangde hooft
droegh sy in haren Schilt: sommighe
seggen/ op haer boestwapen. Dit was
den vanden seer verschickelijc: want
(gelijck elder noch yet mach verhaelt
zijn) een broom Man/oft wijs Hooft-
man/die wakende en voozsichtich alle
saken aenlegh en belepdt / maect zijn
vanden oft tegenpartijen verschickt/
wetende (also men seght) wat hy in zij-
nen schilt voert. Oft dat sy het Medu-
sen hooft (soo eenige seggen) boerde in
haer boest-wapen / dat wijst aen / dat
wy/ om alle onse vooznemens/werken
en woorden/ nut/eerlijck en deugtelijck
met verstant upt te voeren / alijt mo-
sten hebben in onse boest rechte wijsheyt
en voozsichticheyt. Sy hadde by haer
boeten/ op t' hooft oft boerde den Vyl/
als boghel die haer toegewijdt was:
sommige meenen / om datse t' Athenen
Goddinne was / alwaer beel vplen

alijt waren: doch het is/om dat desen
boghel by nacht siet / en dat een wijs
Man is opmerckich over al/nacht en
dach / siende dingen die ander verboz-
gen zyn: hierom hadde Pallas ooc goe-
den sin aende welsiende en waerckende
Drahen oft slangen/ alle dierē de leer-
lustige wakende geesten niet ongelijc.
Haer Beelt ghemaect na de gelycke-
nis/dat de Hedenen meenden upt den
Hemel ghekomen te wesen / te weten/
het Palladium, stelden sy op hun Stat-
poorten/en t' Beeldt van Mars buyten/
om dat in de Stad alles met wijsheyt/
goeden raet/oprechte wetten/en vooz-
sichticheyt moet beleit worden/en dat
van buyten de vanden met de wapen
mosten wederstaen worden. Die van
Trojan hadden in hun Stadt (soo sy
meenden/ oft soo men vertelt) het He-
melsche Palladium self: want Iulus den
stichter van Ilion, (dat naderhat Troje
hiet) hebbende gevolgt na t' Ghepini-
nis raet/ het spoor oft voetstappen van
eenen Os van verscheyde verwen/bad-
den Goden om eenigh teecken upt den
Hemel: strax quam daer upt den He-
mel gheballen dit Palladium, een hou-
ten beeld d'z elleboogh lang/en scheen
nae hem toe te komen / hebbende in de
rechterhandt een pijcke/in d' ander een
spintoc en een spille. Desen Iulus creegh
doe een Godlijck Artwoort van t' Ge-
hepininis/ dat zijn Stadt Trojan sou-
de onbeschadicht en behouden blijven/
alsoo langhe als dit Palladium daer be-
waert soude blijven / en dat hem geen
onghelijck noch hinder ghedaen sou-
de worden: maer dit is namaels qua-
lijck waerghenomen geweest/ doe Pa-
ris dit beeldt der Hemelscher wijsheyt
ghewelt dede met eens anders Hrouw
en rijckdom daer in te brenghen / en
Priamus met sulcx toe te laten / en nae
recht en redelijckheyt dese ongerechti-
ghe dingen den Griekschēn eygenaer
niet weder te gheben: des is eerst dit
Palladium, en daer nae de Stadt/in der
Grieken handen en gheweldt gheco-
men. Daer is meer te verhalen van
dit Palladium, dan wy moeten van Pal-
las voozder vertellen. Daer wordt
gheseyt/datse in eenwigen maegdelijc-
ken

Van waer
het Palladiū
soude gheco-
men zyn, en
watter mede
gemeent is.

Pallas alijt
maecht, waer
het beduyt.

ken staet is gebleven; want de Hemel-
sche wijf heyt kuyfich en suiver is: oec
is d'oncuys heyt oft onghelouwen der-
telheyt de geleertheit en den leerlusti-
ghen seer schadelijck. Sy hadde oock

Van de Musæ, oft Sangh-Goddinnen.

DE Musæ, oft Sang-Goddinnen/
die van den constigen Dichters
in humen aendang aengeropen woz-
den/zijn ghesusters en Dochteren van
Iuppiter en Mnemosyne, gedachtenisse
gesept/oft onthoudt. In't eerste wijf-
men maer van d'yp Musæ, welke d'yp
Griekische namen / Melere, Mneme,
en Aocde, zijn ghesep/ bepeynsinghe/
onthoudt/ en ghesangh. Doch Pierius
van Macedonen (van wiens naam in
dat Lant oec eenen berg is) bestelde
na Paulanias getuygenis/ datter negen
waren/en gaffe de namē/diese t'sedert
altijt behielden/te weten/Clio, Melpo-
mene, Thalia, Euterpe, Terpsichore,
Erato, Calliope, Vrania, en Polymnia.
Dese negen hebben een peder haer ep-
ghen bindinge/ oeffeninghe oft Const:
Clio, t'Welcken-Boec te schrijven: Mel-
pomene, Truerspelen dichten: Thalia,
Cluchtspelen: Euterpe, de Hÿpen Ter-
psichore, de Harp / en de Clavesimba-
le; Erato, Wedel en Luyt: Calliope, ge-
dichten singen: Vrania, s' Hemels loop:
en Polymnia, reden-rijck. Nu heeft elc-
ken naam zijn eygē beteykeninge/Clio
is / soo t'Griecr woort Kleos mede
brenghet/ eerucht/ oft eergiericheit en
roem/ gelijc als wesende eenen prikkel/
om tot leeren ghepozt te worden: haer
bindinge was/ gheschiedenissen te be-
schrijven. Sy hadde twee sonen / Iale-
mus, en Hymeneus, twee heel van ver-
scheyden wesen/ de welke den geschie-
denissen worden toegheeygent: want
Ialemus was den vinder van droef ge-
sangh / zijn ghedachten voedende met
schreyen en huplen: en Hymeneus vint
de Wyplost-Liedkens/die men vzo-
lijck niet wyer kelen in de Wyplosten
sangh. Dees twee kinderen van Cer-
sucht wijfen aē/ dat die nae eere trach-
ten/zijn dickwils beroozsaecht / door
lijden oft teghenspoet te suchen en te
huplen/ en als t'geluck hen weder toe-

groote liefde tot de heliconsche Sang-
Goddinnen/ en lustigh wesende te sien
die vermaerde nieuw Wengste-bozne/
is by de Goddinnen ghetomen / daer
sy seer wel ontfanghen wiert.

lacht/vrolijc te wesen en singen. Euter-
pe, eenighe willen dit woort beduy-
den/Godlijcke jonst / die men behoeft
om tot volcomen leeringhe te ghera-
ken: van het is eyghentlijck ghesep/
gheneuchte en behagen: sy vout niet
alleen de Fluyten / daer sy fluytster
na wiert genoemt/ maer ander weten-
schappen: hadde goeden sin in consti-
gen reden-strijdt. Fulgentius seght / dat
Euterpe beduydt / datmen voor eerst
moet sien wetenschap te vercrighen/
en eere: ten tweeden / zijn gheneuchte
te hebben met datmen heeft verere-
ghen/ soo dat se niet en beduyt/ van nae
datmen tot geleertheit en wetenschap
is comen/ vrolijck te wesen. Thalia,
dat woort comt van Thaliazin, dat is
te segghen / vergaderen om vrolijck
zijn. Eenighe maken van dit woort
Thaleia, dat is/ een spruyt: ander Thal-
lein, groenen en bloeyen. Soo dat hier
toe den Dichters wonder wel gelijc/
om van der herten te jagē de doodlijc-
ke gif des Menschelijcken levens/ de
sorge niet costlijck tegengiften van upt-
nemenden goeden Wijn/ op dat se niet
verwelckten / maer groenden/maken-
de hun selven / en daer sy van dichten
oft singhen / onsterlijck / en gheruch-
tich. Melpomene, comt van t'woort
Melpethai, dat is/ maetsang/ en schoon
geluydt / oft Melos poein, eendracht
der stemmen maken / tot een schoon
bevallijck gheluydt/ dat is/ men moet
door veel wakens en arbeyt verrij-
gen de Const/en de macht van schoon-
taligh wel segghen. Terpsichore,
comt van Terpein chorous, dat is t'ge-
selschap heminnē/ want haer geneucht
is te dansen in de vergaderinghen/
en wordt gheheeten het spel-wijs / oft
de danster / want het dansen is haer
bindinge. Erato comt van Eros, dat is/
Liefde/ om dat se van vyagien / be-
sonder in de Wyplosten singt/en in de

Van Euter-
pe, watter
haer ghe-
leyt wort.

Van Thalia,
watter
mede ghe-
leyt wort.

Wat Mel-
pomene
beduydt.

Wat Ter-
psichore.

Wat Erato.

Namen der
Musæ, en
wat hun
windinghe
en oeffe-
ninghe is.

Wreleg-
ginghe en
beteycke-
ninge van
ken namen.

Van Clio
en haer
twee sonen,
watter me-
de gemeent
wort.

danstiens. Volgende dit seght men/ dat
Thamyras haer Soon was / die eerst
vyagie ghedichten songh: oft t'mach
verstaen wesen / dat gheleerde luyden
zijn lief en weerdit over al. Men treckt
oock dit woort wel op Ereschai, dat
is/ ondervyaghen/ om dat de leerlusti-
ghe niet vraghen en antwoerden vooz-
deel doen. Polymnia, is soo veel als/
uytnemende van onthoudt/ dat een be-
sonder behoefliche gave is / vooz die
sich den Sang-Goddinnen willen op-
offeren oft toewijden. Men noemt se
oock Polyhymnie, soo veel ghesep als/
vol Hymnen/ oft roonen der Musijcke
oft maet-sangh: sommighe eyghenen
haer de Letterconst toe. Vrania, is so
veel als Hemelsch/ haer begebende tot
de alsoo swaer als edel Hemelconst.
t'woort comt vut Ouranos, den He-
mel/ om dat dees Mula den geesten/ die
haer toegedaen zijn/ tot dē Hemel ver-
heft. Calliope, comt van Kalē ops, dat
is/ goede stem / en beteykent niet an-
ders als / soetheit des ghesanghs / en
goede over-een-stemminghe / die het
singen vereyscht te hebbē. Sy is weer-
diger als haer ander Susters: want
sy leert den Dichters geen lic/ twee-
dighe liefde singen / noch der jongher
luyden begheerten vervullen met een
pdel ghesnap/ oft met vyagische ghe-
negenethede. O neen: (want sulcke dich-
ters wil Plato vut den steden verjagē/
te weten / vut t'gheselschap der jeugt
en der onwetende / te seer gheneyght
tot beroeringhen des gheests / als die
de verborghen meeninghe der Dich-
ters niet en verstaen :) maer sy leerte
singen de Hymnen/ dat zijn Godlijcke
Loffsanghen / de Loben en heerlijcke
vaden der Helde/ en der gerucht-weer-
dighe Mannen. Men seght se te wesen
de Moeder van Orpheus, om de tref-
lijckheyt van zijn schrijven: ghelijck
vertelt wordt / dat ander Dichters
van d'ander Musæ oock begonstigt / en
eyghentlijck met humen constighen
geest waren toegeblasen en gedreben/
te weten / Musæus van Vrania, Home-
rus van Clio, Pindarus van Polymnia,
Sappho van Erato, Thamyras van Mel-
pomene, Hesiodus van Terpsichore,

Wat Polym-
nia.

Wat Vrania.

Wat Gal-
loope.

Dat negen
dretelickte
Poeten van
den 9. Musæ
ghedreven
hebben ghe-
weelt.

Wat eygent-
lijck met de
9. Musæ ge-
leert wort.

Toenamen
der Musæ.

1. Pierides.

2. Heliconi-
des.

3. Parnasi-
des.

4. Aonides.

5. Cythero-
nes, oft Cy-
tharides.

Virgilius van Thalia, en Ovidius van
Euterpe. Fulgentius seght / dat de ver-
sieringe deser Musæ niet anders mede
brenghet/ dan dat men vooz eerst beghe-
rich moet zijn tot leeren: ten tweeden/
geneuchte moet nemen in dese bekeer-
te: ten derden / vlijtich zijn in t'ghene
daer men zijn gheneucht in heeft: ten
vierden / volherden en vervolghen
daer men vlijt in doet: ten vyfden/
drucken in't ghedacht datmen heeft
vercreghen: ten sesten / wat binden en
voozbringhen by t'ghene men int ge-
dachte heeft: ten seivensten / oberleg-
gen en oordeelen t'ghene men ghevon-
den heeft: ten achtsten/ het beste kiesē
van datmen gheoordeelt heeft: ten ne-
ghensten wel vutdrucklijck vutspre-
ken oft voozbringhen t'ghene men ge-
kosen heeft. Nu sal wel voeghen te
verhale/ met wat toenamē dese Sang-
Goddinnen nae berghen / boznen / oft
derghelijcke dinghen / in't gemeen
wozden genoemt. Ten eersten/ wozden
sy gheheeten Pierides, nae den vooz
noemden Macedonischen Pieris, daer
sy humen bergh nae noemden/ oft nae
den berg selve: oft sy hebbē misschien
van den verwomen Pierides, waer
van volgen sal/ tot eenen roem / en vut
trost heyt den naam ghenomen / en be-
houden. Om dat se oock hun woonin-
ninge gemeenlijck hielden in een saem
plaetsen/ bequaem vooz die leerlustich
tot Constē en wetenschappen zijn/ soo
hielden sy hen verre van den Steden/
en vut den volcke/ op den geberghen/
bysonder op den Helicon, eenen berg
niet vut van den Parnassus, (die hem
in begrijpt en hooghte ghelijck) he-
ten sy Heliconides: oock nae een si-
gure/ in Rhetorica genaemt Epenthcis,
Heliconiades. En om dat se om de nae-
huerfchap/ en de lustighe plaetsē/ som-
tijts op den Parnassus hen onthielden/
worden gheheeten Parnassides. Een soon
Neptuni, Aon gheheeten/ van zijn onder-
saten vut Apullen verdreben / quam
in Beotien/ en heerschte daer over den
gheberghen: soo dat t'Landt / daer
Helicon in staet / hiet nae hem Aonia,
waer na sy oock heeten Aonides: oock
nae een geberchte daer by in Beotien/
Cytha-

- 6. Corycides.
- 7. Thespiades.
- 8. Pegasides.
- 9. Hippocrenides, oft Aganippides.
- 10. Ilissides, oft Ilissades.
- 11. Libethrides.
- 12. Pimpleides, oft Pimplæes.
- 13. Castalides.
- 14. Mnemosinides.
- 15. Pateides.
- 16. Ligyces.
- 17. Olympiades.
- 18. Ardalides.
- 19. Mæonides.

Cytherones, Cytherides, oft Cytharides. Sy werden oock nae een hol in Parnasso by Delphos, geheeten Corycides. Eenighe makense Dochteren van Memnon en Thespia, waer nae sy zijn gheheeten Thespiades, en oock nae de stadt Thespia in Beotien: Oock Pegasides, nae de Bozne die Pegasus op hen gheberghte maecte / als voozen verhaelt is: Oock nae dees Bozne / in Ghyer Hippocrene, oock Aganippe, Hippocrenides, en Aganippides. Oock nae de vliedt Ilissus in Attica, Ilissides, en Ilissades. Oock nae de Bozne in Thessalien Libethrus, Libethrides. Oock nae den bergh Pimpleus, oft de Bozne in Thracien Pimpleus oft Pimplæ, heetense Pimpleides: Oock nae de bozne Castalius, oft Castalia, aen den voet van Parnassus, welke bozne was een Pimplæ / Castalia geheeten / die vooz Apollo haren Dzyer vliedende / wert in een bozne verandert / en den Muses toeghevygd / die nae haer heeten Castalides. Sy heeten oock nae hun Moeder / Mnemosinides, als kinderen der Memorie oft gedachtenis: Oock nae een Bozne met seer supber schrael water / wordense ghenoeint Pateides: en Ligyces, nae hun klaer singhen / oft een wyse des maet-sangs / die men luydts keels singt / by den ghyercken Ligyce geheeten: Oock Olympiades, volghende Homerum, diese dickwils noempt bewoonsters der Olympsche huyzen / dats geseyt / den Hemel: Oock Ardalides, nae eenen Soon Vulcani, Ardalus, oft Artalus: En Mæonides, nae 't Landtschap Mæonia. De hercomst oft oorsprongh van het woort Muses, wordt verscheyden beschreyt. Plato segt / van Mofthai, ondersoecken oft vernemen. Eenighe meenen van Meluse, ghenomen van Melos, soetheyt des gesangs: Oft van Melioulâ, honigh. Ander meenen men heetse Muses, in plaets van Homœoules, t'saem-gebodegt / om dat alle konsten onder hen hebben eenige gelijckenis / en datse t'samen verbonden zijn ghelijck als bloedtverwanten. Sy worden gheseydt / vinctsters des ghedichts en maet-sangs te wesen: Doch worden beel ander sulcx oock toeghe-

schreyen / ghelijck de versieringen oft meeningen der Dichters oft Schryvers verscheyden zijn. De Dichters / en Dicht-konst / waren by den Ghyercken in grooter weerd / liete hun jeugt daer in onderwijzen / om hun jonghesinnen te beteren / en te stichten: waerom Homerus den Dichters noempt te wesen stichters / en beteraers der zeden / en stelt verscheyden sulcke voozbeelde in zijn Odyssen van Dichters en Sanghers / die oock der Helven heerlycke daden pzenen. Dat de Muses zijn geseydt Dochters van Mnemosyne, oft van Antiopa, en Iuppiter, oft van Memnon en Thespia, is / om dat by hen te verstaen zijn / de wetenschap en goede genegentheyt onser zielen / welke in ons niet vloepen / dan door een Godlycke ghenade oft gonste / gelijck alle goede gaven van boven comen / welke goede gaven wordt onderhouden door goet ont houdt / geoeffent met vlijt en arbejdt: daerom zijnse Dochteren van Iuppiter en Mnemosyne, dat is / onthoudt / en Antiopa, oeffeninghe / geseydt. De negen Muses worden oock ghelouden vooz de zielen des Hemel-cloots / te weten / Vrania, de Siele des ghesterreden Hemels / en des kloats der vaste ende niet beweghende Sterren: Polymnia, van den Saturnus: Terpsichore, van den Iuppiters: Clio, van dien van Mars: Melpomene, van dien van de Sonne: Erato, die van Venus: Euterpe, die van Mercurius: Thalia, van die van de Mane: En geben daer verscheyden geluyt / nae dat dese Cloosten d'een snelder als d'ander verscheydelijck sich bewegen / doch met goede gelijckstemminge / waer op oock Calliope haren wederklanc gheeft / met goede overeencominge. De Pythagorische meenen oock / dat gelijc der Muses genegentheden zijn verscheyden / dat sy oock soo verscheyden zijn in den Menschē ghedaelt / van de verhaelde Hemels / oft Hemel-clooten. Ghelijck die vpt der Manen / Hemel zijn ghecomen / zijn onderwozpen den aerdt van Thalia, hebbende ghemechte in dertel en wulpsche Cluchtspelen: Die van Saturnus, oft Polymnia, droog ghema-

Leerlick uytleggh op de Muses.

Muses zijn oock de sielen des Hemel-cloots.

Van Pyreneus, leer. uytleggh.

Van den Pierides, ghegevend uytleggh.

ticht / hebbē goet onthout van 't vooz-leven: want de geesten enden aerdt der lichamen ghemeenlijck over een comen met de gedaente der Planeten / en nae datse onderlinghe goede beschouwinghe hebben: van dit onse stoffe niet wesende / keeren wy tot onsen Poet Ovidium. By Pyreneus, die de Sang-Goddinnen in zijn huyzen besloot / en meende zinnen wille daer van te hebben / zijn te gelijcken eenige waen-wijse / die der gheleertheyt niet in rechter liefde zijn toeghebaen: maer willen alleen hebben roem en ydel eere / door eenē schijn der wijshēyt / sonder hun vlijtigh tot leeringhe te begheven: hebben doch Boeck-stallen / vol schoone costelijcke Boecken binnen hun huyzen en Cameren besloot / daer sy somt tijt alst vuyt weder is / hun tijt verdryfen en lust in soeken te hebbē / singtender een deel open / en slupten alles wat sy ghelesen hebben daer weder in / want de wetenschap ontvliegt hun: comen sy dan by den gheleerden / en willen mede volgen te spraken van hun ontvlogen wetenschappen / so vallen sy so schandigh in de leechte des onberstandts / datse in verstant en gheleertheyt als doot zijn gerekēt onder de Wyse / en als nergens toe nut. Seer sulck een volck is oock te verstaen by den Pierides, de neghen Dochters van Pierus, te weten / eenige haegh-dichters / die onghelēdelijck (ick en weet door wat sotteren ghyer gedreven) groote menichte van papier vuyt maken met heel plompe gedichten / alwaer niemant meerder behagen in en heeft als sy self / en zijn op hun dingen noch so heel trots / datse meenē de heele Dings-bozne ingesopen / en het hooft al groen van Lauwzen te hebben: maer als mē hun versen met verstant oorddeelt / so hebint mē dat het by den rechte Poeten niet en zijn als Exters / die niet en slappen dat men verstaet / oft yet te beduyden heeft / dan 't gene sy van een ander gehoozt / geleert / oft gheleent hebben / en na bootsen / soo datter niet na en volcht als eē ydel gesnater / gelach en bespottinge / en doen noch den constighen dichters oncrift en moepte aen. Oes Fabel der Pis-

rides raectt oock / ghelijck meer ander doen / den Godflasteraers / die epndelingh (teghen te harde partije stryden) te schande comen / ghelijck oock de den grouwlijcken Typhon, welckis macht van dees sotte Pierides soo loflijck was ghesonghen.

Van Typhon oft Typhœus.

I Vno (by dat Homerus verhaelt in de Loffangh van Apollo) konvreden wesende / dat Iuppiter, sonder haer toevoē oft hulp / hadde vpt zijn herffenen voozgebzacht Minervam, aentiep Hemel / Aerde / en alle de Goden / soo wel van der Helle / als van de Hemel / datse mocht sonder Mans toedoen ooc bezucht worden / en sloech met eenen de Aerde met haer vuyt / en met de sterste dampē die daer door vpt der Aerde quamen / werdt sy bezucht / waer van Typhon wiert gebozt / en wert eē Dzakke te voeden gegeven / welke om haer schaedlijcke roothen teghen beesten en Menschē / ghedoot wiert van Apollo. Hesiodus in zijn Godē-afcomst / maect desen Typhon sone van der Aerde en van den Tartarus, welckē Tartarus was den soon van de Chaos, een grouwsaem diepe / doncker plaets / daer de boose Menschē nae dit leven eentwlich ghestrast en gepijnticht waren / na geloobeder Hēydenen. Typhon was soo vptnemende groot / dat den alderhoochsten berch hem maer en quam tot zijn dgyen: zijn hooft gheraecte de sterren / hy raecte met een handt 't Ooste / met de ander het Weste / op zijn schouderen had hy hondert Dzakē-hoofden: zijn dgyen en beenen / gelijck d'ander Meusen / waren gelijck cromme Slanghen: al zijn lichaem was bedect met pluymen / zijn hayz onghelant / eenen dichten dicken haerdt / d'bogen vol vper / en groote vperblammen blasende vptrens en mondt. Doe de Goden vooz hem vloten / vervolghde hem Iuppiter tot Caucasus gheberghte in Sprien / en quetste hem met eenen vliem-strael: maer hy nam Iuppiter ghevanghen / en met een Sabel / die hy hem ontnam / hield hy hem af de zenuwen van zijn handen en voeten / ende hem op de schou-

Tartarus, den soon van Chaos.

schouwer nemende/bracht hem in Ci-
licien/maer Mercurius heeft hem ont-
stole/ende hem weder op zijn eerste stel
geholfen:doe vervolghd hem Iuppiter
van nieuw versterckt tot den bergh
Hemus, welken so genaemt wert nae
't heel bloet/dat upt de wonde liep/die
Typhon daer ontfingh: want Hama is
op Griecr bloedt. Eynelijck doe hy
hem in Sicilien meende te verbergen/
wierp hem Iuppiter den bergh Aetna,
die men nu noemt Mont Gibello, over
het lijf/soo Euphorion en Pindarus ghe-
tuyghen. Scрабо doch maectt van Ty-
phon gheen Mensch/maer Serpent
oft Draeck/welcke gheraectt van
de blyrem/brack in d'Herde/waer upt
een vloedt ontsprongh/daer sp haer in
verborgh. De Schryvers schillen
van de plaetse waer Typhon gestorven
is/segghen doch/dat upt zijn bloet zijn
voort comen/den Draeck die te Col-
chos 't gulde Vlies bewaerde/dat hy
Wader was van de Gorgona, van Hy-
dra, van de Hesperides Drake/Cerberus,
Scylla, Chimera, en alle ander schaed-
lijck ghedrocht. Eenighe meenen Ty-
phon was een Coningh in Egypten/
een selbtsaem wreet Tyran/die schier
al Egypten verdozt/ghelijck of hy een
felle Draeck waer gheweest/en soude
van Osiris ghedoodt zijn. Ander hou-
den/dat het een Draeck zy gheweest:
doch het zy soo't wil/wy moghen hier
sien pet leerlijcks upt te nemen/ach-
terlatende een deel ondienstige nae-
tuerlijcke uytlegginghen/eerst sien op
wat geschiedenis de versieringhe ge-
grondt is. Eenige meenen/Typhon is
een moedigh stoude en cloeck heldt ge-
weest/die groot Krijghsvolck verga-
derde/quaedtdoenders/ghewannen/en
alderley volck/en om dat hy soo groot
heyt hadde/was ghesepdt dat hy soo
grooten lichaem hadde. Zijn voozue-
men was/Iuppiter upt zijn rijc te ver-
jaghen/en maectter oock veel teghen
Iuppiter daerom opzoderich met zijn
wysmakinge/des sepde me dat hy vier
upt de mond spoogh/en dat hy Iuppi-
ters zenuwen af sloegh: Maer om dat
Iuppiter met zijn welspreke drozperi-
ge vzedichde/en de wapen dede neder

Geschied-
sche verklar-
inghe op
Typhon en
Iuppiter.

leggen/werdt ghesepdt/dat Mercurius
hem de zenuwen genas. Nu zijnder die
met dees voozicghe versieringhe hebben
willen de Menschelijcke gemoeden af-
wenden van der hooberdicheydt / oft
eergiericheydt/ als 't meeste quaet/dat
de menschelike ziele overcomē mach/
en hebense ghenoeuyt Dochter van
Erebus oft Tartarus, segghende datse
upt haer mont wyer en vlamme spout/
en de Siele teghen Iuppiter opzocht/
om dieswille dat waer d'hooberdige
eergiericheydt haer inwoztelt/ daer
wordt alle Godsdiensticheydt achter
rugge gestelt / oock alle gerechticheydt
en beleeftheyt:wat dese eersucht vzet
voort een menichte van seltsaem hoof-
den der begheerlijckheden / datse door
onbehoorlicke middelen doet allen list
en gheweldt ghebruycken/om anders
rijckdom oft besittighen te verkrig-
ghen:Maer Iuppiter in den naebenede-
kende Menschen royt ten lesten upt/en
verniet desen eersucht oft Typhon:
Want de redelijckheyt hy Iuppiter ge-
leken / al woztse eenen tijdt langh van
so quade begheerten wederstreden / sp
is van soo groote Godtlijcke cracht/
datse eyndlijck d'overwinninghe ver-
krigt en behout:want 'tis een gantsch
onverstandigh Man / die hem eyndt-
lijck der redelijckheyt niet en onder-
werpt. Nu volghet/hoe Pluto van Cu-
pido, door Veneris aenporringhe ghe-
treft/oock verliest wordt/en Proserpi-
nam ontschaecte/daer Venus wel docht
wonder uytghericht te hebben / datse
dat derdendeel der Werelt/ 't Helse
rijck / nu onder haer/en haer Soons
geweldt oock hadde gebzacht / dat de
schoon Proserpina geen maeght te blij-
ven hadde / 't was quaet genoeg datse
tegen Pallas, noch Diana niet en ver-
mochten. Ceres droefheyt en klachten
waren by Iuppiter niet seer gewichtig/
hem docht/hen beyder Dochter had-
de geen quaet Houwlijc vooz handen/
delwijl Pluto soo rijcken en machtigen
Coningh was / en dat Proserpina oock
Iuppiter tot eenen Broeder soude heb-
ben. Het schijnt hier aen wel/of de sot-
te lach.lieve Venus wonder beschickt/
als sp onder den rijckdom/ Pluto ver-
geleken/

Leerlijck
uytlegh op
Typhon.

Pluto van
Cupido ghe-
schoten ont-
schaeckt Pro-
serpinam.

geleken/pet kan nae haren sin beschit-
ken: Want sy de ghelieven daer selden
upt enkel blinde liefde ran te samen
coppelen nae haren wille. Menighe
schoon jonge Proserpina met een vlam-
mende bozt/den sin hebbende gheheel
op den bevallijcken jonck Narcissus oft
Adonis, moet ondancx/na 's Waders
wille/haer genuechte der ven/en droef-
lijck om den Helsechen rijckdoms wille
met den ouden swarten Pluto te bedde/
haren tijdt en leven in een doncker
Helsch verdozt alsoo verlijten oft ten
eynde brengen. Op de Fabel van dees
ontschakinge/ zijn een deel natuerlijc-
ke beduydingen: Pluto, gheheeten Dis,
ghesepdt rijcke/ heeft in zijn ghewelt
de kracht der Herden/soo Cicero segt/
en allen rijckdom komt upt der aer-
den/en keertter weder in. Hy rooft van
Proserpinam, dat is / het graen en de
goederen der aerden. Van den vooz-
gaende Ought heeftmen het saep-zaet:
en Ceres is het kooze/en daerom moe-
der van Proserpina: 'zaet in d'aerde/
verborghen wesende/is Proserpina in de
Helle: Vier Maenden woztelt graen
in der aerde/daerom hadde Pluto vier
Heerden. D'ontschakinge geschiede
in Sicilien/om dat dit Landt so koo-
ren-rijck altydts is. Proserpina was
Dochter van Iuppiter en Ceres, dat
is / van der hitten/en van der Herde.
Daer was een verbraght / dat Proser-
pina 't half Jaer by Pluto was/en een
half Jaer by haer Moeder Ceres:
'zaet in sommige landen is ses Maen-
den onder d'aerde eer het aeren laet
sien/en het blijft ses maenden op daer-
de hy zijn Moeder/ eer t van den Boe-
ren int saepen weder daer onder moet.
Proserpina soude oock de Maen wesen/
die 'thalf Jaer verborghen blijft onder
d'aerde. Dussche natuerlijcke uytleg-
ginghen worden een deel gheraemt op
tverhaelt ontschaken:doch het schijnt
dees versieringhe comt upt een geschie-
denis van Theodontio verhaelt / seg-
ghende: Ceres was Saturni Dochter/
en Hupszouw van den Coningh Ci-
caus, wesende een Vrouw van groot
hermyt/en siende volck van dat Ey-
lant Sicilien/op berghen/ in dalen en

Wleg-
ginghe op
ontscha-
ken van
Proserpina.

Natuerlijc-
ke uytleg-
gingen op
d'ontscha-
kinghe van
Proserpina.

Geschied-
nisse ver-
claringhe
op de ver-
haelde ont-
schakinge.

bosschen in luyhepdt gaen swerven/en
ellendig by wilde appelen en epckelen
leven / sonder eenighe wetten/ was sy
d'eerste / die in dat Eplandt vrontt de
Landbouwinge/Ossen in ploegghen te
spannen / saepen en ougten het koozen/
en wetten te stellen / soo begon volck
tlandt te deelen/en Menschelijck te le-
ven. Ceres hadde een Dochter Proser-
pina, die om haer uytneemende schoon-
heyt werdt ontschaectt van Orcus,
den Coningh der Molossen/diese daer
nae te Wyve nam. Alle dese dinghen
voozby zijnde / hebben wy hier upt te
trecken pet/dat tot verbeteringhe der
Menschelijcker verdozven zeden die-
nende macht wesen:soo is te mercken/
dat desen wagen/de Heerden/het ren-
nen / het ontschaken van desen Helle-
God/ niet en is als de ongeruste nem-
meer genoeg hebbede giericheydt: De
wielen zijn niet als het stadigh keeren
en woelen van den schatlievenden oft
geldtsuchtighen vol commerlijcke ge-
dachten / eerst zijnen moeylijcken ar-
beydt/de gevaerlijckheyt/en 'gelucke
oft des avontuers draepende ongesta-
dicheyt van rijck oft arm te worden.
De vier swarte Heerden Plutonis,
Orphne, Athon, Nyctaxus, Alastor, hzen-
ge eygentijc niet anders mede/dan de
aerd der gierighe Menschen/die eerst
worden bevanghen met een verblindt-
heyt des gheests/hebbende d'ooghen
des herten toeghedaan/om niet te sien
wat deught/ recht/ oft onschult is/en
trecken hui selven aen de bebleekte
kleederen van onmatigh begheeren/
valscheydt/bedrogh/en onbarmherti-
ge wreetheyt / om dat sy meenen/dat-
men daer sonder in korter tijdt niet
kan rijck worden: Doch hoe sy't mae-
ken / ten lesten sietmen en bevindtmen
dickwils/dat veel arbeyt en tijdt wort
doorgebrocht/om eenen cozten/oft by
wijlen gheenen tijdt te ghebruycken
tghene/daer men so langh hem selven
om becommert en gequelt heeft:daer-
om zijn redelijckheyt en maetlijckheyt
in al onsen handel/als noodige deugh-
den hun plaetse wel weerdig. De Fa-
bel van het hint/dat verhart in stout-
heyt/Cerere bespottede / en gestraft
wiert/

F

wiert / wijst de Zucht aen / den Ouders noch niemandt te bespotten / bestraft oock die als kindtich int verstandt lasteren Godt / Godtlijck verbondt / oft 't ghene Godlijck en deuchdich is bespottende / welke met Gods toorn overgoten / vol vleckten / vlieden en wijcken van de natuere / oft natuerlijcke reden / die haer self vergrouwelt booz sulcke leelijke Godlasteraers. Woorder den Wl van Proserpina, Acalaphus, (ghelijck oock de Iraepe van Minerva dede) wijst ons aen en geraecht de swoothed der clappers en aenzenghers / oft verklickers / die te schande comen / en als nacht-lievende

Wande Syrenes, oft Meerminnen.

Ovidius segt / dat Proserpina dyp gesellinnen / Achelois Dochters / in Meerminnen veranderden: hun Doeder weet ic niet wiese was: daer wort ter vier gheuoemt / Terpsichore, Melpomene, Strophe, en Caliope. Hun namen zijn / Aglaope, Pisonne, Thelxio: maer Cherilus noemtse Thelxiope, Molpe, Aglaophone: en Clearchus in zijn vragien noemtse Leucosia, Ligea, en Parthenopea. Dees Parthenopea, also Strabo in zijn eerste Boeck tuyghet / starf te Napels / welke Stadt nae haer gheeten soude wesen. Leucosia soude ooc een Eplandt haven naem hebben gheheten / daer sy haer van een hooghte in de Zee wierp / en starf / soo Strabo oock segt in zijn sefte Boeck. Nu dese Syrenes, oft Meerminnen / hadden 't heele boven-lijf als schoon jonge dochters / boozts beneden ware sy ten steert wpt Vogels / ander segghen Visschen. Sy hadden so heel soet een stem int singen / en handeldē hun maestemmitich speeltuygh so lieflijck en aerdtich / datse den boozby varende slaperich maecten / verdroncken / en dan tot hun voedtsel ghebruyckten / en aten. Deene seght men gebruyckte de stemme der kelen / d'ander Fluyten en Dijen / de derde Harp en Luyt / op dat elc oore mocht voldoen zijn nae een sulijckhepdt: sy hadden oock hun Menschelijcke stem behoude. Booz aenhit singe van Iuno, dozsten sy op eenen tijdt den Sangh-Goddinnen de Muses beroepen om best

Syrenes van de Muses verwonnen en ghepluynt.

Wlen t'aensicht by degelijcke luyden niet durben ontdecken / want sy hun over al ontweert en onbemint maken / recht ghelijckende de Wlen / ongeluckige vogels / quade tijdingen oft boozteykenen aenzengende. En ghelijck den Wl een cleen lichaem onder eenen grooten pluyt-mantel verberghet: alsoo oock de valsche aenzengers en beschuldighers / onder eenen grooten hoop van woorden / en wijdtloopende ydel redene / veel tijts maer en beslupten een weynich waerhepts / oft dinghen die sy vast comen maken oft betuygen / niet doende dan veel tieren en kriffchen / als desen vogel gewent is.

te singhen / en teghen hen wedden. Doer nu dese Meerminne het wed-spel verlozen hadden / werden sy van den Muses de pluyten uytghetrocken / en hun vleughelen uytgeruckt / die sy op hun hoofden stelden als kranssen / in teyken van verwinnighe: dit gheschiede in Creta, by der Stadt / die gheeten was te deser oorsaeck Aptere, dat is / wieckloos. Sy hadden haer wooninghe oft wesen by den Delozer hoek in Sicilien / oft (soo ander segghen) in d'Eplande / die men heet van den Syrenen / aen het eynde van Italien gelegen. Van hun constich soet singhen elcken te ghevalle / hebben verscheyden Poeten wonder beschreven: het schijnt sy saten boven op de cluypen / de wacht houdende / en siende ofter erghens een Schip met volc na hen toe quam / om met hun gesangh en spel aen te locken / en om te bzenghen / soo dat den strandt oft rooffen / daer sy hen onthielen / lagen bedeckt en wit van der Menschen doodt-beenderen. D'argonauten / oft gulden Vlies haelders / waren dooz Orpheus soet spel van hun bedriechlijck gheluydt verlost / en Ulyssis ghesellen dooz Ulysses, die hun ooren met was toestoyte / en hem vast aen den mast liet binden / om niet in de Zee te conne springē / des sy onbeschadicht ontquamen: waerom sy wpt spijt en boezhept in de Zee sprongē / dat men se noyt t'erdert meer en hoorde. Eenighe seggen / datse in steenrotsen bleben verandert.

Lange

Lange vertellingē ware noch te doen van dees arghliftige en aenlockende gedrochte / van t'waer tijt dat wy uyt den droom raecten / en by geschiedenis verstonde / wat dit booz droesinnē waren. Hier toe sal ons dienē Iridorus, die seght / dat dese Syrenes geen beesten en waren / maer wel schoon lichte jonge Vrouwen / die woonende by de Zee / den boozby reysenden luyden aenlockten / en tot hun trockē / niet soeten sang en lieflijcke woordē: ende als syse eens roade in hun hupsen crigē / sy wistense so t'onthale / dat sy daer so lage by hen bleben / datser wel dapper hun slippen scheurden: want al hunnen middel ver-

Geschiednisse verelaringe van de Meerminne.

Luyheyt een schadige Meerminne.

Leelijck uytleg van de Meerminne.

Ghy lult ellendigh Mensch van Soo ghy van u niet jaeght de luyheyt metter maght: Want sy is in der daedt een fel Der daer mē hen t'onbersichtich de ooren toenepcht / oft te licht geloof geeft. **Van Alpheus, en Arethusa.** Alpheus (soo eenige seggen) was dē soon van Thermodon, en de spm-phe Amimona: oft (soo ander segghen) Parthenia. Deen wil / dat hy schildknecht was van den Coninc Pelops: d'ander / dat hy was een treffijc Hoofman / die een goet proestuck zijner boozhept dede in de veltlach van dē Thermopyles, hē toonende den cloersten naest Leonidas, van alle die daer in den strijt verslagen bleben / gelijk Herodotus in zijn sevensste Boeck verhaeldt. Datter van is / meest al seggen / dat hy nae zijn doot in een vliedt van zijnen naem verandert is. Daer zijnder oock die seggen / dat Alpheus was eē Jager / die op eenen tijdt seer verliefde op de spmphe Arethusa, dochter van Nereus en de spmphe Doris, en sy wesende gesellinne vande Zacht-Goddinne Diana, daer sy op de Zacht was / begerde Alpheus haer te Houwlijck: maer sy hiet van niet willende hoozen / ontschaectese / en bzahtse in 't Eplandt Ortygia. Ander seggē / dat hy op Diana self verliefte was / en haer naeliep tot int boozsepde Ortygia. Het zijn die seggen / dat hy afgecomē is van 't geslacht Phoebe, oft der Somē / en dat hy twiſt hebbende met zijn broeder Cercaphus,

teert / en doozgebzaht hebbende / vonden hen heel arm en beropt. So dat gesepdt wiert / dat peder wie aen hunnen cant quam / die leet Schipbreuc: want men noemde se Syrenen, oft Serenen, na 't Griecx woort Scira, dat is ghesep / ketten / om dies wille datse in hun sotte liefde ghevanghen en ghekettent hielden / alle die by hen blebē lanter fanten / en den tijdt onnutlijck doozbzenghen. Den Doet Horatius maecter doch noch steenrotsen / lichte Vrouw-menschen / noch Judische boghelen af / in 't tweede van zijn Sermonis: maer wel luyheyt oft onachtsaemhept / de meeste swoothed van allen / daer hy seght: niemant worden gh'acht, heyt metter maght: Meerminne schadigh.

der daer mē hen t'onbersichtich de ooren toenepcht / oft te licht geloof geeft.

Van Alpheus, en Arethusa.

Alpheus (soo eenige seggen) was dē soon van Thermodon, en de spmphe Amimona: oft (soo ander segghen) Parthenia. Deen wil / dat hy schildknecht was van den Coninc Pelops: d'ander / dat hy was een treffijc Hoofman / die een goet proestuck zijner boozhept dede in de veltlach van dē Thermopyles, hē toonende den cloersten naest Leonidas, van alle die daer in den strijt verslagen bleben / gelijk Herodotus in zijn sevensste Boeck verhaeldt. Datter van is / meest al seggen / dat hy nae zijn doot in een vliedt van zijnen naem verandert is. Daer zijnder oock die seggen / dat Alpheus was eē Jager / die op eenen tijdt seer verliefde op de spmphe Arethusa, dochter van Nereus en de spmphe Doris, en sy wesende gesellinne vande Zacht-Goddinne Diana, daer sy op de Zacht was / begerde Alpheus haer te Houwlijck: maer sy hiet van niet willende hoozen / ontschaectese / en bzahtse in 't Eplandt Ortygia. Ander seggē / dat hy op Diana self verliefte was / en haer naeliep tot int boozsepde Ortygia. Het zijn die seggen / dat hy afgecomē is van 't geslacht Phoebe, oft der Somē / en dat hy twiſt hebbende met zijn broeder Cercaphus,

Wie Alpheus was verscheyden meeninghen.

Historische vryagie van Alpheus en Arethusa.

F ij wis

wie den cloecksten oft stercksten was /
zjn broeder versloegh / twelck hem de
Herders verwijtende / uyt onberdul-
dicheyt hem verzonck in een Oliet /
die zynen naem behiel. De eygenschap
van de Oliet Alpheus, waer uyt de
Fabel van de byzagie / en het loopen
van Alpheus, nae Arethusa soude ooz-
sprongh hebben / is dat men van oudts
aen altyt ghehouden heeft / dat Alphe-
us eenen selbtsamen loop heeft / t som-
miger plaetsen verborogen onder d'aer-
de / en t sommiger plaetsen uyt die on-
der-aerdighe holen weder uytcomen-
de / verscheyden reysen / tot datse aldus
van uyt Arcadië oft Peloponnesus eynd-
linghe zjn water comt vermenghen
met der Oliet Arethusa, te Syracuse,
in Sicilien. Dit tuppge eenige Schrij-
vers / onder ander oock Plinius, in't elf-
ste Boeck int 103°. Capittel / daer hy
verhaelt / dat eenighe soete waters soo
wepnich gemeens hebbe met de sout-
te / datse hen strax in den grondt der
Zee begheben / ghelijck men dat waer
bevint en siet in de Syracupse boz-
ne van Arethusa, daer alle dinghen we-
der uyt boztelen / die men werpt in de
Oliet Alpheus, den welcken loopende
door de stadt Olympia, valt ter sijden
Peloponneso in de Zee / heel wijdt van
Syracusa. En ghelijck de Heydenen den
Olieten al Godheden toeyghenden /
werden dees twee Olieten oock God-
lijcke eere gedaen / en t water Alpei
was ghehouden te hebben eenighe be-
sonder heyligheyt / en hadde oock een
gheresighe cracht / hoor traouwagie /
seerichheit / sprongh byer / en ander ghe-
braken / als men se daer mede wzeffen
wiesch / sy hieldent oock / als Iuppiter
bysonder behaeghlijck / seer bequaem
in d' Offerhanden te ghebruyken. De
meeninghe waerom de Poeten alsoo
Godheyt in Oliet en anders de volc-
ke wijs maecten te wesen / was / om
hen te maken schynlich erghens vet
quaets te doen / dewijle het van sulcke
Godheden gheopenbaert en getuygt
soude wordē: en om dat God begeert /
datmen niet alleen onbedeekt en za-
aen den geest / maer dat t lichaem van
alle onbehoorlijcke onreynicheyt oock

Wt wat
natuerlijcke
eyghenschap
de Fabel
Alpheus, en
Arethusa
comt.

Leerlijck
uytlegh van
Alpheus.

by p / daerom hiele sy dit Alpheische
water tot der Offerhanden seer nut te
wesen / om dat het van soo supber-
maekende cracht en aerdt was. Het zjn ee-
nige / die niet dees versieringhe beduy-
de / de Godlijcke cracht onses geestes /
en de eygenschap der deucht / om dies-
wille dat de stoffe alleen is begheerich
te hebben ghedaente / en in t werck te
zjn gestelt / als niet tot anderen eyndt
ghemaect wese / zjn de van haer
selven onnut en ledich. Oock begheert
onse Siele de deucht / ghelijck haer ey-
gen beeldt oft ghedaente: daerom ver-
sterde sy dat Alpheus liep nae Arethusa,
dewijl Alphas beteyckent / een smette /
blecke / oft ander ghebrack / en Arete so
veel als deucht. Oock wort by Alphe-
us, verliest op Arethusa wese / ver-
staen / dat Arethusa in een bozne veran-
dert / beteyckent de kuyfheyt / de wel-
ke haer onthoudende / en vliedende den
aenbechtenden onreynen lust der on-
reynheyt / is supber en claer / ghelijck
doorzuchtich water van een springen-
de bozne.

Van Ceres, en Triptolemus.

Ceres, dochter van Saturnus en Ops,
en Plutons, Iupiters, Neptuni, en
Lunonis suster / was so heel schoon / dat
Iuppiter op haer verliest wese / hem
niet con onthouden met haer bloet-
schande te bedrijven / des hadde hy by
haer Proserpinam. Sy hadde by Neptu-
nus ee dochter ee Hera, en t'eerder bracht
een Heert / Arion gheeten / want Nep-
tunus nam Heerts ghedaent om haer
te betrapē / doe sy om hem t'ontcomen
Merrie ghestalt aenghenomen hadde.
Iuppiter by Electra hebbende den Jon-
ghelingh Iasion, verliest sy op desen
Iasion de liefde wepnich met haer heb-
bende ghepleeght / heeft Iuppiter, niet
comende lijden dat zjn Soon zjn te-
gen-bijer was / ghy geblytremt heel in
assche. Ceres van Iasion bezucht / baer-
de Plutum, dien de Gytecken oock ge-
lijck als Pluto den Godt des rjedomis
hieten / en blindt te zjn gheweest ver-
sterden. Ceres woonde eenigen tijdt te
Corfu, een Eplandt doe gheeten Cor-
cyre, in de Stadt gheheten Drepan,

oft

oft Drepanum, na de sassen oft sichel /
die Saturnus daer in hadde laten vallen /
soo Apollonius in zjn vierde Boeck
ghetuygt. Ander meenen / nae een an-
der sichel / die sy Vulcano liet maken /
om den Titans te leeren oogsten / oft om
haer self mede te arbeypden: doch was-
ser in Sicilien een stadt Drepan ghe-
heeten / en dat heele Lant was om zjn
vuchtbaerheyt haer toegewijdt. Ce-
res doe sy de Weerelt overswerfde /
soeckende haer dochter / quam in der
stadt Eleusia herberghen tot den Co-
ningh aldaer / die Eleusius hiet / en zjn
Wijf Hyone, welke gheloghen was
van den jongen Triptolemus, en also me-
daer een Woester toe socht / heeft Ce-
res haer hier toe aengebode: dese heeft
haer woester-kindt daegs met God-
lijcke melck ghevoedt / en rekedet oft
berberghet des nachts int byer / sonder
dat het yemant van t hupsgesin wist.
Den Vader stende zjn kindt soo heel
mercklijck toenemen / bysonder des
nachts / en dat het so heel wel geboed-
stert was / was hy begheerich hoe het
mocht toegaen: en dat hebbende be-
bonden / en gemerct / datter wat God-
lijck mede hemoep was / hy was soo
berbaest / dat hy wilde geroep maken.
Ceres niet willende ghekenit wesen /
doodde Eleusium, en gaf Triptolemo
eenen wagen / daer draken aen gespan-
nen waren / op dat hy al de Weerelt
door reysende / t volck in alle Landen
soude leeren saepen het zaedt / en alle
vuchten der aerden telen. Van Trip-
tolemus geslacht zjn noch ander me-
ninge hier ondiensstich. Hy was d'eer-
ste die den ploech gebuycte / en t'hou-
ter ghebonden heeft / so Plinius en Vir-
gilius getuygen. Hy leerde oock de heel
noodighe Landtbouw en Saep-const
berscheyden volcken / ghelijck hem zjn
Woester hadde gheleert en gheboden.
Hy soude / na sommiger meeninge dese
Const / oock de wijse van Steden bou-
wen en stichten / hebben gheleert eenen
Eumelus, welcken dees wetenschappē
ghebracht heeft te Parara, Stadt in
Achaïen: van daer zjn dees konstē na-
derhandt ober al de Werelt door ver-
sprept. Daer wordt oock vertelt / dat

Triptole-
mus eersten
ploegh-gh-
bruycker, en
vinder van't
ploegh kou-
ter.

den soon van desen Eumelus, gheheten
Antheus, hem bestondt de Draken aen
Triptolemus wagen in te spannen:
maer datse hem so verscheurden / dat
ter hy van starf. Daer en wort Cerei
niet alleen roeghescheyden / te hebben
gebonden / en den volcke geleert / booz-
men planten / sonderlinghe Dyghbooz-
men / hoorzen en ander ront zaet saepen:
maer oock maepen / dorsschen / met den
Ossen / malen en backen. Sommighe
segghen / dat Bacchus haer Woeder
haer medegheselle oock was in dese
Constē te binden / en boozt te leeren /
die oock den Wjngaert opbracht te
planten / als hoorzenen, daer van hem
bescheyden is / verhaelt is. Ceres, bo-
zen datse t volck (dat woestijc leefde /
epkelen / ja menschen vleesch at) het
hoorzen en t boozt heeft deelachtich
gemaect / heeft der menschen huple
quade zede verandert / door hun te be-
stellen goede oft ghenoeth Godlijcke
leeringe en wetten / waerom sy wiert
gheheten Thesmophores, dat is /
Wetgheeffster: het welck hun oock
genoeth / als een seer behoeslijck twee-
de boozt / bequaem en dienstich was /
soo om hun landen af te palen / t onder-
scheyden / en onderlinghe in de Wee-
relt goedertierlijck / eendrachtich en
vredich te leven. Waerom sy oock / tot
een tecken van dese eenicheyt ghe-
maect te hebben / wel mach boeren de
huel / oft staepbollen / daer elke rond /
zjn de genoeth de Weerelt / met Lan-
den en Zeen verdeelt / oft immer eenen
bijen staet oft stadt aenwijst / met de
menichte der saepkens / die al vā mal-
cander af zjn ghescheyden met eygen
hupkens / en woonden ghelijck een
stadt / met den straten / steghen en mue-
ren. De Poeten seggen / dat haren wa-
ghen wort boozt getrocken van Dra-
ken oft Slanghen / waer hy is te ver-
staen / dat het Lant-bouwen met wa-
kentheyt en wijfheyt moet gheoeffent
wesen / daer verscheyden geleerde van
hebben ghescheyden / als van een seer
noodigē oft alderneedichste Const / die
met wackerheyt en wetenschay moet
zjn gebreuen: de Draeck is wakent-
heyt / en de slange wijfheyt / te verstaen:
F ij ghelijck

Ceres sou-
de den volc-
ke hebben
geleert saey-
en, Planten,
dorsschen,
malen, en
backen.

Ceres gaf
den volcke
Wetten.

Waerom
de staepbol-
len voert.

Waerom
Draken oft
Slangen aen
Ceres wagt.

Wtlegginghe op den Metamorphosis Pub. Ovid. Nafonis,

gelijck oock t' Medulen hooft vol slan- ghen by Minerva, het teecken der wijs- heyt en voorzichtigheyt is. Oft/ so ee- nige seggen/dese Dzakten oft slanghen bewijzen/oft wijzen aen/het croon oft ront loopen van den twaelf-teeckende dweers-riem des Hemels: want ter- wijlen datter de Son onder comt ha- ren loop doen/maectse t' gesaep groep- ende/en brenghet het tot rijpicheyt: dat is ooc geseyt/dat Ceres (die self t' hoo- ren is te verstaen) vziydt Ialison, Iup- peters en Electra soon: want Iuppiter is de warmheyt der locht/oft de locht selve/en Electra, neersticheyt: want de Grieken heeten de Sonne Elektor, Ruynt bedde/oft wijct bedde/ als die met haer aentomende claerheyt den Menschen vermaent op te staen van den bedden/om vlijtich tot hun werck en arbejdt te gaen. En ghelijck of Ialison, den soon der verhaelde twee te verstaen is/de Sonner-hette. Dus zijn hier noch wel een deel natuerlijke be- dieftnissen / al op het wassen en rijpen van het koozen / die niet veel by en brenghen: Des keeren wy ons weder tot Triptolemus, om yet sekers van zijn Fabel te verstaen. Hy is in seer oude tijden gheweest een Coningh van Athenen / alwaer doe eenē swaren die-

Natuer- liek uytleg- van Ceres op t'Cooren.

Geschiedni- sche verklar- inghe van Triptolemus

ren tijt wesende / wert zijn vader van den volcke gheboodt / om dat hy nie- mant niet en gaf / dan voedde zijnen soon Triptolemus ghenoech en over- bloedich/en sach ander Menschen van noot vergaen. Triptolemus bresende dit rasende benoude volck/ vlychte op een Schip/dat de Slanghe voor vaen oft teecken voerde: en comende in seer verre en overbloedige Landen/keerde vzoelijck weder in zijn Landt / ghela- den met tarwe / en verlostē zijn volck van de groote ellendicheydt der uptue- mender dierten / en verjoegh Linceum, die dat Landt en Coningrijcke hadde nae hem genomen / t'welck Triptole- mus hem weder benam/en Linceus, als ontweerdigh Menschen gheselschap (om dat hy t' Rijck en t' leven socht benemen/ een die hem hadde gheleert t'koozen saepen/en d' Offerhanden der Goddime Ceres) most voorts in Wil- dernissen en Wossehen hem onderhou- den. Dit gheeft ghenoechsaem upt- romst van de versteringhe: maer aen- gaende den Septischen Coningh Lyn- cus, die wijst aen/wat al quade vzych- ten upt den wortel der booser gierich- heyt sprupten / en hoe t' quaet altydt zijnen Meester loort.

Eynde van t' vijfde Boeck.

Wtlegginge/ en sin-ghebende verclaringe

op den Metamorphosis Publij Ovidij Nafonis,

Door C. V. M.

Het seste Boeck.

Et wedspel tus- schen Pallas en Arachne, en ther anderē in Spin- necop / mach wel verstaen we- sen / om dat A- rachne ee maegt in Lydiē / d'eer- ste vlas-vindtster / en spinster van der Weerelt soude geweest / en die de Wo- gel en Wisch-netten oock opghebracht soude hebben / nae Plinij en Poiidori Virgilij ghetuyghnissen. In dees Fa- bel is eerst te merckē/hoe dat Arachne haer Const hadde gheleert en vercre-

Arachne d'eerste Spin- ner van de Werdt.

gen van Pallas, en datse niet alleen on- dankbaer sulcx versaeckte: maer soo- bermetel was / datse tegē de Goddin- ne / met om best webē dozt opstaen/en wedden. Hier worden bestraft/die hun op Godlijke oft natuerlijke gaben/ vercregen constē en wetenschappen/te seer verheffen/ als of sy yet goets van hun selven/ en niet alles van Godt en hadden: gelijc of sy niet en bedachten/ wat arm/snoo/omutte dieren de men- schen zijn/oft wordē/als sy van Godt genade en goedertierenheyt zijn verla- ten/ welker mensche werckē dan niet zijn/ als nergens toe dienende ommute spinnewebben/dewijle dat sy niet heb- ber.

Leerlijck uytleg van Arachne in Spinne web- ander.

ben als valsche toeluchten/ en in alle pdel wesen lust en behagen. Den twijf om t' naem gheben der stadt Athenen tusschen Pallas en Neptunus, (welcken met de slach van zijne dzytant t' Heert Scyphion upt der aerde dede springen/ en Minerva metter lance d'aerde slaen- de d'Olijf spruyt met vzychten / waer op haer toeghewesen was de Stadt te noemen/ die hare naem gaf Athene/ dat op Grieks is gheseyt Minerva,) geeft te kermē/ dat den vrede beter is/ en Gode aengenamer/dan den krijgh/ die met het strijdtbaer Heert beduydt wort/ en den vrede met den Olijftack. Hier wordt oock mede aenghewesen/ dat de Steden en de versamlinghen der Menschen/om spoedich wordē / en toe te nemen / veel meer den vrede behoe- ven en beminnē/ als den al berderben- den krijgh. Den Coningh Hemus, en zijn wijf Rhodope, Iuppiters en Iunonis eere hun selven toe-eygenende / veran- dert in Berghen / wijzen aen/ datmen hem moet wachten van den opgebla- sen hooghmoet den Berghen geleken/ daer doch de Menschen veel in sondi- ghen/als sy maer en hebben een handt vol pdel ghelucks stracr stijght op/en verheft hem hun ghemoet / meenende seer machtich en weerdich te wesen/ zijn doch sonder Godt onbequaem en onmachtich/ yet goets oft soderlings upt te richten / en daer in soo gantsch onbeweerhlijc als Berghen oft verhar- de steenrootfen. Verscheyden historien waren van Pallas gewebē/om te waer- schouwen Arachne, om haer dwaes- heyt wille niet te wordē gestraft: On- der ander de dochterē van den Coning van Assyrien / Cynara, die schoonder wilden wesen als Iuno, en daerom ver- anderden in de Trappen van Iunonis Kerck / daer sy doe van peder onder- voeten waren getredē / bewijfende dat die hun selven hoog verheffen/ ooc lee- ge rommen vernebert worden. Arachne webende/brenghet in't werck herschep- den historie van d'oncuyf heyt der Go- den / eerst van Iuppiter, hoe hy een deel Vrouw volck bedroogh / in herschep- den ghedaenten hem verscheypende/ waer van elder eenige uytlegginge ge-

Leerlijck uytleg van Hemus en Rhodope, in berghen.

Iuppiter seer oncuyfch.

daē is: van de meeninge is/ dat hy veel dooz gelt oft giften te weghe bracht: want hebbende veel Landen hem on- derdanigh ghemaect / machtigh/en in seer grooter eeren wesende / begaf hem gantsch tot den wellusten / en tot oncuyf heyt/datter in zijnen tijt gheen Prince noch Coningh zyns gelijc en was/ in sulcken ongheueghelde liefde: waerom hy dalende van zijn woningē den Olympus, qua hem versamen met eenige Vrouw (tze wiese was) die hem behaegde(en waer hyse vrede mocht) gebuyckende alle vercleedingen/ver- anderingen/en listen/ die tot Vrouwē bedrieghen dienen mochten. Asteria was van den Arent tegen haren danck wegh geboert/dat was/ Iuppiter ver- woon/en verfloegh Coeus, en nam zijn Vrouw Asteria mede / dit hiet out- boert te zijn van den Arent/dewijl zijn vendel-teecken den Arent was. Hy quam by Leda, in ghedaente van een Swaen: de Swanen / of sy elder in Grieken beter singhen als hier / en weet ick niet/ hier weetmen doch van hen soet ghesangh niet veel te spreken: ebenwel worden sy by den Poeten ge- seyt / heel uptnemende van stemme te wesen:waerom met dees verandering in Swaen gheseyt wil zijn/dat Iuppi- ter Leda t'zinnen wille creegh met schoon-lupdende liefliche woorden/en stemme des ghesangs: doch wort het anders vertelt/te weten / dat Iuppiter der Swanen ghedaent hebbende aen- ghenomen/debe hem boozjaghen van eenen Arent/en quam aldus hem seer verschrickt ghelatende / als om bes- schermte te wesen/ hem begheben inde handen van Leda, dooz welke schalck- heyt hy haer te wille ghecreegh. Het zijn eenige die willen segghen/ dat het niet soude gheweest zijn Iuppiter, Sa- turni soon: Maer datmen oudts tijts alle Coninghen noemden Iuppiter, en dat het een cleen Coningh oft Heere was / die met haer boeleerde / niet op een costelijck bedde/maer op den oever van de Vliet Eurotas, op de grensen van Lacedemonien / gelijck de Swa- nen zijn ghewent te doen in vochtighe plaetsen oft Marassen: En hier upt

Geschied- nische uyt- leg, van Iup- peters vrya- gien en ver- anderen.

Leda met de Swaen.

sonde de Fabel comen / van Iuppiters veranderinge in de Swaen. Voort Leda ghelaght van twee Eperen / als om datse met eenen Vogel te doen hadde: uyt het een quam Pollux, en de schoon Helena: en uyt het ander / Castor, en Clytemnestra. Tot ghedachtenis van dees gheschiedenis / was de Swaen plaetse gegeven onder de Sterren / die sich wenden ter rechter hant van Cepheo. Dit Ep barē soude geweest zijn / datse tweemaal tweelingen baerde / die r'elcken in een eenich li'sken oft vel beslotē waren / gelijcken de de rondicheyt van een Ep. Dat Iuppiter aen Antiopa twee kinderen / Amphion, en Zechus, gewonnen heeft / in ghedaente van eenen Satyr / wil ghesepdt zijn / dat hyse dooz ontuppsche vspagien hadde versept: want Satyren zijn seer ontuppsch gheweest. Dat hy Alcmenam, in ghedaente van Amphitrio haer Man / bezoogh / willen eenige seggen / dat hem Amphitrio hadde bewillicht het vspagien dooz een goede sonne gheldt: by Eginas stey hy in ghedaente van vper / dat was eenen kock / die altyt met het vper doende is / hadde hy met gelt ontghecocht / die hem te weghe hielp als zynen coppelaer. Arachne hadde noch meer veranderinge van Iuppiter, Neperrus, en Apollo gewebd: maer om rozen / zijn uyt dese versieringen meest te verstraen / de wesen / en de verscheyden gemoeden / voornemens en gedachten / die de sulcke hebben / die Waeghen / en ander Ma's Vrouw te wille crygen, somtijts stout als Leeuwen / somtijds behendigh / snel / en listigh als Slanghen / somtijds verschriekt als Schaepe oft Lam / en soo voort henen. Van Bacchus, dat hy quam by Erigone, de dochter van Icarus, in ghelijcknis van een Wijnruyp / wil ghesepdt zijn / dat den Wijn de gemoeden der Vrouwen tot ontuppscheyt can verwecken. Dus hebben dese dinghen so hui meeninghen en beduydenissen / nae sulck Diers oft stoffen aerdt / oft anders na dat de afbeeldinghen des versierschen gheests aenwijsen. Arachne ghestraft wesende / en in een vuple Spinne verandert / en heeft noch tot gheen waer-

Castor, Polux, Helena, en Clytemnestra uyt eyeren gheboren.

Hem aen een ander spieghelen. is goet.

schouwigh voor- tecken moghen bestrecken / by die moedighe Niobe, dat nochtans seer noodich is / datme leert en wijser wort / hebbende es ander ongheluck oft straffe tot eenen spieghel vooz ooghen / op datmen d'oorzakende misdade vermyde / en zyn leven en wesen in een beter verandere.

Van Niobe.

Niobe was de dochter van Tantalus en Euryanassa, oft vā Pelops en Taygete: doch na 't seggen van Apollodorus van Athenen / in't eerste Boeck van zynen Boeckwinckel / de dochter van Phoroneus, Coninck van Peloponnesus, en Laodice. Een segt / sy trouwde Zechus, den soon van Iuppiter en Antiopa, broeder van Amphion: ander seggen / Alalcomenus van Beotten: ander / Amphion van Thebes. Hoe veel kinderen sy hadde / daer is eock verscheyden meeninghe van: maer van seben sonen / en seben dochteren / is het meeste gevoelen. Dese / en haren Man Amphion doot wesende / werdt sy een weenende dootse. Eenige willen dees Fabel aen een gheschiedenis voeghen / segghende dat in Phrygia een groote Best was / dat Niobe kinderen al stozven op eenen dagh: en ghelijck trekkijcke Schijvers segghen / dees sieckte veroorsaeckt te wesen van de Sonne en de Mane / als comende uyt de hitte / en d'overloedicheyt der dampen: daerom soude zyn gesept / datse met de pijlen van Apollo en Diana waren ongezacht / ghelijck men van sulck schieten van Apollo noch leest in het eerste Boeck der Illiaden Homeri. Dat Niobe in steen veranderde / wil ghesepdt zijn / dat die Menschen in sulcken tijdt van siekten zijn veel verhardt / en sonder liefde / dooz de hreese der besmettinghe. Om rozt te maken / Niobe, die om haer opgeblasentheyt en Gods verachten ghestraft was / is dochter van Tantalus en Euryanassa: by Tantalus wordt de giericheyt verstraen / by Euryanassa, overbloedicheyt des rijckdoms. Van dese twee wort gemeenlijck den hoochmoedt ghebaert / en des Menschen trotsheyt / daer gemeenlijck den

Gheschiedigh uytleggh van Niobe.

Leerlijck uytleggh van Niobe.

den sleep draghen oft volgen / verachtighe Gods / r'verschmeden des naesten / en verghetentheyt van Gods en Menschen weldaden. Nu Niobe, den hoochmoet oft stoutmoedicheyt / verheft haer / stende soo veel kinderen / dat is / sy siet groote macht van rijckdommen / groote eere haer als God aengedaen / de edelheyt haers oude heerlijcken gheslachts / veel rijcke vzienden en verbintnissen / menichte van Onversaten / en ghemeen volck / dat vooz haer neder valt / de handen kust / en aenbidt / soo datse denckt / datse alles weerdich is / en dat sy God noch te wijcken noch te danken heeft. Als een huys oft Stadt soo in hoochmoet oprijghet / soo is den ondergangh oft val vooz handen. Wanneer dan de straffende Godlijcke handt op den hals is / en helpt rijckdom / noch vzienden / noch Menschelijcke weerdicheyt / Godt ran dat al in een ooghblick dooz zynen toozn neder ter aerden singten: en als den middel des rijckdoms henen is / de vzienden keeren den rugghe / allen dienst der knechten / het nighen / groeten / hoedt weeren / en groot ghevolgh / houdt t'samen op. Hoe ondt gellacht / het strinck / isser niet dat clinck. Dus om Menschen hoochmoet siechten / verbeteren t'berachten des naesten / t'onderduycken hun stoutheyt en ydel roem te dempe / hebben d'oude Dichters dees verwaende Godt verachtende Niobe den Menschen tot een voozbeeldt gestelt. Tiresias den waerseggher blindt wesende / is ons stillijck in't derde Boeck voozby gegaen / nu doet ons Manto zyn Dochter vol voozsegghschen gheest / in't nooden ter Offerhande van Latona, hem gedencken. Van zyn Man en Wif geweest te hebben / leefsten in't derde Boeck van Metamorphosis, en waerom den armē man van Iuno t'gesicht was benomen / en van Iuppiter t'voorzegghen ghegeven. Dit selve wordt oock soo beschreven dooz Hyginus, in het 75. Capittel van den Fabulen / en doeter by / dat Iuppiter hoven de voozsegghsche gabe hem t'leven verlanghde / tot seben Menschen onderdomme. Maer

Van Tiresias.

daer wordt een ander voozsaeck zynen blindheyt vertelt / te wete / dat de koningsche Minerva met den anderē heel moeder-naecht haer baeddede in de Heliconische Boyne Hippocrene, en datse vā Tiresias daer onverschens werdt naecht ghesien / het welck sy soo heel qualijck nam / dat sy hem zyn gesicht dede verliesen: want ten docht haer niet betaemelijck / dat sterfijck Mensch te roemen hadde / van te hebben naecht ghesien haer / die doch so heel sochvuldich was vooz haer eere. Dooch Chariclo, de Moeder van Tiresias, vercreegh aen Minerva, dat hy in plaetse van zyn uytwendigh / een inwendigh ghesicht geregghen heeft / te voozsegghen tocomende dinghen. Om hier eenen sin uyt te raepen / is te verstaen by dit naecht sien van Minerva, dat den ghenen / die maer eens gesmaect en heeft de soetheyt van de vrucht der opzichter Wijsheyt / oft de claerheyt der selver eens te deghe ghesien / die sal de ooghen zynen sinnen / van alle ander dinghen seer te wenschen oft begheeren / willigh toefluyten: Oft wanneer wy grondlijck aenmercken / wat de Godlijcke supber Wijsheyt is / wy beviden en bekemen / dat wy blind van ons selven / onverschandigh zyn / en niet en weten. Maer wanneer wyse bligtigh nae speuren en soecken / so crygen wy een beter ghesicht / dooz dat onsen gheest met haer kennisse wordt verlicht / soo dat wy dan te voozen denken / sien / en segghen toecomende dinghen: want wy dan wijlijck overlegghen / wat dus oft soo soude moghen voozvallen oft geschieden. Nu sullen wy behoeven vooz te nemen Amphion.

Tiresias wort blindt gemaect van Minerva, om dat hyse naecht sagh.

Leerlijck uytleggh op Tiresias blindheyt.

Van Amphion.

Amphion Coninc vā Thebes / was den soon van Iuppiter en Antiopa, dochter van Nycteus, Coninc van Beotten: want dees Antiopa, in schoonheyt alle dochteren van haren tijdt overtreffende / werdt van den op haer seer verliefden Iuppiter bezucht. Nycteus haer Vader / niet willende gelouven / dat sy by sulckē God saraer was / hadde vooz / haer cruylijck om der

E v

oocups

oncups heydt wille te straffen; maer sy middel vindende om los comē/nam de blucht in eenige plaetse/ alwaer hy ge- bal Epaphus van Sicponien hem oock doe gebonden heeft/ diese met hē nam/ en oock tot zyn Hupszouwe. Nycteus haer Vader / noch op haer vergramt tot op de ure zyns doots/ beswoer soo vast noch zynen Zoeder Lycus, wien hy zyn Conincryck na liet/ sulcke mis- daet niet ongestraft te laten/ dat hy na Nyctei overlijden te Sicponien trock/ doodende Epaphum, en bracht Antiopa mede met handen en voeten gebonden/ en comende op den bergh Cytheron op eenen spriet-wegh/ gelagh sy van twee kinderen/ daer Iuppiter haer mede be- zucht hadde gelaten/ welke de Her- deren van albaer op namen/ en op-woe- den/ tot datse groot waren/ en noemde het een Zechus, en t ander Amphion, om datse waren ghebaert op eenen spriet- wegh/ oft die hem in twee deelde: mid- deler tijt Antiopa, dooz Dyrce, d' Hups- zouwe van Lycus, hebbende uptne- mende seer gheplaecht geweest/ bondt weder middel t ontcomen/ en vluchte- de na haer kinderen / die alree redelijc groot waren: en alsoo Dyrce hardtne- tigh werdt haer te vervolgen tot den bergh Cytheron, en haer so naer was/ om de handt op te legghen / quamen haer kinderen haer te hulp/ en batten- de Dyrce, bonden haer strax aen de steert van eenen weeden Stier / waer

T'lijf roeren^s als die rasen, Sy tieren als de dwasen, En schudden hals en hoofd.

Gelijck Pindarus seght; maer die nu wat treflijcker zyn / en meer zedig/ worden den gheest ontschaecht/ datse als dooz Godtlijcke d'inghe / de stemme boven ghemeen oft ghewoon maedt laten opstijghen/ heerlijcke/ oft als voorsegghsche wozden sprekende/ en Liedekens singhende. Wat sal men doch segghen van den wijt- heer- sehenden grooten Alexander, die ghe- hoorzamen most den snaren van den constringhen Sang-meester Timotheus: dat hy zyn spij-rijcke tafel verlaten- de / liep als beraest tot der wapen- meenende te wesen in den strijt/ en som- tijts strax weder heel weck oft sacht:

van sy eer lanck is de leden ghezoken gewozden/ en uyt de verschuurde leden haers lichaems is een bozne ghespro- ten / die haven naem heeft behouden. Amphion willende doe gaen vervolgen Lycus, en hem ombzenghen/ wert daer van afghehouden dooz Mercurius, die Lycum beweechde/ het Thebesche Co- ninghryck Amphioni ober te gheben. Het zyn eenige/ die Amphion tellen on- der den gulde Olyes- helden. Hy was een uptnemende Sangh en Speel- meester/ en nae Plinij getuygnis/ d'eer- ste die maet sonc op de Lydische wijse: want van outs tijts hadden de Grie- ken d'ieder ley wijsen van maet-sanck/ te weten/ op zyn Dozische/ Lydische/ en Phygische. Oock ghelijck Theo- phrastus seyde/ warē die egyptische/ crachten/ oft verwekkingen der Sang- const d'yder ley/ te weten/ doofhepdt/ wellust / en ontschakinge des gheests. Doofhepdt wort claeghsche wijse met den sangh op't beweeghlijcke voorge- beeldt: Oock Taelmannen en Treur- spelers/ alse doofbe clachtē doen/ boe- gen hun stemmen den sang ten naesten gelijck/ waer mede sye betrachtigen: Doozt den wellust ontstaet met den sang so grootelijc/ dat de Siele t heel lichaem los gheeft (besonder by die licht oft van vropgeestighen aert zyn) en verweckt als ontsuimigh tot spzin- gē/ dansen/ oft hantclappinge ten min- sten/ als het hippelen onghelighen is.

moedigh most nederfitten / nae dat dooz de gheleerde vingheren de ghe- luyden ghewisselt zyn gheworden/ het zy rouwer oft soeter. Den vermaer- den Helbt Achilles spelende op de sna- ren/ sleep en verscherpte moedigh zyn ghemoedt met schoon Liedekens/ om met een bereydt lustigh herte hem in den strijdt te begheben: want al sin- ghende verhaelde hy de hooghe wa- pen-daden / die vooz henen gheschiedt waren. En sulck was oudts tijds de Sangh-conste / en tot sulcken eyn- de: waerom de Edel kinderen / en jon- ghe Helden/ Hercules, Achilles, en an- der / hy Chiron oft elder ter School mosten:

Van de Wonderlijc- ke verwe- kende cracht der Mulije- ke.

Sang-konst by den ou- den seer ge- weest, en waerom.

mosten: Bysonder om dat by den Ou- den alle lofijcke konsten / leeringhen/ geschiednissen/ zome daden en weten- schappen / waren begrepen en veruact met schoon ghedichten en Liedekens onder de Sang-konst/ en met eenen al- so gheleert. So dat de dinghen / die nu swaerlick geleert/ en weplich gehoort worden/ doe ter tijdt vooz al de werelt gemeen waren / en nu t vzoelijcke Lie- dekens gesongen/ so batter Woudhuy- den en Voghelwanghers (soo Pindarus seght/ vermaecken in hadden. Waer- om niet te verwonderen is / dat den Coning Amphion ooc in de soete Sang- konst een uptnemende Meester is ghe- weest. Heraclides ghetuyght / soo Pla- tarchus segt/ dat Amphion d' eerste was die opbracht onder t geluydt des Cp- thers de stemmen des sanghs te ver- menghen / en het Cpthersche gedicht: Welche wijse van singhen Iuppiter zynen Vader hem hadde gheleert. Dit wilde den verhaelde Heraclides bewij- sen met een rolle / die sozghwulvigh in de stadt Sicponie was bewaert/ waer in zyn ghenoeit alle Priesterssen van Argos, constringe Dichters/ en Sangh- Meesters. Eenighe segghen / dat Amphion t Lier / Hery / oft Luyt- spelen hadde gheleert van Mercurius, die de Luyt oft Liere hadde opghe- bracht / en eerst ghehouden van een Schiltpadde/ also oock Philostrates in zyn Tafreel boeck ghetuygt/ twelcke hy Apollo en den Mules gemeē gemaect hebbeude / schonck hyse Amphion, die souder (soo eenighe meenen) noch d'z- snaren tot de viere aenghevoeght heb- ben. Doch den achtbaren Homerus seght / dat Mercurius zyn Liere gaf A- pollo, om hem te vzedigen van de dief- te der Ossen. Het zyn die segghen/ dat Apollo: ander / de Sang-Goddinnen Amphion de Hery oft Liere souden ge- gheben hebben. Sommighe achten/ of hy in de Toober-konst ervaren was. Doch de gemeen versteringhe is / dat hy getrouwt hebbende Niobe, Tanrali Dochter bewoode de Stadt The- bes in Beotien/ sonder mueren en tho- rens: En also hy de Stad liet stercken/ teghen de Theffalische vyanden/ wert

Amphion op zyn Luyt oft Liere soe- he: l soetschallich te spelen/ dat de stee- nen van selfs opzonghen/ en hun elck- ter bequame plaetsen voegghden en ne- der legghden. Hy maekter seden pooz- ten / ghenoeit na zyn seden dochters: want hy hadde 7. sonen/ en 7. dochters/ als verhalt is: Maer gelijck een swaer- last is vooz den Mensch/ overvloedit- hept en noozspoet in rechtermatichept te dzagen oft gebzuyken / soo wel als onspoet met h'jdtfaemhepdt te gedoo- gen/ oft te proeve is/ so soude met Am- phion oock zyn toegegaen / die hoogh- dzagende en moedig op zyn konst/ oock gelijck zyn dwase Niobe tegen Latona, met schandigh lasteren uptgebaren/ en hem vergrepen soude hebben: en doe hy epr: tlijck zyn gedacht van Apollinis ge- schut/ oft vā der pest/ sach uytgeroept / soub' hy hem selven met een swaert (so onsen Poet segt) hebben ongebracht. Ander seggen / dat hy om hem te wre- ken woude afwerpen en te gronde ver- derben Apollinis Kerck / waerom hy ooc van hem als d' ander gedoot is ge- wozen/ en most blindt in de Helle/ son- der oock te mogen hebbe zyn vermaer- liche Liere: wesen: de gestraft/ recht als den uptnemenden Thracischen Sang- meester Thamyris, die tegen den sangh- Goddinnen aen doozt met zyn konst. Om nu dese versieringhen te verstaen: Amphion wozt een soon van Iuppiter geheeten/ om datse oudts tijts alle uyt- muntende Mannen in bysonder oeffe- ninghen zyn kinderen noemden. Pau- santias schrijft / dat een Egypter hem eens seyde / dat Amphion en Orpheus twee swarte Constenaers oft Toobe- naers waren: d' een hebbende tgerucht/ clippen en steenen: D' ander / Weesten en Boomen te verplaetsen/ daer t hant- beliefde. Maer ick achte/ soo wy in t- thende Boeck van Orpheo verclaren sullen/ dat het niet en was van dooz da- Const van wel segghen / en dat desen Amphion in zynen tijdt vooz hadde woeste/ rouwe/ en onderstandige men- schen / wijdt verstropt van een woo- nende / die hy tot een Stadts lichaem- vergaderde / dooz zyn wijse woorden/ Wetten en zeden / en leerdesse Hupsen- malten #

Wtlegginge op Amphion.

maecken/en de Stadt met mueren be- ringelen. Doch een heerschen- de man van aensie / als hy zijn gemoet oft her- te-meeninghe met een bequaem behen- dicheyt onderscheyden kan / somtijds met een treflijke ernstachtighe straf- heyt/en dan weder nae gelegentheyt of behoeven / met wijse vriendlijcke ghe- meenssaem soetheydt / zijn woorden zijn van groot vermogen / om te maken en by een brengen d'alder sterckste Stadts mueren / dat zijn ghehoorsaem en een- drachtige Borghers: Want eendracht maect macht / die bequam tot verwin- nen / en swaerlijck t' overwinnen is. Nu comen wy tot Latona.

Van Latona.

Latona was Dochter van Coeus en Phoebus, so Apollodorus en Hesiodus getuygen: Doch Homerus in zijn Lof- sangh van Apollo, maectse dochter van Saturnus. Sy soude zijn ghebozen in een gesondt en vruchtbaer Eplandt Pooztwaert gelegen / welck niet min- der is als Sicilien. Iuppiter haer soo heel schoone siende / heeftse by ghesla- pen: Maer Iuno vernemende datse by haer Man bezucht was / sy heeftse verjaegt uyt den Hemel/en geboot het Serpent Python haer te vervolghen/ oock dede sy d'aerde beloven op haren Eedt / Latona geen plaets tot baren te gheben / als alleen in t' Eplandt Delos, t'welc doe niet vast en lag / maer dreef met de golven der Zee: Maer Nepu- nus dedet vast leggen / op dat de God- dinne daer gheligghe oft kramen mocht. Dit Eplandt werdt Delos ge- noemt / dat is openbaer en blycklijck. Sy soude in dit Eplandt zijn gecomen / in gedaente van een Quackel / door Iup- peters hulp / om Iuno te bedriegen oft on- kenlijck te wesen / waerom dit Eplandt wert genoemt Ortygia, want Ortyx op Griecx is een Quackel: Sy gelaght in schaduw van eenen Palm en Olyfboon / dat ander segghen te zijn geweest twee boznen soo geheeten: De Cureten met gheluyt verdooben Iuno, anders had- de sy (die vlijtigh de wacht hiel) dit kinderbaren achterhaelt oft vernome. Latona haette in haer armen den palm-

Wdegh va Latona.

boom / en verlostse van twee kinderen / Diana, en Apollo, t'ender dracht: noch- tans Diana eerst ter werelt comende / diende haer Moeder voor Doemoer / om Apollo haer broeder te baren. Dees twee hebben ghedoodt met pijlen den Moeders vyandt Python, den draeck / die haer soo seer gequelt hadde: Waer van den uytleggh in t' eerste Boeck te sien is. Aengaendemu Latona, eentighe segghen / dat sy de Musijcke (die den Menschen hum verdziet vergeten doet) heeft bonden / en daerom Latona, dat is op Griecx / vergeten / soude zijn ghe- heeten. Ander seggē / dat Diana Jaght- Godinne / was dochter van Latona, om dat d'oeffenighe der Jagt veel cracht heeft om s' Menschen gheuel des Seests en hertseer te vergeten. Latona was Dochter van Coeus en Phoebus: Coeus, was den Soon des Hemels, om dat den Vader / een oorsprongh alles goets / en den Godlijcken Gheest / zijn goetheyt deelachtich maectt over alle levende / en datter geenderhande goetd en is / dat niet van den Hemel en comt door de goetheydt Godts: Soo is van t' vergheten alles quaets Latona, een dochter van de klaerheyt des Hemels. Dese vol schoonheyt der hopen van de Hemel ghekomen / wordt verschyckicht van de Menschelijcke ellendicheyt / als van een moeplycke Slanghe Python, diese vervolghen soude. Doch door Godtlijcke hulpe baerdit sy de ghene / die dees Slanghe oft Drake dooden. Ander naetuerlijcke uytlegghinghen / niet veel dienstigh / laet ick achter we- ggen.

Van Apollo, oft Phoebus.

Apollo (ghelijck wy verhaelt heb- ben) was den soon van Iuppiter, en Latona: ander onghemeen twijfeli- ghe meeningen zijner afcomst gae ick geern hoorp / oock zijn byvragen / en kinderen / om met hem wat hozt te maken: Want t'zijn meest al natuerlic- ke dingen / en ghemeen eygenschappen der Sonnen / die van hem worden ver- tellt. Van zijnen waghē en Heerden hebben wy voorhenen verhaelt: Oock van den draeck Python. Hem wordt zijn

zijn plaetse bestelt in t' midden der Mu- les, als hen danf-belepper wesende: want hy voor den Sonne ghenomen / t' herte des Hemels / s' Weerlts ziel / en licht is / oft Iuppiters ooge. Heeft oock de Wedel oft Liere / bewijfende de voorverhaelde eendrachtighe ghelijck- stemmighe des Hemels. Hy wort ge- noemt de God der Poeten en Medirij- nē / om dat de Sonne so vol geest-gebe- de cracht s' Menschē sinnen verscherpt en verlusticht / de locht supbert en ma- ticht / en s' Menschen lichamen onder- hout en gesontheyt toelant. Hy was oock ghehouden den Godt van voor- seggingen / gelijk wel te sien was doe zijn Ghepinnis te Delphos in swanck was: daerom zijn hem by ghevoeght de Rieghen / voorziende Raede / en dootd hoorwetende Swane / gelijc hem meer tuygh by ghevoeght wort / nae de dee- len der tijde / de viere van het Jaer / en dergelijcke. De Griekische Poeten hietē hem Hecaergos, dat is / werken-

Wdegh van Apollo.

Apollo wordt Hecaergos ghecoen, waerom.

Van Diana.

De afcomst en geboorte van Diana, daer wy t' by laten / is voor henē verhaelt: Sy hadde in haer Moeders varinghe soo veel liden ghesien / datse van haer Vader Iuppiter vertreegh eenwielc Maeght te blijven. Sy ver- treegh hier noch toe Boge en pyl-ko- ker / en t'festich dochterē van den Oce- an, om haer te houden gheselschap / en noch ander twintich / die last hadden over haren Boge / Pylen / Leerfen / en by- skens / en haer honden te bestellen oft voeden: en sy werdt ghestelt over de Jaght / over de weggen / havens / boschen en gebergten: haer verschep- den namen ghegeven / Luna, Hecate: Sy wort ghehouden voor Proserpina: Sy wort nae t' Eplandt Delos, Delia, en nae den lust totter Jaght / Dyctina: oft nae de netten oft garen om twildt te vangen / die een Pynphe Britomar- cis hadde opghebracht: sy hiet oock Alpheia. Haer was ooc een Kercke ge- sticht / die mē hiet den Tempel van de Diana van Alpheus: want Alpheus haer vrgdede / en nae liep om haer te vercrachten / tot de stad Letria, in E-

Diana wordt ghe- heeten, Luna, Hecate, Proserpina, Delia, Alpheia.

de van verre / Phoebus om zijn blint- kentheyt en claerheyt / Delus om dat hy verborgen dingē openbaert. Meer namen nae Delos, nae den draeck Py- thon, en nae Latona, worden hem ghe- gheben. Hy en Diana, zijn ghebozen in Delos, dat is gheseyt / openbaer / en te voorschijn comende / oft blyckende: want de Sonne en Mane / van Godt tot groote lichtē der werelt geschapē / openbaerden en ontdecken alle wesent- lijcke dinghen op Aerden / ghelijck sy noch doen. Nu aengaende de Son / in onsen ooggen t' uytnemende heerlijckste hoofst-licht der Weerelt / dat soo veel wonderlijcke / en seer nutte dinghen / tot s' Menschen leven / van den Almagti- gen beweeght zijnde / doet / en werckt / is soo heel besouder uytmuntich / dat het geen wonder is / dat d' onwetende heydenē hem hebbe daer aen misgaen / met eeren en aenbidde / meenende haer Godt te wesen / en den Heerschapper van Hemel en Aerde.

Phoebus, Delius.

Hythie.

Lucina.

Triforma, Trigemina, Trivia.

ders hebben verwondert wesende van haer snelheydt / haer wiecken bygheboecht / en eenen wage / van witte Pinden hoort ghetrocken / om dat het wit haer alderbest gelijck. De Fabel van de Boeren in Dozschē verandert / soude zijn genomen upt een geschiedenis / van eenen veldt-strijdt / die gheschiede tusschen den Rhodians en den Licpans: want daer waren tot hulp van die van Rhodes geromen die van het Eylandt Delos, daer Latona ober te heerschen plagh / en comende in Licien / en dit krijgsvolck grooten doyst hebben de / en willende water dzincken upt eenē Poel oft staende water / wildent de Boerē van Licien niet toelaten / maer beroerdent en maectent buyl / en hun verbiedende / deden al wat sy mochten / op datse dat water tot humen nootduft niet en soudent gebuycken. So dat die van Delos toornigh worden / de Boeren al versloegen / en lieten se so liggen in humen Poel / en hun water behouden. Doe desen krijch ten eynden was / en die van Delos op den wedertocht waren / en quamen weder hoorby den Poel / en siende na hun doode Boeren / en sagen nergen niet eenen / dooz dat t'water ghewasschen mocht wesen / oft anders / so datse niet anders en saghen dan Dozschē / en niet en hoorde als haven rouwen sangh. En hier upt is dees versieringe genomen / van Latona doyst / en t' veranderen der onbeleefde Boeren. Hier worden aenghetast de onverstādighe / afgonstighē / gierighe Menschen / die soo onbeueghlyck en Boersch den behoefighen / armen / oft repfenden Menschen /

Maeckt u van my ghy speeltuygh bot en quaet, D'wyl ghy onttekt mijn wesen en ghelaet.

Sy verbloecte oot met afgrijlijcken quaden wensch / van wyede doot te sterben / de genen diese op rapē / en hem daer mede tot spelen behelpen soude. Dit lot viel op Marlyas, die eenige segghen den soon te zijn geweest van Oeger, een Herder / en es der Satyren / die de Fluyt opnam / en hier mede so vorderde / dat hy den beste meester van al wiert / en ten lesten bondt / en opzacht de Dozische oft de Phrygische Mu-

de minste vziendtschap van der Weerelt / gelijck t'ghemeen water / soudent ontsegghe en wepgheren / al soudent sy eyndelijck in hun overbloedicheydt verdzincken en vergaen.

Van Marlyas.

Marlyas was den soon van eenē Hyagnis, die den eersten was / die onder ander by bzacht de Wetten / maten / en eericheyt des maet-sanghs / tot lof der Goden / welc de Grieken songhen in hun hooghe Feesten. Marlyas was ghebozen te Celena, een Stadt in Phrygia: hy hadde grooten ghemeenen omgangh met Cybele: maer hebbende veel gherepft / quam hy te Nylā besoecken Bacchum, die doe ter tijt daer hadde heerschappije. Daer vout hy Apollo, die in grooter eeren en aensien was / om dat hy veel schoone vonden had op ghebracht / besouder de Harp / en de Const daer op te spelen. Minerva hadde de eerste Fluyt op ghebracht / en gemaect van het been van een Hert / waer mede sy in een maeltijt der Goden speelde: maer Iuno en Venus bespotteden haer / seggende / dat ghelijck als sy hadde ooghen ghelijck een Cante / dat se nu met dit opblasen der wangen / haer aensicht gheheel selde op de gedaente van der Catten tronien. Minerva gingh strax haer in een claer Boze-water spieghelen / om te sien of sy al blasende sulcken onhebbelijckē tronie selde / en soo mismaecter upt sagh / ghelijck sy soo seer gheropen hadden / en siende dat het de waerheyt was / wierp sy van spijt de Fluyt henen / segghende:

Minerva wort van Iuno en Venus bespot, om haer fluyt. sijnke / en de Fluyte met twee pijpen: maer t'quaetste was / dat de bloet van Minerva hem te deel wiert / end hem zijn huydt most costen. Nu Marlyas by Apollo wesende met zijn Fluyt / daer hy hem nu vast op hadde gheoeffent / beriep Apollo, om in wedspel te beproeben tegen malcander / wat sy in de Musijck oft wel spelen vermochten. Him verdzagh was sulcx / dat den verwonnen soude des verwidders machten

Minerva wort van Iuno en Venus bespot, om haer fluyt.

Marlyas raept op, en gebruycke de vervloecte Pijp van Minerva.

Van den Boeren van Licien, in vrischen, geschiedigh uytleggh.

Wedspel tusschen Apollo en Marlyas.

en wille zijn onderwoyzen. Hier toe waren in der Stadt Nylā vercozen richters om te oordeelen. Marlyas ten eersten blies so heel soet-luydig zijn fluyt / dat hy den heelen omstandt verbulde met groot verwonderen / soo dat peder meende / dat hy zijn teghenwedder alree verwonnen en onder hadde. En alsoo peder den Richters ghenoech te segghen hadde van dese groote confictherdt / begon Apollo, den welcken seer lieflijck versaemde zijn stemme al singende met zijn speeltuygh / dat hy oock so heel upt ghenomen handelde / dat hy wert verclaert en wtgesprokē den verwinder te wesen. Marlyas bewees den Richters / dat sonder reden d'overwinninge zijnen tegen-genoet was toegewesen / dewyle sy hadden ghewedt op het vergelijcken des spels / of de konst van het speeltuygh te handelen / en niet op de stemmen der kelen oft singhen: En dat het gheen recht en was / dat hy tweederley konsten teghen een eenighe in het wedt-spel by hadde ghebracht. Apollo antwoorde / dat hy niet dan recht en redelijcheyt en hadde gepleeght / om dies wille dat Marlyas met zijn Fluytblasen al hadde gedaen wat in hem was / oft vermocht: Dan wilde men de konst vergelijcken / soo most men dese Wet stellen / dat sy beyde / oft niet een / hem en soude behelpen met de mondt / dan dat een peder alleenlijck met den vingheren bewese zijn erbaventheyt / in der konst te handelen / en te noyen de Harp. Desen spelstrijdt geschiede by de verhaelde Stadt Celena in Phrygia, die naemaels hiet Apamena, oft soo Ptolomeus seght / Apamia, ontrent het Meyz oft poel / daer soo heel goede rieten tot Fluyten wasfen / soo Strabo in zijn twaelfste boeck verhaelt. Doe hy nu ghevilt was / soudent upt zijn bloedt zijn ghewassen de Satyren: doch seghtmen / dat de Satyren, Faunen, Nymphen, Veldt-Goden / Schapers / en Herders / des Marlyas doot soo beweedden / dat dees tranen vergaderende / soncken in der aerde / en vloeyden daer weder upt met soo groote menichte van water / dat het genoech was om een vliet te worden:

Satyren en Herders tranen, over Marlyas geveent, in een vliet verandert.

Den: Dese wiert genoemt Marlyas. Ick ducht / oft ick acht / dat het wel mocht een vliet zijn / die men nu noemt Pallazia, en voortijts hiet Meander, die mijnen naem schier mede bzenght / die soo van der Veldt-Goden tranen deelachtigh oft ghewassen is / of ick daerom te meer op t'veldt te wonen waer genegen. Apollo soude na dit vlieten groot berouwen hebben gehad (so eenige segghen) dat hy van de toornicheyt so verrehem hadde laten verwoeren / te doen so onmenschelijcke groote wreetheyt / dat hy de snaren van zijn Harp bzekkende / Harp en Fluyten ophanghende in den kuyt van Bacchus, trock henen met zijn Wjster Cebele. De Musdees Harpe bindende / hebbense weder toegherust / en een middelbaer hier toe opgebracht. Van de huydt van Marlyas werdt eenen Wijnfack ghemaeckt. Eenighe hebben een ander ghevoelen van zijn doot: Want Plinius in zijn 16. Boeck / Cap. 44. seght / dat op den wegh van Myrrea, te comen nae Phrygien / noch in zijnen tijdt den Planeboom in wesen was / daer Marlyas hem selven aen verhingh / upt spijt dat hy van Apollo was gheweest overwonen. Nu hebben wy verbolghens veel eenderley voorbeelden ghehad / dat sy qualijck zijn ghebaren / die hooghmoedigh teghen den Goden hun op hebben gestelt: waerom den Mensch heeft toe te sien / dat hy wijstlick zijn gemoet overheert en overwindt / dooz gheen toelacchende voozspoet / oft gheern opblasende Const oft wetenschap / dat hy te geenē deele tegeden wille Godts hem en verheffe oft aenstelle / in welc te doen groote macht is gheleghen. Ten anderen / dat gheen onweders der teghenspoeden oft onghelucken / zijnen Gheest / hoe seer aenghevochten / te neder en werpen / noch en doen wijcken van den vasten en sekeren grondt der lijdtfamigher maticheyt. Dese Fabel heeft weder oock tot op t' huydt / oft wel op t' been aenghetast d'opgeblasen laetendinckende / die hun selven te veel / en anderent te wepnich achten: Doch ten koste hun al die huyt niet / dan dickwils wel goedent!

Marlyas heeft hem selven verhanghen.

Leerlijck uytleggh op Marlyas.

Den naem/eere/en loflic gerucht. Ovidius seght/ dat Marlyas bloedt in Wliet veranderde/dit wijst aen/ dat alle die Gode weder staen/ oft niet en vzeesen/ so hy te vzeesen is/zijn almogentheydt can sulcx haest doen bekennē/ te wesen onstadigh als de Wliedt: Wantse sonder Gods ghenade moeten te neber/en ter aerden/ als in Wliet-water verandert wesen: Want sonder God is geen bestandige vasticheyt.

Van Pelops.

Nv volgt Pelops, die seer mistroostig was om zijn suster Niobe: hy was den soon van Tantalus en Taygeta, de dochter van Atlas, soo Euripides tuyght in zijnen Orestes. Om nu te comen tot zijn Houwlic: siet/ Oenomas, Coning van Eliden en Pise, hadde van t'Gheheymnis een Antwoort/ dat hy sterben soude dooz de hant van zijn swagher oft behoude soor: Waerom hy een zijn eenige erfgename seer uytneemende schoon dochter/Hippodamia, niemant wou te wijde gheben/oft (soo eenige seggen) om dat hy haer self seer lief hadde/ en niet mocht lijden/ datse yet wat uyt zijn ghesicht soude wesen. So stelde hy op eenē wage strijt en veninghe/ met sulcken bespreck oft besuydt/ dat d'eerste die hem con overwinnen/ zijn dochter soude trouwen/ en daer mede hebben t'Landtschap Istmos, nu gheeten Haxamilo, ghelegen in de engte van Peloponnesus, daer Corinthen gheboort was: Maer wie overwonen waer/ die most daer sterben/en begraven worden. Nu hadde Oenomas vier seer snelle Peerden/ die van het blasen des Windts waren gheteelt en voozt gekomen: dese trockē eenen wagen/die wonder licht en gherestijck gemaect was/so dat hy wel hoopte te hebben de verwinninge/ en zijn lieve dochter te behouden. Pelops, die groote liefde droegh tot Hippodamia, begaf hem niet haestigh tot desen strijdt/ maer liet ander voozgaen/ en besoecken met t'berlies huns levens. Alser nu een deel van dees Minnaers doot ghebleven waren/ die Oenomas sechtlijck deen hy dander hadde laten

Oenomas stelt zijn dochter op te winnen met eenen wagen strijdt.

begraven/de welke Pelops naemaels ter eere/en om Hippodamia liet maken een heerlich gedenck-teecken oft graf. Pelops groot vrient van Neptunus wese sende/ kreegh van hem te schenck eenen waghē/ bespamen met vier ghewierckte vergodlijckte Peerden: Hier mede is hy eyndlinghe voozt/ en in t'perc gecomen. De loopbaen was van de Wliet Clade, tot het Corinthische Isthomos. Den Coningh was te vreden/ dat sy hui Wjster mede op hman Waghē hadden: den Wjster volghde hy dan wat zijn Peerden loopen en trecken mochten nae/met een pijcke in d'hant/ en hem achterhalende/schootse of stackse hem dooz t'lijf. Hippodamia met datse Pelops aenschoude/ beviel haer zijn beballijckheydt en ghebaente soo wel/ datser heel op verliesde: En dooz dese liefde handelde sy heymelijck met Myrtilus, haers Waders Woerman/ den welken Pelops hielp aen de verwinninge/ niet wetende dorch dat haer Waders doot daer dooz volgen soude. Desen dus ongekocht/bede geen lensen oft as-naegels in de rader-assen/ so dat int begin dat den Waghē begon te rennen/de raderen van de assen af liepen/ en den waghē ter aerde omstoyte/ en Oenomas niet alleen en was verwonen/ maer lag de leden al gebroken onder de Waghē. Dus Oenomas sterbende/begeerde/aen Pelops, dat hy zijn doot wozke aen Myrtilum, dien hy seer bloeckte/en veel quaets wenschte: Welken quade tozts over hem quamē: Want Pelops weg voerende sijn gewonnen vrientinne/ sy op den weg doost hebbende/ liep self een stuck weeghs om water te halen: Terwijlen Myrtilus, dees oozsaek waernemende/ dede zijn beste om haer te verkrachten: t'welck Pelops dooz haer verstaende/ greep hem/en wierp hem van een hoogte in de zee. Van dese dinghen sijn van verscheyden oock verscheyde vertellingen ons niet dienstigh. Van desen dootslag heeft Neptunus Pelops gesuybert. Nam tot hem de Coninglijcke stadt Pila, met Coninglijcke huyse/en al t'Landtschap Apia, oft Pelasgia, en noemde dat heele vastlandige

De doot van Oenomas.

Pelops heeft zijn dochter gewonnen door list.

landige Eplant nae hem / Peloponnesus, so veel als Pelops Eplant / dat nu genoemt wort Morca. Van Pelops eerste doot/en sijn Elphē schouwer / hebben wy verhaelt. Onder ander sonen hadde hy eenen Corinthus, die de stadt Corinthus, die eerst Ephyrus hiet / den naem gaf. Pelops na zijn tweede doot/ was begrave te Letrin, stadt in Eliden, daer hy niet minder ouder den Helden oft half Goden ge-eert / en was gerekent als Iuppiter onder den Goden. Voozder also hier nae den Tropschen krijgh vast aenleyp / de Waersleggers volghende t'Gheheymnis / gaben te kennen aen den Giecken/ datse onder ander behoeften te hebben t'ghebeente van Pelops, t'welck daerom in hun Legher werdt ghebracht: Maer nae den Tropschen ondergangh/ doement weder na Pise bracht/verging t'schip/ by den strant van Euboea, by t'Eplant Negrepont: dit ghebeente was van d'Elphen schouder / hebbende een Godlijcke cracht. Langhe hier naer wast ghevonden van een Visscher Damarmenes, die hem verwonderde van de seldtsaem groote / verberghdet op den strandt in het zandt/tot dat hy tot Delphos t'Gheheymnis hier van ghebraght soude hebben / wat het was/ en waer toe het dienen mocht. Ter selver tijdt waren daer de Eleensche Ghesanten/begheerende aen den God raedt teghen de Best/daer zy jammerlijck af gequelt waren/so dat t'Boethische Gheheymnis gaf t'samen aen bepde antwoorde: tot den Eleen / datse souden verrijghen van Damarmenes Pelops ghebeente: t'welck hy dede/ en sy werdē geholpen. En tot vergeldinge maecten sy hem / en zijn nacomers/ bewaerders van dit Veplichdom/ t'welck van langh in den gront der Zee te ligghe was seer verdozven. Dees vertellinge der Doeten/vande geschiedenis niet wijdt verscheyden ghelikehede/bzenght mede / dat t'Menschen leven niet dan een eenparich rennen/ loopen / en eenen sozghlijcken strijt is/ dewijl wy althijds in ghebaer sijn / en ons eygen begheerten en wellusten standich moeten bevechte/ en wederstaen:

Sin-ghe-wende oft seerlijck uyt-legh op Pelops wagen rennen en leven.

want laten wy ons daer van t'onder bzingen/en ter aerden werpen/wy zijn self oozsaek van ons verderf: maer so wy den verwinnigen eynt vercrijgen/ wy werden gheacht volherdige cloerke Helden / en sullen al den loop onses lebens vooztaen sijn vergheleschapt met cloekheyt en sterckmoedicheyt/ als met een schoon Hippodamia: nade-mael ghewente metter tijt haer in nature of aert verandert. Maer dat den geest oft den aert der menschen seer is genepcht tot de dinghen/ die den vlesche aengenaeft of bevallijck sijn/ dat bewijfen de namen der Peerden van Oenomas: het eerste hiet Harpin, dat is / rooverde/ of met geweld neurende: want des vleschs begeerlijckheyt oft lusten sijn roovers van alle schattē der Zielen: Ocys, het tweede / en t' derde Pille, dat is snel/en licht/ so sijn oock de lusten deser Werelt / snel en licht voozby varende: t'vierde Aorat, dat men niet en siet/gelijck de tegenwoozdighe sienlijcke dinghen oock haest onstienlijc worden en voozby sijn. Dus d'oude Grest-rijcke Doeten/ willende ons vooz oogen schildere / en sien late/ dat t'menschen leven is doozblochten/ en ondermergt met geval en ongeval/ vol sozghē/ pyne/angst/en tweedrachtich ghestrijt: so hebben sy althij elcke wellust met eenige gebaerlijcheyt oft noot verselschapt: ghelijck oock geene vry en is van eenighe ellendicheyt oft swaricheyt/ in/ by/ oft achter haer te hebben: des sy om ons te houden/ oft bzingen in ee eerlijc/ vroom/en zedich leven/en ons van den wellusten afghescheyden te make/en voozstichtich/stellen sy ons menichvuldige voozbeelde/ wat sy vooz wzeede beulische straffingen te verwachten hebben/de gene die der hun van laten verwinnen. Dat Pelops onmooselijc van zijn Wader gedoodt / en in stucken den Goden was voozgediet/ als elder verhaelt is/daer in wort ghermerckt/ hoe God oprecht en goedertieren is. Tantalus wert ghestraff/ en Pelops veronghelijck sijn de/ wert gezgent/ voozspoedich/ rijck/en machtich in eeren: want het Elphen been rijckdom/en de Schouder macht

De namen der Peerden uytgheleyt.

S

beteyt

beteyckenen. Dat Pelops rijk was / leert t'oudt Syreewoort / van te segghen / De Talenten van Pelops, daer grooten rijkdom mede gemeent wort: want in zijn Lant Peloponnesus pont hy eerlijcke mignen van Goudt. Nu volght het ongheluckich Houwlijck van Thereus, Coningh van Thracien / en Progne, de Dochter van Pandion, Coningh van Athenen: het welck geschiede tegen danck en wille van Iuno en Hymenæus, d'ee Goddinne / en d'ander Godt der Byploften. Van Iuno hebben wy elder uytlegginghe en verklarunghe gedaen: daerom willen wy Hymenæum vooz nemen.

Van Hymenæus.

Hymenæus, soo wy int voozgaende Boeck hebben verhaelt / was den soon van de Sangh-Goddinne Cleo, en broeder van Ialemus: hy was ghebozen / en hadde zijn wooninge t'Athenen: hy was so heel schoon / en van aensicht soo volcomen lieflijk / soet / en behallijck / dat hy van velen vooz een Maeght oft Vrouw was aengesien. Desen wert oock verliest op een uytnemende schoon Jonckvrou: Doch gheen hope hebbende / tot eenich troostigh eynde zijner vierigher liefden te moegen gheraken / oft comen / met dese Maeght / om dat hy van rijkdom / en gheslacht heel veel leegher was dan sy: soo nam hy alleen tot voetsel zijner liefde / t'ghene hy eerlijck van haer mocht ghenieten / dat was / haer te sien: waerom hy haer naevolghde over al / daert hem gheoozloft conde worden te comen / waer toe hem grootlijck zijn schoonheyt te hulp quam: want hy vercleedt comende onder de jonghe Dochteren / wert lichtlijck gerekent / oock een van hen gheselschap te wesen: maer ter wijlen den ellendighen Jonghman anderen bedroogh / en meest hem selven / gheschiedet / dat hy in geselschap van zijn alderleeffte / en veel ander schoon Jongvrouwen van Athenen was gaewandele byten der Stadt ter kermis / tot d'Offerhanden van Ceres Eleusina, werdt hy met dit zijn gheselschap daer metter haesten

Geschiedighe vertellinghe van Hymenæus van zijn geluckigh vryen.

overhallen / en ghebanghen wech ghe-nomen / van eenen hoop woeste felle Zeeroovers. Dese daer naer wat ver-re / en een deel mijlen van Athenen betrocken wesende / waren seer vzolijck om hunnen roof / en daer mede in eenighe heymelijcke plaetse wesende / daer sy dochtē wel te wesen versekert / hebben sy neder sittende hun gherust / en van t'onghemack der Zee dooz de lan-ge vaert / en de vermoeptheyt van dese sen tocht / waren heel vermoept / en begaven hun tot slapen / niet seer erghen vooz besorgt / om dat het maer en waren (so sy meenden) al jonge versaechde Maeghden. Doe heeft Hymenæus zijn Manlijck ghemoet / en de liefde verweckt / d'oozsaek / en ghelegen tijt waer te nemen / te verlossen zijn Wydster / en alle dees gheroofde jonghe Dochters: en nemende van dese Roovers gheweyt / heeft dus slapende alle omghebracht / en vermoort / eer datter een wacker is gheworden. Doe hy nu dese Jongvrouwen verlost / en weder hadde ghebracht in een wel ver-sekerde plaetse / hy keerde weder in de Stadt / belovende die van Athenen / hun verlozen Dochteren weder te leveren / so verre / oft indien sy hem wilden doen hebben / oft gheben tot een Hupsvrouw een onder hen allen / die hy eentighlijcken hertlic beminde: het welck hem gheern bewillight wiert: want peder docht / dat hyse wel hadde verdient. Aldus dan vercregh Hymenæus de jonge schoon Jongvrouwe / die hy seer ghewenscht hadde en begeert: nae de feestlijcke en vzolijcke Byploft / leefde hy met haer al zijn leven met goeden hoozspoet / en gheluck: ter oorzaken van dat dooz desen dees Maegden waren verlost / en dat zijn so seer begheert Houwlijck gheluckigen uytgang hadde / hebbē sy in ouden tijt in den Byploften menichmaal zijnen naem genoemt / en herhaelt / seggende / of roepende / Hymenæus, Hymenæus, gelijc tot ee geluckich teeckē / en wenshende de houwlijckende t'geluc van Hymenæus. Dit was een wijse / en een ghemeen ghebruyck by den Griecken / ghelijck de Romeynen in hun Byploften

loften riepen Thalassus: welcken Thalassus een cloeck Hoofstman wesende / wert toebacht een seer schoon Maeght der Sabinen / in den roof der Byploften / en al brenghende riepen de Krijghsknechten / tot Thalassus, tot Thalassus, daer sy seer welcom / en te wijve genomen wiert / en dit houwlijck was ooc tot den eyndt voozspoedich / daerom wiert Thalassus in de Roomsche Byploften aengheroepen. Dus Hymenæus by den Griecken in den Byploften so veel aengheroepen wesende / wert ghehouden te wesen den Godt der selver / ghelijck Iuno de Goddinne daer van was / om dat dooz de maricheydt / en goedertierenheyt der locht / de Houwlijcken gheschieden / niet soo heel om datse de Godinne is van den rijkdom / daer veel Houwlijcken om gheschieden. Met Hymen oft Hymenæus wort oock noch ghemeent / d'oozsaek des Maeghdelijcken naems. Nu dit Houwlijc van Thereus en Progne, was van dese twee oberste der Byploften niet bewillight. D'Eumenides hebben wy int hierde Boeck uytghelept: doch in dees Byploft hieldē sy de Keerffen oft Toozsen / niet der blyschap / maer des d'ucer: met dese Toozsen hadden de Heydenen veel te doen / als sy niet claer en b'z' deden / was het geen goet teycken: oock seght men dat het quaelijck gaet / daer den D'oes de Keerffe houdt. Den Wol was by den Heydenen oock gheacht met zijnen onlieflijcken sangh / een voozseggher van ongeluck / soo dat sy niet gheern hadden uytghegaen des avonts / als sy den Wol hoozden / oft hoorde sy hem / sy keerde weder in. De Fabel van Thereus, Progne, en Philomela, en hun veranderinghen / zijn ghenomen uyt geschiedenis: want Thereus wzeedaerdigh wesende / was een die alles met ghewelt socht te betomen / wort daerom ghesepet den soon van den Krijgh-Godt Mars te wesen. Hy zijn snaer / of Wijfs suster vercracht hebbende / en verborghen houdende / zijn Hupsvrouw meenende datse doot was / dede niet als weenen en crjsten / sentreckende swarte rouw / oft treurcleederē / gaf oozsaec der ver-

Thalassus in de Roomsche Byploften een gheroepen.
Hymenæus, Godt der Byploften.

Leerlijck uytleggh van Thereus, Progne, en Philomela.

sieringe / datse in Swaluto was verandert. De suster Philomela, in d'achte-gael verandert / gheeft te kennen / dat hoe de ondeucht / oft boof heydt / meer soekt onder te d'acken de deugt / hoe sy haer meer verheft / en haer cracht en soetheyt openbaerder maect: want dese Philomela, van Thereo de tonghe benomen / op dat zijn snootheyt / en bezeben schelmstuck verborghen bleve / wort sy daer boozen van den Hemel voozsien / van een uytnemende soet en lieflijcke stem / waer mede sy in den blofsamen lanten / nacht en dach / een Mensch-hert-verheughende vzolijck geschrey oft ghesangh in den wildernissen laet hoozen / en Echo tijt verdrjff geeft met haer na te bootsen: maer den schandigen Thereus, ghelijck zijn bypl-leben wel weerdich is / verandert in een Doppe / oft Houpetoup / heeft niet veel te seggē / geneert hem met vuplen d'zer / daer hy zijnen nest mede bouw / nae de ghemeen meentinghe / oock nae Plinij getupgenis in zijn thiende Boec / is desen Voghel seer onreyn en vupl in zijn aec / ghebruyckende daer toe des Menschen d'zack / bewijfende dat een snoode hoos Mensch zijn voetsel en vermake hebbende in alle vuple stinckende quade wercken en sonden / epntlijck comt tot schanden / en in verachttinge / by peghelijcken. Den Coningh Pandion, dooz zijn onvoorzichtighe gtericheyt / meer stende op t'Coningh-rijc van Thracien / als blytich te vernemen na den aert / en t'leven van den hoosen Thereus, dat hem namaels wel beroude / en totter doot betreurde / wijst aen / dat een wijs Vader niet soo heel sal vernemen na den rijkdom als nae de deughden / en goede zeden van den ghenen / daer hy zijn Dochter mede sal gheben / en weten te boozen / heeft den Man rijkdom / oft den rijkdom oock een Man heeft: want hier in on-versichtich zijn / brengh grote schade en verdriet by / gelijc dese Fabel leert. Doozts wijst dees versieringhe aen / wat groot verderf dooz de rasende on-tupf heyt ontstaet / t'welck geen liefde en behoort te heeten / dan stechs een on-stadige vperighe raserije in des Menschen

schen sinen: ghelijck het met desen on-
rupffchen Thereus woort aenghewesen/
die stracx de gene/ die hy so heel scheen
te beininnen/ de tonge affneet/ en epnd-
lijck socht om te hzengen/ soo dat 't ge-
meen **Spreckwoort** (tot waerschou-
winge der Vrouwelijke jeught) altyt
waerachtigh woort behonden/ Als den
wille is ghedaen/ is de liefde vergaen.
Epndlijck woort noch aengewesen den
ijver en waeckagiericheyt der Vou-
wen / ober d' ontrouwicheyt der over-
spelige wzeede Mannen/ dooz welker
sinmaticheyt dickwils oock veel ver-
derfnis can volghen: want al heeft den
aerdt der Menschen een seer behaegh-

Gemeen
spreck-
woordt.

lijcke soetheydt inde wzaake/ die henz
tot groot leet van zynen gehaetten oft
vpant geschiet/ so sal den wijfen/ oft de
wijse/ in alles den epndt bedencken/ en
overlegghen / of hem daer nut oft eere
by soude gheschieden. Hadde doch den
Mensch so veel lijdtfaem cracht/ zynē
toozn / en zyns toozns raden en lusten
te sachten/ matigen / en der reden t'on-
der werpen: conde hy dese zyn beroer-
lijke blint-doecken der gedachten en
sinen afrucken/ om te sulcker / als op
een ander tijdt eben boosfichtich te
sprecken/ en doen: dat waer tot allen
welstant / ober al wel te wenschen.

Van Boreas.

Boreas woort gheacht den soon van
Astræus, en upt **Thracien** / van den
geslachte van den verhaelden Coning
van **Thracien** Thereus. Desen Boreas,
verliest op **Orythia**, dochter vā **Erich-
theus**, Coningh van **Athenen** / en dese
hem gewepgert / om van den wzeeden
Thereus afcomstigh te wesen / ont-
schaechtse ten lesten / soo onsen **Boet**
dat beschrijft. Ander meeningen laten
wy hare. Boreas hzocht dese zyn vzyd-
ster in **Ceconia**, een Stadt oft Land-
schap in **Thracien** / en won aen haer
Zethes en **Calais**: dese gecregē oft had-
den purpuren oft roode wiercken / en
blauw asupzverwigh hazz. Tot hun

Zethes en
Calais ge-
boren.

Zaren gecomen/ trocken met het volc
Minye, in't eerste **Schip** der **Werelt**
Argos, om't gulden **Vlies** te vercrif-
ghen. Men mocht verwonderen/ dat
den behjfelden couden Boreas, oot met
't vper der liefde gequelt wesen/ en dat
soo bevrozen harde hert ondopen en in
hzant gheraken conde: want Boreas is
den stuppen **Hoorden** wint / die d'oude
Grtecken seyden in **Thracien** te woo-
nen / en meenden dat daer een hol was
in een gheberghte/ daer de winden upt
quamen/ en hun ober de **Werelt** voort
verspreyden. Dit blijkt oock met dit
beersken van **Homerus**, in't 14. van
zjn **Alliaden**.

Gheschie-
digh uylegh
op Boreas.

Wt **Thraci** met gheblas quam
En **Horatius** in zjn vierde **Boeck** der **Carmin**:
De **Thraci** winden, als ghesellen.
Des **Lentens**, vleyende de **Zee**,
Sy doen de seylen dick uytswellen.

Zethes en **Calais**, warē ooc twee **Win-
den** / te weten / die acht dagen booz het
rijssen bande **Hondsterre** op staen / by
den **Grieken** **Prodromes**, dat is / booz-
loopers / gesept / hier in waren sy ver-
andert. Doe zy van **Hercules** met pijle
doot geschoten waren / na dat de gulde
Vlies-reps was gedaen om datse be-
letteden **Herculem** weder int **Schip** te
nemen / op de **reps** wesende / doe hy zj-
nen lieben **Hylas** socht / oft was upt
Schip gegaen / om in't **Wosch** eenen

stoc oft riem te houwen om te roepen/
oft om ander oozsaacken/ die boozghe-
went worden. Dat de **Argonautes**, oft
de gulde **Vlies** halende **Helden** by on-
sen **Boet** wordē geheetē volc **Minye**,
oft de **Minysche** / is ter saken van **Mi-
nyas**, den soon van **Mars**, oft **Aloëus**, soo
ander segghen. Doch was **Minye** een
Stadt in **Thessalien** / oft immer in
Magnesia, en d' **Inwoonders** waren
genoemt **Minysche**: en om dat dē mee-
ste deel van dees **Heeren** / die **Iason**
ver-

Waerom de
Vlies-helden
Minysche
geheeten

verselden / waren van **Thessalien** / en
upt **Minye** ghetogen/ so werden zy met
gemeenen naem gheheeten **Minysche**.
Van **Iason**, en de gulden **Vlies-reps** /
sullen wy int nabolgende **Boeck** her-
halen. Wy hebbē in **Boreas** niet beson-
ders/ dan dat hy by **Erichtheum**, Co-
ning van **Athenen** weder sien was / die
hem zjn dochter ontseyde / om dat hy
van den boosen **Therei** gheslacht was /
Epndt des seften **Boecks**.

schijnende boosfichtiger als zjn booz-
saet **Pandion** te wesen. Dit leert en ver-
maent den Mensch sozghbuidich we-
sen / om dooz een eerlijck leven goeden
naem en gerucht na te late / op dat hy
noch zjn nacomingē / als ontweerdich
ghemeenschap met eerlijcke lypden te
hebbē / niet en blyve in een langduerige
schandelijcke versmadenis oft verach-
tinghe.

Wtlegginge/ en sin-ghebende verclaringe
op den Metamorphosis Publij Ovidij Nafonis,
Dooz C. V. M.

Het sevende Boeck.

Hier hebben wy
nu vast stoffe/ te
verhalē vā dees
gulden **Vlies-
reps** / seer stoute-
lijck van **Iason**
met den zynen
bestaen / en upt-
gheboert. Dees

bet immer schijnt: want by hun is
geē volc schier vzeemt oft uptheemsch
meer gerekent: ons teghen-voetsche/
zjn hun gebuer-lypden/ en daeghlijck-
sche gesellen. Nu eer wy voeghlijck tot
dees gulde **Vlies-reps** comen / sullen
wy moeten den **Lepdtsman** **Iason** heb-
ben/ en weten wie desen cloecken aen-
vanger is gheweest / en hoe dit zjn be-
gin ghenomen heeft.

Van Iason.

Dier is geweest eē soon van **Iuppi-
ter**, gheeten **Aolus**, Coningh van
Elden, maer niet der **Winden**: desen
hadde twee sonen/ **Salmoneus**, en **Gre-
cheus**. **Salmoneus** hadde by zjn eerste
Wysvrouwe / gheheeten **Alcidice**, een
dochter/ **Thyro** ghenamet. **Salmoneus**
zjn tweede **Vrouw** hebbende / werdt
dese dochter opgeboet by haren **Oom**
Cretheus: Laten wy nu **Thyro** by
wassen by **Cretheus**, en ondertusschen
verhalen van haer **Vader** **Salmoneus**.
Desen was niet te vzedē met zjn **El-
dischen** Coninghlijcken staet / weerde
oft eere: maer wert soo verwant/ dat
hy by zjn **Ondersaten** wou hebben
den naem van **Godt** te wesen. Hy liet
maken ober een deel van der stad **Eli-
den** een hzugge/ oft **Hemel** van **coper** /
hoogh van der aerden. Hier maecte hy
op/ al rijdende met zjn koets waghē/
een vzeelijck ghedonder / en hadde in
zjn handt een ontsteken sackel/ welke
G ij als

De afcomst
van den
Heil Iason.

Homer.
Odyss. lib. 8.

Den hooghmoedt, en ondergangh van Salmo-neus.

als hyse na yemant schoot / most ster-
ben/door volck dat hy daer toe hadde
bestelt. Iuppiter die sot hooberdich
naboosten zijner Godheyt niet comen-
de lijden/ smeet hem toornigh met ee-
nen bliken-strael te neder / tot in den
grondt der Hellen. Nu zijn Dochter
Thyro, schoon en volwassen wesende/
wertse Neptuno eens te wille/en vaer-
de twee sonen/Pelias, en Neleus: wel-
ke kinderē werden van hun Moeders
Stiefmoeder doen tot vordelinghen
legghen / bupten in een boersche wep-
dinghe van Roepen / daer zy van den
Herderen oft Boeren werden opghe-
nomen en opgevoedt. Dese nu tot wat
ouderdom / en volle wetenschap geto-
men/en kennende dese boose Stiefmoe-
der/hebbense omghebracht / alsoo sy
bluchtende in Iunonis Kerck / meende
log te comen. Hier nae den eenen van
dees ghebroeders Neleus, twist heb-
broeck nae Messinen / en bouwde een
stadt Pyla. Pelias trouwde in Thessa-
lien Anaxibia, de dochter van Bias, oft
(so ander meene) Philomache, de doch-
ter van Amphion, en hadde kinderen/
Acastus, Pelopias, Hippothoe, Pisidice,
en Alcestes. Nu den Broeder van den
hooberdighen Salmo-neus, Cretheus,
daer wy te hoozen af verhaelden / die
ooc de soon was van Eolus, na dat hy
hadde ghebouwt een Stadt/ genoemt
Iolcos, had hy hy zijn Broeders doch-
ter / zijn Nichte / de voozverhaelde
Thyro oock kinderen/te weten/ Eson,
Amythaon, en Pheretes. Na het overlij-
den van desen Cretheus, nam Pelias de
heerschappije van zijns Ooms Stadt
Iolcos. Doe ter tijt creegh hy ee God-
lijck antwoydt / dat hy soude sterben
door de hant van een man/afcomstigh
van den bloede van Eolus. En ghe-
lijck hy van Neptuni afcomst was/
wilde al wptropen wat van den bloede
Eoli was: waerom hy de kinderen
van Cretheus al omghebracht heeft: soo
datter gheen manlycke kinderen van
dat geslacht meer en waren/dan eenen
Dolomedes, den soon van Eson, die
noch een kind wesende/Pelias ooc wil-
de doen ombruzen/daer hy lach inde

Van de wreechtheyt van Pelias.

wieghe: maer skints vztenden/ van
s Moeders sijde oft kennis / namen
t kindt wech in der nacht/als of sy een
dootlijck ghedragen hadden/en broch-
ten hem bupten in de speloncke van
Chiron, en gavent Chiron op te voe-
den. Dolomedes getomen tot zijn ver-
standige Zaren/en hebbende geleert in
de Schole van Chiron de heel en ghe-
neefconst/ werdt hy ghenoeemt Iason,
dat so veel is gheseyt/ als heel oft ge-
neef-meester. Iason scheidende upt dese
Schole/begaf hem tot het Lant-hou-
wen langhs de vliet Anaurus in Thes-
salien. Pelias hadde van nieuws een
waerschouwinge van het Ghehepna-
nis/dat hy hem hadde te wachten van
den genen/ die hy soude sien met eenen
schoen aen / en den anderen voet ont-
schoept. Op den selven tijdt hadde Pe-
lias een heerlijcke Offer-feest/ter eeren
van Neptunus: daer toe noodde hy al
zijn maghen en vztenden / om met hun
teghenwoordicheyt zijn Offerhanden
te vereeren. Iason ghenoodt of niet/
quam hem daer ooc vanden: en gecome
aen den oever deser vliet Anaurus, ont-
moette hy de Goddime Iuno, verscha-
pen in de gebaente van een oude Vrou-
we/die haer geliet in noodt te zijn ont-
daer over te comen: des had hyer me-
delijden mede / namse op zijn schoude-
ren / doorgaende den grondt des wa-
ters / tot op d'ander zijde: maer onder
weghe bleef zijnen eenen schoen in het
gront-sijc stekende: dus track hy met
eenen voet bloot na der Stadt henen.
Pelias hem siende op sulcker voeghen/
vraeghde hem: Wat soude ghy den
Man doen/die sulck teken hadde/van
welck handt ghy gewaerschout waert
te moeten sterben? Iason dooyt inghe-
ben van Iuno, antwoorde hem: Ick
soude hem sepnden / te gaen winne het
gulde Vlies. Nu hoefde men wel te
weten/wat dit gulden Vlies was / en
wat oorsaeck de Grieken hadden/dit
Vlies upt Scythia, dat nu Tartarien
genoemt wort/te halen. Dit Vlies/na
de versieringhe / was van den Ram/
die Phrixum bracht te Colchos, waer
van int vierde Boeck is verhaelt. An-
der versierden/ datter was een uptne-
mende

Iason hier
erft Dolo-
medes.

Wat het
gulden Vlies
was.

mende schoon jonghe Dochter Theo-
phana, die van veel edel Heeren was
ten Houwlijc versocht. Neptunus oock
op haer verliest wesende / voerde se
wech in een Eplant/daer zy strax van
haer ander Vrijers ghevolcht werdt
met een Schip / waerom Neptunus
haer in een Schaep veranderde / hem
in eenen Ram / en d'Inwoonders des
Eplants oock in Schapen: welke
dees nabolghers der Jonghbrouwen
bapt begonden te kelen/eten/en te bras-
sen/tot dat den Zee-Godt hun alle in
Wolben hadde verandert: en hy in
zijn gheleende ghebaente / dede zijnen
wille met zijn Schaep / van welck is
gebaert en gecomen desen so vermaer-
den Hamel oft Ram met het gulden
Vlies/die namaels een Hemel-teken
is gheworden. Doch Denijs van Mi-
topenen segt / dat het was ee Man/den
School-oft Tucht-meester van Phrix-
us, gheheeten Aries, dat is Ram /
welcken de Colchers hielen seer vast
ghevangen: desen was toeghe-naemt/
Van Goudt/om d'uptnemenstheyt zij-
ner wetenschap / en d'oprechticheydt
zijns goeden raedts. Nu dit obergesta-
gen/Pelias geboot Iason t'gulde Vlies
te halen/daer hy hem recht aen te heb-
ben vermat / om dat het hem met be-
broch was ontnomen gheweest: ick

Iason Pegaser cloeck Medeam wel ontschaecte,
Daer noyt Thessaly doch t'verderven om en naeckte,
Door Colchers handt oft macht.

Oude
spreec woort
van de Cloe-
ke van Do-
conen.

Den Mast van dit Schip was ghe-
maect van een Eycke / upt Iuppiters
toeghewijdde Dodonebosch: welke
Eycke Pallas self hadde geteykent/oft
ghemarckt. Lycophron noemt desen
Mast / clappende Crter: want dees
Eycken gaven antwoorde den volcke.
Daer was een koper / oft een Clocke/
die altydt van selfs clonck / en gheluyt
gaf / datter een oudt Spreekwoydt
van is / als yemant veel snaps hadde/
datmen hem gheleech hy t'koper van
Dodonen. Dit Schip oft Galeye
hadde weerstijds vertich riemen/daer-
om noemet Theocritus in zijnen Hylas,
Triacontazygos, dat's dertigh roep-
banckich. Dit Schip was gemaect
tot Pelion, een Stadt in Thessalien,

acht van Mercurius, om Phrixum en
Helles te verlossen van d'onschuldighen
doot/gelijck wy int vierde Boec wat
hebben aengheroert. Nu behoeven wy
het schip Argo, eer wy verder mogen
varen: dit was getimmeret van Argus,
den soon van Arestor, oft van Polybus,
en Argia, en nae den Timmerman
wert het Argo genoemt: doch meent
Diodorus int vierde Boec / dat het om
zijn lichtheyt so hiet: want Argos be-
teyckent licht / ras / en snel. Cicero
meent/dat hierom de Griekē Argives
hieten/ om datser op scheepten. Pelias
en was soo veel aen dit gulden Vlies
niet gelegen/dan hoopte dat Iason met
al zijnen hoop op de reyse vergaē sou-
de/geboodt daerom Argum, de harde-
ren swackelijck te vergaderen / en te
vestigen met cleen nagelen / op dat het
te lichter van een scheuren mocht:
maer hy dede heel het tegendeel: oock
wilde hy een mede-reyfer wesen / om
als noot waer te vermaken: Daerom
was gheseyt/dat dit Schip was ghe-
hout nae t'bewerpen onderwijns van
Pallas. Dit Schip wert ooc genaemt
nae het t'samen voeghen Pegasa, nae
t'wooyt Pegnystai, soo Strabo in zijn 9.
seght: en onsen Ovidius, in den Minne-
brieff van Paris, noemt Iason den Pe-
gaser/daer hy seght:

Van het
Schip Argo,
van wien, en
waer ghe-
timmeret.

Schip
Argo wort
ooc Pegasa
ghetecken.

was moy groot/wel toegerust/en ver-
sien van alles watter aen behoefde:
En om dat de Grieken maer plochtē
te vare met cleē schuytkens en scheep-
kens/ diese van uptgheholde Boomen
maecten/sommighe met wel t'samen
gebondē schoussen/ ander met leer van
Beesten op hun wijse toegemaeckt/en
met meer ander dinghen / het gerucht
van dit seldsaem nieuw gebouw/ was
seer groot / en wijdt herbreyt / soo dat
veel edel Heeren/en cloecke Helden der
om-landen en Steden/lustigh en ver-
weckt werden mede op de vaert hun
te begheben / om te helpen soo edel een
voozmeem uptboerē/upt dese verkoos
Iason van de uptmuntighste tot hier
en vijftigh/hem mede gherekent: hier
G iij was

was de rechte bloem des Edeloms der Gziecthē/ in dit gefelschap/ te lang om al te noemen/ daer was den vromē Hercules, Orpheus dē constigen Sangmeester/ en dichter/ Castor, en Pollux, Peleus, en Telamon, Calais, en Zetes, en so brozt tot t'voorznoemde ghetal vol. Iason dā met zjn gefelschap upt Thesalieu oft van Iolcos quam / ten eersten landē in het Epland Lemnos, daer hem de Coninginne Hipsiphyle niet alleen in haer huys/maer bedde ontfingh/en sp van hem twee kinderen / namaels genoemt Euneus, en Deiphilus. Dit Eplandt was doe ter tijdt sonder Manholc:want de Vrouwen haddē al wat Manlijck was omgebracht/uptgenomen dat Hipsiphyle haren Vader hadde ghespaert : d'oozsaek was dese/ de Vrouwen van Lemnos haddent tegen Venus jammerlijck verkerft : want sp hadden eenige Jaren langh haer Ofscherhanden naeghelaten te doen : waerom de Goddinne verstoozt / gaffe tot wraeck so vuylen stinckenden aessen/ dat hun Mans hen in sulcken verachtlinge haddē / datser niet ontrent comē en wilden. Doe ter tijt haddē sp krijgh tegen die van Thracien / van waer sp dickwils gebangen Vrouwen brachten / die sp lieber hadden als hen epgē: dees Lemnosche dit niet comende verdraghen/hadden een opset/datse op eenen nacht al hun Mannen de keel afsnieden/en met eenen oock al de Thracische ghevangen Vrouwen: vreesende oock dat hun kinderen namaels huns Vaders doot mochten wreken/ doode de knechtkens/sonder een te sparē. Iason brozt varende / quam ankeren in eender Propontische Eplanden / daer Heere was Cyzicus, welcken hun seer beleefelijck hebbende ontfangen/ wert onbekent van Hercules ghedoodt : van daer zjn reyse verholgende/quam aen de grentsen van Chio : eyndlinghe in Bithynien / in een haven des Landtschaps Bebricia, alwaer den Reusigen trozan/Coningh Amycus, boostijc heerschende/ zjn wesen hadde / die gheen vzeemdelingen luechtē mocht. Hy verhoegh in vuyst-camp al die aen zjn Lant quamen, Dus den Argonauters

Lemnosche Vrouwen gestraft van Venus, dooden hun Mans, waerom.

Derreysē der gulde Vlieshelden.

uptgeepscht hebbende/ een booz een tegen hem te vuyst campen/ heeft Pollux hem verslegen / met noch een deel van zjn snoode ondersaten. t' Schip Argo met zjn edel vrecht-volck is t'Zee waert in seplende getomē aen de Spzētē van Lybien. Hier eenige camp-speleu geoeffent wesende/daer Hercules de verwinninge toegelept was: siende dese Heeren t' ghebaer datter was booz druyfstekende Spzeten oft clippen/ verder te varen : nemende met cracht t' Schip upt den water / droegent den tijt van twaelf dagen door de wildernissen van Lybiē, tot dat sp elder aē de Zee quamen/daer sp t weder opt water stelden. Eenige seggen/ dat het geschiede in t wederkeeren / op dē Danubie, in t opbaren tegē stroom/en brachtent inde Adriatische Zee. Dit booz hy gaende/ sp zjn gecomen by dē elendighe boozseggher Phineus in Thracien/ daer hy Coningh van was: eenighe segghen / van Paphlagonia. Hy was den soon van Agenor, Coningh van Phoenicien, en van Cassiope : hy hadde eerst ghetrouwet Boreas dochter, suster van Calais, en Zethes Harpalyce : hier by hadde hy twee sonen/ Crambis, en Parthenus, oft soo sp anders by sommighen genoemt worden. Hier na zjn eerste Vrouw verlatende/ trouwde Idæa, dochter van Dardanus, Coningh van Scythia : dese bedreef een werck van een quade Stiefmoeder: want sp t'onrecht beschuldighde dese twee sonen / datse haer hadden gewelt ghedaen / om in oneeren met haer om te gaen : het welck Phineus te licht geloovende / dedese ter doot veroorzdeelen: ander segghen/ dat hyse hun oogen upt dede steken / en verjaghen upt zjn sijck. Waerom Iuppiter so tooznigh werdt/ dat hy hem oock t' ghesicht dede verliesen/ hem daerenboven noch straffende met eenen geduerigen hongher : want al bereyden en diendemen hem ter tafel veel goede spijzen/ soo en mocht hyse nochtans niet aenroeren / om dat hem van Iuppiter toe waren gesonden de Harpyen, geheeten wesende Iupiters Honden: welke soo haest hy zjn boedtsel wilde nemē/ velen

Vande elendighe Coningh Phineus waerom gestraft.

De Harpyen quellen den blinden Phineum.

ten strax op zjn spijse/ somtijts heymelijck hem alles ontgrabbende / en somtijts een kleen wepnigh hem latende: doch soo vuyt stinckende/ dooz hen aenraken/ dat het onmogelijck was in te nemen / oft den stanc te verdraghen. Dees twee arm blinde/ en onnoosel ghebammenen / werden ontmoet vā dees boozby reysende gulde Vlieshelden/ en braghende/ en verstaende de oozaet van hun ellende/ en dewijl hier hun Goms / hun Moeders broederen teghenwoozdigh waren/ te weten Calais en Zethes, als verhaelt is : werdt hun strax met groot medelijden hulp ghedaen : sp werden by / en in t' sijck ghestelt/ en Phineus met een groot deel van zjn volck verclaghen. Dit woort van eenighe anders vertelt / oock in t' royt van onsen Boet / te weten / dat Phineus van den Harpyen wert verlost dooz Calais en Zethes. En dat hy in dees boozverhaelde ellendicheydt wesende/ was vertroost dooz een openbaringhe/ oft Godlijcke antwoorde / dat hy soude daer upt wesen verlost / als hem Boreas sonen souden komen besoecken. Acuilas van Argos schryft/ dat Phineus was een boozseggher : en hebbende de heymelijcheden der Godden den Menschen geopenbaert / was van Iuppiter veroorzdeelt tot der verhaelde straffe. Maer dat de Vlieshelden in een haven van Bithynia aencomende/ daer hy was / van hem ontfinghen seer groote / en byzientlijcke beleefstheyt / en hun onderwees den wegh die sp nae Colchos te doen hadden/ waerom hy in belooninghe zjner weidaet verlost wiert dooz dese Helden/ gelijc hy upt der Const van boozweten van overlanghe hadde voozsien te gheschieden. De Helden onder hun verzozen de twee Bozeasche gewierde schutters / om met pijlen te verjagē dees vuyt woede Iupiters Honden de Harpyen, van de tafel van desen armen Phineus, den welcken hun hebbende vertelt zjn ongheluck: en alsoo hy van

Den ouden Phineus wert vanden Harpyen verlost.

hun susters wegghen hun aengtingh/ beweeght met medelijden / ginghen met hem nae zjn huys / belovende hem te helpen met al hun vermogen. De ure der maeltijt getomen wesende/ Phineus nautijc ter tafel geseten/ de Harpyen quamen nae hen ghewoonte vallende op de spijzen/ besmittende boozts de heel plaetse met eenen onverdragelijckē stanc. Strax dees gebroeders oprijfende/ en clebende met hun bleugelen de locht / dwongense te vluchten upt het landt/ hen verholgende tot den Eplanden der Strophaden/ daer sp seletē/ hebbende eerst seker belosten van hen/ nemme den ouden Phineus meer te quellen/ en keerden weder tot den Helden/ hun ghesellen/ gelijck Appolonijs hun gheheel reyse in zjn tweede de Boet in t lange vertelt. Nu mochten verlanghen te weten / wat dese Harpyen waren: de Harpyen, Iupiters Honden/ roof-droesen / oft Stymphalische Voghelen / waren de dochteren van Thaumias, en Electre, dochter des Oceans, en waren susters van Iris, nae Hesiodi getuygenis. Acuilas maectse Neptuni, en der Nerden dochters : een ander segt/ dat Erasia, en Harpya, dochteren waren van Phineus, Coning van Arcadien / Thracien / Patolien / oft Paphlagonien. Dit sal over een comen met het uptleggen der Fabel: soo datter by souden zjn gheweest/ te weten Iris, Aello, en Ocypete: sommighe stellen Celano in plaets van Iris, Aelus, en Hyginus, noemense Alope, Acheloë, en Ocypode. Homerus noemt de eene Podarge, en segt/ dat den Westen wint aen dese won de Peerden van Achilles. Sp woonden in Thracien / en hadden ozen als de Beeyen / lijver als Gieren / aensichten als Maeghden/ bleughelen aen hen sijden/ armen en voeten als menschen / in plaetse van handen seldsaem clauwen / en hadden wondergroote onhersadighe buycken. Virgilius schryfter van/ op desen sin:

Van den Harpyen, wie en wat sy waren.

Dees Voghels zjn ghelijck den Maeghden wel van wesen: Doch hen vuyt balghen guls, verlaed niet connen wesen, Hen handen zjn al crom in clauwen toegheltelt, Van hongher is altijt hen aensicht bleeck outelt.

G v

M

Nu moeten wy ontfien nae onse Pega-
 fien: men segt / dat den Zee-Godt
 Glaucus hun Schip wel d'p daghen
 langh hiel gefelschap / terwylen vooz-
 feggende Herculi, wat hem arbeyts / en
 swarichepts ter Weerelt ober t'hoofst
 hingh: maer dat hy spijt zijn benijders
 ten lesten vergodet soude wordé / sulcx
 beloofde hy Castor en Pollux mede: hy
 raebde ooc dese Helden / t'eerst datse te
 lande soudén comen / den Goden oot-
 moedelijc en innichlijck t'offerén / dat-
 se dooz der selver gonst veel noodts en
 ghebaers waren dooz comen. Doe sy
 den ancker ghenett hadden in Thra-
 cten / ter plaetse daer den bouwer van
 Byzantium, Byzantius hadde heerschap-
 pp / hebben sy eenen Altaer opgericht /
 en geoffert / so hen geraden was. Doe
 zijne booz wint ter Zee-waert in va-
 rende / dooz d'engte van Propontis, oft
 Byzantium, en Callipoli, epudlijck ghe-
 habent in Phrygia: van daer voozt va-
 rende / zijn t'epuden veel ghebaer (te
 langh te verhalen) geromen in Scythia,
 tot der Stadt Colchos, ghelegen op de
 Phasantrijcke vliet Phasis, welke af-
 comende vande Moscovische geberg-
 ten / is de vermaertste / die inde swarte
 Zee haer water-bloeden offert. Iason
 met zijn Helden hier gheromen / werdt
 van de sonen van Phrixus seer wel ont-
 haelt / te weten den Phrixus, die met de
 gulden Vlies-Kam booztjts daer ge-
 romé was / en hadde t'Vlies daer Iup-
 piter oft Mars opgeoffert. Iason is met
 dese sonen van Phrixus eerbiedigh gaé
 groeten dé Coningh van Colchos, Ae-
 tum. Sonninghe segghen / dat AEetus
 in den aenbangh Iasoni seer goet ont-
 hael dede / toonende hem eé seer vrient-
 lijck gelaet: maer doe hy begheerde te
 hebben het gulden vlies / van wegghen
 den Coningh Pelias, die daer aen ghe-
 rechticht sepde te wesen / en dat het
 hem toebehoorde / wert AEetus tooz-
 nigh / segghende / hy soude hem daer in
 te wille wesen / als hy bevochten / ver-
 wonnen / en in het jock hadde gespan-
 nen de koper-boetsche / byer uytbla-
 sende Stieren: en met eenen Diaman-
 ten ploegh soude saepen de tanden van
 den Draeck / die Cadmus t'ander tijde

Iason comt
 te Colchos
 by den Co-
 ningh, en be-
 gheert het
 gulden Vlies.

hadde gedoot. Nu verhaelt onse Poët
 genoeg de liefde / en hulp Iasoni van
 Medea bewesen / in desen sozghlijcken
 strijdt. Iason wesende in noot tegghen
 de gewapende Draeck-tander sonen /
 wierper / dooz het ingheben van Pal-
 las, eenen grooten steen int midden /
 waer dooz eenen tweedzacht en eenen
 ondergangh onder dese gebroeders is
 gheromen. Om dit wat beter te ver-
 staen Apollodorus in t'Boeck der Go-
 den / en Lysimachus in t'vierde Boeck
 van Thebes, seggen / dat de Draec / daer
 dees tanden van waren / was den soon
 van Mars en Venus. Pherecydes in t'vijf-
 de Boeck zijner geschiedenissen seght /
 dat Mars en Pallas Cadmo de helst ga-
 ven van den tanden / en dat d'ander
 helst was bewaert vooz AEetus den
 Coningh van Colchos: Dat oock Mars
 Cadmo gheboodt te saepen als kozen
 zijn deel tanden / op dat de gewapende
 daer van vooztcomende hem wochten
 ombzenghen / op dat Mars soo ghewo-
 ken mocht zijn van zijns soons doot:
 Maer dat Pallas Cadmum in noot sien-
 de / raedt gaf / hemlijck eenen steen in
 den hoop te werpen / en eene te treffen:
 Het welck ghebaen / den gheraecten
 meenende dat een van zijn broeders
 hem soo ghequetst hadde / vermoorde /
 daer hy t' vermoeden op hadde: ander
 hebben dit gewroken: so dat sy onder-
 linghe tweedzachtigh wesende / mal-
 cander vernielden / uytghenomen vijf /
 die oberbleven / en Cadmo Thebes hiel-
 pen bouwen. Doe nu Iason, dooz Me-
 dea toover-const / den Vlies bewaren-
 den grooten Draeck hadde in slaep /
 creegh hy t'gulde Vlies vande boom /
 sonder eenige moepte. Eenighe schrij-
 ven / dat het Medea hem self met der
 handt toelanghde / en gaf. Iason is op
 den selven nacht met zijn Helden / met
 t'Vlies / en zijn Wijdster Medea t'sche-
 pe ghegaen / en afgebaeren. Van dit
 afschept uyt Colchos, wozt seer ver-
 schepden gheschzeven: ghelijck oock
 van de streken / en wegghen / die sy we-
 derkeerende hielden / en deden: onder
 welke schrijvers eenighe ghenoech te
 kennen gheben / beter versierders der
 gedichten / dan wel bedzeven Zee-luy-
 den /

Iason wint
 het gulden
 vlies.

Iason heeft
 het gulden
 vlies, en
 keert weder
 na Theffalij.

den / oft Landt-condige te wesen. Als
 Iason nae veel avonturen was ghero-
 mé in der nacht / inde engte van Thes-
 salien / by Iolcos, alwaermen hem
 doch niet con sien van der Stadt: heb-
 bende dooz bespieders / en bodé / al ver-
 staen watter in t' Stadt geschiet was:
 hoe Pelias hadde verstaé / dat al de Pel-
 den dooz schipbreuck ghebleven wa-
 ren / en daerom hadde gheboot al die
 aen t'rijck van Thessalien gherecht-
 ticht mochten wesen: AEson, Iasonis
 Vader / doen sterben / met Offen bloet
 te drincken: zijn broeder noch jonc zijn-
 de gheboot / en zijn Moeder haer selvé:
 heeft hierom begeert de hulpe van den
 eerlijcksten Namen vande Stadt / en
 oock die van den Helden zijn gesellen /
 om te wreken dees wuple wreetheden.
 En alsoo sy hier over raedt / slaegghden /
 gaf Medea vooz / sy wilde middel vin-
 den om de Stadt in hun gheweldt te
 gheven: dese maecte toe een Beeldt /
 ghelijck oft Diana waer gheweest / en
 haer selvé als eé out berimpelt Wjff /
 met grijs wit hary / en quamen albus
 met eenen Dzakighen wagghen haer
 werpen inde Stadt / smozgens met het
 krielen oft keppen van den dagh: ver-
 manende het toeloopende volck / met
 woerdicheyt en eerbiedinge t'outfan-
 ghen de Goddinne Diana, die upt de
 Hyperbozische landen was getomen /
 tot welbaert van den Coningh / en der
 Stadt / dies is sy met het Beeldt in
 Pelias Hof gheromen / daer sy so veel te
 wege bracht / dat de dochters van Pe-
 lias hem dooz zijn epgghen ghebodt ter
 doot brachten / op hope dat de God-
 dinne hem van heel oudt soude weder
 jongh maken. Den Coning doot we-
 sende / dede Medea zijn dochters inder
 nacht met brandende Fackels clim-
 men op het dach van t' Daleps / t'wij-
 len soude sy de Diane aenbidden in
 Colchossche sprac. Dit licht was het
 teken / daer de Vlies-helden op wach-
 tedén / welke nu verskert van t' Co-
 nings doot / vielé inde stad / t' Conings
 wacht verlaende: maer de dochteren
 van Pelias, van het dach geromen / om
 hen Vader te koken / soo Medea hen
 wysghemaecht hadde te moeten

Medea helpt
 Iason de
 stad Tolchos
 winnen.

gheschieden / merkten haest het be-
 drogh / siende strax het Coninghlijck
 huys vol gewapent volck. Iason dede
 se ghenade / wetende datse onschuldich
 waren van de doot huns Vaders / de-
 wijl sy t' meenende wel doé hadden ge-
 daen. Hy gaf Acasto, den soon van Pe-
 lias, zijns Vaders Croon en Coningh-
 rijck / en houwlijcte dese dochters met
 seer groote Heeren. Andramon trou-
 de Anphinome, Admetus Coningh van
 Thessalien Alceftis, den Coningh van
 Carien Euadne. Hier na trock Iason na
 Isthmos, en offerde t'schip Aigo Neptu-
 no. Hier hebbé wy int cozt wat over-
 loopen dees grouwlijcke / en sozghlijc-
 ke baerd / die binnen twee Maenden
 tijts (die t'ghelooven wilde) was vol-
 bracht. Iason werdt nae desen opghe-
 houden in t' Hof des Conings van Co-
 rinthen Creon, daer hy so lief en weert
 was / dat hy tot den eyndt zijns levens
 met hem t'rijck van Corinthen heer-
 schede / en besat. Het segghen eenighe /
 dat Hercules hier nae een sterck ver-
 bont maecte tusschen dese Vlies-hel-
 den / malcander by te staen / wien van
 hun krijgh van pemant anders waer
 aenghebaen / en dat hy daer nae d' O-
 lympe spelen instelde. Van dit bedrieg-
 lijck ombzenghen van Pelias dooz Me-
 dea, zijn meer vertellinghen / dat sy zijn
 dochters wijs maecte / om vbandt-
 schap van Iason te zijn gheblucht / en
 datse hen Vader jongh wist te maken
 dooz artsnijc / die dat lichter geloofden
 als den Vader: maer sy dede een vooz-
 proef met eenen ouden Kam / die sy een
 jongh Lammeken maecte / soo dat sy
 dooz sulcken schijn hen Vader keel-
 den / en lieten hem sieden in water / met
 veel creupden / dat het lichaem heel te
 nieten was / datter niet een suck en
 was om te begraven. Iason onlangs te
 Corinthen gheweest zijnde / trouwde
 Creon, die ander noemé Creusa, stellen-
 de in t' vergeten alle goede diensten / die
 hem van Medea geschiet waren. Medea
 rasende van spijt / albus verreaedlijck-
 te zijn bedrogghen / verberghende haer
 quaetwillicheydt / beynsde de Wjff
 te willen vereren met een geschenck /

Iason harr-
 delt genade-
 lijck met
 Pelias kin-
 deren.

en

en sondt haer een Croon / die sy soo haest op t'hoofd niet en stelde / of t'uper en ontstarche / en verbynde haer niet haer Vader / oock Iason en al het Coninghlycke huys : Daer nae doodde Medea al de kinderen / diese by Iason hadde. Hier van zijn noch verschepden vertellingen / en dat het geschiede met een stoffe / die gebonde woert by Babylonien / geheeten Naphtha , daer t'uper ontrent wesende / van selfs in vlieghe. Een deel vertellingen overgesleghen / Medea quam tot Ephessen met eenen wagh van Draeken ghetrocken / en troude daer den Sone des Coninghs Pandion , Aegus , die alree heel oudt was / hier hadde sy doch by eenē soon / geheeten Medus , die sy wilde doen besitten het Rijk / en daerom socht te dooden Theseum , de oudsten soon van Aegus : maer haren aenslach missende / vluchte sy in Asten / alwaer haren soon Medus wert Coning / en heerschte soo wijllyck / dat zyn Onderfaten nae hem wilden heeten Medische / en hun landt noemen Medien. Also nu eenige vertellingē zyn / dat maer Iasons twee wijf doodt bleef / en t'Paleps verbyndt / woert bertelt / dat Medea hier naer haer noch versoende met Iason , en met hem noch reysde te Colchos , daer zy haer Oom Perlus doode / en stelde Aetum haer Vader weder in het Rijk / dat hy verlozen hadde dooz verraedt / en slof hepdt van zyn naeste Heeren. Hoe Medea aen haer doodt is comen / weetmē niet : dan eenige schyben / datse na haer doodt / comende ter Hellen in de velden Elyfij , troude Herculem. Ick hebbe Medeam naevolgende / Iason schier te seer vergheten. Het zyn eenige die schyben / dat Iason veroudert wordende / van Medea werdt doen sieden / dat hy weder is jongh en jeughdigh geworpen. Desgelijcx soude sy ghedaen hebben Iasonis Vader / Ason , ghelijck onsen Doet verhaelt : desghelijck werden van haer jongh gemaect de Pymphen / de Doedsters van Bacchus , die dat aē Medea begeerde. Summa / dees versieringhen van Iason , t'gulde Vlies / en Medea , zyn soo overbloedigh / alsment al by een

Siet Pliniam int. 2. Boeck, cap. 105.

int langhe soude verhalen / het waer een groot Boeck op sich selven. Van Iasons doodt / hoe die gheschiedt is / en vintmen niet sekere : dan datmen overal leest / dat hy dooz t'bedzoch der pryge Medea soude omcomen wesen. Nu wy dees vertellinghen wat hebben overloopen / hoefden wel upt al / eenigen sin oft beduydinghe te behouden. Wy moghen wat beginnen van Iason, den soon van Ason : hem worden dooz het verschillen der Schryvers dyp Moeders ghegheben / te weten / Alcimedea , Polymeda , en Rhio , al welke namen mede byzenghen de betepckenin- ghe van raedt : hy was by den wijsten en oprechtsten der Centauren Chiron ghevoedt / en geleert / alwaer hy meest leerde d'Artsnije oft gheneefconst der zielen / gelijk een oprecht deughdijck Mensch toecomt te doen : Om te weten de selvighe te beschermen van den vuplen en oneerlijcke wellusten : dooz wat maticheyt des geests datmen zyn gramschap stillen sal : dooz wat constmen de giericheyt van hem sal afkeren / s'vleesch onnut begheeren te nederwerpen / en upt zyn ghemoet ontwoztelen den hooghmoedt / als wesende het schaeldijckste gebzocht der Weerelt / en de meest quaets veroorzaken- de zonde van allen. Iason aldus onderwesen met Godlijcke hulp en raedt / heeft veel grouwelijcke gebzochten / en gevaerlijcheden overwonnen : te Colchos , de wyerde / vper uptblasende / topper-boetige en ijser-hoornige Stieren geteint : en de ghewapende Mannen / dooz den raedt van Minerva , van hem afghekeert : den grooten Draeck dooz Medea in slaep gebzacht / en also t'gulden Vlies gecregen. Het gulden Vlies is d'oprechte boben al gaende deught / welke niet en woert vercreghen / dan met te overwinne de quade genegentheden / en begeerten des vleesch / die in ons vperich / en als vper uptblasende cracht hebben / dooz onsen epgen van self hebbenden quaden aerdt / en zyn in onse sinnen als met roper ighē voeten so vast geplant en gebouwt / datse niet te temmen en zyn / oft wy en volghen den Godlijcken raedt / welken raedt is af-

Wetlegh op Iason, by Chiron ghevoet.

Leerlijck uytleggh van t'gulden Vlies.

is afgebeeldt met Medea : want Medos op Griex beteekent raet / dooz desen moerren geleert zyn / zyne gedachten te temmen / en in den toom te houden. Dan is het noodigh / dooz de Godlijcke wijfhepdt / van hem af te keeren die aenvechtende gewapende Mannē / die upt de Draeck-tanden zyn ghewas- sen : te weten / alle quade begheerten en zonden / die upt den hooghmoet wassen en ontstaen / als t' groot achten zyns selfs / en t' verachtē zyns naeste / hoogh beroemen / eergiericheyt / nijdichepdt / giericheyt / granschap / en dergelijcke / om eynelijck geheelijck te verwinnen / oft slaperich te maken / den uptnemen- den grooten Draeck / den Hoorchmoet / die altijds wakend is / om de heele Weerelt af te keeren van der deught : want den hooghmoet is de Coninginne alles quaets / die den toezangh / om deuchdigh te leven / grootlijck beleyt. Daer zyn noch ander meeninghen van t' gulde Vlies natuerlijcker wijse / dat eenighe meenen / dat al den arbeydt by Iason / op zyn Vlies-reysē geschiet / niet is als t' veranderen der lichamen der stoffen / die men ghebzuycht in de Chemie / en dat dit gulden Vlies te krijghen / is den Philosoph-steen. Ander meenen / Medea , en t' gulden Vlies halen / en mede byzenghen / was eenen pergamijnen Boeck / waer in de rechte Const om gout make in was beschre- ven : het waren doch Egyptische / die doe te Colchos woondē : van dit geboelen is Suidas gheweest. Ick ben doch nu eenige vertellingē dooz by / daer ick van behoefde te verhalen / als te wetē / van den ellendigen ouden Phinous , die (so gesept is) van den Harpyen soo ghe- quelt was. Dit meenen eenighe was eē geschieden / dat hy twee dochters hadde / d'ene Harpye , en d'ander Erastie geheeten / de welke dooz hun vupl ongeschickt leven / hun Vaders goet vast doozbzochten / met banketten / en allerley stinckenden oberbaet / de Vader stadigh quellende. Dees twee doch- teren werden van de twee sonen van Boreas wech geboert : waer upt t' ghe- rucht is ghelooopen / dat zy Phineum hadden verlost van den hunger / en ar-

Gulden Vlies op d'Alchemie uytgeleyt.

Historische verclaringhe op Pheneus en den Harpyta.

moede / die hem quelde. By Phineum is te verstaē een Mensch / die dooz giericheyt verblint is / gelijk zyn kinde- ren / dat welke zyn zyne ghedachten / die oock dooz zyn onvoorsichtichepdt verblint worden : want een gierich Mensch heeft gheen ghedachten / dan dooz het overbloedich begheeren des rijckdoms verblint wesende. De vupl Harpyen , die hem de spijs benemen / en niet en laten eten na zyn nootduftigh behoeven / zyn de sozghbuldicheden / angsten / conneren / en vzeese van arm worden / jae onmatighe vupl vzeck- heyt en gesparicheyt / die hem nauelijck laten pet eten oft dzincken / dan schier pet vupls oft verwoyens / dat een ander nau aenroeren soude willen. De se quellijcke Harpyen en worden niet verzeven / dan dooz de deughden van redelijckheyt en maticheyt. Het zyn eenighe / die de Harpyen uptlegghen op de crachten der winden. Daer worden ooc by verstaē de dieverijen : want de Harpyen waren geheeten maeghdē / die gheen byzichten byzenghen / ghelijck ooc en doen de goederen die men quaelijck vercrjght / maer woert gheheeten vupl ghewin / daermen niet veel nuts van heeft. Den ouden Ason , die ver- jeuchdicht woert dooz het toedoen van Medea , is te verstaen / een Mensch die van langer handt is veroudert in qua- de zeden / gewoonten / en ghebzeken / en achter aen tot kennisse gebzacht / dooz raedt / oft wijfmakinghe / daer Medea by verstaen woert : begheeft hem her- soden / en ghesupbert te worden / in den ketel of het badt der redelijckhepdt / met berouw / en beteringhe des eerlijc- ken en deuchdighen levens. Mengaen- de Medea , daer zyn verschepden ver- claringhen noch op : eerst / de gheschie- denis belanghende / meenen eenighe / dat sy is gheweest een snoode oneer- lijcke Vrouwē / die Vader / Moeder / en Vaderlandt verriedt / en verliedt / om upt blinde Iesde te volghen een vzeemdelingh / onbekent / en eenen on- danckbaren ontrouwen Iason , en datse hem tot haer liefde verwerkte dooz tooverijē : welke liefde en Houtwelijc- ken also te wege gebzacht / in haer ver- ande-

Sin. gevend uytleggh op Phineum, en den Harpyen.

Historische uytlegginge op Medea.

anderen / en tot quaden eyndt comen. Men segt oock / datse door haer Const en behendicheyt / tot haer trac ooc het hert en deliefde van oude Mannē / die so groen en vrpagē - sot wierde als jonge knechten: en dit soude zijn / datse oude jongh dede worden. Sommige seggen / datse van Hecate haer Moeder de vergiften / tooverijen / en crachten der crupden / en alderley geneef - const hadde geleert. Men seght / dat sy een bloem hadde gebonden / daer sy swarte hapyē mede conde witt / en witte swart makē: datse oock een badt - water wist te maken / daer sy veel siekten mede genas: en wist eenen dzanc toe te maken / daer sy de Menschen in wepnich tijts mede ghenas / en beter te passe maecte / dan sy te boozen waren gheweest / soo datse berjeughdicht geleken te wesen. En doe de plompe Menschen van dien tijt saghen / datse haer dinghen niet vper koochte in potten en ketels / sy meenden dat sy de Menschen koochte oft soodt om te verjongen. Nu om tot eenigen sin oft leerlijc uptleggh te comen / Medea is gheseyt / datse was een dochter van Aëctus, de soon van de Son / en van Idya, dochter des Oceans: en Medea is te segghen / raedt. Ghelijck nu de Sonne is geleyder en beleyder van Sommer en Winter: so is noodigh / door goeden raedt te beschicken het ghene noodigh is / so wel tot voedsel / als tot onderhoudt des lichaems. Dese aandachticheyt en voorsichticheyt een peder in zijn bysonder waernemēde / doet Idya de Moeder wesen van Medea: want Idya betepkent kennis / en kennis is Moeder van raet. Iason, die betepkenen mach Artsinge / oft geneef - meester / comende van't woort Isthai, hy leydt met hem Medeam, dat is / den ghenen / die zynen gheest oft zijn Siele wil genesen en toelangen eenige gesonde artsnije / welke de wijsheyt is / om een eerlijck Man van goeden verstande / en met wijsheyt begaest te wesen / en behoort geen ander dinghen alsoo in achttinge (hoe weerdigh het sy) te hebben: want die niet van hem en legh de begeerten der wellusten / die hem aenghebozen zijn / nemmermeer en sal hy

pet deugdelijc te rechte comen doen / noch en sal gheen eere noch weerdicheyt vercrighen. Daerom segt men / dat Medea verschuurde haer Zoeder / en haer kinderen / en haer lant verliet / om Iasonem te volghen. Aldus dan canden wijzen Man ghemackelijck heerschen over de Hemel - teekenen / Sonne / Maen / en Sterren / die eenighe macht soudē hebben ons deelachtigh te maken eenige onbehoorzijcke overlusten des vleeschs: als hy maer en matight de gheneghentheden / die hem soudē tot eenigh oneerlijck werc aenlocken oft leyden. Daerom was Medea naegheseyt / datse Maen en Sterren af dede comen / en de Vlieten der begheerlijckheden te stillen / 't welck 't ghemeen volck heel wat vzeints heeft ghedocht. Het zijn eenighe / die Medea nemen voor de locht / en behendicheyt / suster van Circe, datse geseyt / de Natuere: om dat de Const / soo veel sy vermogh / de Natuere naebootst / en hoe sy de selve naerder comt / hoe sy prijelijcker is. De Sonne is den Vader / soo wel van d'eenē als d'ander / om dat sonder de Godlijcke hulpe / dat welck is de deucht / en cracht der Sielen / Godelijck ons inghebeeldt wesen / men ter Werelt niet goets can uytichten: want in ons / noch in de verhaelde dinghen / is niet goets / dat wy niet en moeten toeschrijven der mildicheyt en grootbadicheyt Gods. Medea ontstact haer quaetwillighe met een smertlijcke vlamme der nydicheydt. Daer en can oock gheen gewisser / eerlijcker / noch hepligher wazake voor een eerlijck Mensch wesen geoeffent / dan hem te bewijzen in al zijn doe oprecht / wijs / en ghematigh: want so yemant hem laet vanghen in de netten / en lijnroeden der onredelijcke vleeschlijcke lusten / 't sy der giericheyt / wzeetheyt / oft dergelijcke / soo heeft hy te vzeesen / of den goeden raedt van hem mocht wijcken / en met den waghen / en inghespannen ghebloghelde Wzaken / eenen verren wegh henen vliegghen. Medea doch wesen de Sonne soons dochter / wist aen / dat de wijsheyt ons inghebeeldt en ghedrukt / nae de ghematichheit der locht / en de ghedaenten van haer stralen oft hitten: aengesien dat de ghestaltis en maticheydt des lichaems / het welc somtijts wast door de inbeeldinghe oft inlijvinghe der locht / somtijts door opvoedinghe en onderwijsinghe / somtijts door spijzen / somtijts door natueren / en plaetsen der Landē daer wy wonen / grote crachten hebben / en vermogens ons bequaem te maecten / en begaest met wijsheyt. De oude Dichters hebben dusdanighe bindingen boortgebracht / de selve versellende met soo selbtsaem gheschiedenissen / als wy ten deele van Medea hebben ghehoort / om ons boort te stouwen / dat wy ghewapent met

Leerlijc uytleggh op Medea, en haer Consten.

matichheit der locht / en de ghedaenten van haer stralen oft hitten: aengesien dat de ghestaltis en maticheydt des lichaems / het welc somtijts wast door de inbeeldinghe oft inlijvinghe der locht / somtijts door opvoedinghe en onderwijsinghe / somtijts door spijzen / somtijts door natueren / en plaetsen der Landē daer wy wonen / grote crachten hebben / en vermogens ons bequaem te maecten / en begaest met wijsheyt. De oude Dichters hebben dusdanighe bindingen boortgebracht / de selve versellende met soo selbtsaem gheschiedenissen / als wy ten deele van Medea hebben ghehoort / om ons boort te stouwen / dat wy ghewapent met

een ghematichheit des gheests / souden een loflijck / eerlijck en deuchdigh leven leyden. Wy hebben in dees tooverije van Medea, Hecate, die geoeffert / en aengheroepen wort van Medea, daerom sal wel voegghen van haer te verhalen.

Van Hecate:

D'Onders van Hecate worden betooverelijck genoemt: d'een seght / datse is ee dochter der nacht: d'ander / van Iuppiter en Asterie. Orpheus in zijn gulde Vlies - repse meent / datse geboze is van den Tartarus, en beschrijftse gaende met den Eumenides tot eenighe Offerhanden / segghende:

Met hen is comen oock Hecate veel ghestaltigh,
Met haer dryvoudigh hooft, verscheyden van ghedaent,
Die van den Tartar swart de dochter is ghewaent.

Den selven Orpheus maectse elder de dochter van Iuppiter en Ceres: en Hesiodus, van Perles en Asteria. Apollodorus in't eerste Boeck / ghelooft dat Hecate, Proserpina, en de Maen / al maer eene en zijn: en te deser oorsaeck noemtse Euripides Iest - brenghster / oft daghbrenghster. Men segt datse hadde een groulijc gesichte / en een wonder groot lichaem / jae van een halve stadie / dat zijn twee en tsestich stappen en ee half / en dat haer voete krunkeldē als slangen / en 't wtsien haers aensichts was ghelijck der Gorgonen / in plaets van hapy / hebbende een menichte van slanghen / slingheren / en aderen: sommighe d'een onder d'ander ghelochten ghelijck kranffen / en fluytende oft pijpende / d'ander haren hals omblichtende / ander hinghen haer tot den schouderen af. Sy was oock ghenoemt Brimo, nae een woort betepkenende / groot gherucht / oft gheluydt / om dat doe sy ter Jaght was / Apollo haer verholghde om vercrachten / sy maecte groot gheraes en getier tegen hem: oft (soo ander segghen) teghen Mercurius. Men hielse voor Coninginne der Vellen / en heerschappije te hebbē over de dooden. Sy hadde een deel Honden haer achter aen loopende. Enige segghen / datse 't hooft bewonden hadde met kranffen van Epcken loof / en

grote slanghen. Tibullus in't eerste zijner Elegien / spreekt van een Tooveresse / die soo ervaren was / datse con betooveren de Honden van Hecate: want sy hadde altydt eenen steert van rasende Honden achter haer. Men noemdese oock Hondt - slaghster / oft Hondt - eetster / om datmen haer Honden offerde. Men dede haer Offerhanden op den dypwegen / waerom sy dypweeghsche hiet / als woonende in den dypweegh / om dat de Maen / Diana, en Hecate, maer eene en zijn: oft (soo ander segghen) Iuno, Diana, en Proserpina. Ander willen datse dypghestaltigh hiet / om dat de Maen haer vertoont alsnu met twee hoornen / en bycans ijdel / daer nae half / en ten lesten heel vol. Ander / om datse dyp hooftē heeft / ter rechter sijden een Heerdtā / ter linker sijden een Hondt / en 't middeste eens Menschen / oft so ander segghen / van een wilde Sogghē / oft om datse macht heeft in Hemel / Aerde / en Helle. Hecate soude se heeten na Hecaton, dat hondert beteeckent / om datse van elck hozen - graen soude hondert boortbrenghen / dat haer moeste een ghetal van hondert zijn gheoeffert / oft om datse de ghestoebener dede hondert Jaren swerven / eer sy begraven waren. Men meende / datse de bewaerster was van den huyf - dzenpels.

waes uyt den naem Hecate comt.

ma

Sp was seer erbaren in tooverije / en die de swarte Const oeffenden / acmiepen ghemeenlijck haer / en de Mane. Men aenriepse sevenmael: daer naer dedemen haer een Offerhande / met sonnige Gods-dienstigheden / te wesen / die sulckx oeffende / most gaen ter midbernacht / alleen geleet in blaauw / hem baden in een Vliet: daer gewaschen / most op den Oever een Lam offeren / haer aenroepen / en offeren homich: dan most hy henen gaen sonder om sien / of de Offerhande was van geen weerde: doch hoorde hy veel gerucht van Honden ghelas / en anders / hem genoeg veroorzakende daer naer om te sien: het vertoonden hem oock veel grouwlijcke ghesichten. Het zijn eenige die schryven / dat Hecate dochter van Perles was / seer tot jagen ghe-nepcht / maer doch seer wreedt: want niet connende treffen het wildt datse volghde / loste haren pijl op den eersten mensch die sy ontmoetede / van quaet-heit. Sp was d'eerste die ghebonden heeft t' vergift / regael / waerom sy werdt ghehouden booz een vzeelijcke Goddime der Hellen. Sp versocht de krachten van alle crupden diese vont / de selve haer gasten teten ghevende. Ten eerste dede sy sterben haer Vader met vergift / nemende zijn heerschappije tot haer: stichtende een Capelle booz Diana, alwaer sy op offerde de boozby-gangers. Spndlijc gehouwt met Aetus, hadde hy hem twee dochters / Circe, en Medea, en eenen soon Agialus. Circe geleek haer Moeder / vergaf haer Vader / en dede veel quaets: maer Medea was heel anders gesint: want sy was sozghbuldich om den menschen te helpen / en van siecten te ghenesen / hebbende van haer Moeder / en van haer suster Circe, veel ge-neef-crupden leeren ghebruycken. Wp

dese Hecate wort verstaen / den regel en de cracht der beschickinghe Gods / welke den sterflijcken Menschen niet bekennt wesende / is geseyt dochter der Pacht / als verborghen en onsenlijck. De ghene die Iuppiter gheloofden den Heerschapper der ghemeeener Werelt te wesen / bekennde dat alles van hem voortquam / hebben dees cracht / die heymelijck van den Sterren af vloeyt / en haer werck heeft in den lichten hamen hier beneden / geheeten Hecate, dochter van Iuppiter en Asterie: maer de ghene die geschreben hebben / dat de Sonne alles hoozt en siet / en de heele Werelt bestuert / hebben gheacht dat Hecate, te weten / de boozverhaelde cracht / was de dochter van Perles. Sp was gheheeten dach-bzenghster / om datse afdaelt van dees eeuw ighe lichten / den Sterren. Sp is geheeten Coninginne der Hellen / om dat alle menschen onderwozpe zijn der Godlijcker beschickinge. En dees verwoede Honden diese volghen / zijn d'ellenden en benoutheden / die den Menschen door dese beschickinghe toecomen. Haer grouwlijck wesen beduyt / de menich- te der quaden en tegenspoeden / die dit sterbich arm Menschelijck leven is onderwozpen.

Van Luna, oft de Mane.

Medea, van de Mane wort verstaen / en om het onderscheydt te verstaen / soo veel het is van Hecate, Proserpina, en de Maen / soo vintmen dat hen verscheyden Ouders worden ghegheben: de Mane soude de dochter wesen van Hyperion, oft van eenen Coningh Pallas, gelijk Homerus seght in den Loffangh Mercurij. Maer Hesiodus houtse dochter van Hyperion, en Thia, daer hy seght:

Hyperion en Thia in liefden r'saem ghepaert, Teelden de Mane en licht dat elcken dach verclaert, En daeghraed root gheooght, die mensch en Goder ooghen Ontsluyt, en comtse vroech het morghen-licht vertooghen.

Daer wort uyt gemcent / datse haer claerheyt ontleent / en heeft van de claerheyt der Sonnen / Phoebe gehe-

ten wesende / waerom sy Phoebe ghe-noemt is: sy soude ghebozen zijn in Delos, en daerom heeten Delia, oft Delossche.

Historisch wtleggh van Hecate.

De Maen heet Phoebe na Phoebus.

Singheven den wtleggh op Hecate.

Delia na Delos, oock Cynthia na eenen bergh in Delos.

oock Cynthia na eenen bergh in Delos.

Delossche. Sp schryven haer te hebben Wagen en Peerden / t' een wit / en t' ander swart. Maer Ovidius in sijn eerste De Mane, so sy plagh, sal in den loop volheerden, Op haren Waghen schoon, en met haer witte Peerden.

Doch Homerus in den Loffang van de Mane / seght niet alleen / datse op den Wagen is gewent geboert te worden: maer met een soete Poetsche aerdicheyt verciert / datse haer kleedde met een wit kleedt / en debet weder uyt als sp wilde: als offe na de verwe van haer cleedt / alsm claer waer / en dan strax weder doncker / en belemmert: en segt / dat eer sy haer cleet aentrock / haer selven wiesch in den Ocean. Ander hebbende de Mane ghemaect de dochter der Locht / en haer ee dochter bygevoegt / den dauw / wesende die de crupden des hells voede. Sp meenden in voortijden / datmen de Mane kon betootheren / te meer dat sy sagen datse van de aerdcloot beschaduwet ghekerlijck was / oft in Eclips. De Doeten hebben oock van haer vvpagie verhaelt / als van Endymion, die haren loop socht te leeren / waer uyt de versteringe ontstont / dat hy by haer stiep / en hadder byghelich kinderen by: oock van Pan, en der ghelijcke versieringhen / hier onnoo-digh. Laet ons liever sien / met eenige verclaringe te eyndigen. Met weynich woorden is te verstaen / wat de oude Heydenen van haer hielden: sy segghen haer te wesen dochter van Hyperion, om dies wille dat die hemelsche licha-men hier boven ons loopet met een stadi-ghe beweginge / en seer snellijck. Hier uyt is ontsaendit woort Hyperion, so veel gheseyt als hooghloopende. Ander gheen acht nemende op d'eyghenschap des woortts: maer meenen / dat eenen gheheeten Hyperion, den eersten was / die den loop der hemelsche lichten heeft waer ghenomen / en daerom geheeten wert Vader der Sterren / en boven al van Sonne / en Mane. Dewij-le dat de Mane haer licht ontfanght van de Sonne / wort sy dochter / en somtijts suster der Sonnen / geheeten: oock om datse meende beyde van Hyperion afkomstich te wesen: ghelijck sy op eenen tijt is ghebozen / en van eenen

Boeck vande ghemessinghe der liefden / geester haer twee witte / seggende:

almachtigen Vader voortghetomen. Sp wordt gheseyt op eenen Waghen te varen / om haer snelheyt wille: en van rocken te veranderen / om haer veranderinghe wille. Wp haer zijn ter deser oorsaecken vergeleken / licht-beerdige / oft ongestadighe Menschen. De Oude hebben om den aerdt der Manen / en sulcker Menschen uyt te beelden / versiert / dat de Mane op eenen tijt haer Moeder heeft ghebeden / dat sy haer wilde maecken een hemde / dat haer voegen mocht om te dragen: de welke antwoorde / dat en waer niet mogelijk te doen / om datse d'een reyse rondt en vol was / dan niet hoeckighe hoozen / dan wassen / dan afgaende / en verminderende / so dat haer hemde scheuren int wassen / en afval-len soude als sy verminderde. Sp wort oock gheheeten Lucina, om dat de Mane half wesende / de vochtiche-den toenemende / verlicht de baringhe der Vrouwen / en den kinderen in het licht brenghet. Sp hadde by Iuppiter een dochter / geheeten Erse, dat welck op Gyter is gheseyt / den dauw / den welken verandert in beel / oft weynigh / na dat de Maen is vol oft ijdel / sy heeft wonderlijck haer werck in alle gewas / en natuerlijcke dinghen / als een heerlijck / en den Menschen een seer behoeflijck licht vanden Heere geschapen wesende. De Fabel van Hyrie, wiens soon van Phillis so bemint was / dat hy hem alles gaf: en doe hy hem eenen Stier ontspeide / den jongen hem van een Clip afwiery: doch in een Swaen veranderde: en de Moeder zijn doot beschrepende / in water versmolten is / wijst aen / dat men de jeughe niet en moet al haeren wille doen / op datmen ten lesten daer booz niet en comt in grooten routwe / als sy te seer oberwillich wort: want als men den Wjngaert zijn oberbloedighe rancken niet besnoept / krijchtmen daer af on-smaackelijcke bitter druppen. Nu be-
H hoeden

Van themde vande Mane

De Mane wort oock Lucina ge-heeten.

Erse, den dauw, een dochter der Manen.

Wlegh op Hyrie, en Phillis.

hoeven wy te comen tot Theseus, die van Medea schier met vergift soude omgelycht hebben gheweest: Op dat wy verstaen / wie hy was / en van waer hy quam / doe zijn Vader Aegus hem werdt te kennen aen zijn sweert / en soo seer blijde was.

Van Theseus.

Theseus was den soen van den Coningh van Athenen Aegus, welken Aegus afcomstigh was van den grooten Athenischen Coningh Erechtheus. Aegus werdt lustigh om weten / hoe hy best aen geslacht comen mocht / oft kinderen winnen / schijnende hier in te willen volgen den raedt der Godden: des reysde hy te Delphos dit vraghen aen t'Gheshepmis van Apollo, daer hem geantwoort was / gelyck of hy gheen Vrouw en most bekennen / tot dat hy weder t'Athenen waer ghekeert. In't wederom reysen nae Athenen / quam hy in een stad / Troezena geheeten / daer woonde diese hadde ghebout Pitheus, den soon van den machtigen Coning Pelops: Met desen quam hy hem over dees antwoorde beraden / dewijle die Gheshepmissen dickwils dwijffelige antwoorden gaben. Pitheus dit hoorzende / en zijn gemeensaemhept lievende / bracht door wijfmakinghe en anders soo veel te weghe / dat hy Aegum by zijn dochter Aera dede slapen: doch genoeg onbewist: Aegus bevinde dat het de dochter was van Pitheus, wiens gheselschap hy ghenoten hadde / en denckende of sy bebrucht mocht wordē / liet hy haer een sweert / en schoenen / die hy verborgh onder eenen grooten steen / die onder so veel uptgeholt was / als hy behoefde / om dit te leggen: En hy belaste haer / so sy een knechtken hadde / en dat het tot Manlijcken ouderdom quam / oft soo sterck waer / dat het desen steen konde openmen / en nemen dat hy daer onder hadde gelaten / sy souden hem t'hups sepuden met dese teekenen / sonder datter peemandt anders pet af weten soude. Dit ghedaen / hy trock nae Athenen. Aera creegh eenen schoonen soon / die sy liet noemen Theseus, nae dit legghen

De geboorte Thesei.

der teekenen: want Tichenai, is geseyt / legghen. Ondertusschen liet Theseus Moeders vader het gerucht gaen / dat Theseus was den soon van Neptunus: want de Troeseners hieldē desen God in grooter weerden / hem aanbiddende als beschermmer van der stad: bus was Theseus daer oock in groot aensien / bewijfende van de eerste jaren zijner jeughet / een sterckhept des lichaems / een groothept des gemoets / en een natuerlijcke wijfhept / met eenen stadighen en sedigē sin. Zijn moeder epndlijc bracht hem by den verhaelden steen / hem verhalende de waerhept zijner gheboorte / en wie zijn vader was / en liet hem uptnemen de littekenē / die zijn Vader tot kennisse daer hadde ghelaten / hem radende / hem te gaen vinden tot Athenen. Theseus was seer belust te volgen de cloecke stoute daden van Hercules, die zijn maeghschap was / en hadde hē daer te Troezena gesten / met zijn groot Leeuwen-hupt om tlijf. Hy hoorzde geern van zijn daden vertellen / daer hy snachts oock afdroomde. Alsoo hy nu reysen soude nae Athenen / wert hem gheraden / al de Zee zijn reys te doen / om dat te Lande den wegh heel was onbepl / om de wille van de vzeelijcke felle straetschepnders / die daer waren / seer sterc / snel / en stout wesende. Desen wegh woude Theseus heel geern doen / het welc zijn Beste-vader noch Moeder hem niet condē ontraden: want hy woude hem daer tegen dat geboefte beproeue / t welc een oorzaeck was / dat door hem den wegh gesupbert wert van den quaetdoenders / hun gerechtlijck doends lijden / t geen sy ander ten onrecht hadden ghedaen. Den eersten Roover die hy ombrocht / was in't Landtschap der stad Epidaurē: desen droegh ghemeenlijck een knodse van Coper / waerom hy gheheten was Corynetes, dat is knodse-bragher. Dees knodse droegh Theseus mede / en vail dese al tijdt draghen / ghelijck Hercules zijn Leew-hupt / tot een tecken van zijn eerste proef-stuck zijner bromichepdt. Hier naer versloegh hy noch eenen in de enghete van Peloponnesen / die Polypemon hiet / oft Pityocampes.

Theseus suyv't de weghen van den stractschepnders moorders.

om dat hy de Pijnboomen boogh / en den Menschen daer aen bindende / van een verscheurde: met noch een deel ander straet-roovers / en moorders: oock een gedrocht / dat in Attica veel quaets dede. Epndlijck in Athenen comende / bondt hy de Stadt in beroerte / door tweedzachten / besonder het Coninghlijcke huys van Aegus, om dat Medea ghebannen upt Cozinthen / was ghecomen haer vertreck nemen binnen Athenen / en hiel haer by Aegum: welken (alree oudt wesende) sy hadde beloofte kinderen te doen hebben / door de cracht van eenige dracken der Artsnije. Waer sy hebbende den snof wech van Thesei comst / en den goeden Aegus niet wetende wie het was / naedenckich wesende / en hem niet betrouwende: heeft Medea soo veel te weghe ghebracht / dat hem Aegus te gast soude nooden / alsoo men een reysende vzeemdingh pleeght / en dat hy hem aen tafel vergheden soude / en hier toe hadde sy eenen kop toegemaect. Theseus ghenoodt wesende / wilde niet naelaten te comen tot de maeltijt / sonder doch te seggen wie hy was: maer wilde Aego oorzake en stoffe gheben / om hem te kennen. Als men de spijs te tafel hadde gedient / trock Theseus zijn sweert upt der schepde / als of hy daer mede hadde willen snijden: en toondet met eenen Aego, die dit sweert stract werdt te kennen / en sineet met eenen den kop om verre met het verghift / dat om hem berepdt was / om hem te gheben. Doe hy hem met onderbraghen en ondersoekinghe genoegh kende: stont hy in openbaer vergaderinghe toe / en beleedt hem zijn soon / erfghenaem / en naecomer in't Coninghrijck te wesen. Hier nae hadde Theseus krijgh / strjdt / en overwinninge teghen Pallas, den Soon van Pandion, wiens aenghenomen soor: oock was Aegus: Desen Pallas, hadde vastlijck gehoopt de Croon van Athenen te hebben nae de doot Aegi: Daer nae gingh hy bebrachten den fellen Stier van Marathon, die veel quaedts dede in het Landtschap Tetrapolis: en hem levende gebangen hebbende / bracht hem in

Dese gheschiedenissen machmen lesen by Plutarchum, in't leven van Theseus.

de Stadt / dat hem peder mocht sien: daer naer offerde hy hem den Apollo van Delphos, oft de Diana van Marathon. Doe hy nu veel kloecke stucken hadde gedaen / en veel avonturen overcomen: Mocht die groote vzeucht in Athenen geschieden / daer onsen Doet van schryft / en zijn lof gefongē worden / ghelijck men gemeenlijck dede te eeren sulcke Velden / die soo veel goets tot het gemeen beste deden. Hier volgt nu / in de beschrijvinghe van onsen Doet / den krijgh van Minos teghen die van Athenen: Van ick acht dat hy schryft / als versterende: Want doe Theseus tot Athenen was gecome / was den krijgh al geschiet / en den vrede gemaect / dat Minos Jaerlijck seven Dochters / en so veel Jongelingen / neghen Jaer achter den anderen / souden gelebert worden. En doe Theseus t'Athenen was comen / quamē Minos Gesanten de derde reyse / om den Tribuut van het derde Jaer: Daer groot mozen door ontfont tegen Aegum, sulck verdragh te hebben ghemaect / dat de Borgheren hun liebe kinderen soo moesten gemissen: Waerom hem Theseus willigh over gaf om mede te trecken: Ghelijck hier van volghet in het achtste Boeck. Ick sal doch de oorzaeck van desen krijgh hier verhalen / op datmen wat verclaringhe hebbe. Daer was inde stad Olympia alle vijf Jaeren een groote feest / en vergaderinghe van volck / alwaer vijfderle spelen waren gheoeffent / met worstelen / loopen / springhen / worpen / haetsen / oft ander dergelijcke spelen: En alsoo hier veel jonge Heeren quamen / om prijs en eere te ghewinnen / was hier oock ghecomen Androgeos, den oudsten soon van Minos, Coning van Creta, den welken den prijs van het worstelen hadde vercreghen / dat een seer groote eere / en hoogh geacht was. En ghelijck sulcke verwinners dickwils van ander daerom seer wierden bebrjdt: So zijnder geweest jonge Edel-lipden van Athenen en Megara, die hem te deser oorzaeck verradelijck oft met laegh-leggen hebben omgelycht in het Landtschap Attica: Waerom

Oorzaeck waerom dat Minos tegen die v Athenen krijgh voert.

Contingh Minos, den Vader/ seer dzoef en toozuchtig/ quam op die van Athenen met uytgeroepen openbaer Oozloghe wyzen de doot van zynen soon/ bedarf al 't Landt: boven dien quam over dat Landt een onbzuchtbaerhepdt/ dieren tijdt/ Peste/ en meer ander plagen/ dat oock de vlieten uytzooghden. Summa/ Minos flechte de en wierp heel in den gront de stadt Megara, en doode de Contingh Nifus, die zyn eygen dochter Nifa, dooz sotte Liefde/ hem hadde in handen ghelevert: Waer van in 't achtste boeck sal volgen. Wp sullen mi van 't boozige behooven te doen eenige verclaringshe. Erst/ dat Theseus ge'hou den was te wesen den soon van Neptunus, is te weten / dat men in die tijden/ alle doozluchtige/ oft vermaerde Pel den/ (daermen schee in te sien pet meer als menschelijck/ so in crachten/ deugden/ en boozspoet in hun aenlagen/ hysonder als s' ter Zee pet loflijck uyt hadden ghericht/) noemde kinderen/ oft sonen van Neptunus. Dat Aegeus den vromen Theseum zynen soon verlostte / en behoede dooz het schadelijck bergift/ gheeft te kennen/ dat menichmael de voozsichtichepdt/ oft wijshepdt/ hpaandighe quade aenlagen helet/ doet vernijden/ en nalatē veel wreede boofheden/ op dat de gerechtichepdt / oft de vroomhepdt niet te niet ghebzacht en soude worden. Voozt Aegeus in de meeste vzeucht altydt noch beducht/ en sozghvuldig/ bewijst/ dat een wijs Man altyt moet voozsichtich wesen/ alst hem wel gaet / en bedencken dat het naemaels hem qualic gaen mocht: Oock in tijde van vrede zyn de wijsse Pryncen sozghvuldich hun grentsen/ en Steden te boozsien/ teghen dat hun noot van krijgh mocht overvallen. En ghelijck Aegeus in die groote vzoelichepdt ghebooschapt werdt / dat hem Minos zyn Rijkhe wilde benemen: Soo is hier te aenmercken/ dat in dese Werelt niet gestadigs en is: Maer dat al des Menschen tijdelijcke soetichepdt is met bitterhepdt ondermenght/ dat altydt blyschap / en dzoefhepdt by herten ons tijdelijck leven comen vergheselschappen; Oft nae 't sprack-

Verclaringshe, wicrom Theseus was geheeten soon van Neptunus.

woozdt/ dat Aegeus sepde / dat de blijfchap onghestabich wesende / gemeenlijck eenighe dzoeffenisse mede bzenget. Minos, doe hy hem tot den krijgh tegen d'Atheners berepde/ nam verschepden Eplanden tot zynen hulp/ onder ander 't Goudt- vrichtige Syros, en 't schoon marmozighe Paros: oock had hy 't zynner hulp het Epland Cythnos, het welke de boose Maeght Arne soude verraden / en ghelevert hebben: Hebbende dese gierighe daer vooz begheert een deel goudts / waerom sy verandert is gheworden in een Cauwe: Welcken Voghel noch soo geen goudt fiet / dat al waer hy vindt Gouden penningen/ oft ringen/ alles steelt en wegh dzaegt/ soo hy ran oft mach. Dit wil beteykenen/ dat een Mensch van leeghen en snooden ghemoede / wiens Siele d'ongherechtighe gierichepdt is inghelijft oft inghebzucht / hoe hy van ander zeden / cleeren / oft landen verandert / so wil nochtans dat ingewoztelde sroude ghebzect zyn plaetse behouden/ wese sende dooz ghewoonte in naetuer verandert: Soo dat sulcken Mensch met zyn dooz onrecht besmeurde handen/ oock een keelijck gherucht gherijght/ ghelijck de Cauwe swarte clauwen heeft / en met swarte plupmen is besdekt. Onsen Doet beschrijft boozder de West / die daer was gheweest in de Stadt/ en 't Eplandt Egina, hy Creta: Waer hy/ als goet naetuer- kender/ beschrijft het begin van dese plaghe. Iuno was op dat Lant/ oft op Eacum den Coning/ seer vergramt/ dat is/ dat Iuno de locht wesende was vol hittighe en onghesonde verdozventheden: Hier Maenden was den windt Zuydt / dat de vlieten en boznen bebleekt werden: Over al saghmen niet dan Slanghen cruppen/ die met hen gift alles verdozhen. De Mieren dooz 't bidden van Eacus in Menschen verandert / om te herbullen 't Landt Egina, by dat eenighe meenen/ waren volcken uyt d'omliggende Landen/ die Eacus hadde ontboden/ om zyn Egina te bewoonen/ soo dat het in zyn boozighe gheluckighe landt- neeringhe is gheromen. Het zyn oock de vrichtighe Landt- bouweren te ghelijcken

Wtlegginge op de Fabel van Arne, die in een Cauwe verandert, te weten, die in den Nederlantschen text wort sythonis 't'ourecht ghe-noemt. Den text in Latijn. Impia prae didit Arne Siboni accipere, quod avia ra proposce rat auro: munita est in avem, quae nunquaque dicit auro Nigra pedes, nigris velata monecula pennis. lib. 7. fol. 121. vers. 466.

gelijcken by de sozghvuldige Mieren: om dat sy des Somers alderley gheswas / en vuchten der Aerden / die tot nootdzuft dienē/ vergaderen/ en bewaren tegen den Winter/ gelijk de Mieren oock doen / die hen behoeflijckhepdt so by een bzenen tegen s' Winters/ als op 't Veldt niet te binden is. Het hebben oock de Menschen den Mieren te gelijcken / dat sy in den bloepsamen en vuchtbaeren Sommer van hun jeugt en

Manfamen tijt/ tegē den rouden grijs- hazzigen Winter / des arbepts onbermogenden ouderdoms/ wat hebben om by te leven. En boven dit/ oock te hebben vercreghen enen goeden naem/ die in eeren ceuwigh geruchtig lebe. Hier naer wordt verhaelt 't verlieven van Aurora op Cephalum, den Man van Procris, so dat wel behoefde te weten/ wie en wat dese Aurora is.

Van Aurora.

Hesiodus in zyn Goden gheslacht/ seght Aurora te wesen de dochter van Hyperion en van Thia, en suster van Sonne en Mane/ ghelijck wy een weynich hier boozen hebben gesept. Ander makense dochter van Titan en van der Aerde. D'oude heetense Doozloopster/ en Camer-mept van de Sonne: gelijk de dagsterre Lucifer is den Doozlooper van Aurora, de dagerade / oft mozgenroode: Want sy/ te weten/ Aurora ver-

condicht den Menschen de aenstaende romst van de Sonne. Homerus in zyn Goden Loffangh van Venus, seght/ dat se roosfvertwige vingeren heeft/ van weggen haer roothepdt / en dat se haer voeren doet/ sittende in een gouden gestoelte. Het versieren oock de Poeten/ dat se in eenen koetswaghen sittende/ wozt boozt getrocken van vier roode Deerden/ nae 't getuygnis Virgilij, int 6. Boeck der Aeneidos, seggende:

Aurora de morgenstonde, is de camer-mept en voorloopster der Sonne.

Dagsterre is voorlooper van de morgenstonde.

Van de Peerden van Aurora.

Dus pratende onderlingh, ten halven Hemel-cloot De gulden dagerade alree was opghcvloghen, Met haer vier Peerden schoon roofverwigh voortghetoghen.

Elder geeft hyper haer maer twee/ doch oock roosfvertwich. Theocrites gheeftse in zynen Hylas, geen roode/ maer witte Deerde/ daer sy mede na Iuppiter repst. Daer wozt oock gegheven 't vliegende Deert Pegasus alleen / dat haer gewent soude wesen te dzaegen/ gelijk wy voozhenen hebben verhaelt. Homerus in Mercurij Loffangh/ segt/ dat se opstaet/ stijght uyt den Ocean, alsoo wel als de Sonne/ en ander Sterren/ en dat se van daer opclint om hoog/ om te verspreyden het licht over de Werelt/ nae dat se den nacht in de vloeden van der Zee Occaen heeft overghebzacht. Aurora was seer verliest op Tithon, om zyn groote schoonhepdt / en volmaecte gestaltens des lichaems. Dese Tithon was de Soon van den Coning van Aurora, alsoose opstaet, die bedstede saffranigh

Tropen Laomedon, en was oock den Broeder van Priamus, doch van verschepden Moeders: Want de Moeder Priami, was Leucippe: maer de Tichons, was Strymo, oft Rhoeo: En soo ander willen/ een dochter van Scamander. Aurora dan op Tichon so verliest wesende/ hief/ en voerde sy hem op in de Hemel/ en de schick-goddinnen vercregen zyn onsterflijckhepdt: Maer Aurora haer vergift hebbende/ dooz den selven middel/ oft met eenen te vercreygen zyn jeughdigh blijven / en nemmer oudt te worden/ werdt hy eyndlijck soo oudt/ dat men hem in doecken winden/ en wiegen most als een kint / om hem te doen slapen. Al sagh doch den Man van Aurora Tichon dus van ouderdom inde wiege/ so segter Virgilius af/ hoe dat

Aurora, alsoose opstaet, die bedstede saffranigh Van haren Tithon laet.

Tithon hadde by Aurora twee sonen/ Memnon, en Emathio, van welke Maedontien den naem ghekreegh: En een dochter/ geheeten Iodame: Sommige seggen oock eenige Winden van Astrae

Titan. Aurora, doe sy haren Man soo heel oudt/ en onvernogende sagh/ veranderte hem in eenen Dautw- krekkel oft Stapel: Welcke hen oudt vel aflastende/ en sterben niet/ maer verjeugdighen en

Wtlegginge op den Metamorphosis Pub. Ovid. Nafonis.

ghen en herwaffen. Dit veranderde soude hem gheschiedt wesen / ter oorzaeck van de droefheyt die hy leedt / om de doot van sijn soon Memnon, waer van volghet int 13. Boeck: want dese boot-

Hy, die onsterflijckheyt hadde, En vleughels noch daer toe, int eyndt noch is ghestorven.

Ander seggen/dat hy Auroram sijn wijf badt / dat hy dees onsterflijckheyt mocht van hem leggen/naedemael dat hy om sijnen grooten ouderdom niet en con hebbe sijn vermaeck in de vzeuchden van deser Werelt: Het welck niet moghelijck wesende hem te bewillighen/ veranderde hem in eenen Stapel. Van desen Tithon soude gebouwt sijn de Coninghlycke Stadt der Persen Sula. Aurora (so Pausanias beschrijft) was oock verliest op Cephalus, den soon van Aeon, oft van Aolus, maer niet Coningh der winden/ wesende een uytnemende schoon Man: Sijn Wijf was Procris, dochter van Erechtheus, oft van Hyphilus, Coningh van Athenen/ welke oock heel volmaeckt in schoonheyt was. Aurora dan op Cephalum verliest/bede (also onsen Boect doozts verhaelt) dat eyndlijck Procris scheen beweeght tot ontrouw/ daer sy den gheest/ maer 't lijf niet mede con verschuldigt / oft bebleekt hebben. Sy meende haer man was wijt van haer wech / oft verlozen / doe hy van Aurora ontschaect geweest sijnde / voor haer stont verscheyen / haer aensprekende / en sy hem ontseggende/ dien sy boven al begheerde. Eyndlijck nae de verbyrindinghe ghebruedicht/ gaf Procris haren Cephalo den hondt Lelapa, en den seldtsamen schicht/ dinghen die sy van Diana hadde. Doe ter tijdt was Themis van haer Gehemnis verjaeght uyt Thebes, van den Thebeschen/ om datse de antwoorden soo belemmert en onwonden gaf/ dat syse niet verstaen konden. Hier om verwerkte Themis teghen die van Thebes eenen wonderlijcken grooten wreedden Vos / die het landt gantsch berdozft. Hier schickte Cephalus sijnen hondt na: Welken/doe hy de Vos meende te vaten / werden dees twee dieren in sreen verandert. Sy was oock verliest

schap hoozende / hy werp sijn armen uyt als om te willen blieghen/ en hem gaen sien / so dat hem doe vleugels sijn gewassen/twelc Horatius in sijn 2. Gedicht-boeck vast maect/seggende:

alsoot scheen, verworven, eyndt noch is ghestorven.

op den dyp-vaderschen Orion, dien sy ontschaecte/ en bracht te Delos: maer dooz taenht: sijn van haren broeder Apollo, sy hem onbewist self met eenen pyl in't boozhoofd trefte / en doode: Doch sy van Iuppiter vercreeght / dat hy plaetse had by den Sterren in den Hemel. Altraus won aen haer eenighe Winden: doch 't is tijdt / dat wy erghen wat merchs uyt al dees stoffe soecken te crighen. De geboorte van Aurora, is uyt te legghen / ghelijck die van de Mane/ daer te booren van is verhaelt: Waer roode mondt / en roose roode ringheren / betepcken haer rootheyt / ghelijck haer Peerden en gulden wagen doen / oock haer snelheyt bewijfen. Die van de witte Peerden segghen / en nemen geen acht op de optreckende dampen: Dan alleen op de ghedaente des lights / oft der claerheyt. Dat Tithon Aurora trouwde/ nae tseggen van eenighe/soude wese geschiedenis / om dat hy troude een Vrouw die heel nae het Coste woonde / daer hy de booznoemde kinderen by hadde. Hy quam tot sulcken ouderdom / datmen hem most handelen als met een kindt: waer uyt de fabel ontstaet is. Maer dat hy in Dauwkrakel oft Stapel was verandert / is te segghen / dat de Gude.lupden gemeenlijck veel praet hebben / moeplic oft quellijck sijn/geern hunselven pzijsende/den boozledet tijt lobende/ en den tegenwoordighen verachtende/gelijck Homerus sijnen Nektor uptheeldt / oft beschrijft. Doch oberlaede ander uytlegginghe / hebben merckelijck de Guder met dese fabel willen aenwijsen / dat den Mensch lydt samich hem sal schikken al verdozgende te verwinnen/de teghenballende aenbechtigen/ oft swaricheden deser weerelt/ die allesamen met der doot afghegrenst/ en van hem afghesloten worden / waer om die

Aurora was oock verliest op Orion

Wtleggingen van Aurora en Tithon.

Leerlijck tylegginge van Cephalus schicht en Hondt.

om die so heel lange leven/ dooz de gebzeken des Ouderdoms/winschen om van de pyligke menschbuldige ellendicheden der Parueren te sijn verlost. De gabe oft t'gheschenck van de cupsche Diana dooz Procris ontfangt / eerst den schicht / die geen tijts vergeefs en trefte / waer mede Cephalus het landt verderbeide wreedt Dier ombzacht/ is de rechte daedlijcke redelijckheyt/ die ober al eyndlijck verwint / en wederom met lofen eere haer selven aenbiedt dese oeffent. By den Hondt / een ghetrouw beeste wesende / wordt verstaen de ghetrouwicheyt / die een eerbare cuppsche Vrouw altijd haren Man is schuldig: haer niet latende verwinnen van eenige genegentheden/ die sijn eere eenichsins mochten aenstoeten oft quetsen. By dit verdoerde Dier / wesende eenen grooten quaden oft argen Vos/ is te verstaen d'onbehoorzijcke oneerlijcke liefde / algtit wesende vol bedroghe/gelijck den Vos hebbende Wolven tanden / die de eerbareheyt oft eere met so ongeneelijcke raserije quetst/datter algtit het littecken van blijft. De ijvertige Procris, die soo ontfelt quam soecken / datse niet hadde willen windt/wijst aen/dat Wijf noch Man sulcx oock niet soude volgen / om niet een dootlijcke smerte te moeten lijden dooz berouwd / boelende den schicht der woeghende redelijckheyt / van soo dwaelijck hem te laten verleyden dooz al te licht geloove/daer de blinde ijverende liefde seer toe gheneght is. Dat Aurora Moeder van Winden soude wesen / dat (seggen sy) is/om dat met den morgenstont eenige Winden gemeenlijck verheffen. Wy mochte ooc wel in dit Boeck een epit maken met Minos, den Coningh van Creten/ op datmen wete wie hy is geweest/en watter meer af te vertell is.

Van Minos.

Minos was densoon van Asterus, Coning van Creta, dat nu Candia heet: maer hy wort gheten (na de versteringhe) den soon van Iuppiter en Europa, die Iuppiter in Stiers ghedaente ontschaecte/ also elder t'zjner plaetse

is verhaelt: Want alle vermaerde Coningen van oudts tijds/hietmen Iuppiters kinderē. Da Asterus sijn vader g doot/wilden die van Creta hem de nabesittinge des rijcx wepgeren: des hy/ als listigh wesende/ om twolck te vzedighen/ hun wijfmarckte / den soon te wesen van den grooten Iuppiter, twelc hy hun daedlijck bewijfen wilde/ met een tecken / dat van der Zee soude comen: Want hy hadde Nepruno beloofte offeren/sulckx als hy hem soude van den Zee-cant toestieren. So isser van dat heenen tot hem ghekomen eenen schoonen witten Stier / waerom het volck als Godsdienstich hem ghelooften / en het rijck onberhindert lieten besitten: Doch hiel Nepruno sijn belofte niet: Hy offerde eenen anderen Stier/ en behiel desen tot boozt-teelinghe/om gheslacht van te queecken. Waerom den Godt toornigh / verstoorde sijn huys / met grouwlijcke overspelen en gedrochten/die Pasiphae booztbracht/ als int naevolgende Boeck nu volgen sal. Minos hadde by hem een oudt broom wijs Man / daer hy veel van hiel / gheheeten Radamanthus, den welcken hy in handen gaf te handhaven de Wetten en rechten in de Stadt/ en bukten hadde hy daer ober ghestelt Talaes, die men toenaemde/van het Coper / om dat hy in Coperen platen ghesneden droeghe de Wetten / die men op 'tlandt te onderhouden hadde. Minos hadde dyp sonen / en twee dochteren / Androgeos, Glaucus, en Deucalion: den eersten was / daer den krijgh om viel teghen den Atheners: Welcke van Minos veel geleden hebbende dooz den wreedden krijgh / tferdt veel van hem t'zjner oneeren versiert / en spotlijck ghedicht hebben/ ghelijck sy daer in seer constich waren / en groote meesters: Soo dat hun Tooneelen/Speel plaetsen / en Boecken vol waren van de valsche schandalen sijn huys. Sijn dochters waren/ Phaedra, en Ariadne. Men seght/ dat Minos vervolghende Dædalum tot in Sicilien / werdt ongheluyck verradelijck van des Coninghs Cocali, van Sicilien dochters/ die hem in de badstobe met heet wa-

Minos be droog Neprunum, en werdt daer om getraft.

Minos met Rhadamanthus en A.Eacus waren Richteren der Hellen.

ter soo verschouwen / dat hyder van starf. Minos (nae der Poeten dichten) Rhadamanthus, en A.Eacus, waren nae hun doodt de Richteren in de Helle. Rhadamanthus hadde t'oordeelen de Siel van Asten: A.Eacus, die van Europa: en Minos te stiften het verschil / dat dese twee onderlinghe hadden: en alsoo sou den de Sielen bestelt werden elck in zyn plaetse. Rhadamanthus wort oock den soon van Iuppiter en Europa ghesacht te wesen: en was vermaert van weghen zyn selbtsaem verstandt / ghematichtheit / en oprechticheit: gelijck die van Creta waren vermaert / om t'goet recht dat sy onderhielden / soo was desen dan geschickt tot een Sielrichter in de Helle / met A.Eacus, den soon van Iuppiter en van Aegina: welcke A.Egina Iuppiter bzacht in't Epland Delos, om te hemelijcker haer gheselschap te hebben. Sy hier dan bezucht wordende / en Iuno dit vernemende wert vergramt / en dede daer in't landt comen een Slanghe / die al de wateren bedoof / en giftigh maecte / daer de boozverhaelde Deste van quam: so dat A.Eacus, sonder ondersaten zijnde / t'volc van Mieren getreegh / die na Myrmex, dat op Griecy een Miere is / hieten Myrmidones. Nae zyn Moeder werdt oock t'landt A.Egina ghesheeten. Refsens dat wy coorts verhaeldt hebben van den Myrmidones, zyn eenighe die segghen / dat t'Eplandt A.Egina so quaelijck bevolckt was / om dat het soo staedigh was afghelopen van den Zee-roovers uyt verscheyden landen / soo dat dese Eplanders hun onthielden in holen onder d'aerde als Mieren / niet machtigh oft moedigh ghenoech zijnde om wederstandt te doen: maer datse A.Eacus uyt den holen bzacht / leerende hun Schepen toerusten / en met krijgh hun Lande beschermen: soo dat ghesepdt wierdt / dat zyn volck van Mieren / Menschen waren gheworden. Ander segghen / dat den naem van Miere volck hun quam / van in d'aerde te graben om vuzchten te winnen. Hier van is Strabo een / segghende oock / datse woonden in clippen en holen / en cost noch moept z hebben met

Van Rhadamanthus en A.Eacus.

Noch geschiedighe uytlegginghe op het volck nyt den Mic.

timmeren. Desen Coning A.Eacus was gehouden in zynen tijt / een seer vroom / deuchdigh / en wijs Man / soo dat hy oock een Siel-richeer werdt bestelt te wesen. Om nu hier van bescheydt te hebben / is te weten / dat sy by denouden Hedenen hielden van d'yp Goddinnen / Parca genoeint / dochters van Iuppiter en Themis, dat is / de gerechticheit / willende daer mede segghen / dat al Godts oordeelen gherechtigh zyn. Sommighe meenen / sy zyn dochters Pan, en van den donkeren Chaos, daer sy hen oock in onthouden. Oock worden sy gehouden dochteren der Nacht en Erebi, om dat Godts oordeelen den Menschen zyn verborghen: Eenighe noemense dochters der nootwendicheit / om dat Gods oordeelen nootlick moeten geschiede over de boose / die hoe snel de straffe niet connen ontvlieden. Sy heeten by Orpheo onepndlijck / ont dat Gods gerechtige oordeel en boozsienicheit van eenwicheit tot eeuwicheit gebuerigh zyn en bestandich. Hier uyt schijnt / of de verstandichste Hedenen niet alle dingen der Wontuere toen schreben: maer bekenden / dat God alles boozsiende doet / ooc alles nae zynen wille. De namen der schick-Goddinne zyn / Clotho, Lachesis, en Atropos. Clotho draeght den spinroock: Lachesis spinwende / begrijpt oft bestelt de mate van Menschen leven: en Atropos snijden draedt af / dat is / sy epndicht het leven t'zjner tijdt / oft op den tijdt van Gode bestelt: Hierom worden sy van den Poeten gheeten spinsters. Nu om tot onsen booznemen / en achterghelaten verhalinghe te comen / van de Siel-richters / is in het ropte aldus te verstaen en te begrijpen / dat wanneer dees Spinsters des Menschen leef-draet ten epnde hebben / dat den tijdt van steruen boozhanden is / dan wordt hy Mensch overghelevert den richters der Hellen / dat is / als van wort zyn boozgaende leven van zyn gedachten ondersocht / gherichtet / beschuldicht / en beronschuldicht / daer dan tusschen comt een Middelaer / van een hopigh vertroosten / als inen t'gemoedt maer beladen vindt met ghemeen ghe

Van de voorfchier Godinnen de Parca.

Welegginge van den ichick. Gode dinnen, en Richters der Hellen.

bzeken / so dat men dan comt inde Elyfij velden / daer booz henen af is ghesproken: maer vindt men dan zyn ghemoedt bebleekt / en heel beswaert met boose schelmstucken / en grouwlijcke zonden /

dat zyn den ghemoede beel dupsent Tartaren / Phlegetons stpgien / Acherons swaere volstemen / moepelijcke draep-raders / en Leber-pickende gieren.

Eyndt des sevensten Boecks.

Wtlegginge / en sin-ghevende verclaringe

op den Metamorphosis Publij Ovidij Nafonis,

Door C. V. M.

Het achtste Boeck.

Leelijck uytleg, geraent op Nifus, van Minos belegert, en op de be-drieghlijcke verlijcke Scylla.

In dit achtste Boeck / hebben wy booz eerst den Coning Nifus, van Minos belegert wese. Hier hoeven wy gheen vertellinghe / dan wel eenen sin / oft eenighe leeringhe uyt te ramen. Laet ons dan dese versieringhen aldus uytlegghen / te weten / dat ghelijck als Nifus binnen zyn stad Alcathoe, van Minos zyns vrandts geweldighe heyzracht omringhelt / belegert / en bestozmt was: dat alsoo oock den Mensch aen zyn Siel / in dese Weereldt omwonen / aenghevochten / en bestreden wordt van alle snoode ghezeken / ondeuchden / en zonden. Maer hebbende in zyn hooft / oft vast in zynen sin / de boben al gaende oprechte liefde Godts / ghelijck Nifus op t' hooft hadde t'purenen boozschicksche crachtige hapy / dat hem tot bescherminghe diende / wordt van den Mensch bewaert / en aen zjner Siel onbeschadicht: maer als hy onachtsaem wordt / oft als onwaeckende / en dat ghelijck Scylla, zyn ghemoedt hem beghint verheffen / stijgende op den thoen des hooghmoets / groot vermaecken en behaghen nemende in het oorkittelende soet ghe-lupdt van ijdel lof en eere / alsoo sy dede in t'ghelupdt / dat inden thoen was ghebleven van Apollons gulden har

pe: dan beghint men grooten lust en liefde te hebben tot Minos, die men siet in grooten pracht / hem selven gheciert hebbende met eenen schoonen vederbos / en gulden schildt / dat is / men werdt te beminnen de Weereldt / oft de verganghijcke lusten deser Weereldt / en met groot behagen te sien op de vederlichte ropte vzeuchden / en blinc-kende onseker rijckdomme deser Weereldt. Den Mensch dus gevallen diep in dootsondighen slaep / wort berooft van dat costlijck Juweel / het purper hapy der Godtlijcke liefde / verliesende na der Siel zyn Croone / heerschap-pige / wijck / en leve: dan wort Scylla zyn dochter / oft zyn gemoet / lichtveerdigh als de Leeuwwercke / somtijts om hoo-ge vliegende / als in een Godtlijck aendencken betommert / en valt dan weder leegh / in de aertsche lusten en sorg-vuldicheden deser Weereldt: dit heet aen Minos schip oft schips seplen hanghen / oft onstadigh langhs de Zee-golven der onrustighe Weereldt vlieghen: want epndlinghe comt den pik-kenden Arendt oft Sperwer / die t'gemoedt door wanhope en mistroosticheit soeckt te verderben oft te verscheuren. Scylla, die haer Waders en Waderlants verraedster wese / noch van Minos veracht en mispzenen was / wijst aen / dat alle Menschen misghende / ghemeenlijck ghesloont worden met harde straffen / schande en verachtin-

Van verraeders loon.

H v ghe

Verfcheyden meening van Scylla doot.

ghe / en dat een verrader niemands vriendt en is; want daer zijn die schyden / dat Minos, in plaetse van trouwe / oft dancken / haer dede verdrincken in de Zee / en datse met de golven ghezeben quam aen een hooft / oft hoek aen Peloponnesus, dat Scylla gheheeten is; en dat haer lichaem daer so langhe lagh / dat het van den Zee-vogelen opgheten was. Zenodotes schryft / dat sie sent vooz-casteel van Minos schip vast ghemaect wesen / ghesleept was / tot datse haren gheest gaf. Ander segghen / datse so wanhopich en mistroost was / haer siende van Minos veracht / datse haer selven van boven neder inde Zee wierp / en verzonck; datse de Godden oock veranderden in een Zee-ghezocht / omhanghen met Honden / om haer stadigh te verscheuren. Daer zynder doch die houden / datter twee Scyllen zijn geweest / te weten / noch een / die niet dochter van Nilus, maer Phorcys was / daer wy in't veerthiende Boeck van te spreken hebben.

Van Pasiphaë.

Pasiphaë was dochter van de Sonne en Perseis, en Hupsvrouw van Minos, ghelijck wy in't voorgaende Boeck hebben verhaelt / hadde Neptunus om Minos t'offeren gheschiedt eenen seer schoonen witten Stier / die Minos beviel / niet voldoende zijn beloft: waerom Neptunus tot waercke te weghe bracht / dat Pasiphaë heel op desen Stier verliefde. Dit dede de Goddinne Venus, die altijt vergramt was op de Sonne / om datse haer overspel niet Mars hadde gheopenbaerd: en daerom dede sy aen der Sonnen kinder te spijt / al t'leedt dat sy mochte. Dædalus om Pasiphaë in haer rasende liefde te baedt te comen / maecte haer seer constigh een houten koe / daer sy dan in troop / om des Stiers gheselschap te hebben: ander segghen / een houten hupsken / daer sy heymelijck met hare lieven Stier in dede nae haren wille. Het welck namaels Minos te weten comende / werdt Dædalus met zynen soon Icaro vooz eeuwich gevangen gesiet in den Dool-hof / die hy

Datter twee Scylla zijn gheweest.

self seer uytneimende hadde ghebouwt. Laet ons nu een weynich verhalen van Dædalus, en ghebencken dan weder Pasiphaë.

Van Dædalus.

Dædalus is een Athener gheweest / van den Coninglijcken bloede / vā het gheslacht / dat men hiet de Metionides, hy was den soon van Eupalamus, oft Euphemus, en Alcippe: oft van den Atheenschen Erechtheus, en Iphinoë: een ander seght / hem den soon van Palamaon. Hy was den alderhermuyftighsten / en behendigsten Man van zynen tijt / een vinder van veel nutte dingen / het Timmermans sinckloot / de seer behoeflijcke bijl / het Ijm / en meer anders heeft hy in't gebzupck gebzacht. Hy was doe ter tijt ee constigh Beeltnijder / en Bouw-meester: want het Bouw-meesterschap had hy van Minerva gheleert. Pausanias segt / dat zyn Beelden / oft Beeldwerck / wat plomphens was / den ghesichte niet wel voldoende; doch hadden zyn wercken / men weet niet wat Godlijcken aerdt / in't aensien. Hy was in zyn Consten seer eergierich / waerom hy doodde zyn zneefken / den soon van zyn suster Perdice, den saegh-vinder Teles oft Talus, des hy van Athenen most vluchten / en quam in Creten by Minos, daer hy om zyn Const seer welcom was / en geern gesien. Hier heeft hy vooz Minos ghemaect eenen seldsamen Doolhof / na de gelijcknis van die in Egypten was / in de Stadt der Crocodillen / daer hy d'afbeeldinge van hadde. Van desen Dool-hof machmen lesen in Herodoto, in zyn Boeck Euterpe, wat een uytneimende constich en heerlijc werck dat het was / hoe veel omgangen / ghewelfde salen / camers / winckels / verrecken / datter waren boven en onder der aerde: doch na het segghen van die in Candien gheweest hebben / is niet besonders te sien van den Dool-hof die daer was / dan helen / die niet en schijnē met Const gemaect / dan om eenige mijnen / oft stoffen uyt te hale van onder der aerden. Dædalus dan was met zynen soon in zyn eppen gebouw / om

Historische verclaringe wat de Stier was, daer Pasiphaë mede overspeelde.

Historische verclaringe hoe d'Atheensche jeught van den Minotauro was gheen, oft verlonnen.

om doorsaek als gehoozt is / bestelt een eeuwighe gevangnis: het welck hem verdrinetende / vercreegh eyndlijck aen Minos, te hebben in zyn vangnis een goet deel plumpē / oft bedere / en wasch / onder decksel pet aerdighs te maerken om s' Conings toorn te versachten / en soude daer van vleughels ghemaect hebbende / met zynē soon uyt de Doolhof zyn gheblaghen: doch Icarus in de Zee verzoncken / gelijk onsen Poet vertelt. Nu Pasiphaë bezucht wesen / hadde ghebaert half Mensch half Stier een kindt / Minotaurus gheheeten. Zezes schryft van Minos, doe die van Creta oft Candia teghen hem op stonden / en vooz gheen Coningh aenemen wilden / dat Neptunus tot een gheluckigh tecken / hem toe sepnde niet eenen witten Offer-stier / maer eenen Hooftman / gheheeten Taurus, dat is / Stier / welken Hooftman by hem hadde een goet en schoon hez volcx: Waer vooz de Cretische bezeest wesen / Minos willigh tot hun Coningh aengenomen hebben. En desen Hooftman Taurus soude den Stier hebben geweest / daer de Coninghine Pasiphaë soo heel op verliefde / en daer sy vooz Dædalus hulp in een heymelijck hupsken mede voeleerde. Nu om wat beschept te weten / van dit fel ghezocht / den Minotaurus, die in den Dool-hof was besloten / daer hy met Menschen vleesch en bloedt verzaedt wesen / eyndlijck van Theseo wel ghetemt wiert / soo onsen Poet verhaelt: sullen wy behoeven eerst te doen noch bree-der verclaringhen / het sy met de versieringhe self / oft met de geschiedenis / om tot bree-der verstant te comen. Wy hebben vooz henen verhaelt / hoe die vā Athenen met Minos (van t'Gheheymnis daer toe gheraden wesen) waren verdraghen: doch niet swaer verkont / oft bespreck / datse neghen Jaer lang soude vooz een Jaerlijcx tribuydt in Creta sepnden seben Jonghelingshen van goeden hupsen / en soo veel jonghe Maegghden. Minos in zyn Landt ghesomē wesen / stelde in een Jaerlijck-sche Camp-feeste / ter eeren van zynen dooden soon Androgeos, en wie hier

verwinder waer / soude te loon hebben van Minos dees jeught van Athenen. Alsoo van Taurus een van zyn Hooftmannen / d'eerste twee Jaeren de verwininge hadde / wer den hem dees Atheenschen Jongelingen en Maegghden gegeven / die te voozen in een vangnis laghen / daermen niet uyt en con / en dit was de Labyrinthus, oft Dool-hof. Taurus, welck Stier gesept is / al was hy een Mensch / was so wzeet en beestlijck / dat hy wel half Mensch half Beeste mocht gheheeten wesen / oft schier een heel Beest / soo de Cretensers van hun eppen Poet ghenoemt worden. Doe hy dese jeught in zyn macht hadde / handeldese seer hart / en hoo-verdelijc / haer met arbept / en anders verclindende: waer uyt werdt ghesep / dat dees Atheensche jeught was verlonnen van den Minotauro. Dees Atheensche kinderen dus tot aen het derde Jaer in Creten ghesonden wesen / daer sy hun jong leven in swaer dienstbaerhepdt en armoede verketen: Doe het derde Jaer verschenen was / en dat Minos zyn tribuyt begeerde / en datmen de Bozghers weder belaste / hun onghesoude kinderen op te brengen / en die te stellen in aboutuere van het lot / begon een seer groot mozen t'ontfaen teghen den Coningh Agemum, dat hy onder dit last niet en was / dat hy (om zyn bastaert t'lijcke te bestellen) gheen acht en hadde / oft sy mosten ghemissen hun Wetlijcke kinderen. Hier vooz wiert Theseus beweegt / hem willigh over te geben / te trecken met daer t'lot op vallen soude. Een ander schryft / dat die van der Stadt gheen lot en trocken om hun kinderen: maer dat Minos Jaerlijcx quam onder al den hoop uyt te nemen tot zyn ghetal die hy begeerde / en dat hy in dit derde Jaer ten eersten verkoos Theseum, met een bespreck / dat d'Atheners schepē deden / en dat de kinderen soude sonder stoc oft gheweer met hem overbaven: En seght / dat nae Minotaurus doot den tribuyt oft schattinge ophiel. Alsoo nu d'Atheners tot tweemael hun kinderen over stierden / benekende hun nummermeer te sien / stelden om

Theseus gheeft hem over, oft wort gecore mede te trecken, doch gelijc d'ander, sonder gewere.

tschip een swart sepl / in tecken van
dzoefhept: Doch door dat Theseus zij-
nen Vader genoeg troostende van zijn
wedercomst/en dat hy den Minotaurum
verwinnen soude/gaf Aegeus den schip-
per mede een wit sepl: het welck / in-
dien het gheluckte dat sijn sone vyz
quam / dat hy't in't wederkeeren sou-
de opstellen:maer soo hy bleven waer/
soude tswart weder als voorhenen
voeren. Theseus, door hulp van Minos
dochter/de verliefde Ariadne, met het
Dedaelsche clouwen / quam upt den
Dool-hof / hebbende den Minotaurum
ghebodt/nam met hem de jeught van
Athenen en Ariadne, en keerde na Athe-
nen/hebbende (soo eenighe segghen) eerst
der Cretenischen Schepen den kielen
doorbrouwen / op datse hem niet en sou-
den vervolgen. Maer dat minder ver-
sieringe schijnt: eenighe seggen/dat den
Hoofstman Taurus van Theseo op den
strandt bechtende door zijn afbaren
wiert verflaghen. Doch waerschi-
gher vertelt een ander / dat also Taurus
twee Jaer nae den anderen den vyz
hadde ghewonnen/ dat hy seer hoogh-
moedich was / datmen nae bedencken
hadde / dat hy boeleerde met de Co-
ninginne/en hy haer een kint hadde ge-
wommen / tewijle dat Minos was inden
Atheenschen krijgh: waerom als The-
seus versocht/met hem te mogen bech-
ten/werdt van Minos lichtelijck toege-
laten. Het was een wijse in Creta, dat
in de gemeen Schouw-spelē de Vrou-
wen oock toefagen/ so dat 's Coninghs
dochter Ariadne wert heel verliefte op
Theseum, hem siende so schoon/sterck/
manlijck/en behendig in't wozsien/
dat hyse al verwon / die hem tot het
Wozstel-spel voorbaer maecten / oft
uptboden / ghelijck oock den hoogh-
moedigen Taurum. Des Minos selfs so
verblijdde / Tauro zijnen trots en eere
benomen wesende/ dat hy Theseum los-
liet/en gaf hem ald'Athenische geban-
ghenen vyz ober / ontslaende ter liefde
van hem de Stadt Athene van so ver-
drietlijcken tribuyp. Hier van wordet
noch anders verteldt / te weten / dat
Theseus nae Minos dootd krijgh hadde
met den soon Deucalion, om Dadalus

wille/dat Theseus onverwacht in Cre-
ta quam met een blote schepen / de ha-
ven won/ hebbende Dadalum, en d'A-
theensche ghevanghenen tot lepruf-
den/ nam de Stadt Gnosen in/ daer hy
voor de poozten van het Dool-hof in
eenen strijdt Deucalion met zijnen aen-
hangh versloegh / soo dat Ariadne zijn
suster self s' Landts / of des Rijckr sa-
ken most by der handt nemen: doe ver-
dzoegh hem Theseus met haer / dat hy
d'Atheensche ghevanghenen los had-
de / en Creta met d'Athenen in goeden
vzede / met bespzeck / dat de Cretische
nemmeer den krijgh weder aenban-
ghen souden. Dus zijn van dees ou-
de dingen veelderley vertellingen: doch
om epudighen / zijn eenighe die hier
noch by boegghen / dat nae de voorver-
haelde dootd van den Minotaurum, The-
seus met hem nemende Ariadne, ooz
saerckster van zijn verlossinghe / quam
met haer int Eplandt Naxos, anders
gheheeten Dia, oock Dionysa, om den
overbloedt der Wjngaerden/ die daer
zijn: alwaer Theseo in d'zooom van Bac-
cho bevolen was/ Ariadne daer te laten
voor hem / so dat hy ghehoorzsaem we-
sende/ haer slapende verliet/en is hy
melijck van daer werch gebaren/ so dat
haer Bacchus trouwde. Sommige seg-
ghen/dat haer Theseus te lande bracht
in Cypers Zee-sieck / en op t'upsterste
swaer / en alsoot grooten stozin was/
waer door hy daer moest aencomen/
en gaende weder in zijn Schip om dat
te helpen redden/ ist tegen zijnen danck
ter Zee-waert in / en henen ghebaren:
maer Theseus daer wederkeerende /
vondt haer begraven/ zijnde gestorven
in arbeydt/ sonder baren. Theseus gaf
daer een deel ghelt/datmen Jaerlijck
dienst ober haer dede. Noch wort ver-
telt / dat Theseus met den anderen A-
theensche gebanghenen te Creta comen-
de/ Minos hem verweet gheen soon van
Neptunus te wesen: want (sepde hy) al
wierpe ick een Juweel in de Zee / ghy
soudet my niet comen weder doen heb-
ben/ en wierp met eenen zynen ring in
den grondt der Zee/strax Theseus nae
springhende/ werdt van een deel Dol-
phijnen opghenomen/en ghebracht tot
den

Verfcheyden
gevoelen va
Theseus, en
den Mino-
taurus.

Groote ou-
eentcheyt
ouder de ou-
debeschrij-
vers, van't
leven en de
daden van
Theseus.

By Amphi-
trite, is te
verstaen het
waer.

den Nereides, door welker toedoen hy
den ringh verkreegh / en van Amphi-
trite een Croone/ welke Neptunus tot
gedachtenisse hier van/ bestelde plaet-
se by den Sterren. Nu om cozten/
Theseus comende upt Creten/ quam te
Delos, daer hy Offerhande dede in
Apollons kerck. Doe bestonde hy met
zijn ghesellen te dansen eenen dans/
dien de Delosche langhe tijt daer nae
hebben gheoeffent: hy hiet de kraen/
en hadde veel krincken/ keeren/en om-
keeren/ tot nabootsinge vanden Dool-
hoof. Doen Theseus begon te ghenen-
ken Attica, was met den zynen so vzo-
lijck / dat hy en zynen Schipper ver-
gaten op t'Schip te stellen het witte
sepl / waer mede sy Aegeo hadden be-
looft teeken te doen / alst hem wel
waer ghegaen: den welcken van verre
siende noch het swarte sepl/ gheen hope
meer hebbende zijn soon meer te sien/
was so mistroostigh/ dat hy sichselven
van ee hooge Clippe/ daer hy op was/
van boven neder wierp / en doode al-
dus hem selven. Theseus nae zijn Va-
ders doot verliet zijn heerschappye/en
maecte van Athenen eenen vyzen ghe-
mepnen staet/stelde in veel goede Wet-
ten / en maecte op zijn ghelt eenen
Stier/ tot gedachtenis vanden Stier
van Marathon, oft van den Hoofstman
Taurus. Eendelijck nemen sijn ondanc-
baer Vyzghers een ander Coningh/en
verwierpen Theseum: des hy vertrac-
comende te Scyros, een Eplandt/ daer
hem Landtschappen toe quamen / en
meender vzienden vintde/ quam hy by
Lycomedes den Coning van't Eplant/
vraghende nae zijn landen/ om daer te
woonen/ oft (soo eenighe meenen) be-
gheerende hulp teghen die van Athe-
nen. Den Coningh antfingh hem
met een vziendtschijnich ghelaet / en
lepde hem op een hooghe Clip/ als om
hem zijn landen van daer te toonen/
en stack hem van boven neder/ dat hy
doot gevallen/ en soo verradelijck om-
ghebracht is gheworden. Nu om met
vertellingē niet meer tijt door te vzen-
gen/ hebben wy te sien/ wat hoog ver-
standt en leeringe in dese dinghen om-
wonden/en verborghen liggen. Ghe-

lijc wy verhaelt hebben/Pasphae was
de dochter der Sonnen / hier bysullen
wy verstaen/des Menschē Godlijcke
edel Siele: by Iuppiters so Minos, sulle
wy hier verstaen de deugtljcke reden/
waer by de Siele haer heeft te voe-
ghen/en in Houwlijck mede te verbin-
den/ en altijt getrouwlijck den selven
Echt r onderhouden / haer vermijden-
de vā overspel/dat is/haer tot der we-
relt en der s'loer lusten te begeve/waer
door sy van den wegh der oprechtig-
heyt verlept soude wordē. Venus is dese
dochter der Sonnen / onse Siele een
schadighe en vbandige partje / dewij-
le sy / te weten / onse Siele / door haer
vzickelinge/oft vleeschlijcke lusten/me-
nichmael van de reden doet afkeeren/
en vervzeemden / haer voeghende seer
dwaeslijck tot den Stier / dat is / tot
een onredelijck en beestlijck leven/daer
den Mensch geschepden van de reden/
in vervalt / door welck vuzl overspel
hy bezucht zijnde / haerdt den Mino-
taurum, dat is / den Mensch werdt in-
wendich verdupstert te volghen den
Menschlijcken en vleeschlijcken wille/
en te bedrijven een menichte van gro-
ve wanschapen oneerlijcke beestlijc-
ke wercken / hebbende alle Godtlijc-
ke en Menschlijcke Wetten in verach-
tinghe / soo dat hy aldus beestlijck ge-
woyden wesende / gheraecht heel in
den Dool-hof deser Werelt / daer hy
soo verstrickt/bevlochten/ombangen/
en met so veel cromloopende dwaelwe-
ghen der sonden omset is / dat hy ghe-
lijck den Minotaurus ten lesten daer in
vergaet / verberft / en dootlijcke straf-
se van Gode hem toegheschickt moet
lijden / oft ten waer hem door beson-
der Godtlijcke ghenade (met het
Dedaelsche clouwen afgebredt) hant-
reypkinghe en hulpe gheschiede: Het
welcke selden / ja nauw van duysen
den een en ghebeurt / dat hy upt den
onbesupden Dool-hof der inghewoz-
telder zonden can vyz comen / oft dat
oude verharde schubbighe Slangh-
huydt upt ghetrecken / en comen tot
de verterminge van een beter vzoorn
eerlijck leven / en rechten wandels
ghelijck het Theseo gheluckte / die
met

Leerlijck
uytlegh van
Pasphae,
Minos, en
den Stier, en
Minotaurus.

Wtlegginge
op de Dool-
hof van Mi-
nos.

Wteleg van Ariadne, van Theseo verlaten, en van Baccho ghetrouwt.

met arbeydt en volherdighen strydt/ dit boos gedrocht heeft overwonnen/ en met t'clouwe hem van Ariadne toeghelangt/ uytcomste bonden heeft uyt desen verwerden Dool-hof. Recht ooc alsoo behoeft den Mensch te bestryden en t'overwinnen zyn eyghen onredelike lusten/en volghen het clouwen oft rechten draed der redelijckheyt/ om uyt de werre-wegen deser Weerelt op den wegh der gerechticheyt te comen/ en tot een eerlijck redelijck leven/dat een uytnemende gheluck is/daer toe te comen:want in geenē Dool-wegh der zonden/en is eenigen uytgangh/die tot eenighe soete rust des ghemoedts toeluydende/oft byengende is. Om hoorz te verholghen onses Poets vertellinghe van Ariadne, verlaten in t' Eplandt Dia, en van Baccho omhelst /dit magh geschiedischer wijse genomen worden/ dat sy daer in dat Wijn-rijcke Eplandt / met den Wijn te veel dzynten haer vergrijpende / dzynten weseude in harde slaep/ van Theseo wert verlaten/en dat Bacchus haer stende met zyn byzlijcke sap soo wel boozsien / haer te Wylve heeft ghenomen. Eenighe willen segghen / dat het was een Pzester Bacchi, die haer tot hem genomen soude hebben. Hier is te merken / dat een Vrouw-mensch/die haer licht van den dzynt laet bevanghen / oock met eenen van de Wenerische lusten licht ran verwonnen worden / en daerom gaf haer Bacchus een Croone / welke Vulcanus eertijds om Venus hadde gemaect: sulcke Croone des oneerlijcken lebens wordt dan een peder openhaer / als oft Hemelsche Sterren waren: soo dat sulcke Vrouwe over al gekent/en naeghewesen wordt / en booz oneerlijck ghehouden en gherekent. Mengaende dat Dædalus Paliphae behulpijch was/ in t' versamen met den Hoostman Taurus, en daerom met zyn soon ghevanghen / dit ghelijck wel gheschiedenis: Doch by dat Lucianus verhaeldt / in de Gsaem-spraek der Hemel-const / soude Dædalus haer aen den Stier gheholpen hebben aldus/ te weten / Dædalus een groot Constenaer en vernustigh Meester weseude / heb-

bende verstant van den Sterren / leerde haer de kennis van dien; want hy hadde haer eerst ghethoont den Stier/ oft Taurus, een Hemel-teecken/ soo dat se op desen Stier en ander Hemel-teekens heel werdt verliest/om verder en verder kennis hier van te hebben. En soo wy verhaeldt hebben / dat d'Atheensche / Minos hatende/ hebben veel schanden door versieringhen toeghevoeght / mocht dit wel wesen flechs ghelijck Lucianus verhaelt: Doch wy moghen volghen t'ghemeen gevoelen/ dat Dædalus om dootslagh by Minos ghevlucht / een medeplegher oft hulper was des overspels Paliphae met Tauro: en dat hy ghevanghen weseude met zynen soon / is uytghebroken / en ghebloden van Creta nae Sicilien/ doe niemandt wel toeghelaten was / ter Zee groote Schepen te ghebruycken/ als eenighe bysonder/ en dat om den Zee-roovers wille / die dan met hun cleen Scheepkens niet veel uptrichten souden. Dus is Dædalus, en zyn soon / met noch eenighe ander (die oock oorzaeck hadden te vlieden) met twee cleen scheepkens afgebaren: en om dat Dædalus hun scheepkens hadde versten met seple/ wert verstaert dat hy hem en zynen soon hadde gemaect vogelen/bus zyn sy met grooten vlijt he ne gesept/en oock dapper geroept/ om de Vlore van Minos, die hun verholghde t'ontcomen. Dædalus is in Sicilie te lande gecomen: maer Icarus geen erbaren Stierman hebbende / op een Clip stootende/ is door schipbreuck ter Zee ghebleven/ gelijk Paulanias beschrijft. Nu behoeden wy de versieringe uyt te legghen van t'vliegen Dædali en Icarus. Als me maer acht neemt op de vermaninge / die den Vader zynen soon doet/ gelijk men die leest in dit achste Ver- ander-boeck / in onses Poets Wp- gie-const Boeck/ so ran men lichtelijck bemerken / datter wat anders mede gemeent wort/ als een onderricht totter Zee-daert/ oft soo een versiert vlieghen: maer een onderwijsinghe/ belangende de loop van des Menschen tijdelijcke leven. Daer ons bysonder boozgehouden en gheleert wort/ hoe nut en

Historische uytlegginge van Dædalus en Icarus vlieghep.

Sin-gevend en leerlijcke verclaringhe op Dædalus en Icarus vlieghen.

Van twilt Vercken van Calydon wtleghe

boozderlijck het is te houden mate/ oft maetlijck in alles te zyn / en hoe schadelijck het is onmatig te wesen: want nae de ghemeen Spruck / De maet/ houdt staat/ Ommaet vergaet: ghelijck ons met dees twee vliegghers woort aenghewesen / dat d'een behouden / en d'ander vergaen is gheworden. Met dit vliegghen is oock t'aemnercken/ hoe dat de eergiericheyt/ oft begheerte der hooghe dinghen/ als sy is ghebruyckelt van der reden en der wijsheyt/ niet hoogh op en climt boven haer besteck oft grentsen / meer als behoortlijck is/ oft als verdienst en weerdicheyt verespischen. Desghelijc alle ghenegentheden/willen/ lusten/ wercken/ wetschappen/ en verstanden der Menscheliken in alles de hooghlofijcke rechte maticheyt wijslijck is treffende: soo bindmen eenen onsooghlijcken sekeren wegh/ uyt den Dool-hof deser Weereldt te vliegghen/ over de grouwlijcke soutte golven deses ellendighen lebens/ leydende tot gheluckighen eerlijcken eynde der behoudenis/ ghelijck Dædalo gheschiede. Maer is men onmaetlijck inde verhaelde dinghen: soo valtmen met Icaro in de bitter golven der ellendicheden deser Weereldt/ met onverbeterlijcke schande en laster. De onbedachte en moetwillighe Zeught wordt hier gheraect/ en getoont/ wat eynde hun vermetenheyt/hittige luste/ en Ouders ongheloozsaemheyt/ mede byenghen/ dat haer dickwils onberstiens en haestigh eyghen verderf veroorzaeckt: want den Mensch in zyn onerbaren jongheyt/dickwils soecht en begheert dinghen / die hem schadelijck en onnut zyn/ elinnende in zynen gheest ontsteken tot den Hemel / onmaetlijck wijt buytē den rechtē wegh/ daer hant de vleughelen van deught en eere verderben / booz dat t'selbe wasch der redelijckheyt/ dat sy hadden/ versmilt/en vallen alsoo in een wilde woeste Zee der boosheyt/en alle onbehoortlijcke snoode wercken. De fabel van t'Calidonsche wilt Vercken/wijst aen/ hoe quaedt en schadelijck het is/ dat in een lant de Godsdienst oft de Godsbuycticheyt veracht / versupmt/

en naeghelaten wordt/ daer groot verderf door ontstaet / door verscheyden straffen/ die om de gemeen zonden van Gode den menschen toegesonden woorden. Mengaende het boozschick-stockyken van Meleager, was niet anders/ als de quade vloetken / die Althea zyn Moeder over hem uytspoog/ hem toegewenshende den doot: want na dat Homerus seght / sy Plutonem en Proserpinam hadt/ hem te willen doen sterben/ daer sy oock tooverge toe soude ghebruyckelt hebben. Het crachts vermindere Meleagri, door t' verbranden des boozschicksche stocky/ daer zyn lebens tijdt in bestelt was/ is te verstaen/ dat de noedige vochticheden in s' Menschelichaem verminderen / wanneer tweedracht tusschen de hooststoffighe deelen de selve verteert/en dat het door de cortsighe hitten comt te sterben. Hier is oock te leeren / dat den Mensch om zyn jonckheyt niet en is verskerdt/ van niet te moghen haestich sterben: maer dat hem onberstiens / als Meleagrum, de doot mach overballen / ja oock in zyn hooghste bruyct / als hy meent dat hem niet hinderen en mach: Oock hoe de Godlijcke straffe den misdadigen somtijden vercraft / gelijk Meleagro, die zyn twee Goms omghebracht hadde/ gheschiede. Deses fabel wijst oock/ hoe schadelijck het is/ hem van de gramshay te laten overwinnen/ ghelijck Althea, die haer soon/ en haer selven ombzacht: waer in oock d'onnaetlijckheyt aengewesen wort/ een groote ondeught te wesen. Van Achelous, die in ouden tijde Water was te seggen / zyn hier niet als natuerlijc uytlegginghen / dat de Nymphen / te weten/ de Beken/ somtijts in den Sommer gheen water om bloepen hebben de/ den vlieten niet comen opbrengen hun gewoon Offerhande: Doch wort hier oock aenghewesen / dat men der Godsdiensticheyt moet ghedencken: Elder sal noch van Achelous te passe comen meer te verhalen. Perimele van Hippodamas haer Vader/ van een Clip in de Zee gheworpen / om dat se haer hadde van Achelous laten onteeren / wijst aen / dat een Naeght

Wteleg op Meleagers door.

Van Achelous en de Nymphen, die hem niet gheoffert en hadden, natuerlijck wtleghe.

Zeerlijck wteleg van Perimele.

sozghbuldich heeft te wesen/niet te comen tot hoerdom / waer dooz sp in een Zee hol verdziet en schande can come te ballen. Dooz in Hippodamas is te mercken den ijver en ernst/die eerlijckhertighe Ouders hebben over hun Maeghdlijcke jeucht in eere te bewaren. Men Iuppiter en Mercurius, die hun in Menschen veranderde/ om t'ondersoecken en bevinden/ hoe de Menschen hier beneden met malcander omgynghen/ en handelben in beleefthepdt/en vziendlycke spijnsuldighe gast-vrijhepdt/ is t'aemmercken/ hoe Godt eenpaerlijck is ghenegen te sien / onder de vrome onderhouden een ongheweysde oprechteliefde/ ghelijck een peghelijck zynen eben of selfschen Mensch schuldigh is te bewijzen/het welck geschiedende / hy hooghlijck beloont: maer daer teghen weder hardlijck straf/ die hier in breuckigh zijn / waer van veel ghetuyghende voozbeelden verhaelt worden: maer wy laten het by onses Poets verhalinghe hier blijven / te weten / by de goedertieren slechte luyden Philemon en Baucis, en die ander vzecke / die te gronde ghegaen en versoncken zijn: want dese Goden waer over al de deuren vooz t'aenschijn ghesloten / en verlaten. Alleen dees twee arme oude luyde/ afgescheyde van ander onbeleefde gierige Menschen/herbergghden/ en deelde dese Goden hun armoede slechtelijck/ met superperighe liefde: welck een bewijs is/ hoe dat arme ghemeene luyden/ nederighe stroodackische hupsen betwonnende / tot den dienst der vziendlijcker beleefthepdt veel veerdigher bebonden worden/ dan de prachtighe rijcke in hun hooberdighe groote ghebouwde hupsen oft Hallepsen. Hier woort ghestraft den vzecken quaden aerdt der Menschen / en de goedertieren mildthept geprezen: want dit sietmen ter werelt veel / dat onvermoghenbe tot liefde en barmhertichept oeffene / zijn van grooten wille en toegenegenthept: en daer teghen de rijcke/ hebbende groot vermoghen / met kleenen wille zijn verselt. Dat Philemon en Baucis hupsken in eenen costlijcken Tempel / en sp

Leerlijck
vylegh van
Philemon en
Baucis.

in Epck en Linde veranderden/ na dat sp lange vzeedlijck Priestersche Godsdiensst gheoeffent hadden/ bewijst / dat de nederighe / goedertierighe / Gods-vzuchtighe verheben/ en by Gode aengenaem / met eere en onsterflijckhepdt beloont worden. Nu verhaelt onsen Poet van eenige/ die sich in verscheyden ghedaenten veranderden: eerstlijck Proteus, van welcken wy ten volken hebben beschreven in't tweede Boeck. Nu volght den Godt-verachtenden Erisichthonius, die omhouwende Ceres Epckenboom / met onversadighen hongher werdt ghestraft. Het zijn eenighe/ die dit albus uptlegghen/ op geschiednisse wisse/ dat Erisichthon was een onvoozichtighe gulsighe Mensch/ die de macht van zijn overbloedichept/ oft t'onderhout zijns levens/ niet achtende/ te veel onvatighe gebuyckende/ te gronde wierp / en verbede: dit was d' Epcke van Ceres omwerpen: soo dat hy tot soo groote armoede quam / dat hy zijn eygen dochter Mestra, peder om loon ghemeen maecte: welcke vooz byslapen somtijts ghecreeghe verscheyden beesten/ t'zoo Schaep/ Osse/ Veert/ Vogel/ oft diergelijcke / waer upt versiert soude wesen / datse in sulcke ghedaenten haer veranderde. By desen God-verachtenden gulsen Erisichthon, is te verghelijcken den vzecken gierighen Mensch/ die gheen ander Godt/ oft Godlijcke macht en kent/ dan het goudt en den rijckdom deser Weerelt. Ceres toeghewijden Epcken-boom houwt oft sijdt hy af: want Ceres is geseyt Goddinne der overbloedichept/ de welcke van Gode is verleent tot nut/ en onderhoudinghe van elcken in't ghemeen. En den gierighen rijcken sijdt af den wegh/ en velet dat de goederse/ kozen/ oft ander behoeflijck/ niet en comen tot daer sp toe verleent zijn/ dooz dat hy met zijn gheldt alles oproopt/ en soo groote dierte maect als hy can oft mach / soo dat hy ten lesten heel onversadigh is/ dooz den hongher der gierichepdt/ het zo wat winninghe hy in slijck/ so en is zijn gheldt-hongerighe maghe der begheerten niet te verdoegghen oft te versaden: gelijck desen

Historische
verclaringe
van Erisichthonius, en
sijn dochter
Mestra.

Leerlijck
vylegh op
Erisichthon
en Mestra.

sen gheplaegghden Erisichthon, op hem seer aerdighe en constighe van onsen Poet is voozgebeeldt. Oock gheschiedet/ dat den gierighen ten lesten zijn dochter/ dat is/ zijn eygen gemoedt/ gantsch overgeeft en ghemeen maect/ om met alderley ongerechtigheden trouwloos en schaereloos te beblecke. Dese Fabel van Erisichthonius raect oft trefte oock den sozghloosen slampammer oft doozhengher / die in zijn jonckhepdt zijn goetd ommaetlijck en onnutlijck verteert / en ten lesten in armoede en

schande comen moet. Sy leert oock datmen behoort voozichtighe hups te houden / en met Godlijcke danckbaerhept maetlijck ghebruycken het ghene God genaedlijck verleent. Oock woort ter besonder mede gheleert / dat de Godslasteraers en verachters gemeelijck worden gestraft/ t'zoo aen hun persoonen/ oft goederen: gelijck dese voozbeelden en leeringen / dooz den ouden Poeten/ den volcke overbloedig voozgewent worden.

Eyndt des achtsten Boecks.

Wtlegginge / en sin-ghebende verclaringe
op den Metamorphosis Publij Ovidij Nafonis,

Dooz C. V. M.

Het negenste Boeck.

Dit negenste Boeck / hebben wy ten eersten de woortelinghe van Achelous met Hercules, ter liefde van die schoon Dianira, de dochter van den Coningh Oeneus: Daerom sal hier voozghen te weten / wie desen Achelous is gheweest.

Van Achelous.

Achelous is gheweest Coningh van Etolien: Hy was den soon van den Ocean en de Prynthe Nais, oft Tethys, nae t'ghetuyghenis van Plutarchus. Hy verdzonck in der vliet Thoas, welke oorspronnglijck comt van den bergh Pindus in Thessalien / die scheydet de landen Etolien en Acarnanien van malcander / en loopt dooz Perrhab-

Achelous raekte op zijnen ghebroken hooren,
Droeflijck t'ghekneulde hoofd hy schuylen gingh als vooren,
In zijn water beslijckt.

Dese hoozn/ die Achelous Herculi hoozden zynen gaf/ was van de Geyte/ die Rhea, oft Ops, oft Cybele, soomense

Vanden
overvloedigen
hoozn
oorspronng.

en, eyndlijck in de Zee / in den inham van Maliac. Desen Coningh van hier in verdzoncken/ benam desen vliet haeren ouden naem / en liet haer den zynen behouden. Nu desen Achelous was beloofte Houwlijcke de uptnemende Dianira: Van haeren Vader Oeneus heeft haer oock Herculi toegheseydt: Dus moster om ghekampyt worden. Achelous veranderde hem in Slange/ in Stier / eyndlijck in een Mensch/ met een Ossen of Stiers hooft / doe hem Hercules battende / den rechten hoozn afwozongh / en hem verwonnen heeft. Den hoozn (seghe onsen Poet) werdt stracke ghevult met Appelen/ en alderley welrekenende dinghen. Doch zynder die willen / dat Achelous zynen hoozn behiel/ den selven aen Hercules lossende met den hoozn van Amalthea, de dochter van Hamon, ghelijck oock onsen Poet aenroert/ in den Sepndbzies van Dianira, seggende:

noemen wil / Iuppiters Moeder / gaf den dochtere Melisi, Cretische Coning/ om met de Melck heymelijck haeren Iuppiter

Nymphen
sijn dochters
gheseyt, ooc
beken.

Iuppiter oyte voede: dese dochters hie-
ten Milissa, en Amalthea. Iuppiter tot
ouderdom ghecomen wesende/ plaetste
dees Gept onder den Sterren / en gaf
dese zijn Voedsters vooz hunnē arbept/
den eenen hoozn/ den welcken hy sul-
ken cracht by voeghde/ dat wie hem
bezitten soude / al het ghene dat hy
wenschte oft begeerde/ soude strax be-
comen oft verwerven/ al waert eten/
oft drincken. Genighe seggen/ dat dees
twee Nymphen hieten Hega, en Melice,
die Iuppiter voedden met honigh / en
melck van een hū Septe / die sy seer
liefsden/ en dat op eenen tijt dees Gepte
by ongebal aen eenē boom een van haer
hooznen afzack / daer sy seer om be-
droeft waren. En alsoo sy daer geenē
raedt toe saghen/ en niet met den hoozn
wisten te doen / verbulden sy hem met
verschepden welriekende bloemkens
en vruchten/ hem rondtom hebbende
bekleedt met schoon groene bladeren/
quamē/ en boden hem hū voedster-
kindt / den jonghen Iuppiter, dien hy
wonder wel behaegde / en hiel in groo-
ter waerden/ en wilde/ dat hy ter eeren
zijn voedster de Gepte/ soude zijn een
teycken der overbloedicheydt / waer
dooz hy ghenoeit wierdt/ des over-
bloedts/ oft des rijckdoms hoozn/ en
den hoozn van Amalthea. Doch Phere-
cydes segt van gheenen Gept- hoozn:
maer dat de dochter des Conings van
Aetolia, gheheeten Amalthea, hadde eenē
Stiers hoozn/ begaeft met der ver-
haelde cracht en eyghenschap. Onsen
Doet comt met zinnen hoozn ober een
niet dees getuyghnis / die van Apollo-
doro wort aenghetrocken / segghende/
dat den hoozn Acheloi vanden Water-
nymphē verbuldt met welriekende
vruchten / en bloemen van verschep-
den verwen / werdt toegheluydt der
Godinne Copia, dat is / der overbloe-
dicheydt en vruchtbaerhepdt. Genighe
segghen / Hercules droegh gemeen-
lijck met hem waer hy ging den hoozn
van Amalthea, dooz welckes cracht hy
alles vercreegh wat hy begeerde/ alles
hem gheluckende nae zinnen wenscht/
t'z hoe groote dinghen dat het waren:
doch dit is versterkinge/ ons verbeem-

Geschied-
nisse ver-
claringe op
den over-
vloedighen
hoozn.

ende van der gheschiedenis / die dese
is: Hercules de Weerelt bewandelende/
om ober al ghedachtens te laten van
zijn hooghlofjcke wercken/ met zinnen
crachtighen arem vellende veel mach-
tighe wreede Opzannen / schadighe
Roovers / en ghedrochten: soo quam
hy by gheval dooz Beotien/ en onthiel
hem daer in een rijcklijck huys van
een Vrouw volcomen schoon/ en seer
heerlijck/ gheheeten Amalthea: en hoe-
wel hy ober al verwinder was ghe-
weest/ soo vondt hy hem nochtans dit-
mael selfs verwonnen: want haer upt-
nemende schoonheyt was dooz den oo-
ghen zijn herte soo inghebeeldt / dat hy
heel in haer liefde vlamende/ nu niet
meer bekomert was om eenige eere/
dan alleen om den goedē wille en gonst
te vercrighen van zijn Weerdinne/ de
welcke hem dooz groot gherucht zij-
ner heerlijcker daden kennende/ en nu
dooz zijn teghenwoordicheyt ghenoech
ghetuyghents zijner deughden hebben-
de / werdt sy vant t'selvede byer ghe-
raecht en onsteken: soo dat sy van wil-
le en lijf vereenicht wesende / Hercules
daer met lust zinnen tijt doozbrengen-
de / liet ondertusschen zinnen deughtsa-
men edelen gheest van den roest der
schadigher luyfheit eten en verteeren.
Dees Amalthea hadde eenen hoozn van
louter goudt / waer mede sy alle coste-
lijckheyt en uptnemende dingen rocht/
die haer vrientd mocht begheeren oft
wenschen/ en gaffe hem. Doe ter tijt
hadde Hercules in zinnen dienst zinnen
Preef Ioalus, den welcken seer bedroeft
was/ dat zinnen Gorn so heel niet doen-
de / zinnen tijt onnutlijck versupin-
de / en soo Wghigh gheworden was/
waerom hy by hem selven overlepde/
hoe hy hier in soude comen versien/
oft de Vrouw eenighe parte doen. So
ist eens gheluckt / dat hy niet heel goe-
de ghelegentheyt de hant leyde op de-
sen so heel costlijckē hoozn/ en strecker
sonder yemand t'adieuwen heymlijck
mede henen. Genighe dagen hier naer/
Hercules niet meer daer in huys sien-
de zinnen Preef/ liet hem (doch ver-
geefs) roepen en soecken: want hy was
alreer heel wijdt van daer. Amalthea
doek

Ioalus de
Neef van
Hercules
seelt den
hoozn van
Amalthea.

doek haren hoozn ghemissende / en niet
bindende/ werdt oock te weenen / such-
ten / en groot gheclagh te maken/ sul-
ken rijckdom te hebben verlozen. Her-
cules heeftse ghetroost met soete wooz-
den/ haer zinnen ghelijcken rouwe oock
openbarende / en wenshende / dat de
schade alleen op hem ghevallen ware:
doch dewijl het so was/ en mostse haer
selven niet vergeefs quellen: met veel
ander redenen die hy hier by voeghde/
belovende haer / veel meer te doen heb-
ben/ steldese te vreden: doch weder te
ontvreden om zijn vertreck/ aē haer ooz-
lof begheerende / als ghedreven dooz
zijn cloekheldigh gemoedt/ het welck
Vrou Amalthea eyndlijck dooz stadigh
aenhouden toeliet / veel droeve tranen
om den lesten adieu stoztende. Hercules,
die wel docht / dat zijn Preef dit te spijt
van zijn langhe vertoef had beschickt/
dede soo veel dooz vraghen/ en anders/
dat hy hem vout/ en by hem de Amal-
theeschen hoozn. Hercules in t eerste
tooznigh lijvende / wert van den Preef
soo beschepdlijck en wel geantwoort/
dat hy zinnen toozn matigende/ met den
Preef ober een quam: doch desen hoozn
bleef in de macht van Hercules, die de-
sen rijckdom sozghvuldigh altijt by hem
droegh / het zy waer hy reysde. Waer
uyt versiert wiert / dat Hercules dra-
ghende ober al den Amalthea hoozn/
hadde alles wat hy begheerde. Om nu
uyt te legghen de versieringhen / is te
weten / dat Oeneus Herculi zijn doch-
ter beloofde / en gaf vooz / dat hy de
Vliet Athelous dede vloepen / en loo-
pen dooz een eenighe gote / die haer in
tween verspreyende / op de rechte sij-
de slants vruchten gemeenlijck met
overstozten verdoof / des Hercules met
grooter moepten desen rechterē hoozn
afzack / en dedese met eenen hoozn
haren loop doen / tot groote verbe-
ringhe en vruchtbaerheyt des landts
Etolien. Dat onsen Doet desen Ache-
lous in Stier en Slanghe verandert
ons uytbeelt / is / om dat sulcke groote
Vlieten in hen ghewelt woedende/ met
der bloet so een Stiers gheluyt ghe-
ben / en dat sy al swierende inden loop
den Slanghen ghelijcken. Met den

Natuurlijk
en leerlijk
nytlegh op
Achelous, en
den hoozn
Amalthea.

hoozn van Copia, oft overbloedicheyt/
wil niet anders gheseyt wesen / dan de
cracht oft vermoghen des rijck-
doms / dat alles den ghelbe is onder-
wozen: want ober al wozt met den
hoozn uytghebeeldt / sterckhepdt oft
cracht. De Fabel van Hercules, die om
t'ontschaken van zijn vertreghen liebe
Dianira, den oncupsschen Centaurum
Nessus doozschiet / is te verstaen/ dat
een deughtsaem Mensch / by Hercules
gheleken wesende / wameer hy met
veel tijdt / vlijt en arbept / dooz zijn
heerlijcke deuchdelijcke daden / hem
selven heeft gewonnen/ oft zinnen naem
toeghevoeght een lofjck goet gerucht
van eere / by Dianira te verghelijcken/
en dat hy merckt / dat onredelijcken
lust tot onedel snoode daden / t'z on-
cupsheyt / gierichepdt / ongherechtig-
heyt/ oft verghelijcke beestelijckheden/
hem de selve eere oft eerlijck gherucht
begint berooben en ontvoeren/ ghelijck
den beestelijcken Nessus Dianiram meen-
de t'ontschaken: dan moet vlijt en ar-
bept zijn ghedaen / den boghe zins
lichaems en ghemoedts te spannen/ en
te huyghen onder het rechtsoer oft
pese der redelijckhepdt / om dooz den
strael der Godlijcke liefde die onre-
delijcke lusten te dooden: maer wordt
den Mensch dooz ydel eergierichepdt
aenghelockt te vallen in hooghmoedt/
t'begin aller boosheyt/ by Hercules lief-
de tot Iole vergheliken/ so vint hy hem
eyndelijck ellendigh bedroghen/ dat hy
niet alleen het voozleben eerlijck ghe-
rucht verliest: maer vint hem ten le-
sten in een vergiftich hemde der qua-
der ghewoonten so heel ombanghen en
verstrickt / dat hy comende tot beden-
ken en berou/ gheenen raet en bindt om
dit aenlevende cleet van hem te krij-
ghen/ als t'gantich lichaem zijner qua-
der begeerten te verbranden en te doo-
den/ en alsoo wederom by wesende te
verjongen/ en cracht te gecryghen/ tot
een oprecht volherdich deughdelijc en
eerlijck leven: en aldus verjeughdet
wesende/ te worden gevoert in den He-
mel / met de vleughelen der aendacht-
ticheyt en opmerkinge/ en daer dan te
blijven in t'Goden gheselschap / en bel-
houden.

Leerlijk
uytlegh op
Hercules,
Dianira,
Nessus, en
rgiftich
hemde.

houden: want die al hem ghemoedt en ghedachten tot Gode hebben gekeert/ sulcke worden gheacht Goden / oft Godtlijck te wesen. Hercules, eer hy hem selven verbrant/verhaelt zijn vrome daden/ daer wy van te spreken behoeven: doch eer wy tot hem comen/ moghen wy verhalen van Iole. Iole is gheweest de dochter van den Coningh van Ethalien Euritus, den welcken in voortijde Herculi Iole zijn dochter hadde beloofd/ doch naemaels te ghehen ghewenghert: waerom Hercules in zijn landt is ghevallen / t'welck hy innam / soo dat den Coningh Euritus de vlucht most nemen tot int Eylandt Euboëa, dat nu is Negrepoint. Hercules aldus zijn liebe Iole, en d'overwinninghe hebbende vercregen / schickte zijnen knecht zijns soons Tuchtmeester Lycas aen Dianira, haer te segghen/ hoe dat hy verwinder wesende/ haer seer staetlijck woude t'hups comen binden. Maer Dianira wetende oft vermoedende haer Mans nieuwe liefde tot Iole, schickte hem by den selven gode een hemde / t'welck was giftigh door t'bloedt van Nessus, dat van den bloede des Draekts Hydra, aen Herculis schicht wesende/ verdozben en bebleekt was: want Nessus hadde eer hy sterf noch soo veel tijdt / dat hy dit giftigh hemde nam / en sloot in een cleen kistken / ghebende dit om hem te waken Dianira, datse dat tot ghedachtenis zijner liefden souden bewaren/ en ter eerster oorzaeck haer daer mede te dienen: want het hadde (sepde hy) in hem een ghewisse cracht tegen de liefde/ waer mede sy Hercules, van ander Vrouwē te begeeren als haer/ soude afwendigh maken. Dianira dit geloovende / en hebbende dit hemde daer toe sozghuldigh bewaert / meende het was nu den rechten tijt om te gebuyt-

Historische verclaringe van Iole.

Den boosen vol misdaedts can vliende niet ontwijcken
Der Goden toorn snel, al con hy oock ghelijcken
Iphiclo: die in't veldt op't staende koren toogh,
En lieper op soo licht, dat gheen stroo halm boogh.

Iuno althijt nijdighe tot den boelschappē haers Mans / socht te beletten het varen van Alcmena. Centige die Alcmena

ken. Hercules ter liefde van Dianira dit aentreckende / en Iuppiter Offerhande doende/ in danckbaerheyt zijner verwinninge/ wert het vergifs cracht bevoelende/ des den brengher quaden boede-loon gecreegh. Dianira, hoozende hoe dat sy onwetende haer man bedrogen/ en een oorzaeckster zijns dootds was gheweest/ heeft haer selven oock strack mistrootig geboot met een stric / oft (so eenige seggen) met haer Mans knodse.

Van Hercules.

Hercules (so Orpheus twyghet in zijn Olyes-reys) was den soon van Iuppiter en Alcmena, de hupsvrouw van Amphitryon, Coningh van Thebes: want t'wijlen Amphitryon onledigh was in den krijgh in Etolien, werdt Iuppiter op haer verliest: waerom hy Mercurium schickte tot de Son / om d'yn daghen haren loop te laten stillen. Dus hadde Iuppiter eenen d'yn nachtschen nacht / die hy behoefde om eenen grooten Hercules te worden: den welcken ghebozen wesende / was vier elleboghen / en eenen voet langh. Hy was ghetomen by haer in ghedaente van haer Man. En doe des anderen daeghs Amphitryon t'hups quam/ en dat hem nae zijn hope gheen onthael en gheschiede / hy de oorzaeck vragende/ sepde sy: Ghy/ oft eenen u ghantsch ghelijck / hebt den voozleden nacht by my gheslagen / en heeft my verteldt al u reyse. Amphitryon, hem hier over met den voozseghschen Tiresias bespreckende / verseeckerde hem/ zijn Vrouw door toedoen van Iuppiter, te wesen bezucht. Sy was oock wate voozen bezucht van haren Man: dus haerde sy binnen Thebes twee sonen/ Hercules, en Iphiclus. De snelheyt van dese Iphiclus verhaelt Orpheus, daer hy seght:

make hupsvrouw van Schenel, Coning van Myrenen/ seggen / dat sy bezucht was van den Iuppiterschen Hercules,

les, en Eurytheus, Schenels soon/ en dat de nijdige Iuno listich aen haren Man vertreegh / dat wie van dees twee leest ghebozen waer / soude syn leven langh den anderen moeten in alles gehoorsamen/ des bracht sy te weghe/ dat Eurytheus twee Maenden eerst ghebozen wierdt / desen hadde dan ober Hercules te ghebieden / gelijck wy in't vierde Boeck / in Atlas oock hebben verhaelt. Hercules ghebozen zynde / Pallas heeft de gramschap Iunonis soo connen versachten / dat sy den jonghen Hercules soochde/ en van't soch dat hem ontviel/ bleef die witte streeck / die men snachts in de claer locht siet/ die wy de Room-straet heet / en ander de Melwegh. Daer toe heeft sy hem noch onsterflijck ghemaecht: maer daer te voozen / te weten / des nachts nae den dagh zijner gheboorte / most sy haer quaedwilligh herte lossen / en schickte in den midbernacht twee growwlijcke Slanghen / die t' kindt stekende heymlijck dooden souden: maer Hercules greepse en douwse so stijf met zijn beyde hande/ dat hyse verworghde / en beyde barsten / sonder daer van hinder te hebben. Sommighe meenen / dat Hercules vijf Maenden oudt was / doe hy de Slangen worghde/ en datse Amphitryon, om Iuppiters en zijn soon t'onder schepden/ hadde bestelt/ en dat Iphiclus seer verschrikt huylde: maer Hercules stillwijghende dese doodde. Hercules tot Jaren ghetomen / leerde van de beste Meesters Letterconst/ maetsangh singhen / en spelen/ booghschieten / scherpen / wozstelen / ryden/ den strijdt-waghen mennem / en derghelijcke. Hercules seftien oft achteen Jaer oudt wesende / hoedende Amphitryons zijns Vaders Wee/ doode eenē Leeuw/ die upt de Mane was voortcomē/ door Iunonis begeerte/ om Hercules te dooden: dese hadde soo hart een huyt / dat hy onquetlijck hiet/ oock vermochten de schichten van Hercules niet daer tegen: des gaf hy hem met syn be-pferde knodse soo veel harde slaghen / dat hy hem ter doot bracht/ en trock hem upt dit ondoozquetlijcke huyt / dat hy daer nae althijt droech als eenen man-

Hercules doot twee Slanghen in de wighe

Hercules doot den onquetlijcken Leeuw, die Iuno hadde gebouwt, om hem te vernielen.

tel. Hier nae doodde hy noch twee ander / eenen op helicon, den anderen te Lesbos. Hier nae begon Hercules den krijgh te oeffenen/ Coninghen te helpen/ soo dat hy in velt-strijden verwinnigh/ oock Steden heeft ghewonnen / Coninghen Dochteren te wille en te Wijve gecreeghen: waer door syn halfbroeder Eurytheus, syn crachten en dencken outsiende/ en in naebedencken hebende/ ontboodt hem tot hem/ en schickte hem in veel ghebaerlijcke aenslagen: doch niet willende ghehoorsamen/ font Iuppiter hem segghen/ dat hy t' niet soude wepgheren. Oock verfont hy van't Geheimnis te Delphos, dat het den wille der Goden was / dat hy twaelf strijden most doen / die hem Eurytheus soude ghebieden / dan soude hy by den onsterflicke Goden op syn ghenomen. Hier in bewillighde hy den raedt van Pythia, die hem Hercules noemde: want te voozen hiet hy Alcides, na Alceus synen ober Groot-vader. Meer toenaemen/ heeft hy noch vercreghen: Cononius, nae de Muggen die hem quelden / en die hy vercreegh / te nieten te doen: want Konops is een Mugghe te segghen. Men hiet hem oock Alexiacus, dat is/ quaet verjager: oock Ceramynus, om dat hy de Parces verjoegh/ en ander namen meer. Dus Hercules, om Eurytheo in den twaelf strijden te ghehoorsamen / trock woenen twaelf Jaren tot Tirynthon. Het eerste ghebodt dat hem Eurytheus dede / was te dooden / en hem te brenghen / den oock onquetsephen Leeuw van Nemea, desen soude oock upt der Mane syn ghetomen: want Anaxagoras vertelt / dat in de Mane is begrepen eenen grooten circkel Lants/ van waer desen Leeuw was ghetomen. Hercules al synen trog vershoten hebbende / en niet uptgericht/ ging hem toe met syn knodse/ en dede hem wijcken in een spelonck/ daer hy hem met beyde armen de hals druckende worghde: hem nemende op den hals/ bracht hem tot Mycena, daer doe ter tydt Eurytheus was. Doe geboodt hy hem te gaen dooden by den poel Lerna, in't Landtschap van Argos, een uptnemende groote veel-hoof-

Hercules hiet eerst Alcides: hiet oock Cononius, Alexiacus, en Ceramynus.

Merckt het lot ghevoelen vanden wijgerigen Anaxagoras.

1. Werk. Dat Hercules upt het ghebodt van Eurytheus dede, doodde den Leeuw van Nemea.

dighe sy Water-slanghe / gheheeten Hydra. Dese hielt haer veel in een maras onder eenen grooten Plane-boom/ daer sy opgevoedt was. Dit dier dede in 't landt aen Menschen en Dee groote schade/ en was seer giftigh: Hier hadde Hercules veel mede te doe: Want als hy een Slang-hoofst affloeygh/ herwiesfen seuen in de plaetse / ten was dat meden onthoofde hals met vper verbande/ t'welck Hercules bekennende/ ghebruycte de hulp van zynen Peef Iolas, den soon van Iphiclus : Want niet wijt van daer / was een Bosch aen brandt ghesteken/ van waer hy vooz yn Dom bracht eenige ontsteken vperbanden/ met welcke hy de halsen brandede / en 't bloedt stelpde / datter gheen nieuwhoofden meer voozt en quamen. Daer was oock de Hydra te hulp ghecomen een groote Krabbe / welcke Hercules met zyn voeten vertredende / doodde. Dees Slanghe doot wesende / werdt Hercules gesonden te halen/ en te brengen te Mycenen, een Hinde met kopere voeten/ en gulde hoozen/ die Diana toegehepligt was : Dese dan niet willende quetsen / hy nae veel jaghens/ veynden een jaer heeft ghevaughen by der Wiedt Ladon, en nemende dese op zyn schouderen/ brachtse tot Mycenen. Daer nae was hy gesonden te dooden oft halen den wilden Beer van Erimanthus bergh in Arcadien. Op den wegh hadde hy te doen tegen den Centauren: Want Pholus Centaure, Soon van Ixion en Wolcke/ hem in zyn huys wel onthalende met seer goeden Wijn/ de ander Beerde-menschen hebbende den snof wegh van desen wijn/ quamen om met ghewelt dit goede vort: hem te benemen. Sommige hadden sich ghewapent met heel Pijnboonen/ upt der aerden gherocht met wortelen en al / ander hadden groote rotsen gheladen : Sommige ontsteecken Fackels/ en ander groote bijlen. Dit ghebrecht aengaede/ hadde Wolcke/ Pholus moeder/ om haer soon te helpen/ den wegh al nat begoten met water/ en glat gemaect. Hercules zyn handen rorende/ doodet een groot deel / en joegh t'berlyf in de blucht. Pholus liet dees doo-

de / dewyl het zyn maghen waren/ begraven / en alsoo hy eenen pyl upt een van desen trock/quetste hem by ongheluck met den punt / dat hy oock sterf/ en van Hercules eerlyck is begraven geworden op eenen bergh/ die nae hem genaemt bleef. Dit wilt Vercken/ dat om Diana te wyken/ dede groot verderf in Arcadien / heeft Hercules hier naer eyndlyck/ na veel vervolgs/ ghegrepen in een dichte haghe / heel vermoept van te loopen door de sneeuw/ die doe ter tyt seer dicke lagh: hy bond dit Vercken vast / en brachtet Eurytheo. Ten vijfden/ Augias, Coningh van Eliden, hadde een groot Kooftal/ van dyp dypsent Hoozn-beesten / al vol mest: Dit ghebodt Eurytheus Hercules te gaen mesten / en heel te supveren op eenen dagh. Hier ghekomen/ Augias weddende/ oft comenschappende met hem / most hem geven het tiende deel van zyn hoozn-bee / indien hy den stal binnen twee Sonne-schynen con schoon maken. Hercules gingh toe/ en bracht een gote oft beke/ getrocken upt der vliedt Alpheo, waer mede hy dit zyn werck behendlick haest uptgericht / en beschickt hadde. Augias en woutw hem zynen loon niet geven/ dea hem Hercules doodde met zyn schichten/ en gaf Phyleo de Croon en bestittinghe des Rijckx / om dat hy hadde ghelastert het ongheluck/ dat zyn Vader Herculi hadde ghedaen. Hier nae stelde Hercules in d'Olymische spelen/ den Iuppiter toeghewijdt. Dit voozberhaelde werck wort Euristheus niet achten onder die twaelf / die hy hem was schuldigh te doen / om dieswille dat hy een daer van een Loonwiner hadde bedreven. Vooz het sefte / most hy gaen dooden een gesachte van Doghels / die van berren hen veren upt schoten gelyck wozp-pijcken/ dese ontstelen sich in 't Meer van Stymphalen in Arcadien/ en waren geheeten Stymphalides, dese soude Hercules gedoodt hebben: eenighe segghen/ upt Arcadien verjaeght met ghelupde van schellen/ die Vulcanus hadde ghemaect van copper/ en Minerva hem hadde gebaet: dees Doghels houden eenighe den Harpyen

2. werck van Hercules doodende de Slanghe Hydra.

Het 3. werck. Het vangen van de inel-loopende Hinde.

Hercules verslaet den Centauren.

Het 4. werck. T'vangen van 't wildt Vercken van Erimanthus.

Het 5. werck. Het supveren van den stal van Augias.

Het 6. werck. Het dooden oft verjagen van den voghels Stymphalides.

Het 7. werck. Het vangen van den Stier van Creta.

Het 8. werck. Te dooden Diomedem, en zyn Peerden te vangen oft dooden.

pyen te zyn gheweest. Doe gingh Hercules, soo hem bevolen was / en haelde den Stier upt Creta, die Neptunus daer hadde ghesonden om 't landt te verderben/ desen bracht hy Eurytheo : maer om dat hy hepligh / ghewijdt was/ lieten Hercules weder loopen : desen verdoof daer naer al landt ontrent Marathon, en was die van Theseo ghevaughen / en Diana, oft Apollini gheoffert werdt / soo wy verhaelt hebben. Ten achtsten / haelde / oft doodde hy de Peerden van Diomedes, Coningh van Thracien / den soon van Mars en Cyrena, t'welck niet en was Diomedes, den soon van Tydeus en Deiphila van Argos, die vooz Tropen was/ daer in 't beertsiende Boeck van de Historien oft Fabelen vertellé/ was han onweergadighe wreethed/ welcke hem niet con helpen noch baten: want hy hadde vier seer felle Peerden/ Podargus, Lampon, Xanthus, en Dinus, die upt mont en neus vier loften/ welcke hy boedde met Menschen vleesch/ en gaffe menigen armen vzeemdeling/ oft voozp-repser te verflinden / so dat sy tegen hun natuere sulcken onghewoon blaedighe voederinghe werden ghewendt. Eyndlyck is desen hoozen Diomedis in handen gheballen een edel schoon bevallyck Jonghlingh/ welcken Philostrates noemt Abderus, en ander Abderitus, van Hercules seer gheleest wesende/ en werdt als ander oock dese Peerden vooz ghewozen. Hier is van Hercules op 't slaghe gheromen/ dat den Jonghlings lichaem half verflonden was: hy creegh ten eersten in handen den omenschlijcken Cyran / dien hy 't selve say dede vzecken/ hem van zyn eyghen Peerden doende verflinden / en doodde daer nae met zyn knodse dese wreede Dieré: oft brachtse (soo eenige incenen) den Eurytheo. Philostrates in zyn Tafereel van Abderien/ en toonter eene van Hercules ghetrestt black ter aerdenligghende: siet d'ander (sejdt hy) roert haer noch / dese soudt ghy segge dat haer poogt weder opte staen/ sy zyn wis wel grouw-

lijck/ met hen rouwe manen en clouwen ghevoeten/ met hary tot den hoozner bedeckt wesende/ voozts soo wreedt en woest alst moghelijck is: siet ter ander sijde hen rasieel en kribbe/ al vol leden en beenen van Menschen / want dat was het voeder zynier Peerden: Maer desen onghenadighen Beerde-man/ met noch schizelijcker wesen als sy / licht hier oock beneden ghebelt. En 't is te achten / dat dees avontuere Herculi is swaerder gheballen als alle ander / soo om de lefde die hem dit dede bestaen te waghen / als om d'ondoelijcke saecke/ waer van 't werck en 't ghevaer niet cleen en waren: want siet ginder draeght hy den ontrockten Abderum, die alree van de kelle der gulse snoode beesten half was geten/ en hem hadden verscheurt / noch teer en jongher wesende als Iphicus was: het gheen bijelijck ghenoech is/ aen het schoon verblijf des lichaems/ dat daer op 't Leeuwen-huut ligt uptgestreckt: wis sy hebben al veel traer-stortens verzoftsaect. Eenighe leggen dit geschiedische nytleegginghe op Diomedis Menscheteende peerden.

Geschiedische nytleegginghe op Diomedis Menscheteende peerden.

Coninginne der Amasonen Hippolyta, welken seer uytneimende was. Dus reysde hy Scythia, alwaer hy d' Amasones bebocht / eenige verfloegh / en ghevangen nam: onder ander Hippolyta de Coninginne / die hy Theseo zynen medereyfer gaf. In zyn wedercoft heeft hy ghebonden Helione, de dochter van Laomedon, en handen walvisch verlost / waer van noch volcht in t' elfste boeck. Hercules is oock ghekomen op zynen wegh by de sonen van Proteus, Tmolus, en Telegon, die met alle boozhyreysers waren ghewendt te woystelen / en te dooden die sy verwonnen: Dus begerden sy met hem oock te woystelen / maar deden quade dagh-vaardt: want sy vonden hun Meester / diese beyde druckende teghen zyn bozst dede versticken / oft jonge kietcken waren geweest. Hier na doode hy met zyn pijlen Sarpedon, een Mensch die buyten alle mate was onmenschlyck wreedt / en oerbadigh. Dit boozhy / bracht hy zynen Euristheo den Sweerd-gozdel / die hy begheerde. Doe gingh hy in Spaengnien / en haelde de roothaprighe Mensch-verklindende Ossen van den Spaenschen Coningh Geryon, den welken d'zylphigh zijnde / hy doode / oock zynen twee-hoofdighen Hondt / en seuen-hoofdighen Draack / van Typhon gheheel. Ter selver tijdt soude Hercules zyn pplers opgerecht hebben in Spaengnien. Booz zyn elfste / Iuno trouwende met Iuppiter, hadde Iuppiter haer / booz een houwlyck goet / beloofte een goet deel gulden Appelen draaghende Boomen: dus was Hercules nu daerom gesonden / ghelyck wy dit verhaelt / herclaert / en uytghelept hebben in t' vierde Boeck / in de vertellinghe van Atlas: Naer veel moeyten bracht hy dees gulden Appelen Euristheo: Want hy hadde onder ander te streyden met den Coning van Africkken Anteo, den soon van der Aerde / die vierentseftigh ellebogh langh was / en een groot bypandt van alle vzeemde reysende luyden / die met hem mosten woystelen / en van hem gedoodt werden / met boozneem / van alle de hoofde een kerck te bouwen Neptuno zynen Vader. De-

Tmolus en Telegon van Hercules verfmacht.

XI. Werek te halen de gulden Appelen in Atlas boomgaert.

sen stelde hem oock teghen Herculem, van wien hy bytemael booz doot ter aerden was doe vallen: maer hy hadde de eyghenschap / dat wanneer hy zyn Moeder d'aerde raecte / was hy veel kloecker / en fraeyer als te voozen. Dit van Hercules gemerckt / hief hem van der aerden / en verste hem so het lpf / dat hy verstickte / en sterf. Doe nu Hercules vermoeyt hem meende te rusten / en begon te slapen / bindt hy hem gheterghet van een heele Heerkracht Pygmeen, maeghschap van den verflagenen: dese quamien daer gheboortelt uyt dat Labyrische zandt als Mieren / en meenden de doot van Anteus te komen wyken. Hercules wacker wordende / siende hem van dees elleboogh-lange kriegf-stieden omsett / men mach dencken / hoe seer hy verschyckt mocht wesen / doe hy al dit gherucht vergaerde soo veel hy mocht / en wondt het in zyn Leeuwenshuydt / om zynen Euristheo booz wat nieuws te brengen. Soo hy nu trock van Lybien in Egypten / gemoette hy Busiris, Coningh van Egypten / eensoo wzeet mensch / dat hy Neptuno zynen Vader offerde alle de vzeemdelinghen / die hem in handen velen. De deughtsaemheydt die in Hercules was / con sulcke groulpycke onmenschlyckheydt niet liden / te wesen onghestraff: Want betrapende de laghe / die hem als ander was ghelept / hy nam Busiris, en Amphidamas zynen soon gevanghen / desghelijc Chalbes den Diester / die sulcke Offerhanden bedtende: en op den selven Altaer / daer sy plochten te kelen hun gasten / werden sy van ghelpeken booz Hercules handen gheoffert. Nocht doode hy in Arabien een moozderschen Roover Emathion, den Soon van Typhon. Van daar voort reysende / tot den Berch Caucasus, doode hy met pijlen / Promethei leberpitkenden Arendt / t'welck oock een dochter was van Typhon en Echidna, den ghebonden zyn handen vzekende / en verlossende. Boozts woystelde hy te Calydonen in Etolien met Achelos, daer wy boozhenen af hebbē verhaelt. Hy nam oock ghevanghen Passal, en Achemon, twee quade deughnieten / sonen

Hercules doot den wreeden Anteus.

Hercules doot de pygmeen.

Den weeder Busiris, met den zynen, wordt ghe-doodt.

Den Arendt van Prometheus gesehten.

sonen van een boozsegghende Vrouw Semnon, die hem meenden yet t'ontstellen / daer hy onder eenen Boom lagh en sliep: maer hy ontwakende / greepse / bondtse de boeten t' samen / en sloegse op zyn schouderen / als eenen dobbelen schouwwer sack oft besaetse: Dees twee hadden dichtwils ghezeygt geweest van hun Moeder / als sy niet af wilden laten van hun rooberghen / datse mochten comen in de handen van Malampyge, dat is / swarten-bil. Sy dus hanghende / alsoo men doen gheen byoerken droegh / en d' een van voozen met t'aensicht hingh na zyn schamelheyt / en d' ander na den bill / siende deesen deelen seer swart beset / gedenckende des Moeders seggen van swarten-bil / werden so hertelyck seer te lachen / dat Hercules d'oozake vraghende / en van hun wel verstaen hebbende / ghelpeck als hy oock een bootsstefdigh Man was / lietse sonder misdoen henen loopen / booz sulck als sy waren. Hy doode noch een quaetdoender Scaurus, by der vlfet Erimanthes: daer na versloeg hy met zyn knodse den d'z-hoofdighen vierpoutwenden Cacus, den soon Vulcani, den welcken woonde ghemeenlyck in Aventinus bergh / een van de seuen heubelen van Room / daer hy met zyn ghewoon Rooverghen / den menschen / oft zyn ghebuer volck / upter maten jammerlyck quelde: Naer tegen den deughtsamen crachtigen Hercules hem durf vnde opstellen: Deest hy by nacht zyn weydende hoozn-beesten een deel ghestolen / en achterwaert doen gaen in zyn speloncke oft hol / op datmen het spooz niet merken soude. Hercules t' sanderbaeghs nae ghewoonte zyn kudde tellende / en een deel missende / ghingh recht nae Cacus Speloncke / maer sagh gheen stappen dat henen: Des hy zyn verblyf boozhy d'ijvende / de hoozn-beesten van binnen die van buyten hoozende / als verlanghende na hun gheselschap / en verbrietigh soo daer ghevanghen ende ghesloten te wesen / begonnen geluyt maken en loopen. Waer booz Hercules de diefte is kenlyck geworden / des Hercules clapte op het hol / welck Cacus niet wilde

Passal, en Achemon, van Hercules ghevangen, en los ghelaten om een slucht.

Den onrecht weerdighen Cacus wordt van Hercules ghedoodt.

openen / maer stelde hem als verweerder tegen zyn incomē / so veel hy mocht, Hercules brack met ghewelt eyndlyck daer binnen / en bracht hem ter doot. Hercules na dat hy veel quaet gheboeft had omghebracht / en veel Landen gesuybert van wzeede Roovers / soude eyndlyck booz zyn twaelfde werck gaen halen / en brengen zynen Euristheo den Hel-hondt Cerberum: het welck gedaen hebbende / men seght / hy hem gheboodt weder in de helle te brengen. Ten lesten heeft hem Iuno toeghesonden een van de Raserghen met een grootte menighe Slangen / die hem kranck-sinnigh maeckte / doende seer veel quaets / Wyf en kinderen doodende / soo dat hy dooz Pallas hulpe weder tot hem selven getomen wesende / hem selven wout dooden / en hadde Theseus hem niet belet met heerlycke en schoone redenen. Naer verschepden ander avontueren / werdt hy verliest op Omphale, de Dochter van den Coningh van Lydien / de welcke hem veel kostlycke ghescheneken dede / ont dat hy haer hadde gedoot een vzeemdschapen groote Slanghe / die by de Wiet Sagher veel menschen had omghebracht. Hy dus op haer verlievende / wert haer heel overghegeben / om dienstbaer in alles haer te believen: Hy manghelde zynen troos / oft pplkoet / knodse en t' Leeushuyt / dat hem tot een harnas diende / booz haeren spinrock / spullen / kozf / en ander Vrouwen huyf-raedt. Hier sat hy nu en spon / oft en naeyde / onder een deel Staet-Josvrouwen van Omphale, en self in vrouwen kleederen ghekleedt / die van in de wieghe slangen wooghde / en soo veel heerlycke Helde-stucken hadde uytghericht. Daer zyn die schryben dat Eurytus Coningh van Oechalien, was aen Herculem versoeken te hebben Alcisthis, die huyf-vrouw was geweest vā Admetus, Coning van Thessaliē / en die Hercules hadde verlost uyt de Helle: Maer hy doe wesende in zyn rasergh / (daer eenighe segghen dat hy tweemaal in was) herjoegh hem uyt der Stadt Tyrinthen, sonder hem te wille te wesen. Hier na wert hy van een

Het XI. Werk. Den Hel-hont uyt der hellen te halen.

Hercules verliest op Omphale.

Hercules spint by Omphale, in vrouwen kleeren.

Waerom Hercules soude dienstbaer wesen by Omphale dry jaren.

waer sieckte overballen / waerom hy t'gheshepmiss raet vzaeghde / hoe hy ghesont soude worden: hem wert ghesantwoort dat hy byz / en wel te passe soude wesen / so hy hem ginghe vercoopen aen pement / om dienstbaer te wesen den tijdt van byz Jaer / en dat hy dan synen dienst-loon soude geven aen Eurytum, daerom soude hy hem hebben verhuert / oft vercocht / aen dees Omphale, Coninginne van Lydien. Ander segghen dat Iuppiter Mercurium beval hem aen haer te vercoopen / om dat hy Euryti soon Iphitum had omgebracht. Hier nae soude Hercules ghetrocken wesen in den Tropischen krijgh. Nu volghet oock syn bypagie van Dianira, de doot van Nessus, en de gheschiedenisse van Iole, daer wy van hebben verhaelt / hoe haer Hercules met der wapen hadde vercreghen. Hy hadde by verscheyden Vrouwen veel kinderen / te langh om verhalen: want hy altyt vrou-mal / oft liefdigh was. Het geschiedde dat hy in syn nieu bypagie niet Iole ging niet haer hem vermenyden / en wandelen / en comende door een bosch / Hercules met syn rou Leeuwen-huydt om t'lijf / en sijn knodse op de schouder / en sy seer costlyck verciert met Juweelen / Purper en zijde / daer sy in't voozhy gaen wiert ghesien van Fauno, die op haer schoonheit wert te blijven / bespiedende heymlyc waer sy henen gingh / of hy conde eenighen troost-vzucht syner liefde aen haer geplucken: hy saghe niet Hercules dus gaen in een doncker speloncke. Als hy eenen tijdt hadde ghetoeft / alsoo den kock spijse toeghemaeckt hadde / was daer een beaschient kool-vyer ghebleven / daer hy den Dienaers vondt by liggen slapende / denckende dat Hercules en Iole oock soo deden / is dieper in't doncker al tastende gaen soecken / en legghende syn waen-dolende handt op het Leeuwen-huydt / voelde met eenen syn herte als met yscoudt water begoten / en daer nae van vzeesen een dapper boyst-cloppinghe: doch daer hy suwtens van verschrickte / was maer de schorste van t'imergh / oft thit dat hy socht: want sy lagh in t'Leuus-huydt /

en Hercules hadde upt bootsiecht haer syden cleederen al scheurende aen syn groot lijf getrocken. Den Faunus dooz liefde verstout / gingh boozt op vander zijde tasten / daer hy de sachte cleederen voelende / t'onrecht verbljdde: want also hy begon op te lichten / voelde een hardt rou-hapzigh lijf. Hercules hem verwonderende op syn lijf te voelen so vzeemde handt / greep toe / en Iole werdt den knechten om licht te roepen / denckende wat Dief oft Roof-ber daer mocht wesen: de knechten licht vzenghende / sachmen den armen verliesden bockighen Godt Faunum, die van den luydbzullenden seer bitter verstoorden Hercules met een harbe vuyft den muyl ghescheyndt / al t'haer upt synen Geptschen baert gherockt / en de boyst niet dapper slaghen ghestreken en ghesmeert is gheswozden / loopende met bloedende Mondt op syn Boeke voeten in't doncker bosch al huplende / syn schaemtigh beknoesen aensicht verberghen / niet hebbende ghepluckt soo soet-smakende vzych / als hy wel verhoopt hadde te vinden. Hier mede sullen wy nu laten berusten de verhalinghe van Hercules werken / en sien of wy van desen centighe verclaringhe / oft uptlegginghe vinden te doen. Ten eersten / laet ons sien wat t'woort Hercules beduydt: het comt van Heraclés, dat is / Heerlyck: Alcides, synen eersten naem / van Alcé, dat is / sterckhepdt: syn Moeder hiet Alcmena, comt van Alcé, en Menos, dat is / sterckhepdt / en deughtsaemheyt. Dus dan Hercules, heerlijck ghemoedt / soon van deughtsaemheyt / en van Iuppiter, dat is / Godtlycke goetthept / heeft vercreghen onder de lebende een eerlijck onsterflijck gherucht. Hier toe geracekt wesende / dooz t'opzoepen van Iuno, heeft daerom ten rechten vercreghen eenen naem / oozspronghlyck van Iuno, en eere: want Heré is te segghen Iuno, en Cleos is eere / oft heerlijchept. Hercules wordt veel ghehouden te wesen de deught / daer toe wordt t'woort Areté ghetrocken / twelck deught te segghen is: Soe dat Hercules niet en is anders als de deughtsaemheyt / het eerlijck

Leerlijck uytlegghen van den namen Hercules, en Alcmena: oock van de gheboort Hercules.

Van de voorgheboort, en heerlichap- pije Eury- rhei over Hercules.

Waerlijck, en leerlijck uytlegghen op Hercules werken.

eerlijck cloeck ghemoedt / wijshept / redelijckhept / en ghesadichept / die in ons is / om dat dese goede eegenschap- pen niemant te deele en worden sonder de Godtlycke goethept / en goede toe- gheneghenthept des ghemoedts / waer Hercules wordt gheseyt den soon van Iuppiter en Alcmena, oft volherdic- hept: want alle goedichept / heeft haer te wapenen / niet ghedult in teghen- spoedt / om oock te verwinnen alle lusten des vleeschs / oock met hulpe van de goetthept oft ghenade Godts / om dies wille dat hier toe gheen Mensch- lyck eeghen vermogen ghenoechsaem ran wesen. Mengende dat Eurytheus, om syn booz gheboorte over Hercules quam te heerschen / dat wordt by een- ghe verstaen / dat hier mede aenghe- wesen wort de goede en quade toeghe- neghentheden der Sterren / daer men onder is ghebozen / ghelijck dese Bemel-teekenen / elke t'haerder tijt hen crachten heymlyck in ons van boven instoyt: met den aert der eerste Locht / die wy beginnen instuypen: doch is niet te ghebozen / dat vereenighde Ster- ren / soo toe quaet gheneghen maeken / oft sulcx en is te keeren / en te matigen door de Godtlycke goethept / als men hem ter deughtsaemhept aenwendt / als van jenght in goede onderwijst- tae aenmercken / hoe den Hemel booz der Aerde sozghvuldigh is / dat Godt van boven af secht / oft gheeft Menschen byhers / Herders / oft Heerschappers der Weerde / daer dan Godt mede af- sijndt / plant / straft / betert / en handelt nae synen opzichten wille onder den menschen. Hercules is geweest een wyl- nemenden krijgh-oversten / waer door Godt synen wille heeft ghedaen: want Hercules heel vzeede Tyzannen / schier de Weerde over heeft ghestraft / en den benoude Menschen daer van verlost: oock in veel Landen goede Wetten stellende / den Menschen veel redelycker en deughtlycker wijse van leven aenleerende / dan sy rouw en on- wetende gewent waren te leyden. Dit heeft den Poeten doen versieren / dat hy veel vzeemdschapen vzeede ghe-

brochten / en schadighe onghedierten heeft omghebracht. Eerst hadde hy twee Slangen te worgen in de wiege / tot een besouder pzoefstuck syner deught: waer by te verstaen is / trots / en juer / te weten / een moedigh vzoone- men / en vergonnen / dat een ander ons in deughtsaemhept soude overtreffen / en eenen pber vyerigh en ernstigh den voozlopende t'achterhalen / en verre voozby te comen: Dees twee Slangen behoefmen wel in de wieghe syns vzooneems vast te grijpen / en mach- tigh te worden: want de deught wordt ghenoech roel oft roudt / als sy gheen booz-beeldt tot naevolginghe en heeft t'aenmercken. Als nu een deughtsaem- edel herte van jonghs dus gheprielck is / bindt hy booz het eerste werck te beverchten een vzeedt ghedocht / den moedighen sellen Leeu van den bosch Nemea, dat is / den hooghmoedt / ho- selhept / verwaenthept / vzeedthept / en woedmoedichept te bedwinghen en stillen: want dit is den Leeuw / die hem veel geneert in de wildernisse van ons woest en onwetende verstandt / en verderft het goede weynigh datter eenichsins in mach wesen. De Slanghe Hydra hoeft historische verclaringhe / om de fabel upt de waerhept t'onder- scheyden. Sthenel, Persei soon / bouwer van Mycenen, nae syns Vaders doot / socht met Coningh Lernus / het syn te verbzeeden. Lernus, hoewel swa- van vermoghen / stelde hem moedigh tot eenen verweer-krijgh / dat sy beyde him Landen ghenoech beschadigh- den. Coningh Lernus op sijn grentse hadde een sterckte / die van ghelegent- heyt / en goede besertinghe halven ge- lyck onwilyck was / ghebeeten uy- dra. Eurytheus begonstighende de zij- de van Sthenel, sondt Hercules met een groote heyzcracht te belegghen en winnen Hydra, daer die van binnen groote wepze deden / met ghewisse pij- len te schieten / veel volckx ombzen- gende / en als van hien een gheschoten / oft doot was / quamen strax een deel ander in de plaetse op de mueren oft besten / en dit waren de nieuw-aentwas- sende hoofden. Cynlunge creegh Ler-

Van der Slan- ghe worge-

Van den Leeuw van Nemea te beverchten.

Gheschie- dighe ver- claringe van Hydra.

nus hulpe van een machtigh Heere/ge-
heeten Carcin, dat is Krabbe/ met veel
holcx/ soo dat Lernus aldus verstercht/
quam om ontset doen: maer bleef inden
veldt slaggh doodt/ zyn macht werdt ge-
bzoeken/ zyn sterckte ghewonnen/ oock
dooz erculem verdozen/ en ver-
bzant: hier was hem oock Iolas zyn
Reef te hulp ghetomen. Nu by de
versterde Water-slanghe/ mach ver-
staen wesen/ de overdadicheydt/ en on-
matelckhepdt der bzasserijen / oft
bzonckenschappē/ daer veelderley qua-
de Slangh-hoofden van zonden / en
ondeughdige smootheden upt ontstaen/
en wassen: des sy dooz de deught der
matelckhepdt / en byerighen eerlust eens
goeden naemus/ moet ghedoodt/ en te
nieten ghedaen worden. Oock de gul-
denhooznighe / en roper-boetige Hin-
de/ moet dooz de deught (by Herculem
verstaen) verwonnen worden / te we-
ten / de goudt-hooznighe gierichepdt/
die bzeckmoedigh maecht/ en de roper-
roestighe lichtveerdige oncrupshpdt/
daer den tytē/ oft veldtecken van is/
den naem van Venus, de welke onder
den metalē by't koper is geleen: want
dit zyn schaedlijcke plaghen vooz den
Menschen. Dus is te verstaen van al-
le ander gedzochten/ dat het al zyn ver-
schepden hoossheden/ die de deught te
verwinnen/ dooden/ en te verjaghen
heeft/ om daer van te supberē onse her-
te/ sinnen/ gedachten/ en de werelt onses
gant schen geests en lichaems daer van
te supberē / en onder goede Wetten te
bzenghen/ tot een eerlyck bzoom lehen.
Het vijfde werck / van Augias skal te
supberē / heeft dit schiedigh uytleggh:
dat Hercules deses Coninghs landt
bzuchtbaer maecte / ick acht met het
mes upt den stallen. Dat Geryon dyp-
khuich was/ dat is/ datse dyp bzoderē
waren van eenen wille / en eendzacht-
tigh/ oft dat hy ober dyp Eplanden
verhoofst was/ en soo boozt meer / hier
al te langh. Vanden gouden Appelen
hebben wy in't vierde Boeck verhaelt.
Om dit gouden Appel-halen / worden
Herculi, van den ouden Beeldtsijde-
ren / in de sinclier handt ghemeenlyck
ghemaecht dyp Appelen / alsoo men te

Roorn aen den coperen op't Capitoli-
um/ en den Marmozen in't Daleps oft
heerlyck hups des doozlichtighe Car-
dinaels Fernesij, mach sien: welke ooc-
sonder betepckeningshen niet en zyn:
maer wijfen aen dyp crachten Hercu-
lis, dat is/ der deught. Erst / te mati-
ghen den toorn: ten tweeden/ te mijden
gierichepdt/ ten derden/ den wellusten te
dwinghen / en niet te dienen. Zyn
Leeuw-huydt wijst aen / een heerlyck
Manlyck ghemoedt: zyn knodse/ de re-
den/ daer de deught op steunt: zyn pij-
len/ zyn goede Wetten / die oock der
deught voozderlyt zyn/ om de Mensch
(een cleen wereldt verghelicken) te
supberē van alle wanschapen / onbe-
hoozlycke ghebzeken der Sielen / oft
quade wercken. Hercules wozd oock
by de Sonne geleen: zyn twaelf wer-
ken/ by de twaelf teckenē des dweer-
sen riems vanden Hemel-cloot. Oock
Geryon, en meer natuerlycke uytleg-
ginghe/ niet veel mede bzengende / laet
ick om rozen gheern achterweghen.
Den onrechtveerdighen Cacus, wiens
naem op het Arcadisch Kakos, is ghe-
sepd/ quaedt: dat hy byer upt neus en
mondt blies / oft walghde / was ver-
stert / om dat hy niet alleen een vee-
dief / dan oock een bzant-stichter was.
Hy is te verghelicken der valsche ver-
leydighe wijsmakinghe/ oft logen/ die
des deughts ghehoorzame kuddē hey-
melyck en diefelyck ontsteelt / en eers-
linghe / oft te rugghe gheweldigh af-
treckt / en bzenght in zyn doncker spe-
loncke der dolingen. Doch zyn ongher-
rechtichepdt openbaer wordende/ tā te-
gen de deught niet bestandigh blyven:
zyn schande wozd ondeckt/ de dypster-
lievende valsche meeningen/ als nacht-
Wlen wijcken. Dat Hercules op Om-
phale soo verliest was / dat hy dooz
Bzouw-werck t'offenen van peder be-
spot is geworden: hem te laten van een
Bzouwwe heerschen/ die sulcken uytne-
menden verwinner was: wijst aen/ dat
een deughtsaem Man / tot den eyndt
zyns levens/ heeft voozsichtig en wa-
kende te wesen / om naemaels niet
te verliesen de deught / en den deught-
lycken eerlycken naem / en goet ghe-
rucht/

Wteleggh op
zyn Leeuw-
huyt, knodse
en pylen.

Leerlyck
uytleggh op
Cacus.

Wteleggh
van Hercu-
les, op Om-
phale ver-
liest.

rucht/ denckende dat de meeste mach-
en verwinnighe bestaet in zyn selven/
oft zyn eyghen quade ghenegentheden
en lusten te verwinnen. Dat Hercules
by den Goden ghenomen was / laeten
wy de boozverhaelde uytlegghinghe
blyben. Dat Iuno, in den Hemel hem
te Wijve gaf haer dochter Hebe, de
Goddinne der jonckhepdt / is / dat de
Sonne/ doende t'onswaert haren keer/
doet alles hergroenen/ en wassen / en so
eenigh natuerlycke uytlegginge meer:
Wy moghen Hebe noch ghedencken
in het toecomende Boeck. Ick mocht
hier een deel vertellinge voozt bzengen
vast Lucina, de suster van Apollo, doch-
ter van Iuppiter en Latona, welke nieu
ghebozen w: sende / diende strack haer
Worder vooz Bzemoer/ gelijk wy
van Diana hebben verhaelt: Want Di-
ana, Lucina, Hecate, en de Mane/ wo-
den maer met namen / en eenige crach-
ten oft wercken / eenichsins onder-
schepden / doch al een dingh wesende:
Maer hier is niet sonder te vinden/
oft eenighen sin te leeren / dan ghelijck
wy van der Mane hebben verhaelt/
dat haer vochtichepdt in de gheboozte
voozderlyck is. De Fabel van Galan-
chis, in Wesel verandert/ bzenght me-
de/ datmen Gode niet en mach liegen/
noch bespotten. Oock die van Dryope,
wyt aen / datmen moet toessen / wil-
lens noch onwetens Gode niet te ver-
belghen. Het verzeughden van Iolus
dooz Hebe, heeft oock zyn uytlegghsche
meeninghe / ghelijck die van Hercules
hoozhenen verhaelt wesende. Hebe Ioa-
lum verzeughdet hebbende werdt te
sweeren/ dat het gheen Menschen meer
geschieden soude: Maer Themis God-
dinne des Godtlijcken verbonds/ des
gherichts / der voozsegghinghe / en
des boozschicht / heeft haer den Gedt
belett/ boozsegghende/ want den krijg
van Thebes most haest volghen / dan
soude Calichoē van Iuppiter verrijgē/
dat haer twe jonghe kinderen strack
holwaffen Mannen soudē wordē/ om
huns Vaders doodt te wreken: Wer-
haelt oock pet van eenen gulden half-
bandt / daer veel quaets in voozsien
was. Hier soudmen niet weten wat af

maken/ ten waer datmen de versterin-
ghe oft gheschiedenis van het beghin-
tot den eynde wat bzeeder verclaerde
als onsen Doet / die dit soo maer een
wepnig aen en roert: Doch sullen eerst
een wepnich behooven te segghen / wie
dese Themis is / daer den Nederlandt-
schen Oerfetter t'onrecht stelt in de
plaetse Hecate, die wy in't sebenste
Boeck hebben beschreven.

Van Themis.

Themis was de dochter van den O-
cean en Tethys, oft (soo Hesiodus
wil) van Hemel en Aerde: sy is geweest
de Suster Saturni, en de tweede Wif-
vrou we van Iuppiter getrouwt wesen:
de / baerde sy de Wren / deurwachters
des Hems: Dese heeten Eunomia,
Dice, en Irene, de eenmoedighe onder-
houdinghe der goede Wetten / des ge-
richts/ en des vzedes. Themis met haer
dochter Dice, zyn de bysittende Raeds-
bzouwen van Iuppiter, ghelijck Pla-
tarchus verhaelt / daer hy bewijst/ dat
Wozten moeten wetende en gheleert
zyn/ dat is ghesepdt/ dat recht en billic-
hepdt zyn bysittighe Raedt-heeren van
Iuppiter, ghelijck of men sepde/ dat nie-
mandt over het recht en waer ghewas-
sen: waerom dat d'oude schryben/ Iup-
piter self niet soude connen bevelen/ son-
der het recht / oft gherechtichepdt / de
welcke (seggh Hesiodus) is maeght / on-
gheschepnt/ en onverleckt/ en algtt by
woonigh met schaemte/ kuyshpdt en
eenduidichepdt. Hierom hietmen dan
den Coninghen oudts tijds / eersaem/
en eerlyck: want t'is behoozlijck/ dat
die minst te vzeesen hebben/ oock meer
schaemte en eere hebben: waerom een
Wozt heeft meer te schycken vooz
quaedt te doen/ als quaet t'ontfangen.
De Wren worden van Paulanias ghe-
heeten Carpo, en Thallote, de derde
noet hy niet. Carpos is gesept/ bzucht/
en Thallein, uytspuyten/ oft botten: sy
worden gheheeten de traeghste van al-
le Goden / en bzenghen den Menschen
algtts wat meins: sy en waren niet
alleen van Homero. gheheeten deur-
wachters des Hems: maer hadden
oock werck den Wolcken van den O-
lympus.

van Themis
afkomst, en
kinderen.
Themis en
Dice haer
Dochter,
Raetsvrou-
wen van
Iuppiter.

Leerlyck
uytleggh van
Galanchis,
en Dryope.

Leerlyck
uytleggh op
Hydra.

Leerlyck
uytleggh op
de Hinde.

Wteleggh op
de dyp Ap-
pelen, die
men Hercu-
les in de
handt gaf
oft maecte
in voorryde.

lympus, oft den Hemel te verduyben: want dan wort de Hemel / oft de lucht (seghtmen) open / oft ontsloten: Doch belemmerden zy den Hemel al nae hen believen. Sy heeten met eenen naem Horévein, dat is / bewaren / oft wachten / om datse den Hemel bewaren. Zy zijn van 't gheslacht der Gratiën / oft bevallijckheden: gemerckt Themis hen Moeder is de gherechticheyt / en Nomos betepkent Wet / Dice billicheyt / en Irene vrede: Welcke dyp / te weten / Wetten / gerechticheydt / en vrede / bewaren en onderhoude de vuchten / oft 't ghebouw / in plaetse dat krijg / moetwille / en twist / alles te niet doen en verberven. 't is dan d'onderhoudinghe der Godlijcke instellinghen / en Hooghherlijcke Wetten / diese teelt / en voortbrengt: Nademaal Themis is die billicheydt / oft oprechticheydt / die de natuere self des Menschen geest herft ingedruyt: Als wesende 't beginsel daer de Wetten upt zijn ontsaen. Iuppiter heeft dees oprechticheydt ghetrouwt / en sy is van zijn gheslacht: Want God is oprecht / en getrouwt. Iuppiter vader der Vren / maticht de Locht / dat is / Godt bewaert en onderhoudt de vrome / Hemel-ghesinde: Want d'overbloedicheyt is gheera van de vromicheydt verselt / en den hongher oft dier te wort van veel snoodheden ghevolygt: Soo dat het onderscheydt der vuchtbaer / oft magher tijden / wel den claersten spieghel is / om te sien oft te kennen 's Menschen goede oft quade werken. Dus cannen verstaen / hoe den Vren de deuren des Hemels te bewaren is bevolen. By Themis is oock wel gheweest het outste Ghepynnis / daer mé der Goden antwoort versocht te weten. Laet ons nu van haren voortgeseyden Thebeschen krijg vertellen / en halen hier voort den onsalighen / oft ongheluckighen OEdipum.

Van OEdipus.

OEdipus was den soon van Laius, Coning van Thebes, den soon van den voortleden Coning Labdacus: desen Laius hadde tot een huysvrouwwe

zijn suster / van 's Moeders weghe / oft de suster oft dochter van Creon, en was de schoonste Vrouw / die met ooghden mocht ghesien wesen / gheheeten Iocasta. Dees jonghe Vrouw bebrucht wordende / was den Coningh Laius nieuwschier / om te voortweten d'abontuere van 't kindt / dat hem soude ghebozen worden. 't Ghepynnis van Apollo te Delphos antwoorde hem / dat hy van dat selve kindts handt soude sterben. By dit voortsegh ter herten nemende / soo haest 't kindt ghebozen was / gaf het een van zijner wacht / oft een ander Dienaer / om dat heymlijck om te brengen: welcken niet willende een wercktuigh wesen van zijns Heeren onmenschelijke wreethed: Ten anderen / niet durvende heel zijn ghebod naelaten / verkoos den middelweg nam het kindt / doozstac hem beyde zijn voete / en stacker een wisse of tje dooz / en hinghet daer by aen eenen boom / in een wildernisse by den bergh Sytheron, denckende dat het hulplooz daer sterben soude: Maer Phorbas, een van den Herders van den Coningh van Corinthen Polybus, by gheval daer voortkomende / hoorde dit arm kindts kringtende stem / des liep hy toe: Ontbonden hebbende / nam het mede nae Corinthen / en gaf het de Coninginne / de welck onbruchtbaer wesende / boedet op / en haddet in sulcker weerden / als oft haer van den Hemel af ghesonden waer gheweest: En om dat hem de voeten van de wonden doe gheswollen waren / werdt hy OEdipus, dat is / swilvoet / gheheeten: Want Oidein, is swillen / en Pous, is voedt geseydt. Enighe segghen / dat den vader Laius hem self de vorten doozstac / en liet hanghen op den bergh Cytheron, den Dieren ten besten / dan dat de boden sulcx niet en deden: maer schonckent de Coninginne van Corinthen. OEdipus geromen tot ouderdom / en vernoment hebbende / niet te wesen Polybi, des Coninghs van Corinthen soon / nam voort hem te ondersoeken en weten wie zijn vader was / en toogh nae 't Ghepynnis Apollinis te Delphos: Welck hem antwoorde / dat hy zyn vader soude vinden

Sin-geven-
de en leerlij-
ke uytleg-
ginghen op
Themis, en
haer dochte-
zen d'Vren.

OEdipus
gheboren,
werdt doot
den voeten
ghesleken,
en aen eenen
boom ghe-
hanghen.

OEdipus
doot onwe-
tende zijnen
vader.

Van het
vromt en
wreethed
drocht
Sphinx.

binden te Polyben. Dus daer gheko-
men wesende / zyn hem zyn maghen oft
vrienden onbekent in 't ghemoedt ghe-
comen op den wegh. Laius hem oock
niet kennende / noch niet denckende dat
hy leefde / riep aen hem seer straffijck /
en hooghmoedighlich gebiedende upt
den wegh te wijcken / in sulcker voegen /
dat hy weygerende daer tegen opstont /
en handt aen wapen slaende / zyn va-
der dus omwetende onbracht. By van
hier vliedende / is metter tijdt gheco-
men nae Thebes. Na den doot van Lai-
us, heerschte aldaer Creon, den schoon-
broeder van Laius, die so van een vrent
onbekent Man was verclaghden. Nu
hadde Iuno, vpadighe der Theba-
ners / hun toegestiert een stadig wreethed
ghedruyt / Sphinx gheheeten / en was de
Dochter van Typhon en Echidna: dit
hadde Maeghden hoofden Lichaem /
Leeuw voeten en steert / en Doghel-
wiecken / oft (so Clearchus segt) Maegh-

den hoofft en handen / Hondé lijf / Men-
schen stem / Draken steert / en Leeuw-
clauwen. Ander seggen / dat het voort-
lijf Leeuw was / de naghels van eenen
Grijssoen / en de vleugels van Arendt:
dit als een gheessel der Thebaners /
hieldt hem by Thebes, aen den wegh /
in eenen bergh / gheheeten Sphincus,
oft Phycus. Dit Sphinx quam upt
zijn hol / en viel op den voortbr-
gangers / hebbende altijd eenighe strick-
braghen / oft doncker raedtsels te los-
sen / welc hem de Muses leerden: en wie-
se niet raden conde / werdt strack / van
zijn grouwlijcke klauwen verscheurt
en ghedoodt. Dees Raedtselen waren /
na dat de voortbr-gangers voort Lant-
saten / oft volcken waren / maer dat het
die van Thebes gaf te raden / was: welc
Dier smorghens viervoetigh / smid-
daeghs tweevoetigh / en savonts dyp-
voetigh was. Dit seght Asclepiades
aldus:

Vier voeten, twee, en dry, heeft ergens eenigh Dier,
Dat niet heeft als de stem, en stem verandert schier,
Dat gheen Dier meer soo doet, van al wat vliegt om hooghe,
Oft swemt in natte Zee, oft wandelt hier op't drooghe:
Maer als dit Dier beghint met veel voeten te gaen,
Beghint hem al zijn jeught, en al zijn kracht vergaen.

Godtlijck voortschick was over dit
Sphinx, dat soo haest als yemandt zijn
braghe loste / dat het most sterben: nae
dat het een deel mensche om hals had-
de ghebracht / die vergheefs poogghden
dit raedtsel te beduyden. Creon liet
uptroepen met trompet / dat wie des
Sphinx raedtsel con raden / en alsoo het
landt verlossen van sulck een grousaem-
plaghe / soude te loon hebben de Croon
en 't Coninghrijck van Thebes, en trou-
wen de schoone Iocasta, Weduw van
den Coningh Laius. OEdipus comen-
de nae Thebes, bindt op den wegh dit
Sphinx, welck raedtsel hy loste en
aptleyde / segghende: dat 't voortsejde
Dier was den Mensch / die in zijn
kindtshepdt cruppende over handen en
voeten / werdt gheseydt op vier voe-
ten te gaen / doch eghentlijck maer
twee voeten en heeft: maer wanneer
hy van ouderdom beswaert / op eenen
stocck beghint te steunen / dan wort hy

gheseyt dypvoetigh te wesen / en daer
vergaet zijn macht. Dit uytleggh ge-
hoort Sphinx was so toornich / dat het
hem van een hooge clip af wierp / en de
hals brack: soo dat die van Thebes
werden verlost van zijn wreethed-
hedt. OEdipus quam verwinnigh in
Thebes, en om datmen hem achtete te
wesen soon van Coningh Polybus, wert
hem 't rijck van Thebes ghegheben /
en te Wyue Iocasta, zijn eyghen Moe-
der / doch onwetens: by welke hy had-
de twee sonen / Eteocles, en Polynices,
en twee dochters / Antigone, en Ismene,
soo dat zyn kinderen / oock zijn eyghen
Moeders en Susters waren. Doe
eyndelijck OEdipus quam te weten zijn
grouwlijcke bloedtschande / en wa-
derclacht / was soo heel seer bedroeft /
dat hy hem seluen straffende / de oo-
ghen wtsack / en liet hem (blinde zyn-
de) leyden van zijn dochter Antigone,
verliet zijn rijck / en bestedde zijn sonen
te heere

Her raed-
sel van
Sphinx.

OEdipus
straff hem
seluen, en
steekt hem
d'ooogen uyt-
te heere

OEdipus
raedt traedt-
sel, hy wort
Coning van
Thebes, en
trouwt on-
wetens zijn
Moeder.

te heerschen onderlinghe telken een
 Jaer by beurten/en verrock hem t'
 thenen. Dese Broeders dus verdragē/
 Etheocles den oudstē de Croone d'eer-
 ste Jaer beseten hebbende / wouw Po-
 lynicem zijn broeder die niet overlaten/
 leggende niet te voegen / dat een Rijck
 twee Coninghen soude hebben. Waer-
 om Polynices seer t' onzeden / quam
 by Adrastus, den Coning van Argos, die
 hē te Wijve gaf zijn dochter de schoo-
 ne Argia, en hiel hem gheselschap met
 noch vijf ander cloecke Heeren / en
 Krijgh-oversten / zijnen broeder te gae
 bekrijghen/en Thebes belegghen / het
 welck geschiede met goede geschicht-
 heyt / en groote heyreracht. Tot desen
 Thebeschen krijgh / behoefden men son-
 derlinghe den gherader oft boozsegger
 Amphiarum, den welken boozsiende
 datter hy soude doot blijven / wegger-
 de mede te trecken / hem verbozghen
 houdende. Maer zijn Wuyfzouwe Eri-
 phile bedroogh en woeghde hem:
 want sy hadde haer laten oncoopen/
 met den gulden half bandt / daer veel
 quaets in versten was: den welken vā
 Vulcano ghesmeet / Venus eerst hadde
 gegeven aen Hermione, de dochter van
 Menelaus, en de schoon Helena. Eriphile
 dan seer lustig na dit costlyck Juweel/
 verriet haren Man: den welken ver-
 treckende / wetende dat hy nemmer
 weder keeren soude / en dat zijn Wou-
 de oorzackster zijns doots was / ghe-
 boodt zijn soon Alcmeon, te dooden zijn
 Broeder/als hy doot soude wesen. Ten
 liep niet lang aen / Amphiarus wesen-
 de booz Thebes, gheseten op zijnen wa-
 gen / werdt van der Herden ingeswol-
 ghen: en Capaneus de mueren beklim-
 mende / wert van den blizem doot ge-
 slagen: dit was die boozsept was / van
 niemant te mogen geboot zijn / als van
 Iuppiter. Doe men desen Capanei lich-
 aem herbzande / quā Evadne zijn trou-
 we Wuyfde / en wierp haer selven in't
 vper. De twee ghebroeders / Etheocles,
 en Polinices, ontmoetende malrande-
 ren in den strijt/hen d'een d'ander oock
 ombrachten. Alcmeon, na de doot van
 zijn Vader Amphiarus, volbracht zijns
 Vaders gebodt / en doodde zijn Broe-

Etheocles
 en Polinices
 dooden mal-
 ander.

der Eriphile, en nam haren half bandt:
 maer hy wiert sot / oft rasende / tot dat
 hy den half bandt had gegeven Alphe-
 sibeas, de dochter van Phegeus, dewel-
 ke hy te Doulolijcke nam / en gingh ee-
 nigen tijt daer nae tot Acheloum, daer
 hy op zijn dochter de schoon Callichoe
 verliefde / en haer te Wijve nam / haer
 belovende den half bandt: den welken
 halende by Alpheisbea, zijn voorzigh-
 huyfzouw / werdt dooz haer broeder
 omghebracht: en Callichoe, wetende de
 doot van haren Man / badt Iuppiter,
 dat de twee kinderen, diese by Alcmeon
 hadde / en die noch cleen waren / mochtē
 strax oudt en volwassen worden / het
 welck sy van Iuppiter vercreegh / om
 huns Vaders doot te wreken / t'welck
 oock geschiede. Hier hebb' ick nu ver-
 haelt en verclaert de boozsegginge van
 Themis, hoe die volcomen / en geschiedt
 is. Nu hoefden wy neffens dese Fabel
 van Oedipus, wel de gheschiedenis te
 weten / om te weten waer op dese ver-
 sieringhe rust oft ghebouwt is. Men-
 gaende dat Oedipus ter verhaelder
 oorzack / also een vondling soude zijn
 gheweest / en alsoo opgeboedt / dat ge-
 lijck wel gheschiedenis: Maer dit
 Sphinx, rupcht immer gheheel versie-
 rich. Maer om verstaen watter de
 waerheyt van is: men seght dat Sphinx
 was Wouwe / die haer begaf op de
 groote weghen tot rooven en stelen / on-
 trent dē bergh Phycum, staende altyt
 neerstigh op de wacht / om te overhal-
 len en berooven eenighen boozby-gan-
 gher / en sy hiel haer in dit ghebergh /
 tot dat haer Oedipus overviel met ee-
 nen hoop Cozinters / en haer ver-
 sloegh / alsoo Strabo tughet in zijn ne-
 genste Boeck. Strabo seght oock / dat
 Sphinx langhe tijt ter Zee met ander
 Zee-roovers roovende / haer wese had-
 de besonder op de custe van Anhedon:
 daer nae de Zee verlatende / oeffende
 den selven handel te lande. Dat sy den
 booz-byrepsers t'ontbinden gaf knoo-
 pen der raedfelen / die niet t'ontdoen en
 waren / segghen eenighe / was / dat de
 plaetse of den bergh / daer sy haer ont-
 hiel / soo stepl / en soo quaedt te klimmen
 was / dat haer niemant en con betrap-
 pen

Gheschie-
 dige vercla-
 ringhe van
 Sphinx, en
 Oedipus.

pen / tot dat Oedipus t' geberghte met
 zyn heyr ingenomen / en met veel lagen
 beset hadde alle zyden en wegen / datse
 ghekregghen werdt. Ander seggen / dat-
 se doch haer gebangenen scherpe raed-
 selen vooren leyde / en datse onbescha-
 dicht aen lijf en goedt / liet byz henen
 gaen / diese raden conde. Nu / om uyt te
 brucken haer wzeethed / hebben de
 Dichters haer bygeboecht verschey-
 den leden der wilde dieren / als Leus
 clauwen / en Griffuens nagelen / en Wo-
 gel-wieken / om uyt te beelden de wze-
 de rooverpen en de snelheyt der straet-
 schenders / die haer ghesellen waren.
 Philochores in't Boeck der Offerhan-
 den / seght / dat Oedipus dooz den raedt
 van Minerva, de wysheyt / hem listlyck
 onder haer geselschap voeghde / onder
 beksel van haer Rooverjen te helpen
 uytvoere / en dat hy daeglyck also eeni-
 gen tot hem nam / tot dat hy genoech-
 saem was / haer / en haer ghevolgh / t'o-
 verballen en verwinnen. Dit beschickt
 hebbende / bracht hy haer doot lich-
 haem op eenen Esel binnen Thebes, al-
 waer hy van den Bozghers was tot
 eenen Coningh aenghenomen / als die
 listigh en Mans ghenoech was / hun
 Stadt teghen de noodt der byanden te
 moghen beschermen / alser krijch booz
 handen waer. Doe troutode hy onbe-
 wist zyn Broeder. Ander meer histo-
 rische verklaringhe boozby gaende /
 dunckt my tijdt / pet leerlyck hier uyt
 te nemen: want t' is wel te dencken / dat
 met dese Fabel vā Oedipus, en dit selt-
 saem Sphinx, pet besonders ghemeent
 wordt: naemlyck met dit Sphinx, waer
 van ick doch by niemant pet ghevon-
 den hebbe / dat veel slot heeft / oft be-
 grijpt / oft t' ghene my volcomelijck
 heeft konnen genoeghen. Wy sullen dan
 by dit schaedlyck Sphinx verstaen / het
 meest ongeluc en plage der werelt / het
 onberstandt / welker Vogel-wiecken
 betepcken den lichtveerdighe onghe-
 stadicheydt / die uyt haer ontstaet: De
 klauwen des Leuus oft des Griff-
 foens / Hondts lichaem / en Draecken
 steert / de wzeetheden / onrechtveerdig-
 heden / nijdicheden / en boosheden / die sy
 ter werelt baert / onder den sterflijcken

en tozt tydt levighen Menschen / datse
 haest niet en behouden / dan slechts de
 gedaente van hun Menschelyck upter-
 lyck gheschapen wesen / ende stem:
 Want de wercken niet van onredelyck
 en beestlyck en zyn / te weten / daer het
 onberstandt zyn heerschappye heeft /
 waer dooz het aldus menigh Mensch
 doot / en te niere bynght. Nu en isser
 geenen middel / om dit sel gebochtigh
 onberstandt te verwinnen / dan met dit
 moepllyck en swaer Raedt sel te raden /
 en verstaen / dat is / volcomelyck te be-
 gryppen / wat den Mensch self is / hoe
 ellendighy naerct geboren wesende /
 van selfs eten / drincken / gaen / noch
 staen en tan / cruppende over handen en
 voeten / ghelijck een viervoetigh Dier.
 Waer naer op twee voeten eenē hoeten
 loop ghedaen hebbende / op den avondt
 zijns onderdoms met stock oft kruck
 hem moet onderhouden / gaende als
 met dyp voeten na zijn nachtsche don-
 ker graf toe wandelen: In welke rep-
 se / tuschen wseghen en graf / hem veel
 swaerhepds en commers ontmoetet:
 Dit met al's Menschen ellendicheden
 wel t' overwegghen en overlegghen / en
 daer by oft beneffens dooz dit bedenc-
 ken te leeren opmercken / waer toe wy
 gheschapen zyn / wat wy ter Weerelt
 te doen hebben / en watter onse boot-
 schap is / wat wy onsen even Mensch
 schuldigh zyn / en op dat woort Eben
 wel te letten / om even leeren doen aen
 onsen even Mensch / ghelyck wy even
 wilden dat ons gheschiede / t'welck
 een volcomen wysheyt is. En om hier
 toe te komen / hoefmen dit moepllyck
 Raedt sel eerst recht wel te treffen / te
 weten / de kennisse zyns selfs / daer veel
 dypsenden / om het quallyck raden oft
 missen van dit Raedt sel / dooz het on-
 berstandt worden jammerlyck verlon-
 den: Want het is een Raedt sel / dat van
 weynighen ghetrefst can worden: doch
 een recht beghin sel der volcomen wys-
 heyt / en self een groote wysheyt we-
 sende. Want (also Plutarchus verhaelt)
 de Staet-heeren van heel Grieklant
 lieten hoven de deuren van Apollo te
 Delphos niet schryven d' Odyseen, oft
 Iliaden

Leerlyck
 uytleggh van
 het Raedt sel
 van Sphinx.

Leest de
 voor-reden
 Plinij, op
 sijn levende
 Boeck.

Iliaden Homeri, noch de sang-gebich-
ten Pindari, maer wel dees cozte sin-
ghebende sprycken: Kent u self. Niets
te veel. En/ G'loft maect schult. Ick
meen oock in groote gulden Letteren:
als woorden / die veel in hun coztheit
begrypen: Bysonder dit / Kent u self.
Welcke self kennis en bestaet niet / in't
weten / hoe men ghenaeint / wiens
soon / oft van wat gheslacht men is:
Maer te kennen zijn eygen swaerheit/
onvermoghen/ broosheit/ onbequaem-
heit/ onnatichheit/ bloosheit/ kofsel-
heit/ en ander ghebraken. Daer nes-
sens al zijn gheuegheiden/ en begeer-
ten/ wel t' onderscheyden/ om de schadi-
ghe/ onhoeghlycke/ en oneerlycke t'on-
derdrucken/ afkeeren/ en vermijden/ en
de nutte te volghen oft nae te comen.
Doozts ghelock als in de fabel van
Dryope, wort hier getoont in d'onwe-
tende vaderclacht / en bloet-schande
Oedipi, daer veel swaerheit en jam-
mers upt ontfont/ dat God ooc groot
mishaghen heeft in onverende zonden
oft misdaden/ dat den Mensch behoort
verstandigh/ wijslyck/ en voorzichtig
in alle dingen te handelen: Want had-
de Oedipus zijn onbekenden Vaders
ouderdom/ en zijn jongheit maer wijs-
lyck aenghemerckt / en hem ootmoe-
delpek den wegh gheueken / hy waer
tot de vader-clacht niet comen hadde
hy oock te voer wel ondersocht wiens
soon hy was/ hy waer soo niet bloet-
schandigh gheworden. Maer (so men
seght) te booz gebaen/ en na bedocht/
heeft menigh in verdriet ghebrocht.
By Eriphile wort aenghewesen/ hoe
schaedlyck de begeerte des rijkdoms
is: Oft/ hoe de Giericheit den mensch
verblindt/ te doen dinghen/ die de Na-
tuere/ liefde/ en rebelyckheit weder-
stryden: Doozts hoe alle boosheden
hen eygen roeden ploeken/ oft straffin-
ghen mede brynghen / om hen Me-
sters oft werckers mede te quellen oft
verderuen. Van Tithon in eenen Sta-
pel/ hebben wy boozhenen by Aurora
wat uptlegginghe gedaen. In de mo-
ringhe der Goden/ ober het verjongen
der Menschen/ daer sy van Iuppiter
ghestilt worden / is bysonder t'aen-

Waer in
selfs kennis
bestaet.

Leerlycke
wtlegginge
op Eriphile.

mercken de cracht van het recht / dat
Iuppiter seude/ selfs te moeten gehoort
samen. De bloetschandige onbehoor-
lycke liefde van Biblis, tot haren broe-
der Canaam, beyde kinderen van Mile-
tus, den soon Phoebi en Cyana, de doch-
ter van den krunckeligen oft cromlo-
penden Meander, wijs aen/ hoe crach-
tigh in de Jeught/ oft in den mensch/
dooz onbedachttheydt oft roekeloos-
heydt / can ontsteken worden het vyer
der onkuysscher begheerte / t' herte soo
verblindende/ dat bloet-graden/ God-
lycke Wetten/taemlyckheit noch eer-
baerheit/ en worden aenghesien: Daer
naer dickwils een jammerlike droef-
heit/ ghelijckende een versmiltighe
in tranen / volghet/ oft t' leste gherecht
is. Waer by de Jeught sal gheleert
wesen/ zijn lusten te matighen/ niet be-
gheerende oft bestaende / dan dat booz
Godt en Menschen eerlyck is / en lof-
lyck bestaen mach. De fabel van Ly-
cus, die aen den Goden wel hadde wil-
len begeeren/ dat Telethusa zyn vrou-
we eenen soon baren soude/ en geboort
haer t' kint te dooden/ soot een Mees-
ken waer / bewijst ghenoech s Men-
schen groote dwaesheit/ dat hy dick-
wils wenscht oft begheert schadighe
oft onbetaemlycke dinghen / willende
Natuere gewelt doen/ teghen den wil-
le Gods / ghelpek de openbaringe van
Inachis, oft Isis, met haer gheselschap/
daer tegen radende / genoech aenwijst.
Van Isis mocht ick noch yet verhalen:
Maer wy weten niet leeliker van
haer te seggen/ dan wy van haer onder-
den naem so, in't eerste Boeck hebben
ghedaen. In dees openbaringe was
oock/ die met den binger op den mondt
de stem inhoudende / was ghewendt
het swyghen aen te wijsen / welken
onsen Doet niet en noemt: Doch wort
mede ghemeeent Herpocrates, die
men hout booz den God van het swy-
ghen/ helen / oft heymelijckheit ver-
borgghen te houden: Dat welck oock
ven deuchdlycke goede zede is. Want
ghelijck een Alder / die verstende / haer
selfs vernielende/ jongen baert/ en doot
blijft: Also can een onversienigh klap-
paert/ dooz zijn eyghen woorden/ hem
selven

Leerlyck
uytlegh, oft
aenwijs of
Biblis.

Leest by
Plutar-
chum, van
het te veel
spreken.

Van Her-
pocrates, en
t'nut des swy-
ghens, en te
viel clappet
schade.

selven in schade en uysterste onghelval
brynghen. Waerom den Roomschen
Metellus, hem van een jong Hoofman
gepraeght wesende/ wat zyn meeninge
was te doen / aengaende eenighen aen-
slagh / oft yet heymelijck dat den krijg
belanghde / seer wijslyck antwoorde/
segghende: Wist ick dat myn hemde
myn boozneem oft heymelijckheit wist/
ick trocket upt / om in't vyer te wer-
pen/ en te herbzynden/ denckende of zyn
booznemen oft meeninge/ tot zyn scha-
de oft schande/ mocht openbaer en ver-
breydt worden: want de woorden zyn
(nae des Doeten segghen) ghebleugelt.
En gelijck het niet licht te doen en is/
eenen Voghel weder te krijghen / als
hy een reys upt der handt is laten ont-
blyegghen: alsoo canmen oock een woort
niet weder in de mont halen / alst daer
upt is geworpen: maer t' vliegt/ slaen-
de zyn lichte vleughels / en verbreydt
hem van d'een tot d'ander. Een Schip
van de crachten der Winden ghedre-
ven/ can men niet anckers en touwen
stillen en vast legghen: maer somtijds
een woort upt de haven des mondts
gebaren wesende/ daer en is ree/ oeter/
Eyndt des negensten Boecks.

noch ancker / daer het stil ghehouden
can worden: maer drijft met groot ge-
rucht op een clip/ en doet zyn Meester/
daer het van uptgeromen is/ verdrinc-
ken/ en te gronde gaen. Daerom dewyl
het veel snappé can schadelijck wesen/
gheboodt Pythagoras zyn leer-jeught/
booz eerst te leeren byf Jaer lang swy-
ghen / dees Schole oft lesse noemende
Echemie, soo veel als tonge-dwangh
ghesept: Want wie niet maetlyck swy-
ghen can / die sal qualijck oock romen
maetlyck sprycken. Dat Telethusa
haer tonghe conde bedwingen / was
oorsaeck / dat Isis van der doot verlost
wiert/ en opgeboedt in Mans cleede-
ren / welke daer naer Man geworden
is. Welche versierde veranderinghe
niet aen en wijst/ dan dat somtijden een
dochter wel opgeboedt/ wel geleert/ en
gheschicht in vernuftighe Consten/ die
den Vrouwen ongemeen zyn/ is by elc-
ken in verwonderinghe / dat sy soo be-
quaem is/ yet te oefenen / wercken oft
bedienen / als eenigh Man/ daer nae-
maels haer selven / haer Ouders/ oft
Man/ en ghest: / oock mit en voordeel
van mach gheschieden.

Wtegh oft
aenwijs van
Telethusa, en
Isis.

Wtlegginge/ en sin-ghebende verclaringe

op den Metamorphosis Publij Ovidij Nafonis,
Dooz C. V. M.

Het thiende Boeck.

In dit thiende
Boec vindt wy
booz eerst den
Thracische soete
Wedelaer/ byp-
loftende met de
schoon Euridice:
hy is getweest de
soon van Apollo,
en (ghelijck wy elder hebben ghesepdt)
van Calliope. Tot deser byploft
quam van Creta den byploft-Godt
upt de geluckighe Echtschap van den

nieuw geworden Man Iphis, geblogen
in het Thracische Ciconien/ daer hy
niet dan broef booztecken gaf: want
hy toonder gheen blijde aenschijn/ noch
spracker geestige woordde: de Toort-
se der trouwinghe/ die den Godt in de
rechtter handt hadde/ was niet dan
roock: want doncker bydende al nat
van tranen / dede niet dan sparrcken en
kraken. Cozts gingh de bypdt met
den Nayaden, seght onsen Doet: maer
Virgilius seght / den heelen Chooz oft
geselschap der Dryades, in't groen haer
K ij ver-

Van Or-
pheus.

hem verpden / en werdt ghesien van den
 eersten Hye-man / den jongen Aristeus,
 Coningh van Arcadien / diese verliest
 nae jaeghde / doe haer voorbluchtighe
 die dootlijcke slang-bettighe hiel-won-
 de / in Plutonis doncker Rijc dede neder-
 dalen. Soo onsen Poet / en Virgilius
 in't vierde Boeck des Landtwercks
 verhaelt / oock Orphei hertseer / zyn
 Dieren temminghe / beweghen der on-
 bevoelpeker dinghen / Helle-naert / en
 onghewallighe wedercomst / met nieu-
 we droefhepdt / om het tweede verlies
 zynner meer als lijf geliefde Hupszou-
 we. Maro verhaelt / dat hy geern we-
 der hadde ghekeert / om besoecken / of
 hy der wreede Hel-geester hoysten / met
 syn ooz-suyckerighe clinckende ghe-
 rechte senuwkens / hadde connen her-
 versachten. Waer wat soud' hy doen?
 Den grijsen onmedooghliche Deerman
 wouw hem met zyn rotte ghelapte
 Schuydt ober de dyp Helle-bloeden /
 Acheron, Styx, en Cocytus, niet weder-
 hoeren. Dese Helle-vlieten wachter /
 Charon geheeten / was den soon van E-
 rebus en van der Nacht. Deseu Erebus
 was van Chaos volck / en niet een hayz
 beter geseyt / als een grouwlycke / rou-
 de / doncker / diepe plaetse der berdoem-
 de Sielen / oft der ghener / die op dese
 Werelt veel quade stucken begaet had-
 den / en wierden daer wreedelyck ghe-
 straft. Nu desen Helle-schipper / wort
 van Virgilio in het seste Boeck uytghe-
 stelt / oudt / grouwlyck / smodsig / en
 buyl / hebbende eenen dicken / bekrusen /
 gelockten haert / met grouwlycke sta-
 digh open blammend' ooghen / en een
 swerte oude bodde hem op den schou-
 deren gheknoopt hangende. Syn nee-
 ringhe was / alle de Sielen der gestoz-
 benen van der Weerelt / die hem Mer-
 curius toezacht / ober te schepen in de
 Helle. Hier toe leyden d' oude Heydenen
 hun dooden tot heer-ghelt in de mondt
 een penningcken / om den Schipper te
 betalen / om datse misshie niet weder-
 om gesonden souden worden : dit stuck
 ghelids by den Grieken hiet Danace,
 het was (meen ick) ontrent byf dup-
 ten weerdt. Waer of hy te seer ver-
 teghen werdt / oft hem voor Pluto

beclaeght hadde / het beer werdt eenen
 byspenning / oft twee van de verhael-
 de penninghen: En de Hoofstlieden van
 Athenen / die meer waren als 't gemeen
 volcxken / gaven byp penninghen / om
 de heerlycke sitplaets te hebbē. Waer
 by het gheleek / of de Helse Wozge-
 rige oock metter gierichepdt behan-
 ghen was. Eenige wepnighe heeft hy
 levende overghevoert / desen Orpheum,
 Herculem, Theseum, Pyrithoum, en A-
 neam. Van daer was een sozghlyck
 water / dat me niet en mocht dzyinken:
 want dit was van sulcke cracht / dat
 het alle voozleden dinghen dede verge-
 ten / waer door datse den wederom-
 wegh / jae de Werelt vergeten souden
 hebben. Dese onthoudens byantsche
 vliet hiet Lethes, dat is / vergetelhepdt.
 Alle versieringen obergheslaghen / Or-
 pheus van Thracien is een uptermate
 uptnemende Man gheweest. Hy sou-
 de hebben gheleest hondert Jaer voor
 den Troyschen krijgh / ten tyde van de
 vermaerden Hercules. Doch schryben
 eenige / dat Hercules in den Troyschen
 krijgh self was. Orpheus seght men
 te wesen den eersten Hemel-condighen
 der Grieken: soo dat Lucianus meent /
 dat de Grieken deshalven niet heb-
 ben geleert vanden Egyptenaers / noch
 Ethiopische: maer dat Orpheus, den
 soon Oagri, en van Calliope, hun daer
 eerst in heeft onderwesen: doch niet
 dan onder constighe dekselen / om dese
 edel Const niet soo ghemeen onder-
 volck te brengen / dan verwonderlycke
 te maken. Hy was (soo Paulanias ghe-
 tuoght) d'eerste / die openinghe gaf / oft
 openbaerde de Godlycke verborzgent-
 heden / en de ghemeen Godsdiensten te
 voorschijn bracht / en de wijse / hoe men
 den ghemoeden der Goden con ver-
 sachten / en met wat Offerhanden men
 de snoode en quade wercke mocht rep-
 nighen. Hy heeft veel spitsighe en nut-
 te vonden vooztghebracht. Hy was
 een leer-jongher van Linus, en alsoo
 wijs Man / als te dier tydt de Ceu-
 wen vermochten / wel ervaren in de
 Godlycke dinghen: gelyck zyn Boecken
 (hoe wepnigh van hem noch over-
 bleven) ghetuyghen. Eenighe achten / dat

Gheschiet-
 dijche vercla-
 ringhe op
 Orpheus.

Van Cha-
 ron, en de
 Helse
 vlieten.

Wat veer-
 ghelt de
 Sielen gave,
 om in de
 Helle te
 varca.

dat Orpheus en Amphion zyn geweest
 van de wijse van Egypten / ick achte
 soo veel als Toobenaers. Het verlies
 zynner Boecken wort by den Seleer-
 den seer beclaeght / te weten / van de on-
 derlinghe teelinghe der hoofst-stoffen:
 de cracht der liefde der natuerlycke
 dinghen: den strijdt der Reusen teghen
 Iuppiter: van d'ontschakinge van Pro-
 serpina, en d'avontueren van Ceres: de
 wercken van Hercules: van de verborz-
 ghen Antwoorden der Goden: van het
 waernemen van het vliegghen der Vo-
 ghelen met de beduydinghe / oock der
 droomen: en meer Boecken / die hy in't
 begin van zyn gulde Vlies-repse ver-
 haelt gemaect te hebben. Dit Keys-
 boeck / oock dat van der Goden Lof-
 sanghen / en van Ghesteenten / is van
 hem noch voor handen. Plutarchus in't
 Mael der seben Wijse seght / dat den
 oudt-strijdschen Orpheus geen vleesch
 en at binnen al zyn leven: waer in Py-
 thagoras naemaels zyn naevolgher is
 geworden: en al die naevolghden hiet-
 men / datse waren Orpheische / te we-
 ten / die sich ghenoeghden met veldt-
 ghewas / sonder t'eten het ghene dat
 leven heeft ontfanghen. Van zyn doot
 zyn verscheyden meeninghen. Paulanias
 seght / dat de Thracische Vrou-
 wen / dzoncke wesende / hem doodden /
 om dat haer Mannen achter hem lie-
 pen / om zyn spel te hoorzen / dat wep-
 nigh ghelijckenis heeft. Apollodorus
 verhaelt een versierde oozsaek van
 Calliope, dat haren soon door de ver-
 haelde Vrouwen ghedoodt was / daer
 toe door Venus opgheroekt / om dat
 Calliope den schoonen Adonis haer niet
 toe en hadde gewesen / dan haer en Pro-
 serpina hem by beurt te hebben: want
 sy t'schil in haer oordeel hadden gela-
 ten. Ander seggen / dat Venus de Thra-
 cische Vrouwen soo op Orpheum ver-
 lieft maecte / dat elck hem willende
 hebbē / in desen twist hem aanballende /
 so elck om't langhste trock / dat hy van
 hen heel in stucke geseurt wert. Een
 ander seght / dat hy gingh nae een oudt
 Ghepymnia / daer men de Sielen we-
 der soude doe comen / het welck hy niet
 connende vercrighen / en dat hy in zyn

meeninge bezoghen was / doodde hem
 selven. Dit soude yet ghelijcken: waer
 hy niet sulcken uptnemenden / wijzen /
 verstandigen / en Godsdienst-liefdigen
 Man geweest / als hy beschreven wort.
 Veel minder ghelijck t' ghene onsen
 Poet een wepnigh aenroert / dat hy
 den Thracische soude hebben gheleert
 een grouwlycke wellustichepdt: waer
 by ander boeghen / dat hy na t' overlij-
 den van Eurydice, verachtete de liefde
 van alle ander Vrouwē / willende We-
 wener blijven / sonder hertrouwē / ont-
 radende peder oock te trouwen / bewij-
 sende dat een Vrouw / sy mocht goet
 oft quaedt heeten / was niet als een
 schaedlyck quaedt in deser Weereldt.
 Also nu veel de Vrouwen begonden in
 onweerden hebben / datse oock gheen
 Houwlyc aengaen wilden / hebbē haer
 de Vrouwen op den armen Orpheum
 ghewyzen / bootsende d' Offerhande
 Bacchi te doen / scheurden hem. Meer
 oorzaken laten wy baren: want de ver-
 tellinge van so oude dinghen vallen me-
 nigherley / te meer om de versieringen /
 die de Dichters op veel gheschiedenis-
 sen hebben ghebouwt. Orpheus wort
 gheseydt soon van Apollo en Calliope,
 oft van Polhymnia, om dat hy seer
 veerdigh / en bequaem was in de Const-
 der welsprekenthepdt / bysonder in ge-
 dicht. En men noemde doe ter tydt
 alle eerlycke en lofflycke Mannen / kin-
 deren Gods: meenende dat de Sielen
 van soo doozluchtighe / waren in hun
 lichamen ghebaelt / upt eenighe He-
 mel-teeckens / besonder upt de Sonne.
 Hy heeft daer in't Lant dat heel rouw
 en heestlyck volck / met zyn wel seg-
 ghen / en soete rebenen / ghetrocken tot
 een beleefder / en Menschlycker wijse
 van leven / lerende hun bouwen huy-
 sen / en Steden / Wozgherlycke Wetten
 ghehoorzamen / en Houwlycke reghe-
 len onderhouden: want dit was oudts
 tydts het ampt der Poeter: het welck
 ke waren wijse / eerbare / en ernstighe
 Mannen / die den grooten / oft machti-
 ghen / op hope van gheschencken niet
 en veyden: maer hun versen en ghe-
 dichten waren ghehouden te wesen
 seer heplige Wetten / en Godlycke ver-
 boz-

Gheschiedi-
 ghe uytleg-
 ginghe op
 Orpheus.

Verscheyden
 meeningen
 van de doot
 Orphei.

horghentheden/so dat Steden hebben de gheschillen/ hun verbroegen op het ghedicht van eenich Doet oft Dichter / als op een treflijck / en volcomen oprecht Richter. Dit is dan gheweest het soet spel van Orpheus, en het Dieren tammen/ also Virgilius oock tyngt

Orpheus der Goden Tolck, wijs, heylich, cloeck van zeden, Heeft t'woeste volck gheleert, hem t'onderwerpen reden, Gheen moorden meer te doen, noch wreedt te leven vreemt Dus heeft hy Leeuwen wreedt, en Tyghers woest ghetemt: Aldus heeft Amphion ghesticht oock Thebes mueren, En met sijn snaren-spel den steenen doen berueren, En soo te saem ghebracht met sijn wel-spreken foet. Dit was in ouden tijdt het Ampt der Dichters vroet, Het eyghen van t'ghemeen, met recht wel t'onderscheyden, Oock theyligh van tonreyn, en met verbodt te leyden t'volck van oncuylheyt vuyl, in wettelijcken Echt, Te bouwen Stadt en Wet, om nae te leven recht.

Om rozt te verstaen/ door wijsheyt/ en welsprekentheyt/ met Orpheo en sijn snaren-spel aenghewesen / oft besprekent worden / ghetemt / en verweckt tot nabolginghe der wijsheyt oft reden/ Menschen van verschepden gheneghentheden: by de Boomen/ die tot hem quamen oft volghden / verstaetmen / die diep ghewortelt sijn in hun valsche meeninghen: by den Vlieten/ d'onstadijche en oncupische / welke als sy niet door wijsheyt/belet oft bekeert en worden / loopen ter Zee des bitteren verders en onghewals/ daer sulck leven toe streckt: by Leeuwen en Tyghers / de wreede: by Wosfen/bedrieghlijcke/en so-voorts. Oock soude Orpheus d'eerste sijn gheweest/ die de seuen Bedel-snaren/ na t'ghetal der seuen Planeten / heeft op de rechte mate ghespannen en ghepast. Hy was soo heel constigh / en wel ter tonghe / dat sy der Menschen neder ghevallen benouwde/ en wanhopige ghemoeden weder op hielp / en vade stighen in den bozighen/ vzedighen/ gherusten/ en vrozlijcken staet / hebbende ghestilt de beroerten / en verstueringhen van hun sinnen/en verstandt: wie ghewillich so veel te weghe can brengen/ is al een besonder dapper Man/ die meer uptrichtet/als eenigh ander/ die niemanden en leeft/ noch nut is als hem selven. Nu dan Orpheus hebben

in een Epigramme / die ick heb overgheset/en ghevoeght achter het Boerghesang / en Landt-werck / daer men dat lesen mach. Oock verstaet het Horatius so in sijn Dicht-const/segghende op dese meeninghe:

de de Helle ghebedicht / te weten / de becommernissen / en heroerten des gheests / versochte in de Weerelt te brengen Euridice, de welke / soo den naem mede brengt / niet anders en is / als recht / en billijckheyt. Sy daelde weder in de Helle / door de al t'onberduldighe liefde Orpei: om dat niet van noode is te wesen/ al t'onnatich in te begheeren recht: ghemerckt s'gheests beroeringen door reden versacht / en ghestilt worden. Hier in te pberigh/oft oock te flap te wesen/doet den Mensch achterwaert oft te rugge wijcken:want oock met toegelaten oft eerlijcke begeerte al te seer te wijcken/can s'Menschen gheest met groote becommerringhen overballen worden: en die hun begeerte en luste inruppen/oft plaetse geven/ come te vallen in swaer benouwheden/en verderfnissen. Dus wort ons met Orpheo aengewesen / te matigen de begeerten onser Zielen/ en dat wy gees dings hier met al te vberigh gemoet behooren begeeren/oft na te trachten. Enige legghen dit aldus upt/seggende: Euridice te wesen de Ziele/ die gehouwt / oft bereenigt is met Orpheus, dat is/het lichaem/ en op haer is verliest Aristaus, te weten / het opperste goet:maer sy bliede van hem/ door crupde/en bloemen/dat is / door/ oft in den wellusten deser werelt/wort gebeten van die Slange der quade gewoonte/

Leerlyck
uytlegh op
Orpheus.

woonte/ die daer in licht verborghen/ waer door sy daelt in de Helle des ongherusten quaden levens: van waer sy qualijc can weder geroepe oft gehaelt worden/dan door t'soet geluydt vande leeringe der opzichter wijsheyt / oock niet sonder bespree van niet om te sien: maer dat lichaem zy onderwoopen der reden/ Rechten en Wetten/ om niet te herbullen in onbeterlijcke schade en verderfnisse. Nu aengaende den Weerman Charon, die met schip/riemen/en swarte beroockte seplen ober voer de Vlieten/Doelen/en Meyzen der Helle/ Acheron, Styx, Cocytus, en Phlegeton, daer hoeven wy oock pet van tot verclaringe/oft uytlegginge: om welck te doen/ sullen van dese Hel-waters eerst moeten wat vzeeder verhalen. Acheron soude sijn gheweest den soon van Ceres, oft van der Herde: hy was ter Hellen ghejaegt/om dat sy den Titans te dzinghen hadde gegeven/doe sy Iuppiter bestreden. Het was / oft is / een Vliet/ die haren naem heeft van eenen Coning Acheron, die d'eerste was/ die in Epirus, oft t'Landtschap Thesprotien heerschte. Dese Vliet Acheron heeft oorsprong upt een Meyz in Elatria,geheten Acherusia: het is een water van seer quade smaect / het welck hem in d'aerde soude verbergen/ en elder weder upt loopen. Dese Vliet/oft Maras / was ghesepdt d'eerste rustplaetse der Zielen / oft daer sy ten eersten ober mosten varen: om dat ten lesten / in t'overlijden / men een bitter smaect des benouden gemoets bevoelt/ door de bewarende / quade en snoode werken des hoopleden lebens/ die ons dan bitterlijck verschycken en berouwen. De tweede Vliet/ die men t'obervaren heeft / is Styx: dese is dochter van den Ocean en Tethys, oft van Acheron, oft van der Herde: sy troude eenen Pallas, oft Piras, waer by sy hadde de Hydra. Sy hadde (seggen eenige) by haer Vader Acheron een dochter/ gheete verwinnige / en noch ander/als macht / gheweldicheyt / en vber/ die Iuppiter bystant en hulpe deden tegen den Titans: waerom haer van Iuppiter was soo veel eere/ en weerdicheyt toe-

Van Acheron, de Helle-vliet.

Wlegh op Acheron.

Van Styx.

ghevoeght/ dat den grooten heylighen Sedt der Goden soude ghebaren worden/en bestaen/niet te sweeren by Styx. Ander segghen/ datse dit voordeel vcreegh / om datse der Goden aenflagh Iuppiter hadde gheopenbaert / datse hooz hadden hem te coozden en binden. Het water van dese Vliet/seggen eenighe seer schadelijck te wesen allen Dieren/ die daer van dzinghen / en dat het alle metalen can te nieten doen/ oft versniltten / en seer quaedt van smaect is: en om dat dit water oock sich in de aerde verbergh / dede het volck meenen / dat het in de Helle daelde / en een helse Vliet was. Nu gelijck als Acheron, is de beswaringe des gemoets ober t'voozgaende quaedt leven / dat men ontrent des sterbens tijdt comt te oberlegghen:so is dese Styx,den haet/en t' misghagen datmer van heeft/wesen: de geraecht met een oprecht leetwesen: hierom wordt gheseyt / datter de Sien oock ober varen moeten. Cocytus is oock een Vliet / die haer somtijden onder de Herde verbergh / moet daerom ooc een Helle-vliet heeten: sy loopt met veel onidzaepen tegen de Vliet Pyriphlegeton, die se comt ontmoeten in t'Maras/oft den poel Acherusia,dorch en vermenght Cocyti water hem met gheen ander. D'oude versterden / dat Meache een schoon pmphe / dochter was van Cocytus, welke van Proserpina betrappt by haren Pluto, haer veranderde in een crupdt/ nae haren naem Munte ghenoeemt. Cocytus beteyken/beclaghen en beweenen/om dat de Menschen ten lesten beclaghen en beweenen / te moeten verlaten het ghene/ dat sy ter Weireldt meest in weerden hadden/ en beminden. Ander meenen/ het is t'gheschrey en traen-stozten der vzienden ober den steruenden / oft ghestozben/die met gheen tranen weder te halen en is. Cocytus wort doch by eenighe oock verstaen / t'beweenen oft het verlaghen des quaden lebens / en ghemerck na de versteringe / dat niemant ter Hellen mocht / dan ober de verhaelde Vlieten / oft (om beter te segghen) door dese schrycklijcke gedachten/hebben ons de Oude willen aenwijsen/

Wtelegginge
op Styx.

Van Cocytus, en zyn uytlegginge.

te leven deughdich en eerlyck in dese Weerelt / om te lichten wtghangh te moghen hebben. Nu moeten wy oock van Charon een eynde maken. Charon is gesept blydschap / waer by verstaen woerd / dat 's Menschen gemoet dese swaer aenvechtinghen ober comenzynde / oft dat het hem ghetroost vindt / in t oberdencken des goeden en redelijckē wandels / balt het dan vrylyck van hier te varen. Ander maken van Charon den tyd / hy is den soon van Erebus, die men acht den heymlycken raedt der Goden / dooz welcken den tyd / en alle dinghen zyn voortgekomen: zyn Moeder is de nacht: want eer den tyt was / en wasser geen licht / maer dypsternisse / en daerom schijnt den tyd upt de dypsternis oft nacht voortgekomen. Hy was bestelt in de Helle: want inden Hemel / schijnt / wort den tyt niet afgemeten met uer-wercken / het is daer al eeuwig: Maer hier beneden heeft alles zynen tyd / oock begin des tyds en eynde. Dese Charon oft tyd dan hoert de Sielen / van den eenen Oever tot den anderen: Want so heeft wy ghebozen zyn / hoert ons den tyd henen na de doot / en doet ons ober vare Acheron, Cocytus, Phlegeton, Styx, Lethes, oft derghelecke Vlieten der Hellen / dat zyn alderley droefheden / swaricheden / quellingen / en lydens deser werelt: Die wy somtyds dooz een weynigh vzeuchts / gheholpen van d'edel opstygende Paruere / oft een stantvastigh ghemoedt / weder vergheten. Doch de Platonsche hielden / dat de verdoemde waren inde Weerelt / en daer leden alle pijn / en benoutheden der Sielen / oft des gemoets / en dat de Siele quam inde Helle / als sy quam bewoonen het sterflijcke lichaem / en dat sy daer vindt de Vliedt Lethes, om datse hier verghet en verliest alle de vzeuchde die sy hadde dooz de kennisse der heerlycke Hemelsche dinghen / soo datse inwendigh sucthende / selve voortzyngt en maect droeve traen-vlieten / bitter Corpten en Styren / oock vperighe Phleghetorment / van heete gheueghentheden / van toorn / en anders / die ons quellen /

Wtlegginghen op Charon.

Leerlijck uytleggh van de Vliedt, Lethes, en oock noch van Charon.

soo langhe wy in de Helle deses lichaems zyn. Dus varen wy in de swarke schuyt onses tydtlycken onsekeren en vzooschen lebens / dooz veel ellenden / en verdziets. Dese onse Weerman is oudt / nochtans en heeft zyn cracht niet verlozen / ghelpeck den tyd oock niet en heeft / hoe oudt hy is van Jaren: Hy heeft om het lyp een swart vuyt cleedt / dat is / de verganckelijcke dinghen van desen tyd / daer wy mede omgaen / en dicwils grooten lust toe hebben: Zyn doch niet als ydel / onnut / en onreyn / te ghelpecken by de Hemelsche eeuwighe / die wy altydt dooz ooghen behooren te hebben / sonder de selve / dooz dese aerfche te vergheten: Maer eplaes dit verrottigh slet onses swacken bleefthes / oft lichaem / daer wy mede omhangen zyn / beneemt soo het licht des vedens / dat wy in de Helle deser werelt loope swerven als de blinde / hier en daer henen gheknoeft en ghestooten van onse eygen bedzieghlycke sinlijckheden / overlusten / en gheueghentheden / dat het gheen wonder en is / dat wy ons wel dickwils vinden en beboelen wel diep midden ongeondlijcke poelen des bitteren ongevals versoncken oft gheballen. Ghelpeck dan / als gheseyt is / dat Charon den Weerman / die de Sielen upt deser Weerelt voert / is gheseydt blydschap / soo hebben d'oude Wijse gesacht / datmen behoort te verblijden ober den Mensch / als hy upt de Helle deser werelt schepdt / en weenen oft be-droeft te wesen / als hy ghebozen wesende / comt in alle de benoutheden / be-rommeringhen / en tydelijcke quaden van dese Helle / die den Mensch van jonghs aen ontmoeten / oft bejeghenen / ghelpeck den Doet Virgilius aenwijst / dat van in het portael oft hoor-bergh der Hellen / hongher / sozge / vzeese / steckate / droefheyt / gheklaghen / en alsulck ghedrocht huys houdt / oft zyn wesen heeft. Onsen Doet verhaelt van den Wynboom / die van Cybele seer ghelieft was / om datter Atys in was verandert / van dese Cybele moghen wy eerst verhalen.

Wat

Van Cybele, en Atys.

Dese Cybele bebindē wy verscheyden namen te hebben / en alsmer wel op lett / en is in de versieringhen geen groote vasticheyt om op te staen: want de Doeten wonderlick de namen hier en daer onder den anderen men-ghen / datmen licht mocht bedacht worden / niet wel op alles te hebben ghelet / als men so bindt dinghen die te-gheen malcander stryden. Want dese woerd van sommighe gheeten Vesta, de Aerde / Moeder der Goden / Ops, Ceres, en Proserpina. Euenwel datter twee Vesta zyn gheweest / heb ick in het eerste Boek / daer van Coelius verhaelt is / wel onderscheyden: doch wort somtyds d'een vooz d'ander ghewisselt. Dat Vesta d'Aerde / oft de Moeder der Goden / Cybele wort gheeten / is nae zenen berg in Phrygia van suclke naem / oft nae een landmatighe ghebaente / gheheeten Cubus, die haer gheoffert was. Atys hadde een seer seldsaem af-comst van Iupiters verstopde zaedt / daer een wanschapen twee-kundigh kind van quam / Agditus gheheet / daer de Goden seer verbaest van waren / sieden hem tmanlyk deel af / en wterpent verre weth op d'aerde / daer heeft van is ghewassen eenighe schoon vzych / die de Vliedt / Sagaris dochter / nam in haren schoot / om te eten: maer smiltende werdt seer van bezucht / en haerde metter tyd eenen seer schoonen soon / welcken sy upt schaemte verborz in eenen bosch / hem daer de Mam gehende / dat hy niet en sterf: Groot zyn-de / werdt gheheeten Atys: En soo schoon / dat hy meer ee God als mensch gheleek te wesen / dat den Coningh van Phrygien hem gaf zyn Dochter: waerom den voozverhaelde Agditus, die het vrywylck deel behoude hadde / heel toornigh was: Dooz de groote liefde die hy Atys droegh / dat hy Atys niet tooverjen soo dede rasen / dat hy zyn eyghen Manlyck deel affneedt / het welck Agdito berouwen wesende / badt en verkreegh van Iuppiter, dat het verblif van Atys lichaem nemmer en soude verberben: Dit is doch

Cybele, is Vesta, de Moeder der Goden oft de Aerde.

Van Atys seldsaem af-comst.

Verfiede vertellinghe van Atys.

niet als versieringhe / dan sullen wat anders verhalen / dat effen also waerachtig schynt / doch meer tot onse meeninge dienende. Atys wesende ee schoon Jonghlingh / was van de Goddime Cybele seer bemint / doch met heplige / en kupsche liefde: des heeft sy hem tot haer ghenomen / en gaf hem ober haer ghewigde heplicheden / met bespreck / dat hy altydt soude blyuen in Maegdlycken staet / ghelpeck hy beloofde met Eede: Maer condet niet houden: want verltende op een schoon Pymphede dochter des Vliedts Sagaris, vergat zyn beloft / dickwils genietende de liefde met dese syn alderlieffte: waerom de Goddime verstoort / dede de Pymphede sterben / en verjoegh den jonghelingh upt haeren dienst. Den welcken daerom seer bedroeft / en rasende / werdt te loopen op den hooghe berg / krijtende / huylende / en quetsende zyn teer schoon lichaem in verscheyden plaetsen / met scherpe steenen / afsnijdende het lit / daer hy de Goddime mede hadde vertoort / en soude hem selven omghebracht hebben / en hadde sy gheen medelyden met hem ghehadt / en hem verandert in eenen groenen Wynboom / welcken Boom sy doe altyt lief / en in weerden hadde. Dit soude pet natuerlyck beduyden / van bloemen / die schoon zyn / doch vzychloos / maer 't is my ghedaen om te kennen te gheben / waerom dat der Goden Moeder op den Wynboom verliest was. Men souder wel veel op ramen / maer laet ons hier by verstaen / en een vooz beeldt nemen / hoe qualijck dat somtyds ober een kome in Houwlyck / luyden oft Menschen so heel ongelijck / en verscheyden van ouderdom / ghelijck dese Goden Moeder / die dit jonghelingh niet grooten ijver beminde / niet mogende lyden / dat hy zyns ghelijcke oock lief hadde / also can in sulcken mancken Echt groote swaricheyt vallen. Onsen Doet verhaelt nu van den Cypres-boom / daer Cyparissus in verandert: Dese Cyparissus was seer bemint van Sylvanus, God van

Ander versellinge van Atys.

Naturlijck en leelijck uytleggh oeg Atys.

Van Cyparissus.

K v hofschere

bosschen en velden: Hy was oock van den ouden Heydenen ghehouden voor de Mare / oft nacht-meerp / te weten / dat bloedt / dat den Mensch slapende somtijds beswaert / ghelijck of hy van pet swaers bereden / en gheladen waer. Dese droeg / seght Virgilius, en Servius, een Cypres-spruytken oft taccien / ter liefde van Cyparyllus, die soo bedroeft was / om zynen al te seer gheliefden dooden Hert / dat hy wou steruen / en in den Cypres-boom veranderde: Welcken Boom beteeckenent / weeninghe en droefsheyt over de naefte vrenden en magen: Want d'ouden Heydenen waren ghewent / te vercrieren de lijcken en graben van hun lie-

Erichthonius won den Troyichen Coningh Tros, En Tros heeft oock gheeteelt dry edel Princen los, Ilus, Aslaracus, en schoonen Ganymedes, Wiens schoonheydt overtrof al gaer des Menschen stedes: Des zijn bevallijckheydt den Goden heeft gheroert, Dat hy in f Hemels perck souw wesen op ghevoert, Hun Wijn-schencker te zijn, en dat hy hun beneven, Daer heerlyck, en verheught, soud' eeuwigh blijven leven.

Erst hadde Iuppiter, en de Goden / tot een voorszchenckster / naemlijck Hebe, naemaels Goddinne der Jongheydt / oft onsterflijckheydt / en in den Hemel Hercules hupsvrouw. Dese was de dochter van Iuno: want de Goddinne Iuno, die onvuchtbaer geweest was / doe sy zens in een gastmael / dat Apollo gaf in Iuppiters hups / veel wilde Latouwe hadde ghegheten / werdt sy bezucht / en haerde de schon Hebe, die om haer groote schoonheydt van Iuppiter gestelt wert over de Jongheydt / en vercozen zyn Schenckster te wesen: sy droegh op't hooft eenen krans van alderley bloemē. Maer also Iuppiter, met den ander Godē / eens een vroplice gastmael dede in Ethioptien / en dat sy hem den Nectar toezacht / is onversiens so hardtgestrupckelt / dat se black neder viel / en de cleere haer over t' hooft schoopen / so al t' ghelischap haer schaemelijcke ledē sach / so dat haer desen dienst werdt benomen / en gegeven Ganymeden. By Ganymedes wordt verstaen / de Menschelijcke Siele / de ghene / die alderwepnichst met de lichaemlijcke onreynheden der quade lusten is be-

he vrenden / met deses Booms groene tacken. Dese fabel wyft aen / dat men niet te zeer zyn hert en moet stellen op tijdtlijcke dinghen / dat men dooz het verlies niet alleen zyn ghesontheyt te cozt doet: Maer zyn leven langh zyn een voorbeeld van hert-seer / en tot peders verwonderen / en eyghen schade.

Van Ganymedes.

Ganymedes was den soon van den Cropschen Coningh Tros, en soo schoon / dat hy weerdigh was den Schencker van Iuppiter te wesen / soo Homerus in't twintighste Boeck der Odysseer verhaelt / segghende:

bleekt: dese wozt van Gode vercozen / en tot hem getrocken. En ghelijck als God altijt doztigh en begheerigh is nae de wysheyt / oprechticheyt / sachtmoedt / en verflaghentheydt / en ander deugden / oft schoonheden der Sielen: so neemt hy haer inwendighe wercken in den Menschen aen / als lieflijcken Nectar, oft Goden dranch. Dus mogen wy leerlyc verstaē / d'ontschakinge vā Ganymedes, die uptnemēde schoon / zyn Ouders vzoegh ontstof / en daerom ontrooft te zyn was verliert. Alsoo zyn alle oprechte wijse Menschen / hun Sielen oft gedachten zyn van der Werden opghetoghen / in de Hemelsche en Godtlijcke dinghen onledigh wesende: Want Godt verkieft tot zynen dienst / die van oprechten gemoede hem volcomelijck toeghebaen / en overgegeven zyn hem te ghehoorsamen. Dat nu belanght van Hebe, daer zyn naetuerlijcke uytlegginghen op. Iuno, is de Locht / dooz welcker ghematichheyt alderley cruyden voortcomen en wassen / sy was getoest van Apollo in Iuppiters hups / en at veel wilde latouwe / die roude van aerdt is / welck het matighen

Geschiedigh en leerlijck uytleggh op Cyparyllus en Cypres.

De geboorte van Hebe.

Hebe der Godē schenckster, verliet haren dienst door ongeluck.

Leerlijck uytleggh by Ganymedes.

Namerlijcke uytlegginge op Hebe, en Ganymedes.

lijcken der hitten der Locht aenwijst / ghelyck ter Weerelt alles met maetlijcken eendracht en tweedracht ondermenget bestaen / en onderhouden worden. Hebe is te verstaen / de Jeught / in Menschen / dieren / en cruyden: haren val is te verstaen den afgangh / t' versteruen der Jeught in alle dinghen / oock den afval der bladen / oft loof in den Herft-tijdt / als t' veldt en de Boomen ghebloedt worden / en den eerlijcken crans verliesen. Daer nae comt inde plaetse Ganymedes, dat is de Winter / die op Griecx heet Hyein, soo veel ghesep / als regenen: want Ganymedes wiert verandert in't Hemel-teecken / stozt water / t' welc van der Sonne inghenomen wesende / ons niet al Nectar, maer waters genoegh schenckt / en afstozt. Men t' ontslaen van Hebes schenckdienst / is t'aenmerckē de groote onstadigheyt / die by den grooten Heeren meest bevonden word / hebbende veel macht / en daerom veel wille / niet soo lichtsamen wesende als den ghemeenen Man / die penants onversien ghebreck in dienst / oft anders / lichtlijck oversiet / oft doozsiet. Maer soo men segt: Heeren dienst en is gheen erve. En wie een groot Heere zyn leven langh draeght / en stelt hem onversiens hardt neder / al den arbeydt is uytghestozt / en verlozen / en wordt met ondancē geloot. Nu volghet Hyacinthus.

Van Hyacinthus.

HYacinthus was den soon van OEBalus, en ghebozen van Amycles, ghelegen in het Landtschap van Sparta, oft Lacedemonien, van edel gheslacht / een uptnemende schoon en heel bevallijck Jonghelingh / hem werdt Apollo in liefde en vrendtschap soo toeghebaen / dat hy hem verscheppen aerdicheden en Consten leerde / en daeghlijcx seer ghemeensaem met hem was. Dit benijde den West-windt Zephyrus, dat hy self soo met den Jonghlingh geenen vrendlijcken omgangh en con hebben: waerom hy hem niet dede dan quellen / waepende hem t' stof in't aensicht / zyn schoone hupdt vuyt maeckende / zynen Bloem-

krans afwerpende / en hays-locken verwerrende / soo dat hy hem gheen vrendtschap dede / dan somtijds in der hitten wat coelte toeschickende. Zephyrus dan siende / dat hy hem t' zynner liefde niet con verwerken / al wass dat hy hem hadde beloofst / een alleen Heer te maecten van al de liefelijckste Lente-bloemen / nam booz / in spijt zyns teghenghenoodts / hem om te brenghen / des hem ergens achter verberghende / daer hy met Apollo den steen oft schijve wierp / blies soo veel windts op den vlieghenden steen / dat hy recht op des Jonghlinghs hooft viel / daer hy strax van sterf / etc. Waerom Apollo seer bedroeft / dat lant verliet / en gingh de Cropsche mueren bouwen / t' welck onsen Doet in den seyndtbrief van Paris seght / gheschiede met t' gheluydt zynes Herpen / waer dooz de steenen van selfs t' saem liepen. Dese vortighe fabel heeft enige natuerlijcke uytlegginghe op het werck der Sonnen / niet veel by brenghende. Philostrates, in zyn Casereel van Pan, schijnt bedeckelijck de Hyacinth-bloem van Phoebo bemindt / te trecken op de Alchemie / van het goudt te brenghen op zyn upterste natuerliche cracht / welck dan het begin is van alle hooft-artny / om te recht brenghen soo wel Metaelsche als Menschlijcke lichaemen: dan moghen daer uyt leeren / dat alle onmaetlijckheydt / oft onredelijckheydt / niet gheduerigh noch bestandig is / en eyndlijck doozt brenghet een stabigh vernieuwen van droefsheyt en gheclagh / ghelijck de Hyacinth-bloem / met haren eplaes beschreven / Jaerlijcx wassende aenwijst. Dat de Cretische Cerasten om hun grouwen werden ghestraf van Venus hpan-dinne de wreedtheidt wesende / wijst aen / ghelijck wy in haer versamen van Mars hebben verhaelt / dat de teghedeelinghe dinghen ghematicht wesende / de Weerelt vast in wesen houden: want toorn / tijdicheydt / wreedtheidt / en dergelijcke hoofteden / waren sy niet versacht en verbetert / met vrendelijckheydt / liefde / goeder tierenheyt / en sulcke deugden meer / allen welstant en booz.

Leerlijck uytleggh op Hyacinthus.

Leerlijck uytleggh op de Cerasten.

Ganymedes is Aquarius.

Versterliche verclaringhe op Hyacinthus.

voospoet der Menschen/ oft der We-
relt/ soude grondlijck verballen. Dat
dees wyede Menschen in gehoornde
Stiere veranderde/ wijst aen/ dat sulc-
ke moozders/ oft onmenschlijke lie-
den/ onredelijc worden/ woest en stout/
want niet den hoozen oock stoutheyt
wozdt beduyt. By Pygmalion op zyn
handtwerck verliest/ zyn te vergelijc-
ken/ die op hun eyge goede wercken te
seer verliest/ hun selve betrouwen/ daer
nochtans tieven niet in en is te vindē/
tot datse upt hun selven gaen/ en kee-
ren tot de rechte Venus, waer mede te
beduyden is/ de rechte liefde Gods/ en
des naesten/ waer door de deuchde dan
lebhende en vuchtbaer worden. De
Fabel van Myrrha, willen eenige/ heeft
een natuerlijcke meeninghe/ dat het is
eenen Boom by den Sabei, die van der
Sommen crachtige stralen daer ontfen-
ken wozdt/ en ghelijck de Sonne den
Vader is gheheeten van alle ghewas/
wert verfiert/ dat Myrrha op haer Va-
der verliesde/ dewyl de Sonne desen
Boom verhitende doet splyten/ daer
dan uytspuyt/ die costlijcke Myrre/
de welke dan baert Adonis, dat is/ ee-
nen soeten reucke/ want Adonis is soet
gheseyt. Eer wy nu tot Adonis Fabel
comen/ laet ons Atalanta vooz nemen/
en Hippomenes. Sonder langhe ver-
tellinghen te maecten/ wy sullen ver-
staen en mercken aen dit gulden Ap-
pel rapen/ datter gheen dingh ter We-
relt soo crachtich en is/ om de ghesta-
dicheyt/ eerbaerheyt der Vrouwen te
buyghen/ haer cupsch voozemen te
bzyken/ en haer reyn ghemoedt/ hoe
crachtich/ beblecken en beweghen/ als
het gout/ moozdsterre des herte: want
het schyn oft peders herte met den
sepl-steen der begeerten bestreken zyn-
de/ van dees blickerende Sterre wozt
aenghelockt en ghetrocken/ en dat het
menigh met Atalanta, in den loop ver-
hindert/ te weten/ in de loopbane der
oprechticheyt: want om tijdelijck ghe-
wins wille/ worden de Menschen van
den gierigen lust niet alleen ghedreven
tot grooten arbeypd en commer: maer
oock upt den rechten wech te loopen/
tot seer diep in 'twelt/ van ghewelt/ lo-

Van Pygma-
lion, leerlijc
uytlegh.

Van Myr-
rha, natuer-
lyc uytleggh.

Van Atalan-
ta, en Hip-
pomenes,
leerlyc uyt-
leggh.

gen/ gebeynstheyt/ meynedicheyt/ on-
trouwe/ die verpe/ roof/ moozdt/ en be-
dzoogh. Ghelijck dese looyster diep in't
velt liep om 't gout/ en de eere der ver-
winners gemiste: desghelijck verliest
menich/ om synen rijckdom meer en
meer vermeerderē/ so buytens weegs
looyende/ syn eere en goeden naem. So
doen oock eenige eerbaer Maeghden/
en Vrouwen/ die door giften verwon-
nen/ en omghecocht wesende/ worden
heel onbeschaemt/ en oneerlijck/ datse
ten lesten niet en letten op Godlijc ver-
bont/ oft eenige heplige Wetten: gelijc
als Atalanta, met haren Hippomenes,
de heplighe plaetse van Cybele beblec-
kende/ aenwijst/ datse so verre comen
verblint te wesen/ en ghewendt tot een
beestlijck wesen/ ghelijck dese twee in
Leeuwen veranderden/ datse qualijck
af laten comen: doch ist gheluck/ als sy
noch inden waghen van de Goddinne
der huysheyt/ in't jock des redens hen
ondergeven/ gespannen/ en de Godlijc-
ke Wetten onderwozpen te worden/
also dees twee gheseyt worden in Cy-
belis wagen te zyn gespannen gewoest.
Keeren wy nu tot Adonis.

Van Adonis.

Adonis gheslachte is van onsen
Poet ghenoech beschreven: doch
Lycophron maect hem den soon van
Thias, en niet van Cinyras, den Coningh
van Cypers. Venus op hem seer ver-
liest wesende/ was Mars haren ouden
Vyer soo tooznich op Adonis, dat hy
een wilt Wercken verweckte/ en ster-
de om Adonis te dooden: en alsoo haer
Venus seer looyende/ haeste de Adonis
te hulp te comen/ quetste haer boe-
ten in de Roos-boomen/ waer van de
Roosen/ die eerst niet dan wit waren/
zyn oock root ghewozden. Venus
en Proserpina beyde om te seerst be-
Adonist waren verdraghen hem ses
Maenden by beurten te hebben. Dat
syn Moeder begheerde in Boom te
zyn verandert/ grootlijck haer ghe-
moedt ghebeten voelende/ van een
bitter leed wesen over haer snoode en
onwetlijcke bloedschande/ wijst aen
de oozsaecten/ en beginselen van sulc-
ke so

De roode
Roosen soo
gheworden
van Venus
bloedt.

ke soo droebe uptcomsten heel te ver-
wyden/ oft te wyckē/ op datmen eynd-
lijck zyn Siele niet en vindt jammer-
lijck door-boozt en door-beten/ van de
scherp beschuldigende knaghende ghe-
dachten. By de jacht-lievende Adonis,
is te ghelijcken d'onbedachte Zeught/
die den raedt der Hemelscher liefde
verghetende/ niet en blydt/ oft hem en
ontrecket van het gheselschap der hoo-
beerdighe/ roeckloose/ en wyede Men-
sche/ die met alle wapenē der boosheyt
zyn aenghedaaen/ oft bereydt alle quade
wercken te begaen. Ghelijck Venus ha-
ren Adonis wel hadde onderwesen/ de
gewapende Dieren te wijcken. By den
Leeuwen zyn te verstaen d'hooverdi-
ghe: by wilde Werckens/ de wyede: by
Herten/ d'onachtsame: want den Hert
laet hem/ met nae de Ruyt te luysteren/
bedrieghen/ en vanghen/ daerom soude
hy hem liever tot ongewapende Dierē
hebben begeven/ als Koningē/ Hasen/
en derghelijcke: met den Koningē die
hun in holen weten te verbergen/ te lee-
ren voozichtig wesen/ en met de Ha-
se wakentheyt/ oft wackerheyt/ en een-
saemheyt/ om hem tot leeringe en wijs-
heyt te begheben: want den Hase altyt
wacker is/ en de eensaemheyt/ gherust.

Leerlyck
uytlegh op
Adonis.

Eyndt des thienden Boecks.

Wtlegginge/ en sin-ghebende verclaringe

op den Metamorphosis Publij Ovidij Nafonis,
Dooz C. V. M.

Het elfde Boeck.

Van Orpheus heb-
be wy in't vooz-
gaede boec meest
al wat wy te seg-
gen hadden ver-
gen hadden ver-
Van Thracischen Orpheus hier 't doot ghebeente licht.
Wien Iuppiter ghedoot heeft met een vyerigh schicht.
Paulianus seght/
dat de Nachte-
galen/ die hun wesen hadde ontrent het
graf van Orpheus, veel soeter en consti-
gher songhen als alle ander. Syn graf
was in Macedonien ter plaetse/ Die ge-

haelt/ oock verscheyden meeninghen
van zyn doot. Eenighe meenen/ dat
hy van Iuppiter in Thracien was ghe-
blyent/ soo dit Graf-schryft van Leo-
nidas oock uytwijst.
noemt: en alsoo zyn leden opt velt lagen
verscheurt/ en vooz den beesten/ hebben
de negen Muses hē begrabe. Syn hooft
was langhs de Vliet Hebre gedreven
tot Lesbos, en daer begraven/ zyn Bedel
oft Harp onder den Sterren gestelt/ en
verreert.

Witleggh
op d'Harpe
van Orphe-
us, in Sterren
verandert.

verciert met neghen claer Sterren: want elke Mula, oft Sang-Goddinne / hadder eene toe ghegeven / waer hy te verstaen is / dat des Menschen deughtsame / en eerlijcke daden / in der eewicheyt blinkende / vermaert / en in ghedachtinis blijven. Nu volght van Silenus, en Midas.

Van Silenus.

Wie de Ouders van desen Silenus waren / en vind' ick niet / dan dat hy was van der stadt Malea in Macedonia / ghelijck Pausanias en Pindarus verhalen: doch Catullus seght / dat hy was van Nyfa, stadt in Indien: syn Moeder soude syn gheweest eenighe Pymphie / die minder als den Goden / doch meer als de Menschen was. Hy was den Woedster-heer / oft opwoeder Bacchi. Lucianus seght / dat het was een oudt Man / cleen van ghestalt / bet / en wonder seer gebuycht / pynckneusigh / kael / hebbende langhe scherp-puntighe ooren / bevende / en steunende op eenen stock: hy sat veel al bockende op synen Ezel / met een ghele langh cleedt / als een Vrouw. Hy is gheweest een dapper Hoofstman / oft Krijghs-overste onder Bacchus, en den alderbest betrouden / die oock een slachorden wonder wel schicken conde. Virgilius in syn seste Woer-liedt seght / dat hy meest altijdt dzoncke was. Onsen Doet in syn Wyagie-const seght / dat hy altijdt een deel Satyren by hem hadde / die hem / als hy dzoncke van den Ezel viel / wederom daer op hielpen. Paulanias seght oock / dat de oudtste onder den Satyren Silenus wierden ghe-noemt. Van synen Ezel / syn wonder stucken vertelt: eerst / doe Iuppiter bevochten was van den Reusen / maecte hy sulck een ghebruesch oft gecryt / dat de Reusen de vlucht namen / meenende dat het eenich breeflijc gedrocht was / dat de Goden tegen hyn aenbrachten. Oock dzeeff hy den Indianen op deser wijse in de vlucht / doe Bacchus daer krijgh woerde: so dat dit beest namaels oock most onder den Sterren. Men seght / dat Midas den Silenus eens be-droogh: want wetende / dat desen ou-

Ghefaknis van Silenus.

den Man seer Wpn-liefdigh was / liet in een Fonteyne Wpn gieten / en laghe legghende hem vanghen: maer om dat hy wist dat het van Bacchi volc was / dede hem goedt onthael / en gaf hem ten thienenden dagh wederom / hebbende van Sileno veel uytnemende en bezorghen dinghen gheleert / als van de vzeemde onbekende Indië / oft der ghelpecke. Strabo in syn thiende Boeck seght / dat de Satyren, Silenes, Bacches, en Tityres, waren Demons, en diensaren oft knechten van d'ander Goden. Met dese Demons waren by d'oude Heydenen verstaen / de inbeeldinghen der Menschen / hebbende 's Menschen gheest in hun gheweldt / en hielden hem als in eenen spiegel voozen de dinghen / daer sy toe ghenegen maecten: van welke ghedaenten / de Ziele in't verkiefen niet reden haer niet beradende / veroorzaekte den Menschen groot onghelbal / en teghenspoet. Silenus soo uytghebeeldt / als verhaelt is / op synen Ezel / en med' gheselle van Bacchus, wijst aen / dat de dzonckaerts veel alsoo van wesen syn / bevende door t onnatigh dzincken / en ghemeenlijck bet / en gelyck den Ezel van cleen onthoudt en verstant: oudt / om dat den ouderdom seer tot den dzanck is genegen. Den Ezel by den Sterren ghestelt / mach den Menschen tot een opmercken / en waerschouwen dienen: want het overdadigh dzincken / maect 's Menschen gheest en lichaem onbequaem tot alles / wat nut / goedt / eerlijck / en bequaem is / als gheheel verezelt wesen.

Van Midas.

Midas, Coningh van Lydien / oft Phrygien / was de soon van Gordius, en Cybele, Moeder der Godē. Hy was den rijksten Pzinte van synen tijt / waer van hem een vooztecken vā in syn wiege geschiede / naemaels sulck te worden: want de Mieren / daer hy lagh en stiep / brachten hem met groot neersticheyt Terwe granen tot aen syn mont. Men seght dat Bacchus, wesen de in Indien / door syn Landt treckende / daer liet Silenus, so vol wesen-

Van den Demons, wat het waren.

Sin-gevende uytleggh op Silenus.

Gefchiedige verclaringe van Midas goud maken en Ezels ooren.

de / dat hy niet boozt en mocht: welken banden Boeren ghevanghen / en tot hem ghebracht synde / hy Baccho weder stierde: waerom hy de Const ghereeigh / van alles goudt te maken / wat hy aenraekte. Nu is wel te ghe-looven van desen Midas, hoe dat hy was een uytnemende rijk / doch vzeck Coningh / die om goudt vergaren / alle dingh schier vercocht / nouw niet tot noodtdruft behoudende: en om dat hy van soo beestigh verstant was / werden hem d'Ezels ooren toeghevoecht. Eenighe meenen het was / om dat hy soo goedt ghehoor hadde / ghelijck men den Ezelen toe epghent te hebben: ander meenen het was / dat hy veel luyfsterende bespieders hadde / die hem alles aenbrochten. Sommighe segghen / dat hy door syn groote giericheydt om gheldt / oordeelde heel on-verstandigh en ongherechtlijck / en daerom t gherucht hadde van Ezel-oorigh te wesen. Ander meenen dat het was / om dat hy in Phrygie won twee sterckten op twee bergghen / die Ezels-ooren hieten. Ander / om dat hy oock de ooren wat langh hadde. Hier van syn meer meeninghen / die wy voozby gaen. Dat Midas Sileno wel dede / en weder schickte / en mocht kiesē sulckē loon als hy wilde / wijst / dat het Gode aengenaem is / dat men den vzeemding mildt en weldadigh zy. Ten anderen de dwase begeerte van Midas geraecht en bestrafte de gierighe Menschen / die hyn selven / en humen naesten menich-mael vercochten / en schadigh syn / door hyn onnatich en sot begheeren: want het gheschiedt wel / dat Godt den gierighen alles toelaet wel te ghelucken / en dat nae syn begheerte syn saecken hoorspoedich syn: maer alsoo rijk-dom gheen giericheyt can versaden / so voelt hy noch altijdt hongher / en dorst / om meer hebben. Seer goedt ist dan / als hem dees onversadicheydt begint verdzieten / dat hy tot hem selven comt en keert tot God / biddende van sulcke onnatighe begheerten te syn ontlagen / en dat hem God dan de genade doet / dat hy door beteringhe afghewasschen wort / door een bloepende

mildtheyt tot den behoeftigen / dat hy hem dan in eenfaem plaetse van self heimisse begheeft: soo worden dan syn Ezels ooren / dat is / syn onverstandige voozleden wercken / bedeckt / en verge-ten. Door der t verkeert oordeel van Midas wijst aen / dat d'onverstandighe Menschen meer in weerden hebben de aerdtliche dinghen / met Pan afgebeelt / dan de Godtliche / en Hemelsche / by Apollo verstaen wesen: en dit valsch oordeel wordt met den Ezels-ooren aenghevesen. Wanneer dan eenighe groote Heeren oft Coninghen on-verstandigh heerschen / valschlijck oordeelen / en beestighe wercken doen / soo con-nen sy met al hyn macht noch rijck-dom / het quaedt gherucht niet bedeken noch verstoppen / oft de rieten / dat syn de penen der Schrijvers en Dichters / en openbarent in het beschrijven huns lebens. Oock wijst aen des War-biers stemme / in elappende riet verandert / dat geen dinghen ter Weerelt soo heymlijck en geschiet / oft het can openbaer worden: waerom de Menschē sich moeten ingden / yet quaedts oft oneerlijc te doen / wetende dat (gelijck men seght) mueren / boschen / en haghen / ooghen en ooren hebben / en dat niet quaedts ongheweten / noch ongesirafte en blijft. De Doeten versteren / dat op eenen tijt de Goden ober een gedragen hadden / Iuppiter te roozden en binden / t welck hem van Techys te kennen synde ghegeven / den Goden hier van heeft ghestraft / en dat Apollo, en Neptuno was opghelept neghen Jaer lang te dienen den Coningh van Trojen / Laomedon, den Wader van Priamus, en werden daer te wercke ghestelt in't bouwen van de muere der stadt Trojen booz seckeren loon: maer Laomedon wouw niet alleen syn belofte hyn wepggheren te holdoen: maer dzeygh-dese / met afghesneden ooren / ghebonden wech te schicken in eenighe vzeemdt Eplandt / so sy noch met loon eyschen hem bemoeypden: waerom hem van de straffen gheschiedt soudē wesen / daer onsen Doet van verhaelt. Nu by dat Herodotus beschrijft / en is maer versteringe / dat dese twee Goden

Leerlijck uytleggh van Midas ver-keert ooren.

Gheschiedi-
sche vercla-
ringhe, van
dat Apollo
en Neptu-
nus Troyen
bouwden.

Van Laomedon, en sijn
dochter Hesi-
one, die
Hercules
verlofte.

de Tropsche mueren hebben gheboort: maer dat Laomedon het ghelt dat Apollo en Neptuno gheoffert was/ heeft gebuyck om sijn Stadt mede te timmeren. Aengaende nu sijn dochter Hesione, dese was van Hercules verloft/ repende met den Helden/ om 't gulden Vlies te helpen winnen/ verstaende dat sel Zee-ghebrucht/ gaf den Vader sijn dochter weder: waer voor hy hem beloofde dertigh Godlycke Peerden: doch onsen Boet seght/ twee witte Peerden. In de wederom comst/ werden tot Laomedon als Gesanten gesonden Iphiclus en Telamon, om den beloofden loon: maer bzekende Godlycke en Menschelycke Wetten/ steldese ghevanghen/ en lepde laghen om de Vlies-helden te verstaen. Hier waren al sijn kinderen in raet en hantdabich/ uytghenomen Priamus, segghende: dat men niemant/ hoe vzeemt hy was/ en most weygheren te doen wat recht en redelyck was. Maer geen gehoor hebende/ dede heymelyck den gevanghenen twee sweerden/ segghende: dit sijn de sleutelen uwer verlossinghe. Hier mede dooden sy de wacht/ en sijn los comen by hun gheselschap: waerom sy Tropen aenbieten/ en wonnen. Hercules hebbende gedoot Laomedon den Coning/ gaf Hesione te Wyue Telamoni, die d'eerste was int beklinnen vander Stadt: en maecte Priamus, om sijn redelycke beleeftheit en gerechtigheyt/ Coningh in des Vaders plaetse. Dese versieringe soude gebouwt sijn op een geschiedenisse/ te weten/ daer was eenen Coning Cetus, die om eenich schil oft oorzaecke kringh hadde met den Tropanen/ welker lat hy grootlijck/ en onberstens beschadighe/ soo dat de Tropanen met hem verdragh maecten/ te gheben Jaerlijck eenigh ghetal Peerden/ Schepen/ oft Macghden/ het ghene hem soude believen: want 't gelyc doe weynich in ghebuyck was: maer doe den tijt verschenen was den tribuyt te betalen/ quam Laomedon, die hem nu beter verstaen hadde self in Cetus Landt vallen: waer teghen hem Cetus met alle macht stelde/ doch verghes: want Laomedon hadde Hercu-

Geschiedi-
sche vercla-
ringhe, van
't verlossen
van Hesione.

Leerlyck
aenwys op
den racellag
der Goden
tegen Iuppi-
ter, en van
d'ontrouwe
van Laomedon.

lem t' spner hulpe ghecreghen met een groot volck/ so dat Cetus inden strydt/ met al sijn macht is ghebleuen. Nu was misschien onder 't ghetal der beloofde dochters oock begrepen Hesione, welcke Laomedon daerom Herculi te Wyue beloofde/ met een getal Peerden/ voor den tocht en dienst die hy hem dede: maer dat door het ontouch wick weygeren/ therhaelde Tropsche innemen/ met 't gebolgh is gheschiet. Om nu dese versieringen tot eenen sinte bzeughen/ siet men/ hoe dat het den genen dickwils qualijck gheluckt/ die tegen sijn Wettige Overheyt/ teghen recht en reden hem verheft: ghelijck het den Goden geschiede/ die Iuppiter wilden ghevanghen nemen/ en binden. Voorder met desen Tropschen Laomedon, worden hardelyck bestraff alle meynedige/ trouwloose/ en ondankbare menschen/ die dickwils gestraft/ en tot ongeluckigen eynt comen. Waer by men geleert sal wesen/ oprechtlyck met peder te handelen/ sijn woort trouwlyck houden/ en sijn welbaders na behooren dankbaer te wesen. Nu volgt de Wyulft van Thetis: maer niet Tetys: daer wy nu het onderscheydt behoeven te toonen.

Van Thetis, en Tetys.

Thetis was de dochter van Chiron, alhoewel dat haer Homerus inden Loffang van Apollo maect de dochter van Nereus: dese werdt Wyulft/ de we van Peleus, en hadde 't gherucht/ de schoonste Wyuwe van der Werelt te wesen. Dese was gebuyt van Iuppiter, Apollo, en Neptunus: maer also Iuppiter haer meende trouwen/ werdt hem gheseyt de woortsegginghe van Themis, datse eenen baren soude/ die meer als den Vader soude wesen/ so wy int eerste Boeck hebben verhaelt: waerom sy bestelt werdt te trouwen met eenen stercken. Tetys (aldus ghespelt wese) was de Wyulft/ van den Ocean, en de dochter van Hemel en Aerde/ so Hesiodus getuycht: sy wordt gheheeten de Moeder der Goddinnen/ en den Ocean wort hen Vader gheeten. Nu om het onderscheyt te weten/ en wat

en wat met dese twee gheseydt is: by Thetis wort verstaen/ de hoofstosse/ oft element des waters: en by Tethys, eenen vergaerden hoop waters/ oft bochticheyt/ bequaem tot der woortsegginge. Tethys met haer Man Ocean hadde groote menichte van kinderen/ om dat de Sonne met der hitte op treckt uyt der Zee veel dampen/ waer uyt veel Woznen en Vlieten ontsaen/ gelyck wy int eerste Boek hebben verhaelt/ daer wy van den Pymphen/ Wyaden/ en ander hebben gehandelt. Onder al den hoop van Tethys en Ocean kinderen/ wort oock getelt Tyche, soo veel gheseydt als d'abontuere/ oft onweder/ om dat de Zee-vaert volgebaers en wonderlijcke abontueren is. Nu de woortverhaelde Thetis hadde het gherucht/ de schoonste Wyuwe vander Werelt te wesen. Men seght (sept Apollodorus) dat Iuppiter en Neptunus vast woorden hadden/ wie haer trouwen soude: maer Thetis wou by Iuppiter niet slapen/ om dat hy haer opgevoedt hadde: waerom Iuppiter toornig wese/ gaf haer te Wyue aen eenen sterckijck: doch het schijnt/ de woortsegginghe van Themis dede den Goden haer te vzen affoeten. Thetis veronweerdicht/ datse een Mensch moest trouwen/ veranderde haer in veelderley gedaenten: doch heeftse Peleus door Prothei raedt ghevanghen/ en tot een Wyulft/ behouden. Ut dees woortlycke weerdtschap is ontsaen d'oorzaeck van een Illiade, dat is/ een onepndtlyck quaedt/ verbriet/ en ellende/ het welcke den Grieken/ en Barbaren heeft overballen/ en verbult: want Iuppiter liet tot dit heerlyck Wyulft-mael (dat op den bergh Pelion gheschiede) roepen alle Goden/ uytghenomen de Tweedyacht: de welke toornig/ om datse achter gelaten was/ heeft daer een listigh quaedt aenghe-richt en berockt/ werpende onder den Goddinnen eenen gulden twist-appel: want daer was op gheschreven. Dese gulde Appel schoon/ sy de schoonste hier te loon. Sy hadde dese Appel snellyck met haer wyulft Wyulft-bleughen gheweest halen by den Hesperiden/

Peleus h oot
lyck met
Thetis.

Athlas dochteren/ en door veel biddens vercreghen/ en sulcken sin van schrift op ghesneden. Mercurius nam hem eerst op/ en de woorden ghelesen hebende/ wou elcke hē voor haer hebben/ en behouden. Enige meenen/ dat Iuno hem eerst inde hant creeg. Tweedyacht verborzen in eenen Zhenboom/ sat vast toe en sagh/ hoe dit haer gherockte werck ghesponnen soude worden. Alle Goddinnen hebben hem gelaten/ dat hy een van de dyp Goddinnen/ Iuno, Pallas, oft Venus, te deele soude wesen. 't Gheschil onder dese wert soo groot/ dat het voor Iuppiter quam/ dat hy als recht Richter het oordeel gabe/ 't welck hy niet wilde aennemene te doen/ om van geene ondanc te hebben: oock schilden sy weynich oft niet in schoonheyt/ begheerde daerom/ dat sy onderlinge hen souden verdragh/ oft een ander Richter uyt 't gheselschap verkiesen/ dan wou hy 'toordeel pzeoben/ bevestighen/ oft van ontweerden wijzen/ en nietigen. Sy vzeesende eenighe gunst/ oft ongunst/ doersten dat niet aengaen. Der Goden schencker Ganymedes riedt hen/ een Menschlyck Richter te nemen/ die ebenwel afcomstigh was van den Goden/ daer toe woortstellende sijn Neef Paris, Priami soon/ 't welck den welspreker Mercurius oock toestont/ en raedt saem achtede te wesen/ segghende: dat Paris Alexander een recht Richter was onder den Herderen/ geen Menschen aenstende/ verhalende tot waermakinghe een wis teeken der gerechtigheyt aen Paris gessen te hebben: want vliegghende by gheval in Iuppiters boodtschap over 't gebergte van Ida, sagh hy Paris, lenende op sijn Herder-staf oft make/ sijn Weerdende/ terwylen quam in sijn kudde eenen vzeemden Stier/ met vzeeslyck ghelaet en ghebul/ bespringhen sijn aldermeesten en sterften Stier/ welchen nae langhe ghebecht eyndelijck veldtvluchtich werdt: waerom Paris desen vzeemden verwinner met Roosen en ander Bloemen sijn hoornen becransende/ seer heeft ghevzen: maer den sijnen bekeven/ en veracht. Met dese vertellinghe/ de

L

God

Goddinnen verwilligt wesende / gaf Iuppiter Mercurio den Appel / hen daer te gheleyden / hoewel hy wist dat het Tweedzachts oystel was / en datter veel swaerhepdt wel mocht upt ontfaen. Mercurius den Goddinnen den wegh wijfende / quam aen / oft op den bergh Ida, daer toonde hy hem de velt-schen Riehter / sittende in een schaduwigh Cliz-hol / in zyn eenichep / daer de Goddinnen ghenuecht in hadden / hem siende daer in soodanighen wesen en ghelaet. Mercurius dede de boodtschap / waerom sy daer door Iuppiters begheerte en bevel waren ghekomen. Dese dyp Goddinnen hebben veghelijcke om te vziendlijckst hem in het besondere aenghevallen / met smecken / en groote beloften : Iuno wouw hem gheben Asia en Europa te heerschen : Pallas, hem den wijsten en dencht-saemsten Man van heel Grieken lant maecten : Maer Venus die hem aldersoetst wist te kittelen / en te stree-len / beloofde hem d' alder schoonste Vrouw van der Weerelt / wouw hy bonnissen haer te gonst. Euripides in zyn Troades seght / dat Pallas hoven de belofte van wijfhepdt / en dencht / hem beloofde heel Griekland te doen winnen. Apuleius in t' chiende Boeck zijner veranderinghen / schrijft / dat hy (noch Esel wefende) sach 'toozdeel van Paris in deser voegen. Den bergh Ida, daer Homerus van verhaelt / wasser gheboots van hout / al met groenhepdt besteken / en van den top vloeyde een hazne / Driet-water witspelende / wep-nigh Geytghens scheerden de ruwde-kens : Daer was toeghemaeckt op de wijse van den Herber Paris upt Dyp-gien / een lustigh Jongling / over togen zijnde met eenen ghebruyden lijfrock / van zyn schouderen hingen Barbar-sche cleederen / t'hoofst was met eenen gulden tulbant bedeckt / vepufende al-dus ober t' Wee te heerschen. Daer by was noch een naeckte Jongling / upt-muntende door zyn schoon ghele hapy / een jeughdigh manteltgen bedekte dechz zyn sincke schouder / en onder zyn hapy sachmen verheben spittse kno-zen of doppz bā claeer blinkende gout

geblochten / en als door Maeghschap onderlinghe vereenicht / en gheschickt wefende. Dese met staf oft roede be-dupde Mercurium, en quam ghelijck springhende voort ghelopen / eenen Appel verguldt met kletter-goudt in zyn rechterhandt hebbende / gaf die Paris scheen te wesen : Met knicken bewijfende / wat Iuppiters gheboot was : En schickte daer nae wederkerende hem strax upt t' ghesicht. Daer op volght / en comt voort een dochter / eerlijck van wesen / Iuno ghelijck ghe-daentigh wefende : want een witte Co-ningz Croon ondzucte haer het hoofst / en haer handt was met eenen staf ghe-laden. Daer dzongh noch een ander in / die ghy Minervam sout ghemeent heb-ben : t'hoofst was haer met eenen blinc-kenden Helm bedeckt / sy verhief haren schilt / en swickte de spietse / wefende ghestelt ghelijck als sy is / wanneer sy strijdet. Boven dese isser noch een an-der doozghetreden / uptmuntende dooz een aensienlijck rieraet van lieflijck-hepdt eens Godlijcker verwen / bedup-dende Venus, recht in sulcke ghestalt-nis soo sy was / doe sy Maeght was / wel betuygende een volcomen schoon-hepdt / met een bloot en ongedeckt lich-haem : Dan dat sy met een doozschij-nigh sijden cleepke / beschaduwde haer sichtbare Drouwlijckhepdt : Doch dit frengighe sijden cleedt werdt altemet minlijck ghenoech van een nieuwhier windeken / dertel wefende / verblasen : So dat de sijde verschoven wefende / de bloem haers jeughts werdt ontblood : en somtijds dit weeldigh windeken / haer toeaessende / dede t' cleepken dacht den lichaemlijcke leden aenle-ven / der wellust seer levende hier dooz minne-lockende. De verwe deser Go-din was gedeelt : Het deel dat van den Hemel quam / was wit van gedaente / en dat van der Zee comt / Zee-groen. Haer ghesellinnen Maeghden / die mer Goddinnen meende / ginghen ontrent haer. Maer by Iuno, Castor, en Pollux, welker hoofden bedeckt met helm / die met roper beslaghen dooz scherpe-puncten der Sterren / wtnemende ge-leken te wesen : Doch dit waren oock

Her staegh wesen van Iuno.

Minerva ghalt alt.

Veneris lieflijcke beval-nicheyt.

T'geselschap van Iuno, en haer beloffe.

Vonnis van Paris.

Een vertooninghe van het vonnis van Paris, door Apuleium aerdig beschreven.

maer toon-jonghlingen. Dese dochter terwijt haer de dertel Dyp verscheyden wijskens singhende was / boort-gaende met een stil / en onghemaecte statichepdt / beloofde met een eerlijck toeknicke den Herber / dat sy hem soude gheben t'heel Rijcke van Asien / in dien hy haer den prijs toefepde. De strijdbaer Goddine Minerva, was verknapt met haer twee schildtkna-pē / schiz / en vzeese / danfende op bloo-te sweerden : achter haer song een Dyp een Doolghsche Ho / Ho / vermen-gende onder een grof gebom / en scherp gherlanck / op de wijse van een Crom-pat / de wackerhepdt van een licht ghe-dans verweckende : dese met een onge-rust hoofst / en schizcklycke ooghen in t'aensien / met een snel en vluchtich ghe-laet / wees Paris met vzolpcke boot-sen / soo hy haer de verwinninghe der schoonhepdt gabe in handen / dat hy dooz haer hulp cloeck / en vermaert dooz krijghsthe verwinninghen soude worden. Dier Venus, met groote gonst der schowplaets / soet laechende / bleef staende lieflijck midden het Cooneel / omstort met seer blyde cleentgens / welke ronde en melck-witte kinder-kens siende / soudt meenen te sien de Liefdekens / en dat de waerachtighe Liefdekens / oft Cupidines, upt den De-mel / oft upt de Zee wel te pas daer co-men vltogen waren : want met vlerck-kens / pylkens / en ander gestaltnis des gedaentes / quamen sy over een. En ge-ljck offe een Dyploft-mael woude bedienen / blonckē dooz haer die Jong-zouwen met schimmerende Fackel-len : en hier was t'becoortlijck geslacht der dochteren : hier waren de seer aen-ghename Gratia : hier oock de schoone Hora : welke met de stropen gebloch-ten en losse bloemen haer Goddine bereerende / een seer aerdigh ghedans ghemaekt hebbende. Venus schoon-hapzigh / der wellust Goddine / ter-wiglen veel gaetse Dypen / vereenicht met Lpdische Liedekens / geluyt ga-ben / en der toefinders herten stroock-ten / oft soetlijck streelden / begon haer lieflyck te bewegen / en langhsaem met eenen vertoebenden tredt sachtlijc

te gaen dooz de golbende vlercken / en met het hoofst allenkens winckende op t'hoet Dyp-gheluydt / met frap-erlijcke bootsen haer stappen te planten / en te verhooghen / somtijds met een seheel loncken / somtijds met straf vzeppghende oogh-appelen / werdt altemet te springhen / alleen met den ooghen. Dese / alsoo sy eerst quam in t'sichters ghesicht / scheen met t'vup-ghen van haer armen te beloben / in dien sy booz d'ander Goddinnen waer gheset / datse Paridi soude ghe-ben te Houwlyck de besonderste in schoonhepdt / en eene haer selven ghe-ljck. Doe heeft den Dypgischen Jonghlingh met ghewilligher her-ten / den gouden Appel / die hy in syn handt hadde / als een stem van ober-winninghe / dit Meysken toeghelangt en ghegheben. De verclaringhe die Apuleius hier neffens doet / sullen wy een wepnigh laten berusten. Paulanias seght / dat ten tijde van dit vonnis / Venus herselschap was met de dyp beballijckheden / oft Gratten / hare / en Bacchi dochteren / sonder welker we-ten / sy niet en doet / en zyn haer toeghe-epghent : oock hadde sy by haer doen comen Hymenæum, Cupido, en de Lief-dekens. Dit vonnis aldus ghegaen / waren Iuno, en Pallas, op den licht-beerdighen Riehter Paris, seer t'on-vreden : twelck naemaels de schoone Stadt Tropen met grondigh verderf heeft moeten goedt doen / en jammerlijck becoopen : want Helena, die doe ter tijdt de schoonste van gantsch Griekelant was / Iuppiter oft Tyn-dari dochter / een Dypszouwe van Menelaus, den Coningh van Sparten / oft Lacedemonien / van Paris ont-schaecht wefende dooz Veneris bedryf / wert met langhen krijgh / en t'herlies van menich edel heldt / weder ghetre-ghen. Nu behoeben wy te verhalen van Paris, om weten syn gheslacht / en wat hy voort een was.

Van Paris.

Paris was den soon van den Troy-schen Coningh Priamus, en de Co-ninginne Hecuba : de welke met dit

Venus cryght den Appel.

T'geselschap van Pallas, en haer be-loft.

T'geselschap van de lief-lycke ve-nus, en haer beloffe.

Voorlegh
over den
droom van
Hecuba over
Paris.

Paris by
den Herde-
ren opghe-
voedt.

Paris wordt
ghenoemt
Alexander,
dat is Mésch
jager, waer-
om.

kindt bezucht wesende / droomde te hebben ghebaert een vlammiende fac- kel / die heel Asten in brandt stelde / en aenstact. Welckē droom den boozseg- gers verhaelt / en vertelt wesende / booz- sepden / dat den soon die sy dzoegh / sou- de veroozaken den ondergangh / en t' verberf zyns Vaderlants : Waerom Coningh Priamus, soo haest het kindt ghebozen was / dat bestelde aen zynen Berder Archelaus, om te bzenghen in de bosschen booz den wilde Dieren: al- waer dit kindt van een Beerinne ghe- bonden wesende / soude gesoocht zyn ge- weest den tijdt van vyf daghen. Ander segghen / dat Hecuba hem heimlyck op liet voeden onder des Coninghs Ber- deren / op den berg Ida. Senige mee- nē / dat Archelaus dit kint opboede als zyn eyghen. Paris tot ouderdom zyns jeughts gekomen wesende / werdt upt nemende schoon / sterck / en in alles seer gheschickt: Soo dat OEnone, een Weldt-nympe daer op het landt / op hem seer verlesede / en hadde by hem twee kinderen. Ontrent desen tijdt / be- wees hy zyn moedicheyt / en boosheyt: Want des Coninghs Priami Dee ghe- rooft / en ontzoben wesende / Paris dit te weet comende / vergaderde soo veel Berderen als hy mocht / vervolgde en versloegh den Rooveren / en bzacht den roof wederom : Waerom hy ghe- noemt wiert Alexander, dat is mensch- jagher ghesepdt. Hy was oock ver- maert / te wesen van goeden Gheest / en een oprecht Mensch / soo dat hy al- le oneenicheden / die onder den Berders ontstonden / te neder leyde en slechtede / alsoo verhaelt is. Na dat hy den God- dinnen gebornist hadde / ist gheschiet / dat Hector te Troepen steek-spelen / strijden / en woystelinghen / om prijs te winnen / liet uproepen. Doe gaf den Berder / die Paris opgheboedt had- de / hem te kennen / dat hy niet en was zyn soon / ghelock hy hem wel hadde doen te verstaen tot doe ter tijdt: maer dat hy was den soon van Coningh Pri- amus en Hecuba. Hem radende te gaen / sonder hem bekent te maken / zyn macht beproeben met die ander Bee- ren: En indien het gheschiede / dat

men hem om sijnen Boerschen Berder- schen staet versmaedde / sy soudē de bundselen / kints doecken / en ander lit- tepcken / daer hy mede wegh ghe- bzacht was / ober gheben / en hem al- soo bekent maecten. Hy volghde den raedt: Hy quam tot Troepen / en wo- stelende met den Prince Hector, wierp hem kloecklyck ter aerden. Hector be- schaemt en toornigh / dat sulck van een Boer hem gheschiedt was / was quaet ghenoech om den selven met zyn sweert te dooden: Maer die verhael- de dinghen ghetoont wordende / werdt ghekent / en vriendlyck aenghenomen onder den kinderen Priami.

Van Helena.

VAn Helena geboort upt het swaen- ep / hebben wy verhaelt in t' sefte Boeck: Doch meenen haer eenighe te wesen Dochter van Tyndarus, Coning van Oebalien, en van Leda. Ander seg- ghen / datse was dochter van Nemesis, en dat Leda alleen haer Doedster is geweest / en Iuppiter haer Vader. Dese Helena was soo upnemende schoon / dat haer bevallijckheyt tot haer trock- de liefde van alle de Princen van ghe- heel Griecklandt. Alsoo dat sy al t'sa- men hun vergaderden ten Hobe van den Coningh Tyndarus, om haer te hou wlyck te begheeren / en om te sien wie haer soude verkrighen / alhoewel sy te bozen was ontschaecht geweest booz Theseus, by wien sy soude tē kint ghebaert hebben tot Argos, en soude daer na haer twee broeders / diese qua- men begheeren / weder zyn ghe gheben. Senige meenen / sy hadde by Theseus twee dochteren / Hermione, en Iphige- nia, en noch ander: doch weder spreken ander dit / en segghen / dat sy Maeght wederom geleverd wert / het welck on- sen Doet oock getuygt in haren byes tot Paris, segghende / dat Theseus (hoe seer hy hem pooghde) nopt zynen wille van haer en hadde / dan dat hy met ge- welt eens haren mont ghekust hadde / en wert medelpdig met haer / en leber- dese ongeschepnt beleefdelijck weder- om. Nu dewyl men wel boozsagh / dat wiese trouwē soude / niet en soude doe / dan

Vreemde
wijzen van
Ede- twee-
ren, by den
oude Heyde-
nen.

dan hem selbē ober den hals halen veel afgonst / nijd / en gheschil. En alsoo peder doch hoopte / of sy hem te deel mocht worden: So hebben dese jonghe Heeren al t'samen gheswozen t onder- houden de wet / die Tyndarus, aengaen- de zyn Dochter / hadde ghemact: te weten / dat een peggelock soude al zyn vermoghen oft macht ghebrucken / om haer te beschermen / tegen die haer aen haer eere soude willen beschadi- ghen / oft ontschaecten van haren wet- ligcken Man / die sy hebben oft verkrighen soude. Dese Prince / Wyers van Helena, liet Tyndarus by een komen / op een plaetse Platæna ghesheeten / by Mi- nerva Capelle / daer sy hunnen Eedt deden: En swoeren op de klooten / die een Heerd afghesneden waren / t' on- derhouden de verhaelde Wet. Na den Eedt / liet Tyndarus het Heerd op de selve plaetse begraven / ghelock doe de wijse van Eedt- sweeren was / datse op de klooten des Offer- beestes swoeren eenigh groot verdrag / en doe was dat vlesch niet ghebrucken om eten: Maer werdt begraven / oft in de Zee verdzoncken. De Romeynen / by dat Plucarchus verhaelt in t' leven Cicero- nis en Publicula, doe sy soo pet groots beswoeren / dooden eenen Mensch / en dzoncken onderlinghe zyn bloed / eten- de oock eenigh van zyn inghewant: es- nighe dzoncken oock het bloed van de Offer- beest / tot bevestinge des Eets. Sommige hadden de wijse / eenen hec- ten ijseren hantboom met blooten han- den te houden in het sweeren / bidden- de den Goden / dat hunnen Eedt niet eer ghebzoken worde / booz dat ijser op t' water en soude drijven: Dit ghesepd hebbende / wierpent in t' water: Want sy hadden t' gheboelen / dat de gene die niet oprechten gemoede en ongevepnt swoeren / vermochtē te houden in bloo- te handen sonder verbzanden een heet gloepende ijser. Nu de ober schoon He- lena is te deele gheballen den Coningh van Lacedemonien Menelaus, Soon van Atreus, en broeder van Agamem- non, Coningh van Mycenen en Argos. Hier nae ist gheschiedt / dat Paris (die nu een soon Priami ghekent was) is

ghesonden gheweest als Ghesant met twintigh Galepen / om te gaen weder eyfthen zyn oude Moeye Hesione, Lao- medons Dochter / die booz Hercules was ghegheben aen Telamon, den Co- ningh van Salamis: Op welke reyse hem Menelaus seer goet onthael dede. Doe hy nu weder keerde / en niet had- de konnen uprichten / heeft willens vergheten de groote beleeftheyt / en het heerlock onthael / hem van Mene- lao geschiedt: Want hy hem ontboer- de / booz verleydsighe bypagie / zyn Hupsrouwe de schoon Helena, wel- ke hem van Venus beloofd was / doe hy haer den prijs der schoonheyt gaf: Hoewel hy aen OEnone de Nympe was verlooft. Dit gheschiede terwij- len Menelaus was gherepnt in Creta, om eenighe belanghede saeck. Piet alleen onthoerde hy Helena, maer nam oock mede alle haer besonderste schat- ten / Juweelen / en costlijckheden. Doch Herodotus in zyn Clio seght / dat Paris niet gesonden was om Hesione: Maer dat hy ghepzeckelt / en verweckt ist ghelwozen / booz d' onstichtighe booz- beelden van ander / die booz henen sul- ke stucken hadden aenghericht: Want die van Egypten hadden ongestraft de Griecken ontschaecht lo: en de Grie- den Europa de Egyptenaren ontboert: De Wtes- helben Medea, aen die van Colchos: Welke sy niet weder gaven den ghenen / diese quamen weder eyf- schen. Paris wesende heel onsteken in liefden / heeft dan upt eyghen boozne- men desen tocht bestaen (soo eenighe meenen) en in t' afwesen van Menelaus, de stadt Lacedemonien overballen / ge- wonnen / nemende met hem Helena, wat weere dat sy daer tegen dede. Re- mende met eenen mede alle de Coning- lijcke schatte. Een ander verhaelt / dat Paris noch Ghesant / noch booz beel- den verweckt was: Maer dat hy booz den raedt van Venus haer henen reys- de / en op Helena (booz t' gesicht) so seer verlesede / dat hyse ontschaecte. Ter- wijlen de Zee- Goddinne Ino, de doch- ter Cadmi, met de Pommen van Bac- chus was doende met offerhanden te doen / op de ober der Zee / alwaer altijl het

Ontschakin-
ghe van He-
lena.

Het volck in grooter overbloedicheyt hem tegenwoordigh maecte te wesen; Alsoo dat het hem licht viel/ van daer Helena in zyn Galepe te nemen/en met eenen alle de besonderste dinghen / die Menelaus in zyn hups hadde. Nu wederkerende van Sparta nae Tropen/ werdt op de Zee Archipelago overbalen met grooten stormwindt / die hem t'zinnen ondancht dreef op de kuste van Egypten / alwaer hy most ankeren in een van den monden des Nyls / alwaer een Hercules Kerck was / van sulcker vryheyt / dat wanneer daer eenigh slave in geraecte/ en eenigh heyligh lidtepcken des selven Gods hadde ontfanghen / was hy vry / en niemandt mocht hem weder vangen. Paris slaven desen snof in de neuse hebben de/namē desen Tempel in/ en beschuldighden hun Meester aenden Priesteren / en des Stadts Oversten/ Thonis gheheeten / van verraet en trouwloosheyt aen hun Heere Menelaum gedaen: Welcken nae dat hy desen gast alle beleeftheyt en eere ghebaen hadde / die men is moghelyck te doen / werdt al te qualyck gheloont: Want den ondanchbaren gast hadde zynen vriendtlijcken weert ontboert zyn lieve vryvrouwe / en al zynen schat en besten hupsraedt berooft. Thonis dit gheboodtschap hebbende aen Proteum, die doe ter tijdt heerschte in Egypten. Den Coningh gheboodt/datmen hem ghekoort en ghebonden booz hem soude hzenghen/ om te hoozen wat onschult hy te doen hadde. Hier werden zyn schepen beslagghen / hy en Helena, met die slaven zyn beschuldighers/ ghezacht binnen Memphis booz den Coningh Proteus. Paris heeft vrynoedich zynen naem / gheslacht / en landt beleden; Maer de sake van Helena verbaepende / werdt van den slaven wederhoozen / die al den handel te kennen gaven. Doch Proteo docht onbeghoopt te doen sterben een vryvrouwe Man / dien de winden aen zyn landts grensen hadden gedreue; daerom hem met woorden straffende / liet hem vare met zyn blote / en al wat hē toe quam/ behoudende Helena, met alle den ge-

roofden schat / tot dat haer Man daer nae quam bereyssen. Ander seggen / dat Paris van daer is ghekomen in Whyzgien / sonder dat hem pet ontnomen was. Eenige meenen / dat hy niet mede hzacht als het beelt van Helena. Doch het gemeen gheboelen van ander is / dat hy van Sparta met zyn nieuwe vryvrouwe is recht henen vryvrouwe ghekomen. En dat de Tropanen den Griekische Ghesanten / die haer met den rijkdom weder quamē eyssen / gheensins hoozen en wilden: Waer op die groote groote krijgh-bloot is ghevolgt/en nae het thien Jaersche belegghen growlijcken ondergange van Tropen. Nu sal tijdt zyn / dat wy gaen besten / wat ons onder dese Fabulen leerlijcx wodt aenghewesen. ^{Historisch uytlegghen op Peleus.} **Eerstlijck meenen eenighe / dat van Peleus en Thetis, is een ware gheschiedenis / dat hy haer veel reyse hadde tot zyn vryvrouwe begheert / en alsoo dickmael / en op soo veel wijzen was afgeslaghen / en versterken gheweest / als onsen Doet veranderinghen versterkt te wesen gheschiedt; en haer nae veel moepten vertregghen hebbende / aen haer ghewonnen heeft den vermaerden Helbt Achilles, daer wy noch van te verhalen hebben. ^{Leerlijcke uytlegginge op de vryvrouwe van Peleus.} **By desen arbeidt Pelei, om Thetis te vercrighen / mach gheleert worden / dat den Mensch veel valsche meeninghen / en quade genegenthedē booz hy moet / en overwinnen: oock volgen goeden en Godelijcken raedt / aleer hy de rechte wijsheyt / die in alle redelijckheyt en maticheyt bestaet / can vercrighen / en vrybaer worden in deuchtfaem eerlijcke wercken / en dooz de wijsheyt baren rechte welsprekentheyt / oft verstandighe redenen / als een vrybaer der lippen / ghelijck als Achilles een lippe is te segghen. ^{Natuurlijcke uytlegginge op de vryvrouwe van Peleus en Thetis.} **Op dese vryvrouwe nu van Peleus en Thetis, is oock natuerlijcke uytlegginge / en wijst aen / dat alle natuerlijcke lichamen worden gheteelt dooz het vermenghen van de hooftstoffen / aerde / en water / met hulpe der hitte; want Pelos in Griecy beleyckent slijck / en Thetis water. Alle Goden hebben sich laten binden in dit vermenghen deser twee / gelijck in eeni-******

Paris ghevanghen gebracht voor Proteus, Coningh van Egypten.

Historisch uytlegghen op Peleus.

Leerlijcke uytlegginge op de vryvrouwe van Peleus.

Natuurlijcke uytlegginge op de vryvrouwe van Peleus en Thetis.

ghe vryvrouwe / om dieswille dat gheen stoffen alleenlijck genoegsaem en zyn / indien den wercker daer zyn handt niet toe en doet. En ghemerckt de Siele des Menschen pet anders / en edelder is / als eenighe verganghlijcke stoffe: soo wiert gheseyt / dat de Goden int gemeen en ghesaemelijck de Siele in den lichaem bestelden / en dat de Siele van elke Hemelsche deught pet was deelachtich / en dit soude wesen de bergaderinge aller Goden in Pelops en Thetis vryvrouwe / alwaer de tweedzacht alleen uytghelaten was: om dat alle dinghen op deser Weerelt bestaen en cracht hebben dooz vryvrouwe / en ghematicheyt. ^{Leerlijcke uytlegginge op de vryvrouwe van Peleus.} **Maer wanneer tweedzacht / en onghelijckheyt der natuerlijcke crachten overvallen / oft gheweldigh worden / dan vergaet niet alleen de ghematicheyt: maer de heel t' saemstellinghe wort los en versmilt. Want ehen ghelijck vryvrouwe / en eenicheyt / beginselen der teelinghen zyn: alsoo zyn oock tweedzacht / twist en gekijf / beginselen des verderfs. Deser toeballen zyn oock onderwoezen Landen / Steven / en Staten / soo wel als elck besonder lichaem: want daer is gheen dingē datse lichtlijcker doet verballen en ellendigh maect / als de swarte vryvrouwe tweedzacht / welke daeglijcx den twist-appel tusschen de vryvrouwen / Juno, Pallas, en Venus, werpt: want het valt menighen onghelijck ghenoech / te sien heerschen d' onwetende / en die in wijsheyt onbesocht zyn / over die veel verstandigher zyn: de arme over de rijcke; d' ondeughende en lichtbeerdighe over de ghestadighe / en ghematighe: want te binden permant die te same rijck / wijs / en machtich is / waer soo licht niet te doen: maer vromer is deel sulcke / niemant soude haest wepgheren van hun te wesen gheheerschap / en geboden. ^{Leerlijcke uytlegginge op de vryvrouwe van Peleus.} **Het Parische bonnis wijs aen / en gheeft oorzack t' ontfeken dē bozsten der gener / die te heerschen vercozen / oft gebozen zyn / hun te vrybaeren met heerlijcke deughden / te weten / ghestadicheyt / wijsheyt / maticheyt / en voorsichticheyt / om alsoo ghelukkig te wesen in alle aenslagen:****

meenende een boozbeeldt aen Paris, die Wijsheyt / en rijckdom niet achtende / vercoos oncuysheyt / vercoos saeckende zyns vaderlands verderf / zyn eygen / en zyns vrienden doot / en jammerlijcken ondergange: daer hy dooz Wijsheyt en rijckdom zyn rijck hadt moghen opbouwē / en heerlijck maeken / en zyn vrienden in vrybaerdinghen boozspoet onderhouden. Nu alsoo peder Mensch in sich selven heeft eenige vryvrouwe sonder gheneyghtheit / daer den aerdt zijner bochticheyt genuecht en sinlijcheit in heeft / meer als in eenighe ander dinghen: so wort Paris hy eenighe verstaen / den vleeschlijcken lust te wesen die welvaert / en Wijsheyt verlatende / vercoos een oneerlijck leven / dat gheen doen en is van een oprecht Heere noch Bozgher: want sulck Mensch is seer sozghlijck / daer en is geen gastvrygherecht / noch eerlijcke wet / die hy niet en soude ghewelt doen / oft vrybaeren. ^{Leerlijcke uytlegginge op de vryvrouwe van Peleus.} **De oude Dichters dan / ons de snootheit en onbedachticheyt van desen Paris voostellende / hebben ons willen dzynghen te verdoemen / oft versaeken ons eyghen dwaesheyt: want ghelijck wy int vierde Boeck hebben verhaelt / is Venus naem Aphrodite, oft Aphrosyne, te segghen / sotheit / en beroeringhe des gheests / soo Euripides in zyn Troades te kennen gheeft. Hier moghen wy oock hy boeghen d' uytlegginghe / die Apuleius op zyn Paris oordeel heeft. Venus, oft dese sotheit / den Appel der verwinnighe / dooz gifte / en uyt sotte gunst / onrechtlijck toeghewesen zynde / seght aldus: Wat verwondert ghy u dan / o alder snoodste copen / jaer beelmeer vrybaerighe / oft pleytbankighe beesten / oft langh gerockte gieren / soo mi alle rechteeren hun bonnis en uytspzack om loon te coop stellen: als int begin van alle dinghen de gonst / oft liefstallicheyt onder Goden en Menschen / 't recht ghedreven en verdorven heeft: en tot toospongigh oordeel / dooz raedt des grooten Iuppiters, was vercozen rechter een Landtsman en Schaep-hoeder / die om winst van wellust het recht vercocht heeft / oock met verderf van zyn gantsch geslacht.**

Leerlijcke uytleggingen op de vryvrouwe van Peleus.

nacht. Ghelijck dan de oude gedichten bestraffen in't gemeen alle misbruyck / en ongherechtigheyt onder alderley staten der Menschen / worden hier wat hardt by den hant ghetrocken / ontrouwde Richters / die uyt gonst / en om gheschencken / het recht buyghen en trommen: aenwysende met eenen / dat in het ghemeen / en in het bysonder yghelijck Mensch behoort te hebben een goet oordeel: dat het de Jeught tot groote schade en verderf streckt / sich niet te begheben tot der wijsheydt / maer sich een sot lichtveerdich leven te leyden aenwent. Soo datter haest niet schadelijcker en is in den Menschen / als ee verkeert quaedt oordeel: want hier uyt ontstaet ter Weerelt alle quade onreynheden / krijgghen / beroerten / en elenden: en dit quaedt oordeel heeft alleen zinnen oorsprongh uyt het onverschandte / dat een verderflijck ghedochte en Sphinx is op den wegh onses tijdelijcken levens. Nu wy de Bruyloft van Thetis hoor by zijn / behooven wy te hebben haren soon Achilles.

Van Achilles.

Achilles was de soon van Peleus en Thetis: Peleus ee Mensch / en Thetis een Goddinne wesende. Dese Thetis had een wijse oft ghebryck / haer kinderen des nachts in het vper te verbergen / om wegh te nemen alles water sterck aen was / en te beletten dat se nemmeer van ouderdom beswaert souden worden: doch de cracht des vpers niet moghende verdragen / zinder eenighe ghestooven / uytghenomen Achilles: want sy met groote Moederlijcke sozghvuldicheyt / hem s daeghs besmeerde met Ambrosia / van de hooftruyt tot den voet-solen: waerom hy hiet Pyrifous, dat is / van vper los. Maer alsoo't kindt bestreken wesende / metter tonghe aefekte desen Godde-coft Ambrosia van zijner lippen / en con dat bloote vleesch het vper niet liyden / soo datter een deel der lippen verlozen bleef: waerom hy Achilles, dat is / lippeloos / wert gheheten / na het woort Cheilos, dat lippe gheseydt is. Thetis stende haren soon in't opwassen heel

Waerom dat Achilles, wort ghecoemt Achilles, dat is, lippe-loos.

schoon / en wel ghemaect / creegghem seer lief / en om weten wat ober hem voorszichtig was / gingh tot het Gheheymnis van Themis, welke haer antwoorde: dat het kindt soude in eeren / vermaertheit / en gerucht / zijn voozders hoogh obertreffen: maer dat te sozghen was / dat het zijn leven soude verliesen in den bloeytijdt van zijner jeught / en gedoot te worden veradelyck / door eenen die van minder weerde was als hy: want in Asia hadde op te staen eenen langhen dood-lyckigen krijgh / ter saken van een schoon Vrouw. Thetis dit hoorende / om dit voorszichtig af te keerē en beletten / ging en doopte haer soon in de Helle- vliedt Syx: waer door sy alle deelen zijns lichaems onguetselijck maecte / uytghenomē de voet-plantē / diese in haer handen hiel in't doopen: en gebryckte het verhaelde smeeren altijt / tot datse van Peleus eens hier over betrappt is ghe worden: Waerom sy verontwerdicht / haer vertreck nam by den Zee-Goddinne de Nereides, haer susters / en liet aldaer haren soon. Dit verhaelt ons Apollonius in't vierde Boeck van den Iliad-helden. Ander segghen / dat Thetis was ghewendt haer kinderen te werpen in eenen ketel met heet stende water / om te besoecken / of sy oock onsterflijck waren gebozen. Daer zijn doch verscheppen meeninghen van de Ouders van Achilles. Een schrijft / dat Peleus droegh zinnen soon ten huyse van Chiron, om't goet gherucht dat hy hadde / van dughdigh en oprecht te leven / dat hy hem opvoeden soude. Dese dedet gheern en seer willigh / doch niet met melck: maer met allen wepschen oft wilden cost / als Leeuwsc trauwepe / margh van Hertē / wilde Derckens / Weyzen / en ander wildthyaedt / soo Euphorion ghestuyght / die een ander hercomst zijns naems voozwendt: dat is / dat de Myrmidones, een volck in Thessalien / dat hem naemaels volgde vooz Tropen / Achilles. noemde nae't woort Chilos, dat is / voedtsel / oft boeder / om dat hy sonder melck en anders als ander kinderen was opghewoedt: ghe- weest.

Voorsegh over Achilles.

Ander meeninge en oorsaeck van Achilles naem.

weest. Van zyn opboedinghe by den Euripides, in het Treurspel van Iphigenia, segghende:

't Is somtijts goet, niet veel te weten: En somtijts, sonder veel vergeten, Goet, datmen veel dinghs wel bevroedt. Ick was in mijn jeught opghewoedt Tot Chiron, heyligh knecht der Goden, Die my met suyver clær gheboden, Slecht, onbedrieghlijck, heeft begaest, En met goe zeden 't hert ghelaest.

Hy leerde by Chiron maet-spel en sang / crupden kernen / Artsnij / booghschieten / jagt / wapē handelen / opzichte Wetten / en wijsheydt. Doe hy nu tot zyn neghen Jaer ouderdoms was ghecomen / en dat den voorzegghschen Calchas seyde / Tropen niet mogen gewonnen worden sonder Achilles, ist gheschiedt / alsoo Thetis de Moederlijcke gonst tot haren soon noch niet uytghetoghen hadde / alsoo sy op eenen dagh op de Zee wandelde / ontdecktē en saghse de Plote van Paris, bzenghende de schoon Helena, waerom sy ghedenkende de voorzegginghe / ginghse aen Neptunum versoeken / dat hy de Schepen wilde doen verdrucken / om alsoo te verhoeden d'oozsaek des toecomenden krijgs / daer haren lieve soon sterben most: maer hy antwoorde / dat het hem belet was te doen / door het Godtlijck beschick / welck beloop hy niet was machrich te keerē / noch haer heylige Wetten te bzenen. Thetis doch / om al te doen dat sy mocht / tot behoudinghe haers soons / quam by Chiron, en ghelatende te willen haren Achilles boozts ten vollen vergoden / nam hem van daer / en bracht hem nae Ethiopie / en soo aberecht om int Eplandt Scyros, een der Cycladen, tot den Coningh Lycomedes, (op dat de Krijghs-hoofdē van Grieken hem niet souden weten te vinden / als sy souden optrecken) met meeninghe / hem daer te doen slapen in wellusten / ghenuechten / en bzenchden. In dit Hof werdt hy boozt gheboedt / vercleedt zinde in dochters cleederen / met s Conings dochter Deidamia, met de welke hy so ghemeen vrientschap hadde / datse hem eenen Soon baerde / die om zyn schoon vperigh hant wert

Thetis wort de Vlore verdoen, daer d'ontschaecke Helena in was.

Achilles by Lycomedes opghewoedt, onder den dochteren, in vrouwe cleeden.

gheeten Pyrrhas. Ehen wel hadde Achilles gheen behagen in dit wellustigh leven / anders van aerdt / en geleert wesende. Epndlijck den Tropchen krijgh vooz handen wesende / werdt Achilles gevonden / en gekent door de listicheyt van Ulysses, die daer bracht alderley Vrouwen tuyg / en onder ander krijgh-geweere: daer sachmen de Joffrouwen seer begheerich na hen ghewaedt / en verteringhe / en Achilles tot de wapen / waer door hy ghewoecht en gekent is worden / des hy de repse niet en con ontslagen worden. Waerom Thetis, siende dat het daer op aen quam / gingh Vulcanum wapenen doen smeden vooz haer soon / die niet te doozsteken / schieten / noch houwen en waren. Dit dede Vulcanus, met bespreck / daer vooz by haer te slapen: twelck sy hem toeseyde. De wapenen ghemaect / begheerde sy die self eens aen te hebben / om te sien oft alles te deghe was. Gewapent wesende / liep al haer macht henen / en bedzoogh also den hinckende Smit. Men seght dat het pfer van syn spietse hadde eenighe voorszichsche verborghen cracht: want Telephus den Coningh daer van ghequetst wesende / con van Machaon noch Podalyro, AEsculapij sonen / niet ghenesen worden: dan epndtlyck vooz openbaringhe der Heymnis werdt hem te kennen ghegeben / dat den ghenen / die hem hadde ghequetst / hem oock most ghenesen: so dat Achilles hem met der spietse weder raeckende / ghenas / alsoo Dictys in't tweede Boeck des Tropchen krijgs verhaelt / en den uytlegger van Lycophon: Achilles na Tropen harendē / woude niet eersē te lande tredende / want twas voozsien / dat die darbede /

Achilles wort ghe-vonden, en gekent, van den schalck Ulysses.

Thetis doet Vulcanum wapenen maken voor haer soon, en bedrieghden Smit.

Cracht van Achilles spietse yfer.

most sterben: 't welck Protefilao gheschiede. Achilles dede in desen krijggh veel Ridderlijcke en heerlijcke wapendaden/ so Homerus in syn Iliaden beschryft / tot dat hem Agamemnon benam syn liebe Hippodamia, dat hy van spijt de wapen aflepde / die hy om geen bidden wouwe weder sentrecken / tot dat zynen lieben vriendt Patrocles van Hector was verflaghen / den welcken hy int veldt bindende oock heeft omghebracht / steyende 't lichaem achter zynen waghē dymmael om de Troysche mueren / ter wazake van Patrocles, en verkocht 't lichaem den Vader Priamo. Epndlyck alsoo hy eens quam te sien Polyzena, Priami dochter / op de mueren / werdtter heel op verliest / en liet Priamo segghen / dooz een trouw Wode / wouwe hy hem syn dochter te houwlyck gheben / hy soude de wapen draghen tot bescherminghe van zyn Kroon en Rijck; Welcke aanbiedinghe Priamus heeft aenghenomen. Maer alsoo sy vergadert waren te deser oorzacē in den Tempel van Apollo Thymbræus, heeft Paris hem verraderlijc met eenen pijl doozschoten den voet / die met het water Styx niet ghenat hadde gheweest / soo dat hy starf. Het lichaem mosten de Grieken betalen met 't selve lof-gheft / dat sy booz Hectors lichaem hadden ontfanghen / te weten / soo veel gont als het swaer was. Dese vertellinge vā Achilles wijst / dat wanneer pemant is geholpen uyt syn dwalinge / en dooz goeden raed uyt een sacht verwijsde leben ghetrocken / boozts behoort volherde in eerlycke en loflijcke daden; want desen besondersten Welt der Grieken con van geen syn vbandt overwonnen worden / tot dat hy dooz de liefde getrest in de stricken der wel-lusten ghevanghen is ghe worden: doe is hy te schande ghecomen / en ter doot ghebracht / dooz een Wijfachtich bloo-herdig Man. Waerom wy toe te sien hebben / wanneer wy ons ghemoedt hebben ghevesticht / om volghen oft nae comen het ghene deuchdigh en eerlijck is / dat wy niet beweeght / oft afgelockt en worden / dooz de sozghlijcke smeeckingen en kittelingē der vleesch-

Achilles doot.

Leerlijck uytleggh en aenwijs op Achilles.

lycke lusten / die ten lesten seer quæet en schadelijck syn den ghenen / die hem daer van laet verboeren / en astrecken. De fabel van Chione wijst aen / dat niemandt hem roemen oft verheffen behoort op de vergancklycke gaven der Natueren / oft de selve te meenen ewwigh en bestandigh te wesen / ghe-lijck Godt / oft de Godlycke crachten oft deughden. Sy werdt ghedoodt met den pijl van Diana, Goddinne der cupshēdt. En Chione haer tot hoerdom begheben hebbende / hadde alre kinderen ghebaert: soo gheschiedt van sulcke de eerlycke cupshēdt gheweldt / en leedt. Van heeft dese cupshēdt de wazake / dat dooz smertlyck baeren / en kinder-boeden / der sulcker Vrouwen schoonheyt ghedoot wort / en vergaet: daer de Maeghden veel langher in jeught en bloepende schoonheyt bli-ven / ghelijck als van Diana ghesepdt wort te gheschieden. Hier wort den hooghmoedt / en Goddasteringhe bestraff / en ons aenghewesen / dat sulckx ten val brengh / en de Godlycke wazake verweckt. Dedalion in eenen Davick verandert / wijst aen / de rooberpe / oft des roobers leven: want hy was eerst geweest een die geneugt hadde in twist en krijggh / Landen en Steden te nemen / waer dooz men dan onverstādig wesen / opgheblasen / en hooghmoedig wort / dat heet in een Voghel oft Davick veranderen: doch tanmen 'taenghewende quaedt leben niet ghe-laten; maer ghelyck den Davick d'ander Voghelen in grooten d'uck en lijden brengh: alsoo gaet het toe / met die dooz ongerechtigheyt den Wetten ghewelt / en synen eben Menschē schade / moepte / en verdriet aē doet. Peleus, die in geluck wesende / syn weelde niet con verdraghen / is dooz de moort aen synen outsten broeder Phocum begaen / in ballinghschap / ellende / en swaerheyt ghecomen / en moeten bluchten met een weynigh Wee in Thessalien / tot den Coningh Ceyx, daer Plamathe de Goddinne wazacke oeffende ober haren verflaghen soon / schickende eenen vernielenden Wolf onder den Ossen vā Peleus: dooz welke Goddinne syn ghebedt

Van Chione.

Leerlijck uytleggh van Chione.

Wteleggh oft leerlijck aenwijs op Dedalion.

ghebedt niet geldende / heeft syn Vrouw Thetis, die oock een Zee-Goddinne was / haer suster en mede Zee-Goddinne Plamathe verbeden / dat de Wolf steen wert. Epndlyck wert Peleus ver-giftris krijgghende / weder in 't Landt oft Rijck ontfangen. Dees Fabel wijst al boozen aen / des Menschen onbedacht-heyt / en ellendige swachheyt / oft qua-de bzooffche nature / in syn daghelijckx ongestadich wesen / geen mate houden / de in syn boozspoedt / als het dertel ge-luck hem toelacht / en kittelt: soo dat het stercke beenen syn / die weelde dra-gen connen / ghelyck het Peleum swaer viel in den tijdt sōns welvarens rede-lyck en boozsichtig te wesen / oft ghe-rust / en onbecommert in eerlycken staet te leven: want hy hem / dooz grou-lycke broederacht / in d'uck / onghemack / en groot verdriet heeft onber-siens gheboeden. Doozder syn blucht / en de wazacke ober syn misdaedt / wijst aen / dat het niet en boozdert noch en helpt / te veranderen van landt / oft van d'een in d'ander te bluchten / om Gode te behaghen: maer te veranderen / oft wijcken van ongherechtigheyt en alle boosheyt / in een beter oprecht eerlyck en deuchdigh leven / soeckende alsoo met bidden en verbidden Gode te verso-ven; want gemeenlyck volcht de God-lycke verbolghentheyt met wazake / en straffinghe de grousaem boosheyt / oft snoodde misdaet der Menschen / op dat den Mensch hem verootmoedighende hem tot God soude keeren. De vertel-linge oft fabel van Ceyx en Alcyone, wijst ons aen / dat men soo heel epghen wijs niet wesen / noch so hartnerkich op syn selfs vercozen meeninge oft opstel blyven moet: maer oock raedt ne-men en gebuycken van anderen: want wat men met veel raedt van ander met goet oberleggh aengaet / heeft dickwils beteren uytgangh / dan 't gene dat men wel meenende / uyt epghen bedacht-heyt / en van self verstoektlyc wil uyt-boeren. Dor is het een bewijs / van een God behaeglycke vernedertheyt / dat men eens anders boozsichēdt / ver-standt / en goetduncken oft meeninghe / in achttinghe en weerden heeft;

Wtelegginge op Ceyx en Alcyone.

maer epghen wijsheyt seemt veel met wanckelbaren voet / op den Godt by-andigen grontsteen des hooghmoets. Ceyx ghelyck wel / dat hy sōns hups- vrouwen raedt versocht te weten / maer niet te volghen / hoe ernstigh sy hem vermaende / en met grooter lief-den badt: want ghelyck veel seltsaem-heden in der Natuere worden bevon-den / scheen sy sulcke inbeeldinghe te boelen / dat se syn ongheluckighe Zee-vaert en doot / die cozts ghevolght is / boozsagh. Oock en was syn reys so heel noodtlyck / of ten minsten van soo grooter haesten niet: dat hy wel hadde mogen vertoeven tot dat Phor-bas krijggh waer gheeyndicht ghe-weest / om dan te lande gherepft te hebben: want daer men ober landt can gheraerken / mochtmen wel de Zee-vaert laten berusten: ghelijck men leest van Marcus Porcius Censorinus, een seer wijs Roomsche Burgheer-meester / dat hy in 't punt sōns dootds verlaegghde d'yd dinghen / den Goden misghelijck te hebben ghebaen. Eerslyck / tyt versupmt / dat hy daghen hadde laten boozhy gaen / sonder der gemeente nut te doen. Ten tweedē / dat hy sijn heym-lijckheyt een Vrouw hadde gheopen-baert. Ten derden / ober Zee gherepft / daer hy wel ober landt comen con. Dooz Cropilus, leerlingh van Plato, waer te berispen van al te sotte bloo-heydt / die nouw ober eenen plas / oft weynigh water dozft schepen / en stop-te syn vensteren om de Zee niet te sien / bzeefende oft hem lust quam daer ober te baren. Dat Ceyx, hebbende ghele-den veel noots in de heroerlycke Zee / met Alcyone syn liebe Hupsvrouwe / t'eynden veel verdriet t'samen eynd-lyck syn verandert in de rust- lievende Zee- voghels Alcyones, bewijst / dat de Godvruchtighe / nae veel aenberch-tinghe en lijden / ten lesten inwendigh / dooz een gherust en stil ghemoedt / een uytnemende vrecht en troost ghe-boelen: want Ceyx was op den wegh om Godtlycken raedt by 't Ghepym-nis Apollinis te halen / om syn leven te beteren / bedenckende 't boozbeeldt sōns in Gier veranderden broe-derg.

Spreuck van Marcus Porcius Censorij nus.

Cropilus verschrict voor de Zee vaert.

berg: en Alcyone hadde al haer toe-
vlucht ten Goden / Iuno stadigh bid-
dende. Oock zyn de Alcyonen Voghe-
len/die soo heel rust en stilheyt bevin-
nen / dat het schijnt dat sy de Zee be-
weght is: want so langhe als sy neste-
len / twelc op de Zee geschiet / en t'wij-
len dat sy legghen / en broeden / licht de
Zee heel black sonder golven / en is on-
windigh stille weder / gelyc oock Am-
brofius ghetuyghet. Nu behoeven wy
om te sien na 'tvoorzby gegaen doncker
Cymerische hol / met den Slaep en
Droom-Godt / en al syn geslacht: doch
moeten eerst voorz nemen Iris, die daer
henen van Iuno was ghesonden.

Van Iris.

Iris was dochter van Thaumias en
Hellestre, en suster van den Harpyen,
so Hesiodus in syn Goden geslacht ghe-
tuyghet: sy is nalooftster / woortvoer-
ster / en bodinne van Iuno, welke sy al-
tijts sonder verlaten dienstig bystaet /
en als haer den slaep beswaert / rust sy
haer hoofd onder teghen eenen hoek
van Iunonis ghestoelte / noch sy ont-
gozdt / noch ontshoeyt haer nemmeer /
om altydt veerdigh te wesen haers
Drouwen ghebodt te volbzenghen: soo
dat sy by Iuno is so veel / als Mercurius
by Iuppiter, d'een oft d'ander t'onthe-
den: en ghelijck Mercurius door Iuppi-
ters bevel der Mannen Sielen van den
lichamen lost / en wech haelt / soo doet
Iris door Iunonis ghebodt der Drou-
wen Sielen. Sy maect Iunonis bed-
de / sy schijckt de camer: summa / Iuno
heeft meer wils af als van alle an-
der Goddinnen. Oock doetse onder-
tuffchen Iuppiters boodtschappen / ge-
lyck by Homerum, Valerium Flaccum,
en ander te sien is: sy woort oock ghe-
sept wiecken te hebben / en eenen schoo-
nen blinckenden en veel-verwighen
mantel. Dat Iris is dochter van Thau-
mas en Hellestre ghesheeten / is te we-
ten / dat sy anders niet en is als den
Aeghen-boogh. Thaumias is soon der
Zee / Hellestre van den Hemel / oft van
de Some / soo dat dese Iris comt van
het water / en t'schoon weder: sy sitt

Natuerlycke
uytlegginge
op Iris.

oft rust onder Iunonis stoel / want sy
ontstaet in het nederste deel der
Locht / dat is / onder den Wolcken /
daer de Sonne onder oft op gaende in
schynet. Sy is Bodinne van Iuno, en
suster der Harpyen: Iuno is de Locht /
d'Harpyen de Winden. Iris is nergheen
als in de Locht / daer sy dick is van
een waterighe vochticheyt der Wol-
cken / welke van de Winden daer ghe-
stiert worden: sy te weten / den Regen-
boghe / boodtschapt van de Locht /
waer toe dat sy ghereghen is: want hy
beteekent ons somtijds schoon we-
der / somtijds wint en reghen: schoon
weder beteekent hy / als de Son-
smozghens claer op staet / en dat hy
dan hem openbaert. Nu gelyck in t'ge-
meen het leven aller Dieren bestaet in
een ghematicheyt der hoofstoffen /
zyn de seer roude en vochte Zaer-dee-
len hinderlijck de ghene / die noch niet
zyn ghecomen tot de helst van hun na-
tuersche hitte. Oock de ghene daer de
hitte begint t'ontbreken / en connen
door de ontsteltheyt en onnaticheyt
des tijts niet koken / verdouwen / noch
ledighen hui te overbloedige vochtig-
heden. Hier by is te verstaen het Siel-
halen van Iris, en Mercurius: want al te
vocht en reghenachtigh weder scha-
digt den Drouwen / en al te heel droog
den Mannen. Oock hielden de Heyden-
nen dat het Gods werc was / de Sie-
len van den lichaem te schepden: oock
is den Mensch schuldbich synen tijdt
te verwachten / dat Godt hem uyt de
vanghnis deses ellendighen vleeschs
nae syn believen verlosse / en syn Sie-
le in de handt syner almoghentheyt
behoede.

**Van den Slaep-Godt / en
den Droomen.**

Den Slaep is den soon van Ere-
bus, en van de Nacht. Orpheus
seggt / de Doot syn suster te wesen. Een-
nighe van den Ouden geben hem oock
de Hoop tot susters: doch Virgilius segt
niet / dat den Slaep quam van Erebus,
dat is / uyt der Hellen / om Palinurum te
bedriegen: maer met wieckē vā den He-
mel. Orpheus in syn God-lofsanghen /
noemt

noemt hem gheluckigh / van een breet
en wijde blugh / goedertieren / en een
groot voorzegghe der toecomender
dingen onder den sterlijcke Menschē:
want (segdt hy) den soeten Slaep hem
al sachtgens boeghende by den Sielen
der Menschen / spreektse aen / vertwert
hen verstant / ontdeckt t'slapen dueren-
de de bonden en voornemens der ghe-
lucksaem Goden / en sonder een woort
den swijghenden gheesten te segghen /
vercondicht hy de dinghen die te ghe-
schieden staen / aen sulcke bysonder /
die onder de ghenade der Goden een
goet opstel tot een voorgangig Lept-
man hebben. De Poeten voeghen
hem vleughelen by / om dat hy in
rozten tijdt overblijght de gantsche
Weerelt: en comt sonder gherucht /
en al stillijck innemen de ooghen der
ghener / die op hem niet en dencken.
Verschepden oude Dichters / byson-
der oock onsen Poet / verhalen ghe-
noech / wat groot nut / gherief / en ver-
maeck hy den Menschen doet / aen lijf /
en gheest: want sonder hem wy niet en
mochten leven. Maer by dat eenen
Ariston was ghewent te segghen / is
hy al te harden Tollenaer / want hy
neemt daer bozen mede schier den hal-
ven tijdt onses levens. Orpheus noemt
hem den broeder der verghetentheyt
der rust / en aller dinghen. Lucianus in t'
tweede Boeck van zijn waer vertellin-
ghen / beschrijft seer aerdigh de Stadt
van den Slaep / in welke men segt dat
de Droomen woonden / segghende: sy
is ghebouwt in een schoon dal / omcin-
ghelt met een dicht bosch van hooghe
harde Boomen / het welck zijn heul /
grootte Wandzagozen / en ander cruyde
van slaep-makende sap / die ober al dit
veldt bloeyende zyn: groote mentichte
van Vleer-mussen vlichelen om dese
Boomen / oock Dubens / Schobuyten /
Wlen / en ander nacht-boghels: doch
gheen ander hebben daer hun wesen.
By dese Stadt bloeyt een stille Wlicet
voorzby / gheeten Lethes, ander heetense
Nysipore, welck looy is soo fast als
Oly / sy comt uyt twee Bozen / d'een
gheeten Nigrete, en de ander Pan-
nychia. Des Stadts mueren zyn

Slaep, een
groot voor-
seggher der
toecomender
dingen.

Den Slaep,
een harde
Tollenaer,
rooft den
halven tijdt
ons levens.

De Stadt
van den
Slaep.

hoog / en van verschepden verwoen als
den Aeghen-boghe: de Doozten en zyn
niet alleen twee / ghelijck Homerus
schrijft / maer vier: twee staen op de sy-
de van het dal / een is van giser / d'ander
van aerde / door dese twee sepdenen
hadde de grouwsaem / bloedighe / en
wreede Droomen hummen uytgangh: de
ander twee Doozten stonden nae de ha-
ven en de Zee toe / die eene van hoozn /
en d'ander van Elphen-been: in die
van hoozn was seer aerdigh gesneden /
en constigh ghemaect / in welke
als in een Tafereel waren uytgebeelt /
alle de waere Droomen / die den Sla-
pende te boozen komen: Op d'ander
van wit Elphen / waren alleen grof-
lyck betrocken / d'onseker / twijffelt-
ghe / ongheschickte Droomen. In dese
Stadt / op de rechter handt / is den
Tempel van der Nacht / welke God-
dinne meer als ander daer geeert woort.
Noch zyn der Cloosters van twee
Goddinnen / Apate, en Alethic, bedrog /
en waerheyt / altoer twee kelders
zyn / en hemel plaetsen / daer niemant
is gheozloft in te komen / want de
Ghepynissen comen daer uyt voort.
Aengaende de Droomen / die dees stad
bewoonen in groter overbloedicheyt /
sy gelijcken makender niet: Sommi-
ghe zyn schrael en dunne / ander heb-
ben sinne beenen / ander zyn langh /
ander wanschappen ghedrochten / an-
der schoon van aensicht / roodt / en
blinckend als Goudt: Sommige heb-
ben grouwlijcke wesens / en vleugelen /
en schijnen stadigh te dreyghen met een-
nigh teghenpoet: Ander zyn Coning-
lijck en costlijck ghekleedt. So haest
yemandt comt in dese Stadt / strack
de tamme en ghemeenfaem Droomen
comen hem ontfange / en welcomen / en
altijts comen sich hem aanbieden een-
ge gedaenten der voorzverhaelde Doo-
men / bootschappende alnu goede / en
dan quade tydinghe / die men somtij-
den (doch selden) waerachtigh bevint:
want den meesten deel van de bewoon-
ders deser Stadt / zyn lieghers / en be-
dreyghers / segghende t'sonwighen een
dinghen / en meenen een ander. Des
Slaep Godts aert en wooninghe / zyn
oock

Twee poortē
der droomē,
een van
hoozn, en een
van Elphen-
been.

De Droom-
men oft Bore-
ghers der
Stadt van
den Slaep.

Morphets
en Phantas-
ias Slaep-
Godes kind-
dieren.

doek van onsen Doet seer aerdygh bescreven; daer nae gheeft hy hem dupsent hinderen / waer hy een groot ghetal is te verstaen; maer hy en noemter maer by van de besonderste / te weten / Morpheus, welckē beteekent gedaent / oft beeldt; Icelus, oft Phobator, schycklycke ghelijcknis; en Phantarus, oft inbeeldinge. Sy seggen dat den Droom-Goet niet en doest Iuppiter (die alles heeft te ghebeden) doen slapen; want de Godtheit gheenen Slaep en behoest / om ghelijck de Menschen daer door te wassen / en tracht te vernieuwen. Men segt oock / dat den grooten Alexander, nerghe aen beter bevondt Mensch en gheen Godt te wesen (soo hem de Loftruyters wouden wijs maken) dan alleen aen den Daech / die hy niet voorhy mocht sonder te slapen. De Vliedt Leches wordt oock gheseyt des Slaeps suster / om dieswille dat hy ons alle swaerhepdt en teghenspoet doet vergheten. Hy wort gheseyt den soon van der Nacht / om dat den Nacht vermeerderd de dampen van der maghe / klimmende nae de hooghste deelen des lichaems / de welcke dan veroelende door de rouwichheid der hersenen / dalen sy nederwaert / en baren / oft teelen alsoo den Slaep. Dese verhaelde dampen voorbeelden ons verscheyden droomen / na de verscheydenheid der spijzen / Landen / Jaer-deelen / oft nae de voornemens en gheachten / die men in den hersenen dan heeft / en nae datmen van ghematighder natueren is. Artemidorus in't eerste Boec der Droomē segt: de Droom is een beweginghe / oft versieringe der Sielen / oft des ghemoets die op veelderley wijse gheschiedt / beteyckenende toecomende goeden / oft quaden. En hierom sijn de Dopen sijn susteren gheheeten / om dat wy de Hopen op veel twijfelighe dinghen bouwen / en vestigen. De voorverhaelde Stadt is niet als de dampen / daer de Droomen upt

Natuerlycke wtleggingen van de Slaep en droomen Godt,

Waerom den Slaep is soon van der Nacht.

Eyndt des elfften Boecks.

Wt-

voort comen / oft ontstaen. De Poeten gheben den Droomen twee Doorten / de warachtighe comen upt de hoozen Doort; Want ghelijck men door de hoozen eens Lanteerns het keersuper oft licht clær siet schijnen; alsoo oock des Menschen lichaem / wesende door maticheyt supber van alle vuple vorticheden / soo can dan de Siele te beter daer door de waerheyt onderscheyden / en ontfanghen de ghesichten die haer Godtlyck toegeschickt worden; maer wanneer 't lichaem met veel spijzen verladen dicht is gebult / oft vol quade vorticheden / door stadighe ongheregheltheit des monts / dan en can de Siele oft 't ghemoedt niet te recht de waerheyt upt 't valsch onderscheyden / oft kennen. Ander nemen voor den hoozen thovenste oogh-vel oft liesken / beteekeneude de ghesichten / en voort het Elphen-been de tanden / die de valsche Droomen kouwē; want tge- ne men siet / wordt veel waerachtigher gheacht / dan het ghene datmen hoozt van elder aenghebracht vertellen. Co- ningly Priami soon Elacus, in eenen Druycker verandert / om de doot van de Jymphe Hesperis, wijst aen / hoe dat eyghen / en ghemeen verderf can ontstaen / upt eyghen liefde / die alleen gheheel vperich en ernstigh trachtet om eygen veruoeginghe / ghemack / en sinlijcheit te bezagen. Welcke schaedlycke gheneghentheit / oft Siel-stecke te bestaet upt quæet en onberstandigh oordeel; en wanneer sulcke najagher niet en connen tot hun meeninghe oft begheerte gheraken / vallen sy seer mistroostigh / en gheraken in een bitter wijde Zee der ongherechticheit / en midden de becommernissen deser onghestadigher Weerelt / daer sy hun daeghlijck in doopen / en laten sincken / als of sy met aller macht en vlijt hun eyghen verderfuis / en ondergang / sochten te vorderen.

Welegh van van de twee poorten der Droomen.

Sin-geuende verclaringhe op Elacus in Druycker verandert.

Den Heydenen erit in hunnen ijden wel meeninge Gods-dienst.

Wtlegginge / en sin-ghebende verclaringe

op den Metamorphosis Publij Ovidij Nasonis, Door C. V. M.

Het twaelfte Boeck.

It begin vā dit twaelfte Boeck / hebbe wy d'offerhande / die de Grieken Iuppiter deden in Beocien, daer sy door storm ghedreven waren / alsoo sy met een Plote van meer als dupsent Schepen om Tropen te bekrigge voeren / daer sy oock een voorreckeren sagen van een Slanghe / die acht Vogel jonghen en de Maeder verflont; welc Calchas den voorseggher uytleyde / datse neghen Jaer voor Tropen souden liggen / sonder yet uptrichten; maer souden goets moedts sijn / want in het thiende Jaer souden sy verwinners worden. Hier sietmen ten eersten den ernst / die d'Heydenen hadden in hunnen Gods-dienst / en hoe sy in hunnen noot tot Godt (hoe verblindt in sijn kennis sy waren) altpdt hun toevluchte genomen hebben; en dit bevindtmen in hun gheschiedenissen veel / dat hoe sy ernstiger waren in de oeffeninghe van hunnen Gods-dienst (welcken doch valsch / en ijdel mach ghenoemt worden) hoe dat hun saecken gheluckigher en spoediger voortganc / en beter uptcomst hadden. Van deser ernsticheit leestmen wonder dinghen in Valerio Maximo, in sijn eerste Boeck in't eerste Capittel / in Titus Livius, en ander meer. Sy hadden wonder grooten commer / en ernstigh opmerck / op veelderley voorreckerne / die sy hier en daer upt raemden / waer van ooc in't verhaelde eerste Boec Valerij in't vierde / vijfde / en seste Capittel / verscheyden en seer seldsaem voorreckeren sijn beschreven; oock selden sy groot betrouwen op d'antwoorden van hun ijdel Goden en voorseggers / welke hun Prophten meest al van Apollons gheslacht waren ghe-

acht te wesen / ghelepk oock den verhaelden Calchas.

Van Calchas, den voorseggher.

En Vader van Calchas was gheheeten Thestor, den soon van Apollo en Aglaie. Dese Calchas was / soo eenighe meenen / een Tropaen / die door raedt van Apollo was comen by den Grieken. Hy was een groot raemer / voorseggher / oft gherader der toecomender dinghen. Hem was oock te hoozen vercondicht door het Ghesheymnis sijn doot / te weten / dat hy te sterben hadde / als hy soude binden in de Const van raden oft voorsegghen / een erbarender / beter / en verdrigher Meester als hy self was. Doe desen Calchas den Grieken veel dienst voor Tropen in de beleghertinghe hadde ghedaen / alsoo in de Boeken der Iliaden Homeri te lesen is. Doe hy na den Troyschen ondergang is ghecomen nae de stad Colophon, in het landschap Ionien, daer een treflijck Ghesheymnis was van Apollo, en hy hem hebbende Amphilochus, Perolypus, Leontius, en ander Griekische Hoofdmannen / heeft hy op den wegh ontmoedt den soon van Apollo en Mantho, een uptnemende voorseggher en gherader / gheheeten Mopsus. Dese twee Meesters comende te spreken van eenen wilden Digg-boom / die daer aen den wegh stont / hoe veel Diggghen hy op hadde / en Calchas hier geen bescheit af wist te doen / antwoorde Mopsus, datter op waren thien dupsent / en noch eenighe hondert / en een / dit om de seldsaemheyt ondersocht / en de Diggghen ernstigh ghetele vondtmen effen 't selve ghetal. Daer nae quam hun voorhy een dicke Digg / en alsoo Calchas weder ghebraght was / hoe veel Wicken / Diggghen oft jonghen dat sy in't

sp in't ligf hadde / wanneer sp werpen soude / en van wat hary dat haer jonghen souden wesen: hy verstonde/niet wetende t'antwoorden: maer Mopfus seyde / sp draeghter thien / en dat van thien maer eenen Beer was / en soude swart wesen/en soude t'sanderen daegs smozghens ten acht uren werpen/dyz Soghskens souden swart zyn met een witte streeck ober de schouderen/twee souden witte muplen tot den oogen/en d'ander de achter kincker hammen wit hebben/het welc des anderdaegs also hebonden wesen/de is Calchas van hertseer en rouwe ghestorven: dit soude den eyndt zyn van desen Calchas. Wy sullen doch gewaerschout wesen/van desen pdelen dinghen en ongheloofticheden / als waersegghen / oft boozsegghen/handt besien/oft t'ghestaltnis des aensichts / en ander teekenen bedupden / pet te betrouwen / oft hem daer mede becomingen:want daer is gheen vasticheyt van waerheyt in gellegen:maer wel veel onghelooft en Afgoderpe / het zp oock wat woorden/seef / becken/dier / ghebeent / oft ander tugh hier toe gebzupt wort / in geen en is cracht ghelegghen / so dat het niet dan sondige ydelheyt is/daer hope oft betrouwen in te hebben/want het niet en is te schepden van grouwlycke tooberpe: oock connen de Menschen / die hier aen gelooben / qualijck een gerust hert en ghemoedt hebben. Doozder is te sien / hoe verre dese raserpe des Afgodighen wesens / den menschen heeft connen verleyde vandē waren Schepper / en van alle Menschelycke reden / in het op-offeren der Maeght Iphigenia, dat sp so verdupstert zyn geworden in't verstant / dat sp meenden Gode te behaghen met syn ernstigh ghebodt te bzenen / en sulcke grouwlycke en jammerlycke bloetstoztinghen / en het dooden der eygen kinderen aen te gaē. Dat dese Maeght d'onnoosel Iphigenia, de dochter des Conings Agamemnonns, dooz den raedt van Calchas, ten Offer/om Diana te hzedigen/is gedoot ghelwozden/acht ick wel dat also gheschiet te wesen / hoewel eenige Grietsehe schryvers vast doende zyn ghe-

Van des voorleggers Calchas seer,

Datmen op teecken be- dnyden, oft voorleggen, oft waerseg- sche raminge, niet moct geiten.

Grouwlyck verloop der Heydensche Afgoderye.

Van Iphigenia.

weest / om dit grouwlyck woede stuck te bedecken. Een seght / dat Diana haer in eenen Bezz veranderde / eer se geslachtet soude wozen: ander seggen / in een Weerse: ander/ghelijck oock onsen Doet / in een Winde: ander / in een out tandeloos Wyf/en datse onbekent wesen / vluchtete tot in Scythien in Diana kerck / en datse daer wzaake oeffende ober alle Grieken die sp becomen conde/en dedese sterben sulcken doot / als men haer gebonnist hadde te moeten doen / eer sp ontbloden was. Hesiodus in't Boeck van vermaerde Vrouwen seght / dat haer Diana veranderde in Hecate. Doch is vergeefs / soo veel deckselen hier ober te trecken: want 'tis doch openbaer / dat qualijck eenige plaetse / oft hoeck der Weerelt / by en onbesmet is gheweest van dese grouwlycke Mensch-moordighe Offerhanden/ghelpeck by veel Schryvers te lesen is/en also noch onlantz is bebonden ghelwozden inde nieuwe ontdeckte Landen/bysonder te Mexico, waer van Acosta in syn bysde Boeck seer bzeedt / schizckelijck om lesen/verhaelt: dat het wonder is / hoe het arm Menschlyck geslacht in sulcken jammerlycken dolinghe heeft connen gheraken / oft soo verhoert ghelwozden is/van so eenighe Calchassen / oft valsche Leeraers/die dupckliefdich om luylyck te leven/om gewin / oft selfs verleyt/en uptsinnigh den volcke alsoo hebben betoobert en verblint/in so grooten dwang/en bzeese/als hun arm slaven te leven. Och hoe schadelpeck is de valsche leeringe / en wysmakinge van sulcke / die gheern ontzien en ghe-eert zyn onder den volcke/en hoe veerdich en ghereet zyn gemeenlijck de mozwe herffenen des gemeenen slechten volckx / om alderley valsche ghedaenten / en beeldingen der leeringen in te dzucken. Seer aerdygh beschryft onsen Doet het wesen / ghedaente/en wooninghe des vliegghenden gheruchts/daer wy een wepnigh op te letten hebben.

Van Fama, oft Mare.

Ic hebbe niet gebonden / dat de Mare eenighe bysonder Ouders heeft / oft

oft in eenighe bysonder Stadt is ghebozen / dan wel daeghlycx nieuwe Ouders / Woedsters / en gheboozt-plaetsen heeft / en sichter hondertmael op eenen dagh ghebozen wozt. Niemandt weet ick die haer naeder bestaet / oft maeghschap is / als de Stem / en de Spzake / wiens dochter mense mocht noemen. Enige beschryven dese Mare t'ontfaen/en te wassen heel laeghe/upt een cleen gherucht / en datse so willigh in het wassen is / datse met haer uytgestreckte lichaem / Steden / en Landen verbult. Wy ghedencht / datmen te Gent in Vlaender placht de leugen te noemen een Bezz: en als men vermoede dat pemandt een leugen / oft valsche mare hadde booztghebzacht / werdt gesept: hy heeft ons een bezz gestupht: soo dat ick 't sindert op de hercomst deser spruck hebbe gedocht / dat het zyn begin moet hebben uyt het schryven Plinij in zyn thiende Boeck / in't dyp en tsestichste Capittel / ghelijck oock onsen Doet in't vyfthiende Boeck doet / segghende: dat een Bezzinne haer jonghen ter Weerelt booztbzenght wanschappen / maer geestse al leckende metter tijdt het hulle ghestalt: want effen alsoo gheschiedet veel met een nieuw mare / oft met der leuge / want sp wort dickwils onghestaltigh en seer wanschappen booztghestupht: maer diese hoozen/doender oock de tonghe toe / en leckense soo langhe / datse van handt te handt rakende / heel wat schijnt te gheijcken / en te beter ghelooft ghegheven wozt: want d'een voeghter 't een lidt / d'ander het ander aen. Homerus noemt de Mare de Bodinne van Iuppiter. D'oude Heydenen hebbender oock af ghemaekt een Goddime / gherleedt met een dunne opgheschort cleedt / om licht te loopen / en om haer lichtveerdicheyt uyt te beelden / oock vleugelen by geboeght / welke al vol oogen zyn. Virgilius noemtse een grouwsaem ghedrocht/en maektse heel ghebedert / en alsoo vol wakende ooghen alsse beders heeft / met effen soo veel tonghen / en monden / die nemmeer en swijghen / als oock oozen die altpdt toelusteren / om alles te verhooren: datse sonder slapen

De nieuw mare walt uyt een cleen gherucht oft begin.

Spreekwoort te Gent.

De nieuw leughen by een nieuw-worpen Bezz-jongh gheleken.

de nacht oberblijghet / en by daghe comt sitten op de hooghe thozens / van daer sp de armē Menschen verschricke maecht / bzenghende meestendeel quade nieuw gheruchten: doch altemet oock goede. Daerom most sp / acht ick / twee Trompette hebben / om datse goede / en quade / waerachtighe / en loghenachtighe tginghe uytblaest / en booztbzenght: want eenighe meenen / datter twee Maren zyn / de goede en waerachtighe met witte / en d'ander loghenachtighe oft quade / met swarte oft Wledernupse vlercken. De Mare wozt ghesepht / datse wieck-flaende vlieghe booz Mars waghen henen / om dat van aenstaenden kringh dickwils meerder gherucht is / alser wel van is. Onsen Doet stelt neffens de Mare oock recht ghesellimen van haren aerdt / te weten / licht ghelooft / dwase dolinghe / vergeeffse bzeese / ydel blydschap / opzoer / ent weedzacht / gestockt oft berocht van pemandt onbekent / en alsulck meer gheselschap. Waer mede onsen Doet seer aerdygh uytbeeldt / en te kennen gheeft / den aerdt des gemeenen lichten volckx / die op marchten / en ghemeen plaetsen / t'samen lesen / oft cleben aen eenighe nieuw mare / die noch nouw uyt den dop en comt / en qualijck vleughelen heeft: hier doet dan elck het zyne by / daer zyn dan oock inden hoop de boozverhaelde spel-personagien / licht ghelooft / ydel bzeucht / bzeese / opzoer / tweedzacht / en alle ander Maeghschap vande valsche nieuw mare. Welcke dinghen dickwils veel lichtveerdicheyts / moept / en swaricheyt ronden booztbzenghen: want de tonge is een cleen lit / dat groot werck bericht / sacht / en can harde beenen / jae ijser bzecken / en steenen vermozelen. Plutarchus daer hy handelt vā de nieuw-giericheydt / verhaelt van eenighe / die hun landt oft handtwerck couwlijck / en als een onnut dinghen doen: maer dzinghen in by den Burgemeesteren / in de Wierschaer daermen pleytet / loopen ter markt / oft ter Haven daer de Schepen aen comen / bzenende ober al: En isser niet nieuws? En isser niet nieuws? Wat sulcker oozē kittelē meer te hoo-

Den aert van den newwije, oft neww-giere Clap-paerts.

Te Locres, een Stadt in Calabrien, plagh een verbodt te zijn, naer wat nicus te vrighen.

Dat het van noode is, heymelheyt te verbergen en befonder die de gemeē sake belanghen.

te hoozen wat quaets / als wat goets. Waerom d'Overhept van der Stadt Locres wijslijck dede: Want wanneer eenigh Bozger van bupten quam van zijn Landt oft Boebe / in der Stadt / en dat hy bzaeghde / wel en isser niet nieuwsgierig werdt van haer in de voet beslaghen / en most de bzeuck betalen: Om dieswille dat sulck Bozger scheen gheneghen tot veel veranderinghe / oft lust hadde de Stadt vol opzoer / swarichhept / en moepte te vinden / en niet en hadde het herte ghewendt tot bzeude en gherusthept / ghelijck een rebedelijck Man behoort / die 't gemeen welvaren bemindt. Men bevindt oock heel / dat sulck nieuwigier Clappaert / meest is gheneghen te weten / en openbaer te maken / dinghen van belangh / en die noodigh zyn heymlijck / en verborghen ghehouden te blijden: soo dat die van der Overhept hun seer te mijden hebben / en den tonghe-dwangh te bebertighen / gheenen belanghenden raedt / heymlijck besloten / t'openbaren / niet schrickende voor den ondanc van Hupszouwen / oft beste vzienden / die om 't misvertrouwen t'onbzedemochten wesen: 't is beter sulcky te lijnen / dan dooz betrouwen in schande / swarichhept / en schade te comen / oft de gemeen sake hinderlijck te wesen. Men mocht pemandt bzaighen / segghende: Hoe sult ghy durven vplijck beschulghen / oft niet wat reden lasteren / pemanden die niet verborghen heeft ghehouden / t'ghene ghy hem heymlijck te kennen hadt ghegeven? Want was het een dinghen datmen niet mocht weten / waerom hebdt selve een ander gheopenbaert? Stelt ghy u heymelijck bupten u in een ander / so hebt ghy meer betrouwen op een ander / als op u selven. Seght ghy / ick hebbe so goedt betrouwen op hem / als op my selven / oft hyt weet / of ik / dat is gelijcke beel / want wy zyn een. Is hy dan u heel gelijck / soo zyn verlozen / oft verdozen / en u gheschiedt recht. Is hy beter oft heymlijcker als ghy / so zyn behouden en los / teghen recht en reden / hebbende ghehouden een Mensch die u ghetrouwer is als ghy op selver zyt. Een

ick ken hem wel / het is myn besten vziendt / meughdy segghen: Waer ghy hebt te dencken / dat desen uwen vziendt oock so eenen vziendt heeft / die hy betrouwt: Desen / weder eenen anderen: aldus raectt een woort in 't hondert / dooz een onvoorsichtighe losse tonghe. Qualijck oft selden can eenigh dinghen voort teelen. Desghelijck als de heymelijckheid eensaem by u blijft / en false niet gheruchtigh worden. Men bebindt nae eenigher segghen / dat noyt ghesproken woort soo veel nits heeft by ghezacht / als wel ghedaen hebben die versweghen zyn ghebleven: Want men can wel altyt segghen 't gene men verswegen heeft: maer niet verswijgen datmen ghesproken heeft. Den Prince der Poeten / om den Menschen t'onderwijzen / en hun leven en wesen te sedighen / stelt en doet voort eenen geboosten voorsichtighen Vlysses, den welken alsoo heymlijck / en constigh in het swijgen was / als int wel spreken: want doen hy nae thien jaersche dolinge ontbekent was t'hups comen / sittende by zijn Hupszouwe / welke hy als een helft zijns lichaems hertipe beminde / en hadde wel medelijde met haer droeve tranen: con doch zijn ooggen en gheslaet / wel onbeweghlijck houden / zyn mond was soo vol ghedults / en de reden hadde alle leden zijns lichaems so ghehoorsaem onder haer ghebodt / dat sy den ooggen 't schreyen verboodt / de tonghe het spreken / en 't herte het beven en 't suchten / dewyl het ongelegen was hem te openbaren / oft te kennen te geben / om d'ongeschichte Wpers van zijn Hupszouwe / die sy weduwe meeden te wesen. Wislijck die zyn inwendicheyt so verheeren can / is ee Coning zijns selfs / en een groot Meester: maer een ongheschicht clappaert is als een onbemuerde Stadt / een hups sonder deur / en een onghesnoerde Bupdel / en een pghelijck verbriet: gaet hy eenen siecken besoecken / hy doet hem meer wee als de siecke self: is hy in ee Schip / hy is t'reysvolck moelijcker als de zee: looft hy pemandt / hy is hem moelijcker als oft hy hem verachte. So dat menigh Mensch / al is hy niet on-

Merklijck voorbeeldt op Vlysses.

Mocelijck heyt censoren beluyden in appaert.

Datmen sijn verborghen belanghen en ander niet en sal openbaren.

Zen on den Philosophen een voorbeeldt vande tonghe te bewingen.

Wat hy den Persische Ghesanten antwoorde.

Antwoorde van Bias, tot een die zyn wijghen bespottede.

eerlijck / oft van quaden leven / wordt ontert met zyn veelsnappighe ongheschickte tonghe. Waerom den wijsgeren Zenon ons tot een leerlyck voorbeeldt mach verstrecken: want binnen Athenen was eenigh treflyck Bozger / die te gast hadde den Ghesanten van den Coning van Persen / en wetende dat sy daer ghemuecht in hebben souden / noodde daer by den Philosophen / oft Wijsgeren van der Stadt Athenen: Alsoom dese begonden met den Ghesanten te spreken / en hun wijshept vast upt storten / sprack Zenon niet een enkel woort. Waerom dese Persische Heeren hem vziendlyck toefden / en toedroncken / segghende: maer Heer Zenon, wat sullen wy den Coning onsen Heere doch van u segghen? Niet anders (sepde hy) dan dat ghy hebt ghesien t'Athenen een oudt Man / die aen tafel can wijghen: hier twee bespottende te kennen ghevende: te weten / oudt / en aen tafel / oft by den Wijn: want oude luyden veel tot clappen zyn genegen / en sonderlinge by de Wijn / de welken het ghemoedt dicitwils lossen toom gheeft. Waer op 't oude spreckwoort wel voeght: Wat den nuchteren in 't gedacht heeft / dat heeft den droncken in den mond. Soo dat den wijsgeren Bias wel antwoorde / doe eenen snappaert hem bespottede / en scholt te wesen onverstandigh / in een blyde maeltpe / sonder spreken te hebben gheseten. Doe waer dat mogelyck (sepde hy) / dat enen sot / oft onverstandighen / aen tafel oft by den dranc soude comen wijghen? Onder alle Siet-siecte is het veel snappen doch niet de minste. 't Is waer / eenighe zyn sozghlyck / eenighe haetlyck / en verbrietigh / ander zyn de bespottinge onderwoopen: maer al dees quaden overballen t'samen den snappaert / hy wordt bespott / peder weeter af te spreken / hy wordt gheslaet: want hy bzencht altpd eenighe onbespottede quade mare. Hy is in sozge en ghebaer / want hy can zyn heymlyckheyt niet verswijghen. So dat de Poeten niet bergeefs soo wonder gestaltighe mare tusschen Hemel / en Aerde / sonder gront oft vasthept / in

sulck hups / en niet sulck onnut gheselschap / ons boozghebeelt en hebben.

Van Cygnus.

Cygnus, die in den Voghel van sulcken naem / dat is / in een Swaen / berandert soude wesen / worden verschepden Ouders toegheschreven: dan ick acht datter meer zyn gheweest van sulcken naem: want eenen die van Hercules ghebodt was / segghen sy te wesen soon van Mars. Desen daer onsen Poet van schryft / soo ander oock ghetuyghen / was den soon van Neptunus, hoewel eenighe seggen / van Apollo. Achilles (seggen eenighe) doodde hem / om dat hy den Tropanen te hulp was getomen / en de enghete der Tropsche Zee hadde verstoppt met lange Galepen / die den Grieken den doorgangh belette: niet te comen landen. Onsen Poet verhaelt van eenē Cygnus, die Swaen wiert / doe Phaeton ghebliecm / in den Dau viel / so in 't tweede Boeck te sien is. En Paulanias in den staet van Attica, noemt Cygnus een Coning van Liguria / woonende op den Dau / die seer goet maet-singer / en speler was / en vā Apollo in Swaen berandert: oock soude de Swaē Apollo om deser sang-liefdicheyt toegeepghent wesen. Nu desen verslagen Cygnus, dooz de Vader Neptunum in Swaen verander t wesen / doe Achilles hem meende plunderen / vondt hy 't harnasch binnen ydel en ledigh. Dese Fabel wijst aen / dat alle Menschen / hoe sterc / hoe schoon / wijs / oft hardt van aert / oft natueren sy zyn / hebben eyndlyck te sterben / en dees aertsche wapeninghe / oft lichamelijcke hutte te verlaten / daer is gheenen raedt teghen dees al vernielende doot / soo veel de dinghen deser Eeuwen belanghen / om haer te verwinnen / en te ontblieghen / dan nae te laten een ewigh levende goet / eerlyck / deugdigh / en lofelyck gerucht / dat louter en claer is / gelyck de Swaen. De veranderinge Cenis van Vrouw in Man / is niet als een laf ghemoedt / dat hem met Vrouwlycke luste geswarkt bindende / t'sontjden dooz Godtlycke hulp ghwackert / cloeck / en moedich wort / alle

Leerlyck uytleggh op de doot van Cygnus.

loflijke daden upt te richten / met een harde ghebuldicheyde in allen teghen-
spoet / om met volherdinge / tot lofjic-
ke overwinninghe / en eere te ghera-
ken: En al wordt sulck ghemoedt met
heel onredelijke lusten bevochten / en
overladen met veel benautheden / noch
berheft het hem als den Arent in nieu-
cracht / tot den lofjikke eerlijcke He-
melsche dinghen. De vertellinge van
dese Cenis, die Ceneus genaemt wiert /
geschiede door den twee hondert jaer-
schen Nestor, welcken wy behoeven te
sien / wat hy voor een is gheweest.

Van Nestor.

Nestor was ghebozen tot Pylus, een
stadt in Achaïen / zyn Vader was
Neleus, Coningh van Pylus. Dese Ne-
leus hadde twaelf sonen / waer van
Nestor alleen overbleef: Want Hercu-
les hadde kringh teghen Neleum, ter
oorsaeck dat hy verslegghen hadde ee-
nen Iphitus, welcken dootslagh Neleus
hadde gheweyghert te versoenen / door
de dertelheyt en verwaentheyt van de-
se sonen / welke betrouwende op hun
groot ghetal / beloofden den Vader
wonder dinghen upt te richten. De
Stadt was doch onwinlijck / so langh
als Peryclemenes een der sonen Nelei
leefde: want (segge de Poeten) hy had-
de de gabe van Neptuno, dat hy hem
con veranderen in alle ghedaenten die
hy wouw. Doch / doe hy eens in ghe-
daente van een Die / was comē Hercu-
lis leggher bespieden / sittende op Her-
culis wagen / heeft hem Pallas aen Her-
culem gewoeght / die hem doode / nam
doe de Stadt Pylus, roofdese / en ver-
dozffe tot den grondt / hier bleven de
elf Broeders van Nestor: Maer Nestor
was te voozen ghesonden in de Stadt
Gerania, in't Landtschap van Messen-
nen, om te leeren / en wel opgheboet
te worden. Nestor alleen overgheble-
ven / is weder t' hups ghecomen / liet
alles opmaecken / en werdt ghesheeten
den Geranischen Nestor, nae de plaet-
se zijner opvoedinghe / oock Hippota,
alsoo veel als een vluchtlingh / om zyn
afwesen / waer door hy ten leven ghe-
bleven was. Hy is met den Grieken

door Tropen gheweest / doe hy alree
(soo Homerus int 1. der Illiaden ver-
haelt) d'z' Centwē / oft d'z' hondert jaer
oudt was. Hy was den alderwijsten
en verstandighsten van alle den Grie-
ken / en hadde van den Hemel so uptne-
mende gabe / dat van zyn voorszichtige
tonghe de redenen droopen en bloepden
veel soeter als den Honigh / soo dat hy
den Grieken door Troepen seer be-
hulpigh was met zynen goeden raedt /
wijse en vztendlijcke vermaninghen.
Hy liet in dit beleggh zynen soon Anti-
lochus, en nae Troepens verderf / alsoo
onder den Grieken / door den toorn
Iuppiters, grooten twist / dat Agamem-
non wouw daer noch blijven / en Me-
nelaus vertrecken / quam Nestor in
gheselschap van Diomedes nae hups /
daer d'ander veel quade reyfe hadden.
Tot hem is eens ghekomen te Pylus,
Telemachus, nae zyn Vader vragghen /
van waer desen wert gebzacht te Spar-
ta, daer Menelaus zyn Hof hadde. Hier
op verhaelt Plurarchus, daer hy van de
giericheydt / en hebbens begheerte
schrijft / wat merklijck: Hoe dat desen
oude wijse Nestor zyn hups hadde rijc-
lijck versien van bedden / dekens / tape-
ten / tafels / cleeren / spijs / en goeden
wijn / daer Telemachus als jong en on-
bedacht niet veel af en maecte: Maer
comende in Menelaus Hof / saght daer
al blinken van gout / silver en Elphen-
been / dat docht hem heerlijck en prij-
lijck / achtende desen Conings Daleys
ghelijck te wesen het Iuppiters. Niet
veel anders sal ons Nestor hier aenwij-
sen / dan datmen van jeught aen hem
tot der wijshyde sal begeve / tot vrient-
lijckheyt / en welsprekentheyt / en tot
goede hups houdinghe / hem te versien
van alle nutte en behoeflijcke dinghen /
sonder veel v'zachts te maecken / of te
proncken met onnoodige costlijckheyt
van goudt oft silver. Hy dunct dat
hoeghlijck sal wesen / hier de besonderste
Griekische helden te verhael / om dies-
wille datse nā onsen doet alree voort-
ghebzacht / en genoemt zyn / op datmen
weten mach wiese gheweest zyn / en
oock eenigh onderschept / als van twee
Aiax, en derghelijcke: Wy sullen dan
aen de

Leerlijck
aenwijs op
Nestor.

aen de hoofden beginnen / de twee be-
sonderste belepders des krijgs / de Co-
ninglijcke broeders / Agamemnon, en
Menelaus.

Van Agamemnon, en Menelaus.

Agamemnon, oudsten broeder van
Menelaus, was den soon van Atreus,
en Arope. Ick sal behoeven / om het
ghevolgh / te segghen / hoe desen Atreus
hadde eenen broeder / Thyestes ghesheeten:
dese twee ghebroeders / wesende
twee dulcoppige raedloose Menschen /
hadden altdits teghen malcander ge-
stadighen twist. Thyestes niet weten-
de wat spijdt oft leedt doen aen Atreus
znen broeder / maecte zyn Vrouw
Arope behzucht / doe sy langhe te voo-
ren Agamemnon, en Menelaum hadde
ghebaerd / baerde sy Thiesti twee
kinderen / Tantalus, en Plithenius. A-
treus dit vernemende / en de rechte
waerheyt wetende / dede noch snoo-
der en wzeeder wzaeck / als hem leedt
ghedaen was. Hy liedt dees twee jon-
ghe kinderen tot spijse koken / en gasse
znen broeder onwetens t'eten / onder
decksel te willen met hem vaste vrient-
schap houden: reynden de maeltijde /
liedt hy op tafel bzenghen de rouwe
hoofden en armen. Thyestes, vze-
sende oft het hem oock mocht ghelden /
nam de vlucht / en quam hy den Co-
ningh Thesprotus, van daer te Syrio-
nen / daer vondt hy zyn eyghen doch-
ter Pelopia, wasshende inde Vliet haer
cleeren / die sy dansende hadde bebleekt
in het bloedt van d' Offerhande / die sy
Minerva hadde ghedaen: dese heeft hy /
alsoo het nacht wiert / onverstens over-
hallen / onteert / en behzucht met eenen
soon. Ter selver tydt quam tot Myce-
nes eenen grooten bieren tydt / waer van
de voozsegghers de schuldt leyden op de
misbaet van Coningh Atreus, om welc-
ke te reynighen hy weder most roepen
znen broeder Thyestem, en hem ghe-
lijck doen in het erfdeel van znen Va-
der. Dus dan Atreus hem meenende
binden tot den Coning Thesprotus, troc
daer henen / maer hem ghemissende /
en daer bindende Pelopia, meenende
haer deses Coninghs dochter te wesen /

begheerde hysse aen hem te Houwlyck /
die hy lichtlijck vercregh: want sy
haer swangherheyt geern aldus had-
de verborghen. Weplich tydt na dat-
se hy hem was t' hups gheweest / ghe-
lagh sy van eenen soon / die sy dede leg-
ghen in een wilbernisse vooz den wilde
Dieren / om datse werdt te weten dat
het haer Vader was / die haer soo over-
weldicht hadde / want sy het sweerdt
dat sy hem doe hadde ghenomen / nae-
maels bekende. Eenighe Herders het
kint bindende / voedden met een Gey-
te / waerom dat het Agisthus wierdt
gheheeten. Pelopia de Moeder om
haer te verschoonen / en Atreum te vze-
digghen / gebzuprkte de beste redenen die
sy con: maer hy liet het kint soeken / en
gebonden / liet het op voeden / met Aga-
memnon, en Menelaus, die alree groot
waren. Atreus dese twee zyn sonen upt
hebbende gesonde / Thyestem hun Com-
te halen / wat sy daerom doen souden:
trocken tot het Delphossche Ghepym-
nis / daer sy hem vonden raedt te vza-
ghen / hoe hy hem best aen Atreum
mocht wzeken. Van daer hebben sy
hem ghenomen / en ghebzacht tot hun
Vader / die hem langhe tijdt hiel ghe-
vanghen / seyndende eyndlijck tot hem
znen ghemeenden soon Agisthus, om
Thyestem te dooden / met dit sweerdt
dat zyn Moeder Pelopia hem hadde
benomē / in't vercrachten. Thyestes ken-
nende zyn sweerdt / vzaegghde beleefde-
lijck / waer hy dat ghecreghen hadde:
Hy antwoorde / dat het hem Pelopia zyn
Moeder hadde ghegheben: waer op hy
Agisthum badt / haer daer toe doen co-
men / om de waerheyt te verstaen: sy
bekende alles v'z' upt / en gelatende het
sweerdt om wel onderkennen beter te
besten / nam het / en doorstarker haer sel-
ven met dit sweerdt / dat Agisthus noch
warm van den bloede bzacht hy Atre-
um, die hem doe liet duncken ghenoech-
los van znen broeder te wesen: mee-
nende hy doot was / gingh Offerhan-
den doen op den oever der Zee / daer is
Agisthus ghecomen / die hem ombzacht /
verloste zyn Vader / en nam met hem /
de Croone van het Kijck Decenen aen.
Ondertusschen was Atrei soon Aga-
mem-
M iij

memnon oock ghehouwt met Clytemnestra, dochter Tyndari, die hem eenen soon baerde/ gheuoemt Orestes. Menelaus hadde de schoon Helena, was Coningh van Lacedemonien/ oft Sparta, en Agamemnon van Argos. Agamemnon den Oversten van al t'Griekische leggher vooz Tropen wesende met Menelaus, om het ontschaken van Helena, heeft hy Clytemnestra zijn Vrouw ghelaten een treffelijck Poet/constig Sang en Speel-meester / om haer te vermaeken / en ten besten met zijn ghedichten te raden / ghelijck sy oock van vernuftighen gheest was. Maer Egisthus comende / en vyzende Clytemnestra, alsoo desen vromen Poet hem in den wegh was / schickte hem / d'v Jaer na Agamemnon's vertreck / in een woest Eplandt / daer hy hem liet van honger steruen / en den wilden Beesten verclinden. De seuen volghende Jaeren / die Agamemnon vooz Tropen was / heeft zijn Vrouw Clytemnestra met desen Egistho gheboeleert / en doe hy eyndlijck t'huys comen was / hebben sy hem omghebracht in deser hoegen. Te weten / doe Agamemnon veel noot en Schipbrack hadde gheleden / is eyndlijck t'huys ghecomen / daer zijn swaer reys en leuen is worden gheeyndicht: Want zijn Vrouw Clytemnestra, en haren Woel Egisthus, zijn natuerlijck Reef / hadden zijn doot listlijck te voozen befloten. En alhoewel het hem voorszeyde was van Cassandra alsoo te gheschieden / dede niet als daer mede lachen. Nu sullen wy een weynigh te rugge loopen / eer wy comen tot dese verradighe moort. Dese Cassandra, Pyrami dochter / in den bloeytijdt haers jeughts / wesende van heel uytmemende schoonheyt / hadde van de God Apollo vperig bemint / versocht / en aengheboden gheweest / wat gabe sy begheoren wilde / indien sy hem te wille woude wesen. So vercoos te hebben den gheest der voorszegginghen / t'welck haer gheschiede: Maer so hiel hem doe haer beloft niet. Alsoo Apollo nu haer niet con benemen / het ghene hy haer hadde ghegheuen: So schickte hy uyt syt van deser bespottighe / datmen

haer voorszegginghen niet ghelooben / maer ober al bespotten soude: Gelijck het onder ander is gheschiedt met die voorszegge ober Agamemnon en haer seluen / hoe sy met der Acrse ofte Wyl souden omghezacht worden: want Cassandra, nae datse van Ajax, den soon van Oileus, in Minerva Kerck in Tropens verderf was geweest vercracht / namse Agamemnon in den deel zijns roofse mede vooz syn Woelschap. D'overspelighe Clytemnestra hier van verwticht / en alsoo sulcke ontfelder zijn / en meer beflagh maken als yemandt deghelept / nam daer op een versierde oorsaeck / van soo wreede daet aen te richten. Egisthus nam oock een oorsaeck op Agamemnon, dat hy te voozen had geboodt zijn broeder Tantalus, den soon van Thiestes, om te krijghen Clytemnestra, die te voozen desen Tantalus door Tindarus was beloofte gheueest: aldus wil haer de schult altijdt met onschult cleede en bedeckē. Nu alsoo Lycophron, Euripides, Sophocles, en Philostrates verhalen / Agamemnon, t'huys gecomen wesende / was van zijn Vrouw Clytemnestra ghebepndlijck ghewelcomt / en vziendlijck ontfangen: daer werden offerhanden ghedaen / en een heerlijcke maeltijdt bereydt. Hy is in het hadt ghegaen / en daer uyt comende / gaf sy met een vzolijck ghelaset hem aen te trecken een heinde / t'welck aen den hals / en t'eynden de moutwen / was toegheueest. Sophocles, oft die Lycophron uytleght / seght / dat het was eenen Tabbaert / oft cleedt dat soo verstoppt was / en dat sy het hem gaf aen te trecken / recht doe hy ter tafel soude sitten / en terwylen dat hy dus belennert stont / en als een Wisch in het net ghebanghen / hebben sy en Egisthus hem omghebracht / slaende hem met een scherpe Wyle (daer men groote boomen mede plach om te houwen) op t'hoofte: sommige segghen / een oude weerspedich scherp rooperen Wyl / datmen in d'Offerhanden hadde ghebruyekt. Clytemnestra met dit selue Wyl en eygender hant / bracht oock omde schoon Cassandra, de welke den slag met den handen verghreefs socht af te keeren /

Cassandra
Boelchap
van Agamemnon.

Agamemnon's doot.

voorzegginge van Cassandra wort van niemant ghehoort.

keeren / en steruende hiel sy op haren Man Agamemnon, den welken sy noch haer bloem-cransen op stelde. De sale bezaept met den verflaghenen / sommighe aen tafel vermoort liggende / den ghestorten Wijn met het bloedt vermenght ober al verstroyt / wordt van Philostrates in zijn Tafereel van Cassandra seer aerdigh beschreuen. Ghelijck oock de volgende moozderpe van Clytemnestra en Egisthus gheschiedt / door Orestes en Pylades, van Luciano in syn verhael van t' schoone huys / wordt verstaert in Schilderpe uytghebeelt te wesen. Van daer vertreckende (seght hy) sult ghy binden een ander Tafereel / vā een geschiednis / die niet t' eerst aenstien is afgrijck / maer doch gheloofweerdigh / waer van den Schilder den sin heeft ontleent aen de ghedichten van Euripides, en Sophocles: want dese hebben beude van dese stoffe ghehandelt. Twee lustighe Jongheligen / wapenghesellen Pyladis en Orestis, die men alree hiel doot te zijn / verhozghen wesen de achter t' Coninglijcke huys / comen uyt der laghe oberballen Egisthus, en brenghen hem om. Aengaende Clytemnestra, sy was alree voortgheholpen / ober rugge uytgestreert liggende bycans al naect / op ick en weet wat bedde. Het gesin van so een seltsaem een stuck wesende verschrickt / schijnen sommighe te crijten / en moort te roepē / ander vast te sien nae een goet henen comen / om doot de vlucht hun te verlossē. Wat Luciano voozt hier van beschrijft / is ons niet dienstigh. Higinus en ander verhalen / doe Egisthus Agamemnon ombracht / dat hy oock vooz hadde te dooden Orestem, den soon van Agamemnon: Maer Electra heeft Orestem haer broeder / die noch jong was / wech gescholen / en ghesonden in Phociden, tot synen Oom den Coningh Strophius, die getrouwt was met Alkyche, Agamemnon's dochter. Enige seggen / dat Arfinoe, de boedster van Orestes, siende den vader verflaggen / het boedster-kindt wech schuyde: ander / dat de boedster hiet Laodama, en dat sy Orestem behoedende vooz Egisthei wreethed / liet in de plaets ombranghen haer eyghen soon. Orestes

twaelf Jaer ghewoont hebbende met synen Oom / was seer belust hem te wreken aen Egisthus, die synen vader en Groot-vader hadde vermoort: Om welck uyt te richten / schickte hy syn Ooms Strophij soon Pylades t'Argos oft Mycenen, nae zijn Moeder Clytemnestra, hem ghelatende te wesen een voozby-ganger / oft Bode van Aolien: dit was aenghelept met weten en bewilligē van Electra, die Egisthus hadde ghehouwt met eenē Bouwer / op dat hy gheen sozge en soude hebben / dat yemant nae t'rijck meer talen soude. Pylades dan / als een vzeemdingh / en vercleedt wesende / ghecomen by Clytemnestra, bracht / (soo hy nepnde) tijdinghe van de doot van Orestes, en oock in een doot-kiste syn doode ghebeenten / hoewel Orestes daer levende / en vercleedt by een tegenwoordigh was. Egisthus seer herblijdt van de goede tijdinghe / die hun dese Phoricke Bode brachten / ginghen te samen in een Capelle van Pallas den Goden dancken / datse nu van alle sozge waren ontlaghen / en offerden den verlossenden Iupiter Offerhanden. Dese ghelegghentheid heeft Orestes waer ghenomen / en latende aen de deur der Capellen zijn susters Man met eenighe syn vrienden in de wapen / quam verselschapt met weynighen daer binnen / en dootde met eyghen handt zijn Moeder en haren Woel / ghelpeck hem door het Gheheymnis Apollinis was bevolen gheueest / so Euripides in synen Orestes ghetuygt. Het zijn doch eenighe die schrijuen / dat Orestes den voozhenen tijdt niet en was by Strophium syn Oom: Maer dat hy uyt syn vaderlandt verjaeght / en van zijn Coninghrijck Mycenen berooft wesende / eerlijck hadde t'besit van Argos: daer nae verselt met een groot deel Arcaders, en gheholpen van die van Phociden, hy hem Meester maerke van Sparta. De Spartanen waren oock hem willigh gehoozsaem / hem achtende (bewyl hy Tindari Reef was) weerdigher hun te heerschen als Nicolstrates, oft Megapenthes, welke Menelaus (die doe vooz Tropen was) hadde ghehadt by eenighe Slavimie.

Sp boeghen oock hier by/ dat Orestes trouwde Hermione, dochter van Menelaus, by welke hy soude hebben ghehadt zijn naevolgher in het rijk Sifamen, oft Tifamen, en doodde Pyrrum, Achilles soon / welke hem hadde t'wyl hy uptlandich was Hermonia ont-schaerit / segghende; datse hem beloofte hadde gheueest. Daer wordt getuygt/ dat Orestes t'Athenē vooz t'recht was verdaeght: Dooz den Erynnen, en dat Erigone, dochter Agisthi en Clytemnestra, zijn partje was/ daer wert gelijck bestemd/ dat hy niet weert te leuen was / die Vader oft Moeder hadt ombzacht/ daer tegen verwon een wet/ die hiel / dat het een soon vooz stontd te dooden pemanden/ die zijn Vader hadt ombzacht / en dat hy soo maer hadt ghewozen/ aen zijn Vader-slichtighe Moeder/ zijns Vaders onnoosel doot. Daer zijnder die schijden/ dat Orestes om dese Moeder-slicht wert ghequelt van de swarte raserjen/ terwopen soude hy hebben gesticht een Stadt/ die hy Orestes noemde/ en nu ter tijt heet Andrinopolen. Als hy van weggen zijn uptsumigheyt een van zijn vingheren hadt afgeknaecht/ werden de Raserpen wit / en hy wordt vooz / en wel te pas. Daer wort ooc geseyt/ dat Orestes van niemant om zijn Moeder-slicht geern gheherberghet was / en dat niemant niet hem wou eten: waerom hy t'Ghepurnis raedt hebbende ghevraecht/ om van zijn raserpe te zijn verlost/ most gaen in Tauriden, een Landtschap van Septhien/ en soude van daer bzinghen in Griecken Diana beelot / en zijn suster Iphigenia, daer hier vooz van is verhaelt / en hem dan soude wasschen in de Wiedt die in seuen Wieten epudighde. Hy van ghewasschen / quam met zijn trouw vrient Pylades, in Tauriden, daer sy strax beyde ghevungen werden ghevraecht vooz den Coning Thoas, om nae des Lants wyse Diana gheoffert te worden / want mensche met Mensch-bloedt bezedighe. Thoas vzaeghde / wie van beyden hiet Orestes, want die most sterben. Pylades, upt trouw vrient houdenheyt/ septe/ hy was Orestes. Orestes tuyghde daer

teghen dat hy self Orestes was; Des hy werdt ghelevert aen Iphigenia om ten Offer gheslacht te worden. Want Iphigenia was gheschicht gheweest opgeoffert te worden/ om de Goddine Diana te vzedighen / van dat Agamemnon haer vader hadde onberhoets Diana toeghewydden Hert ghedoodt. En als haer den schalcken Vlyses van Clytemnestra de Moeder daer toe hadde ghehaelt / onder deksel datse soude gaen worden Bruydt / en trouwen Achillem, wesende bereydt tot den Offer / stelde Diana upt medeliden in haer plaats een Hinde / en vzaecht de Maeght in Tauriden, daer sy van den Coning Thoas was over dese Mensch-offerhanden ghestelt / en sy hadde besonder quaet op de Griecken/ ter wazke dat sy haer hadden willen opofferen: Maer bekennde Orestem haer broeder te wesen / hielp sy hem aen Diana beelt / en quamen des nachts te schepe van daer ghebloden. Eenighe segghen dat het was/ nae dat hy Thoas hadt onghewraecht: en t'hups ghecomen / gaf hy Electram zijn suster te Wybe synen gheselle Pyladi. Daer zijn van Orestes noch wel meer vertellinghen / dan het is ghenoech dat wy verstaen de doot zijns Vaders / hoe hy zijn Moeder ombzacht / en d'overbadighe moozdt ghewoorken heeft. Menelaus is weder na Tropen berderf / met zijn wedergetregen Helena t'hups ghetomen tot Sparta. Alle dees vooz verhaelde groutwelen / bloedtschanden / en overspelen / zijn niet veel jammerg / schizkelijck bloedtvergieten / en moozden bebleekt / vergolden / en ghestraft gheworden / tot een afschizken van soo onaerdighe smootheden en zonden / als mercklijcke voozbeelden / van den ouden Schypvers ons vooz ghestelt wesende. De Raserpen die Orestem quelden / zijn anders niet / als de knaginghen een pyulijcke prikkelingen der quader Conscientien / oft wroegghenden ghemoets / ober het bezeben Moeder moozden. Tusschen dese grieckse Helden / sal hier nu boeghen den Tropischen Aeneas, om oock zijn gheslacht te weten.

Van

Breder vertellinge van Iphigenia.

Van Aeneas.

Aeneas was den soon van de Goddine Venus en Anchises, de soon van Capys, den broeder van Priamus. Aeneas hadde te Wybe Creula, de dochter van Priamus den Coning van Tropen. Hy was dapper in de weere teghen de Griecken / ter noot wesende ontfet en geholpen / d'een reys van zijn Moeder / Venus, en d'ander van Neptunus. Dooz zijn avontuerē na Tropens bal / volghen hier ende daer / niet verclaringhen en uptlegginghen.

Van Ulysses.

Vlysses was den soon van Laertes en Anticlia, hoe wel sommige (Aiax segghen bevestigende) hem houden den soon van Sisyphus, en de Dochter van Autolicus, Anticlia, en dat hem Laertes vooz eyggen aen nam. Hy was ghebozen vooz de volke vzaecht / om dat zijn moeder gipende / viel op eenen naten wegh / gaende nae den berg Nerit by Itacha, des sy verschietende cozta ghelagh. Hy wert Heere oft Coning van het scherp steenclippighe Itacha. En tot Manlijcken ouderdom ghecomen troude de schoon Penelope, dochter van Icarus, daer hy by hadde eenen soon / gheheeten Telemachus: En was soo heel op haer verliest / dat hy alle middelen docht / om met den Grieck-Helden (ghelijck hy met Eet verbonden was) niet vooz Tropen te treden / dan by haer te blyuen. Des geliet hy hem mal en uptsumigh / gingh de Zee-strant ploegghen met seer onghelycke dieren ingespannen / saepde sout / en wist hem wonderlijck te ghelaten: Maer Palamedes, den soon van Nauplius, Coning van Euboea, zijn doot vpaendt / seer schalck en listigh / vont raet om dit bepynen t'ontdecken: Nam Telemachus noch heel jongh kindt / en leydet in de voze vooz den ploeggh. Vlysses stende zijn kindt / wende de Beesten / en heeft het vermijdt te quetsen / waer by zijn bedroggh bekent werdt / en most mede. Doe heeft hy dooz een vrieder Aias verstaert / waer Achilles hem verborzen hiel / en gingh hem ooc

Vlysses mal ghelaet, om voor Troyen niet te treden.

ontdecken / en openbaer maken / in ghedaente van een kramer / soo int vooz gaende Boeck is verhaelt. Deel behendicheyt / listicheyt / en stoutheyt heeft hy bezeben: hy haelde en vzaecht vooz Tropen de schichten / die Hercules Philocteti gaf / en Pelops ghebeente / en van onder de Doozte Scaxa, d'asschen van Laomedon: van het Tropische borgh / het Palladium, doodende de wacht: en met huly van Diomedes, de Heerden van Rhesus, Coning van Thracien / wien sy doode / sonder welcke dinghen de Stadt niet te winnen was. Synen haet op Palamedes is toe ghenomen: want Vlysses nae Thracien ghesonden wesende / om leggher-cost / quam ledigh weder / segghende: niet ghebonden te hebben. Dit siende Palamedes, wou self daer henen / en vzaecht groote menichte van koozen: waerom Vlysses hemlyck en listigh syn doot te weghe vzaecht / bootsende upt Priamus naem eenen vrief aen hem / daer in hy hem bedanckte van den aengheboden dienst / te doen eenigh verraedt dat hy wel wist / en dat hy hem sondt een deel goudt / oft ghelt / welke ghewicht oft ghetal Vlysses hadde laten in Palamedes Tente verberghen in d'aerde. Dooz desen vrief met list beschicht / en achterhaelt / in volien raedt ghelesen / werdt Palamedes oertuyghet van verraedt. Daer werdt Vlysses loodlijck / als met grooter ernst / vooz vzaecht / datmen soo slechts een eenigh vrief van den vpaenden ghesonden / niet en hadde te ghelooen / als men sulcken gelt als den vrief inhoudt / by hem oft in syn Tente niet en vande: doe werdt laten soerken / en dit valsch verborzen ghelt in sulck ghetal in de Tente vonden / wist hem Vlysses niet langher voozte staen / des werdt den onschuldighen heldt Pallame des gesteenticht / vooz een verraeder: twelck Nauplius den Vader namaels oock bedriegelijck en hardt heeft op den Griecken gewozen / doe sy nae hups boeren vant Pallas op hun verstoort was / om dat Aiax haer vooz seghster Cassandra in haren Tempel en haer aentropende verraecht / oft wilken verraecten hadde: des dede sy dees

Clocke stucken van Vlysses bezeben.

Snoode en schandigh stuck van Vlysses be-gaen aen Palamedes doot.

M v Scher

Schepen met een sel ontweder drijben nae desen Nauplij Eplandt toe / nu Negreponc gheheeten / des hy den volgenden nacht op enen hooghen Thozen liedt een byperteecken gheven: daer de Schepen nae toe voeren / meenende dat het ypt vrientdichap yemandt hun te goede dede: maer sy quamen recht op een deel Clippen / die onder water / en reys aen reys het water laghen / soo dat meest de heele blote vergingh / en oock den misdadighen Ajax, den soon van Oileus. Om nu toyt te maken met Vlyfles, hy is nae veel teghenspoedt en avontueren naecht aengheromen aen een haven van het Eplandt Corfyra, oft Corfu, so het nu heet / daer hy van Nauticaa, des Coninghs Alcinous, was doen cleeden / en dooz Pallas toe doen daer wel onthaeldt / en van daer met Schepen ghesont al slapende in zyn lant Iaccha ghebzacht / en soo in ghedaente eens Bedelaers te hups comen onbekendt: doch van zynen Vercken-hoeder Eumaus daer ghebzacht wesende / heeft van zyns Vrouwen dertel Wpers veel gheleden. Wert eyndlijck van Euryclea zyn Woedster gekent / dooz welches behulp hy hem self / zyn soon Telemachus, en zyn twee Herders wapende / en heeft alle dese moetwillighe dertelinge ghedoodt / en zyn liebe Penelope ongheschepndt weder vercreghen / die seer ghebzydt zijnde / t Doutlijck al tijdt uytstelde / eyndlijck tot dat een webbe / die sy onder handen hadde / soude afghewozcht wesen: maer sy ontvlocht hy nacht al haer daghwerck / soo dat het webbe altydt ontbolweben bleef: waer uyt t Spreeckwoozdt ontstont / van Penelopes webbe. Dese Penelope wozt voozgesteld / tot een schoon voozbeeldt van een wijse / stadighe / en eerlijcke kuyfche Vrouwe / blijvende bligtigh en inhupsigh in soo langh afwesen haers Mans ghetrouwe en volherdich / gebonden in den onbeleckten Echt-bandt / hoe seer aengebochten / altyt verlangende na des Mans wedercomst / en is om zynent wille stadich dzoef en becommert / volghende hier in den raet Plutarchi, die wil / dat de wijse Vrouwe het tegendeel doe vande Ma-

ne: want die is hoe naeder de Son / hoe dzoever oft donckerder / en hoe verder daer van / hoe vzooplcker: maer een wijse Vrouwe / hoe sy van den Man verder is / hoe sy behoort dzoever / en hoe naeder / vzooplcker te wesen: gelijk Penelope, die in't afwesen dzuclich / en in't hups comen Vlyfles, vzooplck en blijde was. Van hem volgen verscheden geschiedenissen in't derthiende en veertthiende Boeck met uytlegginghen.

Van Ajax, Oilei soon.

Ajax, den soon van Oileus, was ghebozen in't Landtschap Locres, nutter tydt Ozoli gheheeten / niet wijt van Etolien: doch niet van Locres in Italiën: dan is een Griecx Heer / en cloeck krijghs-helt gheweest / die vooz Tropen groote stouthepdt en gheweldt dede. Maer in de Tropische plunderinge oneerlijck omgaende met Cassandra, als verhaelt is / heeft den toozn van Minerva en Apollo op zynen hals ghehaelt. Minerva vercreegh van haer Vader den Blirem / weer-lichten / donderen / ontwederen / dzaep-winden / en doncker wolcken / en hier mede gewapent / heeft der Grieken reyse in't nae hups trecken grouwlyck beschadicht. Ajax Schip werdt van Minerva met den scheut eens Blirem-sraels te gronde ghezeven / vander Schepen mozel den op de Gootsen / die daer nae Ajax Clippen gheheeten wierden. Ajax behielp hē met zyn sterke armen crachtlijck swimnende / dat hy op een Clip gheclommen wesende / soude t leven behouden hebben / boven al dat hy so misdadigh was / en hadde hy den Goden doe soo niet ghelastert / roepende luydstemmitigh / dat hy hoe spijtigh en tooznigh sy waren / noch ontcomen soude teghen hunnen danck. Waerom Neptunus vergraent / de aerde dede schudden / treffende met dē dyp-tant de Clip / dat hyse te gronde wierp / en Ajax lich haem also ontsielde. Hier sien wy / gheleijck de Poeten veel aenwijfen / dat het een grouwlyck quaet is / dat sterlijcke Menschen Godt niet in eeren genoech en hebben: maer zynen naem / heerlyckhepdt / en gheweldt lasteren / niet be-

Leerlyck aenwys op Ajax Oilei ders andere gangh.

denckende zyn almachticheyt / en des Menschen gheleent heel swack vermoegen: En hoe haest de Godlycke strafsende handt den vermeetlycken sondaer te gronde can werpen.

Van Ajax den Telamonschen.

Desen Ajax is gheweest den soon van Telamon, Coningh van het Cretische Eplandt Agina, waer van in't sebeste Boeck verhaelt / daer d' inwoonders van Mieren geromet / Myrmidones souden zyn gheheeten. Dese Telamon hadde te Wijve Priami suster Hefione, dochter van Laomedon. Telamon was den soon van Eacus, Jupiters soon / die t Miere volck ghecreegh / en een van den Hellen Richters is ghew-

worden / soo in het verhaelde sebeste Boeck te lesen is. Dese Ajax is een uytmuntigh krijghs-man gheweest vooz Tropen / uytnemende sterck / groot ghestaltigh / en het hooft langer als eenigh ander onder alle Griekse Helden. Hy wierp Hector met eenen steen ter aerden / en dozt teghen hem uythoutwen / hy met den anderen Ajax wederstont de heele Troyaensche macht / en beschermde de Griekse Schepen / comende eyndlyck in tonge-strijdt met den betraepden Vos / Vlyfles, con niet teghen houden / soo dat hem de wapenen van zynen Heef Achilles zyn ontwesen gheworden / sich selven van spijdt dooden dede / als volght.

Eyndt des twaelften Boecks.

Wtlegginge / en sin-ghebende verclaringe

op den Metamorphosis Publij Ovidij Nafonis,

Dooz C. V. M.

Het derthiende Boeck.

Mier hebben wy nu den scherpen twist tusschen Ajax en Vlyfles, om de wapenen van den grooten krijghs-helt Achilles, de welke Vlysi, dooz de deught van zyn welsprecken / en crachtwoozdighe tonghe-const / worden toeghewesen / en ghegheven: waer aen te sien is dat de Hert bewegende welsprekentheyt van seer groot veruigen is / de welke met wgs hepdt en voozsichticheyt vastlyck vereenicht wesende / gaet boden krijgh-tuggh / Oozloghsche wapenen / en alle lichamelijke crachten. Dese Ajax, soon van Telamon, was seer groot van ghestalt / en lijfliche macht: dan cleyn ghenoech van vernuft / moedt / en ghedult / en niet te behendigh met der tonghe. Vlyfles daer teghen niet groot van lichaem /

maer van gheest / wijs / vernuftigh / en wel sprekende / verduldigh / behendigh in wel raden / voozsichtigh in aenlagghen / wacker / cloeck / en moedich / oock stoute daden met der wapē uyt te richen: Welcke gaben den hooftmannen geootlyck verrieren. Maer die soo heel koysel / haestigh / en onlijdtsaem zijn / veroozsaecken menichmael hun eygghen doot en verderf / ghelijck by desen stercken Ajax, die hem selven ombracht / wort aengewesen: welckis bloet veranderende in een roode bloem / aenwijst / en te bedencken geeft / wat het is van den sterckpcken Mensch / welken hoe groot / oft stert van lichaem hy is / ten lesten doch moet sterben / dan bliet hy niet te wesen als een bloem des veldts / te weten verganghlijck / en in een cleen perck des levens begrepen / daer hy niet over en mach / maer hebende eenē handwijflichen tijt hier verbzietlijck ghewandelt / versmilt in aerde en aschen / hier ter Weerelt niet nalaten.

Leerlijck uytleggh op de doot van Ajax.

latende dan somtijds een bloeyende
schoon gherucht / als hy zynen oogh-
blickschen loop met een deuchdich en
eerlijck leven heeft voleyndich. Een-
ghe meenen / al con Ajax zyn woort niet
soo wel doen / en met sulcken Const/
dat hem dese wapenen beter toe qua-
men van verdienste wegghen / als vlyss,
en datter qualijck handen Griekische
Heeren was ghebonnist: waer hy te
verstaen is / dat menighe rechte saecke
met dese Tafel-const woort verdupstert/
en leelijcken schijn ghegheben / en een
quade onrechtveerdighe verbloemt /
en opghepzoncht / met eenen bedyegh-

schen glimpenden schijn / dooz listighe
woozdt-vercoopende Cramers / die
dickwils de goedt meenende rechte
Richters verblinden / en bedyegghen/
daer het ghebogen ghelijck en recht ee-
nighen tijdt om moet treuren: doch
dooz Godtlijcke gonst / eyndlijck noch
wel tot overwinninghe / en lacchen
comt te gheraken / hoewel het te deeren
is / als men siet de supber waerhejdt en
t rechte ghelijck van valschejdt en on-
recht verduyckt / claghen en suchten/
ghelijck dese Martiaelsche Epigram-
me oft opschyft / te deser meeninghe
uyt wijst / oft mede bzenghet:

Ay wat Goddiane schoon light daer en schreyt so luydt,
Op Ajax oude graf? 'tis d'arm deught vol sneven:
Maer wat voor stouten handt trock haer het hayr dus uyt?
En dorft haer suyver borst, met naghels soo aencleven?
Sy dedet laes haer self, te rechte gram met beven
Op den Vlysses bergh, om dat (doe al te slecht,
Het Grieks-heyr Richter was) het onrecht wel gedreven
De waerheyt overwon, door vonnis teghen recht

Maer om nu onse meeninghe te senu-
wen / oft onder stutten / dat het recht/
oft ghelijck eyndlijck het hooft ver-

heffende / noch wel boven te drijben
comt / sullen wy dese ander Epigram-
me van Martialis hier by voegghen /

Eens doe Vlysses hingh in macht der golven brack,
't Onweer in vochten schoot heeft swaer en breed ghecreghen
Des soons Pelei schildt, die den Itacher swack
Qualyck voegghende droegh, des Ajax hem doorstact,
Als dootslagher zyns selfs, door onghedults bewegghen:
Maer siet de rouwe Zee was meer tot recht ghenegghen,
Als twee Atreeusche self, oft alle Griocken laf,
Want sy heeft metter vloedt Achilles schildt ghedregghen,
Niet op Itacher strandt: dan juyft op Ajax graf.

Wtleggh oft
leerlyc acu-
wys op
Troyens
ondergang.

Nengaende nu den ondergangh van dat
machtighe Tropen / dat vanden Grie-
ken vyerigh vernielt / over hoop ghe-
wozen / en tot affschen gemaect is ge-
wozen / vele honden dat het dooz de
Godlijcke rechtveerdichejdt / om zyn
bermeten ongerechtighejdt / Drou ont-
schaken / en rooverpe / by den meesten
aldaer ghedaen / toeghestaen / en be-
schermt zynde / is gestraft en geplaecht
geworde / dewyl sy dat Hemelsche Pal-
ladium, de Hemelsche heerlijcke wijs-
hejdt (daer in't vijfde Boeck van is ver-
haelt) gewelt deden / en qualijck in hun
Stadt bewaerden: dat Priamus soo lee-
lijck stuck dooz den vingeren aensagh /

en niet en strafte / oft ten minsten niet en
beterde / met wederom te gheben d'ont-
schaeckte Drouw / met den ghestolen
rijckdom / daer doch trecht der beleef-
der gast-vyphet so schandich was be-
bleekt / me al 't ondanckbaer booshejt
began dooz Paris, aen zynen vrientlic-
ken weerdt Menelaus, die hem so heer-
lijck onthaelt / en als een Conings soon
ghetoest hadde. Aldus worden Steden
en Lande dooz boose ongerechtighejt /
en Wet breucken verdozen en ver-
nielt / so men bevint dat het toe gegaen
is met veel schoon edel hoogh ver-
maerde Steden / die overbloedich van
rijckdom / en weerdighe Borghers
plachten

Troyen, en
meer liden,
om de sonde
wille t'onder
ghecomen en
vergaen.

plachten te bloey / vol eierlycke hoog-
moedighe ghebouwden / welcke met
berheben stoute booz-hoofden den He-
mel te terghen bestonden / oft te ghen-
ken schenen / van welcke oock niet als
den naem schier overbleve en is: want
de vuple onnatichejt / overdadichejt /
booshejt / en ongherechtighejt heb-
ben hen tijdverdrijf ghehad / met dese
glat in den gront te werpen / oft over-
hoop te legghen / daer naer met huly
van den tijdt / en outhet / al met dooz-
nen / distelen / boomen / en doncker wil-
dermissen t'overdecken / en dan met sel-
le wilde beesten / en alle vuple ongedier-
te van nieuws te bebozgheren / en be-
setten: t'welck alle mercklijcke spiege-
len zyn / die met aendacht aenghesien
moeten worden. Waer toe oock het
lesen der gheschiedenissen mach dien-
stigh wesen / en vrycht doen / als men
ernstigh waer neemt / en let op de oor-
saken / waer dooz de Landen verdoz-
ven / de Steden verballen / de Conin-
ghen en heerschers te gronde ghegaen /
en de Volcken uytgheroept zyn ghe-
worden: met meer leerlijcke boozbeel-
den / die ter herten ghenomen uyt oude
schyften moghen voorderlijck wesen.
Onsen Doet onder ander haelt ons
hier nu weder boozt / tot een nieuw
grouwfaem boozbeel / den gast-mooz-
dighen ontrowwen Polymnestor, by
welcken Priamus zynen soon Polydo-
rum hadde bestelt / om vry van den
krijgh te worden opghewoedt: Maer
desen gheleuchtighen gieren Coning/
nae Priami doot / doodde Polydorum,
om dat hy gheen betalinge en docht te
crighen. Hier sien wy / hoe seer milt
van quade vrychten te bzenge de wree-
de gierichejt is / die op Godtlijcke en
heylighe wetten niet en acht / gheen re-
delijckhejt gehoozfaemhejt / vrient-
schap / kennisse / trouwe / noch geloften
aen en siet. Dat eyndlijck haer oeffe-
naer gantsch wordt verblint dooz een
Honts leven en wesen / neman den goet
als qualick sich selven doende. Gelijck
oock desen Polymnestor aenwijst / die
den ooghen uytghecrabt was van He-
cuba, die daer nae in Hont verandert
werdt, Hecuba, die na veel swarichejt

Datmen
geschiednisse
mer opmerck
behoort te
leien.

Leerlijck
uytlegh op
den gterigen
Polymnestor

Leerlijck
uytlegh op
Hecuba.

en benouthet ten lesten in eenen Hont
verandert / wijst aen / dat de lichtsae-
hejt der ellendigher Menschen / som-
tijden langhe aenghevochten / en met
veel liden gheterricht wesen / veran-
dert in een onverbudighe Gaserie / oft
nijdighe gramsehay / waer dooz oock
een growwlijck berderf kan verdoz-
saecht worden / waerom men hoozt
met allen ernst te wesen lichtsae-
men dat quadjck is te helpen. Van
Memnon, den soon van Tithon, en Au-
rora, waer een langhe vertellinghe te
doen. Pausanias seght / hem te zyn ghe-
weest een Coningh van Ethiopien, en
dat hy den Tropanen tegen den Grie-
ken te huly trock met twintigh du-
sent mannen / en twee hondert ghewa-
pende waghnen. Men meent dat hy
quam van der stadt Sufa in Persen /
hebbende recht booz den Tropschen
krijgh al dat Landt ghewonnen / en te
Sufa een heerlijck hups gebouwt / dra-
ghende zynen naem. Strabo int 16.
Boeck seght / dat Memnon hadde een
schoon hups / en eenen Dool-hof / tot
Abidos in Egypten. Een Griecx Do-
et seght / dat Memnon twee jonghe
Griecxche Heeren hadden verslegen /
die onder Nestors Banere waren. Het
welck Antiochus, Nestors soon / wil-
lende wreken / is self oock verflaghen
geworden. Waerom den ouden Nestor
wout tegghen Memnon self aen / en hem
beverchten: Doch also Memnon zyn ou-
derdom aenstende / hem niet en wou
misdoen / kreeg Nestor Achilles te huly /
die ter liefde van Antiochum de Mem-
non ontvacht / en doozstact. Dat nu
Memnon woort gesept / soon van Aurora,
is / so eenighe meenen / om dat hy was
van Oosten uyt Aethiopien, dat hy den
Doeten Aurora ghenoemt woort. Auro-
ra sien wy (seght onsen Doet) om
haren soon noch daghelijcx groote tra-
nen schreyen / waer mede den dou woort
ghemeent. Dat uyt de gheufteren van
Memnon brandende lichaem Doghe-
len zyn ghewassen / die vliegende groot
gherucht / en ghetrecht maken / en jaer-
lijck sulckx onderstelden / wijst aen /
dat uyt de doot van soo een eloeck en
overwinningh

Historisch
uytlegh van
Memnon.

Den douw
tranen van
Aurora.

sin-geven-
de uytleggh
van Mem-
non.

oerwinnigh krijgh-helbt veel ghe-
ruchts ontfaet / dooz veel boecken oft
vertellingen / waer dooz dickwils an-
der tot krijgh verweckt worden / om
oock verwinnigh tot rijckdom / eere-
en vermaertheit te komen. Nu komen
wy tot Aeneas, den soon van den Trop-
schen Anchises en Venus, die van den
Doeten den Gods-vruchtighen wordt
ghenoemt/en den welcken ons Virgili-
us in d'Aeneiden seer constigh voozge-
booft heeft / gelijck Homerus doet zyn
nen dolenden Iydsamen vlydes, recht
of hy wilde segghen / ick sal u gaen be-
schryuen een Man / oft vooz houden/
hoedanigh dat een oprecht / deugdigh/
en eerlyck Mensch behoort te wesen/te
weten: eerst byerigh en yberigh in den
Godsdienst/ en Godtlycken verbonde:
eerbiedigh / minlyck / en behulpygh
zyn Ouderen: trouw / en vrientlyck te-
ghen Vrouwe/kinderen/en ghesin: op-
recht in handel / en wandel: ghehoor-
saem den Godlycke geboden: den wel-
lusten wederwillich/vriendlyck/vooz-
sichtich / en raedt levende in alle din-
ghen: Manlyck in alle noot / met on-
beweeghlyck ghenoeft: vast en on-
berwinlyck gewapent / tegen alle duy-
sent swaricheden / die op de repse deses
aertschen ellendighen levens den wan-
del-gasten teghen vallen / oft ontmoet-
ten. Onsen Doet seght oock / dat A-
neas vooz den Tropyschen brandt niet en
nam eenighe ryckdommen: maer al-
hooren zyn Goden: ander segghen/zyn
Dups-Goden / en het heylighe byer
van de Goddinne Vesta, daer nae zynen
ouden Vader Anchises op den hals la-
dende / en zyn soonken Alcanius by der
handt nemende / is soo hemen ghevlo-
den / t'scheep gheraecht / en gheromen
tot der stadt Antandras, van daer in-
de stadt Delos, daer Anius, Apollinis
Priester / Coningh was. Met desen
Aeneas wordt ons wonder veel aenghe-
wesen / ghelyck te lesen is in den
twaelf Boecken van hem vooz Virgi-
lius beschryuen/en dooz Cornelis van
Ghistel in onse spraeck vertaelt: Van
hier hebben wy op onse voozhandighe
stoffe te sien/hoe vlijtigh Aeneas is ge-
weest naest den Goden / waer te ne-

Van Aeneas

Aeneas nam vooz den brandt geen schatten, dan sijn huys-goden, vader, en soon.

men synen ouden Vader / en sijn kindt:
doch sijn Dupsvrouwe (soo Virgilius
seght) in't vluchten verlozen / en met
groot ghebaer / in den schizcklijcken
en moordighen brandt van het ballen-
de Tropen ernstigh hersocht / en dooz
haren schaduwighen gheest haer aelij-
vichepdt verstaen hebbende / is weder
bupten by den Vader en den synen ge-
comen. Wat wonder schoon leeringhen
hebben in de Heydensche vertellinghen
de jonghe luyden waer te nemen?
Eerst dat men behoort van jeught aen
Godt boven al lief te hebben/jae oock
altijdt te draghen in therte/en in't ge-
dachte: daer na op den schouderen sijn
onvermoghende Ouders / te weten/
niet al sijn macht hun bystaen / en die-
ne in alle eerbiedige gehoozsaemheyt/
hun gewillich dragende vooz den byant
der armoeden / oft der behoefticheyt/
als sy des van noode hebben / niet ghe-
lyckende die leelijcke vliet-Deerden/
die hun Vaders vernielen: maer den
jeught leerenden repse-voghel / den wel-
gheerden en danckbaren Opvaer/die
sijn Vader oft Ouders in den ouder-
dom voedet en spijs/so Plutarchus ver-
haelt/daer hy beschryft / wat Dieren
de voozsichtighste / oft vernuftighste
zijn. Eenighe meenen / dat sy hun Ou-
ders vermoeyt zijnde in t'vliegen sou-
den draghen / en oer wegh helpen. De
Slaep-ratten / oft Ratten die al den
winter slapen/voeden hun oude Vader
oock met grooten blyt / en lekkerlyck/
so Plinius tuyghet in sijn achtste Boeck/
Cap. 57. Nu hebben doch de Menschē
veel meer verstant als de Dieren / die
men redenloos seght te wesen. Och of
de Menschen sterck deden / t'ghene sy
wel verstaen goet / rebelyck / en be-
hoort te wesen: niet bedencken/sulck
wild' ick dat my oock gheschiedde/
wat een Hemelsche Weerelt souden
wy hier bewoonen. Van dit maect den
Ouderen dickwils verdrictigh/en irt
opvoeden onwilligh / dat de kinderen
heel soo moetwilligh hun eyghen na-
tuerlijcke reden/begriip / en verstant
gewelt doen / en so heel onmenschlyck /
en onbeleefte neffens hun hoogh bevo-
len Ouders omgaen / dat syse alleen
niet

Wtlegginge en leerlycke aenwysingen op Aeneas.

Den Oyvael tot voorbeeldt der jeught, den Ouders bystandich te wesen.

niet bystandigh in den dzoeben ouder-
dom zyn / noch op de schouderen dra-
ge: maer benemen hun de kruckē / daer
sy mede souden moghen gaen / oft al
traeghlyck hucken/nae hunnen dicht
vooz liggenden kuyt. Des t'ghemeen
spreekt vooz veel te warachtigh wort
bevonden: Dat een Vader en Moeder
wel seuen kinderen voeden: maer seuen
kinderen niet een Vader en Moeder.
Doch comt alle weldaet / die men den
Ouders doet / met vol gedoude schoot
wederom t'huys / ghelyck de Doeten
verstieren / dat Aeneas voozspoedich
was / en ten lesten weerdich by den
Goden opghenomen te worden. Desen
Aeneas wijst oock aen / dat een Vader
neffens sijn Ouders / besonderlycke
liefde moet hebben / en bewysen sijn
kinderen niet op te voeden / onderwij-
sen / en vooz te gaē in een eerlyc vroom
leven / en leydense alsoo vooz den vvere-
der verderfisse. Dat den Man oock
sijn Dupsvrouwe als sijn eyghen
vleeschlyck lichaem beminnen moet:
want Aeneas sijn Vader latende
bupten volammende Tropen / liep
daer weder in / om sijn verlozen vrou-
te soecken. Het valt wederlydts tus-
schen Man en Wyf / doch irt Echt be-
leven al te veel ghebreck: want me-
nigh grouwlyck Houwlyck / niet al te
wepnigh liefde-soudeersel is ghebe-
sight / oft t'samen gheleest. Dat
de Gegaden niet malranderz verlos-
singhe / oft behoudenis / maer verderf-
nis bozveren / en een veder legt het van
hem op een ander: want eyghen schult
en ongelijc / schijnt can qualijcken van
pemanant worden gekent. Al oft het sulc
een mismaectt Wastaert waer / soo
schote vercleedt en toeghemaeckt / dat
hem elck verloofent / en van hem tot
een ander t'huys wijsende verseynde.
De dochteren van den Priesterlijcken
Coningh Anius, die van Baccho de ga-
be hadden / alle dinghen niet aenroeren
in Cozen / Wijn / en Oly te veranderen /
en dooz Agamemnon verholgt / om dooz
hen t'Grieky legher vooz Tropen te
wijsen / in Dupben wordende veran-
dert / wijsen aen / hoe dat de ghene die
van in der Jeught van rechter herten

Sin-geven- die, en leerlyc vrylegh op den dochte- ren van A- nius, in Duy- ven veran- dert.

God soecken en dienen / worden metter
tijt heel Godvruchtigh: en hoe seer op
der Weerelt ghequelt oft benout / bly-
ven eenbuldigh als Dupben / vliegen-
de en stiggende op / vooz dees aertsche
berganglycke dinghen / met Siel en ge-
dacht tot de Hemelsche / volherdende
in alle deughden / met een eerlyc slecht
en oprecht leven. De swierende dwa-
linghen die Aeneas ter Zee heeft ghe-
daen / en alle de swaricheden die hy op
den weg hadde / aleer hy tot het vooz-
geschickte Italien con in rust comen /
wijsen aen / dat inde beroerlycke bitter-
Zee deser Weerelt / geen seker rust- ha-
ben en is / daer men den ancker sijn-
hopen oft betrouwen bestighen mach:
vooz wy en zyn tot der van Godt be-
loofde Siel-rust gheromen. Dewyl
wy in de repse Aeneas binden de twee
Schip verdervende gedrochten / Scyl-
la, en Carybdis, sullen de selve hier t'sa-
men vooznamen / alhoewel van de Scyl-
la in't navolghende Boeck volghet.

Wtleggh op de dolinghe van Aeneas.

Van Scylla, en Charybdes.

Dese Scylla, was dochter van Phor-
cys en Hecate, die oock Cratais
wordt gheheeten: doch wort dese Scyl-
la gheseyt de dochter van Typhon. El-
der in't achtste Boec hadden wy Scyl-
la de dochter van Nisus vooz / daer
sommighe gheen onderschepdt vanen
maecken. Doch nae anderen meenin-
ghe / zijnder twee gheweest / Deen Wo-
ghel / en d'ander Steenclijp ghewor-
den wesende. Nu onse steenclijpysche
Scylla was (seghtmen) een seer schoon
dochter oft Prinsesse / so datter Neptu-
nus by liep / t'welck sijn vrouwe Am-
phitrite vernemende / vergiftighde de
bozne / daer Scylla ghewent was te
baden / waer dooz sy beraest in de Zee
sprongh / en in een Zee-ghedrocht ver-
anderde. Doch onsen Doet in sijn vol-
ghende Boeck seght / dat het Circe
was / die haer eenen hoek in der Zee
daer sy ghewent was haer verreck-
te nemen / hadde met tooverpe be-
bleekt / om den wille van Glaucus den
Zee-Godt / daer sy op was verliest /
den welcken sy van de liefde van Scyl-
la niet con af ghetrecken. Scylla ter
ghewoone

gewooner plaetsen getomen/vont haer
in midden bassende verwoedde honden/
en ander grouwsaem Dieren / die sp
niet conde onthiede / waerom Glaucus
seer droef was/en Circe schouwde.
Scylla, nae datse Vlyfsem, Circe te spijdt/
van zyn knechten hadde berooft / en de
Schepe Anez meende verflinden/ver-
anderde sp in Steenclippe. Van dese
Scylla is te lesen by Homerum in het
twaelfste der Odyfleen, en by Virgilium
in zyn derde der Aeneidos. Sp wordt
van eenighe uytghestelt met ses hoof-
den/van een wijp oft kupsse/van Hont/
Leeuw/Gozgone/Walvisch/en Wrou.
Ander segghen / sp hadde een schoon
Wrouw aensicht tot den ooghen/maer
van daer om hoogh / was het grouw-
lijck en leelijck / grentfende aē ses Hon-
den hoofden / en al t onderlijf was als
een Slanghe. Homerus in zyn vooz-
verhaelde Boeck / maecter een ghe-
drocht af van ses hoofden/twaelf voe-
ten / endat elck hooft hadde dyp rjen
tanden. Charibdis, oock Phorcys doch-
ter/en suster van dese Scylla, was mede
een gulse en roovige Wrouwe/de wel-
ke alsoo sp Herculem hadde berooft ee-
nige hoozn-beesten/ doe hy was by het
bee van Gerion, werdt sp van Iuppiter
geblixent/en verandert in een afgron-
dighe diepte der Zee/ teghen over Si-
cilien/ ter plaetse nu ghenoomt Galofa-
ro: hier werpse watter uyt de afgront
om hoogh / en dan slijck sp t weder in/
berderbende aldus menich Schip en
Mensch. Eenighe meenen/dat Hercu-
les om de dieberge haer doot sloegh.
Maer dat haer Vader haer dede siebe
in eenen ketel/ en alsoo weder verweck-
te. Onsen Poet segt/dat Aneas quam
tusschen beyden dese ghedrochten ghe-
baren in de stadt Zanclea, dit waren
doch niet als twee sozghlijcke plaetsen
in de Zee/ daer het water sile gerucht
maecht / op dees verborghen oft holle
steenclippen/dat het scheen een grouw-
saem honden ghebas. Daer is een die
schrijft / Scylla is eenen uytlijckenden
berch in de Zee/by Rhegio in Sicilien/
waer onder zyn verschepde groote hol-
le Clippen / waer in de Zee-ghedroch-
ten sich onthouden / de Schepen hier

Charybdis
is de suster
van Scylla.

Natuerlijc-
ke vercla-
ringhe van
Scylla, en
Charybdis.

op stootende scheuren/en bergaen in de
wateren van Charybdis : daer nae ver-
flinden dees gedrochten de Menschen:
want Charybdis en Scylla sp by mal-
tanderen : Charybdis is by Messina, Pli-
nius in zyn vijfde Boeck in het achtste
Capittel seght / in de enghte by Rhegio
zyn twee Clippen / die seer sozghlijck
zyn/om datter de Zee alijt springt oft
bernt/en omvraept/ tot groot ghebaer
van die daer voozby baren: d'een is
ghenoemt Scylla, en d'ander Charyb-
dis. Om hier eenen sin uyt te trecken/
is openbaer/ dat s' Menschē leven niet
is als een stadighe Zee-baert/ midden
alderlep benoutheden / en ontwelijcke/
oft onbehoorzijcke wellusten / die het
schip zyns ghemoets vast quellen / en
bestozmen. Nu moet den Mensch om
behouden te comē recht midden dooz/
tusschen Scylla, en Charybdis. By Scyl-
la sullen wy verstaen de quade vleesch-
lijcke begeert / en by Charybdis de zom-
de / want comtmen dese Scylla, die een
schoon Wrouw ghedaente/ oft bedzieg-
lijck aenlockende wesen heeft al te by/
so ljd t ghemoet schiphraeck / en men
valt van daer int gewelt der zonde van
comen de Zee-ghedrochten der quade
gewoonten/ die goet en deughdich levē
ons benemen/ en t gemoedt hart quet-
sen en bijten. En dewijl de wijste Men-
schen selfs niet by zyn van eenighe
yzickelinghe der vleeschlijcker begeer-
ten / daerom schrijft den wijsten der
Poeten/dat zynen Vlyfles hier niet son-
der groote sozgh en moept voozby en
quam / noch sonder t verlies van een
deel zner gesellen. Nu by Circe sullen
wy verstaen/de natuerlijcke wellustic-
heyt/die met haer bedzieghlijcke ver-
valschinghe / Scylla in haer rust-plaet-
se/van een schoon Wrou/Zee-gedrocht
maecte/dat is / dat den Mensch dooz
de wellust zynen Menschlijcken rede-
lijcken gheest schijnt verliesen/en eenen
vuplen beestlijcken aen te nemen / ghe-
lijck veel sulcke Fabelen willen be-
teekenen/ als den Poet van schoon
welgheshapen Menschen seght/in soo
grouwlijcke en vuple ghedrochten/oft
beesten te zyn verandert.

Sin-gevende
en leelijck
uytlegginge
op Scylla en
Charybdis.

Wteleggh
op
Circe, die
Scylla in een
Zee-ghed-
drocht ver-
andert.

Van

Van Polyphemus.

Polyphemus den wzeedsten onder
den Menschen/Prince/en grootste
van ghestaltnis onder den Cyclopes,
worden verschepden Ouders gheghe-
ben: eenighe/te weten/Apollonius, Ho-
merus, en onsen Poet / gheben hem
Neptunus tot eenen Vader/maer d'een
maekt zyn Moeder Europa, de doch-
ter des Aeneses Tityi, d'ander de Nym-
phe Thoosfa. Hy hadde zyn wesen in
Sicilien / daer hy veel Wee hoedde/ en
weyde op den berghen. Hy wordt
ghesepdt te zyn gheweest oncuysch/
guls/dronckaert/ onnenschlyck/ ver-
metel/en een-oogigh/ achter na blindt
ghemaecht van Vlyfles. Hy was seer
verliest op Galathea, een Zee-Nym-
phe oft Goddinne / dochter van Ne-
reus en Doris, alsoo den Poet Theo-
crites in zynen Polyphemus gherupgh.
En Bacchylides seght / dat hy by haer
hadde eenen soon Galachus : ander
segghen/noch ander niere/ Cetus, Illy-
rus, Heverus, en Paphlagonia, en dat
nae dese souden ghendemt zyn Galachi-
en, de Ceten, Illyricum, Venetia, en Pa-
phlagonia. Nu veel vertellinghen
overgheslagghen / die elber te lesen zyn/
willen sien / om eerst eenighe geschied-
sche verclaringhe te vinden. Wy
hebben verhaelt / dat Scylla, en Cha-
rybdis, den voozby varende veel om
hals brachten. Oock wordt ghesepdt
van den Laestrygones en Cyclopes, by
den berg Aethna, dat het wzeede Men-
schen waren/ want het onthielden sich
altpdt veel quade straetschepnders en
Zeeroovers : die den reysende lypden
veel doodden / en beroofden / waerom
dat den onnenschlycken Polyphemus
eyndlinghe verblindt werdt dooz Vlyf-
les, als tot een straffe over zyn over-
dadigh en moetwilligh leven. Nu
zyn van desen Polyphemo, en den Cy-
clopes, natuerlycke uytleggingen / van
den dampen van der Locht/ en Blize-
men/waer van wy in t tweede Boeck/
daer wy van Vulcanus verhalen / oock
ghesproken hebben. Eenighe mee-
nen/dat met de witte en withapzighhe
Galathea wordt ghemeent het schupm

Galathea,
wiens doch-
ter sy is.

Gheschie-
dighe ver-
claringhe op
Polyphe-
mus.

Natuerlyck
uytleggh op
Galathea.

der Zee: ander/ de melck/ en dat sp der
selver Goddinne is / segghende: dat de
vypagie Polyphemi niet anders mede
brenghet/dan dat de Herders gheern
sien / dat hun kudde vruchtbaer is / en
wel melck gheeft / endat de Vliedt
Acis in Sicilien van sulcker aerdt is/
dat de beesten van dat water drincken-
de / hun melck verdrooght / dat hy
daerom niet en woude dat Galathea, te
weten / zyn melck-Wee daer by quam.
Noch wordt ghesepdt / dat de Fabel
van Polyphemus half geschiednis sou-
de wesen / en dat Polyphemus was een
wzeedt Tyran van Sicilien / welcken
onmaetlyck was verliest op een seer
schoon edel Jongh-Wrouw / Galathea
ghenaemt / welke hy niet dooz liefde
commende trecken tot zynē wille/ heeft
se ghenomen met gheweldt: maer sien-
de daer nae / datse veel meer toeghe-
daen was een Jonghlingh des selven
Eplandts / werdt soo toornigh / dat
hy den Jonghlingh ombzacht / hem
werpende daer nae in een Vliedt / die
den naem des Jonghlinghs beitel.
Desen Polyphemus, die de Poeten
segghen / dat een vermeten Godt-ver-
achter en Mensch-vpandt / en eynd-
lyck met ellendighe eeuwighe don-
kerheyt ghestraf was / dewijl in zyn
nen droncken slaep hem de eenighe oog-
ghe dooz Vlyfsem was benomen / wijst
aen/dat alle Menschen van soo rou-
wen quaden leven/ (die de Poeten veel
noemen kinderen Neptuni) als van
God ghestraf/ eyndlyck in ellende co-
men: En dat sulcke wzeede hun beghe-
vende tot wellustigh leven / droncken-
schap / en onmaetlyckheyt / ten lesten
verliesen het weynigh licht dat sy noch
hadden / van eenighe hemisse der rede-
lyckheyt / en niet meer tot de selbe en
comen ghecomen/maer tasten in den
middagh met der handt als in den
nacht / sonder uyt hun den donckeren
d'waelwegh nemmermeer te gheraer-
ken. Dat Galathea niet gheern by
hem was / bewijst / dat wzeede Men-
schen van niemandt bemindt en zyn.
Nu schozt ons hier Glaucus, den vooz-
ghenoemden Zee-Godt / die op Scylla
was verliest.

Van Acis,
Vliedt in Si-
cilien.

Ander ghe-
schiedighe
verclaringe
op Polyphe-
mus.

Leerlyck
uytleggh op
Polyphe-
mus.

N

Van

Van Glaucus.

Desen Glaucus, segghen sy (als wel te ghelooven is) was eerst maer een Mensch: maer is daer nae eenen Zee-Godt gheworden / alsoo wel als Triton, Palemon, oft Protheus self. Strabo in syn neghende Boeck seght / dat hy was den soon van eenen Anchedon van Boeocien. Teophrastes in syn vijfde Boeck / maect hem den soon van Polybus, Mercurij soon, Promathidas van Heraclea, seght / dat hy was den soon van Phorbis en Panopza, en ghebozen tot Anchedon, een schoon goede Stadt in Boeocien. Noch woort hem van een ander eenen Nopeus tot een Vader gegeven. Meer geschil zijner gheboort overslaghen / is te weten / datter verschepden Glauci waren. Onder ander eenen den soon van Hippolochus, die den soon was van Bellerophon: Welken slechten Glaucus vooz Troepen in den strijdt comende tegen Diomedem, met hem vrientfchap maecte / en gaf syn gulden harnas vooz het kopten van Diomedes, waer upt 't spreck woort is ontfaen: De manghelinghe oft reul van Glaucus en Diomedes. Noch eenen Glaucus wasser / Sisyphi soon / die zijn Meerien met Menschen vleesch voedde / en oock daer van vermelt wiert / en meer ander. Maer die wy vooz hebben / meenen eenighe / dat den timmerman was van 't Schip Argo, en 't Schip stierde doe Iason den Tuscanen quam betrijghen. Daer zijn verschepden versieringen op zijn Zee-Godt worden: Dan sullen sien / waer op onsen Poet zijn fabel heeft ghehouwt. Onsen Glaucus is gheweest

een visscher / en een uytneemende swimmer / en dupcker / welcken op een tijdt / in het aensien der Wozgheren van Anchedon, sprongh in de Zee / en duytkende onder het water / en quam van daer weder upt heel wijt van der Haven / daer hy in ghespronghen was / en bleef daer eenighe dagen datmen hem niet vernam: Comende daer naer weder in de Haven gheswommen / doeder veel volck was / en maectese wijs / dat hy soo langh onder het water was gheweest. Dit groot wonder versterckte hy noch meer: Want 's Winters / doe zijn medegesellen niet en vintghen / dede hy zijn Wozgher hebben wat Visc hie begheerden: Want hy hadde heymlijck van langher handt in eenen bestopten Zee hoek vergaert / doe hem ten lesten een Zee-ghebrocht verclonden hadde / liep de mare / dat hy Zee-Godt was gheworden / dooz een crupdt dat hy g'eten hadde. Wat wilt doch hier mede nu gheseydt wesen / dat onsen Poet Glauci Visc hie weder so haest in de zee doet springhen: dan dat de wellusten deser Weerelt (daer wy somtijds veel arbeidt om hebben om toe te comen) zijn cozt / en vluchtigh / ghelijck offe ghebleughelt waren: En indien wy de selve willen nabolgen in de woeste Zee deser Weerelt / dooz den smaek van 't crupt deser tijdlijcker ghenoechten / soo veranderen wy onse redelijcke natuere / en werden in alle deughden heel roudt / ghelijck de Visschen zijn / sonder ons te comen qualijck meer / upt de brackes golven des quaden leuens / begeben / op het droogh landt des oyezchten en eerlijcken wandels.

Leerlijck uytleggh op Glaucus.

Oude gemee spreecwoort van den reul van Glaucus.

Geschiedige verclaringhe op Glaucus verzeegode.

Eyndt des derthienden Boecks.

Wt

Wtleppinghe / en sin-ghebende verclaringe

op den Metamorphosis Publij Ovidij Nafonis,

Dooz C. V. M.

Het veerthiende Boeck.

Wlegh oft leerlijck aenwijs vā Glaucus, by Circe raedt soeckende.

At Glaucus, daer wy in het voozgaende Boeck vā zijn geschepde / wijst / repende tot der Goddinne / oft veel meer tooverster Circe, quā raedt soecken / om zijnen lust der oncuyscher liefden aen Scylla te verkrijghen / bewijst / en geeft te kennen / de prikkelende crachten der Kaserje / oft Stelstecke / die liefde woort geheeten. Waer

dooz den Mensch onmaetlijck gebreben zijnde / seer onrustigh / niet aen en siet deught / eere / noch goeden naem: Maer ghebruyckt niet alleen grooten vlijt / en onkosten / dan oock wel alderley onbehoorlijcke middelen / om te vercrighen / oft vanghen een schoon schijnigh ydel voozvluchtigh niet / en bindt hem eyndlijck bedrogghen / hertlijck bedroeft en beschaemt / hem over hem selven hebbende te beclaghen / indien hy inmer zijn dolinghe can bekennen: Ghelijck een Fransch Poet doet in dusdanigh

SONNET:

Veel kindtscher als een kindt, dat vyerigh liep gheneghen:
Vijfwouter in den hof te vanghen al den dagh,
Verlot op 't valsche goudt, het welck het blincken sagh,
Schoon root op wiecken blaeuw, van Phoebi licht belleghen.
Dus in den tijdt mijns Ieughts, liep ick in veel onweghen
Mijn ydel lusten nae: 't welck ick wel claghen mach,
Dat ick soo was verblindt, en nu van al 't bejagh
Geen ander vangh en hebbe, als rouwe, en schaemte creghen:
Want als ick nu ben quijt, door 's Hemels goetheydt groot,
Den Tooverighen doeck, die mijn Siel-ooghen sloot,
Ick nu, doch spade, sie mijn dwaesheyt weert 't bespotten
Dat 's Weerelts lusten inoo bedrieghlijck maer en zijn.
Blick-wormen vuyl onreyn, die 's nachts maer gheven schijn,
Oft blinckent al van loot, nieuw aerden broosche potten.

Onsen Poet seght / doe de Troysche schepen dees twee quade en sorglijcke rootfen voozby waren / en meenden aen't seer begheerde Italien landen / dzeesse eenen grooten stormwindt tot in Lybien / by de Coninginne Dido. Hier is te merken / dat den Mensch nemmeer heymlich abondt heeft / oft der aenbechtinghe vye en is / soo langhe hy in dees beroerlijcke werelt met het swac schip zijns lichaems / zijn moeylijcke Zeebaert doet: want al is men de verberlijcke Clippen van toornthept en oncuyshepdt voozby / men can so mē niet voozsichtich is / met de winden der onmaetlijcker begeerte gedre-

ben worden in Lybia, dat is / versepelen in den wellusten deser werelt / en dooz Sichei dochter Dido, den rijkdom deser werelt oock met haer comen te dienen Iuno, dat is / in een hooghmoedigh wesen comen op te stijghen / en de rechtte rust-haven te soecken vergeten / ten zy men de Godtlijcke vermaninghe / oft des gheests insprekinghe ter herten neemt / en ghehoorzaemt / ghelijck als Aneas dooz Mercurium ghebootschap dede / siende vā verre op zijn repse 't vyer der Dido zijn boelschap mede vergingh hoogh ten Hemel toe blammen. Soo heeft oock den Mensch te haesten nae de haven der volcomender ruste /

Leerlijck uytleggh van Aeneas by Dido.

N ij

Wteleghe op de Cercopitiche in Apen

ruste / denckende / dat de Weerelt / en haer wellustigheden / den vperre toege- schickte wesende / ver ganglijck zyn. De Fabel van die van Cercopitien / die door Iuppiter van Menschen in Apen oft Simmen / met oude vertimpelde aen- sichten / waren verandert: doch dat me noch con bekennen dat het Menschen waren gheweest / en dat de spake hun is benomen gheworden / wijst aen / dat Godt de ghene die hem stoutlijck ver- tooznen onverschens en wonderlijcken straffen can / als hy syn rechtveerdich oordeel over den sondaren wilt upt- voeren: want onsen Doet segh / dat se van valscher tonghen me pneedigh / en grouwlijcke Gods lasteraers waren. **Doc is hier by te verstaen / dat sulcke beestlijcke menschen niet dan so upter- lijck een Menschlike gedaent en heb- ben / oft dat se slechts maer Menschen en schijnen: want de rechte Menschen zyn trouwen waerachtigh / en eeren / dancken / en loben Godt / hun alder- weerdichste Schepper. Aeneas, die al- ree veel sorglijcke plaetsen en gevaer- lijcheden door hy was / behoeft nu van eenen gulden Boom een gulden roede- ken te hebben / om met de Cumnaensche Sibylla onbeschadicht alle grouwsaem- helse wesen lyden / en oock d'Ely- sijn rust- plaets te sien / hebbende te doen eenen donkeren ende seer onhebljcken wegh. Dit wijst aen / dat den Mensch besonderlijck heeft van doen de rechte wijsheyt / om voorszichtelijck / en met gheluckighe uptcomst te wandelen on- verhindert midden de doncker helse ellendigheden / Siel- quellende lusten / en schijn- vzeughden deser onghestadi- gher Weerelt: want die daer langh in ghewandelt hebben / en veel her varen hebben / behoeve noch altyt wijsheyt / om eenen salighen uptgangh te doen / en onwancklijcke rust te bekommen. A- neas altyt Godsdienstigh / willigh te doen Offerhanden / en danckbaer / tot die hem eenighe weldaedt / dienst / oft vrientschap beden / ghelijck hy aen syn leyt- vzeu Sibylla beleefelijck beweest / wijst aen / dat een deughdigh eerlyck Man teghen God- en Menschen / daer hy weldaedt van ontfanght / sal altydt**

Wteleghe op Aeneas inde Helle, met de gulden roede.

Wteleghe leetlyc aen- wys op Aeneas en Sibylla.

hertlijcke en behoerlijcke danckbaer- heyt bewysen. Sibylla die door haer ge- bedt tot onnatigen en ellendighen ou- verdom was ghecomen / bewijst / dat men moet voorszichtigh zyn in te bid- den / oft pet te begheeren van God / die alderbest weet wat ons behoest: want soo heel grooten ghebrecklycken on- natighen overdom / is een pijnlycke stracate / ja veel meer een doot / als een leven te achten. Aeneas, die den Griek Achimenes in't Schip nam / en ver- loste upt handen des wyerden Poly- phemi, bewijst oock / dat een opprecht deughdigh Man pghelijcken welda- digh en ter noodt vstandigh behoort te wesen / niet aenstende wat Landt- saet oft van wat gheslaecht hy is / en dat hy synen ghelijcken eben Mensch gheen vbandt moet achten / vbandigh noch hinderlijck wesen: want alsoo Plinius segh in't tweede Boeck / Ca- pitel seiden. Het is den sterffaemest Mensch een groot teeken der Godt- heyt / een ander sterflijck Mensch te wesen besulvich: tis oock (segh hy) den rechten wegh te comen tot der ee- wigher heerlyckheyt. Siet / wat een Mensch / die gheen kennis van Godt en hadde / hier segh / en wat de rede- lijcke Natuere den Menschen leert. **Tis oock aemmerlijck het gene den Franschen Beer Michiel de Montagne verhaelt / her varen te hebben / te we- ten / dat hy te Rouan hadde ghestien twee West- Indianen upt Florida, die wonderlyck verwondert waeren te sien / eenighe rijcke Menschen groote heerlijcke huysen bewoonen / cleeren / en synse overbloedich hebben / en vooz- dese huysen ander Menschen naecht / en verhonghert bidden om een wep- nigh vzoedts / en dat sy saghen dat het de Menschen niet eben goedt en had- den in dese onmenschlike Landen / ghelpeck sy in hun berebende Landen oft rechte Ely- sijn velden deden: daer sy onderlijck in grooter eenicheyt / ghe- lijckheyt / liefde / en vrede seer ghe- neuchlyc leefden / met sangen / en spyn- ghen / d' Oude met wat te praten / de Jonghe met wildt vzaedt jaghen tot den gemeenen cost / den dagh ten abone- brachten /**

Leerlycke aenwijssinghe op Aeneas, die Achimenes sijn Griekchen vyanter verlost van Polyphemo.

Natuurlycke redelycheyt der West- In- dianen van Florida.

brachten / slecht / onghewepnst / en met een cleentgen te vreden wesende / recht soo de Doeten volck van de gulden Eeuwe beschrijven. **O seer gheluckich Lant / en volck / daer soo wepnich ver- derlijcke / en onnatuerlijke Siel- stec- ten ghevonden worden: hoe licht waer daer de rechte Godtlike verbintnis- se te planten: hoe licht hadde den wij- sen Lycurgus daer syn Wetten doen ghehoorzamen / en de schadighe gieric- heyt wech genomen / en uptgeroepst: sy hoeven doch daer gheen doncker ghe- wijnvrouwe richteren / sterke ghe- vangnissen / pferen boepen / noch rope- ren Tafelen met wetten in ghesneden / want sy dzagen de natuerlijke Wet- ten in hun herten vast ghedrukt / en noemen humen naesten oft ghelpecken Mensch humen selvighen / ghelpeck ofte met lichamen niet onderschepden / dan al t'samen een lichaem waeren / daer ons verduytsch woort / eben / aldernaest comt / als het maer by ons cracht en hadde / ghelpeck onder dat volck / dat wy (die woestinnigh zyn) wilde noemen / die beter verdienden te heeten tam / so veel d'overbegeerlijck- heden aengaen / daer sy soo onghesont niet van en zyn als wy. Sluytelijck / ic acht de gemeene sake van den wijzen Plato, noch het Vtopia van den ernst- gen Morus, hoefden daer niet om pet te verbeteren. Nu comen wy tot Aolum, Godt / oft Coningh der Winden / daer Macareus synen geselle oft mede Gric Achimenedi van vertelt / dat hy vlysi de winden in den leren sack hadde ge- gheven / te weten / die eenigh onweder- hem hadden moghen verwerken: en doe sy by huys waren / eenighe mee- nende daer ghelt in was / den selven ontbonden / en de Winden uptbozte- lende / het schip te rugghe dzeven tot hy Polyphemum.**

Van Aolus.

A Eolus, Coningh oft Schat- mee- ster der Winden / was den soon van Hippotas en Menece, oft Lygia, dochter van Actor. Eenige achten de- sen Windt- Godt den soon van Iuppi- ter. Hy woonde in een der seben Eplan-

den die men noemde d'Eplanden van Aolus, te weten / in een dat Strongyle, om syn rondicheyt / was geheeten: het was geleghen by Sicilien / daer was eenen hooghen bergh / die vper upt spoogh door twee kelen / waer van het een gat dzy hondert vijf en tseventigh voeten wijdt was / waer upt men de claerheyt des vper seer verre sagh. Hier sepdemen dat Vulcanus by wijlen quam smeden / en dan hoorpdemen daer een groot gherammel / dat ment meer als vijf hondert stadien weeghs / elke stadie van hondert vijf en twintigh voeten / verre hoorde: daer vloghen steenen upt / die root en peer sch waren. Desen vrant gaf des nachts een groot licht van hem / daer men so qualijck op con sien / als op de Sonne: maer des daeghs sachmen op den top / daer de vlamme snachts ghestien was / enen mist / ghelpeck een swarte wolck / en om dat d'inworders aen desen roock dzy dagen te voren wisten te segghen / wat winden datter souden waepen / werdt gheseyt / dat Aolus den Deere van dat Eplandt was Coningh der Winden. Homerus oock in syn thiende der O- dyseen, heet hem Middelaer / en schat- meester der Winden / als hebbende last van Iuppiter de selve te doen voeren / en liggen / alsoot hem goet docht. En eer Aolus aldus last over de Winden had- de / en dat hyse betemde / men segh / datse dickwils onderlinghe bochten / en quaet spel maecten / veel Steden en Landen verderbende / en datse door hun gheweldighe / stadijche / en hardt blasende woestheyt / hebben het Sici- lien gespleten / en geschepden van Ita- lien / en datse de Middelaersche Zee oock maecten / die te voren niet en was / schepdende Africa van Europa, alsoo sy ghelweldigh en gheduerigh op den Ocean rasende waren. Nu de Fabelen ter zijden ghestelt / qualijck waer te- ghen te sprecken / oft de West- Indien en hebben oock vast gheweest aen A- frica, oft Europa, ten minsten aen het Supdt / en Noozdt / twelck aen veel van hun wesen en Afgoderpen / met die van den ouden Heydenen ober een comende / te mercken is. Aolus hadde

Van de cracht en werckinghe der Winden.

thwaelf oft meer kinderen. Nu dunct my / datter hem de Schippers wel twee en dertig berekenē / op hun compas. Men seght / dat Aolus seer goedertieren en beleeft was tot de vreemde belingen / en den reysenden volcke / goet recht onder zyn volck onderhoudende / een goet kringman was / en een wijs en verstandigh Man in alle Menschlycke dinghen : wesende daer in zyn Landt den eersten binder der seplen / tot der Zee-vaert seer dienstigh : maer elder was Icarus de sepl-binder / so Plinius segt in't seivenste Boeck / in't seffen-
 vijftichste Capittel. Diodorus segt / dat Dedalus bondt den mast en den spriet / Tiphis het roer / op de wouwe steert zyn gemerck nemende : die van Cyrenen / den ancker : Neptunus / t Schip / en de Zee-vaert / het welck doch eē seer nut-
 vuchtige doch sozghlycke Const / van Horatio Flacco , en ander Poeten / die niet goet secutos en waren / seer mis-
 pzen / datmen met onse doot teeltighe houten over so grouwlycke afgronden darf bestaen te wandelen. Iae het spinnen moet het by Polydoro ontghel-
 den. Doch mach het mitte Was en Was-saet niet vry gaen / segghende : Was het Menschlycke leven niet stout en vermeten / boozt te bzingen den bont van Kenney / en Was-saet te saepen / om op de woeste Zee-stormen en win-
 den / in't de sozghlycke snoodde seplen / te gaen vanghen / waer door soo groote mentichte van Menschē / soeckende win-
 den de doode / worden van den golven verstonde / en begraven inder Wal-
 visschen / Steuren / en ander Disschen burcken / keeren wy tot Aolus. Men seght oock / dat hy Godt der Winden was gheheeten / om dat hy den Zee-
 luyden wist te voozsegghen / wat win-
 den datter waepen souden : want hy was een goet Hemelcondich Meester / en wist wat stormen ontstaen / als de Sonne het Stier-teecken ghenaect / wat winden in't vooztcomen van den Bont / oft ander Hemel-teecken / en om dat hy weder en wint wist soo onder-
 schepdlyck te voozsegghen / werdt ghe-
 meent dat hy de winden hiel gheban-
 ghen / en liet vliegghen die hy wilde.

Als wy nu ghenoech verclaringe heb-
 ben ghedaen van desen Aolus , soo be-
 hoeven wy te weten / dat een pegghelck
 oock behoort Contingh der winden te
 wesen / te weten / te comen ghebieden
 ober alle d'opstijghende tochten zner
 begheerten / oft Siel-sieckten / gieric-
 hepht / oncupshedyt / en de bloedt roe-
 rende / gheest ontfellende gramshap /
 de welcke als eenen sellen sozghlyckent
 Boozdt-windt / can veel verderfnissen
 aenrechten / niet iust Scheyen / maer
 Steden doen t'ondergaen / en Landen
 verwoesten. Daerom dient de gram-
 schap by groot en cleen / en by allen ge-
 maticht en ghetemt / oft anders soude
 sy in een raserige moghen comen te ver-
 anderen. Daerom moeten wy Aolus
 zyn / oft de reden moet in ons mach-
 tich zyn / en als eenen voozsichtighen
 Aolus , om te houden ghevanghen / ter
 bequamer tydt des herten ghenepgh-
 heden. t Is doch waer / dat Natuerz
 onder bespzeck van matichedyt som-
 tydts den Mensch zyn begheerten oft
 ghenepghtheden toelaet / vryhepht te
 gheben / ghemerckt de tooznichteit (die
 niet t'ontbondē / oft t'ontbepdelt mach
 wesen) hem dient tot verbeteringhe zy-
 ner steden : maer die zyn gramshap
 hem niet can onderdangh maken / die
 sal moeten haer onderfaet worden / en
 sulcke ghehoosfaemshedyt met te spade
 verouwe beclaghen : desgelix can sulcx
 van den ander Siel-sieckten gheschie-
 den. Daerom terwyle wy nu als Aolus
 zyn in dit cken Eylandt onses tijd-
 lijcken levens / midden de Zee van al-
 derley aenbechtighe / swaerhepht / en
 ellende / moeten wy de verhaelde lust-
 winden sien te temmen / en te houden in
 de toomen der reden / en maetlyckheyt /
 op dat wy daer ober heerschende Co-
 ninghen moghen zyn / die het Contingh-
 rijk onses ghemoedts in vreden / en
 gherusthepht besitten. Dat nu dees
 gelsuchtige Vllis knechtē den storm-
 sack ontbonden / daer soo groot nadeel /
 depfen / oft rughwyrken door is ghe-
 schiet / wijst aen / wat uyt den alderley
 quaedtvuchtighen kuyt / grondt / oft
 wortel der gierichepht / schade / ver-
 derf / en jammers in dees waelende
 Zee

Leerlyck
 uytleggh op
 A.Eolus.

A.Eolus vin-
 der des sey-
 len.

Gheschiedi-
 ghe vercla-
 ringhe op
 A.Eolus.

Zee booztcomen can / en hoe datter me-
 nigh door vā zyn recht rust-rijcke Wa-
 der-landt / door te rugghe wijcht / en in
 dwalinghe der ongherechtigheyt ghe-
 raecht te comen.

Van Circe.

Circe, nae Hesiodi getuygenis / was
 de dochter van de Sonne / en Per-
 seis, dochter des Oceans ; doch Home-
 rus in het thende der Odyssen / heet
 haer Moeder Perla, en gheen Perseis.
 Genige meenense dochter van Hecate.
 Orpheus in zyn Vlies-reys seghtse van
 Hyperion en Asterope booztghetomen /
 en datse volcomelijck schoon was / met
 een raepende aensicht / heerlijck van
 aensien / haer so den Vlies-helden ver-
 toornende / en het hert ontroovende en
 ontreckende in groote verwonderin-
 ghe / door de bevallijckheden en vol-
 maechtheden / die sy in haer saghen
 blinken. Doch Denijs van Miletē
 in zyn Vlies-reys / seghtse dochter van
 Hecate en Aetus, en dat Aetus, en Perse-
 us waren Sonne sonen. Aetus was Co-
 ningh van Colchos, en ghelck wy in
 het seivende Boeck seplen / souden Me-
 dea en Circe susters zyn gheweest.
 Circe van haer Moeder der cruyden
 Const leerende / wierdt veel meer erba-
 ren in Tooverje / vindende daeghlijcx
 nieuwe bonden. Dionysiodorus seght /
 datse Hupsvrouw was van den Co-
 ningh van Sarmatien / welken sy
 rozt vergaf / en hiel dat heel Coning-
 rijk aen haer : maer haer Onderfaten
 seer wreedlijck handelende / sy werdt
 verjaeght uyt het Landt / en ghedwon-
 ghen met wepnigh Vrouw-volck te
 vlieden in Italien / daer sy quam be-
 woonen een landt en bergh / die noch
 haren naem behouden heeft / en licht
 aen den Zee-candt by La Cisterne, van
 daer ick hem dickwils hebbe ghesien.
 Sy hadde (seggen eenighe) vier dienst-
 maeghden doende in haer vergiftin-
 ghen / en toover-cruyden te plucken.
 Onsen Poet sett haer oock de Zee-
 Goddinnen / en ander Nymphen by.
 In haer vrypagnen / om pement tot haer
 te trecken / ghebruyckte sy in haer too-
 bergen veel een Voghelken : want eer-

tydts wasser een Nymphe in dit Vo-
 ghelken verandert : sy was de dochter
 vā Suadela, Goddinne der wijsmakin-
 ge oft aenradinge / en om datse per toe-
 ghemaect hadde / om Iuppiter te doen
 op haer verkieven / wert sy van Iuno in
 dit Voghelken verandert : het heet op
 Griex Lynx, in Latijn Metacilla, by
 ons een Quicksteert / oock Koep-
 lings / om dat het gheern by den Koep-
 en is. Circe soude hebben ghehadt by
 Vlyses d'v kinderen / ander seggen vijf /
 doch was sy by haer maer een Jaer /
 soo sy schryghen / soo datter cleen geloof
 is aen te stellen / oft sy en moste t'een-
 der / oft tweeder vacht hebben ghe-
 hadt. Op Circe zyn nu natuerlijcke
 uytlegginghen / van datse der Sonne
 dochter / en Oceans dochters kindt is /
 dat alle dinghen door hitte en bochtic-
 hede wassen / want Circe gesept is ver-
 mengen / dat het vermengen der hoost-
 stoffen tot der teelinghe noodich is / dat
 haer vier dienstmaeghden zyn de vier
 hooststoffen : Maer dit noozby gaen-
 de / sullen liever yet leerlijcx soecken
 want de Poeten hebben bergheefs oft
 om soo wepnigh te willen seggen / niet
 soo veel van Circe gheschreven / en ver-
 telt. Circe wordt gesept Sonne doch-
 ter / en Oceans Nichte / om dieswille dat
 door hitte en bochticheyt / in allen die-
 ren / ontstaet de vleeschlijcke begheerte /
 welcke begheerte ons kittelt / en ver-
 weckt te ghebruycken onse sinlijckheyt /
 ghewichte / en wellust : soo sy nu ons
 comt te ober-heeren / soo druckt sy in
 onsen gheest / en gheneghentheden / ver-
 schepden ghebrecken / nae den aerdt
 der beesten / en sy comt daer in ober
 een met de beschouwinghe der Ster-
 ren : eenighe stieren tot hoerdom / gul-
 sichepht / en bronckenschap : ander
 leyden aen tot gramshap / wreedt-
 hepht / en ander ghedaenten van snoot-
 heden : dit is ghesepht / dat Circe Men-
 schen in verschepde beesten verkeerde /
 en dewyl men seght de Sterren hier
 mede in wercken / werdt versierdt / dat
 sy de Sterren con vernestelen / oft
 verplactsen. Dus can den Mensch
 wel lichtlijck sulcke beestlijcke zeden
 aennemen / ten zy dat hy wederstaende
 Godt.

Lichtlijck en
 leerlijck uyt-
 legh op Cir-
 ce.

War gesept
 is dat Circe
 den Menschē
 bechtijckt.

Godtlycke hulpe vercrijght / ghelpeck
 met Mercurio wordt aenghewesen / die
 vlysi raedt gaf / en 't erupdt Molp / dat
 teghen de Tooverije soude goet wesen /
 ghelpeck Plinius in zyn vyfentwintich-
 ste Boeck / Capittel. 4. Homerum aen-
 treckende beschryft. Dus als men de-
 se Circe Manlyck wederstrydt met het
 sweerdt der ernstigher ghestadicheyt /
 gewapent met het cruyt der boozsich-
 ticheydt / soo en heeft haer pyckel-roe-
 deken gheen macht / om onredelyck te
 maken : maer vele dus niet ernstach-
 tigh wesen / doen quade reyse / wor-
 den hier en daer door verscheyden aen-
 bechtighen verwonnen / ghelpeck veel /
 oft alle Vlysses medeghesellen / alhoe-
 wel hy hem dickwils ten besten raed-
 dede / en booz den sneeckinghen Syre-
 nen saugh d'oozen met wasch verstop-
 te / en allen vlydt dede hun te behoe-
 den / ghelpeck een oprecht Man ghene-
 ghen is / oock een ander oft zynen nae-
 sten te doen. By Vlysses, wordt oock
 verstaen / het deel onser Sielen / dat mit
 oft bequaem is tot de reden : en by Cir-
 ce de natuere : by den knechten Vlyssis,
 de Stel-crachten / die onbehoorlycke
 vereenigen maken met de ghenegent-
 heden des lichaems / die hen der reden
 niet en onderwerpen. Nu dese natuere
 is een begeerlyckheyt der ongeoorlof-
 de en onwetlycke dingē : want de rech-
 te Wet is den toom / en vasthoudinghe
 des verdorven gheests / en dese Stel-
 crachten zyn de beesten daer sy in ver-
 anderen : maer de reden / die ons doet
 genaken den Godlycken aerdt / weder-
 staet onberwinlycken de aenlockingen
 van sulcke beheerlyckheyt. Dese Vlyf-
 sis knechten / die in Werckens en ander
 Dieren verandert / weder door toedoen
 van den wijzen Vlysses van der aerden
 opsteghen met 't hooft om hooghe / en
 Menschen worden / can verstaen wor-
 den / dat men door goede vermaninge /
 met hulpe der oprechter wijsheyt / tot
 bedencken comende / wel somtijden wa-
 der comt tot een redelyck en deughd-
 lyck leven. Van dit weder Menschen
 maken / heeft eenen Ioan Babrille Gello
 een Boeckken boot sich / doch geleerde-
 lyck gheschreyben / ghenaeint de Circe :

Daer Vlysses van Circe heeft vercrege /
 datse weder al vermenschent sal die hy
 wilt / behoudens dat sy 't begeere. Dus
 den Dieren spraeck en verstant heb-
 bende ghegeven / wert Vlysses met d'eent
 en d'ander te spreken : dree was een Ge-
 ster / die had in Griecklandt een Wis-
 scher gheweest : eenen Mol / was een
 Land-bouwer geweest : de Slang / een
 gheneef-meester : een Vinde / een Vrou-
 en soo boozt : doch niemandt woude
 Mensch worden / en vonden schier duy-
 sent swaricheden by den Mensch / daer
 sy nu by af waren. Epu d'ingh liet
 hem een Elephant bezaten / die een
 Philosoph was gheweest / Mensch te
 worden. Dese vondt is ghegrepen
 upt Plutarcho, in zyn verhael / dat bee-
 sten reden ghebruycken / daer Vlysses,
 Circe, en Gryllus met zyn Werckens
 myn / de t'saemspreekers zyn : en Gryllus
 oock gantsch geen Mensch meer wille
 wesen / bewysende dat den beesten
 slechts hen natuer volghende / veel re-
 delycker als Menschen zyn / en met
 soo veel overlusten niet beladen noch
 ghequeldt. My ghedenck / sepd hy /
 dat ick u eens sagh binnen Creten /
 heerlyck gheleedt met eenen schoonen
 rock / die seer aerdyck gheweben / en be-
 wrocht was : tot desen had ick veel
 meer sin / als tot alle u wijsheyt en
 deughden / so ded' ic ooc aē uwen schaer-
 laecken mantel / die aerdyck gheplopt
 was : ick was verbaest / en van my sel-
 ven / stende de gouden ghespe / die ick en
 weet wat besonderheyt sy hadde / ick
 acht een uptnemende Beeldtsnyder ge-
 noecht hadde ghenomen om die con-
 stigh te bewercken : ick gingh u naer
 om te sien / ghelpeck de verliesde betoo-
 herde Vrouwen : maer nu verlost we-
 sende van alle die ijdel meeninghen / en
 dat myn kerffenen van begheerlyck-
 heyt zyn ghesupbert / ick trede en ga
 over silver en goudt / als over ander
 ghemeen steenen / en van u ghebozduer-
 de rleeren en tapeten / ic achtse so wep-
 nigh / dat ick liever hadde een diepe
 sachte modder / om in te wintelen na
 myn gemak / en als ick vermoeyt bent
 in te slapen : want gheen van sulcke
 vzeemde overlusten comen van buyten
 onse

Anderleer-
 lijck uyt-
 legh op Cir-
 ce, en Vlyf-
 sis.

Van den
 Gryllus uyt
 Plutarchus,
 die Vercken
 wesen. ge
 Mensch wou
 worden.

Daer beesten
 maelycker
 en redelyc-
 ker zyn als
 ongeschickte
 Menschen.

onse Sielen besitten : maer bzenghen
 ons leven dooz / alleen met onse behoef-
 lycke gheneghentheden. Veel sulcke
 en ander reden zyn hier in't langh by
 gheboeght / dat het welschyn / dat men
 den beesten verongelyck / als men on-
 geschickte Menschen by hen soude
 berghelpeken : en dat zy veel maetlyc-
 ker zyn / en redelycker als Menschen /
 welke van den beesten wel veel din-
 ghen op mercklyck behoefden te lee-
 ren : maer veel meer behoorden vlydt
 te doen (wesende sulcke heerlycke edel-
 schepselen) niet alleen in veel weten /
 verstant / en spraecke : maer in alle ma-
 ticheydt / en redelyckheyt / den Die-
 ren hoogh t'obertreffen / en den heer-
 lycken edelen naem / Mensch / te ver-
 dienen / oft weerdich te wesen. Nu
 volght Picus, Coningh van Rusonien /
 oft neder Calabryen / sone van den God
 Saturnus, daer Circe op verliesde / en in
 Specht dede veranderen / om zyn wep-
 geren wille / want hy te groote liefde
 hadde tot zyn Hupsuzouw / de niet
 min wel-singende / als schoone Cancus,
 die met haren soeren sang / beesten / boe-
 men / en steenen beweegde / en vlieten
 stilde / dat is / datse met lieflijcken sang /
 en soet Vrouw-stemfche schoon rede-
 lycke en wijse woorden / sulcx volcx
 herten beweegde / ghelpeck van Or-
 pheo in't thiende Boeck te sien is. De-
 se Canens was de dochter van den twee
 boozhoofdighen Ianus, en Venilia. Cer-
 wy van haren Man Pico verhalen / sul-
 len wy van desen Ianus pet sien boozt te
 bzenghen.

Van Ianus.

D'oude Dichters hebben hun ver-
 sierungē niet alle upt den schied-
 schyften ghenomen / dan oock den din-
 ghen veel onder een ghemenght / dat de
 schiednisse daer mede veel zyn verdup-
 stert / oft met den fabelen so vzeemden
 aensien ghegeben / dat men qualijck
 alles met waerheyt weet tonder schep-
 den : Doch schijnen de Poeten in alles
 wygheyt te hebben gehadt / en men can
 hun dinghen dus en soo duyden. Men-
 gaende desen Ianus, daer weet ick noch
 Dader noch Moeder van te wijzen /

Ianus den
 Chaos ghe-
 eyete wese.

om zyn oudheyt wille : want hy wort
 van eenighe gheseyt te zyn den Chaos,
 oock tijdt ghenoot Saturni. Nu leefde
 zyn dochter Canens, en was eerst jong
 ghewilt ten tijde van Circe, en Circe
 was jong ten tijde van de Vlies-reys /
 die slechts een weynigh boozt beleght
 van Troepen geschiede : dan Ianus, Sa-
 turnus, oft sulcke Godē (seggen sy) wa-
 ren onsterflijck / oft lang-levende. Dit
 dan hier by latende / is te weten / dat
 eenige meenen / dat desen Ianus zy ghe-
 weest Noach, oft Bacchus, den eersten
 Wijn gaert-planter / en dat Ianus d'Ita-
 lianen eerst den Wijn gaert weest
 te planten : sy maerken dan Noach, Bac-
 chus, Ianus, Osiris, en de Sonne / als een
 Man te wesen. Dit laet ick oock al in
 syn weerde. Maer dat Ianus den Chaos
 soude wesen / wordt met syn twee aen-
 sichten bevesticht : want syn out rouw-
 baerdich en leelijck aensicht / soude be-
 teekenen syn eerste rouen ongeschick
 onwesentlijck wesen / dat hy hadde
 boozt de scheypinghe der Weerelt : En
 het ander jongh byzoplycke en schoone /
 soude aenwijsen de schoonheyt en lu-
 sticheyt / die de Weerelt dooz de schep-
 dinghen / en hergeschickte welboegent-
 heden / stoffen / hooft-stoffen / en alle
 dinghen in ghezeygde maticheyt heeft
 vercreghen. Daerom was hy als ee-
 nen Godt van den beginfelen der din-
 ghen aengebeden. Wel is aen te nemeit
 het ghene Macrobius verhaelt / seggen-
 de : Ianus was een soo heel wijs een Co-
 ningh / dat hy het voozleden wiste / en
 wijlijck en verstandich het toecomen-
 de aemmerckte / en boozt d'oghen hadde /
 en dat sy hē van outs daerom maecten
 met twee hoofde / het oude het voozle-
 den / en 't jonge het toecomende te ken-
 nen ghebende : soo dat sulcke uptbeel-
 dinghe / wijsheyt (die oock in booz-
 sichtigheyt als besonder deught be-
 staet) wort gemeent en beteeckent. Hy
 was (seggen sy) d'eerste die in Italien
 Kercken bouwde / en Godsdienst leer-
 de oeffenen / lant-bouwē / en het skeep-
 varen / soo dat Numa Pompilius nae-
 maels Roomsch Coningh hem in
 grooter weerden hadde : want hy oock
 een vzeedsaem / bouw-liefdigh / God-
 dienstigh /

Wat de twee
 aensichten
 van Ianus
 bedieden.

Verfcheyden
 schiedighe
 verclaringen
 op Ianus.

dienstigh/en Wet-stellig Prince was: Sy hadden oock te Room van oudts ghelt/ so Plutarchus verhaelt/ daer op d'een zyde 't dubbel Jani hooft/ en op de ander Schips achter-casteel op stont/ tot bewijs / dat hy door noodt- ghe Wet ten / 't volcx onbesuyft rouw- lehe hadde verandert in soet en vrient- lijk / en met de Schipvaert te wijzen veel nut gedaen. Des ooc d'oude Roomers in alle beginselen der Offerhan- den/ die sy den Goden deden/ eerst Ia- num aenriepen / noemden oock d'eerste Jaer-maent nae hem Ianuarius. Sy hielden hē Doort-sluyster des Hemels/ en meenden/ daer mochten sonder hem gheen gebeden tot den Goden comen/ hy moeste oock de handt geben/ en ley- den/want sy waren (nae Homeri schrij- ven) Vrouwen/ die creupel / droef we- sich/ en scheel waren / om dat s Men- schen ghebeden / veel met onvast ver- trouwen / in noot / met d'uck / en bes- schaemt zonden verghef begeeren / ge- schieden. De Hemel-poozten seyden sy twee te wesen/eene Oost/ en d'ander West: door d'een quam de Son de we- relt lichten/en door d'ander trockse he- nen den Nacht plaetse maken: En de- wijl sy hem voor de Sonne hielden/ gaben sy zyn twee aensichtigh beeldt eenen sleutel/ en een roede-staf/ om dat hy den dagh aencomende open doet/en wech treckende buyten sluyt/en so oock doet met het Jaer / ten Lenten open doende alle lieflijckheyt en ghewas te b'zenghen / en sluyt dat dan weder ten Winter / als het al zyn rieraet verlo- ren heeft/en in een ghedronghen al met sneeuw en ijs is bedeckt: Daer wordt oock zyn dobbel hooft op beduydt. Hy wiert oock gebeeldt/ so Plinius tuygt/ hebbende in zyn handen 't ghetal van dry hondert vijf en tsestigh dagen/ tot bewijs dat hy was Godt van 't Jaer/ het welck soo veel daghen begriypt. Die van Phenicien meenden hem te wesen de Weerelt / waerom sy hem by voeghden een Slanghe / die rondt lig- ghende haren steert beet/ om dat de Weerelt haer van haer selven voedet: Doch ick acht dat het oock op zyn Jaer-sluyten niet qualpck en voeght/

want het Jaer weder zyn begin heeft aen het eynde. Zyn beeldt is by den ouden oock vier-aensichtigh gheweest/ om dat het jaer vier-deelig is. Twaelf Altaers wierde hem tot voet-gronden gegeven/om dat 't Jaer twaelf maen- dich is/en om dat de Son Jaers 12. teekenen door loopt. De Roomers hadden oock zynen Tempel / die men ten kriggh-tijde opende met grooter seestlijckheyt / en weder ten vrede-tijd toefloot/ 't welc wel mocht beduyden/ datmen ten tijde van kriggh heeft te zyn voorsichtigh/en te dencken op het voorsleden/ om te verbeteren dat voors- henen qualijck gheschiet is/ en dat ten tijde van vrede so gheenen noodt en is. Hoewel Cicero anders meent / te we- ten / dat Janus den Hemel is/ die met de geneygheden der sterren/hier den kriggh doet voortkomen / en dan we- der doet sluyten/en vrede maken. Laet nu sien met pet leerlyc ons dese twee- aensicht t'ontlaen. Na de Platonische wijsgiere / heeft des Menschen Siele twee aensichten / oft lichten / want sy meenen / soo haest sy comt uyt Godes handt/sy keert als vrientdijcke doch- ter tot hem/door een seker natuerlyck beroeren / en begheert te hersien haer vader: Want sy heeft den aerdt der hyperblamme / den welcken haer om hoogh treckt tot der plaetse van haer wassende beginsel. Noch heeft de Sie- le neffens 't aenschijn oft 't licht deser Hemelscher begheerte / een ander na- tuerlijcke aengheboozne/waer door sy haer selven beschouwt/en onderschept de dinghen deser Weerelt: Dees eerste begheerte door Godts goetheydt ont- steken/de Godtlijcke onberanderlijcke dinghen aenuerckende / is 't jeugh- digh schoon aensicht: en de ander na- tuerlijcke / is het oudtbaerdigh aen- sicht / om diestwille dat de weereltsche oft natuerlijcke dinghen verouderen/ en verganglyck zyn. Daerom hebben wy met dees Hemel beschouwige beger- te vlytigh en wakende te trachten nae dat hoven is / en dooghen des ouden aenghebozen begheertes/ oft aenschijn upt te trecken / oft toe te sluyten / om niet te staen na pet dat onbetaemlijck/ oft

Geschiedige
verclaringe
op Picus in
Specht ver-
andert.

Eerlijck
uytlegh op
Picus.

oft Gode misshaghende is. Onsen Doet doet dickwils zyn volck veran- deren in een Vier van hunnen naem/ gelijck desen verhaelden Coningh Pi- cus, die den naem van den Specht in Latijn mede b'zengt / ghelijck Arach- ne, en ander / eyghent hun veel tijt pet toe / nae den aerdt / en het ghene dat hun doen in den leven ghelijck was. Desen Picus was een seer wijs en wel- spreckende Coningh/ soo dat hy (ge- lijck den Franschen Hercules) het volc con leyden / en trecken met zyn behen- dighe en constighe tonghe / en hadde de Latijnen afgetrocken van hun on- hebljcke verdzetighe wyzeheyt / tot een bescheppen / bozgerlijcke/vriendt- lijcke gemeensaemheyt / en door sulcke zijne beughtsaemheyt verdienstlijck vercreghen de heerschappij van het Lant Latio. Nu den Specht/ oft hout- specht/daer Circe hem in veranderde/ is eenen Vogel / hebbende een seer lan- ge tonge / die hy heel lang uytstrecken can: hy pickt hoven in de boomen / en somtijts door de schozen der boomen/ so Plinius in zyn seventhiende Boeck/ Capittel 24. verhaelt / daer voelt hy door het hol gekupt de hollicheyt / en datter woymen onder zyn / die hy eet: maer dit is oock zynen aerdt / dat hy soeckt de Mier-nesten in de boomen/ stekende zyn langhe uytghe rechte ton- ghe in de bodin-holen/daer de Mieren by mentichten aen lesen oft cleven / en treckse so nae hem/ gelijck Picus 't volck nae hem trocken hy gheb'zupchte tot zynen cost / ghelijck de Coninghen by hun gemeente leven. Dese fabel wijst aen / dat de Menschen met vrient- lijcke gespraeksaemheyt behoorden tot hun te trecken de vrientchap / oft hertlijcke toegeneyghtheyt der Men- schen / besonder die tot heerschen ver- rozen / oft gebozen zyn / is seer nut dese Const der tonghen / oft wel spre- kentheyt: want ten waer goet noch loflijck / dat sulck veel vermoghende lidt den Mensch / oft den lichaem sou- de anders dienen / als tot nut / eere/en hoordeel. Dese fabel wijst noch aen/ hoe quaet het is / datme va zyn bleesch- lijcke begeerte hem laet betoberē/ver-

anderen/een lichtbeerdich leven so heel aennemende en aenweinnende / datmen den gulden mantel van eere / wijsheyt/ reden/ en maricheyt soo verliest / dat- mer weynigh upterlijck teecken meer af siet/en niet dan den Menschlijcken naem en behout / spijgende zyn onrede- lijck gemoet met Mieren en woymen der giericheyt / alle ondeughden/snoo- de ghedachten / en quade/onnutte/on- repne werken. De schoone jonghe Ca- nens, die al singende sterft / en in mist verdwijnt en verandert/wijst aen/dat alle aerdtse dinghen hoe schoon / lustich en bevallijck sy zyn/niet dan hantwij- ligh / ooghblick-tijdelich/ vluchtich/en als roock oft mist verdwijng / en ver- ganglijck zyn / ghelijck oock ons upz- onwisse / bloem-swacke / corte / doot- lijcke schijn-leven / dat hem henen ha- stende loopt in den eyndt versmilt / en verliesen / om ter eenwigher Cen- wen namaels te comen: hier niet laten- de als een ydel gherucht: ghelijck Ca- nens, die in den Cyber-bliet versmil- tende / ter Zee-waert d'zijvende/alleer- een mist-wolcke achter liet. Dus hebben wy op jeught / schoonheyt / soeten sang / oft ander natuyz-gaven niet te betrouwen / hopen / noch te roemen: want nae 't ghemeen spreck- woort/Jeught/schoonheyt/en wel sin- gen/zyn verganghlijcke dinghen. Ane- as (so onsen Doet schrijft) quam aen in Italien aen den Cyber-moudt/dat na Ostia heet. Hier hadde den Coningh Latinus zyn wooninghe en wesen. Hier trouwde Aneas (nae grooten kriggh te- ghen Turnum, Coningh der Rutilen) Lavinia, Latini dochter. Daer bouwde in de Tropanen / tot secker rust-plaets gecomen wesende / v'zoplijck eē Stadt/ die sy nae hun Coninginne noemden Lavinium. Dees Stadt liet Ascanius, nae Aeneas doot/ zyn Stief-moeder/ en timmerde Alba. Hier heerfchte hy 28. Jaer/en liet het rijck zyn Stief-zoe- der Sylvius, daer alle nabolghende Al- baensche Coninghen Sylvi nae ghetoe- naemt waren. Sylvius heerfchte 29. Jaer/ zyn soon Aneas 31. Jaer. Nae desen heerfchte zyn soon Latinus, en so boozt Alba, Athus, Capis, Caperus, Ti- berinus.

Eerlijck
uytlegh op
Canens.

D'afcomit
Romuli van
Aeneas.

Wtlegginghe op den Metamorphosis Pub. Ovid. Nafonis,

berinus, die in de Wiet Albula verdruc-
kende / haer den naem Tyber nae hem
liet behouden. Na hem Agrippa, Ro-
mulus, Aventinus, die den Roomfchen
bergh Aventinus den naem gaf. Procas
zijn soon hadde twee sonen / Numitor,
en Amulius: den oudtsten / Numitor,
hadde het kyck van den Vader over;
maer Amulius stiet hem uyt / doo-
dende Anitus, Numitors soon / op de
Zaght / en maecte Numitors dochter
Rhea, die oock Ma hiet / een Vastael-
sche Nonne / op datter gheen na come-
lingen hem in den wegh souden comen.
Welcke Rhea nae seven Jaer by Mars
(so men meent) twee sonen baerde / Ro-
mulus en Rhemus, des sp va haer Com-
ghehanghen / en levende ghedolven /
werdt / so Dionysius Halicarnasseus ghe-
tuygt / en sont de kinders in den Tyber
te verdrincken / doch van den knecht-
ten maer op den rant oft Oever des
waters ghestelt wesende / souden van
ren Wolvinnne ghesooght / en van Fau-
skulo, oft Faulco, s Coninghs Herder
opghewoedt zyn / Herderen geworden /
Amulium verflaghen / en hun Groot-
vader Numitor weder in't kyck van
Alba ghestelt / met hulp van veel Her-
ders en Boeren. Dees twee Broeders
hebben met desen aenhangh gebouwt
een eyghen Stadt / ter plaetsen daer
hun Faulskulo op hadde gheboedt / te
weten / op den bergh Palatinus. Dese
Stadt / nae Romulus gheheeten Roma,
is van cleen so groot gheworden / datse
naemaels de werelt over ghenoech be-
kent was / als men maer en seyde / de
Stadt / als die alleen Stadts naem
hoben alle ander / als Stadt aller ste-
den / weerdigh was: Want sp ontrent
binnen vyf hondert Jaer heel Italien /
en binnen twee hondert / schier de hee-
le Weerelt onder haer ghehoorzaem-
heyt heeft gebzacht / dooz goede Wet-
ten / wysheyt / eendzacht / maticheyt /
sterckmoedicheydt / wylt / en weerbie-
dighe handen / die sp seyden veel / oft
alle dinghen te vermoghen / hebbende
hoor spreek-woordt ghemeynlyck in
herte en mondt / liever eerlyck te ster-
ven / als schandich te leven. Onsen Ho-
ret roert aen van de Grieck Diomedes,

die van Turnus te hulp was geroepen
doch hem verontschuldichde / gheen
bequaem volck te hebben. Dese Di-
omedes, soon van Tydeus en Deiphila, in
den krijgh booz Tropen hebbende Ve-
nus in de handt / en Mars in den bypck
ghewondt / was seer ghehaet van Ve-
nus, so datse Egiale zijn Wylf seer quel-
de met haer minne byer / en dede vlam-
men op een Jonghlingh Cometus; soo
dat Diomedes te Argos t' hups comen-
de van Tropen / vondt het spel heel
verdeelt / en soo ghestelt / dat hy be-
voedt niet raedt saem daer te blijven /
maer om in verskerthepdt te leven /
quam in Italien / in den krijck van A-
pultien / doe Dauneen gheheeten / naer
eenen Daunus, die daer heerschte:
welcken van zijn byanden belegghert
wozdende / en de strydtbaerheyt Di-
omedis verstaende / ontboodt hem ter
noodt om hulp / hy soude hem te loon
een deel des kyck in gheven: t'welck
nae d'overwinninghe der byanden / be-
sonder dooz Diomedis cloekheyt ver-
cregen / gheschiede. Dus bouwde Di-
omedes een Stadt om Hof houden / Ar-
gyrippa, nu Benevent geheeten. Doch
eerst gaf hem Daunus niet den roof der
byanden: Want het was ghesteldt
in het bonnis van Athaenus, Diome-
dis bastaert-broeder / of hy soude heb-
ben al den roof / oft t' Landt dat sp op
den byanden hadden gewonnen: maer
Athaenus verliest op Evippe, Dauni
dochter / twee Diomedis anders niet toe
als den roof: Hier was Venus mede-
werckster in: doe wert dat Lant dooz
Diomedis ghebedt tot den Goden on-
bzuchtbaer / en het stozven meest alle
de beesten. Daunus dooz t' Ghespinnis
verstaende d'oorzaeck / byedichde Di-
omedem: maer heeft hem namaels laeg-
leggende geboot: waerom de medege-
selle Diomedis, die hem uyt Griecken
daer ghevolght waren / in Voghelen /
Diomedes
knechten in
voghelen.

Schiedige
verclaringhe
op Diome-
des.

Van Diome-
des.

Leetlyck
uytleggh van
Diomedes,
in zyn volc.

Spn Stadt Argyrippa,werdt daer nae
ghenoemt Apulis, daer t' Landt den
naem van houdt. Wy mogen sien hier
een sin-ghebende aenwijs te doen. So
is te mercken aen Diomedes, die van
Venus ghestraf was / om dat hy haer
booz Tropen de handt ghewondt had-
de / hoe quaet het is de Godtlycke lief-
de te wederstryden en ghewelt te doen;
oft dinghen die haer hinderlyck zyn.
Spn medeghesellen werden Vogelen /
waer hy verstaen woordt / dat wanneer
yemandt in noodt en te ghen spoort ver-
valt / die eerst zyn vrienden waren / vrij-
ghen vlieghelen / en vlieghen van hem
wegh. Doch dese vertellinghe booz
verhaeldt / is onghelyck die van onsen
Doet / welcken seght / datse verander-
den in Swaen-gelycke Vogels / om de
lasteringhe Veneris, om datse soo veel
dooz haer hadden gheleden: Dit wijst
aen / hoe quaedt de grauwlpeke Gods-
lasteringh is: En hoe onbehoorlyck de
Godt-terghende Menschlycke onber-
duldicheydt / datmen niet ootmoede-
lyck / sijdt saem / met danbaerheyt aen
en neemt / het ghene men van God den
Wraachtighen ontfanght: want dan
wortmen onstabich / onmatich / wan-
hopich / en lichtveerdich in zyn gedach-
ten en ghemoedt / recht ghelyck de Vo-
ghelen in de lucht menigherlep wise
keeren en swerven. Den ongheschied-
ten Herder Apulus, in wilden Olyf-
boom verandert / om dat hy den dan-
sende Dampphen quelde en bespottede /
en verandert wesende / noch niet als
bitter byzichten voortbzacht / wijst
aen / dat den onbeughdighen snooden
Mensch / of hy van Landt / staet / oft
cleeren verandert / blyft altydt die hy
is / sonder zyn quade verharde zeden te
veranderen. De schepen Aeneas dooz
Turnum verhandt / en van de Goddin-
ne Cybele in Zee-Goddinnen veran-
dert / wijst aen / dat hoewel de doot te
niete doet de lichamen der gheuer / die
uytnemende zyn gheweest / in alle vrom-
icheydt / deughdelycke en eerlycke
wercken / en met veel strydt en arbeypdt
zyn gheraecht / met dese byzoosche va-
ten oft schepen deser lichamen / ter ha-
vendes gherusten ghemoedts / so wor-

Wilegh
op den on-
ghelycken
Herder Ape-
lus, in wilde
Olyfboom.

Wilegh op
Aeneas sche-
pen, in Zee-
Goddinnen
verandert.

den sp verandert in onsterlycke Zee-
Goddinnen / dat is / hun gherucht van
heerlycker ghedaent en wesen / blyft in
de Zee deser Weereldt noch onsterf-
lyck / en in wesen: welcke goede ghe-
ruchten anderen opwecken / en de hant
vepcken / om oock eerlyck en deugh-
dich te leven / en ter ruyt-rijcke haben
te moghen comen. Dusanighe mee-
ninge heeft oock de fabel van Aeneas,
die hoogh by den Goden was opghe-
nomen: hebbende Turnum overwon-
nen: want die soo Godsvruchtich / den
Gaderen weldadig / en heel deught saem
leven hebben gelept / die verwinnen de
doot / en haer ontreckende / des naems
eerlyck gherucht / soo dat sp onder den
Goden / by alle vrome in grooter
weerden / eenwigh in ghedacht wor-
den ghehouden en bewaert: Het sterf-
lyck afghelpeyd / oft afghewasschen /
blyft alleen hier beneden / dat is het
lichaem als nietigh / van der aerden /
woordt weder tot aerde. Vertumnus,
die by den Griecken hiet oft was Pro-
teus, soo gheheeten nae zyn veelder-
lep veranderinghen / ghelyck wy in't
tweede Boeck hebben ghesepdt / heeft
om te ziyde Pomona, Appel en Fruyt-
Goddinne / hem verandert / in alder-
lep ghedaenten: Ten lesten in een wijfs
gestalt / het welck hy verlatende / heeft
hem geopenbaert in het wesen van ee-
nen schoonen jonghen Man / en werdt
van Pomona aenghenomen. Wy Po-
mona sullen wy ghelycken de deught:
Want met dyp Appelen waren uytge-
beelt de dyp deughten in Hercules, te we-
ren / de verwinnninghe van gramfchap /
giericheyt / en vleeschlycke wellustic-
heyt. Doch waren Herculi de Appe-
len / hem te Thebes gheoffert / aenghe-
naem: t'welck zyn begin had / datmen
ging om Hercules Offerhande te doen /
en datmen over de seer gewassen Wiet
Asopus niet en mocht / offerden de kin-
ders eenen Appel / die sp op vier stock-
kens stelden / als op vier beenen / en
twee stockkens stakē sp daer op booz-
de twee hoornen / hootfende soo den
Stier / oft Rann / en dit was den Godt
aenghenamen. Wie dan tot der deught
wil comen / heeft grooten blyt te doen /
he

Wilegh op
Aeneas He-
melvaert.

Leetlyck
uytleggh van
Vertumnus,
en Pomona.

het sp in wat staet hy is/ en hem te ge-
boeghen nae tyt/noodt/ en alderley ge-
legentheyt: en ten lesten aflegghen alle
Wouwlpyck wesen/ cleenerticheydt/
laffheyt/ luyheyt/ en het steunstoc-
ken der traecheydt/ hem bewysende
cloec en Dankpyck/ met alderley schoon
en blinckende wercken/ so sal de deugt
hem willigh te deele worden/ eerlyck
ontfanghen/ en betrouwen. De fabel
van Iphis wijst aen/ wat groote dwaef-
heyt dat het is/ hem te laten vertoin-
nen van de dulle raserije/ die men t'on-
recht noemt liefde: waer door dwelwils
gheschiet is/ dat Menschen door ont-
sinnighe mistroosticheydt Natuere soo
schandelycken ghewelt hebben aenge-
daen/ dat sy schepdende hun eyge han-
den aen hun selven/ hun eyghen Beu-
len gheloyden zyn/ waer aen de Jeugt
sich heeft te spiegelen/ datse de deugt
der maticheydt betreffende/ haer niet
laet vā dese dwase raserije allentz ver-
winnen: want de Jonghers indien sy
voor handen hebben te vyzden een
steenhertighe Anaxarete, sy vinden wel

Leerlyck
aenwijs op
Iphis, en
Anaxarete.

een willighe Pomona, oft beweegh-
lycke Thifbe, nae humen staet/ sonder
Iphis hartnechigh te volghen/ die van
cleenen staet wesende/ wouw soo rijcke
heerlycke dochter verrijghen te Hou-
lyck. Anaxarete, datse van de wzaeck-
Goddinne Nemesis werdt ghestraff/ en
can ick niet toestaen dat sy sulcke
doodt verdende/ dewyl een dochter
behoort in vyzheyt ghelaten te we-
sen/ wie sy nemen/ oft laten sal/ nadien
dat sy heeft toe te sien/ wien sy de hant
gheeft/ om haer leven mede te leyden/
en op deser Weereldt den tydt eerlyck
en vzedlyck mede over te brenghen:
Doch wanneer haer een boozcomt/ die
haer tot Echt aenfoecht en haer niet
bevaldt/ heeftse met wyse en beleefde
woozden hem af te segghen/ sonder
Anaxarete te volghen/ die in dit deel
schuldte te gheben is/ datse niet dede
als met den armen Iphis hooberde-
lyck schimpen en ghecken/ ghelock de
lichtbeerdighe booz een wyse hebben/
die booz Nemesis oock te vzeesen heb-
ben.

Van Nemesis, oft Rhamnusia.

On niet alleen in onsen tegenspoet
wijs te zyn/ maer in't hooghste
van onsen boozspoot en gheluck maet-
lyck en boozsichtich te wesen/ wordt
ons boozghestelt Nemesis, dochter van
den Ocean, en van der Nacht. Het
wozden der meer met desen naem ghe-
noemt/ die booztpts oock aenghebeden
waren. Apollodorus segt/ Iuppiter ver-
liest zynde op Nemesis, sy/ om hem te
zyn ontslagghen/ veranderde haer in een
Gans/ en Iuppiter in Swaens gedaen-
te hebbende met haer ghemeenschap/
baerde sy een Ey/ het welck sy door
eenen Herder dede brenghen by Leda, die
dit in een kist leyde/ en hier van quam
de schoon Helena. Nu Nemesis, de
wzaeck-Goddinne over alle quade o-
berbadighe wercken/ was by d' Egypt-
tische ghestelt onder eenen thoon/ sit-
tende op de Mane/ op datse daer als
door eenen spiegel saghe alle daden der
Menschen: haer beeldt was oock ghe-
bleughelt/ bewysende dat de Godtlycke
wzake suel is te wzenen de misdade.

Sy hadde een Croon van snelle Verté/
en verwinninghe Beeldkens op/ in
haer sincker hant eenen erschen tack/
en in d'ander een kruptck met Moozen
opgeworcht/ waer van Pausanias segt/
geen bescheyt te weten. Sy was oock
Rhamnusia gheheten/ na de stadt Rham-
nus in Attica, daer sy haer Kerck had-
de. Dees Goddinne was geloof/ datse
se stadich Iuppiter hielp te neder werpe-
den hooghmoedt der verwaende Men-
schen/ en berderben de ghene/ die door
ryckdom/ staten oft eere/ hoven reden
wozedt en opgeblasen wierden. Dus
die in onspoet en boozspoot can wijs en
boozsichtich zyn/ heeft geen Nemesis te
vzeesen: maer dewijle sulcke wyse heel
wepnigh zyn/ wordt sy dochter der
Nacht gheseyt/ en dochter des Oceans.
Wader aller dinghen: want onberstant
en oberbloet gepaert/ sepen achter hun
stoutmoedicheyt/ opgeblasentheyt/ en
verachtighe des naesten/ en ten lesten
volghter Nemesis, oft de rechte wzake
Gods: want sy is te verstaen de Godt-
lycke

Leerlycke
wtlegginge
op Ne-
mesis.

lycke macht/ en rechtbeerdicheydt/ die
den misdadigen nae verdiensten straft.
Sy draeght een Croon/ als over allen
schepselen heerschappende/ daer zyn
herten op ghesneden/ om dat sy ver-
schickt den ghenen/ die van haer wort
ghetrest/ verwinninghe-beelden betee-
kenen/ dat sp altpdt t velt behoudt: sy
heeft eenen erschen tack/ houdt/ daer
men de Krijgh-staven van maecht/ en
bewijst/ dat upt Hooghmoet Krijgh en
straffinge volght: sy heeft een kruptck
met Ethiopische Beelden op/ de krupt
bewijst de Zee/ en de Moozen een verre
Landt/ bewysende dat wanneer de
Godtlycke gramschap pemandt ver-
volght/ datter Zee noch verre Lant en
is/ daer hy hem can verberghen. Die
van Smyznen aenbaden een deel Ne-
mesen, bedenckende dat God veel mid-
delen hadde/ zyn oordeelen en straffin-
ghe tegen de quaetleeffche Menschen
upt te voeren/ na den aert der misdaet.
Onsen Poet verhaelt van de Room-
sche Tarpea, die den Sabinen in t stadt
vā het Capitoliuum liet/ oft in de stadt

Room/ by nacht/ doe Romulus stiep.
Plutarchus in't leven Romuli seght: Tar-
pea, dochter des Hoofdmans van't Ca-
pitoliuum Tarpeus, leverde de Kerckte
den Sabinen: hebbende met Tarius den
Oversten der Sabinen rooy gemaect/
datse hebben soude al t'gout/ oft swaer
gouden arm-ringhen/ die de Sabinen
dzoeghen/ aen den sincken arm/ doe nu
de Sabinen van haer al heymlyck in-
ghelaten waren. En Tarius het ver-
raedt lief zynde/ maer de werckster
hatende/ werp haer het goudt van
zynen sincken arm/ met oock den swa-
ren schildt op het lpf/ het welck al zyn
volck door zyn ghehodt oock soo de-
de/ soo datse onder het ghewicht ver-
smachtende doodt bleef/ en rechten
verraders loon vercreegh. Dit be-
wijst mede/ hoe schadige quade vyzucht
drazghende ondeught/ de onboozsichti-
ghe boose giericheydt is/ en de begeer-
te des bedrieghlycken goudts. De
Demeelbaert Romuli heeft oock de selve
meeninghe/ die wy van des Aeneas heb-
ben verhaelt.

Van de
Roomsche
verradighe
Maeght
Tarpea

Eyndt des veerthienden Boecks.

Wtlegginge / en sin-ghebende verclaringe

op den Metamorphosis Publij Ovidij Nafonis,

Door C. V. M.

Het vijfthiende/ en laetste Boeck.

Die Poet heeft
booz hant in het
Truer-spel des
bloedige Trop-
sche ondergang
ons boozghe-
boost/ en aen-
ghewesen/ hoe
door dwaef-
heyt/ quaedt oordeel/ derachtighe der
goede Wetten/ ongehoorzachheyt/ hoog-
moet/ vertelheyt/ en ander ondeugden/
Steden/ gemeen vye Staten en Rijk-
ken/ van heerlyck en groot/ tot schan-
de/ nieticheyt/ en verberf comen te ver-
hallen. Nu wijst hy/ met ons op too-

neel te brenghen rootmoedighe cleen
Rooms hoerigh begin/ hoe door wijs-
heyt/ boozsichticheyt/ Gods-vyzuchtic-
heyt/ goede Wetten/ gehoozsaemheyt/
oprechticheydt/ vlijt/ en cloeckmoedic-
heyt/ Stede en Lande toe nemen/ en de
gemeel welbaert verbetert/ en bloepen-
de wort. Erst hadden sy hun cleen op-
geworpen Stadt/ en Bou-plaetse met
eendzacht en ijser beschermt/ onder den
Marschen Romulus, waer van Room-
den naem hadde ontfanghen/ en som-
mige Werten. Op hadde upt der
Ghemeynte oft Bozgherije genomen
de cracht en bloem der jeught tot
krijgsluyde/ om de Stadt met wapen te
bescher-

Het Room-
sche volck
door Romu-
lum in dry
deelen ghe-
deelt.

beschermen / een ordeninghe van dyp-
dupsent knechten / en dyp hondertkup-
ters / dat welck een Legioen wert ghe-
heeten. Vercoos doch upt den besten
oude vrome wijse Nainen een hondert
Maedts-Heeren / welck geselschap Ou-
derlingen en Vaders gheuoemt wert /
om Vaderlijck de gemeen saeck te be-
dienen / en den cleenen niet te verach-
ten / noch den grooten te verschoonen /
maer alleen 't recht zyn plaetse te ghe-
uen. **P**ander derden deel was het
volck / die hadden hun te oeffenē in den
doe hoogh-geachten Land-bouw / om
hun leden te stercken / en tot kriggschen
arbejdt bereyden / en veerdigh te ma-
ken. Nu dewyl den Mensch / oft int ge-
meen het volc / om zyn quaetaerdige el-
lendicheyt niet can leven sonder Over-
hejdt en Wetten / hadde hun Romulus
upt dyp ghedaenten van Heerschappij
een hooz te kiesē gelept / te weten: met
een ghetal Maedts-Heeren: **O**ft dat al
't volck met 't meeste goet-achten sou-
de Heerschen: **O**ft onder een eenigh ge-
bieder oft Coningh staen. **T**ot dit leste
ghenegen wesende / om zyn belesfheyt
en cloeckheyt / was van Romulus ver-
zozen / tot de eenighe heerschinghe der
stadt / met goeden eendzachts des volc.
Dae zyn doot waren de Roomers seer
ernstigh om weder een vroom Coning
te moghen betomen: **W**ant de vozen
deser deughtsaem slechte acker-lupden
lupsterden nae pemandt / die oprecht/
deughdigh en wijs was. **D**e mare
dan met sterck en groot gheluyt hun
toeblasēde de treflicheyt / Gods-vruch-
ticheydt / en verstandicheydt / van den
Sabijnschen Numa Pompilius, hebben
hem tot den Herderlijcken dienst ober
het volck verzozen: **A**ls des weerdigh
zijnde / want een die het Coninghrijck
zijner ghedachten / lusten / oft zyns ge-
moets / wijslijcken en wel heerschen
ran / die is besonder bequaem ober an-
der te heerschen / gebiede / oft het rechte
te handthaven: **G**helijck sp oock wel
schicken tot Onderfaten / die in alle
maetlijckheyt / met hun gantsche ghe-
moet der reden zyn onderwozpe. **N**uma
dā (niet eerlijedich) tlast noode aenge-
nomen hebbende / stelde sommighe goede

Dry gedaen-
ten van heer-
schen, den
Romers van
Romulo
voorgeleyt.

van Numa
Pompilius.

Wetten. **O**nder ander / also hy den eer-
lijckē Acker-bouw lief hadde / heeft hy
tot vrede-houdinghe / 't volck den A-
ckers met merck-steenen onderschep-
de / stellende haer de straffe van dese be-
dzieghlijck te verplanten / oock ober
den genen die zyn Lant qualick oeffen-
de. **T**en tweeden / pegelyc in toefeggen
trouw / en woorz-houdigh wesen / en in
't wijfel / schil / oft dinghen die men niet
bewijfen oft betuyghen con / opzichten
Eedt te doen / en bouwde daerom de
kerck van **T**rouw / oft **G**eloof. **W**ant
hy als een voorszichtig wijs Man / de
se dinghen tot den ghemeenen vrede / en
welstandt des Rijkx / seer noodich te
wesen achtēde. **B**eelderley Gods-dien-
sticheydt heeft hy inghestelt / en **T**em-
pelen ghebouwt: **D**och sonder Afgods
beelden van Menschen oft Dieren ge-
daenten te willen toelaten / om dat men
niet behoorde d'uptnemende weerdic-
heyt by minder te ghelijcken: wesende
ghenoech van het gevoelen Pythagora,
dat 't begin aller dinghen onverander-
lijck / onsterflijck / onstienlijck / en niet te
beschouwen was / als alleen met het
verstant / en dat **G**od niet te kennen en
was / als met het ghemoet oft gedach-
te: want vele meenen / dat hy als weet-
lijedigh / veel van den wijsgeren Py-
thagoras heeft geleert / de Gods-dienst /
hemel-loop / en veel natuer-rondiche-
den meer. **D**esen Numa is een goet
voorzbeeldt der Princen / dat sp vlijtich
soudē wesen om wijsheyt en weteschap
te krijgen / en dat sp behooren gemeen-
saem te zyn met wijse Godvrichtighe
Mannen / op dat sp te recht leeren eerst
hun selven heerschen / en in vreden hou-
den hun ghemoet / en in hun selven ee-
nigh wesen / op dat niet sozghlijck en
onderstryden ghedacht tegen gedacht /
wille tegen wille / begheert teghen be-
gheert / en lust teghen lust / maer dat het
inwendich Rijk sp in rusten / en in sich
selven vol liefde / vrede / en een vrop-
lijck Ziel-ghenoeghen: **S**oo sullen sul-
ke rechte Coningen / hun uytwendige
Coningrijc in soete rust lichtlijck bzen-
ghen / en heerschen eendzachtlijck / tot
hun eyghen lof / nut / en spoet der On-
derfaten. **E**er ick noch schepde van het
opstijghen

Numa door
zijn Wetten
bracht Room
tot grooer
rust en vrede.

opstijghen der Stadt Room / welke als
verhaelt is / machtigh en groot is ghe-
worden / door te onderhouden goede zed-
den en Wetten: **S**o dunct my niet on-
voeghlijck te wesen / eenige deser Wet-
ten te verhalē / nemende myn begin upt
Cornelius Tacitus, in zyn derde Boeck /
in 't vijfde Capittel / daer hy seght al-
dus: **D**e eerste en outste der Menschen
noch niet wesende verdozven door on-
taemlijcke begheerten / leefden sonder
gebreken / en onberisplijck / waerom sp
niet en waren onderwozpen tuchtinghe
noch straffinghe: ten behoeve doe der
tijdt gheenen loon noch vergeldinghe /
om dieswille dat de eerlijcke dinghen
alleen om hun selfs wille waren naghe-
tracht. **G**helijck als men gheen din-
ghen en wenschte die den ghewoon-
lijcken leven teghen waren: soo en wa-
ren daerom gheen dinghen door vrees
verboden. **M**aer doe naemaels dees
ghelijcksamhejdt upt werdt ghestoo-
ten / hebben eergiericheyt en gheweldt
de plaetse in ghecreghen / die schaemte
en redelijckhejt plachten te besitten:
des zyn de heerschinghen by veel volc-
ken opghesteghen. **D**och eenighe oft
in aenbangh / oft nae der handt / om dat
de levens der Coninghen hun niet be-
haeghden / hebben liever gheregelt ge-
weest en gestiert door Wetten en voeg-
lijcke instellinghen. **I**n den aenbangh
om dat de geesten der Menschen rouw
en grof waren / waren dese zeden oock
slecht / en sonder eenige Const. **O**nder
ander de gene / die Minos vooz den Cre-
tensen opstelde / en de ghene die Licurgus
bouwde vooz den Lacedemoniers / wa-
ren seer gheruchtigh: ghelijck niet min
en waren die wepnich tijdt daer nae So-
lon maecte vooz d' Atheners / welke
waren uytnemender / en meer in het
ghetal. **R**omulus hadt ons gheheer-
schapt / ghelijck het hem believede: daer
nae won Numa, het herte des volc / en
bondtse aen hem door Gods-dienstic-
hejdt / en secker Godtlijcke Wetten.
Desghelijck Tullus en Ancus hebbender
eenige by ghebracht: maer Servius Tul-
lius ginckse al te boben / met in te stellen
goede Wetten / welke selfs de Conin-
ghen ghelouden waren te ghehoorzsa-

men. **D**aer nae doe Tarquinius ver-
jaeght was / vooz sagh hem het volck
van verscheyden dinghen / om zyn vry-
heyt te bewaren teghen de afstredinghen
en verbindtuisen des Maedts / en om
de eendzacht op te richten. **D**oe wer-
den thien Mannen inghesteldt: **E**n nae
datmen by een hadt ghebracht al wat
in ander Landen goet was / heeft men
ghedichtet en inghestelt de twaelf **T**a-
selen / in de welke bestaet het eynde / en
den gront aller Wetten en gherechtic-
hejt. **T**ot hier upt Tacitus. **H**et schijnt
wel dat met dese **T**afel-wetten Room
langh in vreden is geweest onderhou-
den / tot dat de eergierichejt naemaels
door heerschens lust ander quade von-
den heeft vooz ghebracht / waer door
de boose in onvoeghlijcker eere hun sel-
ven indzonghen / en de goede verbrack-
ten / soo dat eyndlingh den ghemeenen
staets welstant is vervallen ghewoz-
den / en tot afgangh gheromen. **D**eser
twaelf Roomsthe Wet-taselen inhoud
hebb' ick dickwils ghewenscht by een
te sien / oft te bzingen / dan is qualijck /
oft niet doenlijc / om datmen se maer en
vindt hier en daer stuckwils: dan ick
acht dat se nerghen soo veel by een ghe-
honden worden / als in het tweede
Boeck der Wetten Ciceronis, de welc-
ke ick ons hier nu / doch niet dan de
besonderste / om der rozthejt / vooz wil-
stellen. **E**erstlijck belangen dese Wet-
ten veel den Gods-diensten / **O**fferhan-
den / **P**riesters / **D**oghel-rainers /
Tepcken-beduyders / en **D**oozseg-
gers. **S**p hielden in / en begheerden /
dat het volck supber tot den Goden
soude comen / met ernstige Godvrich-
ticheyt / en dat niemant afghesondert /
Goden / oft nieuwe Goden hebben /
noch gheen vzeemde soude eeren / dan
die in 't ghemeen aengenomen waren /
seggende: **N**och laetse eeren den **G**ode /
die altydts hemelich ghelouden / oft
die door hun verdiensten ten hemel be-
roepen sijn gheweest / te weten / **H**ercu-
cules, **L**iber, **A**esculapius, **C**astor, **P**ollux,
en **Q**uirinus. **E**n de dinghen om welc-
ke soodantighe opgangh ten hemel ge-
gunt wordt / namelijk: vroom hert-
deughtsaemhejt / **G**odsvrichtichejt / en
ghe-

ghetrouwicheydt. Laet daer Kerck-
ke wesen van sulcke lofijcke deugden.
Laetse gheen seestijcke Offer-tyden
houden den snootheden oft ghebreken.
Laet de voorhandighe Oozlogen eerst
wel oberleggen/ en betabelen. Laet-
ter geen nacht-Offenhanden der Vrouwen
wesen/ van die stichtelijck vooz het
volck gheschieden. Onder de Vader-
lijcke oude gebruycken/ laet de beste es-
ren/ en onderhouden. Wie het gehep-
lighde/ oft dat in't geheplighde is ghe-
lept/ steelt/ oft rooft/ laet vooz een Wa-
der-moozder zyn gehouden. De straf-
se eens valschen Sedts zyn Godtlijck/
verderf/ Menschlijcke schandale.
Laet de Priesterē bloedschand verbie-
den/ dooz d'hooghste straffe. Laet den
Godtloosen den toozn der Goden niet
durven vzedigen met gaven. Laet het
volck heplighlijck zyn beloften beta-
len. Laet straffe zyn over t'overgetre-
den recht. Laet niemant den Acker
toewijden. Laetter een maet wesen
van gout/silver/ en Epen-been t'offe-
ren. En begraeft niet binne der Stadt/
bzandt niet/ maecht gheen doot-vper/
maecht geen clerlijcke en constige gra-
ben/leest der gestozener gebeente niet.
Laet de Vrouwen hem wanghen niet
crabben/ noch droevigh gehupl make/
om thijcks wille. Laet het doot-vper
oft nieuw graf niet bzengē by pemaets
hups met ondancck naerder als tsestich
hoeten. Dees voozgaende Wetten
belanghen de Godtlijcke en gheestlij-
cke dinghen: dees navolgende der Oze-
richheidt/ oft der heerlichappinghe.
Laet het ghebedt rechtveerdigh zyn.
Laet het vanden Bozghers zedich/ en
sonder weygheringhe ghehoorzamen.
Laet d'Overhepdt in dwangh houden
den ongheloozamen/ en schaedlycken
Bozgher/ met boeten/banden/ en sla-
ghen/ ten waer ghelijcke/ oft grooter
macht sulcx verbode/ tot welke beroe-
pinghe zyn. Als d'overhepdt gheooz-
deelt/ en straffe opghelepdt heeft/ laet-
ter dooz het ghemeeen volck strydt zyn
over de boete en straffe. Het leste dat
het volck geboden sal hebben/ laet dat
recht/ en vast zyn. Laetter gheen be-
zoep zyn over den Krijgh-obersten.

Het ghene den Krijgh beleyder ghebie-
det/ laet recht en vast zyn. Minder
Overheden van erbaren rechten/ laet-
ter meer zyn inden Krijgh. Laet den
Krijgh ghebeden dieeder over ghestelt
zyn/ en laet hem van desen obersten we-
sen. Laet ander t' hups t' ghemeeen
gheldt bewaren. Laetse der Misda-
digher boepen bewaren/ en de lijf-sae-
ken straffen. Laetse koper/ silver/
en goudt ghemeeen tepkenen/ oft tot
munte slaen. Laetse gherockte twi-
sten richten. Laetse doen het ghemeeen
den Raedt heeft inghesteldt. Laet-
ter wesen Bouw-meesters/ besorghers
der Stadt/ van lijfstoet en seestijcke
spelen. Laet dit hun den eersten op-
gangh wesen tot den tray van meerder
eere. Laet de Tucht-meesters des
volcx/ de euten/ gheslachten/ hupsghes-
simen/ munten/ en gheldt schatten.
Laet se beschermen Stadts Kerck-
ken/ weghen/ wateren/ schat-camer/ en
schattinghe. En laetse de deelen des
volcx afdeelen in gheslachten. Daer
nae laetse oordeelen/ afdeelen de orde-
nen des ghemeeentes/ nae hun gheldt
oft rijckdom. Laetse beschrijven den
kinderen der Ridderen/ en ghemeeen
volck. Laetse verbieden ongehout
te wesen. Laetse des volcx zeden tuch-
tighen. Laetse in den Raedt gheen
schande naelaten. Laetse twee zyn.
Laetse d'Overhepdt vijf Jaer behou-
den. Ander Overheden laet Jaer-
lijcx wesen/ en laet de macht altydt we-
sen. Laet van recht-saken de Schout
wesen scheptman/ die de ghemeeen sa-
ken sal richten/ oft ghebeden te rich-
ten. Laet hem wesen een bewaerder
van't Burgherlijcke recht. Laetse
dese macht onderdanigh zyn. Laet-
ter soo veel zyn als den Raedt gheord-
neert/ en t' volck gheboden heeft. In
Coninghlijck ghebedt laetter twee
zyn/ en laetse in't voozgaen/ oordeelen/
ten besten radē/ Schouten/ Rechteren/
en Burgher-meesteren ghenoenit wo-
den. Laetse het opperste recht heb-
ben van den Krijgh. Laetse niemant
den onderdanigh zyn. Laetse des
volcx welvarens opperste Wet zyn.
Reemt niet aen de selve Overhepdt/
ten

ten zyn datter thien Jaer tusschen zyn
gheweest. Laetse dien tydt onder-
houden dooz een Jarighe Wedt.
Maer wanneer der Burger Krijgh oft
twist sal zyn/ laet hem maer tot ses
maenden wesen. So het den Raedt be-
stelt heeft. Laet Wetlijcke rechte Krij-
gen voeren. Laet den bondtgenooten
sparen. Laet niemant Gesant om zyn
epghen saecks wille wesen. Den ge-
nen die t' volck om bystant teghen ge-
welt hebben vercozen/ laet bescherm-
der gemeenten wesen. Het gene sy ver-
boden/ en t' volck ghebraght hebben/
laet vast wesen. Laetse hepligh we-
sen/ laetse het volck niet laten berooft
van bescherm-heeren des ghemeeentes.
Laet alle Overichept waerschouwen
oordeel/ en laet des Raedts instellingen
vast zyn. Laet de stemme des Raedts
gehouden worden/ ten zyn dat gelijk oft
meerder macht verbiedt. t' Geen met
het volck en met den Raedt sal gehan-
delt worden/ laet matigh wesen. Den
Raedt die men affstelt/ laet oorzack/ oft
schuld hebben. Gewelt onder het volc
zyn wijt afghescheyden. Ghelijcke oft
grooter macht/ laet crachtigher zyn.
Die hem steldt teghen een quade sake/
laet vooz een nut Bozgher zyn ghe-
houden. Wtghhegheven en voozghe-
houden Wetten/ laet in de schat-camer
bewaert worden. Laet gheen hals-
oordeel doen over een Bozgher/ dan
dooz de grootste vergaderinge: en dooz
dien/ den welcken sy tot Tucht-mee-
sters ghesteldt hebben aen de syde des
volcx. Laetse geen gifte nemen/ noch
gheven. Laet de Tucht-meesters de
Wet met trouwicheydt bewaren.
Laet den Vader macht hebbe om zyn
soon te vercoopen. Laet d'Ouders
hun kinderen/ die noch onder t' gebiedt
zyn/ in Testamentt Nombers ghe-
ven. So die niet ghesteldt zyn/ laet die
naeste van't maeghschap Vooghden
zyn/ die op het naebesitten verhopē:
maer indiender naebedencken waer
van listicheydt/ laet de Weese by ander
opgeboedt worden. Laet den Voogt
met de Moeder der weesen niet woo-
nen. Laet den quistgoedt zyn goet te
heerschen verboden zyn. Soo hy ra-

sende is/ laet den naesten vziendt en van
het gheslacht macht over hem en over
zyn gheldt hebben. Nombers daer-
men bedencken op heeft/ laet verscho-
ven worden. Den soon Const der ven-
de dooz versuyms des Vaders/ is
niet schuldich den Vader noodich on-
derhoudt te gheven tot den leven: An-
dersins/ laet hem ghedwonghen wo-
den zyn Ouders te voeden. D' Erf-
goederen des die sonder Testament is
ghestozen/ laet den naest erfghenamen
toebehooren/ oft laet de meeste vziend-
schap het hupsghesin hebben. Ghe-
lijck peder bespreekt van zyn goede-
ren/ laet soo recht wesen. Vooz het
erfdeel/ laet den schuldt-epscherē aen
den Erfghenamen verbonden zyn.
Straft aen den hals een Rechter/ oft
segh-man/ die overtuogh is (om de
saek uyt te spreken) gheldt te hebben
ontfangen. Van bekende schulden/ en
de sake na recht in bonnis gewesen/ la-
ten daer dertigh daghen toe wesen/ oft
wetlijck toestaen. Daer nae laet zyn
goet aentasten: En laet hem vooz recht
slepen/ soo hy het bonnis niet en doet.
Oft die in valsch recht van gheweldt
spreekt/ laet hem dien mede leyden/
binden met banden/ oft boepen van
vijftien ponden/ niet minder/ maer
welswaerder. Soo hy wilt/ laet hem
van't zyn leven. So hy van't zyn niet
en leeft/ die hem in hechtinis heeft/ ghe-
ve een maet spelte/ oft mach meer ghe-
ven so hy t'begeert. Houdt hy hem in
hechtinis 60. dagen: binnen dees dagen/
tot dzy marct-daghen aen malcander/
bzenght hem vooz den Schout in de
vergaderinghe/ en laet hem verclaren/
in hoe veel gheldt hy ghewesen is.
Soo hy den derden recht-dagh niet
vereenticht is/ laet hem aen den hals
straffen/ oft gaen buyten over den Ty-
ber/ om vercocht te worden. Den ge-
nen die verwonnen wordt/ valsch ghe-
tuygh gesproken te hebben/ laet van de
Cluy Tarpeio van boben neder ghewo-
pen worden. Laet den gestozen geen
onghelijck ghedaen worden: Heeft hy
anderen onghelijck ghedaen/ 25. pondt
Asses koper/ laet zyn boete wesen/ oft
25. koper penningen. Laet d'ongelijckē
O ij swaer

maerder geoordeelt worden in saccke/ nae persoon/ tijdt/ en plaets. Soo pe- mant myn lidt gebroken sal hebben/ na bespreck laet vergheldinghe wesen. Maer om ghebroken beenderen/ laet gelt-straffe ghestelt wesen. Laet hem een peder wachten/ een beeghlijcke/ oft eerlijcke dochter te vercrachten/ oft door wijsmakinge tot u meeninghe te trecken. Vercoopt u suster/ oft doch- ter/ als sy in onteeringhe is bevonden. So yemant eenen Jongen lubt/ (alhoewel hy hem van merder werden ge- maecht mocht hebben/ laet hem vier dobbel boeten. Die de vruchten soude hebben betoovert/ laet gestraft worde. Ghy sult een anders koozn met toobe- ren niet tot u locken. Laet niet beswe- ren/ noch den Recker van vruchten be- rooven. Laet den vruchten met den ploegh gewonnen/ dieftijck by nacht niet afwepden. Sulcke misdadighe afmaepers mondigh wesende/ laet op- hanghen booz Ceres. d'Ormondige laet slaē na het believe vandē Schout/ en de boeten verdobbelen. Die ober

zijn pael/ oft shepdinghe ploeght/ laet zijn Ossen geoffert worden. Die den vbandt opgerockt/ oft hulpe heeft ghe- daen/ laet aen tē hals gestraft worden. Een oncupsehe/ in overspel bevonden/ doodet. Laet den eenen rijcken den an- derē beschermer/ en boozsprac wesen. Laet/ wie t begheert/ beschermer we- sen van een slecht Burgher. Heeft een viervoetigh Dier schade ghedaen/ laet het beest boete/ oft laet de schade schat- ten. Slaet den Dief doot/ die in open- baer Diefte gevat is/ als hy hem met scherp verweert. Den kinderen/ die noch niet Manlijck zijn/ laet nae goet- duncken des Schouts/ en maect dat die gedaē schade geboet worde. Straft heymlijcke dieverijen als d'openbare. Laet niemant gedwonghen wesen upt te coopen een gestolē ribbe/ in zijn hups oft wijngaert inghevoeght: maer laet hy bedwongen zijn dobbel te verghel- den. Siet/ door dusdanige goede orde- ninghen/ en wijsheyt/ is het Roomsch Rijck op ghecomen.

Van Mycilus.

De Fabel van den Griekischen Mycilus van Argos, soon van Ale- mon, die Herculi gehoorzaemde nae Ca- labzien te comen/ om Crotonē te stich- ten/ zijn verlossinghe van der doot/ doe de swarte kerpens wit worden/ wijst aen/ dat die Gode ghehoorzamen/ en in- eren hebben/ zijn by hem lief en weert/ en worden in himmen noot met Godt- lijck troost te hulpe ghecomen: soo dat sy/ door wonderlijcke verlossinghe/ blij- de uptcomst/ en gheluckighen vzo- lijcken epudt beleben/ en vererijghen. Nu behooven wy wel te sien wie desen Pythagoras is/ daer onsen Doet van verhaelt.

Van Pythagoras.

Pythagoras is ghebozen gheweest in t Eplandt Samos: sommighe segghen/ in de Stadt Abdera, zijn Vader hiet Mne- farchus. Pythagoras is den eersten/ die Philolophus, oft weet- liefdigh is ge- heeten gheweest. Hy was een vlijtigh soecker der wijsheyt en geleertheyt/ en

een ondersoeker der gantscher Natue- re. Het zijn eenighe Grieken/ die hui- selven willen die eere toeschrijven/ niet te hebben gheleert van ander volcken: Doch is ghenoech openbaer/ dat Py- thagoras, Plato, Democritus, Eudoxus, Thales, en ander/ hebben in Egypten geweest by de wijse Priesters/ om veel- hooghe wetenschappen en verborgent- heden af te loeren/ aen die seldsaem pje- lers van Mercurius, die vol diepe heym- ligheden en leeringē waren/ al sonder letteren beschreben: maer met beelder- lep gedaenten der beeldingē aangewe- sen: het welc alleen de Priesters wisten te beduyden/ en upt te legghen. Dese booznoznde Grieken/ om hun verre- repse/ en vlijtigh begeren/ hebbe weert- dich gehoude geweest tot de kennis de- ser verborgentheden: dit waren dingent der God- diensticheydt/ maer byson- der der Hemel-const belanghende. Py- thagoras dan is gheweest den booz- naemsten Philolophus en Sophist van heel Griek-land. Dit woort Sophist,

woort

Van het woort So- phist, watter mede ghe- meent wort.

woort in t goede en quade verstaen: in t goede/ ist niet alleen een Tael-meester/ oft Reden-rijcker/ maer ooc een weet- liefdigh/ oft Philosoph: in t quade/ ist een quelligck Tistenisser/ die meer werck maect van een uytelijck schijn oft schozse/ als vande wesentlijcke waerheyt self/ niet te weghe brenghen- de als t mozn-aensicht/ en becledinge van gheberfde woorden/ woort- strig- dende door listicheydt en belemmerin- ghe van dobbelsinnighe redenen: soo dat een Sophist, oock een bedriegher is te verstaen. De wijse spreucken van Pythagoras, en Empedocles, waren booz- tijts by den Grieken gehouden booz- hun Wetten/ reghelen des levens/ in- stellingen en vonnissen/ also Plutarchus ghetuygh. Hy was een besonder maet-sangher/ met welke Const hy wonder te weghe wist brenghen in de Hemel-const/ in het berghepcken der sangh-toonen met den Planeten en ge- sterten. Hy was oock een opper Meester in het woortelen/ heeft veel Landen bereyft/ onthiel hem veel in Italten in Calabzien/ dat doe van den Grieken/ het groot Grieken en Cocintos gheheeten was: want hy niet connende verdzaghen de Tyrannische heeringhe Polycraus, verliedt zyn Va- berlandt Samos, en quam hier in desen hoek/ en zijnen aenhangh hietmen de Italiaensche secte/ oft rot. Hy was de heele Weereldt door vermaert/ had- de wonderlijcke meeninghen en ghe- voelens in zyn seldsaem herffenen ghe- dzuckt/ gheluyck onsen Doet daer veel van in dit leste Boeck verhaelt/ aen- gaende t vleesch der ven/ t versenpen der Sielē/ van Menschē in Beesten/ en van Beeste weder in Menschē/ en ber- gelijcken handel. Hy heeft geleert een ernstigh en mjgdende leven/ schier als een Montck/ hem met wepnighen ghemeen maeckende/ als niet veel ach- tende de ghemeen volckighe vriendt- schap. Hy hadde een veel aenhanghs oft leerlinghen zijner wijsheyt/ dien hy het vijf Jaersche swijgen booz hun Crupstken A/ oft eerste lesse te leeren gaf/ soo wy elder hebb'n verhaelt. Dese zyn naebolghers hielden onder-

Pythagoras, een besonder maet-sangher Meester, en woortelaer.

linghen groote vriendtschap/ en wan- neer sy by daghe schil/ oft heftighen woort-strjdt hadden ghehad/ alcer de Son onder gingh maecten vrede/ gaben de handt/ en namen malcande- ren in den armen. Desen seer beroem- den deughdlijcken Man/ is epndlijck tyzannighlijck ghedoodt gheworden/ en onschuldich van die van Cplonten levende verbzandt. Seer aerdigh ver- ghelijck onsen Doet upt desen Pytha- goras, de vier Jaer-deelen/ by s' Men- schen vier levens tijden: de Leuten by de kintf-heyt/ de Somer by de Jeugt/ den Herft by de Manheyt/ den Win- ter by den ouderdom: en seght tot een besluypigh bewijs zijner beschrijvin- ghe des verander-boecks/ datter ter Weereldt niet ghestadighs/ dan alles veranderlijck en wanckelbaer is. Hy verhaelt van Milon, die wy oock be- hoozen te kennen/ oft te weten wie hy was.

Van Milon.

Milon, den vermaerde en seer sterk- ke woortelaer/ is geweest upt Ca- labria in Italien/ van der Stadt Cro- tona. Hy was soo sterck/ dat hy op zyn schouderen nam en dzoegh eenen twee- jarigē Stier/ te Room rontom de ren- plaetse/ sonder veraessenen/ loegh hem doot met zyn buyst/ en at hem alleen tē selven daghe op. Hy nam in zyn han- den eenen Granaet-appel/ en niemant con hem daer upt crjghen/ noch eenen vinger verroeren: doch hiel hem sonder pet te bersten/ oft bzenen. Doe hy ober epnde stont met de voeten by malcander/ was niemant soo sterck/ die hem stootende oft aenlopende met alder macht/ eenen boet doen bertreden/ van de plaetse wijcken/ oft doen wagghele- conde. Hy maecte een tamelijcke dic- ke touwe/ oft roozde/ vast om zyn booz- hooft/ oft eenen bandt oft schzoō hadde geweest/ en houdende zynen acsem in/ verstieben zyn aderen en hooft senen so gheweldigh en crachtigh/ datse aen- stucken bzack. Hy dede zyn handt open upt ghenomen den cleenen vingher/ die hy hiel ghesloten/ en niemant con den selven open doen. Veel wonderlijcke crach-

O ij

crachten heeft hy gedaen: Doch heeft hem eyndlyck zyn kracht bedroggen: want comende in een Bosch/ daer een groot Boom was beghinnen elieven/ wouw hy den selven met zyn stercke handen volckelieven. Hy dede so veel/ dat hy de cloof opende soo veel dat ter de wegghe upt vielen/ en den Boom weder sluytende / bleef daer met den handen in gheuepen / en ghebanghen/ soo dat hy hem niet comende lossen noch verweren / werdt van den wolven / en wilde Beesten verstonen. Desen Milon mach ons aenwijzen/ dat wy de Godtlycke gaven die wy hebben / niet behoozen ydelijck / oft vergheefs ghebruycken / noch ons daer op te hoogh beroemen/ ghemerck ons de selve niet den leuen onbersiens moghen benomen worden. Onsen Doet verhaelt voort veel eyghenschappen in der Natuere / soo in Bozen / Dierden / en ander dinghen. Wie van dese wonderen der wateren meer begheert als den Doet voort brenghet / mach lesen in onse spraeck Pieter Messia 2. Boeck / het dertighste Capittel. Onsen Doet onder ander beschryft den onparighen/ en eenigen Phoenix, waer beneffens ick het tweede Capittel des thienende Boecks Plinij mach voegen/ tot bieder verclaringhe.

Van den Vogel Phoenix.

De Voghelen van Indien en Ethiopien (seght Plinius) zijn den meesten deel van verscheyden verwen/ dat men se niet wel en soude comen beschryuen. Maer den Phoenix van Arabien / is den uytuemensten boven alle Vogelen: Doch weet ick niet/ of t'ghene men daer af seght versieringhe is/ oft niet / te weten / datter maer eenen is in de Weerelt / die hem oock niet dagelijcx sien en laet. Daer woxt ghesep / dat hy van grootten is als den Arendt/ en dat hy aen den hals veren heeft als goudt/ booz het heel lijf purpur oft schoon roodt: hy heeft eenen blaenwen steert / ondermenght met eenighe incarnate veren / hebbende het hooft ghekupft met schoon uptnemende vederen. Manilius den grooten

Roomschen Burghe-meester / die sonder oudt-wesen worden uptnemende was in wetenschay / was den eersten langh ghetabbaerden Man / die daer van op het alderbzeedste heeft gheschreven: Doch seght hy / dat noyt Mensch den Phoenix heeft spijse / oft aensien ghebruycken. Desen Voghel (seght hy) is in Arabien der Sonne toegewijdt / en leeft ses hondert en tseftigh Jaer. En als hy hem dan out beuoelt / hy maectt zynen nest met Canneel spruyckens / en Wierdoock/ welcke met alle welriekende stoffen hebben de verbult/ sterfter op. Doorts upt zijt ghebeent en mergh / comt eerst eenen cleenen wozm: die metter tijdt verandert in eenen cleenen Voghel/ welken nieuwen Phoenix ten eersten doet zyns voorzders uptwaert / en draeght den nest van den ouden Phoenix by Phoeniciën/ in Heliopolis der Sonne-stadt/ den selve legghende op den Altaer der Sonnen. Desen Manlius bevesticht oock/ dat het Jaer des grooten omloops het leuen deses Vogels volcomdigt. In dit Jaer comen alle Hemelteekenen in hen eerste plaetsen. En alsdan zijn de beteyckeninghen der tijden en Jaer-deelen/ sulck als sy waren in den begijne / en dit Jaer neemat zyn begin sijn ddaeghs ten een ure / als de Sonne comt in den Ram. Oock seph hy/ dat desen omloop geschiet was in t Jaer van het Burghe-meesterschap Publij Licinij, en Marci Cornelij. Doort seght Cornelius Valerianus, dat in t Jaer des Burg-meesterschaps Quinti Plautij, en Sexti Papinij, was in Egypten sien vliegghen eenen Phoenix. Men brachter eenen te Room in t Jaer dat Keysser Claudius Schat-meester was/ dat was t Jaer acht hondert va Roomer bouwinghe: En hy werdt ghe-toont in den vollen ghemeenen Raedt/ ten tijde der verkiecinghen: alsoo het blyckt by den gheschreven daten / en ghemeen Stadts Boecken / die men niet soude comen valsche bewijfen te wesen. Dits t gene dat Plinius van desen eenighen Vogel schryft. Den Phoenix zy een voorbeeldt de Jeught: welke hebbende gehadt een deugdigh wozm

Leerlijck uytleggh op Milon.

Leerlijck aenwijs op den Phoenix.

Vader / die ten affscheyden upt deser Weerelt heeft hy een gebracht / en verregghen een soet-rokigh en loslijck gerucht/ zynen uptnemender/ heerlijcke/ en goede wercken: dat sy te weten/ de Jeught / van jonghs aen / noch een wozm gelijk wesende/ soecke en trachte allenkens haer Vader oft boozgangher te ghelijcken / en alsoo weder verneutue zyn gherucht / brenghende op den Altaer der Sonnen / dat is / aen den dagh / datmen heeft te segghen/ desen soon wordt heel ghelijck zyn Vader / dat was een sulck trelijck en deghelijck Man. Nu sullen wy comen tot den kupschen/ en ongeluckigen Hippolytus: behoevert eerst te weten wie hy was.

Van Hippolytus.

Hippolytus was den soon van Theseus, den soon Neptuni, en van de een-bozstige Vrouw oft Amasone Hippolyta. Dese Hippolyta wesende oberleden / trouwde Theseus booz zyn tweede Vrouw Phædra, dochter van Coningh Minos, en Pasiphaë, en bzeesende ofter oneenighepdt mocht comen tusschen Hippolytum, en de kinderen die sy by Phædra vercrege / schicte hy hem by den Groot-vader van des Moeders weghe Pitheus, Coningh van Troezenen, om daer gheboedt/ en nae deses oberlijden naevolgher in het Rijk te worden. Middeler tijdt ist gheschiet / dat Theseus ombracht een van zyn nae Maeghschay / gheheeten Pallas, en zyn kinderen: om dat hy in beroerte wouw stellen het Rijk en de heerschappige van Athenen. Theseus dan/ om hem hier van te repnighen/ reysde booz eenen tijdt nae Troezenen, met zyn nieuwe Wupdt / welke niet soo haest en sagh den jonghen Hippolytum, sy en werdt heel van de Siel sieckte/ die men liefde noemt/ bevangē/ siende des jonghen groote schoonheyt/ en ander bevallijckheden. Dit hadde Venus al moy dus berocht / Hippolyto byandigh wesende / om zyn groote kupshepdt / en hem gheheel Diana toegheepghent hadde. Phædra, aldus beraest wesende/ gaf het haer Doedster

te hemmen / die weder aen Hippolytum haer ten bestē het woort dede: maer hy vergzoutwende booz sulc stout schandlijck stuck/ strafte en scholdt seer hardlijck den onmaetlijcken en buypen lust zyns Stief-moeders. Welcke siende haer van hem soo heel veracht / en weder sproken / werdt beschaemt / en van spijt heel tooznigh: soo dat se aen haer Man / Hippolytum beschuldighde / haer te hebben versocht ter oneeren. Theseus te licht geloobigh / heeft Hippolytum henen ghejaeght / ghebannen / en zyn Vader Neptunum gebeden/ Hippolytum te dooden / waer in hy verhoort werdt: want hem Neptunus bybeden hadde toeghesepdt te volbrēngghen. Hippolytus nu droebigh henen rēbende met zynen waghen lanx den strandt / dede Neptunus verheffen een grouwlijck onweder / met een bzeeslijck gheluydt/ als eenen harden Donnerlagh / en een groote schupmende golbe / upt welke op het landt quam eenē grooten schricklijcken Zee-stier/ seer wanschapen / blasende en snuyvende upt kele en neuse groote golven waters / waer booz zyn Beerden seer verbaest/ werden te loopen en te bluchten ober den rootsen henen/ sonder dat se te weerhouden waren / soo dat Hippolytus vallende vanden waghen/ wert seer jammerlijck oberreden / en de leden ghemozfelt. Diana medelijdigh/ dede hem booz Esculapium weder werken: en op dat hy onbekent soude wesen / maecte hem van ouder ghestalt / als hy te wozen was gheweest / en hiet hem Virbius, als tweemaal ghebozen / oft Man geworden. Eenighe meenen/ hy werdt by den Sterren ghevoeght/ daer hy den Doer-man wordt gheheeten. Phædra leetwessigh / booz sulcke onghewallicheyt / ghetrest booz haer onkupshepdt en ontrouwicheyt/ heeft haer mistroostigh verhanghen. Eenige meenen / dat sy haer verhingh/ doe sy soo schandlijck haer van den Jonghlingh wedersproocken / en veracht heeft bebonden/ en dat sy aen haer handt hadde gebonden de valsche beschuldighde booz verhaelt / om haer eere te verschoonen en behouden. Dese

Hippolyta doot.

Syn verwekinghe door AEsculapium.

Leerlyck
aenwijs, oft
nytlegh, op
Hippolytus.

Fabel wijst aen/hoe de deught/ghesta-
dicheydt/kuyfheyt/oprechticheyt/en
getrouwicheydt/hoe seer met loghen-
stralen beschoten/hoe grouwlijck met
wreede golven der vervolginghen/en
wanschapen valscheydt overvallen/en
benouwt/noch eyndlijck haren lieben
Oeffenaer vertroost/als herlevenae
berweckt/en eyndlinge een hoogh clae-
r blinckende gherucht toelanght/dat
lichtende/en geduerich is als de Ster-
ren. De Fabel van het kindt Tages,
dat upt der Aerden soude zyn ghe-
was-
fen/willen sommighe segghen/dat upt
een gheschiednis is ghenomen/en dat
eenen alsoo ghenaeint/hem heeft be-
gheven te reysen upt zyn Doorp/seer
wijst van huys/om te leeren de Const
van voozseggjen/oft te voozen rader/
en dat hy hem niet en liet sien in Tus-
canen/daer hy ghebozen/en jongh upt
ghetrocken was/tot alder stonot/dat
hy in dese Const heel ervaren Meester
was. Doe hy hem nu zynen volcke
openbaerde/heeft hy met eenen zyn
voozseggens-Const hant te kennen ghe-
gheven/en selosaem dinghen laten hoo-
ren. By dese dan/die hem kint hadden
ghekent/en hem herfagen/tot mid-
delbaer ouderdom gheromen/en in de-
se voozsegginghen soo gheschichte/had-
det/een aensien/of hy upt der Aerden
onversiens waer voozt gheromen/en
strax alles voozsepede. De Fabel van
Cypus, die onder groenheyt/oft eenen
Lauwer-crans verborgh zyn vooz-
hoofds hoozen/die hy hadde vercre-
ghen naet overwinnen zynen vanden/
en niet gheern der Romeynen Coningh
was/maer lieber in ballinghschap
wouw leben/ten waer dat het tot den
ghemeenen besten dienen mocht/en dat
het van God so waer voozsien/twelck
hy soo te zyn verstaende/hem willigh
over gaf/bewijst/en gheeft te kennen/
dooz wat volck oft Heerschappers
Room soo opramen/en toeghenomen
is: doe den Coninghlijcken gouden
staf/en de Elyphenbeenen Burgh-mee-
sters roede/met den bouw-ploegh soo
grootte ghemeenschap hadden: doe de
eyghenlijedighe giericheydt soo heel
wack vertreden lagh/dat men meer in

flechter armoede 't Waderlants booz-
spoet liefde/en begheerde/als Coning-
rijcken te besitten: doe men in s Bur-
gher-meesters kisten niet en vondt als
den ledighen bodem/oft soo wepnigh
datter niet ghenoegh en was om hun
doot lichaem te begrabe/oft een doch-
ter een Houwlijcke have te gheben.
Met desen Cypus wozt seer eyghent-
lijck voozgebeeldet/een oprecht/deug-
digh/en goedwilligh Heerschapper/
Doost/oft Coningh: die lieber eewigh
ballingh/oft in flechten ghemeenen
staedt zyn leven soude eyndighen/dan
heerschen tot naedeel der ghemeente/
met tyranighe verdruckinge/oft ver-
derfuis des Waderlants: die oock zyn
vercreghen verwinnighe Gode toe-
schijft/hem derhalven looft en danct/
niet beroemende op eyghen macht/oft
cloeckmoedicheydt/die met den hooz-
uen wozt afghebeeldt/maer bederctse
onder den Louwer/die Apollo is toe-
ghewijdt/dat is/hy geeft Gode alleen
den prijs/en siende dat Godt hem te
heerschen heeft beroepse/wegert hem
niet/doch alleen als verhaelt is/tot
beholdinghe/welvaert/en voozspoedt
des Rijcks/oft ghemeenen staets.
Sulcken byomse Heerschappers macht
is dan d'aychte wijshedyt en hooz-
sichticheyt/die de Steden/oft Stadts
Doozten bewaert/t welc met de hooz-
nen van goudt/op de Doozten ghebe-
sticht/wozt aengewesen:want de wijsh-
heyt oock hy het louter onberderlijck
goudt wozt gheleken. Nu volght de
benoutheyt der Romeynen/die vander
Pest-sieckte groote schade ljdende on-
der het volck/hebben hun toelucht
genomen tot Phoebum,welck ons aen-
wijst/dat wy in onsen noot oock vpe-
rig ons tot God/met oprecht herte/
en ernstighe ghebeden/behozen te be-
gheben/om zyn heerlycke almoghent-
heyt tot ghenade te bewegen: dat
oock de Heerschers behoeben toelicht
hebben op de ghemeen ghesondtheyt/
dat de Steden van allen smetlycken
stanck ghesupbert/en repn ghehouden/
met goede ordeninghen/en ervaren ge-
neef-meesters gheholpen/en versien
worden. Ghelpeck dese Romeynen
deden/

Leerlijck en
fin-gevende
nytlegh van
Cypus, met
zija hoorn.

Schiedighe
verclaringhe
op de Fabel
van Tages.

van Cyp-
pus.

Leerlijck aen-
wijs op de
Romeynen,
met der
pest-siecke
belocht.

deden/die eenen Oversten met goet
gheselschap so verre repse lieten doen/
om hulp en troost te geerigen/so datse
eyndlingh den Esculapium, Godt der
ghenesinghe/en de ghemeen gesontheyt
vercreghen. Wy hebben voozhenen in't
tweede Boeck van Esculapij hercomst/
en betepckeninghe beschreven. Eynd-
linge onsen Poet verhaelt den lof van
Julius Caesar, en syn Hemel vaert/wel-
ke oock ghelijcke meeninghe heeft van
d'ander Hemel-vaerden/vooz verhaelt.
Abus comt hy duytlijck/tot den lof
van Keiser Octavianus Augustus, den
soon oft vercozen erfgenaem van Julius
Caesar, den welcken hy Vader en heer-
scher noemt der gantscher werelt.
In zynen tijdt leefde onsen Poet/die
hem oock niet vergeefs en looft:want
hy een vreed-lievende Keiser was.
Tot op zynen tydt hadde de stadt van
Room seer toeghenomen: doch sonder-
linghe dooz hem/die 't Rijck vermeer-
derde/en in rusten vrecht/en heeft de
Stadt Room die hy vondt van don-
ker gebacken steen/gheheel gemack
blinckende vantschoone Warmoz-ste-
nen/en de beroerde Weerelt ghestilt/
verbullende Aerdrighe en Zee met den
heftijcken en spoedvuchtighen vrede:
In welcken stillen en soeten tijdt/van
voozsieck des onversierden almach-

tigen Gods voozsien/den recht vreed-
samen Coningh is den sterlijcken ver-
schenen/en comt nooden tot een on-
verstoozlyck eewigh vreedsaem Co-
ningrijck/en heeft in ee of twee wooz-
den begrepen zyn lichte ende alder-
soetste wetten/die in volcomenheyt/
oprechticheydt/goetheydt/en uptne-
mende wijshedyt/overtreffen alle lee-
ringen/wijshedyt en wetten der vernuf-
tiger Poeten/Philosophen/en Wet-
ghebers/die opt ter Werelt waren.
Want in dit eenig woost/Bemint/oft
hebt Lief/is meer Wijshedyt/als in
Mercurij pplers te binden was/oft als
d'Egyptische Priesters/oft griekische
Meesters/Solon, Licurgus, Pythago-
ras, Plato, Numa Pompilius, oft ander
Gheleerde hebben comen byzengen/
oft als in de Roomse twaelf Wet-
tafelen/Sibylla Boeken/oft elder was
begrepen/oft te bespeuren. Den alleen
wijsen Godt maek ons tot de eewi-
ghe Woogherfchap in den Hemel be-
quaem/en weerdigh 't onderhouden
zyn wet der liefden/die van gantscher
macht aen zyn almachticheydt begin-
nen/en eynde/en met aen den eben/het
eyghen eben ghewenschte in volcomen
wesen te bewijfen/daedlijck blijcken
moet/Amen.

Eyndt des vyfthienden, en lesten Boecks.

Een is noodigh.

